

שבוע פרשת שלח

(15 - 21 June 2025)

י"ט - כ"ה סיון תשפ"ה

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּנּוּ אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֶיךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׂבְעָתָ: הַשְׁמִירוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וַעֲצַר אֶת הַשְׁמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּנּוּ וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהַ עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בֶּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֶת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כִּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדִרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכִּנֹּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִמִּצְרָיִם מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקִּבֵּל עָלִי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעְדָּ בְּמִוֶּדֶ: מַצְוָה לְהִתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמִתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדָשׁ. יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁכְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹךְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקימורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבַבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךְ וּדְבַרְתָּ בֶּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרְתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שִׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מַצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס... שכן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לְיְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ יְאֹמַר-נָא
יִשְׂרָאֵל: בְּלִילֵי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ בְּקוֹם עָלֵינוּ אָדָם:
ג אֲזִי חַיִּים בְּלַעֲוֵנוּ בְּחִרּוֹת אָפָם בְּנוֹ: ד אֲזִי הַמִּים
שִׁטְפוּנוּ נִחַלָּה עָבַר עַל-נַפְשֵׁנוּ: ה אֲזִי עָבַר עַל-
נַפְשֵׁנוּ הַמִּים הַיָּדוֹנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שֶׁלֹּא נִתְּנָנוּ טָרֶף
לְשֹׁנֵיהֶם: ז נַפְשֵׁנוּ בְּצַפּוֹר נִמְלְטָה מִפֶּחַ וּקְשִׁים
הִפַּח נִשְׁבָּר וְנִנְחָנוּ נִמְלָטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה
שְׁמִים וְאֶרֶץ:

קכה

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבְּטָחִים בְּיָי בְּהִרְצִיזוֹן לֹא-
יִמּוּט לְעוֹלָם יֵשֵׁב: ב יְרוּשָׁלַם הָרִים סְבִיב
לָהּ וַיִּי סְבִיב לְעִמּוֹ מַעֲתָה וְעִדְ-עוֹלָם: ג כִּי
לֹא יִנּוּחַ שְׂבֵט הָרָשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים
לְמַעַן לֹא-יִשְׁלַחוּ הַצַּדִּיקִים | בְּעוֹלָתָהּ
יָדֵיהֶם: ד הִיטִיבָהּ יְיָ לַמּוֹבִיּוֹת וְלִישָׁרִים
בְּלִבּוֹתָם: ה וְהַמַּטִּים עֲקֻלָּתוֹתָם וּלְיָכֶם יְיָ
אֶת-פְּעָלֵי הָאָזָן שְׁלוֹם עַל-יִשְׂרָאֵל:

אגרות קודש

ב"ה, י"ז אייר, תשי"ח

ברוקלין

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום ג' והקודם, בו מודיע אשר קבל הניירות שלו והכל עבר
ב"ה בכי טוב.

ובודאי למותר להאריך ברמיזת הענין, כשרואים שהשי"ת מסיר טרדות ודאגות צריך
להבין הרמז, אשר ביכולתו ובמילא גם מזכותו וחיובו להתעמק בלימוד תורתנו תורת חיים
בהעמקה הדרושה ובלשון התניא התקשרות והתחברות שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאוד
ויתקע מחשבתו בחוזק וכו' ואינו מסיח דעתו כו' שזהו ג"כ הצנור והכלי להוספה בברכת השי"ת
מכאן ולהבא הן בגשמיות והן ברוחניות

ואם בכל אחד הדברים אמורים, עאכ"כ בזה שזכה ללמוד בישיבת תומכי תמימים,
ובפרט שעי' הנהגה טובה בכל האמור ישפיע גם על הרבים חבריו שגם הם ינהגו באופן האמור
שזכות הרבים מסייעת ויהי רצון שבכל האמור יהי באופן דמוסיף והולך ומעלין בקדש והשי"ת
יצליחו.

בברכה לבשו"ט.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 206..... שולחן ערוך עם הערות וציורים
207..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
210..... לקוטי תורה.

אדמו"ר האמצעי

- 216..... תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 216..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 217..... תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 218..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהריי"צ

- 219..... ספר המאמרים - תרפ"ט.
220..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.
223..... רשימות אדמו"ר מוהריי"צ - אבות החסידות.
225..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ.

הוספות

- 37..... ילקוט לוי יצחק על התורה
39..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
166..... נביאים וכתובים.
177..... עין יעקב - מסכת ברכות.
226..... נקודה משיחת קודש מעובדת.
227..... חומש לקריאה בציבור.
235..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש.
236..... ביאורים לפרקי אבות - פרק ג.
238..... לוח זמנים.
240..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש.

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה שלח לך אנשים
ש"פ שלח, כ"ה סיון, מבה"ח תמוז, ה'תשל"ד..... 5

התנועדות

- שיחת שבת פרשת שלח כ"ה סיון,
מבה"ח תמוז, ה'תשל"ד..... 12

לקוטי שיחות

- פרשת שלח, כרך כח, א..... 28
פרשת שלח, כרך כח, ב..... 33

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת שלח..... 40
לוח לתהלים היומי..... 65
תניא יומי..... 66
לוח 'היום יום'..... 78

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם..... 81
שלושה פרקים ליום..... 85
פרק אחד ליום..... 142
ספר המצוות..... 163

לימוד מהולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת אבות..... 169
גמרא עם ביאור - מסכת שבועות/עבודה זרה..... 178
שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'..... 207

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 בתחילת פרשת השבוע, הקדוש ברוך הוא אומר למשה רבינו אודות שילוח
2 המרגלים:
3 **שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים וַיְתוּרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן**¹. וְצִירֶיךָ לְהִבִּין² מֵהוּ
4 **דִּיּוּק הַלְשׁוֹן** של הפסוק וַיְתוּרוּ דְּיוּקָא ומדוע לא נאמר לשון אחר
5 שמשמעותו לרגל ולברוק את הארץ?
6 **וְגַם מֵהוּ הַקָּשָׁר דְּוַיְתוּרוּ עִם**
7 **מָה שֶׁנֶּאֱמַר שְׁלַח לְךָ, דְּקָאִי**
8 **שְׁהַמִּילָה 'לך' מכוונת על מִשָּׁה,**
9 **וְהִינֵנו, שְׁנוֹסָף לְכָךְ שְׁבַתִּיכָת**
10 **בְּמִילָה שְׁלַח עֲצָמָה מוֹדָגָשׁ**
11 **הָעֲנָן דְּשִׁלּוּחוֹ שֶׁל אָדָם**
12 **כְּמוֹתוֹ**³ וכאן משה רבינו הוא
13 המשלח, מוֹסִיף הַכְּתוּב וּמִדָּגִישׁ
14 **שְׁלַח לְךָ, שֶׁפְּרוּשׁוֹ לְדַעְתָּךְ**⁴,
15 לפי רצונו, שֶׁמִּשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים
16 **הִיא, שֶׁהָעֲנָן דְּוַיְתוּרוּ נִעְשָׂה**
17 **נַפְעַל עַל יְדֵי זֶה שֶׁשְׁלַחוֹ**
18 **אֲנָשִׁים שְׁשִׁיכִים וְקִשּׁוּרִים**
19 **לְמִשָּׁה דְּיוּקָא וכפי שיתבאר להלן.**
20 **וּנְקִיּוּדַת הַבִּיאור בְּזֶה, כְּפִי**
21 **שֶׁמִּבְּאֵר ה'צִמַּח צֶדֶק' בְּאוֹר**
22 **הַתּוֹרָה**⁵, שֶׁהָעֲנָן דְּוַיְתוּרוּ
23 **יּוֹכֵן עַל פִּי מָה שֶׁאֱמָרוּ**
24 **בְּמִדְרָשׁ**⁶ **עַל מָה שֶׁכְּתוּב**
25 **בְּקִהְלֹת**⁷ **וְנִתַּמִּי אֶת לְבִי**
26 **לְדְרוֹשׁ וְלִתְרוּר לַעֲיִין וְלִהְתְּבוֹן**
27 **בְּחֻכְמָה, מֵהוּ לְתוֹר, לְהַעֲשׂוֹת**
28 **תִּפְיִר בְּחֻכְמָה, הָדָא הוּא**
29 **דְּכְתִּיב זֶהוּ שְׁכָתוּב וַיְתוּרוּ אֶת**
30 **אֶרֶץ כְּנָעַן וְכו', דְּבָר אַחֵר**
31 **לְדְרוֹשׁ וְלִתְרוּר לְתוֹר וְלִהְתְּבוֹר**
32 **וְלִהְתְּאִיר וְכו'. וְאִם כֵּן, הֲרִי זֶה**
33 **הַכְּתוּב הָאוּמֵר שֶׁהַמְּרַגְלִים נִשְׁלַחוּ לְתוֹר**
34 **אֶת הָאָרֶץ בָּא לְלַמֵּד אֶת פִּירוּשׁ**
35 **הַכְּתוּב 'וְנִתַּמִּי לְבִי לְדְרוֹשׁ וְלִתְרוּר**

ביאור בדרך אפשר

36 **בַּחֲכָמָה' וְנִמְצָא לְמִדָּה**⁸, ומתוך כך נוסף פירוש בו עצמו **שֶׁגַם בְּעֲנָן**
37 **לְתוֹר אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן יֵשׁ לְפָרֵשׁ גַּם כֵּן לְשׁוֹן לְהוֹתִיר, וְגַם**
38 **מִעֲנָן תִּפְיִר וְתוֹאֵר וְכו' וכפי שיתבאר להלן.**
39 **וּמִבְּאֵר**⁹ **אֲדַמְרִי ה'צִמַּח צֶדֶק' בְּמִאֲמַר הַנוֹכַח, שֶׁעֲנָן לְהוֹתִיר**
40 **בְּחֻכְמָה שׁוֹהוּ אַחֵר הַפִּירוּשִׁים**
41 **בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב 'וְלִתְרוּ בַּחֲכָמָה', כְּאִמּוֹר**
42 **לְעִיל, יֵשׁ לְפָרֵשׁ עַל פִּי מָה**
43 **שֶׁכְּתוּב**¹⁰ **בְּקִהְלֹת שִׁישׁ יִתְרוֹן**
44 **לְחֻכְמָה מִן הַסְּכָלוֹת וְכו' (וזה**
45 **לשון הכתוב, "וראיתי אני שיש יתרון**
46 **לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן**
47 **החושך") ונמצא ש'לתור' מתפרש**
48 **מלשון יתרון ומעלה. וְעַל דִּרְךָ זֶה**
49 **יֵשׁ לְפָרֵשׁ עֲנָן וַיְתוּרוּ אֶת**
50 **אֶרֶץ כְּנָעַן, שֶׁזֶהוּ עַל דִּרְךָ מָה**
51 **שֶׁכְּתוּב**¹¹ **וַיְתוּרוּ אֶרֶץ בְּכָל**
52 **הַיָּא ולפי זה 'ויתורו את ארץ כנען'**
53 **משמעו שילכו ויפעלו בארץ כנען**
54 **יתרון ומעלה. אָךְ כְּדִי לְפַעוֹל**
55 **הַיְתְּרוֹן בְּאֶרֶץ וְלִהְיוֹסִיף בָּה עִילוֹ,**
56 **וַיְתוּרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן, צִירֶיךָ**
57 **לְהִיּוֹת הָעֲנָן דְּשִׁלּוּחַ לְךָ,**
58 **לְדַעְתָּךְ, הִינֵנו, לְשִׁלּוֹחַ אֲנָשִׁי**

בס"ד. ש"פ שלח, כ"ה סיון, מבה"ח תמוז, ה'תשל"ד (הנחה בלתי מוגה)

1 **שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים וַיְתוּרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן**¹. וְצִירֶיךָ
2 **לְהִבִּין**² **מֵהוּ דִּיּוּק הַלְשׁוֹן וַיְתוּרוּ דְּיוּקָא.**
3 **וְגַם מֵהוּ הַקָּשָׁר דְּוַיְתוּרוּ עִם מָה שֶׁנֶּאֱמַר שְׁלַח**
4 **לְךָ, דְּקָאִי עַל מִשָּׁה, וְהִינֵנו, שְׁנוֹסָף לְכָךְ**
5 **שְׁבַתִּיכָת שְׁלַח עֲצָמָה מוֹדָגָשׁ הָעֲנָן דְּשִׁלּוּחוֹ שֶׁל**
6 **אָדָם כְּמוֹתוֹ**³, **מוֹסִיף הַכְּתוּב וּמִדָּגִישׁ שְׁלַח לְךָ,**
7 **שֶׁפְּרוּשׁוֹ לְדַעְתָּךְ**⁴, **שֶׁמִּשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים הִיא,**
8 **שֶׁהָעֲנָן דְּוַיְתוּרוּ נִעְשָׂה עַל יְדֵי זֶה שֶׁשְׁלַחוֹ**
9 **אֲנָשִׁים שְׁשִׁיכִים וְקִשּׁוּרִים לְמִשָּׁה דְּיוּקָא.**
10 **וּנְקִיּוּדַת הַבִּיאור בְּזֶה, כְּפִי שֶׁמִּבְּאֵר ה'צִמַּח צֶדֶק**
11 **בְּאוֹר הַתּוֹרָה**⁵, **שֶׁהָעֲנָן דְּוַיְתוּרוּ יּוֹכֵן**
12 **עַל פִּי מָה שֶׁאֱמָרוּ בְּמִדְרָשׁ**⁶ **עַל מָה שֶׁכְּתוּב**
13 **בְּקִהְלֹת**⁷ **וְנִתַּמִּי אֶת לְבִי לְדְרוֹשׁ וְלִתְרוּר בְּחֻכְמָה, מֵהוּ לְתוֹר, לְהַעֲשׂוֹת**
14 **תִּפְיִר בְּחֻכְמָה, הָדָא הוּא דְּכְתִּיב וַיְתוּרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן וְכו', דְּבָר אַחֵר לְדְרוֹשׁ וְלִתְרוּר**
15 **לְתוֹר וְלִהְתְּבוֹר וְכו'. וְאִם כֵּן, הֲרִי זֶה בָּא לְלַמֵּד וְנִמְצָא לְמִדָּה**⁸, **שֶׁגַם בְּעֲנָן לְתוֹר**
16 **אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן יֵשׁ לְפָרֵשׁ גַּם כֵּן לְשׁוֹן לְהוֹתִיר, וְגַם מִעֲנָן תִּפְיִר וְתוֹאֵר וְכו'.**
17 **וּמִבְּאֵר**⁹, **שֶׁעֲנָן לְהוֹתִיר בְּחֻכְמָה יֵשׁ לְפָרֵשׁ עַל פִּי מָה שֶׁכְּתוּב**¹⁰ **שִׁישׁ יִתְרוֹן**
18 **לְחֻכְמָה מִן הַסְּכָלוֹת וְכו'. וְעַל דִּרְךָ זֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ עֲנָן וַיְתוּרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן,**
19 **שֶׁזֶהוּ עַל דִּרְךָ מָה שֶׁכְּתוּב**¹¹ **וַיְתוּרוּ אֶרֶץ בְּכָל הַיָּא. אָךְ כְּדִי לְפַעוֹל הַיְתְּרוֹן**
20 **בְּאֶרֶץ, וַיְתוּרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן, צִירֶיךָ לְהִיּוֹת הָעֲנָן דְּשִׁלּוּחַ לְךָ, לְדַעְתָּךְ, הִינֵנו,**
21 **לְשִׁלּוֹחַ אֲנָשִׁי מִשָּׁה דְּיוּקָא.**

(1) ריש פרשתנו (יג, ב). (2) ראה גם רד"ה זה תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ע' א'כט). (3) ברכות לד, ב במשנה. (4) סוטה לד, ב. פרש"י עה"פ. (5) פרשתנו ס"ע תמה ואילך. וראה גם ד"ה שלח תשל"א (סה"מ תשל"א ע' רלא ואילך). (6) קה"ר פ"א, יג. שהש"ר פ"א, א (ז). (7) א. יג. (8) ע"ד לשון חז"ל – פסחים כה, ב. (9) ראה גם סד"ה הנ"ל תרע"ה (שם ע' א'לה ואילך). (10) שם ב, יג. (11) שם ה, ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מִשֶּׁה דִּוְקָא. שדווקא אנשי משה בכוחם לפעול את היתרון והעילוי בארץ, ודכפי שממשיך ומבאר.
- 2 (ב) וביאור הענין, דהנה, ארץ בענין הספירות עשר הספירות (כוחות אלוניים) העליונות קאי מכוון על ספירת המלכות כנרמו
- 3 בלשון הכתוב בקהלת הנזכר לעיל
- 4 "ויתרון ארץ בכל היא, מלך לשדה נעבד", ויש כמה ביאורים בשייכות של ספירת המלכות ל'ארץ'. ואחד מהם, שספירת המלכות היא כנגד יסוד העפר, כי בד' היסודות אש מים רוח עפר, יסוד העפר הוא כנגד ספירת המלכות, כי ד' היסודות הם כנגד ומשתלשלים מהד' אותיות של שם ה', ויסוד העפר הוא כנגד אות ה' אחורנה של שם ה' שנינה ספירת המלכות. ופירושו יתרון ארץ, ששם היות ספירת המלכות למטה מכל הספירות, שהיא
- 5 הספירה האחרונה והתחתונה מבין עשר הספירות ועד שרגליה יורדות¹² כלשון הכתוב "רגליה יורדות מות, שאול צעדיה יתמכו" (לאחרי צמצומים רבים הנקראים פְּרָסוֹת את המילה 'פרכת' שנינה להיות מחיצה המבדילה, מתרגם אונקלוס 'פרסא', וכמבואר בתורה אור
- 6 לארמו"ר הזקן (פרשת לך לך) "ופרוכת, תרגם אונקלוס פרסא, וכמה בחינות פרוכת ה' בבית המקדש ומשכן שכל ההשתלשלות מעולם ועד עולם הוא על ידי מסך פרסא מפסיק בין כל עולם" מַסְכִּים וְהַבְדָּלוֹת
- 7 (כו'), יש בה בספירת המלכות יתרון ועילוי לגבי כל הספירות שלמעלה הימנה, כפי שִׁמְבָּאָר רַבִּינוּ הַזֶּקֶן בַּסֵּפֶר הַמִּצְוֹת¹⁴ בספרו הנקרא 'ספר המצות
- 8 דרך מצותיך' שהיא מגוף כתב יד קודש אדמו"ר נשמתו-עין אשר כתב (בלשונו הנהב¹⁵) בַּיָּמִים שֶׁלִּפְנֵי הַסֵּתֶלְקוֹתוֹ בַּכֹּפֶר פִּיעֵנָא], שְׁדוּקָא בַּה ספירת המלכות, למרות שהיא הספירה האחרונה מתגלה כח אור אין סוף לברוא יש מאין, ולכן בסדר הספירות מלמטה למעלה בשונה מסדר הספירות מלמעלה למטה שבו ספירת המלכות היא האחרונה נקראת ספירת המלכות פֶּתֶר, פֶּתֶר מַלְכוּת¹⁶, והיינו, שהיא בַּחֲבִינַת פֶּתֶר לגבי כל שאר הספירות והכתר היא בחינה עליונה למעלה מכל הספירות, בדוגמת הכתר כפשוטו שהוא מעל הראש (לא רק כפי שהם כל הספירות בעולם שלמעלה מזה, אלא גם כפי שהם הספירות בעולם האצילות שגם לגבי הספירות כפי שהם באצילות, העולם הנעלה ביותר, מארבעת העולמות הכלליים (אצילות בריאה-יצירה-עשייה) המלכות היא בבחינת 'כתר' מעליהם).
- 9 וזהו מה שכתוב בפסוק זה של 'תרון ארץ, יתרון גו' מלך לשדה נעבד, כדאיתא במדרש¹⁷ שיש שמובא במדרש¹⁷ שיש ומעלה מיוחדת לארץ שאפילו המלך שואל ונחוצ לו לדעת עבדת ארעא אי לא עבדת ארעא כו', האם הארץ עשתה את יכולה או לא עשתה והיינו, שיש יתרון ומעלה לארץ שהיא בחינת מלכות אפילו לגבי בחינת זעיר אנופין לעיל, שדווקא בארץ ועפר הגשמי יש הכח להצמיח עשבים ואילנות ופירות מאין
- 10 דבור המתחיל איהו וחייהי חד, איהו וגרמוהי חד בהון [שאודותה פותב הצמח צדק בספר המצוות¹⁴ שהיא מגוף כתב יד קודש אדמו"ר נשמתו-עין אשר כתב (בלשונו הנהב¹⁵) בַּיָּמִים שֶׁלִּפְנֵי הַסֵּתֶלְקוֹתוֹ בַּכֹּפֶר פִּיעֵנָא], שְׁדוּקָא בַּה מתגלה כח אור אין סוף לברוא יש מאין, ולכן בסדר הספירות מלמטה למעלה נקראת ספירת המלכות פֶּתֶר, פֶּתֶר מַלְכוּת¹⁶, והיינו, שהיא בַּחֲבִינַת פֶּתֶר לגבי כל שאר הספירות (לא רק כפי שהם בעולם האצילות). וזהו מה שכתוב יתרון ארץ, יתרון גו' מלך לשדה נעבד, כדאיתא במדרש¹⁷ שיש יתרון לארץ שאפילו המלך שואל עבדת ארעא אי לא עבדת ארעא כו', והיינו, שיש יתרון לארץ שהיא בחינת מלכות אפילו לגבי בחינת זעיר אנופין הנקרא מלך, וכפי שענין זה מתבטא גם בארץ כפשוטה, כמבואר באגרת הקדש הנזכרת לעיל, שדווקא בארץ ועפר הגשמי יש הכח להצמיח עשבים ואילנות ופירות מאין
- 11 שבספר התניא הידועה¹³ דבור המתחיל איהו וחייהי חד הוא, הקדוש ברוך הוא בעצמו, והאורות המאירים ממנו. והכלים שבהם מתבלשים האורות, איהו והוא, היינו שהכל בטל לגביו [שאודותה אודות אגרת הקדוש הזו פותב ה'צמח צדק' בספר המצוות¹⁴ בספרו הנקרא 'ספר המצות

(12) משלי ה, ה. וראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ח"א ע' תקסד ואילך). (13) סימן כ. (14) דרך מצותיך קע, א. (15) ראה שם מ, ב. מא, ב. (16) ראה לקו"ת בהעלותך לו, א. ובכ"מ. (17) קה"ר עה"פ (פ"ה, ח א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 המיוחד שאינו נפסק להצמיח עשבים ואילנות ופירות מאין
2 לִישׁ תָּמִיד כו', וְלֹכֵן, בגלל המעלה המיוחדת שישנה דווקא בארץ,
3 באדמה הגשמית, בְּסֶדֶר מְדֻרְגָּוֹת של ארבעת הסוגים של הנבראים
4 דומם צומח חי מדבר, הנה אף שֶׁחַי שיש בו את כוח התנועה
5 וכו' הוא למעלה מן הצומח,
6 והמדבר האדם למעלה מהחי, 1 לִישׁ תָּמִיד כו', וְלֹכֵן, בְּסֶדֶר מְדֻרְגָּוֹת דומם
7 אף על פי כן, החי ניזון וחי 2 צומח חי מדבר, הנה אף שֶׁחַי הוא למעלה מן
8 ומקבל את החיות שלו מהצומח, 3 הצומח, והמדבר למעלה מהחי, אף על פי כן,
9 והמדבר מקבל חייתו 4 החי ניזון וחי מהצומח, והמדבר מקבל חיותו
10 מַשְׁנִיָּהֶם שהרי האדם ניזון הן מהחי 5 מַשְׁנִיָּהֶם, והוא לפי ששרש הדומם הוא למעלה
11 והן מהצומח, ולכאורה מדוע מי 6 מן המדבר, ולכן צריך האדם להשפיל את עצמו
12 שנעלה יותר מקבל מזון וחיות ממי 7 אֶל הַצֹּמֵחַ וְחַי וְלֹאכֹל מֵהֶם [וּבִפְרָט שְׁעָנִין
13 שנחות ממנו, והוא לפי ששרש 8 האכילה הוא מהדברים שבהם האדם דומה
14 הדומם למעלה באלוקות הוא 9 לְבִהמָה¹⁸, דרום הבהמה היורדת היא למטה¹⁹,
15 למעלה מן השרש של המדבר, 10 כְּדִי לִקְבֹּל חִיּוֹתוֹ כו'.
16 וְלֹכֵן צָרִיךְ הָאָדָם לְהִשְׁפִּיל 11 וְעָנִינוּ בְּרוּחָנִיּוֹת בַּעֲבוּדַת הָאָדָם הוּא עָנִין
17 ולהנמיך את עצמו אֶל הַצֹּמֵחַ 12 קיום המצוות, כמבואר בתורה אור
18 וְחַי וְלֹאכֹל וְלִקְבֹּל חִיּוֹת מֵהֶם 13 בַּתְּחִלָּתוֹ²⁰ עַל הַכְּתוּב²¹ הַשָּׁמַיִם כִּסְאֵי וְהָאָרֶץ
19 [וּבִפְרָט שְׁעָנִין הָאֲכִילָה הוּא 14 הָדוֹם רָגְלִי, שֶׁשָּׁמַיִם הוּא עָנִין הַתּוֹרָה וְהָאָרֶץ הוּא
20 מֵהַדְּבָרִים שֶׁבֵּהֶם הָאָדָם 15 עָנִין הַמַּצְוֹת, וְיֵשׁ יִתְרוֹן מַעֲלָה בְּקִיּוֹם הַמַּצְוֹת
21 דוֹמָה לְבִהמָה¹⁸, כדברי חז"ל 16 (אֶרֶץ) לְגַבִּי לִימּוֹד הַתּוֹרָה, כְּמֵאֲמַר הַמִּשְׁנָה²²
22 בגמרא דרום הבהמה היורדת 17 הַמַּעֲשֶׂה הוּא הָעֵיקָר, וְאֲמָרוּ רַז"ל²³ גְּדוֹל תִּלְמוּד
23 הִיא לְמִטָּה¹⁹ (וזה לשון הכתוב, 18 שְׁמַבִּיא לִידֵי מַעֲשֶׂה, דָּכַל מַעֲלַת הַתִּלְמוּד הוּא
24 מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הַעוֹלָה הִיא 19 שְׁמַבִּיא לְמַעֲשֶׂה דִּוְקָא [וּבִלְיִמּוֹד הַתּוֹרָה עֲצָמוֹ
25 למעלה ורוח הבהמה היורדת היא 20 עָנִין הַמַּעֲשֶׂה הוּא עָנִין הָעֵינִין וְהִיגִיעָה
26 למטה לארץ]) ולכן עצם האכילה היא 21 בַּתּוֹרָה²⁴]. וְזֶהוּ גַם מֵה שֶׁאֲמָרוּ רַז"ל²⁵ כָּל
27 נחיתות ופחיתות לגבי האדם], כְּדִי 22 הָאוֹמֵר אֵין לִי אֶלָּא תּוֹרָה, אֶפִּילוֹ תּוֹרָה אֵין לוֹ,
28 לְקַבֵּל חִיּוֹתוֹ כו'. 23 אֶלָּא צָרִיךְ לְהִיּוֹת תּוֹרָה וּגְמִילוֹת חֻסְדִּים²⁶, וְהָרִי
29 וְעָנִינוּ של יתרון הארץ הגשמית 24 גְּמִילוֹת חֻסְדִּים [שְׁעָנִינוּ בַּפְּשֻׁטוֹת שִׁיף דִּוְקָא
30 בְּרוּחָנִיּוֹת בַּעֲבוּדַת ה' של 25 כְּשֵׁישׁ מִי שֶׁזָּקֵק לְכַךְ כו', וּמִזָּה מוֹכֵן גַּם בְּנוֹגַעַ
31 הָאָדָם הוּא עָנִין קִיּוֹם 26 לְפָנִימִיּוֹת הָעֵנִינִים] הוּא כָּלּוֹת הַמַּצְוֹת²⁷. וְעַד
32 הַמַּצְוֹת, כְּמֵבִיא בַּתּוֹרָה אֹר 27 שֶׁאֶפִּילוֹ מִי שֶׁתּוֹרָתוֹ אוֹמְנוֹתוֹ, הִנֵּה בָּבוֹא מַצָּה
33 לאדמו"ר הזקן בַּתְּחִלָּתוֹ²⁰ עַל 28 מַעֲשִׂית שְׂאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ עַל יְדֵי אֲחֵרִים,
34 הַכְּתוּב²¹ בנבואת ישעיה השָׁמַיִם 29 בְּלֹא כְּלִי, וְאֵין לֵה קִיּוֹם כִּי אִם עַל יְדֵי גְמִילוֹת חֻסְדִּים כָּלּוֹת הַמַּצְוֹת²⁸). וְעַד
35 כִּסְאֵי מִקּוֹם מוֹשְׁבוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ 30 שֶׁאֶפִּילוֹ מִי שֶׁתּוֹרָתוֹ אוֹמְנוֹתוֹ, וְכֵן עֲנִינוּ הוּא לִימּוֹד הַתּוֹרָה הִנֵּה
36 הוּא וְהָאָרֶץ הָדוֹם רָגְלִי שֶׁרָפָרְךְ 31 בָּבוֹא מַצָּה מַעֲשִׂית שְׂאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ עַל יְדֵי אֲחֵרִים,
37 להגליו של הקדוש ברוך הוא, כביכול, 32 בָּבוֹא מַצָּה מַעֲשִׂית שְׂאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ עַל
38 שְׁשָׁמַיִם המסמלים רוחניות הוּא 33 בָּבוֹא מַצָּה מַעֲשִׂית שְׂאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ עַל יְדֵי אֲחֵרִים,
39 עָנִין הַתּוֹרָה שהיא שכל וחכמה, וְהָאָרֶץ הַמַּסְמֶלֶת גִּשְׁמִיּוֹת הוּא עָנִין
40 הַמַּצְוֹת שְׁקִיּוֹמֵן הוּא עִם דְּבָרִים גִּשְׁמִיִּים, וְיֵשׁ יִתְרוֹן וְחוֹסֶפֶת מַעֲלָה
41 בְּקִיּוֹם הַמַּצְוֹת (אֶרֶץ) לְגַבִּי לִימּוֹד הַתּוֹרָה, כְּמֵאֲמַר

(18) חגיגה טז, א. (19) קהלת ג, כא. (20) א, ג. ב. (21) ישעי' סו, א. (22) אבות פ"א מ"ז. (23) קידושין מ, ב. וש"נ. (24) ראה גם המשך תרס"ו ע' תכב [תקנה]. (25) יבמות קט, ב. (26) ראה סה"מ תש"ח ע' 266 בהערה. (27) ראה ת"א מקץ לח, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 יְדֵי אֲחֵרִים, צָרִיף לְבַטֵּל מְלִימוּד הַתּוֹרָה וּלְקַיֵּים הַמִּצְוָה²⁸,
 2 וְכִדְאִיתָא וּכְפִי שְׂמוּבָא בִּירוּשְׁלָמִי²⁹ בְּנוֹגֵעַ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר
 3 יוֹחָאי שְׁהִיתָה תּוֹרָתוֹ אוּמָנוּתוֹ³⁰, וְלִית לִיה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן
 4 שְׁמַפְסִיק לְלוּלָב כּו', וְכִי לֹא סוֹבֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׂגָם מִי שְׁתוּרָתוֹ אוּמָנוּתוֹ
 5 מִפְסִיק מְלִימוּד הַתּוֹרָה לְקִיּוּם מִצְוֹת
 6 לוּלָב, וְהֵינִי, שְׁלֹאֲחֵרִי הַשְּׁקָלָא
 7 וְטָרְיָא הַמִּשְׁא וּמִתָּן, הֲדִינוּ אִם
 8 מִפְסִיק אוֹ לֹא, הַמִּסְקָנָא הִיא
 9 שְׁזוּהִי תַמְיָה גְדוּלָּה אֵיף יָכוֹל
 10 לְהִיּוֹת אֲפִילוּ קָא סָלְקָא
 11 דַּעְתָּךְ לְהַעֲלוֹת עַל הַדַּעַת שְׁלֹא
 12 יִפְסִיק, שְׁכַל זֶה הוּא מִצַּד
 13 גּוֹדֵל מַעֲלַת הַמַּעֲשֶׂה דְּוָקָא
 14 שְׁלִמְעֵלָה מִמַּעֲלַת הַתְּלִמּוּד. וְכִפִּי
 15 שְׁמַפְסִיק אֲדוּמִ"ר חֻזֵּן בְּאַגְרָת
 16 הַקֶּדֶשׁ הַנִּזְכָּר לְעִיל, שְׁדַעַת
 17 לְנִבּוֹן נִקְל לְהִבִּין עַל יְדֵי כָל
 18 הַדְּבָרִים הַנִּזְכָּרִים לְעִיל, גּוֹדֵל
 19 מַעֲלַת הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂית כּו'
 20 (שְׁזוּהִי עֵינֵי עֵינֵי הַנִּקְדָּה שֶׁל
 21 אַגְרַת הַקֶּדֶשׁ זו').
 22 (ג) אָמְנָם יִתְרוֹן הָאֶרֶץ בְּכָל הוּא, וְהֵינִי,
 23 שְׁהִיתָרוֹן בְּאֶרֶץ הוּא עַל יְדֵי בְּכָל,
 24 שְׁהוּא עֲנִין סְפִירַת הַיְסוּד, שְׁדוּקָא עַל יְדֵי
 25 הַשְּׁפַעַת הַיְסוּד נַעֲשֶׂה הִיתְרוֹן בְּמַלְכוּת. וְכִמּו
 26 בְּעֲנִין תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שְׁגָדוּל תְּלִמּוּד שְׁמַכִּיא
 27 לִידֵי מַעֲשֶׂה, שְׁהִפִּירוּשׁ בְּזָה כְּפִשׁוּטוֹ הוּא, שְׁכַדִּי
 28 לִידַע מַה שְׁצָרִיף לַעֲשׂוֹת וְאֵיף צָרִיף לַעֲשׂוֹת
 29 שְׁהַמַּעֲשֶׂה יִהְיֶה כְּדָבָעִי, הָרִי זֶה עַל יְדֵי לִימוּד
 30 הַתּוֹרָה דְּוָקָא. וּבִכְפִימִיּוֹת הָעֲנִינִים, הָרִי זֶה לְפִי
 31 שְׁעַל הַתּוֹרָה כְּתִיב³¹ הָלוֹא כֹה דְּכָרִי וְגו', שְׁהוּא
 32 עֲנִין הַהִמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה, וּמִצְוֹת עֲנִינָם הַעֲלָאָה
 33 מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וְהַסְדֵּר בְּזָה, שְׁכַדִּי שְׁתוּכַל
 34 לְהִיּוֹת הַהִעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, צָרִיף לְהִיּוֹת תַּחֲלָה הַהִמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה
 35 לְמַטָּה, שְׁזוּהִי גַם מַה שְׁלִפְנֵי עֲבוּדַת הַמַּטָּה בְּאַתְעָרוּתָא דְּלִתְתָּא צָרִיף לְהִיּוֹת
 36 נְתִינַת כַּח מִלְּמַעְלָה בְּאוֹפֵן שֶׁל אֲתַעָרוּתָא דְּלַעֲלָא, שְׁכַכְּתָּהּ זֶה תּוּכַל לְהִיּוֹת אַחֵר
 37 בְּפִי הַתּוֹרָה דְּלִתְתָּא³², וְכַעֲנִין לְכָה דְּוָדִי (יִצְיָאָה הַחֲתָן) לְקִרְאָתָא כָּלָה,
 38 שְׁהוּא עֲנִין הַהֲאָרָה מִלְּמַעְלָה כּו' כְּדִי שְׁפִנִי שְׁבַת נִקְבְּלָה³³. וְזוּהִי יִתְרוֹן הָאֶרֶץ
 39 בְּכָל הִיא, שְׁצָרִיף לְהִיּוֹת תַּחֲלָה הַמְשָׁכָה מִבְּחִינַת הַיְסוּד, אָכַל עַל יְדֵי זֶה
 40 נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן בְּמַלְכוּת (אֶרֶץ) גַּם לְגַבִּי הַיְסוּד.
 41 מִב, ג. 28) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ב ואילך. וש"נ. 29) ברכות פ"א ה"ב. שבת פ"א ה"ב. 30) שבת יא, א. 31) ירמי'
 כג, כט. וראה ברכות כב, א. 32) ראה לקו"ת שה"ש כד, א ואילך. ובכ"מ. 33) לקו"ת ברכה צז, א.

ביאור בדרך אפשר

39 כְּנָעוֹן, שֶׁהָיְתָה מִהַמְּקוֹלָקָלִים 29 אָמְנָם כְּדִי שְׂיֻכַּל לַהֲיִית בִּירוֹר וְהַעֲלֹאת הַתַּחְתּוֹן, יֵשׁ צוֹרֶךְ בְּהַמְּשָׁכָה
40 שְׂבֻאוֹמוֹת, שְׁלֹכֵן הוֹצִיָּךְ 30 מִלְּמַעֲלָה. וְזֶהוּ שְׁשַׁלַּח אוֹתָם מִשֶּׁה לְתוֹר אֶת הָאָרֶץ, כִּי מִשֶּׁה הוּא
41 הַכְּתוּב 36 בַּמּוֹרָה לְהִזְהִיר 31 בַּחֲיַנֵּת מִ"ה, שְׁעַל יָדֵי זֶה יֻכַּל לַהֲיִית הַבִּירוֹר דְּבִ"ן כּו'. וְזֶהוּ שְׁלַח לָךְ אֲנָשִׁים,

9 מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְזֶהוּ שְׁלַח לָךְ אֲנָשִׁים, פִּירוּשׁ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לְמֹשֶׁה רַבִּינוּ
2 שְׁלַח אֲנָשִׁים שֶׁהֵם מִבְּחִינָה וּמִדְרִיגָה שְׁלֹךְ, מִבְּחִינַת שֵׁם
3 מ"ה, שְׂכָמוֹר הִיא הַבְּחִינָה שֶׁל מֹשֶׁה כְּדֵי שֶׁהֵם הָאֲנָשִׁים יֻכְּלוּ
4 לַעֲלוֹת וּלְהִגְבִּיחַ וּלְבַרֵּר אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן. וְזֶהוּ גַם מֵה
5 שְׁנֵאֲמָר⁴⁰ עַל הַמִּרְגְּלִים כָּל־
6 אֲנָשִׁים, שֶׁזֶּהוּ עַל דֶּרֶךְ מֵה
7 שְׁנֵאֲמָר⁴¹ לַגְּבִי תְרוּמַת הַמִּשְׁכָּן
8 מֵאֵת כָּל אִישׁ גֹּי, שִׁפְרוּשׁוֹ
9 שֶׁכָּל כָּל מִצִּיאֹתוֹ נִקְרָא אִישׁ,
10 וְכִמְאָמַר רַז"ל⁴² בְּגִמְרָא
11 שְׂצִדִּיקִים נִקְרָאוּ אֲשׁוּלוֹת,
12 אִישׁ שֶׁהִכָּל בּוֹ. וּמִצַּד גּוֹדֵל
13 מַעֲלָתָם שֶׁל הַמִּרְגְּלִים שִׁנְקִרָאוּ
14 'אֲנָשִׁים' הֵיוּ יְכוּלִים לְתוֹר אֶת
15 הָאֶרֶץ, לַפְּעוּל הִיתְרוֹן
16 שֶׁבְּאֶרֶץ עַל יְדֵי הַבִּירוּר כו'.
17 כְּמִבּוֹאָר לַעֲלֵי בִּאֲרִיכוֹת.
18 אֶף בִּשְׁבִיל זֶה כְּדֵי לְבַרֵּר אֶת אֶרֶץ
19 כְּנָעַן וּלְפַעוּל בַּה 'יִתְרוֹן' וְעִלּוֹי הִנֵּה
20 צוּרָף בְּעֵנִין שֶׁל הַשְּׁפָלָה שֶׁל
21 הַמִּרְגְּלִים לִיְרֵד לְמִטָּה כו' כִּי
22 הַמִּבְרָר צוּרָף לְרֹדֶת אֶל הַמִּתְבָּר. אֲכָל
23 הַמִּרְגְּלִים לֹא הִיָּתָה לָהֶם
24 שְׁפָלוּת וְעִנּוּה זֶה לְהַשְׁפִּיל אֶת
25 עַצְמָם כו', וְכִמְבּוֹאֵר בְּזֶה
26 (בְּסִפְרֵי קִבְּלָה)⁴³, שֶׁלֹּא רָצוּ
27 הַמִּרְגְּלִים לִיְרֵד מֵעוֹלָם
28 הַמִּחְשָׁבָה אוֹ עַל כָּל פָּנִים לְכָל
29 הַפְּחוּת מֵעוֹלָם הַדִּיבּוּר לְעוֹלָם
30 הַמַּעֲשָׂה כו', וּבִגְלָל זֶה בִּגְלָל
31 חֹסֶר הַרְצוֹן לְרֹדֶת מִמִּדְרַגְתָּם כְּדֵי
32 לַעֲסוֹק בְּעִבּוּד הַבִּירוּרִים רָצוּ
33 לְהִשָּׂאֵר בְּמִדְבָּר, שֶׁשֵּׁם הָיָה כָל
34 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְבַּח רֹחוּנֵי נַעֲלָה שֶׁהִיוּ
35 נִיזוֹנִים מִהֶמֶן, שֶׁהוּא לָחֶם מִן
36 הַשָּׁמַיִם⁴⁴, עָלְיוֹ עַל הַמֶּן
37 נֶאֱמָר⁴⁵ בְּתַהֲלִים לָחֶם אֲבִירִים
38 אֲכָל אִישׁ, וְכִמּוֹ כֵּן הָיָה לָהֶם
39 מִים מִבְּאֵרָה שֶׁל מְרִים, וְעֵנִי
40 כְּבוֹד שֶׁהִיוּ מְגִהָצִים אֶת
- בְּגִדֵיהֶם שֶׁהִיוּ גְדִלִים עִמָּהֶם⁴⁶ (נוֹסֵף לָךְ שֶׁלֹּא כָּל
שְׁלֵמוֹתֵיכֶם מַעֲלִיכֶם, וְנִעְלָךְ (אֲפִילוֹ לְבוּשׁ הַרְגָּל שֶׁהָיָה חֶלֶק
תַּחְתּוֹן בְּגוֹף) לֹא בָּלְתָה מַעַל רַגְלָךְ⁴⁷), וְכָךְ אִם יִשְׁאָרוּ בְּמִדְבָּר
יֻכְּלוּ לַעֲבֹד עֲבוֹדָתָם בְּרוּחָנִיּוֹת, וְלֹא יִצְטָרְכוּ לַעֲסוֹק
בְּעֵנִינִים גִּשְׁמִיִּים כְּמוֹ לְאַחֲרֵי
הַכְּנִיסָה לְאֶרֶץ כּו'. וְלָכֵן כְּדֵי
שֶׁלֹּא יִצְטָרְכוּ לַהֲכִסֵּס לֵאמֹר הוֹצִיָּאוּ
הָאֶרֶץ וְאָמְרוּ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַעֲלוֹתָהּ כו', וְאַדְרָבָּה, אֶרֶץ אוֹכֵלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִיא⁴⁸,
שֶׁאִם רַק תִּהְיֶה הַתִּיַּשְׁבוּת בְּאֶרֶץ, אֲזִי יִהְיֶה הָעֵדֶר הַמִּצִּיאֹת לְגִמְרֵי כו'. וְגַם
בְּעֵנִין זֶה הוֹצִרְכוּ לְנִתְיִנִּת כַּח מִמְשָׁה רַבִּינוּ, שֶׁעַם הָיָה לְמַעַל מַעַל
בְּמִדְרִיגָה, הִנֵּה גַם כֵּן שֶׁכָּל
וְעֵנִי, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמָר⁴⁹ בְּתוֹרָה
וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עֲנִיו מְאֹד מְכַל
הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה,
וְזֶהוּ שְׁלַח לָךְ אֲנָשִׁים, לִךְ
פִּירוּשׁוֹ מִבְּחִינָה וּמִדְרִיגָה
שְׁלֹךְ, עֲנִין הַעֲנוּה שֶׁהוּא מִדְרִיגַת
מֹשֶׁה שֶׁגַם אֲצֵלֶם יִהְיֶה עֲנִין
הַבִּיטוּל וְהַשְּׁפָלוּת כו', כְּדֵי
שִׁיכְלוּ לִיְרֵד לְמִטָּה וּלְפַעוּל
הִיתְרוֹן שֶׁבְּאֶרֶץ עַל יְדֵי
הַבִּירוּר כו' כְּמִבּוֹאֵר לַעֲלֵי
בִּאֲרִיכוֹת.

(40) פרשתנו יג, ג. וראה אוה"ת פרשתנו שם ע' תמח. (41) תרומה כה, ב. וראה אור תורה להרב המגיד סימן קא. (42) סוטה מז, סע"ב. וש"י. (43) ראה עץ חיים שער לב (שער הארת המוחין) פ"א. לקו"ת פרשתנו לו, א. לח, ב-ג. (44) בשלח טז, ד. (45) תהלים עח, כה. וראה יומא עה, ב. (46) פרש"י עקב ח, ד. (47) תבוא כט, ד. (48) פרשתנו שם, לב. (49) בהעלותך יב, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ה) וְזֶהוּ שְׁלַח לָךְ אֲנָשִׁים וַיְתִירוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן, שְׁהוּא עֲנִין
2 הַבִּירור והיכוך דְּבַחֲנִית אֶרֶץ שְׁנַעֲשָׂה עַל יְדֵי מַצּוֹת
3 מַעֲשִׂיּוֹת כּו', שְׁזָהוּ קָלְלוֹת מַעֲשִׂינוּ וַעֲבֹדְתָנוּ בתורה ומצוות
4 וכמובא לעיל שצדקה היא כללות המצוות, וּבִפְרָט מַעֲשִׂינוּ ועבודתינו
5 בתורה ומצוות בְּזִמְן הַגְּלוּת,
6 שְׁעַל יְדֵי זֶה בָּאִים לְגִילּוּיִים
7 של האורות האלוקיים דְּלַעֲתִיד
8 לְבוֹא⁵¹, בימות המשיח שְׁזָהוּ
9 בְּאוֹפֶן דִּנְחָלָה בְּלִי מַצְרִים⁵²,
10 ללא גבולות וּפְרָצָת פְּרִיצַת הגבולות
11 לכל ארבע רוחות העולם יָמָה למערב
12 וְקִדְמָה למזרח וַצְפּוֹנָה וְנִגְבָּה⁵³
13 (ועל דרך דברי חז"ל בנמרא, "כל
14 המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי
15 מצרים, שנאמר אז תתענג על ה'
16 והרכבתך על במתי ארץ והאכלתיך
17 נחלת יעקב אביך וגו', לא כאברהם
18 שכתוב בו קום התהלך בארץ לארבה
19 וגו' ולא כיצחק שכתוב בו כי לך
20 ולזרעך אתן את כל הארצות האל אלא
21 כיעקב שכתוב בו ופרצת ימה וקדמה
22 וצפונה ונגבה"), שְׁזָהוּ עֲנִין ה'נחלה
23 בלי מצרים' מַצַּד בַּחֲנִית
24 הַמְּלֻכּוֹת, שְׁדוֹקָא בָּהּ בבחינת
25 המלכות הוא גּוֹדֵל הָרִיבוּי
26 וְהַתְּפַשְׁטוֹת כּו' כי דרכה יורד
27 ונמשך כל האור והשפע הבא
28 מהספירות שלמעלה ממנה, וְקָשׁוּר
29 גַם עִם רִיבוּי וְהַתְּפַשְׁטוֹת
30 בְּיוֹתֵר בְּעוֹלָם הַזֶּה דּוֹקָא,
31 שְׁשֵׁם בעולם הזה מְאִיר אור
32 הַסּוֹכֵב, האור האלוקי הבלִי-גבול
- הנקרא 'סוכב כל עלמין' שְׁלַכְן דּוֹקָא בְּעוֹלָם הַזֶּה יָכוֹל לְהִיּוֹת
עֲנִין הַתְּשׁוּבָה, שיתכן רק מצד האינסוף והבלִי-גבול עַד שְׁזָדוֹנוֹת
נַעֲשׂוּ לוֹ כְּזִכְיוֹת⁵⁴, כדברי הגמרא שהדבר נפעל על ידי תשובה נעלית,
תשובה מאהבה, והפיכת זדונות, עבירות שנעשו במיד, לזכויות, הוא ענין
אֲתֵהפֶכָא חֲשׂוֹכָא לְנִהוּרָא
ומירורו לְמִיתְקָא⁵⁵ הפיכת חושך
לאור ומר למתוק (כְּמִבּוֹאֵר בְּסִפּוֹר
הַמַּצּוֹת לאדמו"ר ה'צמח צדק'
מַצּוֹת וִידּוּי וְתְשׁוּבָה⁵⁶). וְזָהוּ
גַם מַה שְׁמָשִׁיחַ אֶתָּא לְאַתְבָּא
צִדִּיקִיָּא בְּתִיּוֹבְתָא⁵⁷, בא
לחשיב צדיקים בתשובה, כדברי
הזוהר, וְאִזּוּ בימות המשיח יִהְיֶה
מַעֲשֵׂה גְדוֹל (כְּמִבּוֹאֵר בְּכִמָּה
מְקוֹמוֹת⁵⁸). וְכָל זֶה בָּא עַל
יְדֵי מַעֲשִׂינוּ וַעֲבֹדְתָנוּ
בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה בְּהִרְחָבָה,
וְלִימּוּד מְבִיא לִידֵי מַעֲשֵׂה
קִיּוֹם הַמַּצּוֹת, וְקִיּוֹם הַמַּצּוֹת
בְּהִידוּר, וְעַד שְׁפוּעֵלִים
הַיִּצִּיָּא מִמַּאֲסֵר הַיִּצֵּר הָרַע
(כלשון הכתוב אֶל-זֶר אֲשֶׁר
בְּקִרְבְּךָ⁵⁹), וְעַד מִמַּאֲסֵר
הַגְּלוּת כְּפִשּׁוּטוֹ, וְיּוֹצֵאִים
לְחִירוֹת אֲמִיתִית, בְּגִאוּלָּה
שְׁאִין אַחֲרֶיהָ גְלוּת, גִּאוּלָּה
נִצְחִית וְשֵׁם בְּגִאוּלָּה נָשִׁיר שִׁיר
חֲדָשׁ⁶⁰.

(50) ראה גם סד"ה זה הנ"ל (המשך תעו"ב שם ע' א'לו). (51) ראה תניא רפ"ז. (52) שבת קיח, סע"א. (53) ויצא כח, יד. (54) יומא פו, ב. (55) ראה זח"א ד, א. (56) דרמ"צ לט, סע"ב ואילך. (57) הובא בלקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ועוד. וראה זח"ג קנג, ב. (58) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ז ע' שט. ע' שיז. ועם הוספות כו' – אוה"ת ואתחנן ס"ע רמז ואילך. ע' רעו ואילך. ע' רפ. ע' שב ואילך. (59) ראה שבת קה, ב. (60) ראה פסחים קטז, ב ובתוד"ה ה"ג ונאמר שם (ממכילתא בשלח טו, א).

התוועדויות

בס"ד. שיחת ש"פ שלח, כ"ה סיון, מבה"ח תמוז, ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

- א. בפרשת השבוע, פרשת שלח, שבה מסופר בפרטיות ובאריכות גדולה אודות ענין המרגלים,¹ איך שמשה רבינו שלח אותם לתור את הארץ, מה שעשו בהליכתם וחזרתם, מה הביאו עמהם, מה אמרו ומה השיבו להם וכו' – מתעוררת שאלה וסתירה גדולה שדורשת ביאור:²
- מחד גיסא – כיון שהמרגלים נבחרו ונשלחו ע"י משה רבינו בעצמו, רועה נאמן של ישראל, ש"שכינה מדברת מתוך גרונו"³, ובפרט שכאן ה' לא רק ענין של דיבור, אלא מעשה בפועל, ובענין שנוגע לכללות בני"ק בקשר לכניסתם לארץ – הרי בודאי ה' זה ענין רצוי שיש לו מקום בשכל כו', ובודאי שמשה רבינו השתדל ("זיך ארינגעלייגט") בענין זה שיהי' כפי הראוי.
- ומאידך גיסא – רואים בפועל שהתוצאה מזה היתה באופן בלתי רצוי לגמרי:
- בענין זה נתמלאה הסאה של עשר הנסיונות שניסו ישראל את הקב"ה, כמ"ש⁴ "וינסו אותי זה עשר פעמים", ועד כדי כך, שלולי תפלת משה ה' יכול להיות ח"ו הענין ד"אכנו בדבר ואורישנו".⁵
- ובכדי לבטל את הגזירה הוצרך משה רבינו לבקש "ועתה יגדל נא כח אדני"⁶, והיינו, שלא די בדרגת האלקות דשם אדני כפי שהוא מצד עצמו, אלא צ"ל ענין של הגדלה כו', ובזה גופא צ"ל ההגדלה ב"כח אדני" (ובפרט ע"פ המבואר בזה בלקו"ת).⁷
- וגם כאשר הקב"ה נעתר לתפלת משה – אמר לו "סלחתי כדברך"⁸, כפירוש רש"י: "בשביל מה שאמרת מבלתי יכולת ה'", שזהו סיום טענת משה "ושמעו מצרים גו' ואמרו גו' מבלתי יכולת ה' וגו'"⁹, והיינו, שמשה רבינו לא ה' יכול לבטל את הגזירה מצד זכותם של בני"ק עצמם, אלא הוצרך לטענה שלא יאמרו מצרים כו'!
- ב. ועוד זאת:
- ענינה של התורה הוא – לא לספר סיפורים, אפילו סיפורים יפים שנוגעים לכללות בני"ק, ועאכ"כ לא סיפור שלכאורה אינו מורה על מעלתן של ישראל, אלא התורה היא – מלשון הוראה¹⁰, הוראה לכל אחד מישראל בכל זמן ובכל מקום, ועד"ז בנוגע לפרשת שלח, שההוראה מודגשת בשם הפרשה (שהרי השם מורה ומגלה את תוכנו של הדבר הנקרא בשם זה¹¹): "שלח", שמזה מוכח ששילוח המרגלים הוא ענין חיובי ורצוי כו'.
- וענין זה מודגש יותר בהפטרה:
- ידוע שההפטרה היא מענין הפרשה, שהרי כל ענין ההפטרה הוא "מפני שפעם אחת גזרו שמד על

סיון, מבה"ח תמוז תשי"ט פ"ג ובהנמקן שם (תורת מנחם – התוועדויות חכ"ו ע' 45).

(7) שם, כ.

(8) שם, יג"ט.

(9) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). זח"ג נג, ב.

(10) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חכ"ו ריש ע' 15.

וש"נ.

(1) ראה גם שיחת ש"פ שלח, מבה"ח תמוז דאשתקד בתחלתה (תורת מנחם – התוועדויות חכ"ב ע' 253 ואילך), ובהערה 5 שם. וש"נ.

(2) נסמן בלקו"ש ח"ד ע' 1087.

(3) פרשתנו יד, כב. וראה לקמן סכ"ב. וש"נ.

(4) שם, יב.

(5) שם, יז.

(6) פרשתנו מ, א. וראה ד"ה ועתה יגדל נא דש"פ שלח, כ"ח

- 1 ישראל שלא יקראו בתורה, וקראו בנביאים מענין הפרשה .. ואח"כ כשבטלה הגזרה וחזרו לקרות בתורה,
2 התקינו שיהא אחד קורא בנביא מענין הפרשה¹¹.
- 3 ובנדרו^ד, מסופר גם בהפטרה אודות שילוח מרגלים – שיהושע שלח מרגלים ליריחו ושהיתה
4 "מנעולה של ארץ ישראל"¹², והרי ענין המנעול הוא שעל ידו קונים את כל הבית¹³, ואז הי' זה באופן
5 הרצוי, שחזרו ואמרו "כי נתן ה' בידינו את כל הארץ וגם נמוגו כל יושבי כנען מפנינו"¹⁴; וכיון
6 שההפטרה היא מעין הפרשה, עכצ"ל שגם ענין המרגלים שבפרשתנו הוא דבר הרצוי. ולכאורה הרי זה
7 דבר הדורש ביאור, כנ"ל.
- 8 ג. ויובן בהקדם כללות ענין הכניסה לארץ – שבשביל זה הי' שילוח המרגלים:
9 הכניסה לארץ היא תכלית גמר ושלמות של היציאה ממצרים, כמודגש בד' הלשונות של גאולה:
10 "והוצאתי גו' והצלתי גו' וגאלתי גו' ולקחתי גו'"¹⁵, שלאח"ז נאמר¹⁶ "והבאתי אתכם אל הארץ וגו'",
11 והיינו, שהיציאה ממצרים לא היתה כדי להשאר במדבר, "במדבר הגדול והנורא וגו'"¹⁷, אלא להכנס
12 ולבוא "אל ארץ נושבת"¹⁸.
- 13 ויתירה מזה, שגם בנוגע למ"ת – שזהו התכלית של יצי"מ, כמ"ש¹⁹ "בהוציאך את העם ממצרים
14 תעבדון את האלקים על ההר הזה" – נאמר²⁰ "וזאת המצוה וגו' לעשות בארץ וגו'", היינו, ששלמות
15 ענין קיום המצוות הוא בארץ ישראל דוקא (נוסף לכך שיש כו"כ מצוות שנתחייבו בהם רק משנכנסו
16 לארץ).
- 17 ועד"ז בנוגע ללימוד התורה – דכיון ש"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"²¹, הרי מובן, ששלמות
18 ענין התלמוד תלוי בשלמות ענין המעשה, וכיון ששלמות ענין המעשה (קיום המצוות) הוא בארץ
19 ישראל דוקא, הנה גם שלמות ענין התלמוד (לימוד התורה) הוא בארץ ישראל דוקא.
- 20 ובפרט ע"פ המבואר בהמשך תרס"ו²² ששלמות ענין ההבנה וההשגה בתורה לכיון לאמיתתה של
21 תורה הוא דוקא כאשר הלימוד הוא (לא רק לפלפולא בעלמא, אלא) לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא²³
22 באופן שנוגע להלכה למעשה בפועל, שכן, בידעו שע"פ הפס"ד שלו תהי' ההנהגה במעשה בפועל, הנה
23 בידעו גודל האחריות שבדבר, ה"ה מתעורר להכניס את עצמו ("אריינלייגן זיך") להתעמק ולהתייגע
24 בענין באופן אחר לגמרי ("גאָר אַנדערש"), ולבוא לנקודת האמת, ועד לאמת לאמתו, כפי הרצון העליון.
- 25 וזהו גם ביאור ענין ההסתמכות על פס"ד של רב להתנהג כן בפועל – דלכאורה, הן אמת שנאמר²⁴
26 "ובאת אל הכהנים גו' השופט אשר יהי' בימים ההם", אבל אעפ"כ, הרי התורה היא "תורת אמת", ואילו
27 הרב הוא רק בשר ודם, ומניין הוודאות שהפס"ד שלו מכוון לאמיתתה של תורה? אך הענין הוא – שכיון
28 שזהו ענין שנוגע למעשה בפועל, יש בזה סיעתא דשמיא ש"לא יאונה לצדיק כל און"²⁵, כולל גם מי
29 שרוצה להיות צדיק ולפסוק ע"פ תורת אמת [מבלי להתחשב במציאות ובישות שלו, ולכן הוא מוכן לחזור
30 בו ממה שאמר לפני יום או לפני חצי שעה, ובלבד שיפסוק דין אמת], שאז הנה "במקום שרצונו של
31 אדם שם הוא נמצא"²⁶, ו"רצון יראיו יעשה"²⁷ – שהפס"ד שלו יהי' מכוון לרצון העליון.

(11) שו"ע אדה"ז או"ח דסרפ"ד. וש"נ.

(12) ראה תנחומא בהעלותך יו"ד. במדבר"ר פט"ו, טו. ועוד.

(13) ראה שו"ע תו"מ רסקצ"ב. רמ"א תו"מ סוסר"א, ובנ"כ שם. שו"ע אדה"ז או"ח סתמ"ח ס"א. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ה ע' 288. וש"נ.

(14) יהושע ב, כד.

(15) וארא ו, ר"ז.

(16) שם, ת.

(17) עקב ח, טו.

(18) בשלח טז, לה.

(19) שמות ג, יב ובפרש"י.

(20) ואתחנן ו, א. וראה רמב"ן שם לעיל ה, כח. ד, ה. בהקדמתו לספר דברים. אחרי יח, כה.

(21) קידושין מ, ב. וש"נ.

(22) ע' שצ [תקטן] ואילך.

(23) יומא כו, א.

(24) פ' שופטים יז, ט.

(25) משלי יב, כא.

(26) ראה כש"ט בהוספות סמ"ח. וש"נ.

(27) תהלים קמה, יט.

וכידוע הסיפור²⁸ אודות הנודע ביהודה בבואו לכהן ברבנות בפראג: בהיותה "עיר מלאה חכמים וסופרים"²⁹, הנה למרות גדלותו כו', היו שם כאלו שחשבו שהם גדולים ממנו כו', וכדי לקנתרו בהלכה, הביאו לפניו כו"כ שאלות, ועל כל השאלות השיב כדבעי, מלבד שאלה אחת שנכשל בה. וכששאלו אותו: היתכן?! השיב, שבודאי לא היתה זו שאלה שנוגעת למעשה בפועל (כמו שאר השאלות שעליהם השיב כדבעי), ולכן לא היתה בזה סייעתא דשמיא לכוין אל האמת, כך, שהמענה שלו נשאר רק מענה של בשר ודם, שאינו אלא עד כמה שיד שכלו מגעת, ובמילא יכול גם לטעות כו'.

ומכל זה מובן גורל מעלת המעשה בפועל, שדוקא עי"ז נעשית הגדלות של התלמוד; וזהו מה שנפעל בכניסה לארץ, שאז נעשה קיום המצוות – ובמילא גם לימוד התורה – בשלימות.

ד. וענין זה קשור גם עם המדובר לאחרונה אודות ענין ה"מבצעים" – שזהו הענין שהזמן גרמא, ולכן יש צורך לחזור ולעורר על זה עוד פעם ועוד פעם, "אפילו מאה פעמים"³⁰ – וככל הענינים צריך למצוא גם בענין זה קשר ושייכות עם פרשת השבוע, ע"פ פתגם רבינו הזקן³¹ שצריך לחיות עם הזמן: תיבת "מבצע"³² – ששרשה "בצע" – היא מלשון "בצע אמרתו"³³ (אלא שכאן הוא לטוב כו'), שפירושו³⁴ כליון וגמר הדבר בפועל, היינו, שהענין שהי' תחילה באמירה, בא במעשה בפועל, שזהו גמר ותכלית הדבר, שהרי ה"מעשה הוא העיקר"³⁵, ובשביל זה היתה ירידת הנשמה למטה כו'.

וזהו כללות ענין המבצעים – שכולם ענינים של מעשה בפועל.

ובהקדמה – בנוגע למבצע תורה, שלכאורה אין זה ענין של מעשה, אלא ענין של לימוד:

מזה גופא שאומרים "המעשה הוא העיקר", מובן, שמלבד ענין המעשה ישנם עוד ענינים, כי, אילו הי' רק ענין המעשה בלבד, לא הי' שייך לומר שהוא העיקר, ועכצ"ל שמלבד המעשה יש עוד ענינים חשובים.

ולכל לראש – הרי זה ענין הלימוד, שיש לו חשיבות בפני עצמו, ועד כדי כך, ש"כל העוסק בתורת כו' כאילו הקריב כו"³⁶, אלא שמ"מ לא די בכך, וצריך להיות לימוד שמביא לידי מעשה בפועל, שהוא העיקר.

[ולכן מצינו בנוגע לענינים שבזמן הזה הם בשלימותם גם כשאינם יכולים להיות במעשה בפועל, שכשיבנה ביהמ"ק יצטרך להיות גם ענין המעשה בפועל. וכמו בנוגע לגיור, שצ"ל מילה וטבילה וקרבן³⁷, והרי בזמן הזה שאי אפשר להקריב קרבן, נעשה ענין הגירות בשלימות גם ללא קרבן (שהרי ענין הגיור שנאמר בתורה הוא "לדורותיכם"³⁸, והתורה היא נצחית³⁹), ואעפ"כ, כשיבנה ביהמ"ק יצטרכו הגרים להביא גם קרבן⁴⁰. וע"ד שמצינו⁴¹ שרבי ישמעאל "כתב על פנקסו כו' לכשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת שמינה"].

ונוסף לזה: כיון שמצות לימוד התורה היא מהמצוות התלויות בדיבור, הרי הדיבור עצמו הוא המעשה שבדבר.

(36) מנחות בסופה. ועוד.
 (37) רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ג ה"א ד – מכריות ט, א.
 וראה גם לקר"ש חכ"ו ע' 160 ואילך. וש"נ.
 (38) פרשתנו טו, טו.
 (39) תניא רפ"ז.
 (40) רמב"ם שם ה"ה.
 (41) שבת יב, ב. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ו ע' 62. וש"נ.

(28) ראה ספר "מופת הדור" (פיטרקוב, תרצ"ד) ע' כד ואילך.
 (29) ע"פ לשון חז"ל – אבות פ"ו מ"ט.
 (30) לשון חז"ל – ב"מ לא, א.
 (31) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).
 (32) ראה תורת מנחם – התוועדויות חע"ו ע' 282. וש"נ.
 (33) איכה ב, יז.
 (34) ראה פרש"י וראב"ע.
 (35) אבות פ"א מ"ז.

- 1 ובכן: בנוגע למבצע תורה – צריך לפעול על עצמו וגם על הזולת לקבוע עתים לתורה, ועד לאופן
- 2 דתורתו אומנתו, והיינו, שגם מי שלומד רק במשך זמן מסויים ביום, ואילו במשך שאר כל היום עסוק
- 3 בפרנסתו כו', הנה בשעה שלומד, צריך להיות הלימוד באופן של קביעות – "תורתך קבע"⁴², ועד לאופן
- 4 דתורתו אומנתו. ובפרט ע"ז שלומד ענין בתורה בעל-פה, שאז נשאר הענין חקוק אצלו במוח הזכרון⁴³,
- 5 אפילו בשעה שישן, ועאכו"כ בשעה שהוא ער, שיכול להזכר בזה בכל עת שירצה.
- 6 ועד"ז בנוגע לשאר המבצעים:
- 7 מבצע תפילין – הנחת תפילין במעשה בפועל, כולל גם הכוונה דשעבוד הלב והמוח⁴⁴, הן בנוגע
- 8 לעצמו והן בנוגע לזולת.
- 9 מבצע מזוזה – לקבוע מזוזה כשרה בכל פתח בבית, שע"ז נעשה הענין ד"שומר דלתות ישראל"⁴⁵,
- 10 באופן ש"ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם"⁴⁶, וכפי שרואים בפועל גודל ההתעוררות בנוגע למבצע
- 11 מזוזה, כך, שנקל יותר לפעול זאת.
- 12 מבצע צדקה – לעורר על נתינת צדקה בפועל ממש, וכפי שמבאר אדמו"ר האמצעי בסידור⁴⁷ על
- 13 הפסוק⁴⁸ "צדיק ה' בכל דרכיו", גודל הענין שנפעל ע"י צדקה (לא רק ברוחניות, אלא גם) בגשמיות,
- 14 בכסף וזהב כפשוטם.
- 15 וכן הענין דבית מלא ספרים – לא רק בפנימיות העיניים, כפי שמבאר הצמח צדק⁴⁹ ש"ספרים" קאי
- 16 על עשר ספירות דאצילות, אלא ספרים כפשוטם, שהבית כולו נעשה ממולא בתוכנם של הספרים, והיינו,
- 17 שגם אם הספרים הם מעט בכמות, הרי כיון שהם נעשים ענין עיקרי בבית, ושאר כל עניני הבית טפלים
- 18 אליו, נמצא שהבית כולו מלא בספרים (וכמו בנוגע ללימוד התורה, שגם כאשר זמן הלימוד הוא מועט,
- 19 הרי זה נעשה ענין עיקרי וקבוע לגבי כל שאר היום שעוסק במלאכה באופן ד"מלאכתך עראי"⁴², כך,
- 20 שהיום כולו נעשה חדור בתורה).
- 21 ומעלה יתירה בעיניים הנ"ל, שהמעשה בפועל הוא בעיניים כלליים⁵⁰ (ולכן גם הענין ד"מצוה גוררת
- 22 מצוה"⁵¹ הוא ביתר שאת וביתר עוז) – החל מענין התורה, וכן תפילין, ש"הוקשה כל התורה כולה
- 23 לתפילין"⁵², וכן מזוזה, כמבואר בסידור⁵³ ששקולה כנגד כל המצוות (כמו ציצית), וכן צדקה ש"שקולה
- 24 כנגד כל המצוות"⁵⁴ ו"מקרבת את הגאולה"⁵⁵ שלא לפי ערך שאר המצוות⁵⁶.
- 25 ועוד ענין בנוגע למזוזה, שע"פ מ"ש בתקו"ז⁵⁷ ש"מזוזות" אותיות "זז מות", מובן, שבמזוזה מודגש
- 26 גם הענין ד"סור מרע"⁵⁸; וכאשר ישנו הענין ד"סור מרע", אזי נקל יותר להוסיף ב"עשה טוב"⁵⁸, שזהו
- 27 כללות ענין מעשה המצוות, וכן בלימוד התורה, שזהו הקו השלישי ד"בקש שלום"⁵⁸, ובאופן שבכל ג'
- 28 קוין הנ"ל ישנו גם העילוי שניתוסף ע"י ענין התשובה, כמבואר בלקו"ת פ' בלק⁵⁹.
- 29 ה. וזוהי כללות ההוראה מענין שילוח המרגלים – שהעבודה צריכה להיות במעשה בפועל:

(50) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חע"ו ע' 318. וש"נ.
(51) אבות פ"ד מ"ב. הובא בפרש"י עה"ת תצא כב, ח.
(52) קידושין לה, א. וש"נ.
(53) עם דא"ח – שער החנוכה ערה [תב], א.
(54) ב"ב ט, א.
(55) שם יו"ד, א.
(56) ראה תניא פל"ז.
(57) תכ"ב (סו, א).
(58) תהלים לד, טו.
(59) עג, ב ואילך.

(42) אבות פ"א מט"ו. וראה לקו"ש ח"ז ע' 347. וש"נ.
(43) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"רי"א. וש"נ.
(44) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סכ"ה ס"א. וש"נ.
(45) סידור האריז"ל (כוונת מזוזה). משנת חסידים מס' מזוזה
פ"ג מ"ט. ובכל בו הל' מזוזה (הובא בד"מ יו"ד סרפ"ח): שומר
דירת ישראל. וראה לקו"ש ח"ט ע' 123 הערה 22.
(46) תהלים קכא, ח. וראה ע"ז יא, א. וש"נ. זח"ג רסג, ב.
ועוד.
(47) עם דא"ח – נה, ג [פט, ד] ואילך.
(48) שם קמה, יז.
(49) אוה"ת קרח ע' תרסב.

ידוע⁶⁰ שהמרגלים לא רצו להכנס לארץ, כיון שלא רצו לפעול בעצמם ענין של ענוה ושפלות לירד לעולם המעשה, אלא רצו להשאיר בעולם המחשבה או עכ"פ בעולם הדיבור.

ואע"פ שמשם רבינו הורה להם שצריך להכנס לארץ ושלח אותם וכו', והרי הם היו תלמידיו ושלוחיו של משה, דור דעה⁶¹, "כולם אנשים גו"⁶² – הנה על זה אמרו⁶³ "אל תאמין בעצמך כו'", ולא לחשוב שכיון שהוא שלוחו של משה, לכן יכול לערב את מציאותו ולעשות כפי רצונו והבנתו כו', כי, כאשר מערב את מציאותו, אזי מתערב גם ענין הישות והחומריות וכו', ועד – כפי שרואים מה שאירע אצל המרגלים, שקלקלו לא רק לעצמם, אלא לכל בני", שנגזרה עליהם הגזירה וכו'.

וזוהי ההוראה בנוגע לפועל:

כשאומרים ליהודי שצריך לצאת לרחוב ולפעול על יהודי נוסף לקבוע עתים לתורה וכו' – אזי עלול לטעון שהוא אדם ששייך לעולם המחשבה, לעסוק בלימוד התורה בענינים עמוקים כו', ומה לו וליציאה לרחוב לחפש יהודי לפעול עליו כו', בה בשעה שבאותו זמן יכול לישב ולעסוק בתורה לעצמו!

אך על זה אומרים לו, שיש זמן שמשם רבינו בא ואומר, שעכשיו התפקיד הוא לצאת ל"חוצה" ולפעול על הזולת!

ומה שטוען שזהו ביטול תורה – הנה על זה אומרים לו: "פעמים שביטולה של תורה זהו יסודה"⁶⁴, והיינו, שהתורה עצמה אומרת שזהו "ביטולה של תורה", ואעפ"כ, הרי זה פועל את יסוד וקיום התורה, ולא רק בנוגע לזולת, אלא גם בנוגע לעצמו, כמובן ממארוז⁶⁵ "הרבה למדתי וכו' ומתלמידי יותר מכולן".

ולכן, צריך להשתדל לצאת ל"חוצה" ולפעול על הזולת בכל ענינים הנ"ל, ולעשות זאת מתוך שמחה וטוב לבב.

ומובן, שכדי שהפעולה על הזולת תהי' בשלימות, צריך לפעול על עצמו בענינים אלו בשלימות יותר, שהרי הזולת טוען שמספיק עבורו לעשות רק חלק ממה שעושה זה שפועל עליו, וא"כ, כדי לפעול על הזולת לקיים מצוה בהידור, צריך הוא בעצמו לקיים המצוה באופן של "מהדרין"⁶⁶ מן המהדרין⁶⁷.

וע"י הפעולה בהפצת התומ"צ בכל מקום, ממהרים ופועלים קיום היעוד⁶⁸ "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

* * *

ו. נוסף על החשיבות שבכל עניני המבצעים הנ"ל מצד עצמם, שזהו ענין שישנו בכל הזמנים – ניתוסף בזה עתה הדגשה מיוחדת שיש בהם סגולה לשמירה, הגנה והצלה כו'.

ובהקדמה:

יש שחושבים, שכיון שמרבים לדבר בנוגע לענין המבצעים, ותובעים, וגם מבקשים בתחנונים כו', לעסוק ולפעול בכל ענינים אלו – אזי משמעות הדברים, שצריך לחיות בפחד כו', בגלל שזהו מעמד ומצב שדורש שמירה והגנה כו'.

ולכן יש צורך להבהיר, שהכוונה בכל ענינים אלו היא – לא באופן שיש ענין בלתי-רצוי ח"ו שצריך למנוע ולהתגונן מפניו כו', אלא כיון שזהו ענין של הגנה שנעשה ע"י תורתו ומצוותיו של הקב"ה, הרי

(65) תענית ז, א. וש"נ.

(66) שבת כא, ב.

(67) חסר קצת (המו"ל).

(68) ישע"י יא, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים בסופן.

(60) ראה לקו"ת ריש פרשתנו. ובכ"מ.

(61) ראה ויק"ר פ"ט, א. במדב"ר פ"ט, ג. וש"נ.

(62) פרשתנו יג, ג.

(63) אבות פ"ב מ"ד.

(64) מנחות צח, סע"א ואילך. וראה כש"ט סל"ד.

- 1 זה באופן ש"כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך (וטעם הדבר) כי אני ה' רופאך"⁶⁹, והיינו, שהרפואה של הקב"ה (שמקדים רפואה למכה⁷⁰) היא באופן שמלכתחילה אין ענין של מחלה כו'.
- 2 ובזה גופא – לא זו בלבד שהענין הבלתי־רצוי לא בא לידי פועל, אלא אינו גם בדיבור, ואפילו לא במחשבה, ובלשון המגילה⁷¹: "ישוב מחשבתו הרעה גו'", היינו, שמתבטל אפילו ענין של מחשבה רעה, שאפילו לא יחשבו להרע ח"ו לבנ"י, אלא אדרבה – יחשבו רק איך אפשר להיטיב לבנ"י.
- 3 והענין בזה:
- 4 לכאורה אינו מובן: כיון שזוהי רק מחשבה שלא באה לידי דיבור ומעשה, א"כ, למי איכפת שפלוני חושב דבר רע, שיהי' צורך לבטלה? ! ולאידך גיסא, כיון שמדובר אודות מישהו שצריך להזהר ממחשבתו הרעה, כיצד יכולים לפעול ביטול מחשבתו הרעה? !
- 5 והביאור בזה – ע"פ תורת הבעש"ט הידועה⁷² שכל דבר הוא בהשגחה פרטית וצ"ל בו תועלת כו', ולכן, כל זמן שיש בעולם אפילו מחשבה לעשות היפך הטוב, שמזה יכול להשתלשל ולבוא למעשה כו', הרי זה ענין בלתי־רצוי שיש לבטלו מכל וכל.
- 6 וענין זה נוגע לכל אחד מישראל, כיון שבכחו ויכלתו לפעול זאת עי"ז שמוסיף בעניני טוב וקדושה שמאירים את העולם,
- 7 כידוע מאמר הצמח צדק⁷³: "אנן פעלי דיממא אנן"⁷⁴, היינו, שהענין שלנו הוא להאיר בעולם – "יממא", ובאופן של פעולה – "פעלי דיממא", כפי שמבין בן חמש שאין זו עשי' סתם, מעשה זוטא, אלא מעשה ופעולה ממש כו',
- 8 ועי"ז פועלים שמתבטלת "מחשבתו הרעה", ועד שפועלים ש"את רוח הטומאה (לא רק טומאה בפועל, אלא אפילו רוח הטומאה) אעביר מן הארץ"⁷⁵.
- 9 ז. ובפרטיות יותר – בנוגע לענין השמירה וההגנה שע"י מבצעים הנ"ל:
- 10 בנוגע לתורה – איתא במדרש⁷⁶ על הפסוק⁷⁷ "רב לכם סוב את ההר הזה פנו לכם צפונה", "אם ראייתם אותו (את עשו) שמבקש להתגרות בכם .. הצפינו עצמכם ממנו .. ברחו לתורה כו'".
- 11 וההסברה בזה – ע"פ מ"ש במדרש⁷⁸ על הפסוק⁷⁹ "הקול קול יעקב והידים ידי עשו", "בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות, אין הידים ידי עשו", והיינו, שלא זו בלבד ש"אין ידי עשו שולטות", אלא שמבטלים הענין ד"ידי עשו" לגמרי, ולא רק בנוגע למעשה ודיבור, אלא גם בנוגע למחשבה.
- 12 ובנוגע לתפילין – כמ"ש⁸⁰ "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", "אלו תפילין שבראש"⁸¹.
- 13 וכן בנוגע למזוזה, "זו כו'", שעל ידה זזים כל הענינים הבלתי־רצויים, ועד שכאשר הצד שכנגד רואה מזוזה על הפתח אזי הוא בורח כו'⁸².
- 14 ח. ובהמשך להמדובר לעיל⁸³ שענין התפילין הוא ע"ד "כובע מתכת" שחובש איש צבא כדי להגן על ראשו, יש להוסיף שכן הוא גם בנוגע לענין התורה – שע"פ מ"ש בגמרא⁸⁴ ש"דברי תורה קולטין",

(69) בשלח טו, כו.	(78) ב"ר פס"ה, כ.
(70) ראה מגילה יג, ב.	(79) תולדות כז, כב.
(71) אסתר ט, כה.	(80) תבוא כח, יו"ד.
(72) ראה כש"ט בהוספות סקע"ט ואילך. סרכ"ג ואילך. וש"נ.	(81) ברכות ו, א. וש"נ.
(73) סה"ש תרצ"ו ע' 25 [26]. וש"נ.	(82) ראה זח"ג רס, א. וראה גם תורת מנחם – התועדויות חע"ה ע' 183. וש"נ.
(74) עירובין סה, א.	(83) שיחת ש"פ במדבר ס"ט (תורת מנחם – התועדויות חע"ה ע' 230 ואילך). וש"נ.
(75) זכרי' יג, ב.	(84) מכות יו"ד, א.
(76) דב"ר פ"א, יט.	
(77) דברים ב, ג.	

נמצא, שענין התורה הוא כמו "מקלט" שבו מתחבאים ("הצפינו עצמכם") בעת המלחמה (ואדרבה, כמו כל הענינים ש"נשתלשלו מהן"⁸⁵ – נשתלשל ענין המקלט בגשמיות מענין המקלט ברוחניות, שהו"ע התורה).

ויתירה מזה – שיש מעלה בתורה גם לגבי תפילין: ובהקדים שמצינו בספר חרדים השייכות של פרטי המצוות לפרטי האברים שבאדם, שמוזה מובן, שהשמירה שע"י התפילין שבראש קשורה במיוחד עם הגנת הראש.

ובזה יש עילוי נוסף בשמירה שע"י התורה – שהיא כמו מקלט שמגין לא רק על הראש, אלא גם על כל הגוף, וכמבואר בחסידות⁸⁶ שתורה היא כמו בית שמקיף על האדם כולו וכל עניניו, ומגין עליו – כלשון הכתוב⁸⁷: "למחסה ולמסתור מזרם וממטר", ועד שנוגע לשלימות האדם, שכל מי שאין לו בית אינו אדם⁸⁸.

וכאמור, שענין זה הוא באופן שמלכתחילה "לא אשים עליך", היינו, שאין הכוונה שכאשר הגוי יורה חץ, אזי הכובע או המקלט מגין ושומר עליו, אלא שבידעו שיש כובע ומקלט כו', אזי מלכתחילה אינו יורה כו'.

וכיון שכן, הרי אין מקום לענין של פחד כו', ובלשון הכתוב בפרשת השבוע⁸⁹: "סר צלם מעליהם וה' אתנו אל תיראום", ואדרבה: "ויראו ממך"⁹⁰.

* * *

ט. בהמשך להמדובר לעיל אודות ענין השמירה וההגנה שע"י המבצעים, יש להוסיף ולהבהיר, שההתעסקות במבצעים הנ"ל צריכה להיות גם בשעה שמתחילה עכשיו תקופה של מנוחה בעזה"י.

וכפי שרואים בהנהגת אנשי הצבא, שלא ממתינים עד שיבוא מעמד ומצב בלתי־רצוי ח"ו שאז יפעלו בעניני הגנה ע"י כלי נשק כו', אלא תמיד, גם בזמן של מנוחה, עומדים בכל התוקף עם כלי הנשק כו' מוכנים להגן, ואדרבה: ע"ז פועלים שמלכתחילה לא יגיע מעמד ומצב שיהי' צורך בענין של מלחמה כו'.

י. וכללות הענין בזה – בנוגע למלחמה הרוחנית שישנה תמיד אצל כל אחד מישראל, "צבאות ה'"⁹¹, שעז"נ⁹² "כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלקיך בידך ושבית שביו":

בפסוק זה לא נזכר כלל אודות המלחמה עצמה, אלא רק אודות היציאה למלחמה, שצריכה להיות באופן ד"על אויבך", היינו, שכבר בצאתו למלחמה צריך לידע שאין זה באופן שיש שני צדדים שוים שנלחמים זב"ז, אלא הוא מלכתחילה למעלה לגמרי מ"אויבך"⁹³, ועד שאינו נחשב למציאות כלל לגביו,

– ומה שנקרא בשם "מלחמה", אין זה בגלל שיש לאויב כח וחוזק כמותו, אלא רק בגלל שהוא אויב ושונא, וע"ד מ"ש⁹⁴ "כי תראה חמור שונאך (שלכן) רובץ תחת משאו", והיינו, שאין לו כח וחוזק מיוחד, אלא רק "רובץ תחת משאו" (כידוע תורת הבעש"ט בזה⁹⁵) –

ואז לא יצטרך כלל למלחמה בפועל, אלא מלכתחילה "ונתנו ה' אלקיך בידך", "ונתנו" דייקא, ש"כל הנותן בעין יפה הוא נותן"⁹⁶, ועד "ושבית שביו", שהו"ע העלאת ניצוצות הקדושה שנפלו בלעז"ל כו'.

(91) בא יב, מא.

(92) ר"פ תצא.

(93) ראה לקו"ת תצא לו, רע"א. ובכ"מ.

(94) משפטים כג, ה.

(95) ראה כש"ט בהוספות סכ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום"

כח שבט).

(96) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(85) תניא רפ"ג.

(86) ראה לקו"ת ואתחנן יו"ד, א. המשך מים רבים תרל"ו

בסופו (פ"ר ואילך).

(87) ישע"י ד, ו.

(88) ראה יבמות סג, א ובתוס'. וראה גם תורת מנחם –

התועדויות חס"ו ע' 112. וש"נ.

(89) יד, ט.

(90) חסר הסיום (המז"ז).

- 1 יא. אבל צריך להיות הענין ד"כי תצא" – לצאת מד' אמותיו, ד' אמות של קדושה, ולפעול על יהודי
- 2 נוסף שנמצא בחוץ כו', ועד לפעולה בבירור חלקו בעולם וכללות העולם:
- 3 יהודי יכול לטעון, שמספיק הענין של יציאת הנשמה ממעמדה ומצבה שהיתה חצובה מתחת כסא
- 4 הכבוד⁹⁷, ולמעלה יותר, ומשם ירדה למטה כו'; ודי בכך שבהיותה למטה תשאר הנשמה באותו מעמד
- 5 ומצב כפי שהיתה למעלה – ע"ד שנאמר גבי משה רבינו: "משה משה לא פסיק טעמא בגווייהו"⁹⁸,
- 6 שגם בהיותו למטה ה' באותו מעמד ומצב כמו בעולם האצילות⁹⁹ (אלא שבשעה שנצטווה "בא אל
- 7 פרעה"¹⁰⁰, ובאופן שפרעה יוכל לשמוע את דבריו וכו') – הוצרך לירד ממדרגתו כו', שהרי אם פרעה
- 8 ירגיש הגילוי דאצילות, אזי יתבטל ממציאותו!).
- 9 ובפרט כשאומרים לו "כי תצא למלחמה" – טוען, שמטבעו ורגילותו (שהרגל נעשה טבע¹⁰¹) הוא
- 10 איש מנוחה, ולא הורגל בענין של מלחמה, ומדוע תובעים ממנו לצאת למלחמה?!
- 11 ועל זה אומרים לו, שתכלית הכוונה בירידת הנשמה למטה היא – לא בשביל עצמה, שהרי הנשמה
- 12 אינה צריכה תיקון, אלא כדי לברר את נפש הבהמית והגוף וחלקו בעולם¹⁰², לעשות לו ית' דירה
- 13 בתחתונים¹⁰³, ולכן צריך לצאת ממעמדו ומצבו ולפעול בעולם באופן ד"כי תצא למלחמה", אלא
- 14 שיציאתו למלחמה היא באופן ד"על אויבך", שאז לא יצטרך למלחמה בפועל, כנ"ל.
- 15 יב. אמנם, יש מי שטוען, שהוא במעמד ומצב ירוד שאינו שייך לפעול על הזולת, ודיו שיפקיע את
- 16 עצמו, ותפסת מרובה לא תפסת וכו'.
- 17 ועל זה באה ההוראה משבת מברכים חודש תמוז:
- 18 ובהקדמה – שאצל כל הנאספים כאן מזכיר חודש תמוז לכל לראש את חג הגאולה י"ב-י"ג תמוז
- 19 (וזאת – עוד כשנמצאים לפני ר"ח תמוז, בשבת מברכים החודש, לפני ג' תמוז, ועאכ"כ לפני י"ב-י"ג
- 20 תמוז).
- 21 ובכן: ידוע מ"ש בעל הגאולה במכתבו מיום ט"ו סיון¹⁰⁴ [שבו היתה התחלת המאסר כו', במעמד
- 22 ומצב שפחדו מעונש חמור, כפי שאכן נכתב בפועל גזר דין של עונש חמור כו'¹⁰⁵, ובזה מודגש שגם
- 23 כשנמצאים במצב הכי קשה כו', לא מתפעלים כו', ובטוחים שבודאי יהי' ענין הגאולה כו'], "לא אותי
- 24 בלבד גאל הקב"ה .. כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הק', שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל
- 25 יכונה, כי כל איש ישראל (מבלי התחשב עם מצבו הפרטי בשמירת וקיום המצות) לבו תמים עם ד'
- 26 ותורתו".
- 27 וממשיך בנוגע ליום י"ב תמוז, ש"ראוי הוא לקובעו ליום התועדות והתעוררות לחיזוק התורה
- 28 והיהדות בכל אתר ואתר לפי ענינו .. להוסיף אומץ בהרכבת התורה והחזקת היהדות וכו'", כולל גם
- 29 לימוד התורה ברבים, וגם פנימיות התורה כו'.
- 30 והגע עצמך:
- 31 מדובר אודות מי ש"בשם ישראל יכונה", שזוהי דרגא שלמטה אפילו מ"ישראל אע"פ שחטא ישראל
- 32 הוא¹⁰⁶, שנקרא בשם ישראל, ואילו הוא, כששואלים אותו מה שמו שבו קוראים אותו לתורה, אומר,
- 33 שהשם "ישראל" אינו שמו האמיתי, אלא כינוי בלבד.

(97) זח"ג כט, ריש ע"ב. וראה הנסמן בנצ"ז לזח"א קיג, א.
(98) זח"ג קלח, א (באד"ר). וראה תו"א משפטים עה, ג.
ובכ"מ.
(99) ראה לקו"ת נצבים מט, ב. ובכ"מ.
(100) וארא ז, כו. ועוד.
(101) ראה שבילי אמונה נ"ד ש"ב. שו"ת הרמ"ע מפאנו
סל"ו. תניא ספ"ד. פט"ו (כא, א). פמ"ד (סג, ב).

(102) תניא פל"ז (מח, ב).
(103) ראה תנחומא בחוקות ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר
פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
(104) אג"ק שלו ח"ב ע' פ ואילך. וש"נ.
(105) ראה גם תורת מנחם – התועדות חע"א ע' 112. וש"נ.
(106) סנהדרין מר, רע"א.

ואעפ"כ, גם אליו שייכת הגאולה די"ב תמוז, כיון שלאמיתו של דבר, "כל איש ישראל (מבלי התחשב עם מצבו הפרטי בשמירת וקיום המצות) לבו תמים עם ד' ותורתו" – וכמ"ש¹⁰⁷ "אני ישנה (בגלותא, אבל) ולבי ער", להקב"ה לתורתו ומצוותיו, להיותו בן אברהם יצחק ויעקב, ונשמתו היתה במעמד הר סיני יחד עם כל בני"ש בעשה שהכריזו "נעשה ונשמע"¹⁰⁸, וגם אליו נאמר – באופן ד"פנים בפנים דיבר ה' עמכם"¹⁰⁹ – "אנכי הוי' אלקיך"¹¹⁰, היינו, ש"אנכי מי שאנכי", "דלא אתרמיז בשום אות וקוצא כלל כו"¹¹¹, נעשה "אלקיך", "כחך (שהרי אלקים פירושו בעל הכחות)¹¹² וחיותך"¹¹³, כך, שזוהי מציאותו האמיתית,

אלא שאין זה בגלוי, בגלל שיש דבר שמכסה ומסתיר על זה, ויש צורך להסיר את הכיסוי [בתחילה – קודם שיודע שיש דבר שמכסה על מציאותו האמיתית – ע"י העזר של הזולת, ולאחרי שיודע כו' – שוב אינו זקוק לסיוע של הזולת, אלא ביכלתו להסיר את הכיסוי בעצמו]. ואז תתגלה מציאותו האמיתית. ולכן, "אל תבט אל מראהו"¹¹⁴ – גם אם הוא כזה שאפילו רבי אלעזר אומר עליו "כמה מכוער אותו האיש כו"¹¹⁵, כיון שגם לאחר שחיפש כו' לא הי' יכול למצוא בו שום מעלה, מלבד העובדה שישנו ה"אומן שעשאני", ובלשון רבינו הזקן בתניא¹¹⁶ בפירוש מארז"ל¹¹⁷ "אוהב את הבריות": "בריות בעלמא", ולא זו בלבד שגם אותו צריכים לקרב לתורה, אלא שגם ממנו נדרש שסוכ"ס יעסוק בהרבצת התורה והחזקת היהדות, באופן ד"כי תצא למלחמה על אויבך".

ומה שטוען שלעת-עתה הוא במעמד ומצב בלתי-רצוי כו' – הנה אדרבה: "ושבית שביו", והיינו, שסוכ"ס יתעלו כל הענינים הבלתי רצויים שהיו אצלו בעבר, ועד לאופן ש"זדונות נעשו לו כזכיות"¹¹⁸, שעי"ז יהיו אצלו ריבוי זכיות, כך, שה"שבי" יהי' באופן של עשירות (גאָר אַ רייכער שבי"). יג. וההוראה בנוגע לפועל:

ישנה שליחות נפשית – כידוע שבלשון זה השתמש בעל הגאולה – לפרסם תוכן מכתב הנ"ל ע"ד ההתעסקות בחיזוק התורה והיהדות בכל אתר ואתר, גם למי שאינו יודע אודות מכתב הנ"ל, ויתכן שאינו יודע לקרוא ללא נקודות... וגם אם יודע לקרוא, יתכן שלא יתעורר מזה כו', וצריך לעורר אותו כו'. ועד שסוכ"ס יפעלו אצל כל בני"ה הענין ד"בהעלותך את הנרות", "שתהא שלהבת עולה מאלי", באופן ש"אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות"¹¹⁹, ועי"ז מוסיפים על המאורות¹²⁰ – באופן נעלה יותר מכמו ש"עולם על מילואו נברא"¹²¹, כפי שהי' קודם החטא, "בגן עדן מקדם"¹²². וכך נעשה עוד בימי הגלות האחרונים מעמד ומצב ש"לכל בני ישראל הי' אור במושבותם"¹²³, ועד ש"לילה כיום יאיר"¹²⁴, כיון שמהפכים את הענינים הבלתי-רצויים באופן ש"עת צרה גו' וממנה יוושע"¹²⁵, מה"צרה" עצמה, שעושים ממנה "צהר", עי"ז שפועלים רצון ("רצה") חדש למעלה⁹⁰.

(117) אבות פ"א מ"ב.

(118) יומא פו, ב.

(119) ר"פ בהעלותך ובפרש"י.

(120) ראה ד"ה בהעלותך את הנרות דיום ד' פ' בהעלותך,

ט"ו סיון (תורת מנחם שם ע' 309 ואילך). וש"נ.

(121) ראה ב"ר פ"ב, ו. פ"ג, ג. פ"ד, ז.

(122) נוסח ברכת אירוסין ונשואין. וראה גם תורת מנחם –

התועודיות חס"ב ריש ע' 133. וש"נ.

(123) בא י"ד, כג.

(124) תהלים קלט, יב.

(125) ירמ' ל, ז. וראה שיחת יום ד' פ' בהעלותך, ט"ו סיון

בתחלתה (תורת מנחם – התועודיות חע"ו ע' 316). וש"נ.

(107) שה"ש ה, ב. וראה זח"ג צה, א. שהש"ר עה"פ.

(108) משפטים כד, ז. וראה שבת פח, א.

(109) ואתחנן ה, ד.

(110) יתרו כ, ב.

(111) לקו"ת פינחס פ, סע"ב.

(112) ראה שו"ע או"ח ס"ה.

(113) ראה לקו"ת במדבר טז, סע"ד. בלק עג, ג. פינחס פ, א.

ר"פ ראה. תורת מנחם ספר המאמרים חשון ע' רסח. סיון ע' שלח.

תמוז ריש ע' ט. ועוד.

(114) לשון הכתוב – שמואל-א טז, ז.

(115) תענית כ, ריש ע"ב. וראה גם תורת מנחם – התועודיות

חע"ו ס"ע 72 ואילך. וש"נ.

(116) פל"ב.

- 1
- 2 יד. ע"פ האמור לעיל ש"כל איש ישראל (מבלי התחשב עם מצבו הפרטי בשמירת וקיום המצות)
- 3 לבו תמים עם ד' ותורתו", וצריך רק להסיר את הכיסוי כו' – נשאלת השאלה: מדוע תובעים לפעול על
- 4 הזולת כו', דלכאורה, מהו הצורך בפעולה שלו על הזולת, בה בשעה שגם הזולת מצד עצמו "לבו תמים
- 5 עם ד' ותורתו", ובודאי שהקב"ה – שאב אחד לכולנה¹¹⁶ – שעזר לו בעבודתו, יעזור גם לזולת להסיר
- 6 בעצמו את הכיסוי כו', גם ללא הפעולה וההתעסקות שלו?!
- 7 והמענה לזה – בהקדם הביאור בפרשת השבוע בענין שילוח המרגלים.
- 8 טו. בהתחלת הפרשה נאמר: "שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען וגו'", "וישלח אותם משה גו'
- 9 ויאמר אליהם גו' וראיתם את הארץ מה היא ואת העם היושב עלי' וגו'".
- 10 ולכאורה אינו מובן: מדוע הוצרך משה לשלוח מרגלים לתור את הארץ כו' – בה בשעה שכל עניניו
- 11 של משה רבינו היו באופן שלמעלה מדרך הטבע, כמו במלחמת מדין שהיתה באופן ש"לא נפקד ממנו
- 12 איש"¹²⁶, ועד להמבואר במדרשי חז"ל¹²⁷ שאם הכניסה לארץ ישראל היתה ע"י משה רבינו (ולא כפי
- 13 שהיתה בפועל ע"י יהושע), היתה זו גאולה אמיתית ושלמה שאין אחרי' גלות?
- 14 וידוע הביאור בזה¹²⁸ – שרצונו של הקב"ה שהכניסה לארץ תהי' בדרך הטבע דוקא, ע"י מלחמה
- 15 טבעית כו', ובשביל זה יש צורך לשלוח מרגלים לתור את הארץ, לחקור ולברר כל פרטי הענינים שבה
- 16 [הן הענינים הגלויים והן הענינים הנעלמים – "הבמחנים אם במבצרים"¹²⁹ – כדי שיוכלו לפעול בכולם],
- 17 שעי"ז ידעו מהי הדרך הטובה ביותר לכבוש את הארץ.
- 18 וזהו גם הביאור במ"ש¹³⁰ "שלח לך, לדעתך, אני אני מצוה לך":
- 19 לכאורה אינו מובן: איך שייך אצל משה רבינו הענין ד"לדעתך" – בה בשעה שמשה רבינו הי' "עבד
- 20 נאמן"¹³¹, שכל מציאותו אינה אלא מציאות האדון, וכמבואר בהמשך תרס"ו¹³² שיש אצלו כל הענינים
- 21 של מדות ומוחי' רצון ותענוג באופן נפלא, אבל כל ענינים אלו אינם שלו, אלא של האדון, היינו, שיש
- 22 לו תענוג נפלא, אבל זהו תענוג האדון, ועד"ז בנוגע לכל שאר הענינים; וכן הוא גם ע"פ נגלה דתורה
- 23 – "מה שקנה עבד קנה רבו"¹³³, ועד כדי כך, שאין זה באופן שתחילה קונה העבד ואח"כ קונה האדון,
- 24 אלא שלכתחילה קונה האדון¹³⁴, כיון שכל מציאות העבד היא מציאות האדון, וא"כ, איך שייך שיהי'
- 25 אצל משה רבינו הענין ד"לדעתך"?
- 26 אך הביאור בזה¹²⁸ – ע"פ האמור לעיל שרצונו של הקב"ה שהעבודה תהי' ע"פ דרך הטבע, שלכן
- 27 צ"ל עניני העבודה גם מצד דעתו של האדם – "לדעתך", בכח עצמו כו', וזה גופא הוא חלק מהציווי
- 28 ד"שלח", שיהי' באופן ד"שלח לך", "לדעתך".
- 29 טז. וכן הוא סדר העבודה בכל הענינים:
- 30 כתיב¹³⁵ "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה", והיינו, שהן אמת ש"ברכת ה' היא תעשיר"¹³⁶, שלכן
- 31 אמרו חז"ל¹³⁷ "תפלל למי שהעושר והנכסים שלו", ועד כדי כך, שקודם התפלה אסור להתעסק בעניני
- 32 המסחר וכו'¹³⁸, אבל אעפ"כ, רצונו של הקב"ה שתהי' גם ההתעסקות "בכל אשר תעשה" בדרך הטבע

(132) ע' שט [תיא] ואילך.

(133) פסחים פח, ב. קידושין כג, ב.

(134) ראה ח' הרשב"א קידושין שם.

(135) פ' ראה טו, יח.

(136) משלי יו"ד, כב.

(137) קידושין פב, א.

(138) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ספ"ט ס"ד. וש"נ.

(126) מטות לא, מט.

(127) ראה לקו"ש ח"כ ע' 230. וש"נ.

(128) ראה גם שיחת ש"פ שלח, כ"ח סיון, מבה"ח תמוז

תשל"ב בתחלתה (תורת מנחם – התוועדויות חס"ח ע' 396

ואילך). וש"נ.

(129) פרשתנו יג, יט.

(130) ריש פרשתנו ובפרש"י.

(131) ראה בהעלותך יב, ז.

דוקא – שזהו פסוק בחומש שלומדים גם עם בן חמש למקרא, ובודאי לא יאמרו לו ענין שאינו אמיתי ח"ו, כיון שכן הוא האמת, שרצונו של הקב"ה שתהי' גם עשי' בדרך הטבע דוקא.

וכן הוא גם הסדר בלימוד התורה – שאע"פ שהתורה ניתנת מלמעלה, וכדיוק הלשון "מתן תורה", באופן של מתנה שניתנת מלמעלה, מ"מ, צ"ל גם ענין היגיעה בתורה בכח עצמו דוקא, ועל זה אמרו חז"ל¹³⁹ "התקן עצמך ללמוד תורה כו'", ועד שאמרו "לא יגעת ומצאת אל תאמין"¹⁴⁰, היינו, שענין עיקרי בתורה הו"ע היגיעה בכח עצמו דוקא.

וכידוע גם הסיפור¹⁴¹ שרבינו הזקן רצה ליתן לצמח צדק ענינים בתורה באופן של מתנה, והצ"צ סירב לקבלם, באמרו, שרוצה להשיג ענינים אלו ביגיעת עצמו (אלא שאח"כ התחרט על זה, כיון שהגיע למסקנא שככל שיקבל יותר במתנה, יוכל אח"כ להתייגע בזה עוד יותר עד אין סוף) – שמזה רואים גודל מעלת היגיעה בתורה, ולכן מספרים לנו סיפור זה, כדי שעכ"פ שמך מזה יהי' גם אצלנו.

יז. וזהו כללות ענין שילוח המרגלים לתור את הארץ, ובזה גופא – לא רק ציווי כללי לתור את הארץ, אלא באופן מפורט, "עלו זה בנגב ועליתם את ההר וגו'"¹⁴², שזהו כמו "מפה" שבה מצויין היכן יש הר והיכן יש בקעה וכו', שדוקא באופן כזה יכולים להתכונן לכניסה לארץ וכיבוש הארץ בדרך הטבע.

וכללות הענין בזה – שיש לפעול בעניני הטבע גופא באופן שמנצלים אותם לקדושה. [וזהו גם המענה לאלו שלמדו ורכשו ידיעות בעניני חכמות הטבע, ושואלים האם עליהם לעזוב ענינים אלו לגמרי, או להשתמש בהם לעניני פרנסה כו' – הנה: אם היו שואלים מלכתחילה אם לעסוק בלימוד חכמות הטבע, אזי יש לעיין ולדון אם הם בסוג של אלו שיודעים להשתמש בענינים אלו לעבודת ה' ולתורתו, כמו "הרמב"ם ורמב"ן ז"ל וסייעתן שעסקו בהן"¹⁴³, או לא; אבל לאחר שמאיוזו סיבה שתהי' עסקו בלימוד חכמות אלו, הנה כיון ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה"¹⁴⁴, עליהם לנצל זאת לקדושה, באופן שע"ז יהי' "יתרון האור מן החושך"¹⁴⁵; וענין זה גופא שינצלו זאת לקדושה, יהי' התיקון על התעסקותם בענינים אלו].

ועפ"ז מובן גם בנוגע להמדובר אודות הפעולה על הזולת, שמצד עצמו לבו תמים עם ד' ותורתו, אלא שצריך רק להסיר הדבר המכסה כו' – שהן אמת שהקב"ה יכול בעצמו להסיר את הכיסוי, ללא צורך בכך שפלוני יתעסק וישתדל לעורר את הזולת, אבל אעפ"כ, רצונו של הקב"ה שענין זה יהי' בדרך הטבע דוקא, שלכן צריך כל אחד להשתדל בנוגע לפעולה על הזולת כו'.⁹⁰

* * *

יח. ישנו ענין נוסף הקשור עם קביעות שנה זו, ששבת מברכים חודש תמוז חל ביום כ"ה סיון. וכרגיל שמחפשים למצוא ענינו המיוחד של היום – (כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק:) עזר הקב"ה שישנו ספר הנקרא "דבר יום ביומו", שמלקט מתנ"ך ומדרשי חז"ל פרטי המאורעות שאירעו בכל יום מימות השנה¹⁴⁶, ושם מובא ממגילת תענית (שנכתבה זמן רב לפני הגמרא) בנוגע לכ"ה סיון. וז"ל (בפרק דחודש סיון¹⁴⁷):

"בעשרים וחמשה בי' (לומר דיום טוב הוא .. משום נס זה) איתנטלו דימסנאי (עוררין בעלי חמס שהיו רוצים ליטול חלק) מיהודה ומירושלים.

(144) שבת עז, ב.

(145) קהלת ב, יג.

(146) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 211.

(147) פ"ג (וראה סנהדרין צא, א ובפרש"י).

(139) אבות פ"ב מ"ב.

(140) מגילה ו, ריש ע"ב.

(141) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ב ע' 145. וש"נ.

(142) פרשתנו יג, יז.

(143) ראה תניא ספ"ח.

- 1 כשבאו בני ישמעאל לעורר על ישראל (לפני אלכסנדרוס מוקדון) .. ובאו עמהם .. כנעניים ומצריים,
- 2 אמרו, מי ילך וידון עמהם, אמר להם גביהא בן פסיסא .. לחכמים, אני אלך ואדון עמהם .. אם ינצחוני,
- 3 אמרו להם, הדיוט¹⁴⁸ שבנו נצחתם.
- 4 אמרו ישמעאלים, כתוב בתורה¹⁴⁹ ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ
- 5 הזאת, ואנו מזרעו של אברהם, שישמעאל בן אברהם, ונחלוק עמכם. השיב להם גביהא בן פסיסא, כתוב
- 6 בתורה¹⁵⁰ ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות, וכתוב בתורה¹⁵¹ ויתן אברהם את כל אשר
- 7 לו ליצחק. ברחו להם.
- 8 כנעניים אמרו, ארץ כנען שלנו היא, שכן כתוב בתורה¹⁵² ארץ כנען לגבולותי'. אמר להם גביהא בן
- 9 פסיסא, וכי יש גזר דין שמקצתו בטל ומקצתו קיים, הרי כתוב בתורה¹⁵³ ויאמר ארור כנען עבד עבדים
- 10 וגו', עבד שקנה נכסים, עבד למי ונכסים למי וכו'. אמר להם אלכסנדרוס, תשובה נצחת השיב אתכם,
- 11 אם אתם מחזירין תשובה הרי מוטב, ואם לאו הרי אתם לו לעבדים. אמרו תן לנו זמן שלשה ימים, הלכו
- 12 ולא מצאו תשובה, מיד הניחו בתייהם כשהיו מלאים שדותיהם כשהם זרועות כרמיהם כשהם נטועות
- 13 [ולהעיר, שפרט זה נאמר רק בנוגע לכנעניים, בגלל שביחס אליהם ישנה הטענה ש"מה שקנה עבד קנה
- 14 רבו"¹³³], הלכו וברחו להם וכו'.
- 15 באו המצריים ואמרו, מתורתם אנו מביאין עליהם ראי', שנאמר¹⁵⁴ ושאלה אשה משכנתה, ששים רבוא
- 16 אנשים יצאו מאצלנו כולם טעונים כסף וזהב, שכן כתוב בתורתם¹⁵⁵ וינצלו את מצרים, יתנו לנו כספינו
- 17 וזהבינו. אמר להם גביהא בן פסיסא, כלום אתם מביאין ראי' אלא מן התורה, כתוב בתורה¹⁵⁶ ומושב
- 18 בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה, ששים רבוא היו אבותינו, והעבידום
- 19 בחומר ובלבנים ובכל עבודה¹⁵⁷ חנם בלא שכר, ראו כמה שוה פעולתנו, לכל יום ויום סלע לכל אחד
- 20 ואחד ביום, ישבו פלוסופים וחשבו, ולא הגיע למאת שנה עד שהיתה מצרים שלהם, והלכו משם בבושת
- 21 פנים".
- 22 יט. ומוכן שאין צורך לבאר הנמשל מזה בנוגע לזמננו זה, ובאמת לא שייך לומר על זה "נמשל",
- 23 כיון שזהו אותו מאורע שחוזר ונשנה עתה.
- 24 ומזה יש ללמוד הוראה כיצד צריכים להתנהג ביחס לטענות של אומות העולם בנוגע לארץ ישראל
- 25 כו', שצריך לטעון ולומר, שענינים אלו שייכים לבנ"י – לא בגלל שכך אמר "קיסניגר" או "מאָרקס"
- 26 וכיו"ב, או בגלל שלבנ"י יש כך וכך כלי נשק וכו', אלא בגלל שכך נאמר בתורה!
- 27 וכשאומרים לגוי שכך נאמר בתורה – הנה דוקא דברים אלו חודרים בו ("דאָס דערנעמט אים"),
- 28 ומתפעל מהם, ועד שבורת כו' (משא"כ כשאומרים דברים אחרים כו').
- 29 ואף שלכאורה אינו מובן מדוע מתפעל הגוי מזה, בה בשעה שביכלתו להשיב שכך נאמר בתורתכם,
- 30 ואין זה מחייב אותי כו' – הרי רואים שכן היא המציאות בפועל, שכאשר יהודי אומר שכך כתוב בתורה,
- 31 ואומר זאת באמת, הרי זה מתקבל אצל הגוי ופועל עליו כו'.
- 32 כ. והוראה זו שנאמרה בתורה שהיא נצחית בכל הזמנים – מודגשת ביתר שאת ויתר עוז בכוא יום
- 33 כ"ה סיון בכל שנה, כיון ש"הימים האלה נזכרים ונעשים"¹⁵⁸.

(154) שמות ג, כב.

(155) בא יב, לו.

(156) שם, מ.

(157) שמות א, יד.

(158) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת'

בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

(148) כ"ק אדמו"ר שליט"א העיר בבת-שחוק, שאין הכוונה

ל"הדיוט" (סתם) שבימינו, אלא ל"הדיוט" של מגילת תענית!...

(149) לך לך טו, יח.

(150) חיי שרה כה, ו.

(151) שם, ה.

(152) מסעי לד, ב.

(153) נח ט, כה.

ובפרט בקביעות שנה זו שכ"ה סיון חל ביום הש"ק – ש"מיני' מתברכין כולהו יומין¹⁵⁹, ושבת
מברכים חודש תמוז, שממנו נמשכת ברכה על כל ימי החודש – שאז נקל יותר להמשיך כל ענינים אלו
באופן ש"כל מלאכתך עשוי¹⁶⁰, ומתוך תענוג, כמ"ש¹⁶¹ "וקראת לשבת עונג"⁹⁰.

* * *

כא. מאמר (כעין שיחה) ד"ה שלח לך אנשים וגו'.

* * *

כב. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק³ "וינסו אותי זה עשר פעמים", "וינסו, כמשמעו", "זה עשר
פעמים", "שנים בים שנים במן ושנים בשליו וכו'", כדאיתא בערכין⁸,

– שכיון שהפירוש ד"וינסו" הוא "כמשמעו"¹⁶², לא במובן של כעס על חטא¹⁶³, אלא מלשון נסיון¹⁶⁴,
שניסו את הקב"ה (מצד חלישות באמונה), לכן מפרש רש"י ה"עשר פעמים" כדאיתא בערכין (ולא
כבשאר המקומות, כולל גם פירושו בר"פ דברים במגן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום), שהענינים
שנימנו שם הם בגדר של נסיונות¹⁶⁵ (ולא סתם חטאים)¹⁶⁶ –

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חכ"ג ע' 104 ואילך.

כג. ויש לקשר הענין בדרך הצחות ולהזכיר אודות ענין שאירע לאחרונה בנוגע לשכונה, וכרגיל,
עירבו אותי בזה.

ובהקדמה – שכבר הבהרתי כמ"פ בנוגע לאמירת דברים בשמי – שזהו ב"בל¹⁶⁷ תאמר! אם ברצוני

יתרו כ, ג. ואתחנן ה, ז) – שמאמינים בהקב"ה, אלא שמנסים
לראות אם הוא גם בזמן ומקום זה.

(166) ומובן שענין הנסיון הוא גרוע וחמור יותר מאשר חטא
סתם, בגלל שהיצה"ר התגבר עליו כו' (כפי שידוע הבן חמש
למקרא שלפעמים לא מצליח להתגבר על תאוותו כו') – להיותו
בבחי' "פוסח על שתי הסעיפים" (ראה בארוכה תורת מנחם –
התועדויות ח"ט ע' 101 ואילך. וש"נ), ועד שהוא מעמיד את
הקב"ה בנסיון, כביכול, והוא יהי' ה"פוסק" אם הקב"ה עמד
בנסיון!...

ועפ"י מובנת גם תגובת משה לדברי הקב"ה "אכנו בדבר גו",
שאמר רק "ושמעו מצרים וגו'" (פרשתנו יד, יב"ג), ולא ניסה
שבנ"י מצד עצמם ישארו בחיים – כי, כשנמצאים במעמד ומצב
שלאחרי שראו נסים גלויים כו', עדיין חסר בשלימות האמונה
("עד אנה לא יאמינו כי בכל האותות אשר עשיתי בקרבך" (שם,
יא)) עד שמנסים את הקב"ה כו', הנה חיים כאלו אינם חיים,
ובמצב כזה – מוטב שיהי' העדר החיים (וע"ז שאמרה רבקה
קצתי בחיי גו' אם לוקח יעקב אשה מבנות חת גו' – תולדות
כו, מח), ולאח"ז יקומו בתחיית המתים*, ואז יהיו כל הענינים
– כולל ענין האמונה – בשלימות.

(167) ראה שו"ע אדה"ז אור"ח סקנ"ו סי"ד. וש"נ.

(159) זח"ב סג, ב. פח, א.

(160) ראה שו"ע אדה"ז אור"ח סש"ו סכ"א. וש"נ.

(161) ישעי' נח, יג.

(162) כמשמעות התיבה ("וינסו") כשלעצמה, מבלי להתחשב
עם תוכן כללות הענין* – כהמשך הכתוב "ולא שמעו בקולי", וכן
לפנ"ז, "אך בה' אל תמרודו" (יד, ט).

(163) בתורה תמימה מפרש: "בא להוציא שלא נפרש וינסו
כמו שפירש הוא בפ' יתרו בפסוק (כ, יז) בעבור לנסות אתכם,
לשון הרמה וגדולה .. וה"נ .. נתעלה ונתגדל כביכול שמו של
הקב"ה ע"י כל המעשים שעשה לישראל ע"פ דרישותיהם בכל עשרה
המאורעות האלה וכו'". אבל לא מסתבר לומר שכוונת רש"י
בכתבו "כמשמעו" היא לשלול פירוש זה – כיון שגם הפירוש
"לנסות" "לשון הרמה וגדולה" הוא (לא ע"פ דרשת חז"ל, אלא)
כמשמעו, שהרי רש"י מפרשו בפשוטו של מקרא, ולא "רבותינו
פירשו" וכיו"ב.

(164) כמו "והאלקים נסה את אברהם" (וירא כב, א).

(165) כולל גם בנוגע לחטא העגל ("אחת בעגל") – שזהו
ע"ד "נסותם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין" (בשלח יז,
ז), היינו, שמאמינים בהקב"ה, אלא שמנסים לראות "היש ה'
בקרבתנו", ועד"ז בנוגע לע"ז – "לא יהי' לך אלהים אחרים על
פני", "כל זמן שאני קיים", ו"בכל מקום אשר אני שם" (פרש"י

(*) ולהעיר ממעט"ת בנוגע לפלגותא דר' יהודה ור' נחמיה בכ"מ (וישב לו, לה. עקב יא, ו. האזינו לב, מג) – אם מתחשבים בעיקר בפירוש התיבה
או שעדיף להוציא את פירוש התיבה ממשמעותה ולפרשה באופן המתאים לתוכן כללות הענין (ראה תורת מנחם – התועדויות חנ"ה ע' 83.
וש"נ).

(**) כפי שידוע הבן חמש למקרא – ממה שלמד כבר שיעקב אבינו לא רצה להקבר במצרים, לפי "שאין מתי חוץ לארץ חיים אלא בצער
לגלות מחילול" (פרש"י ויחי מז, כט).

- 1 לומר למישהו דבר-מה, אומר לו בעצמי (או ע"י שליח), ובמילא, אין לאף אחד לבוא לפלוני ולומר לו
- 2 דבר בשמי! – רצונך לומר משהו לפלוני, אמור זאת בשמך, אבל אל תערב אותי בזה!
- 3 ועאכ"כ לומר למישהו בשמי שיכול למכור בית בשכונה לגוי – היפך המדובר כמ"פ¹⁶⁸ שזהו דין
- 4 מפורש בשו"ע חו"מ¹⁶⁹ שזהו דבר האסור!
- 5 אם מישהו רוצה לעשות דבר היפך השו"ע ח"ו – יעשה זאת על חשבונו הפרטי, אבל כואב הלב על
- 6 כך שרוצים לגרור ("אריינשלעפן") אותי לענין זה!
- 7 ומה שיש אומרים שכיון שלא דובר על זה במשך כו"כ התועדויות, הרי זו הוכחה שנשתנתה דעתי
- 8 בזה – הנה:
- 9 לכל לראש – אין זה ענין שתלוי בדעתי, אלא בדעת השו"ע... וכיון שבשו"ע מפורש שזהו דבר
- 10 האסור (כפי שנתבאר פרטי הענינים בזה בשעתו, ומאז עד עתה לא בא אף אחד להפריך את הדברים),
- 11 הרי זה בתקפו גם עתה, שהרי התורה היא נצחית, ובמילא, לא נוגע מה היא דעתי! – אל תבט אל
- 12 מראהו; הבט בשו"ע!...
- 13 ובנוגע אלי – מעולם לא התחרטתי על זה, אינני מתחרט עכשיו, וגם לא אתחרט בעתיד! אמנם אמרו
- 14 חז"ל⁶³ "אל תאמין בעצמך", אבל, בכל אופן¹⁷⁰, עד מאה ועשרים שנה לא אמר ח"ו היפך השו"ע!
- 15 ומה שרוצים להוכיח מזה שבמשך כו"כ התועדויות לא דובר על זה – תמיהני: וכי הנני מחוייב
- 16 להזכיר בכל התועדות שהתורה היא נצחית, וכל דין שנאמר בשו"ע הוא בתוקף לעד ולעולמי עולמים?!
- 17 אך יש עוד ענין בזה – שנוכחתי שלאחרי כל הדיבורים בזה בלב קרוע ("מ'רייסט זיך אויס די
- 18 הארץ"), לא עוסקים בזה כדבעי; יש רק אחדים שעוסקים בזה – מהם במקצת, ומהם בריבוי יותר,
- 19 והצליחו בזה שלא לפי השערותם כלל, אבל, מיד כשמישהו עוסק בזה, בא אחר ומונע אותו מהתעסקות
- 20 זו, עי"ז שמבטל ומבזה אותו (וגם את אשתו ובני ביתו),
- 21 – בגלל שמקנא בו. ואף ש"קנאת סופרים תרבה חכמה"¹⁷¹, הרי זה רק כשרוצים לפעול כו', משא"כ
- 22 כשאני רוצה לעשות מאומה, אלא שאינו יכול לסבול שפלוני עוסק בזה ולא הוא, בה בשעה שהוא
- 23 רוצה את כל הכבוד לעצמו, אבל מבלי לעשות מאומה –
- 24 ועושה כל התלוי בו כדי להבטיח שגם פלוני לא יצליח לעסוק בזה, ועד שבשביל זה מבזבז את כל
- 25 אוצרותיו כו' – כהמשל שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמשך ההילולא¹⁷², שכדי לנצח את השונא
- 26 מתעוררת מדת הנצחון, ובשביל זה הוא מבזבז את כל האוצרות שאצר הוא ואבותיו כו'.
- 27 ועד"ז יש להזכיר אודות מאורע נוסף – שאמרו למישהו בשמי, שאם לא יעשה כך וכך, יקבל ממני
- 28 היפך הברכה!
- 29 ובכן: מעולם לא יצא מד' אמות שלי ענין של היפך הברכה, ויה"ר שכך יהי' גם מכאן ולהבא, וכ"ק
- 30 מו"ח אדמו"ר ישמור עלי שאהי' צינור רחב רק לענינים טובים!
- 31 וזאת למודעי: כל האמור לעיל אודות ב' מאורעות הנ"ל הוא על סמך פתקים שכתבו אלי. ובכל אופן
- 32 – הן אם אמת הדבר והן אם לאו – הרי זה דבר חמור, דממה-נפשך: אם לא היו דברים מעולם, אלא
- 33 אומרים דבר שקר [ואף ש"מילתא דעבידא לאגלווי לא משקרי בה אינשי"¹⁷³, הרי כלל זה הוא רק בנוגע

(168) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חע"ב ע' 101
ואילך. וש"נ.
(169) סקע"ה ס"מ. וראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ג
ע' 369. וש"נ.
(170) ברשימה נוספת: בזכות כ"ק מו"ח אדמו"ר בטוחני כו'.
(171) ב"ב כא, סע"א. כב, רע"א.
(172) ד"ה באתי לגני תש"י פ"א (סה"מ תש"י ע' 131 ואילך).
(173) ר"ה כב, ב. וש"נ.

1 לאלו שהם בגדר "אינשי..." – הרי "שומו שמים" שיכולים לכתוב על איש ישראל כך וכך; ואם אמת
2 הדבר – הרי "שומו שמים" שיכולים להיות מאורעות כאלו!

3 ולכן הנני חוזר ומזהיר ב"בל תאמר" – שאף אחד לא יאמר דבר בשמי, וגם שלא לומר שכוונתי
4 היתה לאיש זה או איש אחר; זה שאליו מכוונים הדברים, יודע היטב ומרגיש זאת בעצמו, ולפלא
5 שאעפ"כ חושב מיד – בעיצומה של ההתוועדות – כיצד לתרץ את עצמו! – לא צריך להיות "יודע
6 מחשבות" כדי לידע זאת, וכפי שאמר פעם ר' אייזל מהאָמיל, שרואים זאת על האף שלו!...

7 ויה"ר שמכאן ולהבא לא יצטרכו לדבר אודות ענינים כאלו – שאין זה מן הראוי לדבר אודותם אפילו
8 בימות החול, ועאכו"כ בשבת, ועאכו"כ שבת מברכים החודש, וחודש תמוז.

9 ומה גם שבכלל אין זה הענין שלי; מעולם לא לקחתי על עצמי את התפקיד לנקות את כל הפסולת...
10 בכל עיר יש מחלקה מסויימת שמתעסקת בזה... ולמה לי לקרוע את הלב (שלי ושל השומעים) ולדבר
11 אודות ענינים שלא כדבעי, ולכל לראש – שאע"פ שמעולם לא הי' זמן כמו עכשיו שיכולים לעסוק
12 בהפצת היהדות והמעיינות חוצה ללא קשיים, ואעפ"כ, רובם של היושבים כאן¹⁷⁴ שיכולים לעסוק בזה,
13 אינם עוסקים בזה, ומתייראים אפילו להכניס את האצבע במים קרים!...

14 אבל כיון שזורקים את הפסולת בד' אמות שלי, בכך שמערכים אותי בזה – מוכרחני למחות על זה!
15 כד. ויש לסיים בדבר טוב – בנוגע להערות אאמו"ר על הזהר, שבסיום ההערות על הזהר דפרשתנו
16 יש ענין ששייך למצות מזוזה, שדוגמתה הו"ע הזיית דם הפסח על שתי המזוזות¹⁷⁵:

17 וז"ל¹⁷⁶: "מצינו ב'פ' בא בהזיית דם הפסח, שהקב"ה אמר ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף¹⁷⁷,
18 הקדים מזוזות למשקוף, ומשה אמר והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות¹⁷⁸, הקדים משקוף למזוזות
19 כו" (כפי שמבאר באותיות הקבלה).

20 ולהעיר, שענין זה נתבאר גם באור התורה ד"ה מזוזה מימין¹⁷⁹, וכנראה סמך אאמו"ר על המבואר
21 שם כו'¹⁸⁰.

22 כה. וענין זה קשור גם עם פרשת קרח שמתחילים לקרוא בתפלת מנחה:
23 מסופר במדרשי חז"ל¹⁸¹ שקרח טען למשה רבינו שבית מלא ספרים צ"ל פטור ממזוזה.

24 וכיון שקרח פיקח הי'¹⁸², ועמו היו ר"נ ראשי סנהדראות¹⁸³, עכצ"ל, שזוהי טענה שיש לה נתינת
25 מקום ע"פ תורה.

26 והענין בזה – ע"פ האמור לעיל (סכ"ד) שענין מזוזה קשור עם הספירות העליונות, וזהו גם הענין
27 של בית מלא ספרים, ש"ספרים" קאי על עשר ספירות דאצילות (כנ"ל ס"ד), ולכן יש סברא לומר שפטור
28 ממזוזה, כיון שיש בו כבר ענין הספירות כו', ועוד זאת, שהבית שכולל את הספרים שבתוכו ומקיף
29 עליהם הוא למעלה מהם (כמו כל דבר שהוא נעלה יותר מהענינים שכלולים בו), כמו בחי' גלגלתא,
30 שאף שבחיצוניות היא למטה מהמוחין, מ"מ, בשרשה היא למעלה מהם, להיותה בחי' מקיף כו'¹⁸⁴,
31 שזהו"ע הכתר שלמעלה מעשר ספירות.

באוה"ת שם), ויש בזה ב' אופנים (בהתאם לסדר הספירות), אם
הם מוחין ומדות, שאז קודמים מזוזות למשקוף, או שקאי רק על
מדות, שאז קודם משקוף למזוזות – אינו ברור (המו"ז).
181 במדב"ר פי"ח, ג. תחומא קרח ב. יל"ש ר"פ קרח.

ירושלמי סנהדרין פ"י ה"א.

182 פרש"י קרח טז, ז.

183 פרש"י שם, א.

184 ראה לקו"ת שה"ש כג, א.

174 כ"ק אדמו"ר שליט"א הצביע על כל המסובים.

175 ראה מכילתא בא יב, כג. יל"ש שם רמז רו בסופו. ועוד.

176 לקו"ת לוי"צ הערות לזח"ג ע' שזו.

177 בא יב, ז.

178 שם, כב.

179 חנוכה שכח, א ואילך.

180 המשך הביאור – שבו נזכר שבנין משקוף ושתי
המזוזות ישנם כל הבחינות דכתר חכמה בינה כפי שנמשכים
במדות (תפארת וחז"ג) עד למלכות (ראה גם פי' הרמ"ז שהובא

1 אמנם, טענת קרח יכולה להיות נכונה רק בנוגע לעולם האצילות, שהוא דירה לאדם העליון, ששם
2 לא שייך דבר בלתי רצוי¹⁸⁵, ולכן אין צורך בשמירה שע"י מזוזה (וכמו שביהכ"נ וביהמ"ד פטורים
3 ממזוזה¹⁸⁶); ואילו משה רבינו – הנה משה אמת ותורתו אמת¹⁸⁷, ומצד אמת הענינים צריך לראות את
4 הענינים לא רק כפי שהם למעלה, אלא גם כפי שנמשכים למטה, בנוגע לבית כפשוטו שיש בו גם דברי
5 הרשות שהם עניני חול, ששם יש צורך בענין השמירה, ולכן גם בית מלא ספרים חייב במזוזה.

6 כו. וכאן המקום לחזור ולעורר בנוגע להתעסקות במבצע מזוזה, ועד"ז בשאר המבצעים, ובסדר
7 דמלמטה למעלה: בית מלא ספרים, ולפנ"ז – צדקה, ולפנ"ז – תפילין, ולפנ"ז – תורה,

8 ולאמיתו של דבר, אין להקפיד עכשיו על סדר הברורים, אלא צריך להתנהג באופן ד"חטוף ואכול
9 חטוף ושתי¹⁸⁸ (כמובא במבוא לקונטרס ומעין¹⁸⁹),

10 ולכל לראש – מדגישים הענין דמבצע מזוזה, כיון שרואים במוחש שמתקבל הדבר בהתעוררות גדולה
11 יותר ולכן נקל יותר לפעול בזה (ועי"ז יתוסף גם בשאר המבצעים).

12 וכאמור בהתוועדות שלפנ"ז¹⁹⁰ – ישתתפו בהוצאות מ"קרן" שנתייסדה כאן למטרה זו (ויש כבר רבים
13 שתורמו לקרן זו), ובאם יהי צורך – תהי' ההשתתפות מכאן אפילו למחצה, ועד לתשעים אחוז, ואילו
14 הם עצמם יתנו רק המעשר¹⁹⁰.

15 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן המזונות עבור האסיפה בנוגע למבצעים.

16 לאחר תפלת מנחה התחיל לנגן הניגון "ניעט ניעט ניקאָוואָ".]

- (185) ראה לקו"ת במדבר ג, סע"ג. וש"נ.
(186) רמב"ם הל' מזוזה פ"ו ה"ו.
(187) ב"ב עד, א. סנהדרין קי, סע"א. במדבר פ"ה, כ – כגירסת הבבאי והכללי יקר קרח טז, לד. וכ"ה בתנחומא שם יא.
(188) עירובין נד, א.
(189) ע' 22. ולאח"ז באג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"א ע' רסו.
(190) שיחת מוצש"ק פ' בשלח, יו"ד שבט סל"ב (תורת מנחם – התוועדויות חע"ה ע' 147).

המשך ביאור למס' שבועות ליום רביעי עמ' 1

1 מהברייתא דהא שְׁאָר שְׁנֵי שְׁבֻעַת מַגְלָלִין, כיון שבאמת גם בשאר
2 השנים אין מגלגלין, אֵלָא אִימָא – תדייק כך, אם נַעֲשֶׂה לוֹ שוֹתֵף אוֹ
3 אֲרִיס בְּעֶרְב שְׁבִיעִית, וחלקו קודם שביעית, וְלִמּוּצָאֵי שְׁבִיעִית לֹא
4 הֵימֶנּוּ, והודה במקצת, והתחייב שבועה דאורייתא, מַגְלָלִין עליו
5 גם את שבועת השותפים, והחידוש בזה הוא שאף שביעית
6 משמטת גם את השבועה, כמבואר לעיל (מה), היינו רק בשבועה
7 על הלואה, אבל שבועת השותפים שהיא מכח טענת גזילה, אינה
8 נשמטת.
9 תמזה הגמרא: וכי אפשר לומר שזהו החידוש בברייתא, הָא
10 בְּהֵדִיא קִתְּנֵי לָהּ – הרי דין זה כתוב בפירוש בברייתא, נַעֲשֶׂה לוֹ
11 שוֹתֵף אוֹ אֲרִיס בְּעֶרְב שְׁבִיעִית, וְלִמּוּצָאֵי שְׁבִיעִית לֹא הֵימֶנּוּ, מַגְלָלִין,
12 ומוכח שאין שביעית משמטת את שבועת השותפים, ומכך
13 שהוצרכה הברייתא לומר גם שאם לזה ממנו בערב שביעית
14 ובמוצאי שביעית נעשה לו שותף או אריס אין מגלגלין, יש לדייק
15 שאם היה זה בשאר השנים היו מגלגלים, וְשָׁמַע מִיָּדָה דַּמְגְּלִין
16 שבועה אף בְּדִרְבָּנָן. ואמרת הגמרא: שָׁמַע מִיָּדָה – אכן מוכח כן
17 מהברייתא.
18 הגמרא מביאה מימרא נוספת בענין גלגול שבועה: אָמַר רַב הוּנָא,

1 ופרוטה, והלה כפר בשתי כסף והודה בפרוטה, ומדוע פסק רב
2 נחמן כשמואל. מתרצת הגמרא: אִימָא בדברי רב נחמן לשון שונה,
3 שיש ביניהם בְּפִירְתָּא שְׁנֵי כֶסֶף, והיינו בְּדַבְרֵי רַב.
4 שנינו במשנה: הִלְקוּ הַשּׁוֹתֵפִין וְהָאֲרִיסִין אין יכול להשביעו.
5 נתגלגל לו שבועה ממקום אחר, מגלגלין עליו את הכל. מסתפקת
6 הגמרא: אִימָא לָהּ, מִהוּ לְגַלְגַל בְּדִרְבָּנָן – האם אפשר לגלגל את
7 שבועת השותפים על ידי שבועה דרבנן שהתחייב לו השותף, או
8 שדין גלגול שבועה שייך רק כשמתחייב האדם שבועה דאורייתא.
9 פושטת הגמרא: הָא שָׁמַע, לֹא הֵימֶנּוּ – לזה אדם מחבירו בְּעֶרְב
10 שְׁבִיעִית, וְלִמּוּצָאֵי שְׁבִיעִית נַעֲשֶׂה לוֹ הלוה שוֹתֵף אוֹ אֲרִיס, וכפר
11 בהלואה, אף שהמלוה משביעו שבועת השותפים, אִין מַגְלָלִין
12 עליו שבועה שהוא פטור מההלואה, שהרי אף אם באמת הלוהו,
13 כבר שימטה שביעית את החוב. ויש לדייק, מַעֲמָא – הטעם שאינו
14 יכול לגלגל עליו שבועה הוא כיון הִלָּה הֵימֶנּוּ עֶרְב שְׁבִיעִית, דְּאֵתֵיא
15 שְׁבִיעִית אֶפְקָתִיה – שבאה השביעית ושימטתו, הָא שְׁאָר שְׁנֵי
16 שְׁבֻעַ – אבל אם הלוהו בשאר השנים, מַגְלָלִין עליו שבועה שלא
17 לזה, אף ששבועת השותפים עצמה היא שבועה דרבנן, ומוכח
18 שמגלגלים בדרבנן. דוחה הגמרא: לֹא תִימָא – אל תאמר ותדייק

לקוטי שיחות

פרשת שלח

כרך כח, א

מתורגם ללשון הקודש

א.

"הנפילים בני ענק מן הנפילים"

1 בפרשתנו מסופר על חטא המרגלים, על הדיבה
2 שהוציאו על הארץ¹. ובין דברי דיבתם הם אמרו "ושם²
3 ראינו את הנפילים בני ענק מן הנפילים ונהי בעינינו
4 כחגבים וכן היינו בעיניהם".

5 רש"י מצטט את המילה "הנפילים" ומפרש: "ענקים
6 מבני שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמים בימי דור אנוש".
7 ומסבירים המפרשים³, שרש"י רוצה ליישב את הקושי
8 על כפילות הלשון "נפילים" בפסוק זה – "הנפילים .. מן
9 הנפילים"⁴, והוא מסביר, שלשתי הפעמים שבהן מופיעה
10 המילה "נפילים" יש משמעויות שונות: בפעם הראשונה
11 משמעות המילה "נפילים" היא – "ענקים", כפי שמבאר
12 רש"י בפרשת בראשית⁵ ש"נפילים" – "בלשון עברית
13 לשון ענקים הוא", ובפעם השניה – "בני ענק מן הנפילים"
14 – המשמעות היא "מלשון נפילה שנפלו מן השמים",
15 והסבר הפסוק הוא, שהם ראו את הענקים אשר היו
16 צאצאים "מאותם שנפלו מן השמים שהם שמחזאי
17 ועזאל".

18 אך יש להבין (בנוסף לקושי על הסבר זה, כדלהלן
19 בסעיף ג): מדוע חשוב לדעת בפשוטו של מקרא (א)
20 שהנפילים שנפלו מן השמים נקראו שמחזאי ועזאל, ו(ב)
21 שנפילתם היתה "בימי דור אנוש"⁶?

22 יותר מכך תמוה: בפסוק "הנפילים היו בארץ",
23 בפרשת בראשית, אין רש"י מפרט את שמותיהם של
24 הנפילים, ותמוה: אם במקום שבו מסופר המאורע, בפרשת
25 בראשית, לא מצא רש"י לנכון לציין את שמות הנפילים.
26 מדוע הוא צריך לציין זאת דוקא בפרשתנו, שבה מוזכר
27 ענין הנפילים רק בדרך אגב⁷?

28 כן נדרש הסבר: לגבי שמות ה"נפילים" שנפלו מן
29 השמים ישנן שתי דעות בדברי חז"ל: במסכת יומא⁸ נאמר
30 "מעשה עוזא ועזאל", וכך מובא במספר מקומות
31 במדרשים⁹. ואילו תרגום יונתן¹⁰ אומר "שמחזאי ועזאל",
32 וכן נאמר במסכת נדה¹¹: "סיחון ועוג בני אחיה בר
33 שמחזאי". ורש"י מפרש שם: "שבא משמחזאי ועזאל"¹²,
34 וכך מובא במקורות נוספים¹³.

35 מדוע איפוא בוחר רש"י דוקא בדעה "שמחזאי
36 ועזאל", ולא ב"עוזא ועזאל"¹⁴?

ב.

נפלו – מן השמים או מן העולם

37 בנוסף לתוספת ברש"י כאן לגבי שמות הנפילים, יש,
38 לכאורה, שינוי בפירוש רש"י לגבי עצם ביאור המילה
39 "נפילים":

40 בפרשתנו מבאר רש"י "שנפלו מן השמים", ואילו
41 בפסוק⁵ "הנפילים היו בארץ" מבאר רש"י¹⁵ "על שם
42 שנפלו והפילו את העולם", שהמשמעות הפשוטה של

(8) סז, ב – וכן נעתק בהד"ה בפרש"י שם.

(9) דב"ר ספי"א. זח"א לו, א. ועוד.

(10) בראשית שם.

(11) סא, סע"א.

(12) ולכאורה משמע שכן – עזאל – גריס בש"ס שם, ולא לאפוש
מחלוקת. וראה גם בעה"ט בראשית שם.

(13) יל"ש בראשית שם (רמז מד).

(14) ולהעיר שבפרש"י אחרי (טז, ח) מפרש "עזאל" – "הר עז כר"
(ע"פ דעות הראשונות ביומא שם), ולא כתנא דבי ר"י (ביומא שם)
"שמכפר על מעשה עוזא ועזאל" (והטעם י"ל כי אינו ע"ד הפשט כלל).

(15) ע"פ ב"ר ספכ"ו.

(1) יג, לב.

(2) שם, לג.

(3) רא"ם. ועוד.

(4) "ועוד שאין טעם לומר ושם ראינו את הנפילים מן הנפילים"
(רא"ם שם).

(5) ו, ד.

(6) ועוד: בפרש"י בראשית שם (ד"ה בימים ההם) כ' "בימי דור אנוש
ובני קין" – וכאן משמיט רש"י "ובני קין" (וברמב"ם בראשית שם מעתיק
מרש"י רק "בימי דור אנוש").

(7) ומובן שאין לומר, דמאחר שהכתוב (לעיל פסוק כב) הודיע שמות
הענקים שראו, מוכרח רש"י לכתוב השמות של הנפילים הראשונים. וראה
רשב"ם ורמב"ן כאן.

"נפילים"?

ג.

"נפילים" מסוג שונה לחלוטין

ויש לומר, שההסבר לכל זאת הוא:

בפירושו בפסוקנו אין כוונת רש"י כל כך לתרץ את הכפילות בפסוק "הנפילים .. מן הנפילים",

כי, בראש ובראשונה, כפילות הלשון "נפילים" כשלעצמה אינה מפליאה כל כך, שהרי אנו מוצאים פעמים רבות שהתורה כופלת את לשונה לשם הדגשה²⁴,

[בדומה לתואר "צדיק בן צדיק"²⁵, הבא להדגיש את גודל הצדקות של הכן, וכך בעניננו, ההכפלה "נפילים (ענקים) .. מן הנפילים" מדגישה זאת יותר, ומגבירה את ההפחדה של ישראל, ומשום כך אין הכרח לומר שהמשמעות של שתי הפעמים "נפילים" שונה בכל פעם],

ובנוסף לכך, אם הקושי הוא על כפילות הלשון "נפילים", צריך היה רש"י לצטט ב"דיבור המתחיל" גם, ובעיקר, את המילים "מן הנפילים", שהן יוצרות את ההכפלה –

אלא שאלתו של רש"י היא: בפסוקים הקודמים מסופר כיצד תיארו המרגלים את עוצמתם של יושבי הארץ – "אפס כי עז העם... והערים... וגם ילידי הענק ראינו שם"²⁶. ומתעוררת השאלה: מה חידשו המרגלים כאן, ב"וויציאו דיבת הארץ", לעומת דבריהם הקודמים "וגם ילידי הענק ראינו שם"²⁷, מלבד הוספת התואר "נפילים"²⁸?

1 "נפלו" היא¹⁶, שנאבדו מן העולם. בדומה לביטוי "הפילו את העולם" המופיע בפירוש רש"י מיד לאחר מכן.

3 יש המפרשים¹⁷, שכוונת רש"י שם היא ש"נפלו מן העולם¹⁸ רצה לומר מן העולם העליון שהם שמים", כפי שמפרש רש"י בפרשתנו "שנפלו מן השמים". אך לכאורה קשה לקבל פירוש זה, שהרי אין לכך אפילו רמז בלשון רש"י, ולהיפך, כאמור לעיל, רש"י מתבטא ברצף בשני הביטויים "שנפלו והפילו את העולם"¹⁹.

9 ותמוה ביותר: מדוע משנה רש"י מפירושו בפרשת בראשית, ואומר כאן פירוש חדש "שנפלו מן השמים"?

11 שהרי גם לפי הפירוש "שנפלו והפילו את העולם" מובן כיצד ההדגשה "מן הנפילים" מטילה פחד על ישראל²⁰, ובמיוחד לפי הפירוש השני של רש"י שם¹⁵ על המילים "אנשי השם" – "אנשי שממון ששממו את העולם".

15 יותר מכך: השינוי בפירוש רש"י על המילה "נפילים" יש לו משמעות לא רק לגבי אופן נפילתם (אם נפלו מן העולם או נפלו מן השמים), אלא גם לגבי מהותם של "הנפילים":

19 לפי פירוש רש"י בפרשת בראשית, היו ה"נפילים" בני אדם, ללא קשר למלאכים ולשמים, אשר "נפלו והפילו את העולם" עקב חטאיהם. וכך מפרש רש"י בפירושו הראשון והעיקרי²¹ בפרשת בראשית שם²² את המילים "בני אלקים" – לא מלאכים²³, אלא "בני השרים והשופטים". ואילו לפי פירוש רש"י בפרשתנו – "שנפלו מן השמים"²⁴ – היו הנפילים מלאכים.

26 ותמוה ביותר: מדוע מחדש רש"י פירוש חדש למילה

לבוש שם. (ב) גם בפירוש זה לא כתב רש"י (כפדר"א פכ"ב. ועד"ז שם פ"ז) "מלאכים" אלא "שרים". ולהעיר מראב"ע בראשית שם. ואכ"מ.

(22) ו, ב. – שמוה מובן שכ"ה הפירוש גם בפסוק ד שם.

(23) כדעת הפדר"א שם.

(24) ולהעיר מפרש"י (לך יד, י): בארות בארות, בארות הרבה. – אלא שבנדור"ד אין הכוונה שהוא כפל (כמו "בארות בארות"), אלא דוה שהמרגלים חזרו והודיעו "הנפילים .. מן הנפילים", שמוצאם מנפילים, היתה הדגשה יתירה ב"ענקיות" שלהם – שגם אבותיהם היו ענקים – בכדי להוסיף בההפחדה כו'.
(25) רש"י תולדות כה, כא.

(26) יג, כח.

(27) ראה גם משכיל לרוד כאן ד"ה ענק.

(28) ברמב"ן כאן (בסופו) "ועתה חזרו להפליג להם בחזקת הענקים .. לקרא אותם נפילים .. והם מן הנפילים הקדמונים אשר שמעתם עליהם

(16) כמ"ש בס' זכרון, רא"ם, גו"א ועוד שם. וכ"כ ביפ"ת (השלם) לב"ר שם. פ"י מהרז"ו שם. ועוד.

(17) נחלת יעקב (הובא בשפ"ח) בראשית שם.

(18) לשון המדרש שם.

(19) ולהעיר שרש"י משמיט ענין הג' (בכ"ר שם) "ושמלאו את העולם נפלים כו'".

(20) ועוד ועיקר: עצם הענין שהענקים מתייחסים לנפילים הקדמונים דפ' בראשית ש"המה הגבורים אשר מעולם" (בראשית שם) יש בו כדי להפחיד את בני" (ראה רמב"ן כאן בסופו).

(21) משא"כ בפ"י הב' שם "הם השרים* ההולכים בשליחותו של מקום אף הם היו מתערבים בהם".

אבל להעיר (נוסף ע"ז שבכת"י רש"י אחדים (שתח"י) ליתא. וראה גם רש"י עה"ת הוצאת בערלינער): (א) ההמשך בפרש"י "כל אלקים שבמקרא לשון מרות כו'" קאי (לכאורה) על פירוש הראשון** (אבל ראה

(*) ראה רש"י עה"ת הוצאת בערלינער שיש גירסא "שדים".

(**) ובא' מכת"י רש"י (שתח"י) ענין זה (כל אלקים כו') בא לפני "ד"א".

29 אך בכך לא יכלו המרגלים להסתפק. כי כיצד ייתכן
30 שיתקבל על דעתם של בני ישראל, אשר ראו את כל
31 הניסים, שיש מציאות של "חזק הוא ממנו" (כלפי מעלה).
32 לפיכך הוסיפו המרגלים ענינים חדשים – "ויוציאו
33 דיבת הארץ..." – שנותנים, כביכול, מקום למציאות של
34 "חזק הוא .. כלפי מעלה"³⁴.

35 וזו היתה כוונתם של המרגלים בהוסיפם "ושם ראינו
36 את הנפילים..." הם לא התכוונו לעוצמה מצד הגודל
37 הגופני. כענקים – כי, כפי שמוכן בפשטות, אין לגובה
38 גשמי שום עוצמה לעומת "מעלה"³⁵ – אלא, הם התכוונו
39 לתוקף ולחוזק מיוחדים הרמוזים במילה "נפילים":
40 "ענקים מבני שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמים". שלא היו
41 אלה סתם "ענקים", אלא צאצאים של מלאכים "שנפלו מן
42 השמים", ומשום כך ביכולתם למרוד נגד שמים כו'.

ה.

ההוכחות מ"בימי דור המבול"

43 אך אצל "בן חמש למקרא" בכל זאת עדיין אין מובן
44 (א) כיצד ייתכן שמלאך ימרוד בקדוש-ברוך-הוא³⁶. (ב)
45 כיצד ייתכן שמלאך יכול אפילו להיות כוח כלשהו כדי
46 למרוד נגד הקדוש-ברוך-הוא^{36*}.

47 משום כך מוסיף רש"י ש"נפלו מן השמים בימי דור
48 אנוש", ועל ידי כך מתורצים שני ענינים:

49 (א) על דור אנוש נאמר בתורה³⁷ "אז הוחל לקרוא
50 בשם ה'". וכפי שמפרש זאת רש"י "לקרוא את שמות
51 האדם .. בשמו של הקדוש-ברוך-הוא לעשותם אלילים...",
52 ומובן, שגם נפילת המלאכים מן השמים בדור ההוא
53 קשורה למרידה נגד ה'.

54 (ב) כיון שהנפילים הם צאצאי המלאכים "שנפלו מן
55 השמים בימי דור אנוש", הרי הם לא אבדו על ידי
56 המבול³⁸. כלומר, למרות שמי המבול באו מ"ארוכות

1 ומפרש רש"י, שבמילה "נפילים" הכוונה היא ל"ענקים
2 מבני שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמים", ובכך מובן
3 שהמרגלים הוסיפו כאן ענין חדש לגמרי: אין מדובר כאן
4 כלל אפילו על "ילידי הענק" שהוזכרו לפני כן, אשר
5 עליהם נאמר בפרשת בראשית "הנפילים היו בארץ"²⁹ –
6 כלומר, אנשים, אשר הפחד מהם הוא רק מפני היותם
7 גדולים וגבוהים בקומתם, ענקים – אלא הכוונה היא לסוג
8 אחר לחלוטין של "נפילים", אלה הם אמנם ענקים, אך
9 מסוג של צאצאי מלאכים, "שנפלו מן השמים".

ד.

"שנפלו מן השמים" – מענה למענת כלב

10 וזהו הטעם לכך שהמרגלים אמרו זאת דוקא כאן,
11 ב"ויוציאו דיבת הארץ", כי הדבר קשור עקב האירוע
12 שהתרחש בזמן שבין דבריהם הקודמים, לבין דבריהם
13 אלו:

14 התורה מספרת, שכאשר סיימו המרגלים את דבריהם
15 על עוצמת יושבי הארץ, לאחר מכן "ויהס כלב את העם...
16 ויאמר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה"³⁰, וכפי
17 שמפרש רש"י, שכלב השתיקם, וסתר את טענת המרגלים,
18 ש"עז העם...", באומרו שמשה הראה נסים גדולים ביותר,
19 שלמעלה מן הטבע לגמרי – "והלא קרע לנו את הים
20 והוריד לנו את המן והגזיז לנו את השליו", ולכן "עלה
21 נעלה, אפילו בשמים והוא אומר עשו סולמות ועלו שם
22 נצליח בכל דבריו"³¹.

23 על כך השיבו המרגלים "לא נוכל לעלות אל העם כי
24 חזק הוא ממנו"³², וכפי שמפרש רש"י "כביכול כלפי
25 מעלה אמרו". כי אם הכוונה במילה "ממנו" היא רק
26 לישראל, הרי אין בכך כלל תשובה על הוכחת כלב,
27 שהקדוש-ברוך-הוא יכול לחולל נסים כדי לסייע לישראל.
28 והכרחי לפרש³³, שכוונתם היתה "כלפי מעלה".

ארץ אוכלת יושבי' – בכל מקום שעברנו מצאנום קוברי מתים (רש"י).
וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות (גדולים וגבוהים). (רש"י).

(35) להעיר מנח יא, ה ובפרש"י שם, א. רש"י (חקת כא, לד. דברים
ג, ב) בנוגע לעוג.

(36) ברש"י יומא שם "מלאכי חבלה" – אבל (בפשטות) גם אלו הם
בשליחותו של מקום (וראה רש"י בראשית ג, כד).

(36*) להעיר מרש"י וירא יט, כב.

(37) בראשית ד, כו.

(38) ראה רש"י לך יד, יג (לפי מדרשו. ובמקומו (דברים ג, יא) מפרש
רק לפי פשוטו) "עוג שפלט מדור המבול". – וראה פני דוד (להחיד"א)
פרשתנו כאן (בשם הרי"ד) שהענקים (דפרשתנו) "מבני עוג יצאו" (ונולדו
לאחר המבול).

כו". אבל (א) לכאורה פרט זה (והם מן הנפילים הקדמונים) אינו הפלגה
כ"כ בחזקת שלהם. (ב) ועיקר: בפסוק הא' של הוצאת דיבת הארץ נאמרו
רק דברים חדשים לגמרי ("ארץ אוכלת יושבי' גר' וכל העם גר'"), וכפרש"י
– נעתק לקמן הערה (34), ולכן מסתבר שגם בפסוק זה יש דבר חדש
לגמרי.

(29) ועפ"י יתורן (עכ"פ יומתק) זה שרש"י לא הביא כאן (כרשב"ם
ורמב"ן) הקרא ד"הנפילים היו בארץ".

(30) שם, ל.

(31) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 88 ואילך.

(32) שם, לא.

(33) ראה גם לבוש על פרש"י שם.

(34) ולכן הדגישו ב"דיבת הארץ" (שם, לב) דברים בלתי טבעיים:

היא חוזק והבאת שממה וחורבן לעולם לשחת הארץ⁴⁵,
להיפך מהברית עם נח לאחר מכן, ורצונו של הקדוש-
ברוך-הוא, שיתקיים ישוב העולם.

ז.

"ענק - שמעניקים חמה בקומתן"

לפי האמור לעיל יובנו יותר פירושי רש"י על המילים
שבהמשך הפסוק "... ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו
בעיניהם":

על המילים "וכן היינו בעיניהם" מפרש רש"י "שמענו
אומרים זה לזה נמלים"⁴⁶ יש בכרמים כאנשים", ולאחר
מכן מצטט רש"י את המילה "ענק" ומפרש "שמעניקים
חמה בקומתן".

אין מובן: (א) מדוע צריך רש"י לחפש פירוש למילה
"ענק"? (ב) אם הדבר בכל זאת הכרחי, מדוע אין רש"י
אומר זאת לפני כן⁴⁷, על הפסוק⁴⁸ "וגם ילידי הענק ראינו
שם"? (ג) מדוע מפרש רש"י את המילה "ענק" לאחר
פירושו על המילים "וכן היינו בעיניהם" להיפך מהסדר
בפסוק⁴⁹ - "בני ענק .. ונהי בעינינו .. וכן היינו
בעיניהם"?

ההסבר לכך הוא:

כאשר מדובר על ענקים רגילים, אנשים גבוהים. הרי
לא ייתכן לומר שאנשים בגובה ממוצע נראים לגביהם
כ"נמלים" (יש בכרמים). כי יחסי הגבהים בין ענק⁵⁰ לבין
אדם רגיל (שגובהו שלש אמות⁵¹) אינו דומה כלל ליחס
שבין אנשים לבין נמלים. ולכן, דוקא לאחר שרש"י מפרש
"שמעתי אומרים זה לזה נמלים...", הוא צריך לבאר כאן
את משמעות המילה "ענק" - "שמעניקים חמה בקומתן".

השמים נפתחו³⁹, גשם מן השמים⁴⁰, ורתחין⁴¹, ועל ידם
ויומח את כל היקום⁴², בכל זאת מכול זה לא פגע
בצאצאיהם של הנפילים, וזוהי הוכחה לכך, שעוצמתם כה
רבה עד שאפילו עונש מן השמים לא פגע בהם, כי כך רצה
הקדוש-ברוך-הוא⁴³!

ו.

"שמחזאי ועזאל"

לפי זה יובן מדוע מציין רש"י את שמות הנפילים -
"שמחזאי ועזאל" - כי על ידי כך מודגש יותר "כוחם"
למרוד נגד ה':

על הנפילים בפרשת בראשית⁵ נאמר "אנשי השם",
ורש"י מפרש על כך "אותם שנקבו בשמות .. שנקבו על
שם אבדן, שנמחו והותשו", כלומר, בשמות הנפילים
נרמזת מהותם.

וכך בעניננו, שהשמות "שמחזאי ועזאל" רומזים
למהותם - ורש"י אינו צריך לבאר משמעות זו, כי היא
מתבססת על הפירוש הפשוט של השמות:

"שמחזאי" מורכב משתי מילים - "שם חזאי". כלומר,
שכאשר חוזים בו רואים שממה - "שם" הוא מלשון
"שממה", וכפי שרש"י מפרש בפירושו השני על אנשי
השם - "אנשי שממון ששממו את העולם".

גם השם "עזאל" הרי בנוסף לכך שהוא מצביע על עזותו
של המלאך, הוא מזכיר את השם "עזאל", שעליו כבר למדו
בפרשת אחרי⁴⁴, אשר רש"י מפרשהו "הר עז וקשה צוק
גבוה", שאין זה חוזק רגיל, אלא של מקום "עז וקשה",
שהוא מקום שממה - לא מן הישוב.

השמות של שני המלאכים מצביעים על כך שמהותם

(46) בראש"ם כ' שט"ס הוא וצ"ל "כחגבים". וראה בארוכה השקט"ט
במפרשי רש"י.

(47) כמו שהקשה בשפ"ח. קיצור מזרחי (בשם מהר"ן).

(48) יג, כח. ולפנ"ו (שם כב) ושם גוי' ילידי הענק.

(49) ראה דבק טוב. קיצור מזרחי שם. - ובס' זכרון "לפי דעתי חלוף
סופרים הוא זה".

(50) אפילו עוג' (שע"פ הרמז) אשר בפרש"י שבס"פ חוקת (ע"פ
ברכות נד, ב) - היו עד קרסוליו רק שלשים אמה - וראה דברים (ג, יא):
באמת איש, ובפרש"י וכו' שם.

בפרש"י בפסוק שלפנ"ו (ד"ה אנשי מדות) כגון גלית גבהו שש אמות
וחז' (אבל לא קאי ב"ענק" אלא ב"אנשי מדות", שזה ה"אצל כל העם
גרי").

(51) ראה רש"י בשלח טז, כט: ג' לגופו כו'.

ולהעיר מראב"ע כאן ד"מן הנפילים" הוא ע"ד מ"ש בבראשית שם
"וגם אחרי כן גוי", שלפי הראב"ע (משא"כ לפרש"י) שם, היינו שנמלטו
"אחר המבול" (ראה רמב"ן שם). וראה רמב"ן פרשתנו יג, כב (בנוגע
לאחימן גוי' וארבע. ולהעיר מרש"י ח"ש כג, ב). ועוד. ואכ"מ.

(39) נח ז, יא.

(40) שם ח, ב.

(41) סנהדרין קח, ב. ועוד. - אבל ראה השקט"ט אם כ"ה שיטת רש"י
בפירושו עה"ת (לקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 51 הערה 32. ח"י ע' 35
ובהערה 46 שם).

(42) נח ז, כג.

(43) ראה עד"ז אלשיך פרשתנו כאן. וראה הערה 38.

(44) טז, ח.

(45) נח ט, יא. - היפך בריאתה שהי' באופן כי טוב מאד וציווי השם
מלאו את הארץ וכבשوها.

(*) שהי' מבני שמחזאי כו' (כנ"ל סוס"א מנדה טא. סע"א) - סוג הב' שבפנים - שהרי נמלט מן המבול (כנ"ל הערה 38).

נסיונות העולם הזה, ונפלו מדרגתם. למרות מעלתם 32
העצומה בהיותם בעולמות העליונים, הרי בירידתם למטה 33
לא יכלו להישאר בדרגתם הקודמת, אלא, להיפך, נגרמה 34
להם נפילה עצומה מדרגתם. 35

ובדומה לכך טענו המרגלים לגבי בני ישראל: אמנם, 36
במדבר הם בדרגה גבוהה, מנותקים מעניני העולם, 37
כמלאכים, אך הכניסה לארץ ישראל תגרום להם לנפילה 38
ולירידה מדרגתם. 39

ט.

"חפץ בנו ה'"

ועל כך השיבו יהושע וכלב⁵⁷: "אם חפץ בנו ה' 40
והביא אותנו אל הארץ הזאת... אל תיראו את עם הארץ 41
כי לחמנו הם... וה' אתנו"⁵⁸ – 42

אמנם, ירדת המלאכים למטה, לגשמיות העולם, 43
גורמת להם נפילה מדרגתם – נפילים, אך בני ישראל 44
שונים⁵⁹, כי "חפץ בנו ה'", חפצו ותענוגו של הקדוש- 45
ברוך-הוא בישראל ובעבודתם למטה. ולכן יש לישראל 46
כוחות נעלים הרבה יותר מן המלאכים. נשמת ישראל היא 47
"חלק אלוהה ממעל ממש"⁶⁰, ישראל וקודש-ברוך-הוא 48
כולא חד כביכול, ולכן יש לישראל את כוחו של 49
הקדוש-ברוך-הוא ויכולתו לחבר שני הפכים, גשמיות 50
ורוחניות גם יחד, בהגברת⁶¹ הרוח, והצורה שבגשם עצמו. 51

עד כדי כך, שיהודי מסוגל, בנוסף להיותו קשור 52
לרוחניות גם בהימצאו בגשמיות העולם. לפעול יותר מכך. 53
ביכולתו לשנות את גשמיות העולם עצמו ולהופכו דירה 54
לה' יתברך. 55

ועל כך אמרו יהושע וכלב "אם חפץ בנו ה' והביא 56
אותנו..."⁶², שכיון ש"חפץ בנו ה'", לכן אל לישראל לירא 57
מעם הארץ, ויותר מכך – "לחמנו הם": לא זו בלבד שלא 58
ייווצר מצב של "ארץ אוכלת יושביה", אלא להיפך, 59
"לחמנו הם" – ישראל יבררו ויזכנו את עם הארץ, הם 60
יהיו בעלי בית על הארץ וישנו אותה, ויעשו ממנה דירה 61
לו יתברך. 62

(משיחת ש"פ שלח תשמ"ב)

1 וזהו ההבדל, שנתבאר לעיל, בין שני הפסוקים: בפעם
2 הראשונה כשאמרו "וגם ילידי הענק ראינו שם" התכוונו
3 לענקים רגילים; ורק כאן, כאשר מדובר על "נפילים..
4 שנפלו מן השמים", הרי אלו ענקים אשר "מעניקים חמה
5 בקומתן"⁵², אשר משום כך "ונהי בעינינו כחגבים וכן
6 היינו בעיניהם".

ח.

טענת המרגלים – "ארץ אוכלת יושביה"

7 מיינה של תורה שבפירוש רש"י זה:

8 ההוספה שמביא רש"י, שבאומרם "ושם ראינו את
9 הנפילים..." התכוונו המרגלים למלאכים "שנפלו מן
10 השמים" – מתאימה לתוכנה של טענת המרגלים, כפי
11 שהיא מוסברת בפנימיות התורה.

12 ידוע ביאורו של אדמו"ר הזקן⁵³ על חטא המרגלים,
13 שמחשבתם – אי-רצונם להיכנס לארץ ישראל – נבעה
14 מרצונם להישאר במדבר, אשר שם נמנעו מהם טרדות
15 פרנסה, והיו מנותקים מהתעסקות בגשמיות העולם, ויכלו
16 להתמסר לחלוטין לעבודה הרוחנית. ולעומת זאת, כניסתם
17 לארץ ישראל, ארץ נושבת⁵⁴, שבה יהיה עליהם לנהוג
18 באופן של "שש שנים תורע שדך..."⁵⁵, תפגע בעבודתם
19 הרוחנית.

20 טענות היתה בהנחתם, שרוחניות וגשמיות הן בהכרח
21 סותרות זו לזו, ואי אפשר לעסוק בענינים גשמיים ולהיות
22 קשורים בו בזמן ברוחניות.

23 וזו היתה כוונת המרגלים באומרם "ארץ אוכלת
24 יושביה" – שאם "מתישבים", מתעסקים בעניני הארץ,
25 נעשים "אכולים" ושקועים בטרדות עניני הארץ, "אוכלת
26 יושביה".

27 לפי זה מובנים דבריהם בהמשך "ושם ראינו את
28 הנפילים..."⁵⁶, וכפירוש רש"י שהכוונה היא ל"מבני שמחזאי
29 ועזאל שנפלו מן השמים בימי דור אנוש": כמסופר
30 בהרחבה בדברי חז"ל⁵⁶, הרי מלכתחלה הם ירדו בכוונה
31 לשם שמים, אך לא הצליחו להתגבר על החומריות ועל

(57) ראה הנסמן בהערה 53.

(58) פרשתנו יד, ח"ט.

(59) ראה לקו"ת ברכה צח, סע"א. ובכ"מ בארוכה.

(60) תניא רפ"ב.

(61) ועיין תניא פל"ב "נמאס כו' טפלה כו' ולהעלות .. על כו'".

ואכ"מ.

(52) ולהעיר שזה מורה ג"כ על כחם בשמים – מעניקים חמה כו'.

(53) לקו"ת ריש פרשתנו (ע"ש). דרמ"צ קפא, א ואילך. ועוד. וראה

לקו"ש ח"ד פ' שלח. ובכ"מ.

(54) ל' הכתוב – בשלח טז, לה.

(55) ר"פ בהר.

(56) ראה בארוכה יל"ש בראשית שבהערה 13. ועוד.

לקוטי שיחות

פרשת שלח

דרך כה, ב

מתורגם ללשון הקודש

20 אבל לא היה יודע באיזו מיתה⁷, ש"אף על גב⁷ דמיתה
21 סתם חנק היא, מתוך הסברה היה מדמה לעובד עבודת
22 כוכבים ובסקילה, דמחלל שבת בפרהסיא ככופר בעיקר,
23 דכופר במעשה בראשית⁸.

24 ויש להוסיף: קשר זה שבין פרשת המקושש לפרשת
25 עבודת אלילים הוא רק בעצם החטא של שבת ועבודה
26 זרה, אך מן העובדה שהסמיכות אינה בין חטא של חילול
27 שבת סתמי ורגיל, אלא דוקא בין חטא המקושש לבין
28 עבודה זרה, סביר לומר שפרשת עבודת אלילים קשורה
29 לאופן מסויים זה של חילול שבת, שהיה אצל המקושש,
30 "דלשם שמים נתכוין".

31 ויש לומר, שמשום שכל זה הוא חלק מפרשת שלח,
32 שעיקרה היא פרשת המרגלים, צריך לומר, שגם ענין זה
33 קשור למשמעות של "מעשה המרגלים".

ב.

"לשם שמים נתכוין"

34 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את דברי המדרש
35 המובאים ב"תוספות": "דלשם שמים נתכוין שהיו אומרים
36 ישראל כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ ממעשה
37 מרגלים שוב אין מחוייבין במצוות, עמד וחילל שבת כדי
38 שיהרג ויראו אחרים".

ככתוב "אמור שם, ולא ככגמ' וספרי שמשא לא ה' יודע. ואכ"מ.

(7*) ל' התוס' סנהדרין שם.

(8) ובפרש"י חולין שם: העובד עבודת כוכבים כופר בהקב"ה
והמחלל שבת כופר במעשיו ומעיד שקר שלא שבת הקב"ה במעשה
בראשית. ולהעיר מדויק לשון הרמב"ם שם: השבת ועבודת כוכבים
ומזלות* כל אחד מושתיתן שקולה כנגד שאר כל מצות התורה (וממשיך)
והשבת היא האות שבין הקב"ה ובינינו לעולם לפיכך כו' אבל המחלל
שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד עבודת כוכבים ומזלות* ושניהם כעובדי
כוכבים ומזלות** לכל דבריהם. ראה לקו"ש ח"ל ע' 130 הערה 37.

ואכ"מ.

(9) ופ' נסכים (טו, ב ואילך) ופ' חלה (שם, יז ואילך) – מובנת
שייכותן לפ' מרגלים ע"פ פרש"י שם, ב"ישר להם שיכנסו לארץ".
וביוק"ר פט"ו, ו: למה נסמכה פרשת חלה לפרשת ע"ז כו'.

א.

סמיכות פרשת מקושש לפרשת עבודת אלילים

1 בסוף פרשתנו¹ מביא רש"י מדברי רבי משה הדרשן:
2 "למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת עבודת אלילים, לומר
3 שהמחלל את השבת כעובד עבודת אלילים, שאף היא
4 שקולה ככל המצוות כו"².
5 ב"תוספות"³ נאמר: "מעשה המקושש היה בתחלת
6 ארבעים, מיד אחר מעשה מרגלים, דאמר במדרש דלשם
7 שמים נתכוין, שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עליהן שלא
8 ליכנס לארץ ממעשה מרגלים שוב אין מחוייבין במצוות,
9 עמד וחילל שבת כדי שיהרג ויראו אחרים". ולפי זה מובן
10 הקשר של פרשת מקושש לפרשתנו בכלל, שבה מדובר על
11 חטא המרגלים, שהוא הסיפור העיקרי בפרשתנו ועל שמו
12 נקראת הפרשה כולה, פרשת שלח – כי מעשה המקושש
13 הוא הוצאה של מעשה המרגלים.

14 כיון שהתורה קובעת את פרשת עבודת אלילים בין
15 מעשה המרגלים לבין פרשת מקושש, מובן, שגם לדעת
16 ה"תוספות" קשורה פרשת המקושש לפרשת עבודת
17 אלילים, כפי שמביא רש"י מדברי רבי משה הדרשן, וכפי
18 שמסביר ה"תוספות"⁴ את דברי הגמרא⁵ "יודע היה משה
19 רבינו שהמקושש במיתה, שנאמר⁶ מחלליה מות יומת,

(1) ולא הביאו במקומו לפנ"ז בריש פ' מקושש (טו, לב) כי (כמדובר
כמ"פ) אין סמיכות הפרשיות קושיא ודבר הצריך ביאור בפשט"ו – ראה
בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 154 ואילך. וראה לקו"ש [המתורגם]
חכ"ג ע' 73 ואילך.

(2) ראה חולין ה, סע"א ובפרש"י שם (ושם הוא נוגע להלכה) וראה
רמב"ם סוף ה' שבת (הובאו לקמן הערה 8) ובמפרשי רש"י כאן.

(3) ב"ב קט, ב ד"ה אפילו.

(4) ב"ב שם ע"א ד"ה שנאמר. סנהדרין עח, ב ד"ה לא ה' יודע. וראה
גם חידושי הרשב"א ב"ב שם.

(5) ב"ב וסנהדרין שם. ועד"ז הוא בספרי פרשתנו טו, לד.

(6) תשא לא, יד.

(7) הובא גם בפרש"י פרשתנו שם, לד. אבל רש"י משנה וכותב "לא
היו יודעים .. אבל יודעים כו'" (ועד"ז הוא בפרש"י אמור כד, יב) והוא

(*) והוא שינוי הצענוור ככ"מ ברמב"ם וצ"ל "ע"ז" וכו' ברמב"ם (רומי רמ).

(**) שינוי הצענוור וצ"ל "כגויים" כבדפוס רומי ה"ג.

על ידי מלאכת שבת, כי לא היה ברצונו לחטוא, ויחד עם
זאת רצה להבהיר את האמור לעיל, ודבר זה אפשרי דוקא
על ידי עשיית מלאכה בשבת, אשר לדעת רבי שמעון
העושה מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור¹⁴ וכנאמר
ב"קדושת לוי"¹⁴ – "אם כן לא חילל שבת כלל".

ג.

"מות יומת האיש"

למרות זאת אמר הקדוש-ברוך-הוא "מות יומת האיש
רגום אותו..."¹⁵, שהוא חייב מיתה, למרות שכלפי שמים
ידוע שהיתה זו מלאכה שאינה צריכה לגופה, ולשם שמים
נתכוין, ואף "לא חילל שבת כלל", ויותר מכך: זוהי
פעולה למען שמירת שבת, שהרי כוונתו היתה לחזק את
שמירת השבת ואת קיום התורה והמצוות בכלל¹⁶ אצל
ישראל¹⁷ –

בכל זאת מבאר המהרש"א¹² שזאת משום ש"לא ידעו
העדים שהתרו בו שהוא עשה על דעת זו ואינן אלא דברים
שבלב, ודנין היו אותו למיתה על-פי העדות". משמעות
הענין איננה שסקלו אותו בטעות, עקב אי ידיעה של
העדים –

שהרי התורה היא תורת אמת, ואם לפי האמת¹⁸
בהתאם לכוונתו "לא חילל שבת כלל", לא היה הקדוש-
ברוך-הוא מצווה "מות יומת האיש..."¹⁹ –

אלא חובת הסקילה "בדיני אדם"²⁰ חלה לפי תורת
אמת על המעשה והפעולה, וכיון שהיה זה מעשה של חילול
שבת, הרי לפי דין של בית דין של מטה²¹ זוהי פעולה
שחייבים עליה סקילה, ואין חשיבות לכוונה²².

לכאורה, כדי להראות שעדיין חייבים במצוות – מדוע
הוא היה צריך דוקא לחלל שבת, ובמיוחד כאשר על ידי
כך הוא מגיע לחטא חמור ביותר "את דמכם לנפשותיכם"
– שופך דם עצמו¹⁰ – הוא גורם לכך ש"יהרג". הוא היה
יכול להראות עובדה זו בעוברו עבירה אחרת, קלה ביותר,
המחייבת עונש מלקות או ממון וכדומה?

גם בתרגום יונתן¹¹ מופיעה נקודה זו, שמקושש
העצים לא התכוון לחלל שבת במזיד, אלא לשם שמים
נתכוון, אך ה"תרגום יונתן" מסביר מדוע דוקא חילל
שבת: בני ישראל ידעו אז רק את "גזירת שבתא", אך
לא את העונש הניתן על חילול שבת – "קנסא דשבתא
לא אשתמודע להון", ולכן התכוון מקושש העצים, שעל
ידי מעשיו "אשתמודע קנסא (של שבת) לכל בית
ישראל".

אך לפי המדרש, המובא בתוספות, שהוא עשה זאת
כדי להראות שחייבים במצוות, אין מובן מדוע בחר דוקא
בחילול שבת, כדלעיל?

וההסבר לכך הוא בהתאם לדברי המהרש"א¹², אשר
על השאלה כיצד הוא חילל שבת כדי להודיע באיזו מיתה
דנים מחלל שבת, הוא מסביר¹³: כיון שלא היה לו צורך
במלאכה זו, אלא "לידע באיזו מיתה וכו'", הוה ליה מלאכה
שאינה צריכה לגופה כמו חופר גומא ואין צריך אלא
לעפרה, שהוא פטור לרבי שמעון¹⁴, והוא ממשיך ואומר
"וכן יש לומר לפי המדרש שכתבו התוספות וכו' דהוה לי
נמי (=שגם זו היתה) מלאכה שאינה צריכה לגופה".

ולפי זה מובן מדוע הוא בחר להוכיח את הענין דוקא

(17) ובראש דוד ופני דוד שם דזה גופא הי' ספיקו של משה אם חייב
מיתה לפי דעשה לשם שמים וגם דה"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה.
(18) ולהעיר מרמב"ן עה"ת (שופטים יט, יט): שלא יתן ה' השופטים
הצדיקים העומדים לפניו לשפוך דם נקי כי המשפט לאלקים הוא כו'.
ע"ש מ"ש בטעם דעדים זוממין הרגו אין נהרגין.
(19) כי אף שזו היתה כוונתו "כדי שיהרג ויראו" – הרי כמה דרכים
למקום שתתקיים כוונתו, שבנ"י ידעו שמחוייבים במצוות.
(20) ראה גם חיד"א בשו"ת חיים שאל ח"ב ס"ג. עין זוכר מערכת מ'
אות כ'.

(21) וכן צריך לפרש לכאורה במ"ש בקדושת לוי שם "רק סקלוהו
עבור העולם שלא ידעו מזה כפשט המדרש".

(22) ראה עו"ד לקו"ש (המתורגמן) ח"ט (ע' 115 ואילך), בטעם
ש"חייב מיתות ב"ד .. אם עשו תשובה אין ב"ד של מטה מוחלין להן"
(מכות יג, ריש ע"ב) – ראה שו"ת נודע ביהודה או"ח מהד"ק סל"ה.
חיד"א הנ"ל. המובא בגליוני הש"ס מכות שם.

(10) נח, ט ה (ובפרש"י שם).

(11) פרשתנו עה"פ טו, לב.

(12) חד"א"ג ב"ב שם.

(13) וראה גם ראש דוד ריש פ' פינחס, פני דוד להחיד"א פרשתנו
כאן. עיי"ש. קדושת לוי פרשתנו עה"פ.

(14) וראה שו"ת אור המאיר סי"ב, שגם לדעת ר"י (שס"ל מלאכה
שאינה צריכה לגופה חייב) בנדר"ד פטור, ע"פ מ"ש התוס' (שבת עג, ב)
דבתולש גם לר"י פטור כשאין צריך לעצים (וכה' לדעת הרמב"ם הל'
שבת פ"ח ה"ד), והרי המקושש "תלישו ועקר קיסין" (תיב"ע כאן).

(14*) פרשתנו עה"פ.

(15) טו, לה.

(16) ולהעיר משו"ת הרב"ז (הובא בגליוני הש"ס לתוס' ב"ב שם)
ח"ה סי' א'תס"ח בעובר בלאו אם מתכוין למצוה אפי' התרו בו אינו
לוקה. ובשו"ת הרב"ז ח"א (סע"ז) ובזמן שהוא מוחק השם לתקן הספר
כו' מאבד הוא ומ"מ מורה אני שאינו לוקה כיון שהוא סבור לעשות בטוב
ולתקן כו'. וע"ש בגליוני הש"ס.

ד.

חשיבות המעשה, גם כשהמחשבה היא העיקר

- 1 לפי זה מובן הקשר שבין פרשת המקושש לפרשת
- 2 עבודה זרה:
- 3 בענין עבודה זרה יש ענין מיוחד שאיננו בשאר מצוות
- 4 התורה: כל יהודי, ואפילו קל שבקלים, כאשר הוא מגיע
- 5 לידי נסיון של עבודה זרה, הרי הוא מוסר את נפשו
- 6 "אפילו שלא לעשות רק איזה מעשה לבד נגד אמונת ה'
- 7 אחד כגון להשתחוות לעבודה זרה, אף שאינו מאמין בה
- 8 כלל בלבד".²³
- 9 ונדרש ביאור: העיקר בחטא עבודה זרה היא האמונה
- 10 בלב, כאשר מחשיבים למציאות את אחד מן הכוונות
- 11 מלבד הקדוש-ברוך-הוא – מלאך, גלגל או כוכב²⁴ – והוא
- 12 מקבלו כאלוה²⁵, אך כאשר "אינו מאמין בה כלל בלבד"
- 13 אין זה חטא של עבודה זרה, הוא לא התנתק מהקדוש-
- 14 ברוך-הוא, ומאידך אף אם לא מסר את נפשו על כך, לא
- 15 מגיע לו עונש, כי זהו מעשה באונס²⁶.
- 16 אך כיון שזהו מעשה של עבודה זרה, למרות שאין זו
- 17 מהות החטא של עבודה זרה, נחשב הדבר אצל היהודי
- 18 כאיסור עבודה זרה, והוא מוסר על כך את נפשו.
- 19 זהו הקשר שבין פרשת מקושש העצים ביום השבת
- 20 לבין פרשת עבודה זרה:
- 21 מלאכת שבת קשורה במהותה למחשבה ולכוונה –
- 22 "מלאכת מחשבת אסרה תורה", ולכן²⁷ אין חייבים על
- 23 מלאכה שאינה צריכה לגופה, ובמיוחד בענינו, כאשר
- 24 עשה "לשם שמים" הרי בודאי אין כאן כלל חילול שבת²⁸.
- 25 למרות זאת, כיון שמעשה זה כשלעצמו נראה כמעשה של
- 26 חילול שבת, כי העובדה שהיתה זו מלאכה שאינה צריכה
- 27 לגופה, לא היתה ניכרת בשעת המעשה – הרי לפי תורת
- 28 אמת מגיע לו עונש סקילה על המעשה.

ה.

מהות המצוה – מעשה בפועל

- 29 לפי כל האמור לעיל יובן הקשר בין מעשה המקושש
- 30 לבין "מעשה מרגלים" בתוכנם:
- 31 כבר הוסבר במספר מקומות²⁹, שהמרגלים חפצו
- 32 להישאר במדבר ולא להכנס לארץ ישראל, משום
- 33 שעיסוקם העיקרי של בני ישראל במדבר, כאשר לא היו
- 34 צריכים לדאוג לפרנסתם וכדומה, היה לימוד התורה,
- 35 כדברי חז"ל³⁰: "לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי
- 36 המן", שהעיקר בלימוד התורה הוא ההבנה וההשגה³¹
- 37 בשכל ובמחשבה³², וכן בדיבור³³. ואילו בארץ ישראל
- 38 "שש שנים תזרע שדך... תזמור כרמך"³⁴ – שם עיקר
- 39 העבודה הוא המעשה, קיום המצוות המעשיות, מצוות
- 40 התלויות בארץ במיוחד³⁴, ומעשים טובים בכלל (עובדין
- 41 טבין).
- 42 בכך יובנו דברי המדרש שהוזכרו לעיל, ושהובאו
- 43 בתוספות: שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עליהן שלא
- 44 ליכנס לארץ ממעשה מרגלים שוב אין מחוייבין במצוות.
- 45 מפשטות לשון המדרש מובן, שלא התכוונו למרוד
- 46 בקדוש-ברוך-הוא ח"ו על ידי אי-קיום המצוות, אלא³⁵
- 47 "אין מחוייבין במצוות". ולכאורה תמוה: מהו הנימוק
- 48 לסברתם זו?
- 49 אילו היו אומרים "כיון שנגזר עליהם מיתה"³⁶
- 50 וכדומה, ניתן היה להסביר את מחשבתם, ולפחות בדוחק,
- 51 שכיון שנגזר דינם למיתה, הרי הם בבחינת "גברא קטילא"
- 52 ואולי אין חלה עליהם חובת המצוות. אך מה פשר סברתם
- 53 "כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ... שוב אין מחוייבין
- 54 במצוות"?
- 55 אלא, לפי האמור לעיל יש לומר שכך היתה מחשבתם:
- 56 כיון שהכניסה לארץ היא בעיקר לצורך קיום המצוות
- 57 במעשה, חשבו בני ישראל, ש"כיון שנגזר עליהן שלא

(30) מכילתא בשלח טז, ד.

(31) וכמש"נ (ראתחנן ד, ו) "היא חכמתכם ובינתכם".

(32) ועד ש"בתורה שבע"פ אם אינו מבין הפירוש אינו נחשב לימוד

לכל" (הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב, מג"א אר"ח ס"ג).

(33) עירובין נד, א. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב סי"ב.

(34) בהר כה, ב"ג.

(34*) ראה בארוכה במקומות שנשמנו בהערה 29.

(35) בדברי דוד פרשתנו עה"פ מפרש ע"פ מדרש הנ"ל ל' "במדבר"

שבכתוב, "דה"ק אחר מעשה המרגלים נעשו ישראל הפקר כמדבר כו'

נהגו הפקר במצוות ובא זה כו' לבטל ההפקר".

(36) עד"ז הוא הלשון בקדושת לוי כאן.

(23) תניא ספ"ט (כה, ב).

(24) ראה רמב"ם רפ"ב מהל' ע"ז. וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם]

ח"כ ע' 20 ואילך.

(25) ראה רמב"ם שם פ"ג ה"ו. וראה צפע"נ שם.

(26) רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ה ה"ד. וראה תוס' סנהדרין סא, ב.

(27) חגיגה י. ריש ע"ב. ויש"נ.

(28) להעיר מתשובות רעק"א (ח"א ס"ח) בההפך בין פטור מתעסק

למלאכת מחשבת "דהיא דליכא מלאכת מחשבת אינו בכלל מלאכה ולא

נעשית העבירה כלל".

(29) לקו"ת ריש פרשתנו (לז, א. לח, ב"ג). אוה"ת שם. וראה גם

לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 168 ואילך. ויש"נ. ובכ"מ.

רצון ה' – בכל זאת, גם כאן העיקר הוא המעשה בפועל, 12
ולכן קובעת תורת אמת, שפסק ההלכה למטה הוא שזהו 13
חילול שבת ומגיע על כך עונש סקילה. 14
וכך למדו בני ישראל שנשארו אז במדבר, שלמרות 15
"שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ", הרי אמנם אין הם 16
מגיעים לעיקר קיום המצוות במעשה, בארץ ישראל. אך 17
בכל זאת, גם בהיותם במדבר, העיקר בעבודת ה' הוא 18
היישום במעשה בפועל ככל האפשר במדבר³⁹. 19
כי העיקר במצוה הוא "צוותא וחיבור" עם הקדוש- 20
ברוך-הוא דוקא על ידי מעשה המצוה. 21
(משיחות ש"פ שלח תשי"ט, מוצאי שבת קודש ראה תשל"ט)

בארץ ה'.

(38) ראה קידושין (לו, סע"ב) במצות תפילין ופטר חמור.
(39) ראה בארוכה רמב"ן אחרי יח, כה: כי עיקר כל המצוות ליושבים

1 ליכנס לארץ ממעשה מרגלים שוב אין מחייבין במצוות
2 – אין להם קשר לעבודה של קיום המצוות במעשה, אפילו
3 לגבי המצוות שהיו חייבים בהן עד כה, ובמיוחד כאשר
4 ציוויים רבים נתנו כהכנה לכניסה לארץ³⁷, שבזכות מצוות
5 אלו ייכנסו לארץ ישראל³⁸. הם חשבו, שכל עבודתם
6 מתבססת רק על לימוד התורה במחשבה ובדיבור – "אין
7 מחייבין במצוות".
8 ועל כך מופיע בהמשך מעשה מקושש העצים –
9 "עמד וחילל שבת כדי שיהרג ויראו אחרים": כאן רואים,
10 שגם בעניינים שמהותם היא "מלאכת מחשבת", ואף
11 כאשר המקושש פעל "לשם שמים" ולא כדי לעבור על

(37) ובפרט ע"פ ספרי ופרש"י עקב יא, יז (יח): אף לאחר שתגלו היו
מצויינים במצות הניחו תפילין עשו מזוזות כדי שלא יהיו לכם חדשים
כו. וראה בארוכה רמב"ן אחרי יח, כה: כי עיקר כל המצוות ליושבים

המשך ביאור למס' שבועות ליום חמישי עמ' ב

קרבן, ולא כאשר השביעוהו בית דין. והטעם שדורשים 'כי 23
תשבע' מעצמו, הוא בדרך ל'קיש', דאמר ריש הלשון 'כי', 24
משתמש בתורה בארבע לשונות, פעמים בלשון 'אי' – אם, פעמים 25
בלשון 'דלמא' – שמא, פעמים בלשון 'אלא', ופעמים בלשון 'דהא' 26
– שהרי. והפסוק 'כי תשבע' מתפרש בלשון 'אי', כלומר אם 27
תשבע, דהיינו מעצמו, ולא שבועת הדיינים שהיא בעל כרחו. 28
הגמרא חוזרת לדון במחלוקת רב ושמואל, ומביאה את דעת רבי 29
אלעזר: רבי אלעזר אומר, בולן פטורין מקרבן שבועת השומרים, 30
ואולם חייבין משום שבועת ביטוי, כשיטת רב המבוארת לעיל. 31
חזין מהאופן שטוען איני יודע מה אתה כח, דשואל – ששנינו לגבי 32
שואל, וכן חזן מטענת גניבה ואבידה, דנושא שָׂכָר וְשִׁבְשֻׁבָּר – 33
ששנינו לגבי שומר שכר והשוכר, שבהם שנינו במשנה שהוא 34
חייב, אותו חייב היינו קרבן שבועת הפיקדון, שְׁהָרִי פָּסוּר מִמֶּנּוּ – 35
שעל ידי שבועתם, רצו להיפטר מחיוב ממון, ושבועתם נחשבת 36
שבועת כפירת ממון. 37

1 שכבר נחלקו בזה רב ושמואל פעם אחת, לשם מה הוצרכו
2 להשמיענו את מחלוקתם פעם נוספת.
3 משיבה הגמרא: צריך – צריך היה להשמיענו את מחלוקתם בשני
4 המקומות. דאי אשבעינן בְּהָא – שאם היו נחלקים רב ושמואל רק
5 לענין שבועה שזרק פלוני צרור לים, היינו אומרים שדווקא בְּהָא
6 קאמר רב שחייב, משום דמנפשיה קמישתיב – שנשבע מעצמו,
7 שלא על פי בית דין, אבל בְּהָא – לענין שבועת השומרים, דבי דינא
8 משבעי ליה – שבית דין משבעים אותו, אימא – היינו אומרים
9 שמודי ליה רב לשמואל שפטור מקרבן, בדרך אמי, דאמר רבי אמי,
10 כל שבועה שהדיינים משבעין אותה, והוא נשבע לשקר, אין חייבין
11 עליה קרבן חטאת הבא משום שבועת ביטוי.
12 ואי אתמר בְּהָא – ואם היו נחלקים רק לענין שבועת השומרים,
13 היינו אומרים שדווקא בְּהָא קאמר שמואל שפטור, משום שבית דין
14 משבעים אותו, וכדברי רבי אמי, אבל בְּהָא – לענין שבועה שזרק
15 פלוני חפץ לים, אימא מודה ליה שמואל לרב שחייב קרבן, מאחר
16 שנשבע מעצמו, לפיכך צריך – צריך היה להשמיענו את
17 מחלוקתם בשני המקומות.
18 הגמרא עוברת לדון בדברי רבי אמי: גופא – נשוב לעצם דברי רבי
19 אמי ונבאר אותם, אמר רבי אמי, כל שבועה שהדיינים משבעין
20 אותה והוא נשבע לשקר, אין בה חיוב קרבן חטאת, הבא משום
21 שבועת ביטוי. שנאמר (ויקרא ד) 'או נפש כי תשבע לבטא בשפתים',
22 ומהלשון 'כי תשבע', משמע שדווקא באופן שנשבע מעצמו חייב

הדרן עלך ארבעה שומרים
וסליקא לה מסכת שבועות

ילקוט לוי יצחק על התורה

בו נתגלה אמת הוי' וכמ"ש בלקו"ת פ' מסעי' בד"ה הנה גבי המסעות ע"ש. אך שם הוא לענין תכלית הרחמים והחסדים כי באור פני מלך חיים.

ומ"מ גם תיקון הז' ואמת, הרי אמת⁵ גי' ז' פעמים ס"ג⁶ שהוא שרש הדינים, ובסנהדרין דף קי"א⁷ ויקוד ארצה וישתחו מזה ראה משה כו' ורבנן אמרי מדת אמת ראה ופרש"י⁸ ראה במדותיו שנקרא אמת ונתיירא שנתחייבו ישראל כלי' אם הוא דן אותם בדין גמור כו' ע"ש. (עיין ברשימה⁹ על מארז"ל הזה בעזה"י ת).

ותיקון הז' ואמת¹⁰ ג"כ שייך לבחי' דעת והוד כי הרי

שמות ל', ו-ז - ויעבר יהוה על פניו ויקרא יהוה יהוה אל רחום וחנן ארך אפים ורב חסד ואמת.

נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה ונקמה לא ינקה פקד עון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים

פו

ביאור הקשר דתיקון "השביעי" דמשה "ואמת" ותיקון "השביעי" דמיכה (ז, יט) "שוב ירחמנו", וביאור מאחז"ל עה"פ (סנהדרין קיא, א)

ואמת,

מצינו בתיקון הז' די"ג תיקוני דיקנא הנק' ואמת, שקשה הכי שארי התיקונים אינם אמת ח"ו,

אך הכוונה הוא שבתיקון הזה הפנוי² משערות לגמרי³

(4) צג, ב ואילך.

(5) אמ"ת בגי' 441, וכן ז' פעמים שם "ס"ג" (7 × 63 = 441). ראה אור התורה וישב (בראשית כרך ה) תתצט, ב. דרושים לשבועות (במדבר כרך א) ע' קל. שלח (שם כרך ב) ע' תרכ-א. נ"ך ח"ב עמוד א' צט. תורת שמואל – ספר המאמרים תרמ"ב ע' תמה. תרכ"ז ע' קצו ואילך. ועוד.

(6) שם ס"ג הוא שם הוי' במילוי כזה: יו"ד ה"י וא"ו ה"י = 63, ס"ג. בלקו"ת לוי יצחק, הערות לזהר בראשית ע' מז, מבאר דו' פעמים ס"ג נמשך בו' תחתונים דבינה עיי"ש.

וראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ג סי' קיז.

בביאור שם ס"ג, ראה: מאמרי אדמו"ר הזקן ענינים כרך א' ע' קפב ואילך. אור התורה ענינים ע' רמ ואילך. ספר המאמרים – בשעה שהקדימו ה'תער"ב ח"ב ע' בתסח [ובהוצאה החדשה – ח"ד עמוד א' קעג ואילך]. תורת מנחם – ספר המאמרים תש"כ ע' קג.

(7) דף קיא, א. וז"ל [ובהסבר דברי הגמ'] (נאמר בפסוק, בשעה שעבר ה' לפני משה ואמר לו את י"ג מדותיו), "וימרה משה ויקוד ארצה וישתחו", (ומבררת הגמרא) מה ראה משה – (מחמת איזו 'מדה' שראה משה מיהר להשתחוות), רבי חנינא בן גמלא אמר 'אריך אפים' ראה (וכמעט שמבואר להלן בגמ'), ורבנן אמרי (מדת) 'אמת' ראה (ולכן השתחוה, וכפי שמבואר ברש"י – המובא בסמוך כאן בפנים).

(8) וז"ל: אמת ראה. במדותיו שנקרא אמת, ונתיירא אם נתחייבו כל"י אם הוא דן אותן בדין גמור ומיהר והתפלל עליהם שלא יהא דן אותם לפי מעשיהם.

(9) רשימה זו לעת עתה לא הגיעה לידינו – וחבל על דאבדין.

(10) ראה הטבלא לקמן סי' צט.

(1) תיקון הז' . ואמת: בפרי עץ חיים שער הסליחות פרק ד, מבואר איך הוא הסדר דה"ג מדות הרחמים [כי תשא לד, ו], והם: א) "אל", ב) "רחום", ג) "וחנון", ד) "אריך", ה) "אפים", ו) "ורב חסד", ז) "ואמת", ח) "נצר חסד", ט) "לאלפים", י) "נושא עון", יא) "ופשע", יב) "וחטאה", יג) "ונקמה".

(2) ראה ציור הטבלא לקמן סי' צא.

(3) ראה אור התורה דרושים לשמיני עצרת (דברים כרך ד) עמוד א'תתג וז"ל: שרש ענין תתן אמת ליעקב, כי הנה הגם שהתיקון הזה דואמת הוא מכלל י"ג תיקונים, אבל בואת מובדל הוא מכולם שאין בו בחי' שערות כלל, כי הוא בחי' שני לחיים שנק' תרין תפוחין באד"ר ועז"נ יאר ה' פניו כו', דהיינו שהוא גילוי אור בלי צמצום דרך בחי' שערות שהוא צמצום עצום כנודע, והוא עד"מ באדם הלחיים שלו, הוא חלק מן השערות, וגם הנה אנו רואים שעיקר ההוראה על גילוי העונג והשמחה הוא בפנים שלו בלחיו כשהם צהובים, כמו צהבו פניו של פלוני מתוך השמחה או מחידוש ההלכה כשכיון לעומקה וכדומה והכל הוא ענין א' בהיות כי בחי' פנימיות העונג כשהוא בא לידי גילוי בחכ' יצחיבו הפנים, וזהו בחי' תרין תפוחין כו', ותהי' אז ההארה בפנים משעשועי העצמי דוקא רק שהוא בהלבשה בפנים כו', משא"כ בשאר הי"ב תיקונים שהם בחי' שערות הוא צמצום רב כו', (ועם היות שיש עוד בחי' תיקון ג' ג"כ פנוי משערות, אך אין שייך שם ענין הארת פנים וגילוי העונג) וזהו תתן אמת ליעקב, היינו כללות בנין האצ"ל נק' יעקב ושיהי' הברכה והמשכה מן המאצ"ל לנאצלים שרשו הוא תיקון ואמת הנ"ל שהוא בחי' הארת פנים מעצמות השעשועי עיי"ש.

ראה לקמן הערה 20.

ע"ד וכמו ברכה הב' דברכת כהנים יאר¹⁸ ה' פניו אליך ויחנך שהיא לנגד יצחק (כי הג' ברכות הם לנגד הג'¹⁹ אבות) והרי יצחק מדתו מדת²⁰ הגבורה והוא כללות הגבורות, אך ע"י המשכה מתיקון ואמת שבפנים דאריך אנפין שזהו יאר²¹ ה' פניו אליך (ועיין באד"ר דף קל"ג ע"ב²²) מתמתקין כל הגבורות.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות – דברים עמוד קג

דעת אסהיד באנפין¹¹ והוא הדעת שבאורא¹² ועיין בלקו"ת הנ"ל בשם הרמ"ז ע"ש, והשע"ח נהורין¹³ שבהפנים דאריך אנפין נמשכין עד היכל ההוד כמ"ש בע"ח¹⁴ שער אריך אנפין פי"ד ע"ש.

ואולי י"ל המתקת הגבורות והדינין שבדעת והוד דמלכות שהם גבורות מרובות וקשות ביותר הוא ע"י המשכה מתיקון הז'¹⁵ ואמת שבתיקוני מיכה הוא ישוב ירחמנו, והיינו¹⁶ משפטי ה' אמת, משפט איהו¹⁷ רחמי והוא

(18) נשא ו, כה.

(19) ראה נשא שם על אתר – רמזי רבינו יואל. בעל הטורים. סידור הרקוק (ברכת כהנים). וראה עשרה מאמרות להרמ"ע מפאנו (מאמר חקור דין ח"א פכ"ב) בשם ספר הבהיר. ועוד.

(20) יצחק בחי' גבורה: ראה פרדס שער (כג) ערכי הכינויים פ"ג. מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות ח"ב עמוד תקפ, ובהנשמן שם. תורת חיים תולדות קמו, ג, שם, ד. לקוטי שיחות חלק ה עמוד 357 ואילך. חלק כ עמוד 101 ואילך.

(21) ראה דרך מצותיך עב, ב ואילך.

(22) וז"ל [ובתרגום ללה"ק]: קְתִיב (נשא ו, כה) יָאֵר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ (ויחזק), מכאן משמע שהקב"ה צריך להאיר פניו כדי לחנך, ואינו מאירות מצד עצמו, וקְתִיב (משלי טז, טז) בָּאוֹר פָּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים (שמכאן משמע שפני מלך עליון מאירות מצד עצמו, ומתוך מה שכתוב) בָּאוֹר פָּנֵי מֶלֶךְ, אֵלֶּיךָ אֵינוֹ תָּבוֹא תְּפִלָּתוֹ דְּתַקְרֹבָתָא דְּבִסְקָא דְּאִמְנָא (אלו הם שני התפוחים שהם הפנים דאריך אנפין, שבמנחת הבושם שאמרת, שהם מאירות מצד עצמם, ומה שכתוב) יָאֵר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ (שמשמע שאין להם הארה מצד עצמם, היינו) פָּנִים דְּלִבְר (הפנים דז"א שהוא חוץ מאריך אנפין), דְּכַד נְהָרִין מִתְּבַנֵּן עֲלָמָא (כי כאשר הם מאירים מתברך העולם)..

תָּא תָּוִן, פָּנִים דְּלִבְר (בא וראה הפנים שבחוץ, דהיינו הפנים של ז"א), אֵית זָמֵן דְּנִהָרִין (יש זמן שהם מאירות מהארת פני א"א), וְאֵית זָמֵן דְּלֵא נִהָרִין (יש זמן שאין מאירות), וּבְגִין כֶּךָ קְתִיב (ולכן כתוב) יָאֵר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ, (וכתוב עוד (תהלים סז, ב)) יָאֵר פָּנָיו אֶתְנֵן סֶלָה (כלומר שצריך להתפלל אליו שיאירו פניו מהארת פני אריך אנפין וימתקו ממנו הדינים), מְקַלְל דְּלֵא הָוִי תְּדִירָא (משמע שאינם מאירים תמיד), אֶלָּא בְּדִ אֶתְגַּלְיִין תְּפִלָּתוֹ דְּלֵעֵלָא (רק כאשר מתגלים התפוחין של א"א ומאירים אליו).. נְקַל שִׁיתָא תְּקוּנָיו דְּקָמָאין דְּכִדְקָנָא בְּיָה קְלִילָן (וכל ששת תיקונים הקודמים שבדיקנא שהם קודם תקון זה השביעי כלולים בו), הִנָּהּ הוּא דְּקְתִיב (זהו שכתוב בתיקון השביעי (במכז, ז (ט)) לְשׁוֹב וְנִחְמְנו (פי' שיחזור אריך אנפין ברחמי להאיר בפני ז"א כדי לרחמנו, והיינו) לְשׁוֹב, מְקַלְל דְּזָמֵן טְמִירִין וְזָמֵן אֶתְגַּלְיִין (מכלל שפעמים הם נסתרות ופעמים הם נגלות, לכן צריך לשוב ולהאיר בהם). עיי"ש.

(11) ספר המאמרים תרס"א ע' רטז וז"ל: הרמ"ז ר"פ ויקרא כתב שבתיקון ואמת מאיר דעת דעתיק המאיר ברישא דאריך. דדעת אסהיד באנפין, היינו בחי' תרין תפוחין, בחי' הארת פנים, שמעצמי ח"ס מאיר ומתגלה בתיקון ואמת המתגלה בפנים.

(12) הדעת שבאורא: עיין ספר המאמרים – בשעה שהקדימו ה'תער"ב ח"א ע' תנג [בהוצאה החדשה – ח"ב ע' תרכב] וז"ל: וידוע דדעת הוא בחי' התקשרות, ובחי' דעת דעתיק שבאורא הוא שמקשר ומחבר בחי' ח"ס (היינו חיצוניות ח"ס) לבא לידי גילוי כו'. ועיין גם אור התורה דרושים לשבת שובה (דברים כרך ג) עמוד א' תקיא וז"ל: אורא נק' דעת דעתיק הגנוז בין גלגלתא ומוחא דאריך.

(13) שע"ח נהורין: עיין שער הכוונות* ענין ברכות השחר קטע ד"ה והנה ז"ס ענין המלבוש (סוף ע' יא ואילך) וז"ל: ב' שמות א"ל במילואם עולים בגימטריא ש"ע, ועם ח' אותיות: א"ל, אל"ף, למ"ד הרי ש"ח. (* הוצאת תשמ"ח.

(14) שער יג. וז"ל: והנה דע כי אלו הש"ע נהורין דאנפין עלאין נמשכין עד היכל הו' דהוד הנקרא היכל עצם השמים.

(15) פירוש: במיכה (ז, יח-כ) כתוב י"ג תיקונים והם כנגד הי"ג מדות הרחמים דמושה, והוא כך (ראה הטבלא לקמן סי' צא: א) "מי אל כמוך", (ב) "נשא עון", (ג) "ועובר על פשע", (ד) "לשארית נחלתו", (ה) "לא החזיק לעד אפי", (ו) "כי חפץ חסד הוא", (ז) "ישוב ירחמנו", (ח) "יכבוש עונותינו", (ט) "ותשליך במצולות ים כל חטאתם", (י) "תתן אמת ליעקב", (יא) "חסד לאברהם", (יב) "אשר נשבעת לאבותינו", (יג) "מימי קדם".

נמצא, דתיקון הו' דמושה "ואמת" הוא מקביל לתיקון הו' דמיכה "ישוב ירחמנו".

(16) תהלים יט, י.

(17) משפט – רחמים: תיקוני זהר בהקדמה – "פתח אליהו" (יז, ב). ראה לקוטי תורה פ' נצבים נא, ד וז"ל: משפט איהו רחמי וכמ"ש באדרי"ז (דרצ"א ע"ב ודרצ"ב ע"א) וכ"כ ברבות באסתר [פ"א, ב] בפסוק בימי אחשוורוש ע"פ הוא ה' אלקינו בכל הארץ משפטיו שמדת רחמיו לעולם. והיינו שהרחמים ממתיקים הדין וע' בזה ויקרא (דט"ו סע"א וע"ב) ובפרשה אמור (דף ק') ובפ' לך לך (דפ"ז ע"א) ע"פ ומלכי צדק מלך שלם כו' עיי"ש.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

"גאֵלְתִּי אֶתְכֶם" - לְשׁוֹן עֶבֶר!

בְּקִדְשֵׁת 'כְּתֹר' הַנְּאֻמֶּרֶת בַּחֲזֶרֶת הַש"ץ בַּתְּפִלַּת מוֹסָף, מְדַגֵּשׁ עֲנֵן הַגָּאֵלָה כְּהַמְשָׁךְ לַפְסוּק "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" "הוּא יוֹשִׁיעֵנו וְיִגְאֲלֵנו שְׁנִית בְּקֶרֶב", וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׁמוֹסִיפִים "הוּ גֵאֵלְתִּי אֶתְכֶם אַחֲרִית כְּבִרְאשִׁית", "גֵאֵלְתִּי" לְשׁוֹן עֶבֶר.

וְהַבְּאוּר בָּזָה שֶׁלְאַמְתּוֹ שֶׁל דְּבַר מְצִיאוֹתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁמֵאֻחָדִים עִם אֱלֻקוֹת בְּתַכְלִית - שֶׁזֶּהוּ תִכּוֹן הַפְסוּק "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד" - הִיא לְמַעַלָּה מֵעֲנֵן שֶׁל גְּלוּת, וּמַצִּד עֲצָם מְצִיאוֹתָם הִרִי הֵם בְּמַצֵּב שֶׁל גָּאֻלָּה, עַד כְּדֵי כֶּה, שְׁאוֹמְרִים "הוּ גֵאֵלְתִּי אֶתְכֶם אַחֲרִית כְּבִרְאשִׁית", בְּלִשׁוֹן עֶבֶר, שֶׁכֵּכֶר הִיְתָה הַגָּאֻלָּה!

(ע"פ תורת מנחם תנש"א ח"ב ע' 148. מתוך "לקראת שבת")

לֹא לְהִשְׁאָר רֶגַע אֶחָד בְּגָלוּת

אֶפְלוּ אִם עֲדִין יָכוֹל לִהְיוֹת סֶפֶק, שְׁמֵא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֶה לְהַחֲזִיק אֶת יִשְׂרָאֵל עוֹד רֶגַע אֶחָד בְּגָלוּת, לְמַעַן גָּדֵל הַנִּחַת-רוּחַ שֶׁהַעֲבוּדָה בְּזִמְנֵן הַגְּלוּת מְסַכָּה לוֹ - זֹעֵק כָּל יְהוּדִי: "כָּל מִה שִׁיאֻמֵּר לָךְ בַּעַל הַבַּיִת עָשָׂה חוּץ מִצָּא", חוּץ מִלְּהִשְׁאָר עוֹד רֶגַע חֹס וְשְׁלוֹם בְּמַצֵּב שֶׁל "צֵא", מַחוּץ לְשִׁלְחוֹן אֲבִיהֶם.

מִבְּקָשִׁים וְתוֹבָעִים כְּכִיכּוֹל מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: "שִׁלַּח נָא בְּיַד תְּשֻׁלַּח" וְהִבֵּא כְּבָר אֶת הַגָּאֻלָּה הָאֻמִּית וְהַשְׁלֵמָה!

(תורת מנחם - התוועדויות תשנ"ב ח"א ע' 299)

פְּעֻלָּה עַל אֲמוֹת הָעוֹלָם

מִכֵּין שְׁנִמְצָאִים אֲנוּ בְּסוּף זִמְנֵן הַגְּלוּת, בְּסִמְכוּת לְקִיּוֹם הַיַּעֲד "אֲזִ אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שְׁפָה בְּרוּרָה גו' לְעַבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד" - צְרִיכִים לְהַשְׁתַּדֵּל לְעִסְקָ גַּם בְּהַכְשָׁרָת וְהַכְנַת אֲמוֹת הָעוֹלָם לְגָאֻלָּה, עַל יְדֵי הַהִשְׁפָּעָה עַל אֲמוֹת הָעוֹלָם שֶׁיִּקְיְמוּ שְׁבַע מִצְוֹת בְּנֵי נֹחַ "מִפְּנֵי שְׂצוּהָ בָּהֶן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּתוֹרָה וְהוֹדִיעֵנו עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ" (לְשׁוֹן הַרְמָם, מְלִכִּים פָּרָק י) מֵעִין וּבְדִגְמַת מַצֵּב הָאֲמוֹת לְעֵתִיד לְבָא, כְּאֲשֶׁר יִקְיֵם הַיַּעֲד "אֲזִ אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים גו' לְעַבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד", "וְהִיְתָה לָהּ הַמְּלוּכָה".

(משיחת ש"פ יתרו תשד"מ. מתוך "לקראת שבת")

הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְמַתֵּן שִׁיבְקָשׁוֹ

כְּמִדְבָּר כְּמָה פְּעָמִים שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹדֵעַ אֲמָנָם אֶת צְרִיכָהֶם וְרָצוֹנָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל אֵף עַל פִּי כוֹ, מִכֵּין שְׂרָצוֹנוֹ וְחִפְצוֹ בַּעֲבוּדַת הַמִּטָּה, לָכֵן, מְמַתֵּן עַד שֶׁבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִבְקָשׁוּ עַל הַגָּאֻלָּה, "וְוִי וְאֵנִט מְשִׁיחַ נָאוּ", וְאֵז מְמַלֵּא אֶת בְּקָשָׁתָם תַּכְף וּמִיד, בְּרִגַע כְּמִימְרָא.

(תורת מנחם - התוועדויות תשמ"ה ח"ה ע' 2780)

מָה עֲשִׂיתִי כְּדִי לְהִבִּיא אֶת מְשִׁיחַ?

בַּתְּקוּפָה הַנוֹכַחִית שֶׁל "הֶרֶת עוֹלָם", כְּשֶׁהַעוֹלָם כָּלוּ מְזִדְעָזַע מִפָּאָת "חֲבָלִי מְשִׁיחַ", וְה' יִתְבָּרַךְ הַצִּית אֶת חוֹמַת הַגְּלוּת... מַחוּבָּתוֹ שֶׁל כָּל יְהוּדִי, אִישׁ וְאִשָּׁה זָקֵן וְצֶעִיר, לְשָׂאֵל אֶת עֲצָמוֹ: מָה עֲשִׂיתִי וּמָה אֲנִי עוֹשֶׂה בְּכֵדִי לְהַקְלֵ אֶת "חֲבָלִי מְשִׁיחַ" וְלִזְכּוֹת לְגָאֻלָּה הַשְׁלֵמָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ?

(מכתב הקדמה ל"היום יום")

הַגָּאֻלָּה שִׁכְתָּ לְהוֹה

אֵלּוּ הִיָּה הַקֵּץ יוֹדֵעַ - אֲזִי הֵיחֹס לְהַגָּאֻלָּה הִיָּה כְּמוֹ לְדַבֵּר הַשִּׁיף לְעֵתִיד שֶׁאֵינוּ פּוֹעֵל שְׁנֵי (כָּל כֶּה) בְּזִמְנֵן הַהוּה; מִה שֶׁאֵין כּוֹן כְּשֶׁהַקֵּץ אֵינוּ יוֹדֵעַ, וּבִיחַד עִם זֶה, יוֹדֵעִים בְּוַדָּאוֹת שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת כָּל רֶגַע וּמִצְפִּים שִׁיְהִיָּה בְּרִגַע זֶה - אֲזִי הֵיחֹס לְהַגָּאֻלָּה הוּא כְּמוֹ לְדַבֵּר הַשִּׁיף לְהוֹה, הֵינּוּ, שֶׁהַהֲנָהָה בַּהוּה הִיא בְּאִפְן הַמִּתְאִים לְמַעֲמָד וּמַצֵּב דְּגָאֻלָּה הַעֲתִידָה, דְּכִין שֶׁהַגָּאֻלָּה יְכוּלָּה לְבֹא תַכְף וּמִיד מִמֶּשׁ, הִרִי, בְּכָל רִגַע וּרִגַע צְרִיכִים לִהְיוֹת מוֹכְנִים לְהַגָּאֻלָּה.

(תורת מנחם - התוועדויות תשנ"ג ח"ג ע' 23)

צִפְיָה פְּרוּשָׁה לַעֲשׂוֹת!

פְּשִׁיטָא שֶׁאֵין הַכּוֹנֶה שְׁעוּמָדִים וּמְמַתֵּינִים מִבְּלִי לַעֲשׂוֹת מְאוּמָה. . שֶׁהִרִי לֹא זֹהִי הַדְרָף שְׁפָה מְמַתֵּינִים לְדַבֵּר שְׁחַפְצִים וּמִשְׁתוֹמְקִים בְּיוֹתֵר שֶׁיָּבֹא בְּהַקְדָּם הַכִּי אֶפְשָׁר; "לִישׁוּעָתָךְ קוֹיֵנו כָּל הַיּוֹם" פְּרוּשׁוֹ - שְׁעוֹשִׂים כָּל הָאֶפְשָׁרִי כְּדִי לְמַהֵר וּלְקָרֵב אֶת הַגָּאֻלָּה!

(תורת מנחם - התוועדויות תשמ"ו ח"ב ע' 316)

חומש יומי

פרשת שלח

~ יום ראשון י"ט סיון ~

יג (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) שְׁלַח־לְךָ אֲנָשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר־אֲנִי
נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אַחֵד אִישׁ אַחֵד לְמִטָּה
אֲבֹתָיו תִּשְׁלְחוּ כָּל נָשִׂיא בָהֶם:

ב שלח לך גברים ויאילון ית ארעא דכנען
די אנא יהב לבני ישראל גברא חד גברא
חד לשבטא דאבהתוהי תשלחון כל רפא
דבהון:

כמה שנאמר (שם): "ויתקרבון אלי כלכם וגו'". ומשה
נמלך בשכינה, אמר: אני אמרתי להם שהיא טובה,
שנאמר (שמות ג): "אעלה אתכם מעני מצרים וגו'",
חיייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים
למען לא יירשוקה.

כ"י שְׁלַח־לְךָ אֲנָשִׁים • (במדבר רבה) למה נסמכה
פרשת מרגלים לפרשת מרים? לפי שלקחה על
עסקי דבה, שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא
לקחו מוסר. שְׁלַח־לְךָ • (במדבר רבה. סוטה לו) לדעתך,
אני איני מצוה לך, אם תרצה – שלח. לפי שבאו
ישראל ואמרו (דברים א): "נשלחה אנשים לפגינו",

נקודות משיחות קודש ~

במה חטאו המרגלים

שגם אם לא הבינה איזה דבר בהנהגתו של משה, לא
היה עליה לדבר על זה ברבים, כי עצם ההתעסקות
בדבור – "דבה" אודות משה, יכול להביא לדבור בהפך
שבחו של משה חס-ושלום, והיה עליה לדבר על זה עם
משה בעצמו, בהשאי.

וזה היה גם חטאם של המרגלים, דאף שהיה קשה להם
אף יכבשו את הארץ כש"עו העם היושב עליה", היו
צריכים לדבר על זה בקצור, או למשה לבדו. וחסאם
היה שדברו על זה באריכות ובכל הפרטים – "עסקי
דבה". שזה הביא למרידת בני ישראל בקדוש-ברוך-הוא,
עד שאמרו "נתנה ראש ונשובה מצרימה" (יד, ד).

(על-פי לקוטי שיחות כרך יח עמ' 141 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

שלח-לך אנשים

למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקחה
על עסקי דבה, שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא
לקחו מוסר (יג, ב. ובפרש"י)

הקשה הרמב"ן "מה עשו המרגלים, כי משה אמר להם
"וראייתם את הארץ מה היא, ואת העם היושב עליה"
כו', ועל-פלפנים היו צריכין להשיבו על מה שצוה
אותם. ומה פשעם ומה חטאתם כשאמרו לו "אפס כי עו
העם" כו', וכי על-מנת שיעידו לו שקר שלח אותם?
ויש לומר שרש"י בדבריו אלו תרץ קשיא זו. דהנה גם
מרים לא דברה שקר אודות משה, ואפילו "לא נתפונה
לגנותו" (רש"י בהעלותך יב, א), וזה שלקחה היה "על עסקי
דבה, שדברה באחיה", היינו, עצם הדבור אודות משה.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(א) אחר זאת, דבר ה' אל משה (ב) שגר גברים לרגל את ארץ כנען, איש אחד מפל שבט אבותיו תשלחו לאמר הלאה. אשר אני נותן אותה לבני ישראל, אותו, כל נכבד מהם.

(ג) וַיִּשְׁלַח אַתֶּם מֹשֶׁה מִמִּדְבָּר פָּאָרְן עַל־פִּי יְהוָה כָּל־אֲנָשִׁים רֹאשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הַמָּה:

כָּל־עַל־פִּי ה' • בְּרִשׁוֹתָיו, שְׁלָא עֲכָב עַל יָדוֹ. כָּל־אֲנָשִׁים • כָּל "אֲנָשִׁים" שֶׁבִּמְקָרָא לְשׁוֹן חֲשִׁיבוֹת, וְאוֹתָהּ שָׁעָה — כְּשֶׁרִים הָיוּ.

(ד) וְאַלֶּה שְׁמוֹתֵם לְמַטֵּה רְאוּבֵן שְׁמוּעַ בֶּן־זִכְוֹר:

(ה) לְמַטֵּה שְׁמֹעֲזֵן שְׁפֹט בֶּן־חֹרִי:

(ו) לְמַטֵּה יְהוּדָה כָּלָב בֶּן־יִפְנֶה:

(ז) לְמַטֵּה יִשָּׁשְׁכָר יִגָּאֵל בֶּן־יוֹסֵף:

(ח) לְמַטֵּה אֶפְרַיִם הוֹשֶׁעַ בֶּן־נוּן:

(ט) לְמַטֵּה בְנִימֵן פִּלְטִי בֶן־רְפוּא:

(י) לְמַטֵּה זְבוּלֹן גְּדִיאל בֶּן־סוּדִי:

(יא) לְמַטֵּה יוֹסֵף לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה גַּדִּי בֶן־סוּסִי:

(יב) לְמַטֵּה דָן עֲמִיאל בֶּן־גַּמְלִי:

(יג) לְמַטֵּה אֲשֶׁר סִתּוּר בֶּן־מִיכָאֵל:

(יד) לְמַטֵּה נַפְתָּלִי נַחֲבִי בֶן־וּפְסִי:

(טו) לְמַטֵּה גָד גֵּאֹאֵל בֶּן־מָכִי:

(טז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֶׁעַ בֶּן־נוּן יְהוֹשֻׁעַ:

כָּל־וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֶׁעַ וְגו' • הַתְּפַלֵּל עָלָיו: יְהוֹשֻׁעַ מַעֲצָת מְרֹגְלִים. (במ"ד).

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ג) וְכָף שְׁלַחֵם מֹשֶׁה מִן הַמִּדְבָּר הַפָּרָאִי פָאָרְן עַל פִּי מֶאֱמֵר ה', כָּל־גְּבָרִים וְרֹאשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל.	(ז) וּמִשְׁכָּט יִשָּׁשְׁכָר יִגָּאֵל בֶּן יוֹסֵף.	(יג) וּמִשְׁכָּט אֲשֶׁר סִתּוּר בֶּן מִיכָאֵל.
(ד) וְאַלֶּה שְׁמוֹתֵם, מִשְׁכָּט רְאוּבֵן שְׁמוּעַ בֶּן זִכְוֹר.	(ח) וּמִשְׁכָּט אֶפְרַיִם הוֹשֶׁעַ בֶּן נוּן.	(יד) וּמִשְׁכָּט נַפְתָּלִי נַחֲבִי בֶן וּפְסִי.
(ה) וּמִשְׁכָּט שְׁמֹעֲזֵן שְׁפֹט בֶּן־חֹרִי.	(ט) וּמִשְׁכָּט בְנִימֵן פִּלְטִי בֶּן רְפוּא.	(טו) וּמִשְׁכָּט גָד גֵּאֹאֵל בֶּן מָכִי.
(ו) וּמִשְׁכָּט יְהוּדָה כָּלָב בֶּן־יִפְנֶה.	(י) וּמִשְׁכָּט זְבוּלֹן גְּדִיאל בֶּן סוּדִי.	(טז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הַגְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁלַח אוֹתָם מֹשֶׁה לְגֹזֵל אֶת הָאָרֶץ, וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶת שֵׁם הוֹשֶׁעַ בֶּן נוּן יְהוֹשֻׁעַ.
	(יא) וּמִשְׁכָּט יוֹסֵף אֲשֶׁר הוּא שְׁכָט מְנַשֶּׁה, גַּדִּי בֶּן סוּסִי.	
	(יב) וּמִשְׁכָּט דָן עֲמִיאל בֶּן גַּמְלִי.	

~ נקודות משיחות קודש ~

תפלת משה על יהושע

ויקרא משה להושע בן-נון יהושע:

התפלל עליו יי' יושיעך מעצת מרגלים (יג, טז, ובפרש"י)
צריך להבין: הרי 'באותה שעה בשרים היו', שאם לא
היו בשרים לא היה שולחם, ומדוע הצריך להציל את
יהושע מעצתם? ומאידך, אם היה צריך בתפלה, מדוע
התפלל רק על יהושע ולא על שאר המרגלים?
והבאור בזה:

מבאר בחסידות (לקו"ת במדבר לו, ד) בטעם טענת
המרגלים, שרצונם להשאר במדבר נבע מכך, שבהיותם
במדבר יכלו לחיות בקדושה ובהתנתקות מכל עניני עולם
הזה המטרידים ומבלבלים. ולכן לא רצו להפגס לארץ

ישראל, שבה יצרכו לירד מדרגתם ולהתעסק בעניני
העולם. ואכן, יתכן שמצד דרגתם היתה נתינת מקום
לטענה כזו.

מה שאין-כן יהושע, ביון שעתיד הוא למלאות את מקום
משה כרוצה ישראל, הרי עבורו אין לטענה זו מקום,
ביון שצריך הוא להתחשב בצורך הכללי של עם ישראל
להפגס לארץ ישראל ולעשותה דירה לו יתברך. ולכך,
על אף שבשרים היו המרגלים, הצריך משה רבינו
עליו-השלוש להתפלל על יהושע דיקא, שעבורו אין
טענתם טענה.

(ע"פ לקו"ש כרך ב עמ' 320 - מתוך 'לקראת שבת')

וישלח אתם משה לתור את-ארץ כנען ויאמר
אלהם עליו זה כנענב ועליתם את-ההר:
כ"ט - עליו זה כנענב. הוא היה הפסלת של ארץ-ישראל, שכן דרך התגרים, מראין את הפסלת תחלה
ואחר-כך מראין את השבח.

ויאמר יי' וראיתם את-הארץ מה-הוא ואת-העם הישב
עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אס-רב:

יח ותחזון ית ארעא מא היא וית עמא דיתב
עלה התקיף הוא אם חלש הזער הוא אם
סגי:

כ"ט - את-הארץ מה-הוא • (במ"ד) יש ארץ מגדלת
גבורים, ויש ארץ מגדלת חלשים, יש מגדלת
אוכלוסין, ויש ממעטת אוכלוסין. החזק הוא

הרפה • (במ"ד) סימן מסר להם: אם בפרזים יושבין
- חזקים הם, שסומכין על גבורתם, ואם בערים
בצורות הם יושבין - חלשים הם.

כ"ט - את-הארץ מה-הוא • (במ"ד) יש ארץ מגדלת
גבורים, ויש ארץ מגדלת חלשים, יש מגדלת
אוכלוסין, ויש ממעטת אוכלוסין. החזק הוא

יט ומא ארעא די הוא יתב בה הטובא היא
אם בישא ומא קרניא די הוא יתב בהן
הבפצחין אם בכרפין:

יט) ומה הארץ אשר-הוא יושב בה הטובה הוא
אם-רעה ומה הערים אשר-הוא יושב בהנה
הבמחנים אם במבצרים:

כ"ט - הבמחנים • תרגומו: הבפצחין. כרפין פצוחין ופתוחין מאין חומה. הטובה היא • במענות ותהומות
טובים ובריאים.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(יז) ותכף שגר אותם לרגל בארץ
כנען, ואמר להם בתחלה עליו אל
הדרום (ערד) אחרי זאת, עליו אל ההר.
(יח) והביטו בעיניו אל הארץ, מה
היא, והאנשים הדרים בה, האם הוא
חזק או שמא רפוי, האם הוא קטן
מספרית או שמא רב.
(יט) ומה הארץ אשר הוא שוכן בה,
האם היא בעלת איכות טובה או
שמא רודה, ומה הקריות אשר הוא
שוכן בהן, האם הן פרוזות או
מבצרות.

כ וּמָה הָאָרֶץ הַשְּׂמֹנֶה הוּא אִם-רָזָה הִישִׁיבָהּ עֵץ
אִם-אֵין וְהִתְחַזְקֶתֶם וְלִקְחֶתֶם מִפְּרִי הָאָרֶץ וְהַיָּמִים
יָמֵי בְכוּרֵי עֲנָבִים:

כ"י - הַיִּשְׁבָּה עֵץ • אִם יֵשׁ בָּהֶם אָדָם כָּשֶׁר שְׂיָגֵן עֲלֵיהֶם בְּזִכְתּוֹ. • בְּכוּרֵי עֲנָבִים • יָמִים שֶׁהָעֲנָבִים מִתְבַּשְּׁלִין
בְּבִכּוּר.

~ נקודות משיחות קודש ~

מִיֶּחֱדָה - "בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן". וּבִזְהָ גּוֹפָא - "בְּכוּרֵי
עֲנָבִים", "שֶׁהָעֲנָבִים מִתְבַּשְּׁלִים בְּבִכּוּר", הִינּוּ שְׂאִינוֹ
"בְּסֵר", שְׂאֵז אֵינֶם רְאוּיִים לֵאכִילָה, וְגַם לֹא לִיָּין, יָיִן תָּדֵשׁ
כו', אֲלֹא לֵאחֲרֵי שְׁנֵתְבַשְּׁלוֹ הֵיטֵב.

(שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז ה'תשנ"ז)

הַכְּתוּב מְדַגֵּשׁ שֶׁ"הַיָּמִים יָמֵי בְכוּרֵי עֲנָבִים" - כִּי הַפִּירוֹת
הַחֲשׂוּבִים וְהַמְשֻׁבָּחִים בְּיוֹתֵר הֵם "עֲנָבִים", מִפְּנֵי
שֶׁרְאוּיִים לֹא רַק לֵאכִילָה, אֲלֹא עוֹד זֹאת, שֶׁעַל-יְדֵי דְרִיכַת
וְסִחִיטַת הָעֲנָבִים מִתְגַּלֶּה פְּנִימִיּוּתָם - "יָיִן" (וְלִכְּנֵס גַּם
תְּכוּנַת הַיָּיִן הִיא לְגִלּוֹת אֶת הַפְּנִימִיּוּת, "נִכְנֵס יָיִן יֵצֵא
סוֹד"), מִשְׁקָה חֲשׂוּב וּמְשֻׁבָּח שֶׁמְבָרְכִים עָלָיו בְּרַכָּה

~ יום שני כ' סיון ~

כא וַיַּעֲלֵנוּ וַיִּתְּנוּ אֶת-הָאָרֶץ מִמִּדְבַּר-צֹן עַד-רָחֵב
לְבָא חֲמַת:

מִזְרְחִית עַד הַיָּם, שֶׁהֵיִם הוּא גְבוּל מַעֲרָבִי, וּמִשֵּׁם
חֲזָרוּ וְהָלְכוּ כָּל גְבוּל מַעֲרָבִי עַל שְׂפַת הַיָּם עַד לְבָא
חֲמַת, שֶׁהוּא אֲצֵל הַר הָהָר מִמְּקוֹצֵעַ מַעֲרָבִית-צְפוֹנִית,
כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרָשׁ בְּגִבּוּלוֹת הָאָרֶץ בְּפִרְשַׁת "אֵלֶּה מִסְעֵי".

כב וּסְלִיקוּ וַאֲלִילוּ יֵת אֲרָעָא מִמִּדְבַּרָא דְצִיִּין
אֲחִימֶן שִׁשִּׁי וּתְלָמִי בְּנֵי גִבְרִיא וְחִבְרוֹן שִׁבְעַ
שְׁנֵין אֲתַבְּנִינָא קֳדָם טַנֵּס דְּמַצְרַיִם:

כב) וַיַּעֲלֵנוּ בְּנֵגֶב וַיָּבֵא עַד-חִבְרוֹן וְשֵׁם אֲחִימֶן שִׁשִּׁי
וְתְלָמִי יְלִידֵי הָעֵנֶק וְחִבְרוֹן שִׁבְעַ שָׁנִים נִבְנְתָה לְפָנֵי
צֵעַן מַצְרַיִם:

לְכָלֵב אֶת-חִבְרוֹן. • שִׁבְעַ שָׁנִים נִבְנְתָה • (סוטה לד)
אֲפֻשֶׁר שְׂבִנָּה חֵם אֶת חִבְרוֹן לְכַנְעַן בְּנוֹ הַקָּטָן קֳדָם
שְׂבִינָּה אֶת צֵעַן לְמַצְרַיִם בְּנוֹ הַגָּדוֹל? אֲלֹא שֶׁהִיָּתָה
מִבְּנֵה כָּל טוֹב עַל אֶחָד מִשְׁבָּעָה בְּצֵעַן, וְכֹא לְהוֹדִיעָךְ

כ"י - וַיָּבֵא עַד-חִבְרוֹן • (סוטה לד) כָּלֵב לְבָדוּ הַלֵּךְ שָׁם
וְנִשְׁתַּטַּח עַל קִבְרֵי אֲבוֹת, שֶׁלֹּא יִהְיֶה נֹסֶת לְחִבְרֵינוּ
לְהִיּוֹת בַּעֲצָתָם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברים א): "וְלֹא-אֶתֵּן
אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּרְךָ-בָּהּ". וְכָתִיב (שופטים א): "וַיִּתְּנוּ

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

וְהִגִּיעוּ אֶל חִבְרוֹן, וְשָׁמָּה אֲחִימֶן, הַמְּבַכְרִים לְצִמּוּחַ.
כא) אֲזִי עָלוּ וְשׁוּטְטוּ בְּאָרֶץ מִמִּדְבַּר צֹן עַד רָחֵב עַד חֲמַת.
כב) אֲזִי עָלוּ בְּתַחֲלָה אֶל הַדְּרוֹם מִפְּרִי הָאָרֶץ, הָאֵם הִיא שְׂמֹנֶה
אוֹ שְׂמָא רָזָה, וְהָאֵם יֵשׁ בָּהּ עֲצִים נְטוּעִים אוֹ שְׂמָא לֹא, וְהִתְחַזְקוּ וּקְחוּ
מִפְּרִיָּהּ. וְהִנֵּה הָעוֹנָה הִיא יָמֵי הָעֲנָבִים

מִצְרַיִם, שָׁשָׁם מוֹשֶׁב הַמִּלְכִּים, שְׁנֹאֲמַר: (ישעיה ל):
 "כִּי־הָיוּ בְּצֵעַן שָׁרֵיו", וְהִיטָה חֲבֵרוֹן טוֹבָה מִמֶּנָּה
 שִׁבְעָה חֲלָקִים.

שְׁבָחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: שָׁאִין לָךְ טְרָשִׁין בְּאֶרֶץ־
 יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִחֲבֵרוֹן, לְפִיכָף הִקְצִינָה לְקִבְרוֹת מֵתִים;
 וְאִין לָךְ מַעֲלָה בְּכָל הָאֲרָצוֹת כְּמִצְרַיִם, שְׁנֹאֲמַר (בראשית
 א'): "כִּגְנֶהָ כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם", וְצֵעַן הִיא הַמַּעֲלָה שֶׁבְּאֶרֶץ

כַּגֻּבָּאתוֹ עַד נִחְלָא דְאַתְּפִלָּא וְקִצּוֹ מִתְּמָן
 עוֹבְרָתָא וְאַתְּפִל עוֹבֵבִין חֵד וְנִטְלוּהִי בְּאֶרֶץ־חָא
 בְּתַרְיִן וּמִן רִמּוֹנִיָּא וּמִן תְּאֵנִיָּא:

(כג) וַיָּבֹאוּ עַד־נַחַל אֲשָׁכּוֹל וַיַּכְרֹתוּ מִשָּׁם זִמּוֹרָה
 וַאֲשָׁכּוֹל עֲנָבִים אֶחָד וַיִּשְׁאַהּוּ בַּמוֹט בַּשָּׁנִים וּמִן־
 הָרְמֹנִים וּמִן־הַתְּאֵנִים:

כָּךְ צִמָּה מִשְׁנָה. וְאִם חֲפִץ אַתָּה לִידַע כִּמָּה מִשְׁאוֹי
 אֶחָד מֵהֶם, צֵא וְלִמַּד מֵאֲבָבִים שֶׁהִקִּימוּ בְּגִלְגָּל (יהושע
 ח): "הִרִימוּ לָהֶם אִישׁ אֶבֶן אַחַת מִן הַיַּרְדֵּן עַל שְׁכָמוֹ
 וְהִקִּימוּהָ בְּגִלְגָּל", וְשִׁקְלוּם רַבּוּתֵינוּ מִשְׁקַל כָּל אַחַת
 אַרְבָּעִים סָאָה — וּגְמִירִי: טוֹנָא דְּמִידְלִי אֲנִישׁ עַל
 כֶּתֶף־אֶינוּ אֵלָּא שְׁלִישׁ מִשְׁאוֹי, מִמִּשְׁאוֹי שֶׁמִּסְעִיעִין
 אוֹתוֹ לְהָרִים.

כ"ג זִמּוֹרָה • שׁוֹכֵת גִּפֶּן, וְאַשְׁכּוֹל שֶׁל עֲנָבִים תְּלוּי
 בָּהּ. וַיִּשְׁאַהּוּ בַּמוֹט בַּשָּׁנִים • מִמִּשְׁמַע שְׁנֹאֲמַר
 "וַיִּשְׁאַהּוּ בַּמוֹט", אֲיִנִי יוֹדַע שֶׁהוּא בַּשָּׁנִים? מַה
 תִּלְמוּד־לוֹמַר "בַּשָּׁנִים"? — (סוטה לד) בַּשָּׁנִי מוֹטוֹת.
 הֵא כִּיצַד? שְׁמוֹנָה נִטְלוּ אֲשָׁכּוֹל, אֶחָד נִטַּל תְּאֵנָה,
 וְאַחַד רִמּוֹן, וְהוֹשַׁע וְכָלֵב לֹא נִטְלוּ כָלוּם, לְפִי שֶׁכָּל
 עֲצָמָם לְהוֹצִיא דָּבָה נִתְּכָנוּ: כִּשֶּׁם שֶׁפָּרְיָה מִשְׁנָה,

כד לְאַתְרָא הֵהוּא קָרָא נַחַל דְּאַתְּפִלָּא עַל
 עֶסֶק אַתְּפִלָּא דְּקִצּוֹ מִתְּמָן בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

(כד) לַמָּקוֹם הַהוּא קָרָא נַחַל אֲשָׁכּוֹל עַל
 הָאֲשָׁכּוֹל אֲשֶׁר־כָּרְתוּ מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כה וַתָּבוּ מִלְּאֲלָלָא יַת אֲרַעָא מִסּוּף אַרְבַּעִין
 יוֹמִין:

(כה) וַיָּשׁוּבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם:

אַרְבָּעִים יוֹם מִן הַמַּזְרָח לַמַּעֲרָב, וְהֵם הִלְכוּ אַרְבַּע
 וַרְחֻבָּה? אֵלָּא שְׁגָלוּי לְפָנֵי הַקְדוּשׁ־כְּרוֹף־הוּא שִׁיגוֹר
 עֲלֵיהֶם יוֹם לַשָּׁנָה, קִצְר לַפְּנִיָּהם אֶת הַדֶּרֶךְ.

כ"ד וַיָּשׁוּבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם • וְהֵלָא
 אַרְבַּע מֵאוֹת פָּרְסָה עַל אַרְבַּע מֵאוֹת פָּרְסָה הִיא,
 וּמִהֲלָךְ אָדָם בִּינּוּנִי עֲשָׂרָה פָּרְסָאוֹת לַיּוֹם, הָרִי מִהֲלָךְ

כו וַיָּבֹאוּ וַיִּלְכּוּ מִשָּׁה וְאֶל־אֶהֱרֹן וְאֶל־כָּל־עַדְת
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַּר פָּאֲרָן קִדְשָׁה וַיֵּשִׁיבוּ אֹתָם
 דָּבָר וְאֶת־כָּל־הָעֵדָה וַיִּרְאוּם אֶת־פְּרִי הָאָרֶץ:

(כו) וַיָּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶהֱרֹן וְאֶל־כָּל־עַדְת
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַּר פָּאֲרָן קִדְשָׁה וַיֵּשִׁיבוּ אֹתָם
 דָּבָר וְאֶת־כָּל־הָעֵדָה וַיִּרְאוּם אֶת־פְּרִי הָאָרֶץ:

כז בְּעֶצֶה רָעָה. וַיֵּשִׁיבוּ אֹתָם דָּבָר • אֶת מֹשֶׁה וְאֶת
 אֶהֱרֹן.

כ"ה וַיָּלְכוּ וַיָּבֹאוּ • (סוטה לד) מַהוּ "וַיָּלְכוּ"? לְהַקִּישׁ
 הִלִּיכְתֶּן לְבִיאָתָן: מַה בִּיאָתֶן בְּעֶצֶה רָעָה, אִף הִלִּיכְתֶּן

כח וַיִּסְפְּרוּ־לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאֲנוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ הִוא וְזֶה־פְּרִיָּהּ:

(כז) וַיִּסְפְּרוּ־לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאֲנוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ הִוא וְזֶה־פְּרִיָּהּ:

כ"ז זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ הִיא • (במדבר כח) כָּל דָּבָר שֶׁקָּר שָׁאִין אוֹמְרִים בּוֹ קִצַּת אֲמַת בְּתַחֲלָתוֹ, אִין מִתְּקִים בְּסוּפּוֹ.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(כג) וְהִגִּיעוּ אֶל נַחַל הָאֲשָׁכּוֹל וַחֲתָבוּ
 מִשָּׁם חֲבִלִּים וְאַשְׁכּוֹל עֲנָבִים אֶחָד,
 וְנִשְׁאוּ אוֹתוֹ בַּמוֹט אֲשֶׁר בֵּין שָׁנִים,
 וּמִן הָרְמֹנִים וּמִן הַתְּאֵנִים.
 (כד) לָכֵן נִקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם נַחַל
 הָאֲשָׁכּוֹל, בְּסִבַּת הָאֲשָׁכּוֹל אֲשֶׁר קָטְעוּ
 מִמֶּנּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
 (כה) אֲזִי חֲזוּרִי מִתִּיּוֹר הָאָרֶץ אַחֵר
 אַרְבָּעִים יוֹם.
 (כו) וְהוֹסִיפּוּ לִלְכֹּת עַד הַגִּיעָם אֶל
 מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן וְאֶל כָּל־עַדְת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֶל מִדְבַּר פָּאֲרָן אֶל קִדְשָׁה,
 וַעֲנוּ לָהֶם וּלְשֹׂאֵר הָעֵדָה וְהִרְאוּ לָהֶם
 אֶת פְּרִי הָאָרֶץ.
 (כז) וְכֵן סִפְּרוּ לוֹ וַאֲמָרוּ, הִלְכְנוּ אֶל

(כח) אָפֶם כִּי־עָזוּ הָעָם הַיֹּשֵׁב בְּאֶרֶץ וְהָעָרִים בְּצֻרֹת גְּדֹלַת מְאֹד וְגַם־לִדְי הֶעֱנֹק רְאִינוּ שָׁם:

כח לחוד ארי מקיף עמא דיתב בארעא
וקרנא קרינן וברבן לחדא ואף בגי גבריא
חזיקא תמן:

כ"ח בצרות. לשון חזק. ותרגומו: "קרינן". לשון בירניות עגלות, ובלשון ארמי: קריף עגל.

(כט) עֲמַלְק יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב וְהַחֲתִי וְהַיְבוֹסִי וְהָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב בְּהָר וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב עַל־הַיָּם וְעַל יַד הַיַּרְדֵּן:

כט עמלקא יתב בארעא דתב בארע דרומא וחתאה
ויבוסאה ואמוראה יתב בטורא וכןענאה
יתב על ימא ועל ביף ירדנא:

כ"ט עמלק יושב וגו'. לפי שנכוו בעמלק כפר, הזכירוהו מרגלים כדי ליראם. על יד הירדן. "יד" כמשמעו, אצל הירדן - ולא תוכלו לעבור.

(ל) וַיְהִים כָּל־כָּלֵב אֶת־הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עָלָה נַעֲלָה וַיִּרְשְׁנוּ אֹתָהּ כִּי־יָכוֹל נוֹכַח לָהּ:

ל ואצית כלב ית עמא למשה ואמר מיסק
גיסק ונירת יתה ארי מיכל גיכול לה:

כ"ל ויהם כלב כלב. השתיק את כלם. אל־משה. (במדבר רבה) לשמע מה שידיבר במשה, צוח ואמר: וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם? השומע היה סבור שבא לספר בגנותו, ומתוך שהיה בלבם על משה בשביל דברי המרגלים, שתקו כלם לשמע גנותו. אמר: והלא קרע לנו את היס, והוריד לנו את המן, והגיו

לנו את השליו. עלה נעלה. אפלו בשמים, והוא אומר: "עשו סלמות ועלו שם" - נצליח בכל דבריו. ויהם. לשון שתיקה, וכן (זכריה ב): "הם כל בשור" (עמוס א: "הם כי לא להזכיר", בן דרך בני־אדם: הרוצה לשחק אגדת אנשים, אומר שי"ט (ס"א חס).

(לא) וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוֹכַח לַעֲלֹת אֶל־הָעָם כִּי־חָזָק הוּא מְמֹנִי:

לא וגברא די סליקו עמה אמרו לא גיכול
למיסק לנות עמא ארי מקיף הוא ממנא:

כ"א חזק הוא ממנו. (במדבר רבה) בבכיכול, כלפי מעלה אמרו.

נקודות משיחות קודש ~

חטא המרגלים ביחס היהודי לטבע

והאנשים אשר־עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל־העם כי־חזק הוא ממנו: (יג, לא)

הארץ, אף בהסיפם את המסקנא "לא נוכל לעלות", חטאו בכפייה ביכלת ה' יתברך.

אף עדין יש להבין: לכאורה, עצם שליחותם לתור אחר הארץ והדרים בה, הוכיחה למרגלים כי אכן מחשיב ה' יתברך את טבע

במהות חטאם של המרגלים בדברם על הארץ, על אף שלכאורה בדיוק לשם כך הם נשלחו - ידוע הבאור, שעליהם היה מוטל לומר רק את התרשמותם ממצב

הארץ אשר שלחתנו, ואמת, היא מצפת הלכן והדבש והנה פריה.

(כח) לעמת זאת, צבור האנשים הגרים בה עז, והקריות מבצרות עצומות מאד, וגם גילי הגבורים ראינום שמה.

(כט) העמלקיים דרים בארץ הדרום, והחתיים והיבוסיים והאמוריים דרים בהר, והכנעניים דרים ליד הים וליד שפת הירדן.

(ל) אזי השתיק כלב את העם מהאמירה אל משה, ואמר, לא אלא,

נעלה עליה וגאחז בה כי אנחנו נוכל להם.

(לא) והאנשים אשר נצאו לדרך עמו אמרו, לא נוכל לעלות אל צבור האנשים כי הם חזקים מאתנו.

העולם ונותן מקום למצבו – דבֿלְעָדִי זֶה, לָמָּה בְּכָל־
נִשְׁלַחְוּ, בְּשִׁעָה שְׂרָצוֹנֹו שֶׁל ה' הוּא לְכַבֶּשָׁה לְמַעַל מִדֶּרֶךְ
הַטֶּבַע. וּלְפִי זֶה, צִדְקוֹ לְכַאוֹרָה בְּאִמְרָם "לֹא נוֹכַל
לַעֲלוֹת", כִּי עַל־פִּי הַטֶּבַע אָבֵן לֹא נִתֵּן לַעֲלוֹת?
וְהַבְּאוּר בָּזָה, שֶׁבְּחֻטָּאָם טְמוּנָה הוֹרָאת נִצָּח הַנוֹגַעַת
לְכָל־לִוִּית קִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמַּצּוֹת:
יְהוּדֵי צָרִיף לְהִצְמִין וְלִדְעַת, שְׂאָם צִוָּה עָלָיו ה' יִתְבָּרֵךְ
לְקִים מַצָּה, הָרִי אֵין שׁוּם סֶפֶק וְסֶפֶק סְפִיקָא שְׂיִישׁ
בְּאִפְשָׁרוֹתוֹ לְקַמָּה, כִּי "אֵינִי מִבְּקֵשׁ אֲלֵא לְפִי בְּחֵן". וְמָה
שֶׁצָּרִיף לַעֲשׂוֹת בָּלִים בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, וְלִטְרוֹחַ לַחֲפֹשׁ אֶת
הָאִפְשָׁרוּיּוֹת הַנִּחֲזוֹת עַל־פִּי הַנִּהְגוֹת הָעוֹלָם וְכוּ', וְכַמֵּאֲמָר
חַז"ל "אֵין סוּמְכִין עַל הַנֶּס" – אֵין זֶה חֲסִד־וְשִׁלּוּם

שְׁשִׁלִּיטָתוֹ שֶׁל ה' יִתְבָּרֵךְ מְגִבֶּלֶת וַיֵּשׁ מְקוֹם אֲמָתִי
לְהַנְהוּגוֹת הַטֶּבַע, לְהַשְׁפִּיעַ אִם יִקְרָא הַמַּצָּה אִם לֹא.
אֲלֵא שֶׁכֵּן רָצָה הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, שְׂקִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמַּצּוֹת
לֹא יִשְׁבֵּר אֶת הַטֶּבַע, אֲלֵא – חֶלֶק מִהַכּוֹנֵה הִיא –
שִׁיתְבַּצֵּעַ תּוֹךְ גְּדָרֵי וְהַנְהוּגוֹת הַטֶּבַע, עַל־מִנְתָּ לְזַכֵּם
וְ"לַעֲשׂוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים".
וּבְזֶה חֲטָאוּ הַמַּגִּדִּים, שֶׁהִיָּה עָלֵיהֶם לְדַעַת שֶׁכָּל
שְׁלִיחוֹתָם הִיא אֵפֶן וְרַק לְבָדֵק בְּדִרְכֵי הַטֶּבַע, אֶת הָאֵפֶן
הַכִּי קָל לְהִבְיֵא אֶת הַבְּסֻחַת הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְהִבְיֵאָם
אֶל הָאָרֶץ – הַבְּסֻחָה שֶׁבְּדוֹאֵי תְּבוּאָה לִידֵי פֶּעַל.

(על־פי לקוטי שיחות, כרך יג עמ' 39 – מותר 'לקראת שבת')

(ל) וַיֵּצִיאוּ דִבְתַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ
אֶרֶץ אַכְלָת יוֹשְׁבֶיהָ הִוא וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־רָאִינוּ
בְּתוֹכָהּ אֲנָשִׁי מַדּוֹת:

לִב וְאִפְיָקוֹ שׁוּם בִּישׁ עַל אֶרֶעָא דִּי אֵלִילוּ
יְתֵה לְנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר אֶרֶעָא דִּי
עֲבַרְנָא בָּהּ לֹאֲלֵלָא יְתֵה אֶרֶעָא מְקַשְׁלַת
יְתִבְהָא הִיא וְכָל עֲמָא דִּי חֲזִינָא בְּגוּה
אֲנָשִׁין דְּמַשְׁחֵן:

גְּדוֹלִים וּגְבוּהִים וְצָרִיף לְתַת לָהֶם מִדָּה, כְּגוֹן גָּלִית
(שְׁמוּאֵל א יז) : "גְּבָהוּ שֵׁשׁ אַמּוֹת וַזֶּרֶת", וְכֵן (שְׁמוּאֵל ב כא) :
"אִישׁ מְדוּן", (ד"ה א יא) : "אִישׁ־מִדָּה".

(ל) וַיֵּשֶׁם רָאִינוּ אֶת־הַנְּפִלִים בְּנֵי עֲנָק מִן־הַנְּפִלִים
וְנָהִי בְּעֵינֵינוּ כְּחַגְבִּים וְכֵן הֵייוּ בְּעֵינֵיהֶם:

לִג וְתַמָּן חֲזִינָא יְת גְּבָרִיא בְּנֵי עֲנָק מִן גְּבָרִיא
וְהֵינָא בְּעֵינֵי נַפְשָׁא כְּמַצִּין וְכֵן הֵינָא
בְּעֵינֵיהוֹן:

וּבִס"א : (תְּגָבִים) יֵשׁ בְּכַרְמִים כְּאֲנָשִׁים" (סוֹטָה לה). עֲנָק •
שְׁמַעְנִיקִים חֲמָה בְּקוֹמָתָן.

נִשְׁ"י • הַנְּפִלִים • עֲנָקִים מִבְּנֵי שְׁמֻחַזִּי וְעֻזָּאֵל שְׁנִפְלוּ
מִן הַשָּׁמַיִם בִּימֵי דוֹר אָנוּשׁ (יִרְמָא ס). וְכֵן הֵייוּ
בְּעֵינֵיהֶם • שְׁמַעְנוּ אוֹמְרִים זֶה לָזֶה : "נְמָלִים (רֵא"ם

א וְאִרְיַמַת כָּל כְּנַשְׁתָּא וַיְהִיבּוּ יְת קְלָחוֹן וּבְכוּ
עֲמָא בְּלִילִיא הִהוּא :

יד (א) וַתֵּשֶׂא כָּל־הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת־קוֹלָם וַיִּבְכּוּ הָעָם
בְּלִילָה הַהוּא:

נִשְׁ"י • כָּל־הָעֵדָה • סִנְהֶדְרָאוֹת.

פִּירוּשׁ רס"ג - תַּרְגוּם וַעֲיָבֻד מַעֲרִבִית־יְהוּדִית

הָעֲנָק בְּלִחְמִיתָם הַפְּרָאִית, וְהֵייוּ
בְּעֵינֵינוּ כְּאֶרְבֶּה וְכָכָה הֵייוּ בְּעֵינֵיהֶם.
(א) אַחֲרֵי זֹאת, הִגְבִּיָּה הָעֵדָה אֶת
קוֹלוֹתֶיהָ, וַיִּבְכוּ בְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה.

שְׁמַשְׁחִיתָהָ אֶת תּוֹשְׁבֶיהָ, וְכָל הָאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר רָאִינוּ בָּהּ – בְּעַלִּי רַחֵב וְשַׁעוֹר
קוֹמָה.
(לג) וְרָאִינוּ שָׁמָּה אֶת הַלּוֹחֲמִים, בְּנֵי

(ל) וְהוֹצִיאוּ קוֹל רְנוֹנִים גְּרוֹעַ עַל
הָאָרֶץ אֲשֶׁר שׁוֹטְטוּ בָּהּ, וְאָמְרוּ לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל, הָאָרֶץ אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ בָּהּ הִלֵּךְ
וְשׁוּב לְרַגֵּל אוֹתָהּ, הִיא אֶרֶץ

ב וְאַתְּרַעְמוּ עַל מִשְׁה וְעַל אֲהֶרֶן כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ לְהוֹן כָּל כְּנִשְׁתָּא לְוִי דְּמִיתָנָא בְּאַרְעָא דְּמַצְרַיִם אוּ בְּמִדְבָּרָא הַדִּין לְוִי דְּמִיתָנָא :

(ב) וַיִּלְנוּ עַל־מִשָּׁה וְעַל־אַהֲרֹן כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים כָּל־הָעֵדָה לֹו־מִתְּנוּ בָּאָרֶץ מִצְרַיִם אוּ בַּמִּדְבָּר הִזָּה לֹו־מִתְּנוּ:

כס"י - לוי-מתנו • הלואי ומתנו.

ג וְלֵמָּא יִי מַעַל יִתְנָא לְאַרְעָא הָדָא לְמַנְפֵּל בְּחֶרֶב נִשְׁנָא וְטַפְלָנָא יְהוֹן לְכֹזָא הָלָא טַב לָנָא דִּי נְתוּב לְמַצְרַיִם :

(ג) וְלֵמָּה יִהְיֶה מִבֵּיא אֲתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְנֶפֶל בְּחֶרֶב נִשְׁנֵנוּ וְטַפְּנוּ יִהְיוּ לָכֹז הַלֹּוא טוֹב לָנוּ שׁוּב מִצְרַיִם:

ד וְאָמְרוּ גְבֵר לְאַחֹהִי נִמְגִי רִישָׁא וְנְתוּב לְמַצְרַיִם :

(ד) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשׁוּבָה מִצְרַיִם:

כס"י - נתנה ראש • כתרגומו: "נמגי רישא". נשים עלינו מלך. ורבותינו פירשו: לשון עבודת אלילים.

ה וְנֶפֶל מִשָּׁה וְאַהֲרֹן עַל אֲפִיהוֹן קָדָם כָּל קָהֵל כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל :

(ה) וַיִּפֹּל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פְּנֵיהֶם לִפְנֵי כָל־קָהֵל עֵדָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ו וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּר נִין וְכָלֵב בֶּר יִפְנָה מִן מַאֲלָלִי יֵת אֲרַעָא בְּעֵזוֹ לְבוֹשִׁיהוֹן :

(ו) וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוּן וְכָלֵב בֶּן־יִפְנֶה מִן־הַתָּרִים אֶת־הָאָרֶץ קִרְעוּ בְּגִדֵיהֶם:

ז וְאָמְרוּ לְכָל כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימָר אֲרַעָא דִּי עֲבַרְנָא בָּהּ לְאַלְלָא יִתָּה טַבָּא אֲרַעָא לְחֶדָא לְחֶדָא :

(ז) וַיֹּאמְרוּ אֶל־כָּל־עֵדָת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד:

~ יום שלישי כ"א סיון ~

ח אַם רַעְוָא בְּנָא קָדָם יִי וְעַל יִתְנָא לְאַרְעָא הָדָא וְיִתְנָה לָנָא אֲרַעָא דִּי הִיא עֲבָדָא חֵלֶב וּדְבָשׁ :

(ח) אִם־חֶפֶץ בָּנוּ יִהְיֶה וְהִבֵּיא אֲתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת וְנִתְּנָה לָנוּ אָרֶץ אֲשֶׁר־הִיא זֹבַת חֵלֶב וּדְבָשׁ:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ו) ויהושע בן נון וכלב בן יפנה, מברגלי הארץ, קרעו את בגדיהם.
(ז) ואזי אמרו לעדת בני ישראל באמירה, הארץ אשר עברנו בה הלוח ושוב לרגל אותה, ארץ טובה מאד מאד.
(ח) לו היתה לה' חפץ בנו, היתה

וילדינו מציאה יקרה (ביד האויב), כעת הטוב ביותר עבורנו הוא החזרה למצרים.
(ד) אחרי זאת, אמרו מקצת מהם למקצתם, נמנה ראש ונחזר למצרים.
(ח) מיד נפלו משה ואהרן על פניהם במעמד קהל עדת בני ישראל.

(ב) והתרגמה עדת בני ישראל על משה ועל אהרן, ואמרו לשניהם, הוי! לואי עלינו לו מתנו בארץ מצרים, הוי! לואי עלינו לו מתנו בזה המדבר הפראי.
(ג) ולמה יבנים ה' אותנו לאותה הארץ ונפל בחרב, ויהיו נשותינו

(ט) אַךְ בִּיהוָה אֱלֹהֵי תַמְרֹדוֹ וְאַתֶּם אֱלֹהֵי תִירְאוֹ אֶת־עַם הָאָרֶץ כִּי לַחֲמֹנוּ הֵם סָר צֶלֶם מַעְלִיהֶם וַיהוָה אֶתְּנוּ אֶל־תִּירָאֵם:

ט בַּרְם בְּמִימְרָא דִּי לֹא תַמְרְדוּן וְאַתּוּן לֹא תִדְחִלוּן מִן עֲמָא דְאַרְעָא אַרִי בִידְנָא מְסִירִין אַנּוּן עֲדָא תְקַפְּהוּן מִנְהוּן וּמִימְרָא דִּי בְסַעֲדָנָא לֹא תִדְחִלוּן מִנְהוּן:

כ"ט אֱלֹהֵי תַמְרֹדוֹ • וְשׁוֹב — וְאַתֶּם אֱלֹהֵי תִירְאוֹ • כִּי לַחֲמֹנוּ הֵם • נֹאכְלִים כָּלֶחֶם • סָר צֶלֶם • מִגִּגְסָם וְחִזְקָם; כְּשֵׁרִים שְׂבָהֶם מֵתוּ: אִיּוֹב שֶׁהָיָה מִגִּין עֲלֵיהֶם (סוטה לח). דְּבַר אַחֵר: צֵלוּ שֶׁל הַמָּקוֹם סָר מֵעֲלֵיהֶם.

(י) וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעֵדָה לְרֹגֹם אֹתָם בְּאֲבָנִים וּבִכּוֹד יְהוָה נִרְאָה בְּאַהֲל מוֹעֵד אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

י וְאַמְרוּ כָּל כְּנַשְׂתָּא לְמַרְגָּם יְתָהוּן בְּאַבְנֵיָא וְיִקְרָא דִּי אֲתַגְּלִי בְּמִשְׁפָּן זְמָנָא לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י אֱלֹהֵי תַמְרֹדוֹ • אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֶב. וּבִכּוֹד ה' • (במדבר רבה) הֶעֱנָן יָרַד שָׁם.

(יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אַנָּה יִנְאַצְנִי הָעָם הַזֶּה וְעַד־אַנָּה לֹא־יֵאֱמִינוּ בִּי בְּכָל הָאֱתוֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ:

יא וְאַמְרֵי יְיָ לְמֹשֶׁה עַד אֵימָתִי יִהְיוֹן מִרְגִּזִּין קְדָמִי עֲמָא דְהִדִּין וְעַד אֵימָתִי לֹא יִהְיִמְנוּ בְּמִימְרֵי בְּכָל אֲתִנָּא דִּי עֲבָדִית בִּינִיָּהוּן:

כ"י אֱלֹהֵי תַמְרֹדוֹ • עַד הִכָּן. יִנְאַצְנִי • יִרְגִּזוּנִי. בְּכָל הָאֱתוֹת • בְּשִׁבִּיל כָּל הַנְּסִים שֶׁעָשִׂיתִי לָהֶם, הִיָּה לָהֶם לְהַאֲמִין שֶׁהִכַּלְתָּ בְּיָדִי לָקִים הַבְּטָחָתִּי.

(יב) אֲכַנּוּ בְּדִבְרֵי וְאוֹרְשָׁנוּ וְאַעֲשֵׂה אֶתְךָ לְגוֹי־גָדוֹל וְעַצוֹם מִמֶּנּוּ:

יב אֲמַחְנוּן בְּמוֹתָא וְאַשְׁצִנוּן וְאַעֲבִיד יְתָךְ לְעַם רַב וְתַקִּיף מִנְהוּן:

כ"י אֱלֹהֵי תַמְרֹדוֹ • פְּתַרְגוּמוֹ לְשׁוֹן "תְּרוּכִין", וְאִם תֹּאמַר: מָה אַעֲשֶׂה לְשִׁבּוּעַת אֲבוֹתָי? וְאַעֲשֵׂה אֶתְךָ לְגוֹי־גָדוֹל • שְׂאֵתָה מִזְרַעֲם (במדבר רבה).

(יג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וְשִׁמְעוּ מִצְרִים בִּי־הָעֲלִיתָ בְּכַחַךְ אֶת־הָעָם הַזֶּה מִקִּרְבּוֹ:

יג וְאַמְרֵי מֹשֶׁה קָדָם יְיָ וְיִשְׁמְעוּן מִצְרָאִי אַרִי אֲסַקְתָּא בְּחִילְךָ יָת עֲמָא דְהִדִּין מִבִּינִיָּהוּן:

כ"י אֱלֹהֵי תַמְרֹדוֹ • "וְשִׁמְעוּ מִצְרִים" אֶת אֲשֶׁר תִּהְרָגֶם. בִּי־הָעֲלִיתָ • "כִּי" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "אֲשֶׁר". וְהֵם רָאוּ אֶת אֲשֶׁר הָעֲלִיתָ בְּכַחַךְ הַגָּדוֹל אוֹתָם מִקִּרְבָּם, וְכִשְׁיִשְׁמְעוּ שְׂאֵתָה הוֹרָגֶם, לֹא יֹאמְרוּ שֶׁחֲטָאוּ לָךְ, אֶלָּא יֹאמְרוּ: שֶׁכִּנְגַדְם יָכַלְתָּ לְהַלְחֵם, אֲבָל כִּנְגַד יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ לֹא יָכַלְתָּ לְהַלְחֵם, וְזוֹ הִיא.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(י) וּבִתְגוּבָה כְּמַעַט עָלּוּל הָיָה כָּל הַקָּמוֹן לְרֹגֶם אֶת שְׂנֵיהֶם בְּאַבְנִים. אַחֲרֵי זֹאת, הוֹפִיעַ אוֹרוֹ שֶׁל ה' בְּאַהֲל מוֹעֵד לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

(יא) וְדִבְרֵי ה' אֶל מֹשֶׁה, עַד כַּמָּה יִמְרְדוּ בִּי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה, וְעַד כַּמָּה לֹא יֵאֱמִינוּ בִּי לְמִרוֹת כָּל הָאוֹתוֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּתוֹכָם.

מְכַנְּסוֹ וּמַעֲנִיק אוֹתָהּ לָנוּ, אֲרָץ מַצֵּפֶת הַלֶּבֶן וְהַדָּבָשׁ.

(ט) אֲךָ עַל ה' אֵל תִּתְרַעַמוּ, וְאַל תִּפְתְּדוּ מִתּוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ כִּי עֲבוּרְנוּ הֵם מִזּוֹן, וְכִבְר עֲבַר צֶלֶם מַעְלִיהֶם (כמי שְׁנָפֹל עַל הָאֲדָמָה שֶׁאֵין לוֹ צֶל וְלַעֲמוֹד יֵשׁ צֶל, וּבְהִשָּׁאלָהּ יֵשׁ לוֹ כּוּחַ לַעֲמוֹד וּלְהִלָּחֵם) וְה' עֲמָנוּ, אֵל תִּפְתְּדוּ מֵהֶם.

(יב) מִגִּיעַ לָהֶם כִּי אָכָה אוֹתָם בְּמַחֲלָה מִדְּבַקַת וְאַכְרָסִם בְּכֶחֶם, וְאַעֲשֵׂה מִמֶּךָ אֲמָה מְרֻבָּה יוֹתֵר וְעֲצוּמָה יוֹתֵר מֵהֶם.

(יג) וְאַמְרֵי מֹשֶׁה אֶל ה', וְיִשְׁמְעוּ הַמִּצְרָאִים אֲשֶׁר הָעֲלִיתָ אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה מִתּוֹכָם בִּיכָלְתָּךְ.

יד וַיִּמְרוּן לֵתֵב אֶרְעָא הָדָא דְשָׁמְעוּ אֶרִי אֶת
יְיָ דְשִׁכְנִתָּךְ שְׁרִית בְּגוֹ עֲמָא הָדִין דִּי
בְּעִינֵיהוֹן חֲזוֹן שְׂכִינַת יְקָרָא דִּי וַעֲנָךְ מִשָּׁל
עֲלוּהוֹן וּבְעֲמֻדָא דְעֲנָא אֶת מְדַבֵּר
קְדָמֵיהוֹן בִּימָמָא וּבְעֲמֻדָא דְאֶשְׁתָּא
בְּלִילִיא:

(יד) וַיֹּאמְרוּ אֶל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת שָׁמְעוּ כִּי־אֵתָה
יְהוָה בְּקֶרֶב הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר־עִין בְּעֵין נִרְאָה אֵתָה
יְהוָה וַעֲנָךְ עֹמֵד עֲלֵהֶם וּבְעַמּוּד עֵינָן אֵתָה הִלָּךְ
לִפְנֵיהֶם יוֹמָם וּבְעַמּוּד אֵשׁ לַיְלָה:

אֵתָה ה' שׁוֹכֵן בְּקֶרֶבָם, וְעֵין בְּעֵין אֵתָה נִרְאָה לָהֶם,
וְהִפֵּל בְּדֶרֶךְ חֲבֵה, וְלֹא הִפִּירוּ בְּךָ שְׁנִיתָקָה אֶהְבִּתָּךְ
מֵהֶם עַד הַנָּה.

כ"י וַיֹּאמְרוּ אֶל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת כִּמּוֹ: "עַל־
יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת", וּמָה יֹאמְרוּ עֲלֵיהֶם? מָה שָׁאֲמֹר
בְּסוּף הָעֵינָן: "מִבִּלְתִּי יָכֹלֶת יְיָ", בְּשִׁבִּיל שִׁשְׁמְעוּ כִּי

טו וַתִּשְׁטַל יְת עֲמָא הָדִין בְּגִבְרָא חַד וַיִּמְרוּן
עֲמָמָא דִּי שָׁמְעוּ יְת שָׁמַע גְּבִרְתָּךְ לְמִימַר:

(טו) וַהֲמַתָּה אֶת־הָעָם הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד וַיֹּאמְרוּ חֲגוּזִים
אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעוֹךָ לֵאמֹר:

כ"י וַהֲמַתָּה אֶת־הָעָם הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד פְּתָאם, וּמַתּוֹךְ בְּךָ: יֹאמְרוּ חֲגוּזִים אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעוֹךָ וְגו'.

טז מִדְּלִית יוֹכְלָא קָדָם יְיָ לֹאֲעֲלָא יְת עֲמָא
הָדִין לֹאֲרָעָא דִּי קָיָם לַהוֹן וְקִשְׁלֹנוֹן
בְּמִדְבָּרָא:

(טז) מִבִּלְתִּי יָכֹלֶת יְהוָה לְהַבִּיא אֶת־הָעָם הַזֶּה
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לָהֶם וַיִּשְׁחָטֵם בַּמִּדְבָּר:

יז יְכֹלֶת • מַתּוֹךְ שְׁלֹא הָיָה יָכֹלֶת בְּיָדוֹ לְהַבִּיאֵם —
שְׁחָטֵם. יָכֹלֶת • שֵׁם דְּבָר הוּא.

כ"י מִבִּלְתִּי יָכֹלֶת וְגו' • לִפִּי שְׂוִישְׁבֵי הָאָרֶץ חֲזָקִים
וְגִבּוֹרִים, (בְּרִכּוֹת לב) וְאֵינוֹ דוֹמָה פְּרָעָה לְשִׁלְשִׁים וְאֶחָד
מִלְכִּים; זֹאת יֹאמְרוּ עַל יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת. מִבִּלְתִּי

יח וַיִּבְעֵן סָגִי כַעַן חִילָא קָדָם יְיָ כִּמָּא דִּי
מִלְּלָתָא לְמִימַר:

(יח) וַעֲתָה יִגְדַּל־נָא כַח אֲדֹנִי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר:

כ"י יִגְדַּל־נָא כַח ה' • לַעֲשׂוֹת דְּבוּרָךְ. כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר • וּמָהוּ הַדְּבוּר.

יח יְיָ מִרְחָק רִגְזוּ וּמִסָּגִי לְמַעַבְד טַבּוֹן שְׁבָק
לַעֲזוֹן וּלְמִרְוֹד וּלְחֻבְבִין סִלַּח לְדַמְיָבִין
לְאוּרִיתָהּ וְדָלָא תִּיבִין לֹא מִזְכִּי מִסְעֵר חוּבִי
אֶבְהֵן עַל בְּנֵין מִרְדִּין עַל דֵּר תִּלְיָתִי וְעַל דֵּר
רְבִיעִי:

(יח) יְהוָה אֲרָךְ אַפִּים וְרַב־חֶסֶד נִשְׂא עֵין וּפָשַׁע
וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה פֶלֶךְ עֵין אָבוֹת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלִשִׁים
וְעַל־רַבְעִים:

שְׂאֵתָה צָרִיךְ לְדָבַר. כְּשִׁחְטָאוּ יִשְׂרָאֵל בַּעֲגֹל
וּבְמִזְבְּחִים, הִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה לִפְנֵי בִ"אֲרָךְ אַפִּים". אָמַר
לוֹ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: וְהִלָּא אֲמַרְתָּ לִי לַצַּדִּיקִים!
אָמַר לוֹ: וְהִלָּא אֲמַרְתָּ לִי אֵף לְרָשָׁעִים! וְנִקְהָ •
לְשָׁבִים. לֹא יִנְקָה • לְשֹׂאֲיָנָן שְׁבִים.

כ"י ה' אֲרָךְ אַפִּים • לַצַּדִּיקִים וְלְרָשָׁעִים. כְּשִׁעֲלָה
מֹשֶׁה לְמִרְוֹם, מִצָּאוּ מֹשֶׁה לְהַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שֶׁהָיָה
יוֹשֵׁב וְכוּתֵב: "ה' אֲרָךְ אַפִּים", אָמַר לוֹ: לַצַּדִּיקִים?
אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: אֵף לְרָשָׁעִים! אָמַר לוֹ:
רָשָׁעִים יֹאבְדוּ! אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: חֲיִיד,

פִּירוּשׁ רס"ג - תַּרְגוּם וַעֲיָבֻד מַעֲרִבִית־יְהוּדִית

(יח) כִּי אֵתָה, ה', אֲרָךְ הַהִמָּתְנָה, בַּעַל
רְבוּי הַחֶסֶד, מְכַפֵּר הָעוֹן עִם הַפֶּשַׁע.
וּמִזְכָּה (אם נִמְצָאוּ הָרַבְעִים זְכָאִים) וְאֵינוֹ מִזְכָּה
(לֹא־רַבְעָה דוּרוֹת אִם הָרַבְעִים נִמְצָאוּ חִיבִים),
תְּבִיעָה יִתְבַּע עֲוֹנוֹת הָאָבוֹת עִם
הַבָּנִים וְעִם הַשְּׁלִישִׁים וְעִם
הָרְבִיעִים.

יגִידוּ כָל הָאֲמוֹת אֲשֶׁר שָׁמְעוּ יִדְעוֹת
אֵלֶּה אוֹדוּתֶיךָ בְּאֶמְרָם.
(טז) מִאֲשֶׁר לֹא כָל הָאֱלֹהִים לְהַכְנִים אֶת
הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִבְטִיתָ
אוֹתָהּ לָהֶם, הִרְגָם בַּמִּדְבָּר הַשָּׁמֶם.
(יז) וְכַעַת תּוֹכַח לַעֲזוֹן כָּל עֲצָמַת
יָכֹלֶת, ה'! כִּפִּי שָׁאֲמַרְתָּ לִּי.

(יד) וַיֹּאמְרוּ יַחַד עִם יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ
הַזֹּאת אֲשֶׁר שָׁמְעוּ כִּי אֵתָה ה', אוֹרֶךְ
בְּתוֹכֵכִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עֵין בְּעֵין יִרְאוּ
אוֹתוֹ, וְהָעֲנָנִים שִׁלְךָ שׁוֹכְנִים עֲלֵיהֶם,
וּבְעַמּוּד עֲנָנִים תִּלָּךְ בֵּין יְדֵיהֶם (לִפְנֵיהֶם)
יוֹמָם וּבְעַמּוּד אֵשׁ בְּלַיְלָה.
(טז) וְאִם תִּהְיֶה נִקְהָ כָּלִם כְּאִישׁ אֶחָד,

(יט) סִלַּח־נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה בְּגִדְלָהּ חֲסִדְךָ וּבְאִשְׁרֵי
נִשְׁאָתָהּ לַעֲמֵם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד־הַנֶּהָ: (יט)

(כ) וַיֹּאמֶר יְהוָה סִלַּחְתִּי בְּדַבְּרְךָ: (כ)

יט"א בְּדַבְּרְךָ • בְּשִׁבִּיל מַה שֶּׁאֲמַרְתָּ "פֶּן יֹאמְרוּ מִבְּלִתִּי יִכְלֹת ה'".

(כא) וְאוֹלָם חִי־אֲנִי וַיִּמָּלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־כָּל־
הָאָרֶץ: (כא)

יט"ב וְאוֹלָם • כְּמוֹ "אָבֵל זֹאת אֲעֲשֶׂה לָהֶם". חִי־
אֲנִי • לְשׁוֹן שְׂבוּעָה: כְּשֶׁמֶשׁ שֶׁאֲנִי חִי וּבְכַוְדִי יִמָּלֵא אֶת
כָּל הָאָרֶץ, כִּף אֲקִיִּים לָהֶם "כִּי כָל־הָאֲנָשִׁים הָרְאִים
וְגו'", אִם יֵרְאוּ אֶת הָאָרֶץ, הִרִי זֶה מִקְרָא מְסֻרָם.

(כב) כִּי כָל־הָאֲנָשִׁים הָרְאִים אֶת־כְּבוֹדִי וְאֶת־אֲתֹתַי
אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר וַיִּנָּסוּ אֹתִי זֶה עֲשֹׂר
פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי: (כב)

יט"ג וַיִּנָּסוּ • כְּמִשְׁמָעוֹ. זֶה עֲשֹׂר פְּעָמִים • שְׁנַיִם בָּיִם וּשְׁנַיִם בְּמֶן וּשְׁנַיִם בְּשִׁלּוֹ וְכו', כְּדֹאִיתָא בְּמִסְכַּת עֲרִכִּין.

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׁנַיִם בָּיִם, וּשְׁנַיִם בְּמֶן, וּשְׁנַיִם בְּשִׁלּוֹ, וְכו' (רש"י יד, כב)
יֵשׁ לְשֹׁאֵל, מִדּוּעַ מַעֲתִיק בְּדַבְּרוֹ־הַמִּתְחִיל גַּם תַּבַּת "זֶה".
וַיֵּשׁ לֹאמֹר, דִּהְנֶה הַרְשָׁפ־ם מִפְּרֹשׁ "עֲשֹׂר פְּעָמִים" "הַרְבֵּה

(לקוטי שיחות, כרך כג, עמ' 105)

(כג) אִם־יֵרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתָם
וְכָל־מִנְאֲצֵי לֹא יִרְאוּהָ: (כג)

יט"ד אִם־יֵרְאוּ • לֹא יֵרְאוּ. לֹא יִרְאוּהָ • לֹא יֵרְאוּ אֶת הָאָרֶץ.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(יט) מִחַל פֶּשַׁע הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בָּרַב
הַטְּבַחְךָ הַמִּכְבֶּדֶת, וּכְמוֹ שֶׁסִּבַּלְתָּ
אוֹתָם מִמִּצְרַיִם וְעַד עַכְשָׁיו.
(כ) וַאֲמַר ה', כִּכְר מִחֲלִיתִי לָהֶם עַל
הַנִּמְהָרוֹת כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְתָּ.
(כא) אָבֵל, וּבְעֶצֶם מִצִּיאוֹתִי הַנִּצָּחִית

וּבְאוּרֵי הַמִּמָּלָא אֶת כָּל הָעוֹלָם.
(כב) הִנֵּה כָּל הַגְּבָרִים אֲשֶׁר יֵרְאוּ אֶת
נְדִיבוֹתִי וְאֶת רְאִיּוֹתֵי הַחוֹתְכוֹת אֲשֶׁר
עָשִׂיתִי אוֹתָם בְּמִצְרַיִם וּבַחוּץ הַמִּדְבָּר
הַשָּׁמַיִם, וּבְחֲנֹנוֹ אוֹתִי מַעֲצָמָם זֹאת

הַפֶּעַם הַעֲשִׁירִית, וְאִינָם מִקְבָּלִים אֶת
פְּקֻדוֹתֵי.
(כג) אִם יֵרְאוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתָם, וְכִכָּה גַם כָּל מִי
שִׁימְרֵדוֹ בִּי לֹא יֵרְאוּ אוֹתָהּ.

כד וְעַבְדִּי כָלֵב חָלַף דְּהוּה רֹחַ אוֹחֲרִי עִמָּה
וְאַשְׁלֵם בְּתֵר דַּחֲלָמִי וְאַעֲלֶנָּה לְאַרְעָא דִּי עַל
לְמָנָן וּבְנוּהִי יִתְרַכְנֶנָּה:

(כד) וְעַבְדִּי כָלֵב עֶקֶב הִיָּתָה רֹחַ אַחֲרֵת עִמּוֹ וַיִּמְלֵא
אֲחֵרִי וַהֲבִיאֲתִיו אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בָּא שָׁמָּה וְזָרְעוּ
יִירָשְׁנָה:

עם-פי". וַיִּמְלֵא אַחֲרֵי • וַיִּמְלֵא אֶת לְבוֹ אַחֲרִי, וְזֶה
מִקְרָא קָצֵר. אֲשֶׁר־בָּא שָׁמָּה • חֲבֵרוֹן תִּנָּתֵן לוֹ.
יִירָשְׁנָה • כְּתִיבִי: "וְיִירָשׁוּ אֶת הָעֲנָקִים
וְאֶת הָעָם אֲשֶׁר בָּהּ. וְאִין לְתִרְגָּמוֹ "יִרְתִּינָה", אֲלֵא
בְּמָקוֹם יִירָשְׁנָה.

כ"י • רֹחַ אַחֲרֵת • (במדבר רבה) שְׁתֵּי רוּחוֹת, אַחַת בַּפֶּה
וְאַחַת בַּלֵּב. לְמַרְגְּלִים אָמַר: "אֲנִי עִמָּכֶם בְּעֶצֶה",
וּבְלִבּוֹ הָיָה לִזְמֵר הַאֲמֵת, וְעַל־יְדֵי־כֹן הָיָה בּוֹ כַח
לְהַשְׁתִּיקֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּהְיֶה כָלֵב", שֶׁהָיוּ סְבוּרִים
שִׁיאֵמַר כְּמוֹתָם, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בְּסִפּוֹר הַשָּׁעָה (יהושע יד):
"וְאַשְׁבֹּת אוֹתוֹ דְּכָר כַּאֲשֶׁר עִם־לִבִּי" וְלֹא "כַּאֲשֶׁר

כ"ה וְעַמְלָקָא וּכְנַעֲנָאָה יִתְבּ בְּמִישְׁרָא מִחַר
אֲתַפְּנִי וְטוּלוֹ לְכוֹן לְמַדְבָּרָא אֲרַח יִמָּא
דְּסוּף:

(כ"ה) וְהַעֲמַלְקִי וְהַכְּנַעֲנִי יֹשְׁבֵי בְּעֶמְקֵי מִחַר פָּנָיו וְסָעוּ
לָכֶם הַמִּדְבָּר דֶּרֶךְ יַם־סוּף: פ

כ"י • וְהַעֲמַלְקִי וְגו' • אִם תִּלְכוּ שֶׁם יִהְיֶה אֶתְכֶם, מֵאַחַר שֶׁאֵינִי עִמָּכֶם. מִחַר פָּנָיו • לְאַחֲרֵיכֶם וְסָעוּ לָכֶם וְגו'.

~ יום רביעי כ"ב סיון ~

כו ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:

(כו) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

כו עד אימתי לכנשתא בישתא הדא די אנון
מתרעמין עלי ית תרעמת בני ישראל די
אנון מתרעמין עלי שמייע קדמי:

(כו) עַד־מַתִּי לַעֲדָה הָרָעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר הִמָּה מְלִינִים
עָלַי אֶת־תִּלְנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִמָּה מְלִינִים
עָלַי שְׁמַעְתִּי:

אֶת־יִשְׂרָאֵל עָלַי. אֶת־תִּלְנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִמָּה
מְלִינִים • הַמְּרַגְּלִים מְלִינִים אוֹתָם "עָלַי, שְׁמַעְתִּי".

כ"י • לַעֲדָה הָרָעָה וְגו' • אֵלֹהֵי הַמְּרַגְּלִים. (מגילה כ"ג ב')
מִכָּאֵן לְ"עֲדָה" שֶׁהִיא עֲשָׂרָה. אֲשֶׁר הִמָּה מְלִינִים •

כח אָמַר לְהוֹן מָנָם אָנָּה אָמַר יי אִם לֹא כְּמָא
דִּי מַלְלָתוֹן קְדָמִי בֶן אֲעֻבַּד לְכוֹן:

(כח) אָמַר אֱלֹהִים חִי־אֲנִי נְאֻם־יְהוָה אִם־לֹא כַּאֲשֶׁר
דִּבַּרְתֶּם בְּאָזְנִי בֶן אֶעֱשֶׂה לָכֶם:

כ"י • חִי־אֲנִי • לְשׁוֹן שְׁבוּעָה. אִם־לֹא וְגו' בֶּן אֶעֱשֶׂה • כְּכִיכּוֹל אֵינִי חִי. כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם • שֶׁבִּקְשִׁיתֶם
מִמֶּנִּי: "אוּ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה לֹא־תִתְּנוּ".

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

הָאִמָּה עָלַי, כִּי כָּבֵד שְׁמַעְתִּי אֶת הַבְּעַת
הַתְּרַעְמַת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם
הַתְּרַעְמוֹ עָלַי.
(כח) אֲלֵא אָמַר לָהֶם, וּבְעֵצָם
מְצִיאֹתִי הַנִּצְחִית אָמַר, ה'! אִם לֹא
אֶעֱשֶׂה בְּכֶם כְּמוֹ שֶׁאַמַּרְתֶּם לִפְנֵי.

אֵל הַמִּדְבָּר הַפָּרָאִי דֶּרֶךְ (בכיוון) הַיָּם
הַבּוֹלְעִנִי (סוף).
(כו) אַחֲרֵי זֹאת, דִּבֶּר ה' אֵל מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן לֵאמֹר הִלָּאָה.
(כז) עַד מַתִּי אֲשָׁאִיר אֶת הָעֲדָה
הַגְּרוּעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר קוֹמְמָה אֶת

(כד) וְאוֹלָם עַבְדִּי כָלֵב, אֲנִי בִשְׁכַר
זֹאת שֶׁהִיָּתָה לוֹ דְּעָה אַחֲרֵת וְהַלֵּךְ בָּהּ
בְּעֶקְבֵיּוֹת לְצִיָּת לִי, אֲנִי אוֹתוֹ אֲכַנִּים
אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִגִּיעַ אֵלֶיהָ, וְלִשְׁוֹשְׁלָת
שְׁלוֹ יַעֲבִיר אוֹתָהּ בִּירְשָׁה.
(כח) וְכַעַת הַעֲמַלְקִיִּים וְהַכְּנַעֲנִיִּים
דָּרִים בְּמִישׁוֹר, וְלָכֵן פָּנּוּ מִחַר וְסָעוּ

(כט) בַּמִּדְבָּר הָזֶה יָפְלוּ פִגְרֵיכֶם וְכָל־פְּקָדֵיכֶם לְכָל־מִסְפָּרְכֶם מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה אֲשֶׁר הִלִּינְתֶּם עָלַי:

ימותו, ואלו הן "מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וגו'", להוציא שְׁבִטוֹ שֶׁל לֵוִי, שֶׁאֵין פְּקוּדֵיהֶם מִבֶּן עֲשָׂרִים.

(ל) אִם־אַתֶּם תָּבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יְדֵי לִשְׁכַּן אִתְּכֶם בָּהּ כִּי אִם־כָּלֵב בֶּן־יִפְנֶה וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן:

(לא) וְטַפְכֶּם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְבֹי יְהוָה וְהִבֵּיאתִי אֹתָם וַיֵּדְעוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר מֵאִסְתֶּם בָּהּ:

(לב) וּפִגְרֵיכֶם אַתֶּם יָפְלוּ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה:

(לג) וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רַעִים בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה וְנִשְׁאוּ אֶת־זִנּוּתֵיכֶם עִדְתֶּם פִּגְרֵיכֶם בַּמִּדְבָּר:

(לד) בַּמִּסְפָּר הַיָּמִים אֲשֶׁר־תִּרְתֶּם אֶת־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם לְשָׁנָה יוֹם לְשָׁנָה תִּשְׁאוּ אֶת־עֹנֵתֵיכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיֵּדְעֻם אֶת־תְּנוּאָתַי:

(לז) וּבְנֵיכֶם יִתְגַּדְּרוּ בְּאֶפֶן שֶׁל תַּעֲיָה בְּדַרְכֵּם, בַּמִּדְבָּרוֹת, אַרְבָּעִים שָׁנָה, וְיִסְבְּלוּ בַּעֲצָמָם אֶת הַחִטּוּתָם לַפְּרִיצַת הַגָּבּוּל עַד אֲבֹדֹן גּוֹפִיכֶם בּוֹ.

(לח) בַּמִּסְפָּר הַיָּמִים אֲשֶׁר שׁוֹטְטֶתֶם לְרֹגֵל אֶת הָאָרֶץ בָּהֶם אַרְבָּעִים יָמִים, שָׁנָה לְכָל יוֹם, תִּשְׁאוּ מִטְעֵן כְּבֹד שֶׁל נֹן.

שיעור יומי ליום רביעי כ"ב סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - יד - פרשת שלח
 כ"י אֶת־תְּנוּאָתִי • שֶׁהִנֵּיאֹתֶם אֶת לִבְכֶּכֶם מֵאַחֲרֵי. 'תְּנוּאָה' – לְשׁוֹן הַסֵּרָה, כְּמוֹ (במדבר ל): "כִּי־הִנֵּיא אָבִיָּה אֶתָּה".

(לה) אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי אִם־לֹא • זֹאת אֶעֱשֶׂה לְכָל־
 הָעֵדָה הָרְעָה הַזֹּאת הַנּוֹעָדִים עָלַי בַּמִּדְבָּר הַזֶּה
 יִתְּמוּ וְשָׁם יָמָתוּ:

(לו) וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־הָאָרֶץ
 וַיָּשָׁבוּ וַיִּלְּנוּ עָלָיו אֶת־כָּל־הָעֵדָה לְהוֹצִיא דָבָה
 עַל־הָאָרֶץ:

כ"י וַיָּשָׁבוּ וַיִּלְּנוּ עָלָיו • וּכְשֶׁשָּׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ,
 הִרְעִימוּ עָלָיו אֶת כָּל הָעֵדָה בְּהוֹצֵאת דָּבָה, אוֹתָם
 אֲנָשִׁים – "וַיָּמָתוּ". כָּל הוֹצֵאת דָּבָה, לְשׁוֹן חֲנוּךְ
 דְּבָרִים שֶׁמִּלְקִיחִים לְשׁוֹנָם לְאָדָם לְדַבֵּר בוֹ, כְּמוֹ (שיר

~ נקודות משיחות קודש ~

עונש המרגלים, למרות כפרת כל העם

הסיר מֹשֶׁה רַבִּינוּ עֲלֵי־הַשְּׁלוֹם בְּתַחֲנוּנָיו אֶת גְּזֵרַת ה' וְיִחַבֵּרָךְ מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּפָעַל שְׁלֵא יָמוּת הָעָם תָּכֶךְ, כִּי־אִם בְּמִשְׁפַּח אַרְבָּעִים שָׁנָה, וְאִם־כֵּן מִדּוּעַ לֹא הוֹעִילוּ תַחֲנוּנָיו לְהַסִּיר הַגְּזֵרָה גַם מֵעַל הַמִּרְגָּלִים עֲצָמָם? !
 וְלָכֶךָ, קִדְּם שְׂיִסְפָּר הַכְּתוּב (בספוק לו) אֲשֶׁר "וַיָּמָתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצֵאֵי דִבַּת הָאָרֶץ", שָׁנָה וְכַתֵּב אֶת תְּלוּנָת הַמִּרְגָּלִים, לומר שְׁחֹמֵר בְּמִרְגָּלִים עֲצָמָם שֶׁנִּתְּכָנוּ לְחַלֵּק עַל מֹשֶׁה עֲצָמוֹ, בַּמִּדְבָּר בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב "וַיִּלְּנוּ עָלָיו", וְלָכֶךָ לֹא הוֹעִילָה לָהֶם תְּפִלָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, דִּ"אִין קָטְגוֹר נַעֲשֶׂה סָגוֹר".

(ע"פ לקו"ש ח"ג עמ' 44 ואילך – מִתּוֹךְ 'לְקִרְאָת שַׁבָּת')

וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־הָאָרֶץ וַיָּשָׁבוּ וַיִּלְּנוּ עָלָיו אֶת־כָּל־הָעֵדָה לְהוֹצִיא דָבָה עַל־הָאָרֶץ:
 וּכְשֶׁשָּׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ הִרְעִימוּ עָלָיו אֶת כָּל הָעֵדָה (יד, לו. ובפרש"י)

כָּכֵר קִדְּם לָכֵן (יג, כו ואילך) הוֹכֵא בְּאַרְיִכוֹת סְפּוֹר הַמִּרְגָּלִים וְטַעֲנוּתֵיהֶם וְכו', וְאִם־כֵּן הַמִּשְׁמָעוֹת הַפְּשׁוּטָה, לְכַאוּרָה, הֵיא שֶׁשָּׁבוּ וְטַעֲנוּ עַל מֹשֶׁה שְׁנִית. אִךְ רַש"י כְּתֵב דָּאִין הַפְּשׁוּט כֶּךָ, אֵלָּא הַכּוֹנֵה בָּזָה הֵיא לְתִלּוּנָה הָרֵאשׁוֹנָה "כְּשֶׁשָּׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ" (ויעו' בַּמִּפְרָשׁ רַש"י הַהֲרָחַק לְפִירוּשׁ ז"ה). וּלְפִי־זֶה צָרִיךְ בִּיאור, לְמַאי כָּפַל הַכְּתוּב אֶת תְּלוּנָת הַמִּרְגָּלִים שְׁנִית?

וַיֵּשׁ לומר, שֶׁבָּזָה כָּא הַכְּתוּב לִיָּשֵׁב שְׁאֵלָה. דִּהְנֵה, כָּכֵר

(ז) וַיָּמָתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצֵאֵי דִבַּת־הָאָרֶץ רָעָה בַּמַּגְפָּה
 לַפָּנֵי יְהוָה:

כ"י בַּמַּגְפָּה לַפָּנֵי ה' • בְּאוֹתָהּ מִיתָה הִתְגַּוְּהָ לָהֶם,
 מִדָּה כִּנְגֵד מִדָּה: הֵם חָטְאוּ בְּלִשׁוֹן וְנִשְׁתַּרְכָּב לְשׁוֹנָם
 עַד טְבוּרָם, וְתוֹלָעִים יוֹצְאִים מִלְשׁוֹנָם וּבָאִין לְתוֹךְ

אֲשִׁמְתִּיכֶם עַד תֵּם אַרְבָּעִים שָׁנָה, הַנֶּאֱסָפָה עָלַי, בָּזָה הַמִּדְבָּר הַפָּרָאִי וּמִזָּה תִּחְיוּ מִמֶּנִּי מִצָּב מְצוּקָה. יֵאָבְדוּ בְּמִנּוֹת.
 (לח) אֲנִי, בּוֹרָא עוֹלָם, אֲמַתִּי זֹאת, (לו) וְהַגְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁלַח אוֹתָם מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת הָאָרֶץ, וְאֲשֶׁר חָזְרוּ וְקוֹמְמוּ לַפָּנֵי ה'.

פִּירוּשׁ רַש"י - תַּרְגוּם וְעִיבּוֹד מַעֲרִיבֵית־יְהוּדִית

(לח) וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וְכָל־בְּנֵי יִפְתָּה חֵיו מִן־הָאֲנָשִׁים
הָהֵם הַחֹלְכִים לְתוֹר אֶת־הָאָרֶץ:

כ"י - וַיְהוֹשֻׁעַ וְכָל־בְּנֵי יִפְתָּה חֵיו מִן־הָאֲנָשִׁים הָהֵם? אֵלָּא מִלְּמַד שֶׁנִּטְלוּ (כ"ב ק"ו) חֲלָקִים שֶׁל מְרַגְלִים בְּאֶרֶץ וְקָמוּ תַּחְתֵּיהֶם לְחַיִּים.

(לט) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּאֲבָלוּ הָעָם מְאֹד:

(מ) וַיִּשְׁכְּמוּ בַּבֹּקֶר וַיַּעֲלוּ אֶל־רֹאשׁ־הַהָר לֵאמֹר הִנֵּנוּ
וְעַלֵּינוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר יְהוָה כִּי חֲטֵאוֹנוּ:

כ"י - אֶל־רֹאשׁ־הַהָר • הוּא הַדֶּרֶךְ הַעוֹלָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. הִנֵּנוּ וְעַלֵּינוּ אֶל־הַמָּקוֹם • לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. | אֲשֶׁר־אָמַר ה' • לְתַתָּה לָנוּ, שֶׁם נַעֲלֶה. כִּי חֲטֵאוֹנוּ • עַל אֲשֶׁר אָמַרְנוּ: "הֲלֹא טוֹב לָנוּ שׁוֹב מִצְרִימָה".

(מא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָּמָּה זֶה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־פִּי
יְהוָה וְהוּא לֹא תַצְלַח:

כ"י - וְהִיא לֹא תַצְלַח • זֶה שְׂאֵתָם עוֹשִׂין, לֹא תַצְלַח.

(מב) אֶל־תַּעֲלוּ כִּי אֵין יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנָּגְפוּ
לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם:

(מג) כִּי הָעֲמָלְקִי וְהַכְּנַעֲנִי שֵׁם לִפְנֵיכֶם וְנִפְלְתֶם בַּחֶרֶב
כִּי־עַל־כֵּן שִׁבְתֶּם מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְלֹא־יְהִי יְהוָה עִמָּכֶם:

כ"י - כִּי־עַל־כֵּן שִׁבְתֶּם • כְּלוּמַר: כִּי זֹאת תְּבֹא לָכֶם עַל אֲשֶׁר שִׁבְתֶּם וְגו'.

(מד) וַיַּעֲבְלוּ לַעֲלוֹת אֶל־רֹאשׁ הַהָר וְאַרְוֹן בְּרִית־יְהוָה
וּמֹשֶׁה לֹא־מָשׂוּ מִקְרֵב הַמַּחֲנֶה:

(לח) וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון וְכָל־בְּנֵי יִפְתָּה נִשְׁאָרוּ חַיִּים מִסּוֹף כָּל הַנִּבְרָרִים אֲשֶׁר יָצְאוּ לְדֶרֶךְ לְרַגֵּל אֶת הָאָרֶץ.
(לט) וְכָאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה בְּזֶה הַדְּבָרִי אֶל עַדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲזִי הִתְאֲבָלוּ הָאֲנָשִׁים מְאֹד.
(מ) וְהַשְׁכִּימוּ לִפְנֵי הַגֹּץ הַחֲמָה וַעֲלוּ אֶל רֹאשׁ הַהָר וְאַמְרוּ, הִנֵּה אֲנַחְנוּ עוֹלִים לְמָקוֹם אֲשֶׁר פָּקַד עָלֵינוּ ה' כִּי כָּבֵד שָׁגַגְנוּ.
(מא) אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה, הוּא קָהָל! אֵל תַּעֲקֹפוּ אֶת פְּקֻדַּת ה' כִּי הִיא לֹא תַצְלַח.
(מב) אֵל תַּעֲלוּ! הָרִי אוֹרוֹ שֶׁל ה' אֵינָנוּ אִתְּכֶם, וְלֹא תִהְיֶי נִגְדָּפִים לִפְנֵי אוֹיְבֵיכֶם.
(מג) כִּי הָעֲמָלְקִי וְהַכְּנַעֲנִי שֵׁם בֵּין יְדֵיכֶם (לפְנֵיכֶם), לְכָף תִּפְּלוּ בַּחֶרֶב כִּי אַתֶּם תִּזְרְתֶּם מֵאַחֲרֵי הַצִּיּוֹת אֵל ה', וְלֹא יְהִי ה' אִתְּכֶם.
(מד) וְאַזְזִי יָזְמוּ פַעֲלָה וַעֲלוּ אֶל רֹאשׁ הַהָר, וְאַרְוֹן בְּרִית ה' וּמֹשֶׁה לֹא יָזוּ מִחוּץ הַמַּחֲנֶה.

שיעור יומי ליום רביעי כ"ב סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - טו - פרשת שלח
 כ"י • וַיַּעֲפְלוּ • לְשׁוֹן חֲזָק, וְכֵן (חֲבִיקוּק ב): "הִנֵּה עֲפָלָה". | בַּת-צִיּוֹן (ישעיה לב): "עֲפָל וּבַחֲן". וּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא
 אִינְגְרִי"ש בַּלַּע"ז. לְשׁוֹן עֲזוּת; וְכֵן (מִיכָה ד): "עֲפָל מִפְּרָשׁוֹ: לְשׁוֹן אִפָּל; הִלְכוּ חֲשָׁכִים שְׁלֹא בְרִשׁוֹת.

וַיֵּרֶד הָעַמְלָקִי וְהַכְנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּהָר הַהוּא וַיְכַוֵּם (מֹה) | מִה וּנְחַת עַמְלָקָא וּכְנַעֲנָא דִּיחַב בְּטוֹרָא
 הָהוּא וּמִחֲנוֹן וּטְרַדְנוֹן עַד חֲרָמָה:
 וַיִּפְתּוּם עַד-חֲרָמָה:

כ"י • וַיִּפְתּוּם • כְּמוֹ (דְּבָרִים ט): "וָאָכַלְתָּ אֹתוֹ טַחֲוֹן" – מִכָּה אַחֵר מִכָּה. עַד-חֲרָמָה • שֵׁם הַמָּקוֹם נִקְרָא עַל
 שֵׁם הַמֶּלֶךְ.

טו (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: | א וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימֶר:

(ב) דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ | ב מִלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן אָרִי
 אֶל-אַרְצָן מוֹשְׁבֵיתֵכֶם אֲשֶׁר אָנִי נָתַן לָכֶם:
 כ"י • כִּי תָבֹאוּ • בְּשׁוֹר לָהֶם שִׁיכְנוּסוֹ לְאַרְצָן.

~ נקודות משיחות קודש ~

הַמְרָגְלִים). דָּוָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה
 בַּמַּעֲמָד וּמִצָּב הַנִּעְלָה הַנִּלְ, חָרִי זֶה גּוֹפָא הוּא הַכְּנָה
 אֶל הַכְּנִיסָה לְאַרְצָן וְהַעֲבֹדָה עִם הָעוֹלָם, דְּדוֹקָא עַל-יְדֵי
 הַקְּדָמָת הַעֲבֹדָה ד"בְּכָל מַאֲדָךְ", "עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ שֶׁל
 מָקוֹם" שֶׁבַּמִּדְבָּר, עַל-יְדֵי-זֶה יְכוּלָה לִהְיוֹת אַחֲרֵי-כֵן
 הַעֲבֹדָה עִם הָעוֹלָם כְּשֶׁבָּאוּ לְאַרְצָן בְּשִׁלִּימוֹת.

(מאמור ד"ה להבין ענין פרשת נסכים,
 ש"פ שלח, מכת"ח תמוז ה'תשמ"ז)

סְמִיכוֹת פְּרִשְׁת הַנִּסְכִּים לְפָרֶשֶׁת הַמְרָגְלִים, כִּי הִתִּיקוֹן עַל
 מַעֲשֵׂה הַמְרָגְלִים הוּא הִפְּךָ מִה שֶׁעָשׂוּ, וְלִהְיוֹת לְאַרְצָן
 דוֹקָא, "כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ", וְשֵׁם גּוֹפָא לְעֶסֶק בַּעֲבוּדַת
 הַנִּסְכִּים שֶׁעָנְגָם הַמִּשְׁכָּה לְמִטָּה וּבִירִירוֹ הַתַּחֲתוֹן.
 וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהַקֶּשֶׁר דִּפְרִשְׁת הַנִּסְכִּים לְפָרֶשֶׁת
 הַמְרָגְלִים אֵינֶנּוּ רַק מִשׁוֹם שֶׁהַכְּנִיסָה לְאַרְצָן וְהַעֲבֹדָה
 דְּנִסְכִּים הִיא תִּיקוֹן עַל חֶטֶא הַמְרָגְלִים, אֲלֹא יִתִּירָה מִזֶּה,
 שֶׁזֶּהוּ הַמִּשְׁךְ לְמָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר (כְּרִצּוֹן

(ג) וַעֲשִׂיתֶם אִשָּׁה לַיהוָה עֹלָה אוֹזֶבַח לְפִלֵּא-נָדָר | ג וְתַעֲבִדוּן קִרְבָּנָא קָדָם יִי עֲלֵתָא אוֹ נִכְסַת
 אוֹ בְּנִדְבָה אוֹ בְּמַעֲדִיכֶם לַעֲשׂוֹת רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה
 מִן-הַבָּקָר אוֹ מִן-הַצֹּאן:

כ"י • וַעֲשִׂיתֶם אִשָּׁה • אֵין זֶה צוּרִי, אֲלֵא: כְּשֶׁתָּבֹאוּ | ב בְּנִדְבָה • אוֹ שֶׁתַּעֲשׂוּ הָאִשָּׁה בְּשִׁבְלִי חוֹבַת מוֹעֲדִיכֶם,
 שֵׁם וְתַעֲלֶה עַל לְבַבְכֶם לַעֲשׂוֹת אִשָּׁה לַה'. רִיחַ | שֶׁחִיבְתִּי אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת בְּמוֹעֵד.
 נִיחֹחַ • שִׁיחָה נִחַת רוּחַ לְפָנָי. לְפִלֵּא-נָדָר אוֹ

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(מֹה) וְתַכֵּף יָרְדוּ הָעַמְלָקִיִּים | א לֵאמֹר הֲלָאָה.
 וְהַכְּנַעֲנִיִּים הָדָרִים בָּאוּתוֹ הָהָר, וְהָכּוּ | (ב) פִּקֵּד עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַר לָהֶם, זָבַח לְפָרַע חֵב שֶׁל נָדָר אוֹ נִדְבָה אוֹ
 אוֹתָם וְשִׁבְרוּ אֶת עֲצֻמוֹתֵיהֶם עַד אֲזוֹר | אִם נִכְנַסְתֶּם אֶל אֶרֶץ מְשֻׁכְנוֹתֵיכֶם, בְּמוֹעֲדֵיכֶם מִן הַבָּקָר אוֹ מִן הַצֹּאן,
 חֲרָמָה. | אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם. וְיִצְוֹנְכֶם שִׁיחָה מִקְבֵּל וּמִרְצָה לַה'.
 (א) אַחֲרֵי זֹאת, דָּבָר ה' אֶל מֹשֶׁה

(ד) וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב קָרְבָּנוֹ לַיהוָה מִנְחָה סֵלֶת
עֲשׂוֹן בָּלוּל בְּרִבְעֵית הַחֵין שֶׁמֶן:

כ"י • וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב • תִּקְרִיבוּ נִסְכִּים וּמִנְחָה לְכָל בְּהֶמְהָה. הַמִּנְחָה כָּלִיל וְהַשֶּׁמֶן נִבְלָל בַּתּוֹכָהּ וְחֵין לִסְפָּלִים,
כְּמוֹ שֶׁשֶּׁנִּינוּ בְּמִסְכַּת סִכָּה (סוכה מח) •

(ה) וַיֵּין לְנֶסֶךְ רִבְעֵית הַחֵין תַּעֲשֶׂה עַל־הָעֹלָה אוֹ
לִזְבַּח לִפְכֶּשׁ הָאֶחָד:

כ"י • לִפְכֶּשׁ הָאֶחָד • עַל כָּל הָאֶמֶר לְמַעַלָּה הוּא מוֹסֵב: עַל הַמִּנְחָה וְעַל הַשֶּׁמֶן וְעַל הַחֵין.

(ו) אוֹ לְאֵיל תַּעֲשֶׂה מִנְחָה סֵלֶת שְׁנֵי עֲשָׂרִים בָּלוּלָה
בַּשֶּׁמֶן שְׁלִשִּׁית הַחֵין:

כ"י • אוֹ לְאֵיל • וְאֵם אֵיל הוּא. (מנחות צא) וְרִבּוּתֵינוּ דָּרָשׁוּ: "אוֹ" לְרִבּוּת אֶת הַפֶּלֶגֶס לְנֶסֶךְ אֵיל (חולין כג) •

(ז) וַיֵּין לְנֶסֶךְ שְׁלִשִּׁית הַחֵין תִּקְרִיב רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה:
וְיִחְמְרָה לְנֶסֶךְ תַּלְתּוֹת הֵינָּה תִּקְרִיב
לְאֶתְחַבֵּל בְּרַעְוָא קָדָם יי:

~ יום חמישי כ"ג סיון ~

(ח) וְכִי־תַעֲשֶׂה בִן־בָּקָר עֹלָה אוֹזֶבַח לְפֶלֶא־גֹדֶר
אוֹזֶשְׁלָמִים לַיהוָה:

(ט) וְהִקְרִיב עַל־בֶּן־הַבָּקָר מִנְחָה סֵלֶת שְׁלֹשָׁה
עֲשָׂרִים בָּלוּל בַּשֶּׁמֶן חֲצֵי הַחֵין:

(י) וַיֵּין תִּקְרִיב לְנֶסֶךְ חֲצֵי הַחֵין אִשָּׁה רִיח־נִיחֹחַ
לַיהוָה:

כ"י • אִשָּׁה רִיח־ • אֵינוֹ מוֹסֵב אֶלָּא עַל הַמִּנְחָה וְהַשֶּׁמֶן, אֲבָל הֵינָּן אֵינוֹ אִשָּׁה, שְׂאִינוֹ נָתַן עַל הָאֵשׁ.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(ד) אִזִּי יִקְרַב בְּעֲלִיו שֶׁל אוֹתוֹ הַקָּרְבָּן
אֶל ה' עִמּוֹ מִן הַדָּגָנִים וְעֲשָׂרוֹן (2.484)	עֲשָׂרוֹנִים (4.96 א"ק) מִן הַסֵּלֶת הַמַּעֲרָב
בְּשָׁלִישׁ לִיטָר שֶׁמֶן.	טוב שְׁלוּמוֹ לַה'.
(ה) סֵלֶת הַמַּעֲרָב עִם רִבְעֵית לִיטָר שֶׁמֶן.	(ז) וַיֵּין עֲבוּר הַנְּסוּף, שְׁלִישׁ לִיטָר
תִּקְרִיב אוֹתוֹ מִקְבֵּל וּמִרְצָה לַה'.	(ט) אִזִּי יִקְרַב עִמּוֹ מִן הַדָּגָנִים
שְׁלוּשָׁה עֲשָׂרוֹנִים (7.452 א"ק) מִן הַסֵּלֶת
הַמַּעֲרָב בַּחֲצֵי לִיטָר שֶׁמֶן.
(ו) וַיֵּין עֲבוּר הַנְּסוּף, רִבְעֵית לִיטָר
תַּעֲשֶׂה אוֹתוֹ עִם הָעוֹלָה אוֹ עִם הַזֶּבֶחַ
לְשִׁלָּה הָאֶחָד.	(ח) וְאֵם עֲשִׂיתָ מִן הַבָּקָר עוֹלָה אוֹ
זֶבֶח, לְפָרִיעַת נָדָר אוֹ לְהוֹדָאָה עַל	(י) וַיֵּין, קָרַב אוֹתוֹ עֲבוּר הַנְּסוּף
מִחֲצִית לִיטָר מִקְבֵּל וּמִרְצָה לַה'.
(ז) וַיֵּין תִּקְרִיב לְנֶסֶךְ חֲצֵי הַחֵין שְׁנֵי
וְלֹאֵיל תִּקְרִיב מִן הַדָּגָנִים שְׁנֵי		

נו
(יא) כָּכָה יַעֲשֶׂה לְשׁוֹר הָאֶחָד אוֹ לְאֵיל הָאֶחָד יֵאָדָן יִתְעַבֵּד לְתוֹרָא חַד אוֹ לְדַבְרָא חַד אוֹ לְאִמֶּר בְּאִמְרִיא אוֹ בְּעִזָּיא:
אוֹ-לֵשָׁה בְּכַבְשִׁים אוֹ בְּעִזִּים:

כַּ"י • אוֹ לֵשָׁה וְגו'. בֵּין שֶׁהוּא בְּכַבְשִׁים, בֵּין שֶׁהוּא בְּעִזִּים. כָּכָשׁ וְשֶׁה קְרוּיִם בְּתוֹךְ שְׁנָתָם. אֵיל • בֶּן שְׁלֹשָׁה-עָשָׂר חֹדֶשׁ יוֹם אֶחָד.

(יב) כַּמִּסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂוּ כָכָה תַּעֲשֶׂוּ לְאֶחָד בְּכַמִּסְפָּרָם:
יב כַּמִּנְיָן דִּי תַעֲבִידוּן כְּדִין תַּעֲבִידוּן לְחַד כַּמִּנְיָנְהוּן:

כַּ"י • כַּמִּסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂוּ • כַּמִּסְפָּר הַבְּהֵמוֹת אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לְקֶרְבָן, כָּכָה תַּעֲשֶׂוּ נִסְכִּים לְכָל אֶחָד מֵהֶם. כַּמִּסְפָּר • כַּמִּסְפָּר שֶׁל בְּהֵמוֹת — מִסְפָּר שֶׁל נִסְכִּים.

(יג) כָּל-הָאֲזִרָח יַעֲשֶׂה-כָכָה אֶת-אֱלֹהֵי לְהַקְרִיב אִשָּׁה רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה:
יג כָּל וְצִיבָא יַעֲבִד כְּדִין יֵת אֵלִין לְהַקְרִיב קֶרְבֵּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעְוָא קֳדָם יְיָ:

(יד) וְכִי-יָגוּר אֶתְכֶם גֵּר אוֹ אֲשֶׁר-בְּתוֹכְכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם וַעֲשֶׂה אִשָּׁה רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה כְּאֲשֶׁר תַּעֲשֶׂוּ בֵּן יַעֲשֶׂה:
יד וְיִזְרִי יִתְגַּזֵּר עִמָּכֻן גֵּיזְרָא אוֹ דִּי בִינִיכֻן לְדִרִיכֻן וְיַעֲבִד קֶרְבֵּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעְוָא קֳדָם יְיָ כְּמָא דִּי תַעֲבִידוּן בֶּן יַעֲבִד:

(טו) הַקְהֵל חֻקָּה אַחַת לָכֶם וְלַגֵּר הַגֵּר חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּכָם בְּגֵר יִהְיֶה לִפְנֵי יְהוָה:
טו וְקָהֵל קֳמָא חַד לְכֻן וּלְגִיזְרָא דִּיתְגַּזֵּר קֳנָם עָלֵם לְדִרִיכֻן כְּנִתְכֻן כְּגִיזְרָא יְהִי קֳדָם יְיָ:

כַּ"י • כָּכָם בְּגֵר • כְּמוֹתְכֶם, בֶּן גֵּר. וְכֵן דְּרֹךְ לְשׁוֹן עֵבְרִית (בראשית יג): "כְּגִנְ-ה' כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם". (מ"א. כב): "כְּמוֹנִי כְמוֹךְ, כְּעַמִּי כְּעַמְךָ".

(טז) תּוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר הַגֵּר אֶתְכֶם: פ
טז אוֹרִיתָא חַדָּא וְדִינָא חַד יְהִי לְכֻן וּלְגִיזְרָא דִּיתְגַּזֵּר עִמָּכֻן:

(יא) כָּכָה יַעֲשֶׂה עִם כָּל שׁוֹר וְעִם כָּל אֵיל וְעִם כָּל רֹאשׁ מִזֵּן הַבְּכָשִׁים אוֹ מִן הָעִזִּים.
(יב) לְפִי מִנְיָן אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ מֵהֶם, כָּכָה תַּעֲשֶׂוּ עִם כָּל אֶחָד מִן הַמִּנְיָנִים.
(יג) כְּזֹאת יַעֲשֶׂה כָּל הַבְּרוּר יְחוּסוֹ אִם קָרַב קֶרְבֵּן מִקָּבֵל וּמִרְצָה לַח'.
(יד) וְכָל הַמִּשְׁתַּרְבֵּב שֶׁנִּכְנַס עִמָּכֶם אוֹ אֲשֶׁר קָבַע אֶת מְדוּרָו בְּתוֹכְכֶם לְאֶרֶץ דִּירוּתֵיכֶם, וְהִגִּישׁ קֶרְבֵּן, וְרָצָה שְׂיִהְיֶה מִקָּבֵל וּמִרְצָה לַח', כָּשֶׁם שֶׁתַּעֲשֶׂוּ, כָּכָה הוּא יַעֲשֶׂה.
(טו) הִי, כָּל אֶחָד מִן הַקְהֵל! חֹק אֶחָד לָכֶם וְלַגֵּר הַמִּשְׁתַּרְבֵּב בְּתוֹכְכֶם, חֹק לְעוֹלָמִי עַד לְאַרְבֵּי דִּירוּתֵיכֶם, וְעוֹד, שֶׁהַגֵּר מְשׁוּל כְּמוֹכֶם לִפְנֵי ה'.
(טז) כָּךְ, הַלָּכָה אַחַת וּפְסָק דִּין אֶחָד יְהִי לָכֶם וְלַגֵּר הַמִּשְׁתַּרְבֵּב בְּתוֹכְכֶם.

~ יום שישי כ"ד סיון ~

(י) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יו ומליל יי עם משה למימר:

(יח) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּבֹאֲכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי מְבִיא אֹתְכֶם שָׁמָּה:

יח מלל עם בני ישראל ותימר להון במעלכון לארץא די אנא מעל יתכון לתמן:

כ"י • בְּבֹאֲכֶם אֶל־הָאָרֶץ • מִשְׁנֵה "בִּיאָה" זו מכל ביאות שבתורה, שְׂבַכְלָן נֵאָמַר: "כִּי־תְבֹאוּ", לְפִיכָךְ בְּלָן לְמִדּוֹת זו מזו, וְכִינֹן שְׁפָרַט לָךְ הַפְתּוֹב בְּאַחַת

מהן, שאינה אלא לאחר ירשה וישיבה, אף בלן בן. אבל זו נאמר בה: "בְּבֹאֲכֶם", מְשַׁנְכְּסוּ בָּהּ וְאָכְלוּ מִלַּחְמָהּ, נְתַחֲיָבוּ בְּחִלָּה.

(יט) וְהָיָה בְּאֲכֻלְכֶם מִלַּחֵם הָאָרֶץ תִּרְיֻמוֹ תְּרוּמָה לַיהוָה:

יט ויהי במיכלכון מלחמא דארץא תפרשון אפרשיותא קדם יי:

(כ) רִאשִׁית עֲרֶסְתְּכֶם חֶלֶה תִּרְיֻמוֹ תְּרוּמָה בְּתְרוּמַת גֶּרֶן בֶּן תִּרְיֻמוֹ אֹתָהּ:

כ"ש אצותכון חלחא תפרשון אפרשיותא קמא די מפרשין מן אדרא בן תפרשון יתה:

כ"י • רִאשִׁית עֲרֶסְתְּכֶם • כְּשֶׁתְּלוּשׁוּ כְּדֵי עֲרִיסוֹתֵיכֶם שְׂאֵתָם רְגִילִין לְלוֹשׁ בַּמִּדְבָּר, וְכֵמָּה הִיא? (שמות טז): וְיִמְדּוּ בְּעֶמֶר, "עֶמֶר לְגִלְגֵּלֶת" (ושעורו ארבעים ושלש ביצים וחמש ביצה) תְּרִימוֹ מִרְאשִׁיתָהּ, כְּלוּמָר, קִדְּם שְׂתֹאכְלוּ מִמֶּנָּה, רִאשִׁית תִּלְקַח חֶלֶה אַחַת תְּרוּמָה

לשם ה'. חלה • טורטי"ל בלע"ז. בְּתְרוּמַת גֶּרֶן • שְׁלֹא נֵאָמַר בָּהּ שְׁעוֹר, וְלֹא בְּתְרוּמַת מַעְשֹׂר, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ שְׁעוֹר. אָכֵל חֲכָמִים נִתְּנוּ שְׁעוֹר לְבַעַל הַבַּיִת – אֶחָד מַעְשָׂרִים וְאַרְבָּעָה, וְלַנְּחִתָּוִם – אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה.

(כא) מִרְאשִׁית עֲרֶסְתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַיהוָה לַיהוָה תְּרוּמָה לְדֹרֹתֵיכֶם: ׀

כא מריש אצותכון תתנו קדם יי אפרשיותא לדריכון:

כ"י • מִרְאשִׁית עֲרֶסְתֵיכֶם • לָמָּה נֵאָמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "רִאשִׁית עֲרֶסְתֵיכֶם" – שׁוֹמֵעַ אָנִי רִאשׁוֹנָה שֶׁבְּעֶסוֹת, תִּלְמוּד־לוֹמַר: "מִרְאשִׁית" – מְקַצֶּתָּהּ

ולא בלה. תתנו לה' תְּרוּמָה • (ספרי) לְפִי שְׁלֹא שֶׁמֵּעֲנוּ שְׁעוֹר לְחֶלֶה, נֵאָמַר "תִּתְּנוּ", שִׁיְהֵא בָּהּ כְּדֵי נְתִינָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

לה' הארץ ומלואה

מראשית ערסתיכם תתנו ליהוה תְּרוּמָה (טו, כא)

למה נסמכה פרשת חלה לפרשת ע"ז, לומר לך, שכל הקמים מצות חלה באלו בשל ע"ז (ויקרא רבה פט"ו, ו)

אָמְרוּ חֲזוֹ"ל (שבת לא, א) "אָמוּנַת זֶה סֵדֶר זְרָעִים", וּפְרָשׁ בְּתוּס' (ד"ה אמונת) "שְׁמָאֵמִין בְּחֵי הָעוֹלָמִים זוֹרְעִי". וְהַחֲדוּשׁ בְּזֶה הוּא, דְּהַרִי הַמְשַׁקִּיעַ בְּעִבּוּדַת הַשָּׂדֶה, עָלוּל

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(יז) אַחֲרֵי זֹאת, דַּבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה מְכַנִּים אֹתְכֶם שָׁם. לֵאמֹר הֲלָאָה. (יח) פֶּקֶד עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַר לָהֶם, אִם נִכְנַסְתֶּם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי

תְּרִימוֹ אוֹתָהּ תְּרוּמָהּ, תְּרוּמַת גֶּרְעִינֵי הַתְּבוּאָה בְּגֶרֶן, כִּכָּה תְּרִימוֹ אוֹתָהּ. (כא) וְכָךְ גַּם רִאשִׁית בְּצֻקְכֶם, תַּעֲשׂוּהָ תְּרוּמָה לַה' לְאֶרֶץ דּוֹרֹתֵיכֶם.

מְכַנִּים אֹתְכֶם שָׁם. (יט) לָכֵן בְּאֲשֶׁר תֵּאָכְלוּ מִמִּזֶּן הָאָרֶץ, אִזִּי תְּרִימוֹ תְּרוּמָה לַה'. (כב) רִאשִׁית בְּצֻקְכֶם, חֶלֶה אַחַת

ועבודתו עשה את החיל הזה, כי אם הקב"ה לבדו הביא לו את הברכה, ואם-כן הרי אין התבואה והעפסה שייכים לו, אלא להקב"ה. ולכן הוא נותן את "ראשית עריסותיכם" – "תרומה לה", כי באמת שיבת העפסה להקב"ה.

וזהו "כל המקנים מצות חלה באלו בטל ע"ז", כי בקיום מצות חלה מראה האדם שאין כח ושלטה לשום דבר מבלעדי ה', ואפילו פרנסתו אינה מגיעה מעצמה ע"פ דרכי הטבע כי אם מהקב"ה לבדו.

(ע"פ לקו"ש ח"ח עמ' 183 ואילך – מוהר"ך לקראת שבת)

לחשב, שגדול התבואה ורוחו שמוקבל מעבודה זו, הם תוצאה מגדל גיעתו והשקעתו בשדהו, ו"כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה" ח"ו.

אך ישאל הורע את שדהו יודע, שגדול התבואה ואיכותה אינם באים מ"כחו" של האדם ח"ו, כי אם הקב"ה הוא הנותן לה כח לעשות חיל, ו"ברכת ה' היא תעשיר". ולכן וריעתו אינה מפני שבכח השדה להביא לו פרנסתו, כי אם ש"מאמין בחי העולמים", שביא לו את פרנסתו על-ידי הוריעה. וזהו תכן מצות חלה, שהאדם מבין ומפיר שלא מגיעתו

(כב) וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה:

מצוה אחת שהיא ככל המצוות: מה העובר על כל המצוות, (בריות ז) פורק על ומפר ברית ומגלה פנים, אף מצוה זו פורק בה על ומפר ברית ומגלה פנים, ואיזו? זו עבודת כוכבים. אֲשֶׁר־דִּבֶּר ה' אֶל־מֹשֶׁה • (הוריות ח) "אנכי" ו"לא יהיה לך" – מפי הגבורה שמענום (תהלים סב): "אחת דבר אלהים שתיים-זו שמעתי".

כ"י • וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ • (ספרי) עבודת כוכבים היתה בכלל "כל המצוות" שהצבור מביאין עליהם פר, והרי הכתוב מוציאה כאן מכללן, לדון בפר לעולה ושעיר לחטאת. וְכִי תִשְׁגּוּ וְגו' • (שם) בעבודת כוכבים - הכתוב מדבר; או אינו אלא באחת מכל המצוות? תלמוד-לומר: "את כל המצוות האלה" –

~ נקודות משיחות קודש ~

משפטים, שהם מצוות שקליות, היינו הנהגות ישרות. האדם ממציא אופנים וטעמים חדשים שעל-ידם הוא 'מעקם' ומעוות את שכל התורה.

(לקוטי שיחות, כרך לח, עמ' 57)

פורק על, ומפר ברית, ומגלה פנים (רש"י טו, כב) פורק על – כנגד חקים, שהם גזרות המלך, ומטרתם קבלת על. מפר ברית – כנגד עדות, שהם עדות וזכרון לתסודי המקום וכדומה, והם כנגד שמירת 'ברית' (ברית היא אות וזכרון בין כורתי הברית). מגלה פנים – כנגד

(כג) אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּיַד־מֹשֶׁה מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וְהִלָּאָה לְדֹרֹתֵיכֶם:

ובכל מה שנתנבאו הנביאים, שנאמר: ל"מן-היום אשר צוה ה' והלָאָה".

כ"י • אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה וְגו' • (ספרי) מגיד, שכל המורה בעבודת כוכבים, ככופר בכל התורה כלה

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מעברית-יהודית

(כב) ואם מחסר תשומת לבכם לא צוה ה' בהן את משה. (כג) כדגמת כל אשר צוה ה' אתכם והלָאָה לדורתיכם. בו על-יד משה, מיום אשר החל בצווי עשייתם את כל המצוות הללו אשר

(כד) וְהָיָה אִם מַעֲיַיִן הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשִׁגְגָה וַעֲשׂוּ כָל־הָעֵדָה פֶּר בֶּן־בְּקָר אֶחָד לְעֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה וּמִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ בַּמִּשְׁפָּט וּשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת׃

חסר א', שאֵינוֹ כְּשֶׁאֵר חֲטָאוֹת, שְׁכָל חֲטָאוֹת שְׁבִתוֹרָה הַבָּאוֹת עִם עוֹלָה, הַחֲטָאוֹת קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה, שְׁנֵאֲמַר (ויקרא ה): "וְאֵת הַשְּׁנֵי יַעֲשֶׂה עוֹלָה", וְזוֹ עוֹלָה קוֹדֶמֶת לַחֲטָאֵת.

כ"י • אִם מַעֲיַיִן הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשִׁגְגָה • (הוריות ה' ב')
אִם מַעֲיַיִן הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה עֲבֵרָה זֹו עַל־יְדֵי שׁוּגְגָה, כְּגוֹן שְׁשִׁגְגוֹ וְהוֹרִי עַל אַחַת מִן הָעֲבוּדוֹת שֶׁהִיא מִתְּרַת לְעַבְד עֲבוּדֹת־כּוֹכָבִים בְּכָךְ. לַחֲטָאֵת • (הוריות יג, זבחים צ')

כח וַיִּכְפֹּר כַּהֵנָּא עַל כָּל כְּנִשְׁמַת דְּכַנִּי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁתַּבֵּק לְהוֹן אָרִי שְׁלוֹמָא הִיא וְאֶנּוּן אִיתִיאוּ יַת קַרְבְּנֵהוּן קַרְבְּנָא קָדָם יְיָ וְחוֹבְתֵהוּן קָדָם יְיָ עַל שְׁלוֹמֵהוּן׃

(כה) וַיִּכְפֹּר הַכֹּהֵן עַל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִסְלַח לָהֶם כִּי־שִׁגְגָה הָיָה וְהֵם הֵבִיאוּ אֶת־קֶרְבָּנָם אִשָּׁה לַיהוָה וַחֲטָאתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שִׁגְגָתָם׃

כ"י • הֵבִיאוּ אֶת־קֶרְבָּנָם אִשָּׁה לַה' • (ספרי, יבמות ט) זֶה הָאֲמֹר בַּפְּרָשָׁה, הוּא פֶר הָעוֹלָה, שְׁנֵאֲמַר: "אִשָּׁה לַה'". וַחֲטָאתָם • זֶה הַשְּׁעִיר.

כו וַיִּשְׁתַּבֵּק לְכָל כְּנִשְׁמַת דְּכַנִּי יִשְׂרָאֵל וְלִגְזִירָא דִּיתְגַּבִּיר בִּינֵיהוֹן אָרִי לְכָל עֲמָא בְּשְׁלוֹמָא׃

(כו) וְנִסְלַח לְכָל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְר הַגֵּר בְּתוֹכָם כִּי לְכָל־הָעָם בְּשִׁגְגָה׃ ס

~ שבת קודש כ"ה סיון ~

כו וְאִם אָנֹכְךָ חַד יַחֲבֹב בְּשָׁלוֹ וַיִּקְרַב עֲזָא בַת שְׁמָה לַחֲטָאתָא׃

(כו) וְאִם־נִפְשׁ אַחַת תַּחֲטָא בְּשִׁגְגָה וַהֲקִרְיָבָה עֲזָ בַת־שְׁמָתָה לַחֲטָאתָא׃

כ"י • תַּחֲטָא בְּשִׁגְגָה • בַּעֲבוּרֹת כּוֹכָבִים. עֲזָ בַת־שְׁמָתָה • שְׁאֵר עֲבֵרוֹת - יְחִיד מִבֵּיא כְּשֶׁבָה אוֹ שְׁעִירָה, וּבְזוֹ קָבַע לָהּ שְׁעִירָה.

כח וַיִּכְפֹּר כַּהֵנָּא עַל אָנֹכְךָ דְּאִשְׁתְּלִי בְּמַחֲבָה בְּשָׁלוֹ קָדָם יְיָ לְכַפֵּרָא עֲלוּהִי וַיִּשְׁתַּבֵּק לַה'׃

(כח) וַיִּכְפֹּר הַכֹּהֵן עַל־הַנֶּפֶשׁ הַשִּׁגְגָה בַּחֲטָאָה בְּשִׁגְגָה לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו וְנִסְלַח לוֹ׃

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(כו) וְאִם טָעָה אָדָם אֶחָד לֹא כֹנֶה, אֲזִי יִקְרַב כְּבִשָּׂה בַת שְׁמָתָה לַחֲטָאתָא.
(כח) אֲזִי יִבְקֹשׁ הַכֹּהֵן כְּפָרָה עַל אוֹתוֹ הָאָדָם שֶׁאֵינוֹ מְרַפֵּז בְּדַעְתּוֹ, עַל אֲשֶׁר טָעָה בַּחֲסֹר תְּשׁוּמַת לֵב לִפְנֵי ה' וַיִּכְפֹּר לוֹ וַיִּמְחַל מַעֲלָיו.

מַחֲסֹר רַפּוּז דַּעְתָּם, וְהֵם הֵבִיאוּ אֵת עוֹלָתָם קָרְבָן אֶל ה', וַחֲטָאתָם עַל חֲסֹר תְּשׁוּמַת לָבָם.
(כו) אֲזִי יִכְפֹּר לַעֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְר הַמִּשְׁתַּבֵּב בְּתוֹכָם כִּי כָל הָאֲנָשִׁים (פּעִל) בַּחֲסֹר תְּשׁוּמַת לֵב.

(כד) וְלִכְנֹן אִם הָיָה חֲסֹר תְּשׁוּמַת הַלֵּב אֲצִל עֵינֵי הָעֵדָה, אֲזִי יַעֲשׂוּ פֶר מִן הַבְּקָר לְעוֹלָה מִקְבֵּל וּמִרְצָה אֶל ה', וְעַמּוֹ דָּגֵן וּמִזִּיגָה כְּמַתְחִיב, וּשְׁעִיר מִן הָעִזִּים לַחֲטָאתָא.
(כח) וַיִּבְקֹשׁ כְּפָרָה עֲלֵיהֶם כִּי הָיָה זֶה

(כט) האזרח בבני ישראל ולגר הגר בתוכם תורה
אחת יהיה לכם לעשה בשגגה:
כט יציבא בבני ישראל ולגירא דיתגיר
ביניהון אריתא חדא יהי לכון לדעבד
בשלו:

(ל) והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח
ומן הגר את יהוה הוא מגדף ונכרתה הנפש ההוא
מקרב עמה:
ל וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה בַיָּד רָמָה מִן־הָאֲזָרָח
וּמִן־הַגֵּר אֶת־יְהוָה הוּא מְגַדֵּף וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מִקְרֵב עִמָּה:

כט"ו ביד רמה • במזיד • מגדף • מחרף, כמו: (יחזקאל
ה) "וְהָיְתָה חֲרָפָה וּגְדוּפָה", (ישעיה לו): "אֲשֶׁר גִּדְּפוּ נַעֲרֵי
מֶלֶךְ־אֲשׁוּר". ועוד דרשו רבותינו: מפאן למכרף את
השם שהוא בכרת (סנהדרין צ. כריתות ד) •

(לא) כי דברי יהוה בזה ואת מצותו הפר הפרת
תפירת הנפש ההוא עונה בה: פ
לא אַרִי עַל מִימְרָא דִּי בְסַר וְיַת פְּקוּדֵיהִי
אֲשֶׁנִּי אֲשַׁמְצָאָה תִּשְׁתַּצִּי אֲנִישָׁא הֵיאָה חוּבָה
בָּהּ:

כט"ו דבריה' • (סנהדרין צט) אזהרת עבודת כוכבים מפי הגבורה, והשאר — מפי משה. עונה בה • בזמן שעונה
בה, שלא עשה תשובה.

(לב) ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש
עצים ביום השבת:
לב וַיְהִיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מְקַשֵּׁשׁ
עֲצִים בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת:

כט"ו ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו • (ספרי)
בגנותן של ישראל דבר הפתוב, שלא שמרו אלא שבת
ראשונה, ובשניה בא זה וחללה.

נקודות משיחות קודש ~

המעשה הוא העקר

ועוד) שהטעם לזה שצו המרגלים לשאר במדבר הוא כי
עקר עסקם במדבר היה בלמוד התורה וכמתן"ל (מכילתא
בשלח טו, ז) לא נתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן,
דעקר למוד התורה הוא בהכנה והשגה, מה שאין-כן
בארץ ישראל עקר העבודה היא במעשה — מצות
מעשיות, "שש שנים תזרע שדך" וגו'.
ועל-פי-זה חשבו ישראל דמפיון ש"נגזר עליהן שלא
לפנס לארץ", הרי זה סימן ש"אין מחיבים במצות",
שהיא עבודת "ארץ ישראל" כנ"ל.
ועל זה בא ספור המקושש להורות, דאף ש"לשם שמים

וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת: (טו, לב)
מעשה המקושש היה כו' מיד אחר מעשה מרגלים, דאמר
במדבר דלשם שמים נתפנו, שהיו אומרים: ישראל, בין
שנגזר עליהן שלא לפנס לארץ מפעשה מרגלים, שוב אין
מחייבין במצות. עמד וחלל שבת, כדי שיהרג ויכא
אחרים (תוד"ה אפילו, בבא בתרא קיט, ב)
יש לעיין, מהו הטעם לזה שחשבו בני ישראל דמשום
שנגזר עליהם שלא לפנס לארץ, אינם מחיבים במצות,
דמדוע יפטרו מחיוב המצות בשביל זה?
ויוכן זה על-פי המבאר בסה"ק (ראה לקו"ת ריש פרשתנו,

(כט) מי שיחוסו ברור מן בני ישראל
והזר המשתרע בתוכם, הלכה אחת
תהיה לכם למי ששעה ללא כונה.
(ל) ואדם שעשה זאת ביד רמה, הן
מי שיחוסו ברור בארץ והן
האדם בקטיעה, ומטען כבד של
אשמתו עליו.
(לב) וכאשר שקנו בני ישראל
במדבריות, מצאו איש חוטב לעצמו
גזרי עצים ביום השבת.

נתפנן, ומחשבתו ושכלו היו שלמים עם הקב"ה ותורתו, מכל-מקום מבין שכלל חלל את השבת במעשה, נתחייב סקילה. והוא הדבר בנוגע לאלו שנשארו ב"מדבר", דאף שרב עסוקם היה בתורה ובקבלת השכל,

מכל-מקום הרי הם "מחזקים במצות", ועקר ענין המצוה – צנות וחבור עם הקב"ה הוא על-ידי מעשה המצוה.

מתוך 'לקראת שבת'

(ג) ויקריבו אתו המצאים אתו מקשש עצים אל-משה ואל-אהרן ואל כל-העדה:

לג וקריבו יתה דאשכחו יתה בד מגבב אעין לות משה ולות אהרן ולות כל כנשתא:

כ"י • המצאים אתו מקשש • (ספרי. סנהדרין מ"א) שהתרו בו ולא הניח מלקושש, אף שמצאוהו והתרו בו.

(ד) ויניחו אתו במשמר כי לא פרש מה-יעשה לו:

לד ואסרו יתה בבית מטרא ארי לא אתפרש להון מה דיעבדון לה:

כ"י • כי לא פרש מה-יעשה לו • (ספרי. סנהדרין עח) לא היו יודעים באיזו מיתה ימות, אבל יודעים היו שהמחלל שבת במיתה.

(ה) ויאמר יהוה אל-משה מות יומת האיש רגום אתו באבנים כל-העדה מחוץ למחנה:

לה ואמר יי למשה אתקטלא יתקטל גברא מרגם יתה באבניא כל כנשתא מברא למשריתא:

כ"י • רגום • עשה פשנ"ט בלע"ז, וכן: "הלוף" אלנ"ט, וכן: "זכור" ו"שמור".

(ו) ויצאו אתו כל-העדה אל-מחוץ למחנה וירגמו אתו באבנים וימת כאשר צוה יהוה את-משה: פ

לו ואפיקו יתה כל כנשתא למברא למשריתא ורגמו יתה באבניא ומית כמא די פקיד יי ית משה:

כ"י • ויצאו אתו • מכאן, שבית הסקילה חוץ ורחוק מבית-דין (סנהדרין מב).

(ז) ויאמר יהוה אל-משה לאמר:

לז ואמר יי למשה למימר:

(ח) דיבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על-כנפי בגדיהם לדורתם ונתנו על-ציצת הכנף פתיל תכלת:

לח מלל עם בני ישראל ותימר להון ויעבדון להון כרוספדין על כנפי כסותהון לדריהון ויתנון על כרוספדא דכנפא חוטא דתכלתא:

כ"י • ועשו להם ציצת • על שם הפתילים התלויים בה, כמו (יחזקאל ח): "ויקחני בציצת ראשי". דבר אחר: "ציצת" – על שם "וראייתם אותו", כמו (שיר ב): "מצוין מן-החרקים". תכלת • (מנחות מר) צבע ירק של חלזון.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(לח) צוה את בני ישראל ואמר להם, כי יעשו להם תוספים משתלשלים מכנפי בגדיהם העליונים לארץ דורותיהם, וישימו מעל התוספים המשתלשלים מן הכנפות חוט צמר כבשים צבוע תכלת-אפרפר.

הרוג, ובזאת כי ירגמו אותו באבנים כל העדה מחוץ למחנה. (לז) מיד הוציאו אותו מחוץ למחנה ורגמו אותו באבנים עד שמת כפי שצוה ה' את משה. (לז) ודבר ה' אל משה לאמר

(לג) אזי הגישו אותו, את אשר הם מצאוהו חוטב לעצמו גזרי עצים, אל משה ואל אהרן ושאר העדה. (לד) ושמו אותו בכלא כי לא הברר להם מה יעשה בו. (לה) ודבר ה' אל משה, יהרג האיש

(לט) וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תָתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם:

לט ויהיו לכם לציצית וראיתם אותו וזכרתם את כל־מצוות יהוה ועשיתם אותם ולא־תתירו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר־אתם זנים אחריהם:

כמו "מתור הארץ". הלב והעינים הם מרגלים לגוף, ומסרסרים לו את העבדות: העין רואה והלב חומד, והגוף עושה את העבדות.

כ"ה וזכרתם את־כל־מצות ה' • שמנין גימטריא של "ציצית" – שש מאות, ושמונה חוטים וחמשה קשרים הרי תרי"ג. ולא־תתירו אחרי לבבכם •

~ נקודות משיחות קודש ~

ש'שכילה נכראו העינים – הרי הוא 'סומא' לפי שעה, ועוד גרוע מקד. והרי אמרו רז"ל: "סומא חשוב כמת".

(אגרות קודש, כרך יט, עמ' שדמ)

ולא תתירו אחרי עיניכם (טו, לט)

מי שמתפלל בעיניו באפן האסור, הפך התכלית

(מ) לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם:

מבדיל בתדקדוקו ומעבדונו ית כל פקודי ויהיו קדישין קדם אלהיו:

מא אָנָּה יי אלהיו די אפקית יתכון מארעא דמצרים למתיו לכון לאלה אָנָּה יי אלהיו: פ פ פ

(מא) אָנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אָנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

שהמחלל את השבת כאילו עובד עבודת כוכבים, שאף היא שקולה ככל המצוות, וכן הוא אומר בעזרא: (נחמיה ט): "ועל הר־סיני ירדת [ותתן להם תורה ומצוות]. ואת שבת קדשך הודעת להם". ואף פרשת ציצית, לכך נסמכה לאלו, לפי שאף היא שקולה כנגד כל המצוות, שנאמר: "ועשיתם את־כל־מצוותי":

כ"ה (לח) על פנפי בגדיהם • כנגד (שמות יט) "ואשא אתכם על־פנפי נשרים". על ארבע כנפות, ולא בעלת שלש, ולא בעלת חמש (ובחים י"ח ב) – (ר"ל שאין עושים ה' ציצית לחמש כנפות אלא ד' בד' כנפות המרוחקות ועיין בטור או"ח סי' י) כנגד ארבע לשונות של גאלה, שנאמר במצרים (שמות ה): "והוצאתי", "והצלתי", "וגאלתי", "ולקחתי". פתיל תכלת • (ספרי) על שם שכול בכורות. תרגום של

כ"ה אָנִי ה' • (ספרי) נאמן לשלם שכר. אלהים • נאמן להפרע. אשר הוצאתי אתכם • (ספרי) על־מנת־כן פדיתי אתכם שתקבלו עליכם גזרותי. אָנִי ה' אלהים • (ספרי) עוד למה נאמר? כדי שלא יאמרו ישראל: מפני מה אמר המקום? לא שנעשה ונטל שכר? אנו לא עושים ולא נוטלים שכר! – (שבת פ"ח) על פרחכם אני מלככם". וכן הוא אומר (יחזקאל כ): "אם־לא ביד חזקה וגו' אמלך עליכם". דבר אחר: למה נאמר יציאת מצרים? אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה של בכור לשאינה של בכור, אני הוא עתיד להבחין ולהפרע מן התולה קלא אילן בבגדו, ואומר תכלת הוא (ב"מ ס"א). ומיסודו של רבי משה הדרשן העתקתי: למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת עבודת כוכבים? (חולין ה) לומר,

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(לט) ויהיו אלה לכם תוספים משתלשלים בולטים לעין, תראו אותם ומיד תזכרו את כל מצוות ה' ותעשו אותן, ולא תשוטטו אחר לבותיכם ועיניכם אשר אתם להוטים באפן של פריצת גבול ללכת אחריהם.

(מ) כדי שתזכרו זאת בתמידות ותעשו את כל מצוותי, אזי תהיו מקדשים לאלהים.

(מא) אָנִי, בורא עולם, אלהים אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים כדי שאני אהיה לכם האלה, אני, בורא עולם אלהים, נצחי ההשארות.

שפול: "תכלא", ומפתם היתה פלילה, וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת צרב. ושמונה חוטים שבה - כנגד שמונה ימים ששהו ישראל, משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים:

קי"ט פסוקים, פל"ט סימן. חסלת פרשת שלח

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רלב - רלד

המשך ביאור למס' שבועות ליום ראשון עמ' א

גמרא

בשכרם ויפטר בשבועה. 41
מקשה הגמרא: אדרבה, שכיר נחא ליה דלשתבע בעל הבית ונפקע 42
- לשכיר נח שישבע בעל הבית ויפטר, כי היכי דליגריה בעל הבית 43
- כדי שבעל הבית לא יחשוש לשוכרו מחמת שיחשוד בו שיתבע 44
שוב שכרו, וישבע ויטול. מתרצת הגמרא: בעל הבית על פורחיה 45
אמר - בעל הבית בעל כרחו צריך לשכור פועלים למלאכתו, ואף 46
אם ידע שעלול לשלם פעם שנית על פי שבועתם לא ימנע 47
מלשוכרם. מקשה הגמרא: והלא שכיר נמי על פורחיה מיתגר - 48
אף השכיר נשכר למלאכת בעל הבית בעל כרחו, כדי שיהיה לו 49
ממון להתפרנס ממנו, ואף אם יהיה בעל הבית נאמן להפטר על 50
ידי שבועה לא ימנע מלהשכיר. 51
הגמרא מבארת את טעם התקנה באופן אחר: אלא, בעל הבית 52
טרוד בפועליו הוא, כלומר, יתכן מצב שבעל הבית צריך לשלם 53
לכמה פועלים, ומחמת טרדתו בא לידי טעות ששכור שנתן לפועל 54
מסויים ובאמת נתן לפועל אחר, ואף אם נחייבו שבועה יתכן 55
שישבע כפי טעותו, ולפיכך עקרו חכמים את השבועה מבעל 56
הבית ואמרו שהשכיר, שאינו טרוד, ישבע ויטול. 57
מקשה הגמרא: אם אכן מסתבר לנו שבעל הבית הוא הטועה, 58
וליתב ליה בלא שבעה - יהא הדין שישלם בעל הבית ללא 59
שבועה כלל, שאף שבעל הבית טוען ברי שפרע, יש להחשיבו 60
כטוען 'שמא', כיון שמחמת טרדתו בפועליו בודאי שכח אם פרע 61
או לא, ומדוע תיקנו חכמים שישבע השכיר. מתרצת הגמרא: 62
תיקנו כן כדי להפסיק - לפיכך ולרצותו דעתו של בעל הבית, כיון 63
שהוא סובר שאינו טועה, אלא נראה לו שבאמת פרע לשכירו, 64
ואם נתקן שיטול ממנו ללא שבועה יחשוב שנטלו ממנו שלא 65
בדין. 66
מקשה הגמרא: אם אכן זה טעם השבועה, וליתב ליה בעדים - 67
יתקנו חכמים שאין בעל הבית רשאי לפרוע שכר לשכירו אלא 68
בעדים, ואם יהיה ויכוח ביניהם ולא יהיו עדים שפרעו, יטול 69
השכיר ללא שבועה. מתרצת הגמרא: מריחא ליה מילתא - יש 70
טורח בדבר, שיצטרך בעל הבית לחזר אחר עדים בכל פעם 71
שירצה לפרוע שכר לשכירו. 72
ממשיכה הגמרא ומקשה: וליתב ליה מעיקרא - ויתקנו חכמים 73
שיתן בעל הבית את השכר לשכיר בבוקר קודם שמתחיל את 74
עבודתו, ובאופן כזה אין שום חשש, שהרי אם יתבענו בערב לא 75
יהיה נאמן, שבודאי כבר שילם לו בבוקר. מתרצת הגמרא: שנייה 76
רוצין בהקפה - גם בעל הבית וגם השכיר רוצים שהשכר ינתן רק 77
בערב, לאחר העבודה, בעל הבית רוצה בכך כיון שלפעמים אין 78
לו ממון בבוקר, והשכיר רוצה שלא יהיו המעות בידו כל היום, 79
כדי שלא יוציאם, אלא יהיו שמורים לו לערב, לפרנסתו. 80

1 שנינו במשנה: כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין. 2
3 הגמרא מביאה את המקור לכלל זה. מבארת הגמרא: מנלן 4
5 שכשהטילה התורה שבועה כוונתה שהנתבע הוא שישבע ויפטר, 6
7 ולא שהנתבע ישבע ויטול, דאמר קרא לענין שבועת שומר שכר 8
9 הטוען שהחפץ נאנס 'שבעת ה' תהיה בין שניהם וגו' ולקח בעליו 10
11 ולא 'ישלם' (שמות כב י), והיינו שבעל הפקדון התובע את השומר 12
13 'יקח' את השבועה ועל ידי זה השומר 'לא ישלם', ומשמע שמי 14
15 שגליו לשלם, והיינו הנתבע, לו שבועה - עליו מוטל חיוב השבועה. 16
17 שנינו במשנה: ואלו נשבעין ונומלין בו' השכיר. 18
19 מבררת הגמרא: מאי שנא - במה שונה דינו של שכיר, דתקיני ליה 20
21 רבנן דמשבעין ונשקיל - שמחמת כן תיקנו לו חכמים שישבע ויטול. 22
23 מבארת הגמרא: אמר רב יהודה, אמר שמואל, הלכות גדולות שנו 24
25 כאן בענין שבועות אלו. 26
27 קודם שתבאר הגמרא את דבריו, מבררת הגמרא את משמעות 28
29 לשונו. תמזה הגמרא: 'הלכות', הני הלכתא ניהו - וכי שבועות 30
31 אלו נאמרו 'הלכה למשה מסיני', כמשמעות הלשון 'הלכות', והרי 32
33 אינם אלא תקנת חכמים. הגמרא משנה את נוסח הדברים 34
35 שנאמרו בשם שמואל: אלא אימא - אמור כך בדברי שמואל, 36
37 תקנות גדולות שנו כאן, אף על נוסח זה שואלת הגמרא: הרי 38
39 מהלשון 'גדולות' מקלל דאיכא קטנות - משמע שישנם תקנות 40
קטנות, וקשה, מה הכוונה בכך, וכי יש תקנות חכמים שהם קטנות 41
ויש שהם גדולות. 42
43 אלא אמר רב נחמן, אמר שמואל, תקנות קבועות שנו כאן - נאמרו 44
45 כאן תקנות שראוי לקובען, אף שבכך נעקר דין התורה שהנתבע 46
47 נשבע ונפטר, כפי שדרשו לעיל מפסוק, ואף שהיה ראוי להטילה 48
49 על בעל הבית, שישבע ויפטר בדין התורה, אך עקריה רבנן 50
51 לשבועה מפעל הבית - עקרו חכמים את השבועה הראויה להיות 52
53 מוטלת על בעל הבית, ושנייה אשכיר - והטילו אותה על השכיר 54
55 שהוא התובע, שישבע ויטול, והטעם שעשו כן הוא משום כדי 56
57 חיו - כדי מחייתו של השכיר, שלא יוכל בעל הבית להשבע 58
59 ולהפטר, אלא השכיר ישבע ויטול, ויהיו לו מעות למחייתו. 60
61 תמזה הגמרא: ומשום כדי חיו דשכיר קנסינן ליה לבעל הבית - וכי 62
63 בשביל מחייתו של השכיר אנו קונסים את בעל הבית שיוכל 64
65 שכירו להשבע וליטול ממנו ממון שלא כעיקר הדין. משיבה 66
67 הגמרא: בעל הבית גופיה נחא ליה דמשבע שכיר ונשקיל - בעל 68
69 הבית עצמו נח לו שאם תהיה הכחשה ביניהם שישבע השכיר ויטול, 70
71 כי היכי דאיתגרון ליה פועלי - כדי שסיכמו פועלים להשכיר 72
73 עצמם לעבוד אצלו, שאילו היה הדין שבעל הבית נשבע ונפטר 74
75 היו פועלים חוששים להישכר לעבודה, שמא יכפור בעל הבית 76
77

לוח תהלים

יום ראשון, י"ט סיון < מפרק צ עד סוף פרק צו

יום שני, כ' סיון < מפרק צז עד סוף פרק קג

יום שלישי, כ"א סיון < מפרק קד עד סוף פרק קה

יום רביעי, כ"ב סיון < מפרק קו עד סוף פרק קז

יום חמישי, כ"ג סיון < מפרק קח עד סוף פרק קיב

יום שישי, כ"ד סיון < מפרק קיג עד סוף פרק קיח

שבת קודש, כ"ה סיון < פרק כ, פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון י"ט סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 162, פרק ז ובוה יוב... עד עמ' פב, עליו כלל.

שלמעלה הן "איך-סוף" (בלתי מוגבלות) ולמעלה מהגבלות המקום והזמן, הרי הנבראים כפי שהם במקורם, מורגש בהם אופן היחוד עם הקב"ה הנעלה יותר, שהם בטלים במציאות במקורם, כשם שאור השמש בטל במציאות בהיותו במקורו, בשמש. ואילו, בשעה שהכוח האלקי המהווה את הנבראים (הדיבור שלמעלה, בחינת המלכות) בא אחרי צמצומים במדרגה של להיות מקור לנבראים, לגבי מדרגה זו של הכוח האלקי, אי אפשר כבר

פֶּרֶק ז. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, שמשמעות ציווי התורה את ענין היחוד, להאמין ולדעת שהקב"ה יחיד, ואשר "בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" – איננה למנוע את הטעות של א"ל נוסף, אלא שמבלעדי הקב"ה אין שום

דבר נוסף, שכן כל הנבראים בטלים

במציאות ומאוחדים בו יתברך; אלא שהצמצום וההסתר מסתירים על החיות האלקית, המהווה את הנברא תמיד מ"אין" ל"יש", שלא תיראה ולא תהיה גלויה בנברא –

שער היחוד והאמונה

פרק ז ובוה יובן מ"ש בזה הקדוש דפסוק שמע ישראל הוא יחודא עילאה וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הוא יחודא תתאה כי ועד הוא אחד בחלופי אתוון כי הנה סיבת וטעם הצמצום וההסתר הזה שהסתיר והעלים הקדוש ברוך הוא את החיות של העולם כדי שיהיה

ולכן מרגיש הנברא את עצמו ל"מציאות"; ברם, ההסתר הוא רק לגבי הנברא בלבד, ואילו לגבי הקב"ה, אין בהסתר משום הסתר, שכן הוי' ואלקים הם "כולא חד", הם שניהם דבר אחד, וההסתר שמצד שם אלקים אינו מכסה על שם הוי'. בפרק זה, פרק ז, יסביר רבנו הזקן, שעל פי מה שהוסבר לעיל, יובן מה שכתוב בזה הקדוש, ש"שמע ישראל" הוא "יחודא עילאה" – האופן הנעלה יותר של יחוד, ו"ברוך שם כבוד מלכותו" הוא "יחודא תתאה" – האופן הנמוך יותר של יחוד. שכן, אם נלמד באופן פשוט, שהכוונה ב"יחוד" הוא רק יחודו של הקב"ה שהוא א"ל אחד, – איך מתאים לומר שיש אופן נעלה יותר של יחוד ואופן נמוך יותר של יחוד? אך, לפי המבואר כאן, שמשמעות היחוד היא יחודו של הקב"ה במובן זה, שכל הנבראים בטלים ומאוחדים בו יתברך – כאן שייך כבר לומר אופן נעלה יותר של יחוד ואופן נמוך יותר של יחוד. שכן, הכוח האלקי המהווה את הנבראים שיהיו מציאות יש, שהוא הדיבור שלמעלה, בחינת המלכות, בשעה שכוח זה נמצא עדיין במקורו (כמו למשל באדם, כשאותיות דיבור כלולות עדיין במחשבה שבמות ובמדות שבלב, המביאות לאחר מכן לדבר את הדיבור (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל ח"א פ"כ – כא") כך למעלה, כשהדיבור שלמעלה (בחינת המלכות) עומד עדיין בהתכללות במדות שלמעלה) הרי במדות שלמעלה שהן למעלה מלהיות מקור לעולמות ונבראים המוגבלים במקום וזמן, שהרי המדות

וּבְזֶה – כמה שדובר לעיל, יוֹבֵן מַה שְּׁכָתוּב בְּזֶה הַקְדוּשׁ, דְּפֶסוּק "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" – עד "ה' אחד", הוּא "יְחִוּדָא עִלְיָא", – האופן הנעלה יותר באחדות ה', ו"בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" – הוּא "יְחִוּדָא תַתְּיָא", – האופן הנמוך יותר באחדות ה'. איזו שייכות יש ל"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" לענין היחוד? – כִּי "וָעֶד" הוּא "אַחַד" בְּחִלּוּפֵי אֲתוּנָן. – כִּי הַמְלָה "ועד" היא "אחד" בחילופי אותיות. האות "א" מ"אחד" מוחלפת באות "ו" של "ועד" – בהתאם לשייכות שיש לאותיות "אהו" (אותיות המשך – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א) ביניהן; והאות "ח" מ"אחד" מוחלפת באות "ע" של "ועד" – שכן שתיהן הן מהאותיות "אהח"ע, שה"מוצא" שלהן אחד; והאות "ד" רבתי מ"אחד" נעשית ה"ד" מ"ועד". כִּי הֵנָּה, סִבַּת וְטַעַם הַצְמָצוּם וְהַהֶסְתֵּר הַזֶּה, שֶׁהִסְתִּיר וְהָעֵלִים הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַחַיּוּת שֶׁל הָעוֹלָם כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה הָעוֹלָם נִרְאֶה

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בקובץ ליובאוויטש נדפס מכתבי ע"ד חילוף זה" – ב"קובץ ליובאוויטש" (תשובות וביאורים (ברוקלין, תשל"ד) ס"ד (ע' 62)) נדפס מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות חילוף "ועד" ב"אחד". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמ"ש בזה"ב קלה, א".

כשרים, למעלתו של המלך, גם עליהם לא שייך ענין המלוכה. רק "כָּרַב עִם" – דְּוָקָא – "הַדְרַת מַלְךְ". – שכן, על "רוב עם" דוקא שייך ענין המלוכה; בדוגמה זו הדבר למעלה, שתכלית התגלות המלוכה שלמעלה היא על הנבראים

התחתונים דוקא, אלה הנראים כדבר נפרד בפני עצמו מאלקות, ולא נראה איך הם בטלים לאלקות – עליהם בא ענין המלוכה, שהם יהיו נכנעים ובטלים להקב"ה. וְשֵׁם הַמְּוֹרָה עַל מִדַּת מַלְכוּתוֹ וְיַתְבָּרָה, הוּא שֵׁם אֲדֻנּוּת, כִּי – עֵינִי הַמְּלוּכָה הוּא מֵה שְׁהוּא אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. וְנִמְצָא, כִּי מִדַּת זו – מִדַּת הַמְּלוּכָה, וְשֵׁם זֶה – הַשֵּׁם שֶׁל אֲדֻנּוּת הַמְּוֹרָה עַל מְלוּכָה, הֵן הַמְּהוּיָן וּמִקְנִיָּמִין – אֵת הָעוֹלָם, לְהוֹיֹת עוֹלָם בְּמֹת

שְׁהוּא עֲכָשׁוּ, יֵשׁ גְּמוּר וְדָבָר נִפְרָד בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ וְאִינוּ בְּטֵל בְּמִצִּיאוֹת מִמֶּשׁ, כִּי בְּהַסְתַּלְקוֹת מִדָּה זוֹ וְשֵׁם זֶה חֶסֶד-וְשָׁלוֹם – מֵהָעוֹלָם, הֵיכָה הָעוֹלָם חוֹזֵר לְמִקְוֵרוֹ בְּדָבָר ה' וְרוּחַ פִּיּוֹ וְיַתְבָּרָה, וּבְטֵל שֵׁם בְּמִצִּיאוֹת מִמֶּשׁ, וְלֹא הֵיכָה שֵׁם – הַהֲגֵדֶרָה שֶׁל "עוֹלָם" – חֵל, עָלָיו כָּלֵל. – שכן, "עוֹלָם" הוּא עֵינִי שֶׁל מִצִּיאוֹת וְהַגְבְּלָה, וְשֵׁם, בְּמִקְוֵרוֹ, לֹא הִיא "מִצִּיאוֹת" וְלֹא הִיוּ לוֹ הַהֲגְבָלוֹת שֶׁל עוֹלָם.

דָּבָר נִפְרָד בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ – כְּלוּמָר, מִדּוּעַ, אֲכֵן, עַל הָעוֹלָם לְהִירָאוֹת כ"ש" וּכְדָבָר בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ? מֵה הִיא חֶסֶד, אִם הָעוֹלָם הִיא נִרְאָה כְּפִי שֶׁהוּא בְּאֵמֶת, שֶׁהוּא בְּטֵל בְּמִצִּיאוֹת לְמִקְוֵרוֹ? – הַסִּיכָה לָכֵן וְטַעְמוֹ שֶׁל דָּבָר הוּא, הֵנָּה הוּא יָדוּעַ לְכָל,

כִּי תִכְלִית בְּרִיאוֹת הָעוֹלָם הוּא בְּשִׁבְלֵי הַתְּגָלוֹת מַלְכוּתוֹ וְיַתְבָּרָה, – שִׁיחִיה גְּלוּי שֶׁהִקְב"ה הוּא הַמֶּלֶךְ, דְּ"אִינוּ מַלְךְ" – לֹא שִׁיךְ עֵינִי הַמְּלוּכָה, בְּלֹא עִם, – שְׁעִלִּיהֶם יִמְלוּךְ הַמֶּלֶךְ, פְּרוּשׁ "עִם" מְלִשׁוֹן "עוֹמְמוֹת", – כְּמוֹ "גַּחְלִים עוֹמְמוֹת", גַּחְלִים כְּבוֹיִים בָּהֶם לֹא נִרְאִית הָאֵשׁ; כֵּךְ גַּם בִּיחֹס לְמֶלֶךְ, שֶׁהַכּוֹנֵנָה ב"עִם" הִיא, אֵלֶּה שֶׁלֹּא נִרְאָה בָּהֶם הַקֶּשֶׁר עִם הַמֶּלֶךְ, שֶׁהֵם דְּבָרִים נִפְרָדִים וְזֵרִים וְרַחוּקִים מִמַּעֲלָת הַמֶּלֶךְ, – וְדוּקָא עֲלֵיהֶם בֹּא עֵינִי הַמְּלוּכָה, מִצֵּד הַתְּבַטְלוֹת אֶל הַמֶּלֶךְ. כִּי אֵלֶּה אֲפִילוֹ הִיוּ לוֹ – לְמֶלֶךְ, בְּנִים רַבִּים מֵאֵד – לֹא שִׁיךְ שֵׁם "מְלוּכָה" עָלֵיהֶם, – שְׁכֵן, בְּנִים הֵם חֵלֶק מֵהַמֶּלֶךְ עֲצֻמוֹ – "כֹּרֵא כְרַע דַּבְּכוּה" – וְלִכֵּן לֹא שִׁיךְ עֲלֵיהֶם עֵינִי הַמְּלוּכָה, אֲלֵא דוּקָא עַל רַחוּקִים וְזֵרִים; וְכֵן – לֹא שִׁיךְ עֵינִי הַמְּלוּכָה, אֲפִילוֹ עַל שְׂרִירִים לְבָדָם, – לְמִרְוֹת שְׁאִין הַשְּׂרִירִים חֵלֶק מֵהַמֶּלֶךְ עֲצֻמוֹ, הֵם זֵרִים, אֲךָ כִּיווֹן שִׁישׁ לָהֶם יִחֹס,

שער היחוד והאמונה

הָעוֹלָם נִרְאָה דָּבָר נִפְרָד בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ הֵנָּה הוּא יָדוּעַ לְכָל כִּי תִכְלִית בְּרִיאוֹת הָעוֹלָם הוּא בְּשִׁבְלֵי הַתְּגָלוֹת מַלְכוּתוֹ וְיַתְבָּרָה דְּאִינוּ מַלְךְ בְּלֹא עִם פִּי עִם מְלִשׁוֹן עוֹמְמוֹת שֶׁהֵם דְּבָרִים נִפְרָדִים וְזֵרִים וְרַחוּקִים מִמַּעֲלָת הַמֶּלֶךְ כִּי אֵילוֹ אֲפִילוֹ הִיוּ לוֹ בְּנִים רַבִּים מֵאֵד לֹא שִׁיךְ שֵׁם מְלוּכָה עֲלֵיהֶם וְכֵן אֲפִילוֹ עַל שְׂרִירִים לְבָדָם רַק בְּרֹב עִם דוּקָא הִדְרַת מַלְךְ וְשֵׁם הַמְּוֹרָה עַל מִדַּת מַלְכוּתוֹ וְיַתְבָּרָה הוּא שֵׁם אֲדֻנּוּת כִּי הוּא אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ וְנִמְצָא כִּי מִדָּה זוֹ וְשֵׁם זֶה הֵן הַמְּהוּיָן וּמִקְנִיָּמִין הָעוֹלָם לְהוֹיֹת עוֹלָם כְּמוֹת שֶׁהוּא עֲכָשׁוּ יֵשׁ גְּמוּר וְדָבָר נִפְרָד בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ וְאִינוּ בְּטֵל בְּמִצִּיאוֹת מִמֶּשׁ כִּי בְּהַסְתַּלְקוֹת מִדָּה זוֹ וְשֵׁם זֶה ח' הִיא הָעוֹלָם חוֹזֵר לְמִקְוֵרוֹ בְּדָבָר ה' וְרוּחַ פִּיּוֹ ית' וּבְטֵל שֵׁם בְּמִצִּיאוֹת מִמֶּשׁ וְלֹא הִיא שֵׁם עוֹלָם עָלָיו כָּלֵל

הָעוֹלָם נִרְאָה דָּבָר נִפְרָד בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ הֵנָּה הוּא יָדוּעַ לְכָל כִּי תִכְלִית בְּרִיאוֹת הָעוֹלָם הוּא בְּשִׁבְלֵי הַתְּגָלוֹת מַלְכוּתוֹ וְיַתְבָּרָה דְּאִינוּ מַלְךְ בְּלֹא עִם פִּי עִם מְלִשׁוֹן עוֹמְמוֹת שֶׁהֵם דְּבָרִים נִפְרָדִים וְזֵרִים וְרַחוּקִים מִמַּעֲלָת הַמֶּלֶךְ כִּי אֵילוֹ אֲפִילוֹ הִיוּ לוֹ – לְמֶלֶךְ, בְּנִים רַבִּים מֵאֵד – לֹא שִׁיךְ שֵׁם "מְלוּכָה" עָלֵיהֶם, – שְׁכֵן, בְּנִים הֵם חֵלֶק מֵהַמֶּלֶךְ עֲצֻמוֹ – "כֹּרֵא כְרַע דַּבְּכוּה" – וְלִכֵּן לֹא שִׁיךְ עֲלֵיהֶם עֵינִי הַמְּלוּכָה, אֲלֵא דוּקָא עַל רַחוּקִים וְזֵרִים; וְכֵן – לֹא שִׁיךְ עֵינִי הַמְּלוּכָה, אֲפִילוֹ עַל שְׂרִירִים לְבָדָם, – לְמִרְוֹת שְׁאִין הַשְּׂרִירִים חֵלֶק מֵהַמֶּלֶךְ עֲצֻמוֹ, הֵם זֵרִים, אֲךָ כִּיווֹן שִׁישׁ לָהֶם יִחֹס,

~ יום שני כ' סיון ~

מִדָּה שִׁיעוּר לִשְׁנֵה פְּשׁוּטָה: מַעֲמ' פֶּב, וְהֵנָּה גִּדְר וּבַח'... עַד עַמ' פֶּב, וְלֹד' סִמְרִין. לְהֵן שִׁיבוֹת בְּמִדּוֹת תְּקִדּוֹשׁוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, – בְּעוֹלָם ה"אֲצִילוֹת". כִּי הַמִּדּוֹת הֵן "אִין-סוֹף", כְּמוֹזְכָּר לְעִיל, שְׁמִדַּת חֶסֶד הִיא חֶסֶד בְּבַחֲנִיה שֶׁל "אִין-סוֹף", וְכֵן שְׁאֵר הַמִּדּוֹת – הֵרִי שֶׁלֹּא שִׁיךְ בָּהֶן כָּלֵל הַהֲגְבָלוֹת שֶׁל מִקּוֹם אוֹ זְמַן, כִּיווִן שֶׁהֵן "אִין-סוֹף" וְלִמְעַלָּה מְכַל הַגְּבֻלָּה, כִּי – אִם בְּמִדַּת מַלְכוּתוֹ וְיַתְבָּרָה לְבָדָה שִׁיךְ לֹמֵר שְׁהוּא וְיַתְבָּרָה מַלְךְ לְמַעְלָה עַד אִין מִן וְיַמְשָׁה עַד אִין תִּכְלִית,

וְהֵנָּה, גִּדְר וּבַחֲנִינָת שֵׁם "עוֹלָם" נּוֹפֵל עַל – דָּבָר שֶׁהוּא בְּחִינַת מִקּוֹם וּבְחִינַת זְמַן דְּוָקָא. בְּחִינַת מִקּוֹם – הוּא: מוֹרָח וּמַעֲרֵב, צִפּוֹן, דְּרוֹם, מַעְלָה וּמַטָּה. – אֵלֶּה הֵם שֵׁשׁ הַקְּצוֹת הַמְּגִדִּירוֹת אֵת עֵינִי הַמִּקּוֹם, בְּחִינַת זְמַן – עֶבֶר, הוּה וְעֵתִיד. – וְדוּקָא עַל הַנְּבִרָאִים הַמוֹגְבָּלִים וּמַחֲוֻלָּקִים בְּהִגְדֵּרוֹת שֶׁל מִקּוֹם וְזְמַן, נּוֹפֵל הַשֵּׁם "עוֹלָם". וְהֵנָּה, כָּל בְּחִינּוֹת אֵלֶּה – שֶׁל מִקּוֹם וְזְמַן, אִין

שער היחוד והאמונה

וְהֵנָּה גִּדְר וּבַח' שֵׁם עוֹלָם נּוֹפֵל עַל בַּח' מִקּוֹם וּבַח' זְמַן דוּקָא בַּח' מִקּוֹם הוּא מוֹרָח וּמַעֲרֵב צִפּוֹן דְּרוֹם מַעְלָה וּמַטָּה בַּח' זְמַן עֶבֶר הוּה וְעֵתִיד. וְהֵנָּה כָּל בַּח' אֵלֶּה אִין לְהֵן שִׁיבוֹת בְּמִדּוֹת תְּקִדּוֹשׁוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת כִּי אִם בְּמִדַּת מַלְכוּתוֹ ית' לְבָדָה שִׁיךְ לֹמֵר שֶׁהוּא ית'

הַקְּצוֹת הַמְּגִדִּירוֹת אֵת עֵינִי הַמִּקּוֹם, בְּחִינַת זְמַן – עֶבֶר, הוּה וְעֵתִיד. – וְדוּקָא עַל הַנְּבִרָאִים הַמוֹגְבָּלִים וּמַחֲוֻלָּקִים בְּהִגְדֵּרוֹת שֶׁל מִקּוֹם וְזְמַן, נּוֹפֵל הַשֵּׁם "עוֹלָם". וְהֵנָּה, כָּל בְּחִינּוֹת אֵלֶּה – שֶׁל מִקּוֹם וְזְמַן, אִין

(מדת המלכות ושם אדנות, הפועלים את מציאותם של הנבראים) אין עדיין מקום כלל ל"מציאות" שלהם. **וְהוּא שְׁלוֹב שֵׁם אֲדֹנָת בְּשֵׁם הָיוֹ"ה**, – בשמות ישנו ענין השילוב, כמו שאותיות שם אחד משתלבות באותיות שם אחר – והשם שהאות

כלומר, ההתחלקות של מקום מעלה ומטה וד' ורחות, וְכֵן – שייך ענין המלכות שלמעלה, בְּבִחִינַת זְמַן – ה' – מֶלֶךְ, – בהווה, ה' מֶלֶךְ, – בעבר, ה' יִמְלֹךְ.³³ – בעתיד, הרי שלבחינת מלכות שייכות לענין הזמן. וְנִמְצָא, שְׁחִיּוֹת הַמְּקוֹם וְכֵן חִיּוֹת הַזְּמַן, וְהַתְּחִיּוֹת מֵאֵין לִישׁ, וְקִיּוֹמָם כֹּל זְמַן קִיּוֹמָם, הוּא מִמְּדַת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ וְשֵׁם אֱלֹהִים בְּרִבְּרֵהוּא. – שהרי רק למדת המלכות ושם

מלך למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית
וכן לד' סטריין וכן בבחי' זמן ה' מלך ה' מלך ה'
ימלך ונמצא שחיות המקום וכן חיות הזמן
והתהוותם מאין ליש וקיומם כל זמן קיומם הוא
ממדת מלכותו ית' ושם אדנות ב"ה ולפי שמדת
מלכותו ית' מיוחדת במהותו ועצמותו ית' בתכלית
היחוד כמו שיתבאר הלכך גם בחי' המקום
והזמן בטיולים במציאות ממש לגבי מהותו ועצמותו
ית' כביטול אור השמש בשמש וזהו שילוב שם
אדנות בשם הוי"ה כי שם הוי"ה מורה שהוא
למעלה מן הזמן שהוא היה הוה ויהיה ברגע א'
כמ"ש [בר"מ פרשת פנחס] וכן למעלה מבחי' מקום
כי הוא מהוה תמיד את כל בחי' המקום כולו
מלמעלה עד למטה ולד' סטריין.

ונקרא שם אדנ"י "בשילוב" בשם הוי' – שמצד ה"התגברות" של שם הוי' בטלים הנבראים במציאות, גם כפי שמלכות ושם אדנות הוא מקורם. **כִּי שֵׁם תְּהִיָּה מוֹרָה שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִן הַזֶּמֶן, שֶׁהוּא הִיָּה הוּה וְיָהִיָּה** – ביחד, **בְּרַגַע אֶחָד** – שלש בחינות אלו, עבר, הווה ועתיד ביחד "עומדות" בשם הוי', כלומר שם הוי' מורה על למעלה מן הזמן. **כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב [בְּדַעִיָּא מִהֵימְנָא] פֶּרֶשֶׁת פִּינְחָס**, וכן – כך גם, **לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת מְקוֹם, כִּי הוּא מְהִיָּה תָמִיד אֵת כָּל בְּחִינַת הַמְּקוֹם כִּלּוֹ מִלְמַעַלָּה עַד לְמַטָּה וְלֵד סְמִרְיָן**. – ולארבע רוחות. הרי ששם הוי' הוא למעלה מזמן ומקום; ואילו, שם אדנ"י, מלכות, יש לו שייכות, כאמור, לענין הזמן והמקום. אך, מצד זה ששם אדנ"י משולב בשם הוי', בטלה בחינת הזמן והמקום במציאות ממש. – וזה כאמור ענין "יחודא עילאה".

אדנות יש קשר למקום וזמן, כאמור. ולפי שמדת מלכותו יתברך מיוחדת במהותו ועצמותו יתברך בתכלית היחוד כמו שיתבאר, להלן, הלכך – לכן, גם בחינת המקום והזמן – המתהווים ממדת המלכות, בטלים במציאות ממש לגבי מהותו ועצמותו יתברך, בבטול אור השמש בשמש. – מדובר כאן במעמד כאשר מקור העולמות (זמן וימקום) "עומד" בבחינת המלכות כפי שהיא מיוחדת במהותו ועצמותו יתברך בתכלית היחוד, לפני שהיא באה, על-ידי צמצומים, להתלבש בעולמות שלמטה להורות ולהחיות; שכן, למרות שגם כמו שמלכות היא במדרגה זו יש כבר בהם מקור למקום וזמן, אך "שם" בחינות המקום והזמן בטלות במציאות לגמרי לגבי הקב"ה. זהו ענינו של "יחודא עילאה", האופן העליון יותר של יחוד, כפי שהנבראים מאוחדים עם הקב"ה באופן שהם בטלים במציאות ממש. שכן, מצד ממורם

מזורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פב, והנה אף על פי... עד עמ' 164, לתחתונים.

וְהָיָה, אֶת־עַל־פִּי —
לְמִוְרֹת, שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ
לְמַעַל מִהַמָּקוֹם וְהַזְמַן
— אֶת־עַל־פִּי כֵן הוּא

נִמְצָא גַם לְמַטָּה
בַּמָּקוֹם וְזִמְן, — גַּם
כְּשֶׁהֱזַמְן וְהַמָּקוֹם הֵם
לְמַטָּה בְּאוֹפֶן שֶׁל מְצִיאוֹת

והנה אף על פי שהוא ית' למעלה מהמקום והזמן אף על פי כן

יש – גם שם נמצא בהם הקב"ה שהוא למעלה מזמן ומקום, דהיינו שמתיוחד במדת מלכותו שממנה נמשך ונתהווה המקום והזמן, – מדת המלכות כפי שהיא באה למטה, אחרי צמצומים, להיות ה"חיות" של זמן ומקום למטה; אך גם דרגה זו של מלכות, מאוחדת עם הקב"ה. כך גם בבחינת מקום וזמן, נמצא הקב"ה שלמעלה ממקום וזמן, אלא כאן מכסה על כך מדת המלכות, באופן שהנבראים יורגשו וייראו כ"מציאות" עם הגבלות והתחלקות של זמן ומקום. והנה יחודא תתא – האופן התחתון יותר של יחוד. שהנבראים אינם בטלים במציאות ממש. שכן, מקורם, מדת המלכות, נותן מקום להיראותם כ"מציאות", וזהו [שלב

שער היחוד והאמונה

הוא נמצא גם למטה במקום וזמן דהיינו שמתיוחד במדת מלכותו שממנה נמשך ונתהווה המקום והזמן וזהו יחודא תתא [שילוב הו"ה באדנות ב"ה] דהיינו שמהותו ועצמותו יתברך הנקרא בשם אין סוף ברוך הוא מלא את כל הארץ ממש בזמן ומקום כי בשמים ממעל ובארץ ולד' סטרין הכל מלא מאור א"ס ב"ה בשה ממש כי כך הוא בארץ מתחת כמו בשמים ממעל ממש כי הכל הוא בחי' מקום הבטל במציאות באור אין סוף ברוך הוא המתלבש בו על ידי מדת מלכותו המיוחדת בו ית' רק שמדת מלכותו היא מדת הצמצום וההסתר להסתיר אור אין סוף ב"ה שלא יבטלו הזמן והמקום ממציאותם לגמרי ולא יהיה שום בחי' זמן ומקום במציאות אפילו לתחתונים.

– שם הו"ה ב' – שם אדנות ברוך-הוא, – שם הוי' משולב בתוך שם אדנות, כלומר, שם הוי' הוא כאן בהעלם, ושם אדנות הוא בהתגלות ונותן מקום למציאות של זמן ומקום. דהיינו – כלומר, שמהותו ועצמותו יתברך, הנקרא בשם "אין-סוף" ברוך-הוא – מלא את כל הארץ ממש בזמן ומקום, כי בשמים ממעל ובארץ

אור אין-סוף ברוך-הוא, – שהנבראים לא ירגישו בו, וזאת כדי שלא יבטלו הזמן והמקום ממציאותם לגמרי, ולא יהיה שום בחינת זמן ומקום במציאות אפילו לתחתונים. – רק כיוון שבחינת מלכות מסתירה על האור אין-סוף ברוך-הוא, יכול להיות ענין הזמן והמקום לנבראים.

~ יום רביעי כ"ב סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 164, והנה במ"ש יובן... עד עמ' פג, מהרמ"ק ז"ל.

לתת מקום לחשוב שישנו חלילה שינוי – הוא בנוגע לאחדות יתברך מצד בריאת העולמות: לפני שהוא יתברך ברא את העולמות, לא היתה שום מציאות, רק הקב"ה בלבד. ואילו אחרי שהוא יתברך ברא את העולמות, יכולים הרי

שער היחוד והאמונה

לחשוב, שכאילו התווסף עוד דבר (העולמות והנבראים) ואשר ממילא מהווה הדבר שינוי חס' ושלום באחדותו המוחלטת – כלפי כך נאמר "לא שנית", שאין שום שנוי כלל, כמו שהיה לבדו קודם בריאת העולם כך הוא לבדו אחר שנית, שכן באחדותו המוחלטת – כלפי כך נאמר "לא שנית", שאין שום שנוי כלל, כמו שהיה לבדו קודם בריאת

והנה, במה שנתבאר יובן מה שכתוב: "אני ה' לא שנית", פרוש – לא שמשמעות מה שהקב"ה אומר "אני ה' לא שנית" היא רק לומר שהוא לא שינה הנהגתו או אפילו את רצונו לגבי אלה שעושים טוב לשלם להם שכר עבור זה וכך הלאה, אלא הכוונה היא שהקב"ה אומר: "אני לא השתנית", שאין שום שינוי חס'ושלום בהקב"ה. הרי לא שייך כלל להצביע על שום ענין שיפעול שינוי חס'ושלום בו יתברך! הדבר היחידי שיכול

שלא נברא העולם ומשנברא", לשם מה נשנה עוד הפעם "אתה הוא משנברא" – אלא, נאמר עוד הפעם "אתה הוא", כדי להדגיש, שה"אתה הוא" שאחרי בריאת העולם, הוא אותו "אתה הוא" שלפני בריאת העולם, בְּלִי שׁוּם שְׁנוֹי בְּעֲצֻמּוֹתוֹ וגם וְלֹא בְּדַעְתּוֹ, – שלמרות שיש מקום לומר שבריות העולם תהווה שינוי בדעתו, בחשבנו שבמה שהתווסף עולם התווסף משהו בידיעה שהוא יודע את העולם, וממילא מהווה הדבר שינוי בדעתו – לכן אומרים, שגם בידיעה שלו אין שום שינוי חסודשלו, כִּי בִּידִיעַת עֲצֻמּוֹ יוֹדֵעַ כָּל הַנִּבְרָאִים, שֶׁחֶבֶל מִמֶּנּוּ וּכְמִל בְּמִצִּיאוֹת אֲצִלּוֹ, – וכיוון שבידיעת עצמו הוא יודע את כל הנבראים, לא התווסף שום חידוש ולא נתהווה שום שינוי בידיעתו: לפני הבריאה היתה ידיעת עצמו וכך אחרי הבריאה ישנה ידיעת עצמו, ידיעה שעל ידה הוא יודע את כל הנבראים המתהווים ממנו. וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַרֶמְבַּ"ם וְז"ל⁶, שֶׁהוּא הַיּוֹדֵעַ, וְהוּא הַיּוֹדֵעַ, וְהוּא הַדֹּעַ עֲצֻמָּה – כפי שהוסבר ביתר פירוט בפרק שני שבחלק הראשון – שאצל האדם, ישנם שלשה דברים נפרדים: ישנו

שנברא וו"ש אתה הוא עד שלא נברא העולם
אתה הוא כו' בלי שום שינוי בעצמותו ולא
בדעתו כי בידעת עצמו יודע כל חנבראים שהכל
ממנו ובטל במציאות אצלו וכמ"ש הרמב"ם ז"ל
שהוא היודע והוא הידוע והוא הדועה עצמה הכל
אחד ודבר זה אין כח בפה לאמרו ולא באזן
לשמעו ולא בלב האדם להכירו על בוריו כי
הקב"ה מהותו ועצמותו ודעתו הכל אחד ממש
מכל צד ופינה בכל דרך יחוד ואין דעתו דבר
נוסף על מהותו ועצמותו כמו שהוא בנפש האדם
שדעתה דבר נוסף על מהותה ומורכב בה שהרי
כשהאדם לומד ויודע איזה דבר כבר היתה בו
נפשו המשכלת בטרם שלמד וידע ואחר שלמד
וידע ניתוספה ידיעה זו בנפשו וכן מידי יום ביום
ימים ידברו ורוב שנים יודיעו חכמה ואין זו אחדות
פשוטה אלא מורכבת אבל הקב"ה הוא אחדות
פשוט בלי שום הרכבה וצד ריבוי כלל ואם כן ע"כ

נוסף על הנפש המורכב בה, שְׁהָרִי בְּשֶׁהָאֵדָם לֹמֵד וְיִדְעָה
אִיזָה דָּבָר – כִּבְר הִתָּה בּו נִפְשׁוּ הַמְשַׁכֵּלֶת בְּמִטָּם
שֶׁלֹמֵד וְיִדְעָה, וְאַחֵר שֶׁלֹמֵד וְיִדְעָה נִתְּסַפָּה יִדְעָה זו
בְּנִפְשׁוֹ, – הִרִי שְׁבָאֵדָם הַיִּדְעָה הִיא דָּבָר נֹסֵף לִנְפֶשׁ – נֹסֵף
בְּהָה עֵנִין שְׁנִלְמֵד. וְכֵן מִדִּי יוֹם בְּיוֹם "יָמִים וְדָבָר, וְרֵב
שְׁנִים יִדְעוּ חֻכְמָה"⁹, – ה"ימִים" מִלְמֵדִים אֶת הָאֵדָם, וְהִרְבָּה
שְׁנִים מוֹסִיפִים חֻכְמָה לָאֵדָם, וְאֵין זוֹ אַחֲדוֹת פְּשׁוּטָה אֱלָא
מִרְבָּבָת, – כְּלוּמֹר, לְמִרּוֹת שֶׁהִידְעָה בָאֵדָם הִיא גַם כֵּן
מֵאֲחֻדָּת עִם הַנֶּפֶשׁ – הִרִי אֲנִי אֲוֹמְרִים שֶׁהַנֶּפֶשׁ יוֹדַעַת – אֵךְ
יִחַדֵּד זֶה שֶׁל הַיִּדְעָה עִם הַנֶּפֶשׁ אֵינוֹ "אַחֲדוֹת פְּשׁוּטָה"
("אַחֲדוֹת פְּשׁוּטָה" הֵינּוּ שְׁלֹא שִׁיךְ שֶׁתִּהְיֶה לֹא מֵאֲחֻדָּת),
אַל אִזְהִי אַחֲדוֹת מוֹרְכָבָת, הִרִי הֵם שְׁנֵי דְבָרִים הַמֵּתְאֲחִידִים.
אֲבָל תְּקוּדֶשׁ-טְרוּף-הוּא הוּא אַחֲדוֹת פְּשׁוּטָה בְּלִי שׁוּם
הִרְבָּבָה וְצֵד רִבּוּי בָּלָל. – שְׁנֹאמֵר שְׁקוּדֵם לִכֵּן זֶה לֹא הִיָּה,
דְּבָר כִּזֶּה לֹא שִׁיךְ לֹמֵר חֲסִי-וְשִׁלּוּם בּו יִתְכַּרֵּךְ. וְאֵם כֵּן, –
כִּיּוּן שֶׁאַחֲדוֹתָהּ הִיא פְּשׁוּטָה, בְּלִי הִרְכָּבָה וּבְלִי רִיבּוּי, אִי
אֲפֻשֶׁר שְׁדַעְתּוֹ תִּהְיֶה דְּבָר נִפְרָד מִמֶּנּוּ, שֶׁהִרִי אִזְ הִיָּה מִשְׁמַע

70 תניא יומי • יום רביעי

דְּבַר נֶעְלָם מִמֶּנּוּ, וְאִין יָדִיעָה זֶה – שהוא יודע את כל הנבראים, מוֹסִיפָה בּוֹ רַבּוֹ וְהַרְבֵּה כָּלָל, – של דבר נוסף, מֵאַחַר שְׁאִינָה רַק יָדִיעַת עֲצָמוֹ, – ובידיעת עצמו הוא יודע כל הנבראים המתהווים ממנו ובטלים אליו במציאות ומיוחדים בו, וְעֲצָמוֹתוֹ יִדְעָתוֹ הַכֹּל אֶחָד.¹²

וּלְפִי שְׁזֵה קֶשֶׁה מֵאֵד לְצִיר בְּשִׁכְלָנוּ, – ידיעה כזו,¹³ עַל כֵּן – לכן, אָמַר הַנְּבִיא¹⁴: "כִּי נִבְחָה שָׁמַיִם מֵאַרְצִי – כֵּן נִבְחָה דְרָכִי – אומר הקב"ה, מִדְרָכֶיכֶם וּמַחְשַׁבְתִּי מִמַּחְשַׁבְתֶּיכֶם",

וּכְתִיב¹⁵: "הַחֹקֵר אֱלֹהֵי תִמְצָא וְגו'", וּכְתִיב¹⁶: "הֵעֵינִי בֶשֶׁר לֶךְ, אִם בְּרָאוֹת אֲנוֹשׁ תִּתְּנָה", שֶׁהָאֵדָם רֹאֶה וְיֹדֵעַ כָּל הַדְּבָרִים – שהוא יודע, בִּידִיעָה שְׁחוּץ

מִמֶּנּוּ, – וידיעה זו, כיוון שהיא חוץ ממנו ולפני כן לא ידע אותה, הרי כשהוא יודע את הידיעה, מתווסף בו דבר זה,

שלפני שידע היה אופן אחד ואחר כך נוספו ידיעה, ריבוי והרכבה חסידוּשִׁלּוֹם, אלא: עַל-כֵּן הָיָה מְהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ יִדְעָתוֹ – הַכֹּל דְּבַר אֶחָד מִמֶּשׁ, כָּלִי שׁוֹם הַרְבֵּה. וּלְפִיכָה, כִּשְׁם שְׁאִי אֶפְשָׁר לְשׁוֹם נִבְרָא בְּעוֹלָם לְחֵשִׁיג מְהוּת הַבּוֹרָא וְעֲצָמוֹתוֹ – כִּךְ אִי אֶפְשָׁר לְחֵשִׁיג מְהוּת יִדְעָתוֹ, – שכן, דעתו וידיעתו הן דבר אחד אתו יתברך, רַק לְהֵאמִין בְּאֵמוּנָה, שֶׁהֵיא לְמַעְלָה מִחֻשָּׁל וּמַחְשָׁנָה, – ומשום כך יכולה היא לקבל ענין שלמעלה מהבנת אנוש, שֶׁהִקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יָחִיד וּמְיֻחָד – הוא יִדְעָתוֹ הַכֹּל אֶחָד מִמֶּשׁ, וּבִידִיעַת עֲצָמוֹ מִכִּיר וְיֹדֵעַ כָּל הַנִּמְצָאִים עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים,

ה"נמצאים" של העולמות העליונים ושל העולמות שְׁפִינִים¹⁰, וְעַד יְתוֹשׁ קָמָן שִׁיחִיהָ בְּמַבּוֹר הָאָרֶץ¹¹ – אין

העליונים, עַד שֶׁלְשׁוֹל קָמָן תַּחְתּוֹנִים, עַד שֶׁלְשׁוֹל קָמָן שִׁיחִיהָ בְּמַבּוֹר הָאָרֶץ¹¹ – אין

10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "קטן שבכל הבריות – רש"י חולין (מ, א) שבים [כן גירסת הטושו"ע יו"ד ס"ד]". 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הפחות בצורה – חשיבות – שבכל הברואים – ראה רמב"ם יסוה"ת ב, ט – וראה ב"ר רפ"ח". 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כאן נסתים כל הענין. והרי אין ענינו לפרש כתבי התנ"ך: ע"כ אמר הנביא וכו' [משא"כ בפ"ב, דמוסיף ביאור בענין: ודבר זה כו', ורק מסתייע מהכתובים]. אלא שבא לתרץ קושיא שלכאורה סותרת כל הכתוב לעיל. דנקודתו – דהוא היודע כו' ובידיעת עצמו וכו' שכתב הרמב"ם – כ"ז הוא יחודות, עבודת כאו"א [ולא יחודות – ע"כ אמר הנביא וכו']. דלכאורה סיום הענין ברמב"ם על אתר: ודבר זה אין בלב האדם (איזה שיהיה) להכירו על בוריו – משמע דאפילו אנשי מעלה אין מכירים וכו'; ובפרט עפ"מ ש"כ בהל' תשובה ספ"ה "הוא שהנביא אמר כי לא מח' כו'". וע"כ מבאר דע"כ אמר הנביא, מפני שקשה לצייר בשכל – אבל העבודה שייכת לכאו"א. וק"ל". 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (1) ודייק בלשונו "לצייר" שאינו רגיל כלל. ובפרט בנוגע לשכל (שמורגל "להבין", "להשיג" וכו' ב. 2) סתירה מיני' ובי', לכאורה: "קשה מאד" – מוכח דסו"ס אפשרי לצייר (לאחרי הקושי מאד) ותומ"י ממשיך – החקק גו' העיני גו' – משמע דא"א. וכן לעיל: ודבר זה אין כח כו' להכירו כו'. וי"ל: ציור בשכל – צ"ל בדוגמת ציור כפשוטו: (1) התאמתות ללא ספק (שהרי רואה הציור) – "אפלייג" בשכל בהחלט. (2) אף שאינו מבין כלל איך ציירו הציור ופרטיו – אין זה נוגע כלל בהתאמתות אצלו – שהרי למרות אי ההבנה – בשעת מעשה רואה הציור לכל פרטיו. ובנוד"ד יש: (1) להבין בשכל שאין מקום להקשות בחקר אלקה – שהרי הק' גם לפי הבנת השכל – ראה לקמן פ"ט – בל"ג והגבלות (2) א"א להבין בשכל (בידיעת החיוב) איך זה המציאות דאח"פ ובה יש "עצמות" ו"דעת" וידיעת המון נבראים שכאו"א פרט בפ"ע. (3) ע"י ההתעמקות שבה שאין מקום להקשות וכו' סו"ס נתאמת בשכלו (לאחרי קשה מאד עכ"פ) שכן הוא אף שאינו מבין (בידיעת החיוב) וכו"ל בעניני הציור. ובזה מתורגמת ג"כ הסתירה: דחקר אלקה וכן להכירו בלב – א"א (היינו בידיעת החיוב) [אבל אפשר בידיעת השלילה (ולכן מדייק דהא דא"א – דוקא תמצא, על בוריו, וכן בפ"ב להבינו על בוריו – דוקא". ועפ"י מתורצת ג"כ קושיא הראב"ד בהשגותיו (הל' תשובה ספ"ה) על הרמב"ם "דמתחיל בקושיא ע"פ שכל (בנוגע לידיעת ה') ולא השלימה ע"פ שכל" כ"א "החזירו לאמונה" – וע"פ הנ"ל מתורץ – כי גם ברמב"ם שם מדייק "להשיג דבר זה על בוריו" (ידיעת החיוב והמהות דוקא – משא"כ בידיעת השלילה שאפשר – וה"ז הסברה וידיעה בשכל ולא באמונה) [ונתאים לשיטת הרמב"ם (מור"כ ח"א פנ"ח) בנוגע לתוארי ה' בכלל – שבה רק ענין השלילה. עיין לקו"ת פקודי ו.ב]. ובפרט ע"פ אדה"ז כאן ש"קשה מאד" אפשר גם "לצייר בשכל" – וראה שם בלקו"ת איך שע"י ריבוי בידיעות השלילה (בענינים הגשמיים) ["קשה מאד"] יוכל להגיע כמעט "לציור" הדבר – אפילו להרמב"ם. ועיין בהנסמן בע' השגת החיוב השלילה במפתחות מאמרי אדנ"ע". 14. ישע"י נה, ט. 15. איוב יא, ז. 16. שם, י, ד.

לגבי הקב"ה, שהוא אין-סוף. ברם, על פי קבלה, צודק הרמב"ם: אלא (כפי שכתוב בהגהה בפרק שני שבחלק הראשון, וכפי שכתוב להלן בהגהה בפרק ט') דבר זה הוא אחרי הרבה צמצומים

שאר אין-סוף ברוך-הוא מצמצם עצמו, עד שהוא מתלבש בכלים של ספירות חכמה, בינה, דעת של עולם האצילות

– שם "הוא המדע הוא היודע כו", שכן הספירות מאוחדות בתכלית היחוד עם אור אין-סוף, עד ליחוד של "הוא היודע" וכו'.¹⁷

וְהַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא – יודע הכל, בִּידֵיעַת עֲצָמוֹ, עַד כֵּאֵן לְשׁוֹנוֹ – של הרמב"ם. [עֵינֵי שֵׁם בְּהִלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה. וְהַסְכִּימוּ עִמּוֹ חֲכָמֵי הַקְּבָלָה, בְּמִכְאָר בְּפִרְדֵּם מִהֶרֶם"ק וְכִנּוּנוֹ לְבִרְכָּה:] –

שכן, ישנם גדולי ישראל החולקים על הרמב"ם בענין זה, בטענם שאי אפשר לומר על הקב"ה גדר של דעת, גם לא

בידיעה כזו שהיא מופשטת לגמרי מגדרי הידיעה שלנו – וכיוון שאומרים, שהוא יתברך עצמו הוא ה"מדע" והוא ה"יודע" וכו', יש בכך חסד-שלום משום הגדרה מסויימת

שער היחוד והאמונה

שחזן ממנו והקב"ה בידיעת עצמו עכ"ל [ע"ש בה' יסודי התורה והסכימו עמו חכמי הקבלה כמבואר בפרדס מהרמ"ק ז"ל]:

~ יום חמישי כ"ג סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פג, והנה מכאן יש להבין... עד עמ' 166, דמלא לון.

למציאות עולמות בעלי גבול. – ואילו ה"חכמים בעיניהם" טעו, בסברם שענין הצמצום וההסתלקות הוא שם במובנם הפשוט – וְהַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא סִלַּק עֲצָמוֹ וּמָהוּתוֹ חֶסֶד וְשָׁלוֹם מֵעוֹלָם הָיָה¹⁸, – שלא כפי האמת, שמשמעות "סילק"

היא, כאמור, שהעלים את האור ואת ההתגלות,

שענין אור אין-סוף לא יהיה בגילוי, אלא הם הבינו כפשוטו, שהוא סילק חסד-שלום את עצמו מעולם הזה, רק שְׁמוֹנִיּוֹת מְלַמְעֵלָה בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית עַל כָּל הַיְצוּרִים בָּלֵם,

אֲשֶׁר בְּשָׂמִים מַמְעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתְחַת. – על כל אלה משגיח הקב"ה מלמעלה בהשגחה פרטית, אך כיצד מתבטא הדבר? – לפי סגנונם הוא למשל כמלך היושב בהיכלו ומסתכל משם על הדברים שמחוץ להיכל. כלומר, המלך עצמו אינו נמצא מחוץ להיכל, למרות שהשגחתו היא גם מחוץ להיכל. כך, הם אומרים, משגיח הקב"ה על כל הנבראים שהם חסד-שלום מחוץ ל"היכל" שלו. וְהֵנָּה, מְלַבֵּד שְׂאֵי אֲפֻשָּׁר בְּלָל לֹמֵר עֵינֵי הַצְמָצוּם בְּפִשּׁוּטוֹ שֶׁהוּא מְמַקְרֵי הַגּוֹף –

וְהֵנָּה, מְכַאֵן¹⁸ – ממה שהוסבר, שידיעתו של הקב"ה היא דבר אחד עם הקב"ה עצמו, שהרי אם לא כך, היתה הידיעה חסד-שלום ענין של ריבוי והרכבה – ודבר זה לא שייך בהקב"ה, כי הוא יתברך הוא אחד הפשוט – הנה מענין זה,

יֵשׁ לְהַבִּין שְׁנֵת מִקְצֵת חֲכָמִים בְּעֵינֵיהֶם, –

וכיוון שגם שוגג זקוק לכפרה, לכן ה' יִכְפֹּר בְּעֵדָם, – על טעותם, שִׁשְׁנוּ וְטָעוּ בְּעֵינֵיהֶם בְּכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל, וְהִבִּינוּ עֵינֵי הַצְמָצוּם הַמּוֹכֵר שֵׁם בְּפִשּׁוּטוֹ, – בכתבי האריז"ל מוזכר,

שבתחילת בריאת העולמות, היה אור אין-סוף ממלא "מקום" העולמות, ולא היה שום נתינת מקום למציאות העולמות, שכן עולמות הם בבחינת גבול – ואור אין-סוף ברוך הוא, הוא הרי אין-סוף, בלי גבול. לכן, נאמר שם, היה ענין הצמצום, שאור אין-סוף "נסתלק", כדי שיהיה מקום למציאות העולמות. לאמיתו של דבר הכוונה במה שאור אין-סוף "נסתלק" היא, שאור אין-סוף אינו מאיר בגילוי – "אין-סוף" ו"בלי גבול" אינם בהתגלות – רק מתגלה כוח הגבול, הנותן מקום

17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמשנ"ת כ"ז בארוכה (דעת הרמב"ם, החולקים עליו וביאור אדה"ז בזה) בסהמ"צ להצ"צ במצ' האמנת אלקות". 18. על השאלה: אם "מכאן" הכוונה למה שרבונו הזקן מביא בשם הרמב"ם ש"הוא ודעתו אחד", או שהכוונה היא על ביאורו הכללי של רבנו הזקן ב"שער היחוד והאמונה", שהנבראים בטלים במציאות לו יתברך, ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הרי מפורש מכאן (ולא – מכללות כו') – דכיון שמאמינים שידוע כו' וע"כ אין כו' בידיעת עצמו כו' (שביאר כאן)". 19. בתשובה על השאלה, מדוע מביא כאן דוקא רבנו הזקן עולם הזה, אף שלכאורה הדיעה של הטועים בענין ה"צמצום" תופסת גם בשייכות לכל העולמות (כלומר, הסילוק הוא מכל העולמות) – כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הרי אח"כ חזר והאיר (אלא שבאופן דקו קצר), ולכל

וְהוּא שֶׁכְּתוּב בְּתַקּוּנֵי תִקּוּן נז: "דְּלִית אֲתָר פְּנוּי מִיְנִיה, לֹא בְּעֵלְאִין וְלֹא בְּתַתְּאִין"; – אֵין מְקוֹם פְּנוּי מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ לֹא בְּעֵלְיוֹנִים וְלֹא בְּתַתְּוִנִים. הָרִי נֶאֱמַר בְּתִקּוּנֵי זָהָר, שֶׁהוּא עֲצָמוֹ נִמְצָא בְּעוֹלָמוֹת הַתַּתְּחוּנִים; וְכִרְעִיא מְהִימָנָא פְּרִשְׁת פִּינְחָם: – כְּתוּב: "אִיהוּ

תָּפִים בְּכֹלָא וְלִית מֶאֱן דְּתָפִים בִּיה כו', – הוּא (הַקְב"ה) תּוֹפֵס בְּכָל דְּבָר וְאֵין מִי שִׁיתְפּוֹס בּוֹ, אִיהוּ סוֹכֵב בְּלָ עֲלָמִין כו', – הוּא (הַקְב"ה) "סוֹכֵב" וּמְקִיף אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת כו', וְלִית מֶאֱן דְּנִפְיָק מְרִשְׁוִתִּיה לְבָר, – וְאֵין מִי שִׁיוּצָא מִחוּץ לְרִשְׁוֹתוֹ, אִיהוּ מְמַלָּא בְּלָ עֲלָמִין כו', – הוּא (הַקְב"ה) מְמַלָּא אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת, וּמַחֲיָה אוֹתָם בַּחַיּוֹת פְּנִימִית מוֹתֵאמֶת לְכָל נִבְרָא, אִיהוּ מְקַשֵּׁר וּמַיְחֵד זֵינָא לְזֵינִיה עֲלָא וְתַתָּא, – הוּא (הַקְב"ה) מְקַשֵּׁר וּמַיְחֵד מִן אֶחָד

בְּמִין שְׁנֵי, אֶת הָעֲלִיּוֹן עִם הַתַּתְּחוּן, וְלִית קוֹרְבָא בְּר' יִסְדִּין, אֲלֵא בְּקִדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא בְּר' אִיהוּ בִּינְיָהוּ", – וְאֵין שׁוּם קִירְבָּה וְאִיחוד בֶּאֱרֵבָה הַיְסוּדוֹת (מֵהֶם מוֹרֵכֵב כָּל נִבְרָא) אֲלֵא עַל-יְדֵי הַקְב"ה כִּשְׁהוּא נִמְצָא בִּינֵיהֶם, עַל-יְדֵי כּוּחַ הָאֵין-סוֹף בֶּאֱרֵבָה הַיְסוּדוֹת – מִתְהוּוּה הַתַּחְבֵּרוֹת בִּינֵיהֶם, לְמִרּוֹת שְׁמֻצָּד עֲצָמָם הֵם הַפְּכִיִּים אֶחָד לְשֵׁנִי, כְּמוֹ אֵשׁ וּמַיִם, עַד כְּאֵן לְשׁוֹנוֹ – שֶׁל זֹהָר שֶׁם. וְרִצְצָה לְזִמְרָה: – בְּמָה שֶׁהוּא אוֹמֵר, "לִית מֶאֱן דְּתָפִים בִּיה" – הַכוּוּנָה הִיא, שְׂאִין מִי שִׁיתְפֹּס בְּהִשְׁתָּה שְׂכָלוֹ מִכָּל שְׂכָלִים הָעֲלִיּוֹנִים, – גַּם בֵּין הַשְּׂכָלִים הָעֲלִיּוֹנִים", שֶׁל הַנִּבְרָאִים מֵהָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים (שֶׁהֵם בְּעֵלֵי שָׂכָל וְהַשְׁגָּה גְדוֹלִים) אֵין מִי שִׁיתְפּוֹס בְּשָׂכָלוֹ בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרִיךְ-הוּא, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּתַקּוּנֵי: – בְּ"תִקּוּנֵי זָהָר": "סְתִימָא דְּכָל סְתִימִין, – שְׁגָם הָעוֹלָמוֹת הַסְתוּמִּים לְגַבֵּינוּ, אֵין הִשְׁתָּה יְכוּלָּה "לְתַפּוֹס" אֶת הַקְב"ה וְהוּא "סְתוּם" מֵהֶם, וְלִית מַחְשָׁבָה תְּפִיסָא בְּךָ בְּלָל". – אֵין שׁוּם מַחְשָׁבָה (גַּם לֹא שֶׁל "עֲלָמִין סְתִימִין") יְכוּלָּה "לְתַפּוֹס"

מִי שֶׁנִּתּוֹן תַּחַת מְקָרֵי הַגּוֹף יְכוּלָּה לִהְיוֹת בּוֹ עֵינִן הַצְמָצוּם וְהַהִסְתַּלְקוֹת כְּפִשְׁטוֹ: בְּתַחֲלִילָה הוּא הִיָּה כֹאן, וְלֵאחֲרַי מִכֵּן הִסְתַּלַּק מִשָּׁם וְאֵינוֹ נִמְצָא שָׁם יוֹתֵר – דְּבָר זֶה אֵי אִפְשָׁר, אֲבָל, לֹמַר כָּלל עַל הַקְדוֹשׁ-בְּרִיךְ-הוּא, הַנִּבְדָּל מֵהֶם – מִמְקָרֵי

הַגּוֹף, רְבּוּא רְבִיבוֹת הַבְּדִלּוֹת עַד אֵין קוֹן; נוֹסֵף עַל כֵּן, אֵפֶּה גַם זֹאת, לֹא בְּדַעַת יִדְבָּרוּ, מֵאַחֲרֵי שֶׁהֵם מֵאֲמִינִים בְּנֵי מֵאֲמִינִים שֶׁהָקְדוֹשׁ בְּרִיךְ-הוּא יוֹדֵעַ כָּל הַיְצוּרִים שֶׁבְּעוֹלָם הוּא הַשְּׂפָל וּמִשְׁנִיחַ עֲלֵיהֶם, – הָרִי שֶׁהֵם מוֹדִים שִׁידַעְתּוֹ וְהִשְׁתַּחֲוּתוֹ יִשְׁנֵן כֹּאן בְּעוֹלָם זֶה הַשְּׂפָל, וְעַל כֵּן יִתְבָּרַךְ – מִן הַהִכָּרָה לֹמַר שְׂאִין יִדַּעְתּוֹ אוֹתָם – אֶת כָּל הַנִּבְרָאִים, מוֹסִיפָה בּוֹ רְבּוּי וְהִדּוּשׁ, – וְכָל זֶה מְדוּעָ? – מִפְּנֵי שִׁינְדָּע הַכָּל בִּידַעַת עֲצָמוֹ – אִילוֹ יִדַּעְתּוֹ אֶת הַנִּבְרָאִים

לֹא הִיתָה "בִּידַעַת עֲצָמוֹ", הִיתָה אִזּוֹ בִּידַעַת זֶה מִשּׁוֹם רִיבּוּי וְחִידוּשׁ: נוֹסֵפָה יִדַּעַת זֶה, וְהִיא עֵינִן שֶׁל חִידוּשׁ, שֶׁהִרִי לְפָנֵי כֵן לֹא הִיתָה יִדַּעַת זֶה וְעַתָּה הִיא כֵן יִשְׁנָה; אֵךְ כִּיווֹן שְׁמוּשָׁל לְמַעַלָּה לְגַמְרֵי עֵינִן שֶׁל רִיבּוּי וְחִידוּשׁ, מִן הַהִכָּרָה שִׁידַעַת הַקְב"ה אֶת הַנִּבְרָאִים הִיא בִּאֻפֶּן שֶׁהוּא יוֹדֵעַ אוֹתָם בִּידַעַת עֲצָמוֹ – וּמִמִּילָא, תְּרִי בְּכִיבּוֹל מַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ – הוּא עֲצָמוֹ, וְדַעַתוֹ – שִׁידַעַת אֶת הַנִּבְרָאִים שֶׁבְּעוֹלָם זֶה, הַכָּל אֶחָד. – כִּיווֹן שִׁידַעְתּוֹ וְהִשְׁתַּחֲוּתוֹ יִשְׁנֵן בְּעוֹלָם זֶה, וִידַעְתּוֹ הִיא דְּבָר אֶחָד אֹתוֹ, הָרִי שֶׁהוּא עֲצָמוֹ יִתְבָּרַךְ יִשְׁנֵן בְּעוֹלָם זֶה. אֵין זֶה, כְּמוֹ שֶׁהֵם מְדַמִּים, כְּמֹכֶל הַיּוֹשֵׁב בְּהִיכָלוֹ וְרַק הִשְׁתַּחֲוּתוֹ הִיא מִחוּץ לְהִיכָל, אֲלֵא הַמֶּלֶךְ עֲצָמוֹ נִמְצָא בְּמְקוֹם שֶׁהִשְׁתַּחֲוּתוֹ נִמְצָאָת. כֵּן, שְׁגָם בְּעוֹלָם זֶה הַשְּׂפָל, שְׁמֻצָּד עֲצָמוֹ הוּא נִרְאָה וּמוֹרֻגֵשׁ כִּי"ש" ו"מִצִּיאוֹת", וְרַק עַל-יְדֵי עֲבוּדָה צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת אֶת הָעוֹלָם דִּירָה לּוֹ יִתְבָּרַךְ, מְקוֹם שֶׁל תְּהַלּוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ, הָרִי הוּא עֲצָמוֹ בְּרוּךְ הוּא נִמְצָא כֹּאן בְּעוֹלָם זֶה בְּאוֹתָהּ מִדָּה שֶׁהוּא נִמְצָא בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים.

הַדִּיעוֹת בְּג"ע וּבִיהִמ"ק וְכו' נֶאֱמַר וּשְׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם, אֵפֶה שְׁבִשְׁעַת הַצְמָצוּם – הִי רַק חֲלָל". בְּמְקוֹם אַחֵר (לְקו"ש חט"ו ע' 472) כּוֹתֵב כִּי אֲדַמּוּר שְׁלִיט"א בִּיתָר פִּירוּט: "י"ל שְׁנֵי טַעְמִים בְּדָבָר (א) מֵה שֶׁהִכְרִיחַ הַנ"ל לְפָרֵשׁ הַצְמָצוּם כְּפִשְׁטוֹ, הוּא זֶה דֹּא"א לֹמַר דֹּלָא סִילַק עֲצוּמָה מְעוּה"ז דֹּא"כ נִמְצָא הוּא "גַּם בְּגִשְׁמִיִּים הַשְּׂפָלִים הַבְּלִי וְנִכְבָּדִים וְאֵף הַנִּבְזִים" – וְתַפּס אֲדַה"ז הַתַּחֲלָת וִיסוּד שִׁיטָתָם. (ב) בְּשֹׂאֵר הָעוֹלָמוֹת י"ל דֹּלָאחֲרַי הַצְמָצוּם חָזַר וְהִמְשִׁיךְ עֲצוּמָה, וְא"כ אֵין לְהַקְשׁוֹת מִת"ז וּמִר"מ שֶׁמִּקְשָׁה לְקַמֵּן, מִשָּׂא"כ בְּעוּה"ז דֹּא"א לֹמַר דְּחֹר וְהִמְשִׁיךְ עֲצוּמָה כִּי א"א, לְשִׁיטָתָם, שִׁימָצָא בְּגִשְׁמִיִּים כו' כִּנ"ל. וְלֹא מִבְּעֵי דְּבַעוֹלָם הָאֲצִי יְכוּלָּה לְתַרְץ דְּחֹר וְהִמְשִׁיךְ, אֲלֵא אִפְּלִילוֹ בְּהָעוֹלָמוֹת שֶׁבָּהֶם אֵין אִיהוּ וְחִיוִּיה וְגִרְמוּהִי חֵד י"ל כֵּן, וְעַד שֶׁאֵינוֹ אוֹמְרִים כֵּן בְּנוּגַע לְהֵאֲרָת הַקוֹ בְּעוֹלָמוֹת בִּי"ע".

לפעול תפיסה ושינוי בו יתברך מצד העולמות התחתונים יותר מאשר מצד העולמות העליונים, אין הדבר כך, שכן, האופן איך שהוא ממלא כל עלמין – אינו כנשמת האדם – המתלבשת תוך גופו, שהיא – הנשמה, נתפסת תוך הגוף שמתפעלת עד

ומקבלת שינויים משנויי הגוף ויצרו, מהכאות – שהגוף מקבל, או קריאות – שהגוף סובל, או חמימות האש וכיוצא, – שסבל הגוף משפיע גם על הנפש. מה שאין כן בהקדוש-ברוך-הוא, – שלמרות שהוא ממלא כל

העולמות ומתלבש בהם, כפעולת הנשמה בגוף, אף על פי כן שונה הדבר בהקב"ה, שאינו מקבל שום שינוי – ואינו מושפע משנויי עולם הזה, מן השינויים המתהווים מקיץ לחורף ומיום ללילה, בדכתיב: – כמו שכתוב²⁰: "גם חשך לא יחשיך ממך, ולילה כיום יאיר", לפי שאינו נתפס כלל תוך העולמות אף-על-גב דממלא לזן. – למרות שהוא "ממלא" אותם.

בהקב"ה עצמו. בענין של "תפיסא", לתפוס בשכל והשגה, הרבנות היא שגם העליונים בשכלם והשגתם הגדולים, אינם יכולים לתפוס ולהבין את הקב"ה. ברם, פירוש נוסף ב"תפיסא", כשאומרים שאין דבר תופס בו, הכוונה היא גם,

ששום דבר אינו מחזיק בו ואינו פועל בו שום תפיסה ושינוי. שהרי כשהאדם יוצר ועושה דבר הרי הוא נתפס ביצירתו, הוא משתנה לפי מה שיצירת הדבר דורשת. ואילו פעולתו של הקב"ה בהתהוות והחיאת כל הנבראים, אינה פועלת בו שום תפיסה ושינוי – בכך

מתבטאת הרבנות של העולמות התחתונים, שגם הם, שליצירתם נדרש יותר צמצום והתלבשות, ובכל זאת גם הם אינם פועלים בו יתברך שום תפיסה ושינוי. וכדלהלן: וגם בתחתונים, – אין אף אחד שיתפוס בו, אף-על-גב דאיהו ממלא כל עלמין – למרות שהוא יתברך "ממלא" את כל העולמות והנבראים, ומחיה אותם בחיות מותאמת לכל נברא, והחיות מתלבשת בפנימיות בנברא – הרי לכאורה יכול הדבר

~ יום שישי כ"ד סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 166, וזהו ג"כ ענין... עד עמ' פד, גבול ותכלית.

בלבד של הדבר, אבל לא את הדבר עצמו. דבר זה מוכן במיוחד בדבר גשמי, שהדבר הגשמי עצמו הרי נמצא בפועל ממש במקום אחר, לא במחשבתו, שבה נמצא רק "ציורו" של

הדבר, ורק את ה"ציור" בלבד מקיפה מחשבתו, אכל הקדוש-ברוך-הוא דכתיב ביה – שלגביו כתוב²¹: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם וגו'" – שהמחשבה שלמעלה היא באופן אחר לגמרי מאשר, להבדיל, מחשבתו של אדם, הנה מחשבותו וידיעתו

שיודע כל הנבראים, מקפת כל נברא ונברא בפעל ממש, שהרי היא – המחשבה שלמעלה, היא חיותו

וזהו גם-כן ענין "סובב כל עלמין", – שהוא מקיף וסובב את כל העולמות, פרוש, – "סובב כל עלמין" אין הכוונה שהוא לא נמצא חס-ושלום בעולם עצמו ורק מקיף עליו בלבד,

וכך משפיע בו, אלא המשמעות של "סובב" היא: דרך משל, כשאדם מתבונן באיזה דבר חכמה בשכלו או בדבר גשמי במחשבתו, אזי שכלו ומחשבתו מקיפים על הדבר ההוא ממש בפועל ממש. אבל הקב"ה דכתיב ביה כי לא מחשבותי מחשבותיכם וגו' מחשבתו וידיעתו שיוודע כל הנבראים מקפת כל נברא ונברא בפ"מ שהרי היא חיותו והתהוותו מאין ליש בפועל ממש.

שהרי הדבר נמצא בשכלו ובמחשבתו, אף אין – השכל והמחשבה, מקיפים על הדבר ההוא ממש בפעל ממש; – הם מקיפים את ה"ציור"

20. תהלים קלט, יב. 21. ישעי' נה, ח.

המשמעות של "איכותו" היא מעלתו וחשיבותו של הנברא, שגם האיכות והחשיבות אינן החיות של הנברא, הן באות רק מצד גוף הנברא, כגון השמש, שגופו יש לו גבול ותכלית בכמותו, – בגודל השמש, שהוא כמו קסו פעמים בגדל כדור הארץ²², ואיכותו ומעלתו, – של השמש, הוא אורו, גם כן יש לו גבול עד כמה יוכל להאיר, כי לא יאיר לכלית תכלית, מאחר שהוא נברא – ונברא הוא הרי מוגבל – ואם אמנם השמש מאירה למרחק רב, אבל בכל זאת בהגבלה. וכן כל הנבראים הם בעלי גבול ותכלית, כי מהאין לרקיע מהלך ת"ק שנה כו'. – וכך בין רקיע לרקיע גם כן

מהלך ת"ק שנה. ואם כן – שלנבראים יש גבול ותכלית, החיות המלכשת בהם – בפנימיותם, היא כבחיות צמצום רב ועצום, כי צריכה תחלה להתצמצם בצמצומים רבים ועצומים, עד שיתהוו מבחנה ואורה – של חיות זו, עצם הנבראים כמות שהם, בעלי גבול ותכלית – שהרי החיות עצמה אינה מוגבלת ולא בעלת תכלית, וכדי שיתהוו ממנה נברא מוגבל, מן ההכרח שהיא תצמצם בצמצומים רבים, עד שתוכל להתלבש בנברא ולהתאחד אתו – כפי שיוסבר להלן:

והתהוותו מאין ליש בפעל ממש. – שלא כפי שהדבר אצל האדם, שהדבר המצוייר עצמו אינו נמצא במחשבתו ואין מחשבתו משפיעה על הדבר, רק ציורו של הדבר נמצא במחשבתו. ואילו המחשבה שלמעלה מקיפה את הנברא ממש,

והיא משפיעה בנברא להוותו מ"אין" ל"יש" ולהחיותו. אך אין זה באופן שהחיות מצמצמת בהתאם לנברא, שאז היא יכולה להיקלט בפנימיותו של הנברא, אלא חיות זו נשארת במדרגתה הנעלה, שהיא למעלה מעלה מלהצטמצם עד שתוכל להתלבש בפנימיותו של הנברא – ובהיותה במדרגתה, היא משפיעה בנברא את ענין ההתהוות והחיות.

ו"ממלא כל עלמין" – היא בחינת החיות המתלבשת בפנימיות, תוך עצם הנברא, שהיא – החיות שמבחינת "ממלא כל עלמין", מצמצמת בתוכו – של הנברא, בצמצום רב, כפי ערך מהות הנברא, – שכן, כיוון שעל החיות להתלבש בפנימיותו של הנברא ולהתאחד אתו, מן ההכרח שהיא תצמצם לפי ערך מהותו של הנברא – והנברא הוא הרי בעל גבול, הרי מן ההכרח שחיות זו תבוא באופן של גבול, בצורה מוגבלת, כדלהלן: שהוא – הנברא, בעל גבול ותכלית בכמותו ואיכותו, דהיינו –

שער היחוד והאמונה

וממלא כל עלמין היא בחי' החיות המתלבשת תוך עצם הנברא שהיא מצומצמת בתוכו בצמצום רב כפי ערך מהות הנברא שהוא בעל גבול ותכלית בכמותו ואיכותו דהיינו מעלתו וחשיבותו כגון השמש שגופו יש לו גבול ותכלית בכמותו שהוא כמו קס"ו פעמים כגודל כדור הארץ ואיכותו ומעלתו הוא אורו ג'כ יש לו גבול עד כמה יוכל להאיר כי לא יאיר לבלתי תכלית מאחר שהוא נברא וכן כל הנבראים הם בעלי גבול ותכלית כי מהאין לרקיע מהלך ת"ק שנה כו'. וא"כ החיות המלוכשת בהם היא בבחי' צמצום רב ועצום כי צריכה תחלה להתצמצם צמצומים רבים ועצומים עד שיתהוו מבחנה ואורה עצם הנבראים כמות שהם בעלי גבול ותכלית

~ שבת קודש כ"ה סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פד, כי מקור החיות... עד עמ' פה, עצמן.

להתפשט לאין מן ותכלית, ולברא עולמות אין מן ותכלית לכמותם ואיכותם, ולהחיותם עדי עד, – לא כפי שהם כעת, מוגבלים בכמות

שער היחוד והאמונה

כי מקור החיות הוא רוח פיו של הקב"ה המתלבש בעשרה מאמרות שבתורה ורוח פיו ית' היה יכול להתפשט לאין קץ ותכלית ולברוא עולמות אין קץ ותכלית לכמותם ואיכותם ולהחיותם עדי עד ולא

כי מקור החיות הוא רוח פיו של הקדוש ברוך הוא המתלבש בעשרה מאמרות שבתורה, – בהם נבראו כל הנבראים, ורוח פיו יתברך היה יכול

22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והנה ברמב"ם יסודה" (פ"ג ה"ח) כמו קע פעמים וכ"ה בהל' שבועות (פ"ה הכ"ב) קע פעמים. ול"ק על אדה"ה, כי בהקדמת פיה"מ להרמב"ם (ד"ה והנני נושא) נחית הרמב"ם לדייק יותר וכתב: קסו ושלש שמיניות פעם."

ובאיכות וקיומם אינו נצחי; ואילו מבחינת "רוח פיו" היו יכולים להיברא עולמות בלתי מוגבלים בכמותם ובאיכותם ובעלי קיום נצחי, וְלֹא הָיָה נִבְרָא עוֹלָם הָיָה כָּלֵל – עולם הזה, שכל הנבראים שבו הם בעלי גבול ותכלית. ומחמת

הצטמצמות החיות שמ"רוח פיו" יתברך, נתהווה העולם הזה עם נבראים בעלי גבול ותכלית. טעמו של דבר, מדוע היו יכולים להיברא עולמות בלי גבול ותכלית מבחינת "רוח פיו" יתברך (בלי צמצומים) – אומר רבנו הזקן במוסגר: (שְׁכָמוֹ שֶׁהָקִדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִבְרָא "אֵין־סוּף", כִּךְ כָּל מִדּוּתָיו וּפְעֻלָּתָיו, – הן אין־סוף, דְּאֵיהּ וּגְרָמוּהִי כֵד, – הוא ומדותיו הם דבר אחד, הֵינּוּ – כלומר, החיות הַנִּמְשָׁכֶת מִמִּדּוּתָיו, שֶׁהֵן חֶסֶד וְרַחֲמִים וּשְׂאֵר מִדּוּתָיו הַקְּדוּשׁוֹת, – נמשכת החיות מהן עַל־יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת שֶׁמִּתְלַבְּשׁוֹת – המדות בְּרוּךְ הוּא – בספירת המלכות, ההתהוות היא ממאמר ו"רוח פיו" יתברך, ככתוב²³: "כִּי הוּא אָמַר וַיְהִי", ו"עוֹלָם" – עַל־יְדֵי – "חֶסֶד וְיִגְוָה"²⁴, – שהעולם נבנה על־ידי מדת החסד. כיצד, איפוא, זה בא משניהם – מחדש ומדבר ה' (מלכות)? – אלא הכוונה היא שמדת החסד מתלבשת בדבר ה' ו"רוח פיו" – שהתהוות היא, בְּדִבְרֵי ה' רוּחַ פִּיו הַנִּעֲשֶׂה כָּלִי וּלְבוּשׁ לְחֶסֶד זֶה, – שממנו נברא העולם, כְּתוּבִין קִמְצָא דְּלְבוּשִׁיהּ מִיְנִיהּ וְכִיָּה²⁵. – כאותו צב, שלבושו הוא ממנו ובו עצמו. כך "רוח פיו" הוא לבוש וכלי המאוחד עם מדת החסד, שממנה מתהווה העולם – הרי, שמהחיות שמ"רוח פיו" היו יכולים להיברא עולמות בלי גבול ותכלית, אֵלֶּא שְׁעָמָצֵם הָקִדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא הָאֹר וְהַחַיּוֹת שְׂיוֹכֵל לְהַתְּפַשֵּׁט מִרוּחַ פִּיו, וְהַלְבִּישׁוּ תוֹךְ צִרּוּפִי

שער היחוד והאמונה

ה' נברא עוה"ז כלל (שכמו שהקב"ה נקרא א"ס כך כל מדותיו ופעולותיו דאיהו וגרמוהי חד היינו החיות הנמשכת ממדותיו שהן חסד ורחמים ושאר מדותיו הקדושות ע"י התלבשותן שמתלבשות ברוח פיו כי הוא אמר ויהי ועולם ע"י חסד יבנה בדבר ה' ורוח פיו הנעשה כלי ולבוש לחסד זה כהדין קמצא דלבושיה מיניה וביה) אלא שצמצם הקב"ה האור והחיות שיוכל להתפשט מרוח פיו והלבישו תוך צירופי אותיות של עשרה מאמרות וצירופי צירופיהן בחילופי ותמורות האותיות עצמן ובחשבונן ומספרן שכל חילוף ותמורה מורה על ירידת האור והחיות ממדרגה למדרגה דהיינו שיוכל לברוא ולהחיות ברואים שמדרגות איכותם ומעלתם היא פחותה ממדרגות איכות ומעלת הברואים הנבראים מאותיות ותיבות עצמן שבעשרה מאמרות שבהן מתלבש הקב"ה בכבודו ובעצמו שהן מדותיו והחשבון מורה על מיעוט האור והחיות מיעוט אחר מיעוט עד שלא נשאר ממנו אלא בחי' אחרונה שהוא בחי' החשבון ומספר כמה מיני כחות ומדרגות כלולות באור וחיות הזה המלוש בצירוף זה של תיבה זו (ואחר כל הצמצום) האלה וכיוצא בהן כאשר גזרה חכמתו ית' הוא שהי' יכול האור והחיות להתלבש גם בתחתוני' כמו אבנים ועפר הדומם כי אבן ד"מ שמה מורה כי שרשה משם העולה ב"ן במספרו ועוד אלף נוספת משם אחר (לישעם) [גר' דצ"ל למעם] הידוע ליוצרה.

אותיות של עשרה מאמרות וצירופי צירופיהן בחילופי ותמורות האותיות עצמן ובחשבונן ומספרן. שְׁכָל חִלּוּף וְתִמּוּרָה – של האותיות, מורה על ירידת האור והחיות ממדרגה למדרגה, דהיינו שיוכל – האור והחיות, לברוא ולהחיות ברואים –

כאלה, שְׁמִדְרָגוֹת אִיכוּתָם וּמַעְלָתָם הֵיא פְּחוּתָה מִמִּדְרָגוֹת אִיכוּת וּמַעְלָת הַבְּרואִים הַנִּבְרָאִים מֵאוֹתוֹת וְתִיבוֹת עֲצָמָן שֶׁבְּעֶשְׂרֵה מֵאֲמֹרוֹת, שֶׁבָּהֶן – ב"עשרה מאמרות", מִתְלַבֵּשׁ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא בְּכִבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ שֶׁהֵן מִדּוּתָיו – שהן דבר אחד אתו יתברך "בכבודו ובעצמו".

וְהַחֲשָׁבוֹן – גם בלי חילופי אותיות, אלא חשבון המספר של האותיות, מורה על מיעוט האור והחיות, מיעוט אחר מיעוט, עד שְׁלֹא נִשְׁאָר מִמֶּנּוּ – מהחיות, אֵלֶּא פְּחִינָה אַחֲרֹנָה, שֶׁהוּא פְּחִינָה הַחֲשָׁבוֹן וּמִסְפָּר, כְּמָה מִיְנֵי כָחוֹת וּמִדְרָגוֹת כָּלוּלוֹת בְּאֹר וְחַיּוֹת הָיָה הַמְּלָכֶשׁ בְּצִרּוּף זֶה שֶׁל תִּבְיָה זו – וכמה

שנשאר מזה – על כך מורה החשבון – הרי שזו ירידה אחר ירידה ומיעוט אחר מיעוט. (ואחר כל הצמצומים האלה וְכִיּוּצָא בָּהֶן, כִּאֲשֶׁר גִּזְרָה חֲכָמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, – כמה ואיזה צמצומים יהיו, הוא, שְׁתִּיָּה יָכוֹל הָאֹר וְהַחַיּוֹת לְהַתְּלַבֵּשׁ גַּם בְּתַחְתּוֹנִים, כְּמוֹ אֲבָנִים וְעֶפֶר הַדּוֹמֶם, – ובהם אינה נראית שום חיות ורוחנית, כלומר, בנבראים התחתונים עצמם, הם מהסוג הנחות ביותר, כִּי "אֲבָן", דֶּרֶךְ מֶשֶׁל, שְׁמָה – שיש בה האותיות ב"ת ונו", מורה כִּי שְׂרָשָׁה – של האבן, מִשֵּׁם הָעוֹלָה ב"ן – חמשים ושנים, בְּמִסְפָּרוֹ, – השם ב"ן בא מאופן מילוי מסויים של שם הרי, וְעוֹד אֵלֶּף – במלה "אבן", נוספת משם אחר²⁶, (לישעם) [נראה דצריך

23. תהלים לג, ט. 24. שם פט, ג. 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדלעיל ח"א ספכ"א. ל' ב"ר פכ"א, ה". 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אוה"ת להצ"ע ע"פ ויקח מאבני המקום שאל"ף משם מ"ה. עד"ז בתו"א משפטים (עח, סע"ב). במאור"א (א, ד)

שהיא במדריגתה העצמית, בלי צמצום. הרי שמבחינת החיות
היו יכולים להתהוות עולמות בלי גבול ותכלית, ודוקא כשהיא
מתלבשת באותיות "עשרה מאמרות" ובחילופיהן וחילופי
חילופיהן, מתהווים אז מהן נבראים בעלי גבול ותכלית, כפי

צִמְצוּמִים רָבִים

ומדרגה — שאחרי

הצמצומים, בבחינת

חשבון האותיות בלבד.

יבול לברא ברנאים

בפי בחינות מדרגת זו

נֶחֱמָה לְמַעַן יִשְׁמַחַם בְּיָמֵינוּ

יְהוָה יִשְׁמַר אֶת צְדָקָתְךָ יְהוָה

וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם

אותם, עֲדֵי עֵד, מֵאַחֵר

שָׁהוּא כִּחַ ה' הַמְתַּפְּשִׁיט

וְנֶאֱמַר — וּמוֹפְרָשׁ, מִירוּחַ

פִּי, וְאֵין מַעֲצוֹר בּוֹ, —

אין מעצור לפניו

מלהתפשט בצורה כזו,

אִךְ שֶׁלֹא יִהְיֶה אִיכּוּתָם בַּמַּעֲלָה גְדוֹלָה כָּל כָּךְ, בְּאִיכּוּת

ומעלת ברואים שיוכלו להפראות מבחינת פח ומדרגת

האותיות עצמן: – נאילו הנבראים המתהווים מחילופי

האנשים והן גם משוררי האנוש הם למזל ראיון

ורמזלה

117222

מפרש באופן אחר. וראה ג"כ לקו"ת שה"ש (יג, ב) קה"י מע' אבן ועוד. וי"ל שלכן כתב כאן סתם משם אחר כי אית אבן ואית אבן (זח"ג רעט, ב)."

ויטול, אלא **הַמוֹצֵא מִחֲבִירוֹ**, והיינו השכיר המבקש להוציא מבעל הבית סלע נוספת עָלָיו מוטלת הבאת ה**הָאֵי**, וכל שאין מביא עדים שקצץ לו שתיים, נאמן בעל הבית שלא קצץ אלא אחת.

מדדיק רש"י ששת: **הָא מִדְּסִיפָא מִחֲבִירָה הוּא** – והלא מכך ששנינו בדין האמור בסיפא שאין השכיר נוטל עוד סלע בלא רבייה, משמע שמה ששנינו ב**רִיבְשָׁא** שאם טוען בעל הבית שכבר נתן לו שכר, הדין הוא שנשבע השכיר ונטול שכרו, היינו **בְּלֹא רִיבְשָׁא**, והיינו שדי בשבועה לחוד, ואין צריך להביא עדים ששכרו בעל הבית ועשה מלאכתו, שאם לא כן, גם ברישא היה צריך התנא להוכיח שעל השכיר להביא ראיה, ומבואר שלא בדברי רב ושמואל שהעמידו משנתנו דווקא בשכרו בעדים.

ורוחה הגמרא: **אמר רב נחמן: כר יצחק**

הגמרא מביאה את קושיית רב ששת: דאִשְׁתַּבְּחִיהּ [–שמצא] רב שֵׁשֶׁת לִרְבֵּה בַּר שְׁמוּאֵל, אָמַר לִיה רב ששת לרבה, תְּנִי מִי מִיָּד בְּשִׁכְרִי – האם שנית משנה או ברייתא בדין שבועת שכיר ליטול שכרו. אָמַר לִיה רבה, אֵין תִּנְיָנָא – אכן שנית ברייתא, שְׂכִיר הַתּוֹבֵעַ שְׂכָרוֹ בְּזִמְנוֹ – בזמן הפרעון, והיינו ביום סיום פעולתו, נִשְׁבַּע שְׁעִדִּין לא קיבל שכרו, וְנִשְׁמַל שְׂכָרוֹ. בְּיָצַד – אימתי נתקנה תקנה זו, דווקא בְּזִמְנוֹ שְׂכָרוֹ לוֹ הַשְׂכִּיר לִבְעַל הַבַּיִת שְׂכָרְתֵּנִי, וְלֹא נִתְּתָ לִי שְׂכָרִי, וְהִלֵּךְ אוֹמֵר אֲכֵן שְׂכָרְתִּי, וְנִתְּתִי לָךְ שְׂכָרְךָ, שְׂבֹחַ נִשְׁבַּע הַשְׂכִּיר וְנִשְׁמַל. אָבֵל אִם אָמַר לוֹ הַשְׂכִּיר שְׂתִּים קִצְצָתִי לִי תַמְרוֹר עֲבֹדְתִּי, וְהִלֵּךְ אוֹמֵר לֹא קִצְצָתִי לָךְ אֵלֹא אַחַת, בֹּזֵה לֹא תִקְנוּ חֲכָמִים שִׁישְׁבַּע

לוח היום יום ...

יום ראשון	יום שלישי	יט סיון	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: שלח, שלישי עם פירש"י. תהלים: צ"צו. תניא: ולכן הוצרך . . . האלקים.		
	בחדש מרחשון תרי"ג קבע ה"צמח צדק", מלבד השעורים האחרים, שעור למוד עם אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] בכל יום שתי שעות ומחצה – בחרף מתחיל משעה העשירית לילה, ובקצין משעה הרביעית לפנות בקר. – שתי שנים היה הלמוד: קבלה עם באורי חסידות. אחר זמן זה – עד אלול תרט"ז, שאז נפסק השעור, למדו ספרי מחקר: הרס"ג [=רבי סעדיה גאון], מורה נבוכים, עקרים, פזרי ועוד, על פי תורת החסידות.		

יום שני	יום רביעי	כ סיון	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: שלח, רביעי עם פירש"י. תהלים: צוקג. תניא: פרק ז. ובוה . . . פב' עליו כלל.		
	מפתגמי אאזמו"ר: דער שכל און מדות געבוי פון א חסיד, איז לפי ערך זיין ערשטע יחידות בא זיין רבי'ן. די ערשטע יחידות איז לפי ערך מהות עצמו פון א חסיד, לפי אופן מהות עצמו אזא סדר עבודה גיט איהם דער רבי.		
	תרגום		
	מפתגמי אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש]: מבנה השכל והמדות של חסיד הוא לפי ערך היחידות הראשונה שלו אצל הרבי שלו. היחידות הראשונה היא לפי ערך מהות עצמו של החסיד. לפי אופן מהות עצמו – כזה סדר עבודה נותן לו הרבי.		

יום שלישי	יום חמישי	כא סיון	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: שלח, חמישי עם פירש"י. תהלים: קד"קה. תניא: והנה גדר . . . פב' סטריין		
	רבינו בספר של בינונים פ"ג אומר, כי ג' מוחין חב"ד וז' מדות הם השתלשלות מעשר ספירות העליונות, דכל זה הוא בנפש רוח ונשמה שהם המתלבשים בגוף האדם, אמנם ענין המסירת נפש על אלקות, וואס א איד ניט ער וויל און ניט ער קאן זיין ח"ו א נפרד מאלקות, זהו מעצמות א"ס ב"ה, שלמעלה מענין הספירות דראשיתם היא ספירת החכמה.		

רַבְּנּוּ בִּסְפֵר שֶׁל בִּינוּנִים פָּרַק ג' אֹמֶר, כִּי ג' מוֹחִין חֲב"ד וז' מִדּוֹת הֵם הַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, דְּכָל זֶה הוּא בְּנֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁהֵם הַמִּתְלַבְּשִׁים בְּגוֹף הָאָדָם, אֲמָנָם עֲנִין הַמְּסִירֵת נֶפֶשׁ עַל אֱלָקוֹת, שִׁיְהוּדֵי אֵינוֹ רוֹצֶה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרֵד חֵסֶד וְשֵׁלוֹם מֵאֱלָקוֹת, זֶהוּ מַעֲצָמוֹת אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא שֶׁלֹּמַעְלָה מַעֲנִין הַסְפִּירוֹת, דְּרֹאשֵׁיתָם הִיא סְפִירַת הַחֲכָמָה.

יום
רביעי

יום ששי

כב סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, ששי עם פירש"י.

תהלים: קר"ק.

תניא: והנה אעפ"י . . . 164- לתחתונים.

לְאִמִּירַת "וְהִבִּיאֵנוּ לְשָׁלוֹם כו'" מִחֲבָרִים תַּחֲלָה ב' הַצִּיצִיּוֹת דִּלְפָּנָיו, אַחֲר־כֵּן מְצָרְפִּים צִיצִית כִּנָּף הַשְּׂמָאֲלִי דִּלְאַחֲרָיו, אַחֲרֵי זֶה צִיצִית דְּכִנָּף הַיָּמִין וְאוֹחֲזִים אוֹתָם בֵּין קְמִיצָה לְזֶרֶת דִּיד שְׂמָאֵל.

נוֹשְׁקִים הַצִּיצִיּוֹת שֵׁשׁ פְּעָמִים, הֵינוּ בְּאִמִּירַת תְּבוּת: צִיצִית, צִיצִית, לְצִיצִית, אֶמֶת, קְיָמָת, לְעַד.

יום
חמישי

שבת

כג סיון

ה'תש"ג

מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ תַּמוּז. אִמִּירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁכָּמָה. יום הַתְּנוּעוֹת.

שיעורים. חומש: שלח, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קח"קב.

תניא: והנה כמ"ש . . . "פג" מהרמ"ק ז"ל.

מַעֲנָה אַאמו"ר לַאֲמו"ר בִּיחִידוֹת חוּרֵף תַּרל"ה: הִיצָה"ר נִקְרָא נה"ב לֹא מַפְנִי שֶׁהוּא בַּהֲמָה דּוֹקָא, כִּי לַפְּעָמִים הוּא שׁוֹעֵל פֶּקַח שְׁבַחִיוֹת, וְצִרִּיכִים לַחֲכָמָה מְרֻבָּה לַהֲבִין תַּחבּוּלוֹתָיו. וּלְפַעְמִים הוּא מִתְּלַבֵּשׁ בִּלְבוּשׁ צָדִיק תָּמִים עֲנוּ וּבַעַל מִדּוֹת טוֹבוֹת.

בְּכָל אֶחָד וָאֶחָד הַנַּה"ב שֶׁלּוֹ הִיא לְפִי מַהוּתוֹ הַפְּרָטִי. וַיֵּשׁ אֲשֶׁר מִתְעוֹרֵר חֶשֶׁק גָּדוֹל לַלְמוּד חֲסִידוֹת אוֹ לַהֲתַבּוֹנֵן הֵיטֵב בְּאִיזָה הַשְׁכָּלָה, וּבִאֲמַת הֵנָּה זֶהוּ רַק עֲצַת הַיֵּצֵר וּמִתַּחבּוּלוֹת נה"ב לַמְּנוּעַ מַעֲבֹדַת הַתַּפְּלָה וּכְדוּמָה.

וְנִקּוּשׁ הָאִי כִּלְלָא בִּידֵךְ וְזִכּוֹר אוֹתוֹ תָּמִיד, כִּי כָל דְּבַר הַמוֹעִיל אוֹ מִבִּיא לַעֲבוּדָה בְּפוֹעֵל, הֵנָּה כָּל מַנִּיעָה שֶׁתִּהְיֶה לְדַבֵּר זֶה – אִפִּילוֹ אִם הַמַּנִּיעָה הִיא מְדַבֵּר הַיּוֹתֵר נַעֲלָה – הוּא רַק מִתַּחבּוּלוֹתֵי שֶׁל נה"ב.

וְסִיִּים אַאמו"ר נ"ע: עַד אַז לֹא יִדְעָתִי אוֹ עַס קַעַן זֵינן א פְּרוּמַעַר נה"ב, וְעַר רַעֲדַט נֶאָךְ א חֲסִידִישְׁעַר נה"ב.

מַעֲנָה אֲדָנִי אָבִי זִקְנִי מוֹרֵי וְרַבִּי [מַהֲר"ש] לְאֲדָנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] בִּיחִידוֹת חוּרֵף תַּרל"ה: הִיצָר הָרַע נִקְרָא נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, לֹא מַפְנִי שֶׁהוּא בְּהֵמָה דּוֹקָא, כִּי לַפְּעָמִים הוּא שׁוֹעֵל פֶּקַח שְׁבַחִיוֹת, וְצִרִּיכִים לַחֲכָמָה מְרֻבָּה לַהֲבִין תַּחבּוּלוֹתָיו. וּלְפַעְמִים הוּא מִתְּלַבֵּשׁ בִּלְבוּשׁ צָדִיק תָּמִים עֲנוּ וּבַעַל מִדּוֹת טוֹבוֹת. בְּכָל אֶחָד וָאֶחָד הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁלּוֹ הִיא לְפִי מַהוּתוֹ הַפְּרָטִי. וַיֵּשׁ אֲשֶׁר

מתעורר חשק גדול ללמד חסידות או להתבונן היטב באיזה השפלה, ובאמת הנה זהו רק עצת היצר ומתחבולות נפש בהמית למנע מעבודת התפלה וכדומה. ונקוט האי כלל לא [ואחוז כלל זה] בידך וזכר אותו תמיד, כי כל דבר המועיל או מביא לעבודה בפעל, הנה כל מניעה שתהיה לדבר זה – אפלו אם המניעה היא מדבר היותר נעלה – הוא רק מתחבולותיה של נפש בהמית. וסים אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] נשמתו-עדן: עד אז לא ידעתי שתתכן נפש בהמית [בלבוש] ירא שמים, שלא לדבר על נפש בהמית [בלבוש] "חסידי".

ה'תש"ג

כד סיון

יום ראשון

יום
שישי

שיעורים. חומש: קרח, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קיג-קית.
תניא: והנה מכאן . . . 166- הכל א'.

השואל במה היא ההתקשרות שלו אלי מאחר שאין אני מכיר פנים. .. ההתקשרות האמתית היא על ידי למוד התורה, כשהוא לומד המאמרי חסידות שלי, קורא את השיחות ומתחבר עם ידידי, אנ"ש [=אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] ותלמידי התמימים יחיו, בלמודם ובהתעודותם, ומקים בקשתי באמירת תהלים ובשמירת זמני הלמודים, הנה בנה היא ההתקשרות.

ה'תש"ג

כה סיון

יום שני

שבת
קודש

שיעורים. חומש: קרח, שני עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: וז"ש בתקונים . . . 166- דמלא לון.

"דאגה בלב איש ישחנה", ואמרו רבותינו זכרונם-לברכה שני פרושים: יסחנה מדעתו, ישחנה לאחרים. ופרש ה"צמח צדק": לאחרים רק בגוף, אבל מאחדים אתו עמו, שמרגישים את ענינו.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שישי עמ' ב

יכיריו את אשמתכם, שנאמר (ישעיה מג ט) 'וראשונות ישימיענו', כלומר שבע מצות בני נח שקיבלתם היכן קיימתם. מבארת הגמרא: ומנלן דלא קיימום, דתני רב יוסף, נאמר בפסוק (חבקוק ג ו) 'עמד וימודד ארץ, ראה ויתר גוים', מאי 'ראה', ראה שבע מצות שקבלו עליהם בני נח ולא קיימום, ובין שלא קיימום, עמד והתירן להן, וזאת הכוונה ב'ויתר גוים'. מקשה הגמרא: איתגורי איתגור – וכי נשכרו והרויחו בכך שלא קיימום, אם כן מצינו שמי שחוטא נשכר – מרויח, ודבר זה אינו מסתבר. מתרצת הגמרא: אמר מר בריה דרבנא,

משיבה הגמרא: אלא כך אומרים לפנינו, רבנו של עולם כלום כפיית עלינו הר פניית שנקבל את התורה ולא קבלנוה, כמו שעשית לישאל שפית עליהם לקבל את התורה, דכתיב (שמות יט יז) 'ויתיצבו בתחתית ההר', ואמר רב דימי בר חמא, פסוק זה מלמד שפסח הקדוש ברוד הוא הר פניית על ישראל – דהיינו שתלש את ההר ממקומו וכפה אותו עליהם כנגיית, ואמר להם, אם אתם מקבלין את התורה הרי מושב, ואם לאו, שם ו-מתחת להר, תהא קבירתכם. מכיון שכן אין לבוא בטענה על האמונה, שהרי לא כפו עליהם את קבלת התורה ולכן לא קיבלוה. מיד אומר להם הקדוש ברוד הוא, המצות הראשונות ישימיענו –

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון י"ט סיון ~

הפטור משבועת הפקדון בתביעת 'קנס'

ראוי היה לפטור לגמרי, אפילו מדמי שוויו, כי העבד יש לו דעת ואינו דומה לשור שנגח בהמה שחייב לשלם את שוויה, אלא גזירת הכתוב היא לשלם שלושים שקלים והתשלום כולו 'קנס'. וכן מסקנת הירושלמי (כתובות פ"ג ה"י) שכל שלושים השקלים הם 'קנס' אף שכלול בתוכם שווי העבד. ועל דברי הרמב"ם, שעבד התובע את אדונו 'הפלת שיני וסימית עיני' והאדון כפר ונשבע, פטור משבועת הפקדון "מפני שהוא קנס" - הקשה ה'קצות החושן' (סי' צח סק"ח):

מדוע הוצרך הרמב"ם לבאר שהפטור הוא משום שזו כפירת 'קנס', הרי בכל תביעת עבד פטורים משבועת הפקדון, כי עבדים הוקשו לקרקעות הפטורים משבועת הפקדון (לעיל פ"ז ה"ג-ד)?

ותירץ: תביעת העבד היא 'הפלת שיני וסימית עיני' ומשמעה שראוי הוא לצאת לחירות, והרי זו תביעת בן חורין ואין לפוטרו משבועת הפקדון. ולכן כתב הרמב"ם שהאדון שנשבע על שקר אינו חייב בשבועת הפקדון משום שזו כפירת 'קנס'.

הלכות שבועות פרק ח, הלכה ב: וכן האומר לחברו: 'המית שורך את עבדך, וכפר ונשבע, והעבד שתבע רבו ואמר לו: 'הפלת שיני וסימית עיני', וכפר ונשבע - פטור משבועת הפקדון; שאלו הודה - לא היה משלם, מפני שהוא קנס.

החוב של בעל השור לשלם שלושים שקלים אם שורו המית עבד הוא 'קנס' ולא 'ממון', כי "המשלם יותר ממה שהזיק או שדמיו קצובים בתורה הוי קנס" (רדב"ז). ולכן, אם הכחיש ונשבע ואחר כך הודה ששורו המית ונשבע לשקר - פטור משבועת הפקדון (תשלום קרן וחומש וקרן אשם גזילות), כי רק על כפירת 'ממון' מתחייבים בשבועת הפקדון (אם נשבע לשקר) ולא על כפירת 'קנס'.

והקשו אחרונים (שמחת יד"ט למהר"ט אלגוי סי' לג, מנחת חינוך נו סק"ח): אמנם תשלום שלושים שקלים על המתת העבד הוא 'קנס', אבל בתשלום זה כלולים גם דמי העבד שהוא 'ממון' (אלא אם העבד מוכה שחין ואינו שווה כלום. וצ"ע אם יש עבד שאינו שווה כלום) ואם כן יש כאן גם כפירת 'ממון' המחייבת שבועת הפקדון! וביאר מהר"ט אלגוי (שם): מן הדין, בשור שנגח עבד

~ יום שני כ' סיון ~

האם מותר להזכיר שם השם בפיוטים?

כיצד יועיל שישבחו ויפארו למנוע את האיסור? ובמה עדיף שמשבחו לאחר מעשה מאמירת השם מלכתחילה בדרך ברכה שעובר על איסור 'לא תשא'?

ולכן כתב ה'חיי אדם' (נשמת אדם כלל ה, ס"א) כי אף לדעת הרמב"ם עובר על הזכרת השם בברכה רק אם אומר זאת בדרך שחוק והיתול, אך אם למשל מברך להודות לה' על שברא את פרי העץ, אף אם אינו אוכל עתה כלום, אין בכך איסור תורה.

ולפי זה, תמה על דברי הפוסקים שהמסתפק האם בירך ברכה אחרונה אסור לו לברך מחשש איסור הזכרת שם שמים לבטלה, הרי מאחר ועושה זאת מתוך יראה (מחשש שלא בירך) אין בכך כל איסור! ועם זאת כתב כי למעשה חלילה להקל כנגד כל הפוסקים.

ויש שביארו כי אמנם הזכרת השם בנוסח של ברכה שלא לצורך חמורה מהזכרתו בהקשר אחר, וכשם ששבועה בשם

הלכות שבועות פרק יב, הלכות ט - יא: השומע ה'זכרת השם מפי חברו לשוא... או שברך ברכה שאינה צריכה, שהוא עובר משום נושא שם ה' לשוא, כמו שבארנו בהלכות ברכות - הרי זה חייב לנדותו... ובכלל יראתו, שלא יזכירו לבטלה. לפיכך, אם טעה תלשון והוציא שם לבטלה - ימחר מיד, וישבח ויפאר ויחיד לו, כפי שלא יזכר לבטלה.

לדעת כמה ראשונים, האיסור "לא תשא את שם ה' אלוהיך לשווא" נאמר רק על הזכרת השם ללא ברכה, אולם כשזכירו בדרך ברכה אין בכך איסור תורה, ואיסור ברכה לבטלה הוא מדברבנן (תוספות ר"ה לג, א. ספר החינוך תל, ועוד). אולם בדברי הרמב"ם כאן מבואר, שאף המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא את שם ה' לשוא.

אך יש לתמוה, הרי בהלכה יא כותב הרמב"ם שאם טעה והוציא שם לבטלה, ימחר לשבחו ולפארו כדי שלא ייזכר לבטלה. ואם איסור הוצאת השם לבטלה חל גם בדרך ברכה,

ולפי זה, מובן כיצד נוהגים לומר תחניות ופיוטים שיש בהם הזכרת שם השם ואין חוששים לאיסור 'לא תשא', כי האיסור הוא דווקא בברכה לבטלה ולא באופנים אחרים (אור לציון שם).

השם לשווא חמורה מהוצאתו לבטלה סתם, כי חשיבות השבועה היא הגורמת שכשנשבע לשווא יש בכך לזלזול גדול יותר, כך בברכה לבטלה, דווקא משום חשיבות הברכה הרי כשעושה זאת ללא צורך יש בכך עוון חמור יותר (ראה ברכת ה' ח"א, עמ' כו, שו"ת אור לציון ח"א ס"ז).

~ יום שלישי כ"א סיון ~

איסור תענית בראש חודש

אינו צריך חיזוק ולכן הנדר חל בו כמו בשבתות ויו"ט, ורק בחנוכה ופורים שהם "מדברי סופרים, הרי הן צריכים חיזוק וידחה נדרו מפני גזירת חכמים" והמשמעות היא שזהו איסור מדאורייתא. וכן כתב ה'פרישה' בדעת הרמב"ם (יו"ד סי' רטו סק"ח).

ב. ה'כסף משנה' כתב שהאיסור הוא רק מדרבנן, כי למרות ההיקש של הפסוק "אין זה כדאי לומר שהוא מדאורייתא", אלא שמכל-מקום היות ו"יש לו קצת סמך בתורה" לא יבואו לזלזל בו ולכן הנדר חל על ראש-חודש. ומה שאמרו בגמרא שהוא "מדאורייתא" – "היינו לומר שנזכר בתורה סמוך למועדות, ואסמכתא קרובה היא להקישו להם לענין איסור תענית".

ג. ה'רדב"ז' כתב שהאיסור הוא רק מנהג ולכן הנדר חל גם בראש-חודש ולא ראו צורך לגזור שידחה נדרו (כמו בחנוכה ופורים), כי בגלל שהוא מנהג, "אם יבוא לזלזל בו לית לן בה".

הלכות נדרים פרק ג, הלכה ט: הנודר שיעצום בשבת, או ביום טוב – חייב לעצום, שהנדרים חלות על דברי מצוה, כמו שבארנו. וכן הנודר שיעצום יום ראשון או יום שלישי כל ימיו, ופגע בו יום זה וחרג הוא יום טוב או ערב יום חפזים – הרי זה חייב לעצום; ואין צריך לומר ראש חודש. פגע בו הנקה ופורים, ודחה נדרו מפני הימים האלו – הואיל ואיסור העצום נהם מדברי סופרים, הרי הן צריכין חיזוק; וידחה נדרו מפני גזירת חכמים.

המקור לאיסור תענית בראש חודש, הוא במשנה (תענית טו, ב): "אין גוזרין תענית על הציבור בראשי חדשים". ובגמרא נאמר שאיסור התענית בראש חודש "דאורייתא הוא" כי למדים זאת מכך שהתורה הקישה ראש-חודש למועדים, בכתוב "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם" (כסף משנה).

ובדעת הרמב"ם כאן מצינו שלוש שיטות:

א. כפשוטו דברי הרמב"ם שאיסור תענית בראש-חודש

~ יום רביעי כ"ב סיון ~

גידולי הפירות באוסר פירותיו על חבירו

האסור, כך גם החילופים נחשבים כדבר היוצא מן האיסור והם אסורים. והספק לא נפשט.

וכתבו ראשונים (ר"ן ורשב"א נדרים שם) כי הספק הוא רק לגבי החילופים – האם נחשבים כיוצאים מן האיסור, אבל הגידולים הבאים מגוף האיסור הרי הם כמו הפרי עצמו. אך לדעת הרמב"ם, גם גידולי הפירות וגם חילופיהם אסורים רק מספק. והשיג עליו הראב"ד מלשון הגמרא האם "חליפין כגידולין דמי" שמשמעו כי על הגידולים אין ספק שאסורים.

וביאר ה'לחם משנה':

אכן משמעות הגמרא היא שגידולי הפירות אסורים על חבירו כי הם באים מגוף הפירות שאסר עליו, אך זהו רק

הלכות נדרים פרק ה, הלכה טז: האוסר פירותיו על חברו, בין בנדר בין בשבועה – הרי גידוליהן וחילופיהן ספק. לפיכך, חברו אסור בגידולי פירות אלו, ובחילופיהן.

ספק הוא בגמרא (נדרים מז, א) האם האוסר פירותיו על חבירו, נאסרו עליו גם חילופי הפירות (שהחליף פירות אלו בפירות אחרים או שמכרן וקיבל דמים תמורתם).

וצדדי הספק הם: כשם שאין אדם יכול לאסור פירות של חבירו על חבירו כיון שאינם של הנודר, כך אינו יכול לאסור עליו דבר שעדיין לא בא לעולם, וחילופי הפירות עדיין "לא באו לעולם" בשעה שנדר. או שמא "חילופים הם כגידולים" וכשם שגזרו חכמים שגם הגידולים של דבר האסור בהנאה (הגדל וצומח מזרעי הפרי האסור) אסורים, היות ובאו מגוף הדבר

בפירות שאין זרעם כלה באדמה ולכן מעורב בהם מעט מהאיסור והם חלק מהפרי שנאסר, אבל בפירות שזרעם כלה אין האיסור מעורב בגידולים שהרי הזרע נרקב באדמה והרי

הם דומים לחילופי הפירות. ודברי הרמב"ם הם בגידולים אלו שאסורים מספק כמו החילופין

~ יום חמישי כ"ג סיון ~

מתי 'ספק נדרים להחמיר'?

עד קציר החיטים שהוא מאוחר יותר) אף שיש מיעוט הקוצרים חיטים, כי הולכים אחר הרוב - הרי נפסק כאן (ובש"ע יו"ד סי' ריו סי"ז) שספק נדרים להחמיר ואין הולכים אחר הרוב?

וביאר הש"ך (יו"ד סי' רח סק"ג):

דין זה שהאוסר על עצמו עד הקציר הולכים אחר הרוב, הוא באופן שהנדר פירש את דבריו שכוונתו לקציר שעורים, וכאשר כוונת דבריו מתאימה לפעולת הרוב, נקבעת כך ההלכה. ואילו כאן, שנדר מן השמן ולא פירש מה התכוון, יש להחמיר והרי הוא אסור בשני סוגי השמן, גם בסוג זה שהמיעוט מתכוון אליו.

והט"ז (שם שם סק"ג) תירץ:

כאשר הספק הוא בגוף הדבר הנדור, אין להקל וללכת אחר הרוב, כי יתכן שבדבר זה נכלל גם הסוג שהמיעוט מתכוון אליו (שמן שומשמן) ו"ספק נדרים להחמיר". אך אם הספק הוא בדבר צדדי של הנדר (כגון, הגדרת תקופת האיסור "עד הקציר"), יש לפרשו כפי שהוא בשימוש בפי הרוב

הלכות נדרים פרק ט, הלכות ד"ה: הוּוּ מְקַצֵּת בְּנִי הַמָּקוֹם קוֹרִין לוֹ בָּהּ, וּמְקַצֵּת אֵין קוֹרִין - אֵין הוֹלְכִין אַחֲרֶיהָ; אֵלֹא הָרִי זֶה סָפֵק נְדָרִים, וְכָל סָפֵק נְדָרִים לְהַחמִיר... בִּיצֵד? נָדָר מִן הַשָּׁמֶן בַּמָּקוֹם שֶׁמֶסְתַּפְּקִין בְּשָׁמֶן זֶה וּבְשָׁמֶן שְׁמֻשְׁמִין, וְרַב אֲנָשִׁי הַמָּקוֹם אֵין קוֹרִין 'שָׁמֶן' סָתָם אֵלֹא לְשָׁמֶן זֶה, וְקוֹרִין לְשָׁמֶן שְׁמֻשְׁמִין 'שָׁמֶן שְׁמֻשְׁמִין', וּמַעוֹמֵן קוֹרִין אַף לְשָׁמֶן שְׁמֻשְׁמִין 'שָׁמֶן' סָתָם - הָרִי זֶה אֲסוּר בְּשִׁנְיָהֶם.

אף שרוב אנשי המקום קוראים 'שמן' לשמן זית ולא לשמן שומשמן, ורק המיעוט קורא לשמן שומשמן 'שמן', אין הולכים אחר הרוב, ואם נדר מן השמן מחמירים מספק ואסורים עליו הן שמן זית והן שמן שומשמן.

והקשה ה'לחם משנה': מדוע אין הולכים כאן אחר הרוב כמו בכל האיסורים שבתורה?

וכן הקשה ה'בית יוסף' על דברי הטור (יו"ד סי' רכ), שהאוסר על עצמו דבר עד הקציר - במקום שרוב הקצירה היא קציר שעורים, הרי הוא נאסר רק עד קציר השעורים (ולא

~ יום שישי כ"ד סיון ~

'לא יחל דברו' - גם של הזולת?

על איסור מעילה, כדין הנהנה מקדשים) - אם ידיר אדם את חברו ויאמר לו "כיכרי אסורה עליך" ואחר כך יתן לו אותה, אף שבקדשים אם הוציא מרשות הקדש לרשות אחרת מעל, כאן אף שהוציא את הכיכר מרשותו לא מעל, כי כיון שהכיכר אינה אסורה עליו לא תיתכן בזה מעילה. ונמצא שהמדיר שאינו מודר בעצמו והוציא מרשותו לא מעל, כי אין מעילה בדבר שלא נאסר עליו. ואם כן, הוא הדין בבעל שהדיר את אשתו והנהנה אותה, שהוא עצמו לא יעבור על 'בל יחל' כי אף שהדיר את אשתו, עליו לא חל כל איסור! וה'לחם משנה' (לעיל פ"ה ה"א) מבאר את שיטת הרמב"ם: במעילה (אם יש מעילה בקונמות), האיסור אכן לא חל בדבר שלא נאסר עליו, וכן הוא בהקדש. אבל ב'בל יחל', היות והבעל הדיר את אשתו והוא זה שהנהנה אותה - הרי עבר על נדרו ולכן לוקה.

הלכות נדרים פרק י, הלכה יב: מִי שֶׁהִדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ בְּמִדְּהָשָׁן וְאָמַר לָהּ: "שֹׂאִין אֶת נִהְיִית לִי מִבָּאֵן וְעַד הַפֶּסַח, אִם תִּלְכִּי לְבֵית אֲבִיךָ מִהַיּוֹם וְעַד סְבוֹת" - הָרִי זֶה אֲסוּרָה לְהֵנֹת לוֹ מִיָּד... וְאִם הִלְכָה לְפָנָי הַפֶּסַח, וְהָרִי הוּא מִהַיּוֹם אוֹתָהּ לְפָנָי הַפֶּסַח - הָרִי זֶה לֹקֶה.

לדעת הרמב"ם הבעל שהדיר את אשתו והנהנה אותה לוקה, אבל האשה אינה לוקה כי לא עברה על 'לא יחל דברו' שהרי אין זה דיבורה.

אבל לדעת הר"ן (נדרים טו, א. ד"ה הלכה) האשה שנהנתה מנכסים המודרים ממנה היא עצמה לוקה, ומה שאמרה תורה "לא יחל דברו" פירושו 'לא יוחז דברו', אך הבעל אינו לוקה כי עליו לא חל כל איסור.

ועל שיטת הרמב"ם הקשה הר"ן (הובא בכסף משנה) מדברי הגמרא (שם לה, א) שגם לדעת רבי מאיר הסובר שיש מעילה בקונמות (אדם שנאסר עליו דבר ב'קונם' ונהנה ממנו, עובר

~ שבת קודש כ"ה סיון ~

קיום והפרה בבת אחת

הלכות נדרים פרק יג, הלכה כב: אָמַר לָהּ: 'קָנִים וּמוֹפָר, קיים.
בְּבַת אַחַת' - הָרִי זֶה קָנִים.
 הגמרא (נדרים סט, ב) מדמה הלכה זו לדין המשנה "המקדש שתי אחיות בבת אחת - אפילו אחת מהן לא מקודשת" (קדושין נ, ב) כי כל שאינו יכול לחול בזה אחר זה, אינו חל גם בבת אחת, והרי המקדש אישה ואחר כך יקדש את אחותה לא חלים קידושי האחות, וכך גם בקידושין בבת אחת אינם חלים כי כל אחת מונעת את קידושי אחותה.
 ופירש הר"ן (נדרים שם): כשם שבקידושי אחיות אף אחת אינה מקודשת, כך גם המקיים ומפר את נדר אשתו או בתו, גם ההקמה וגם ההפרה אינם חלים כי אין הפרה אחר הקמה ואין הקמה אחר הפרה, והאב או הבעל יכול להפר או להקים את הנדר כרצונו.
 ולפי זה, הקשה הר"ן על דברי הרמב"ם כאן שהמקיים ומפר בבת אחת "הרי זה קיים" - הרי כשם שההפרה אינה חלה כיון שההקמה סותרת אותה, כך גם לא תחול ההקמה כי ההפרה סותרת אותה!
 ופירש ה'כסף משנה': כיון שאין כאן לא הקמה ולא הפרה ממילא יש כאן קיום, כי כאשר הבעל או האב שותק, הנדר

וה'דבר אברהם' (ח"א סי' טז, מלואים א) הביא את ביאורו של הגר"י מקוטנא:
 מצד הדיבור אכן אין כאן לא הקמה ולא הפרה, אבל מצד מחשבת הלב שחשב הן לקיים והן להפר, צריכה לחול רק ההקמה, כי "המקיים בלבד הרי זה קיים" (לעיל הי"ט), ואילו ההפרה בלבד אינה הפרה (לעיל ה"ז).
 והגר"ח מבריסק ביאר:
 ההפרה לאחר הקמה יכולה לחול במציאות, שהרי ישנו נדר, אך אינה יכולה לחול מצד הדין כי לאחר שהקים את הנדר אין לו רשות להפר. אבל הקמה לאחר הפרה אינה חלה כי במציאות אין נדר ואין מה להקים, אבל מצד הדין (אילו היה נדר במציאות) יתכן שההקמה תחול לאחר ההפרה. ומאחר שההפרה אינה חלה אחר ההקמה (מצד הדין) הרי "כל שאינו בזה אחר זה - אפילו בבת אחת אינו" אבל ההקמה היתה יכולה לחול אחר ההפרה (מצד הדין) ולכן כאשר הם 'בבת אחת', יש כאן נדר להקים (שהרי ההפרה לא היתה לפני ההקמה) וההפרה אינה סותרת את ההקמה, ולכן פסק הרמב"ם "קיים ומופר לין בבת אחת, הרי זה קיים" (חידושי רבינו חיים הלוי).

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט סיון, ה'תש"א

ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

בעתם קבלתי את מכתביו וכן את הודעתו אשר בש"ק י"ב סיון מלאו כ"ה שנה מיום בואו
 בברית הנשואין עם זוגי תחי'.

והנני בזה להביע ברכותי שיאריכו יחד ימים ושנים טובות כפשוטו ממש, וגם כן כמשמעו,
 שיהיו ממולאים בטוב האמתי, הוא הטוב בתומ"צ ומאור שבתורה, ובטוב הנראה והנגלה ממש.
 ובמילא נכלל בזה רב נחת ועונג, חסידישן נחת ועונג מכל יוצאי חלציהם, שי, אכי"ר...

אחתום מעין הפתיחה בברכה לאריכות ימים ושנים טובות ביחד עם זוגי וכל ב"ב שיחיו
 בטוב הנראה והנגלה,

ומה דשאלנא בשיחת חה"פ פי' מענה הרה"צ מטשערנאביל, לדעתי: שבמעט מים, ע"י
 שאלתו הגבי אותו אדהאמ"צ להרגיש גילוי המשיח.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

(י) שאתה חייב לי עבד כנעני. (יא) יש בידך שטר חוב או מכר ששייך לי.

ד. ולמה נפטר משבועת הפקדון, והרי זה אלו הודה ה'יה משלם מה שפפרי? לפי שגאמר²⁶: "בפקדון או בתשומת יד" או בגזל או עשק את עמיתו או מצא אברה", הכל מטלטלין²⁷ שאם יודה בהם יוציא ממון מתחת ידו; יצאו קרקעות שאינן מטלטלין, והרי הן לפני בעליהן ובחזקתן²⁸; ויצאו עבדים, שהקשו [השוטר] לקרקעות²⁹, ויצאו שטרות, שאין גופן ממון³⁰.

(יב) שאין זה קנס, אלא ממון חברו שעליו להחזירו. (יג) הכוונה שיש בידו ממון שיוכל לסחור איתו. (יד) כל הדוגמאות שהתורה מביאה, מדברים במטלטלים. (טו) הכלל שאי אפשר לגזול קרקע, ותמיד היא נמצאת בחזקת בעליה. (טז) עבדים כנענים הושוו לקרקע, שנאמר "והתנחלתם אותם (העבדים) לבניכם אחריכם לרשת אחוזה" – הפסוק מושווה עבדים לאחוזה. (יז) לשטר עצמו אין שווי מיוחד שאפשר לסחור איתו, אלא הוא מעיד על ממון אחר שחייבים, ולכן הוא לא דומה לדוגמאות שנאמר בפסוק.

ה. אחד הנשבע אחר שתבעו בעל הממון, או הנשבע מעצמו אף על פי שלא תבעו. פיצד? פגון שקדם ואמר: 'למה אתה הולך אחרי, כלום יש לך בדי ממון? שבועה שאין לך בדי ממון' – הרי זה חייב בשבועת הפקדון, הואיל וכפר ונשבע, אף על פי שלא תבעו זה³¹.

(יח) שנאמר "וכיחש בעמיתו" – בכל צורה שהוא מכחש ונשבע.

ו. אחד הנשבע לבעל הממון עצמו, או לשלוחו הפא בהרשאתו – ששלוחו של אדם פמותו.

ז. ואינו חייב בשבועת הפקדון, עד שישבעו בלשון שהוא מכירה.

ח. הנשבע שבועת הפקדון במזיד – אף על פי שגשבע לשקר, והתרו בו עדים בשעת שבועתו – אינו לוקה, אלא מביא אשמו בלבד; שהרי הפתוב

~ יום ראשון י"ט סיון ~

הלכות שבועות

פרק ז

פרטי שבועת הפקדון.

א. התובע חברו בממון שאם הודה בו יהיה חייב לשלם³², וכפר ונשבע, או שהשביעו התובע, וכפרי – הרי זה הנתבע חייב בשבועת הפקדון³³, אף על פי שלא ענה 'אמן'; ששבועת הפקדון, אחד הנשבע מפי עצמו, ואחד שהשביעו אחר וכפר, אף על פי שלא ענה 'אמן' – חייב; שפירתו אחר שהשביעו התובע, בעניית 'אמן'.

(א) שיחזיר לו ממון שנמצא אצלו, כמו פיקדון או מלווה שהלווה לו וכדומה. (ב) התובע אמר: אני משביעך שתחזיר לי את הפקדון שנמצא בידך, והנתבע אמר: אין לך בידי כלום. (ג) תשלומי קרן, תוספת חומש, וקרוב אשם. (ד) כי אילו הוא ענה אמן, אין כאן חידוש, שהרי הוא כנשבע מפי עצמו, כפי שלמדנו לעיל שכל העונה אמן אחר שבועה, הרי זה כמוציא שבועה מפיו.

ב. תבעו בממון שאם יודה לו ויאמר 'כן הדבר' לא יהיה חייב לשלם, פגון שתבעו בקנס³⁴, שאין אדם משלם קנס על פי עצמו³⁵, וכפר ונשבע – הרי זה פטור משבועת הפקדון³⁶, וחייב משום שבועת בטוי³⁷.

(ה) כגון שאמר לו: גנבת שורי ומכרתו. ובמקרה כזה צריך לשלם כפול חמש משווי השור, וזה קנס שהתורה קנסה את הגנב. (ו) הכלל שבתשלומי קנס אדם מתחייב רק אם הרשיע אותו על פי עדות של אחרים, אך אם הוא הרשיע את עצמו, אינו משלם קנס. (ז) כי הכפירה והשבועה אינם פוטרים אותו ממון, כי גם אם הוא יודע הוא לא יצטרך לשלם את הקנס. (ח) שהרי נשבע על שקר.

ג. וכן אם תבעו בקרקע או בעבד או בשטר³⁸, וכפר ונשבע – פטור משבועת הפקדון; וחייב בשבועת בטוי, שהרי נשבע על שקר.

(ט) שאמר לו: קרקע זו שלי, ואתה גזלת אותה ממני.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כה) כי כאן הוא פירט בשבועה כל סוג וסוג בפני עצמו.

יג. 'תן לי חטין ושעורין וכסמין שיש לי בידך', 'שבועה שאין לה ביד' - אינו חייב אלא אחת; 'שבועה שאין לה בדי חטין ושעורין וכסמין' - חייב על כל אחת ואחת.

יד. 'היו חמשה תובעין אותו ואומרין לו: 'תן לנו פקדון גזל ואבדה ותשומת יד שיש לנו בידך', ואמר לאחד מהן: 'שבועה שאין לה בדי פקדון וגזל ואבדה ותשומת יד, ולא לה, ולא לה, ולא לה, ולא לה' - הרי זה חייב על כל טענה וטענה, לכל אחד ואחד; ונמצא זה חייב עשרים אשם.

(כו) סך הכל יש כאן עשרים טענות.

טו. טען שאבד הפקדון^{כז}, או כפר בוכי, ונשבע, ואחר כך הודה^{כח}, וחזר וטען שאבד ונשבע, וחזר והודה - משלם הקרן הראשון, וחמש אחד על כל שבועה ושבועה, שנאמר^{כט}: 'והמשתיו', התורה רבתה חמשים הרבה על קרן אחת. פיצד? הנה הקרן ארבעה וכפר ונשבע והודה^ל, וחזר וטען שאבד ונשבע והודה^{לא}, וחזר וטען שאבד ונשבע והודה - משלם שבועה. וכן כל פיוצא בזה.

(כז) והוא שומר חינוש שפטור על אבידה. (כח) שאין לו בידו כלום. (כט) ונתחייב קרן, תוספת חומש וקרובן אשם. (ל) ועכשיו התחייב סך הכל חמישה, ארבע על הקרן, ועוד אחד על החומש (החומש צריך להיות מהסכום הכולל). (לא) נוסף לו עוד חומש על הקרן - סך הכל שישה.

טז. פחות מפרוטה, אינו ממון; לפיכך, התובע חברו בפחות מפרוטה, או בפחות משנה פרוטה, וכפר ונשבע - פטור משבועת הפקדון, וחייב בשבועת בטוילב.

(לב) שהרי נשבע לשקר.

פרק ח

שבועת הפקדון על דבר שיש בו חיוב ממון ותשלומי קנס.

א. הגונב שורו של חברו וטבחיו או מכרו^א, ותבעו בעל השור ואמר לו: 'גנבת שורי וטבחתי או

הוציאו מקלל חייבי מלקות, וחייבו אשם בין בידון בין בשגגה, כמו שבארנו^ב.

ט. כפר ונשבע ארבעה או חמשה פעמים, או שהשביעו התובע ארבעה וחמשה פעמים, והוא כופר על כל אחת ואחת, בין בבית דין בין שלא בבית דין - הרי זה חייב קרפן אשם על כל שבועה ושבועה; שאילו הודה אחר שפפר - הנה חייב לשלם, אף על פי שפפר בבית דין^ג, ונמצא פוטר עצמו בכל כפירה וכפירה מן התשלומין, ולפיכך חייב על כל שבועה ושבועה.

(ט) שנשבע לשקר וכפר ממון. (כ) הסיבה לכך היא, שגם אחרי שנשבע שלא חייב לתובע כסף הוא לא נפטר מהחיוב לשלם, ולכן אם אחר כך יודה שחייב לתובע כסף - הוא יהיה חייב לשלם. לעומת זאת, בשבועת העדות - אם השביע התובע את העדים בבית דין שיעידו את עדותם, והם כפרו, ואחר כך השביעם שוב כמה פעמים - אינם חייבים אלא אחת, מפני שלאחר שכפרו בפעם הראשונה בבית דין, גם אם ישובו ויודו אחר כך שבאמת הם יודעים את העדות, עדותם אינה מועילה כלום, כי הכלל שברגע שהעדים נשבעו שלא יודעים את העדות, גם אם יחזרו בהם, הם כבר אינם יכולים להעיד.

י. 'היו חמשה תובעין אותו ואומרין לו: 'תן לנו פקדון שיש לנו בידך', 'שבועה שאין לכם ביד' - אינו חייב אלא קרפן אחד^ד; 'שבועה שאין לה בדי, לא לה, ולא לה, ולא לה' - חייב על כל אחת ואחת^ה.

(כא) כי כלל את כולם בשבועה אחת. (כב) כי כאן הוא פירט לכל אחד בנפרד.

יא. אמר לו חברו: 'תן לי פקדון ותשומת יד וגזל ואבדה שיש לי בידך', 'שבועה שאין לה ביד' - אינו חייב אלא אחת^ו; ואפלו הנה לו בידו פרוטה אחת מפלו, הרי אלו מצטרפין וחייב^ז.

(כג) כי יש כאן שבועה אחת על כולם. (כד) למרות שעל תביעה פחות משווה פרוטה הוא לא יהיה חייב קורבן, כאן בגלל שהוא כלל את כולם בשבועה אחת, הם מצטרפים ליותר מפרוטה.

יב. 'שבועה שאין לה בדי פקדון ותשומת יד וגזל ואבדה', חייב על כל אחת ואחת^ח.

27. לעיל א, ט. 28. ויקרא, ה, כד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יא) וגונב שור שנתפס צריך לשלם כפול. יב) כי תשלומי הכפל - הם מדין קנס. יג) את הקרן חייב בכל מקרה לשלם, ולכן חייב בשבועת הפקדון.

ד. האומר לחברו: 'עשית בי חבורה', והוא אומר: 'לא עשיתי'; 'המית שורך את שורי', והוא אומר: 'לא המית', ונשבע - חייב בשבועת הפקדון; שאלו הודה לו, היה חייב לשלם.

יד) והחובל בחברו חייב לשלם לו נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת, וכולם נחשבים כחיוב ממון רגיל (ולא קנס). טו) מדובר בשור מועד, שחייב לשלם את כל שווי השור המת.

ה. נתן שורו לשומר חנם, ומת השור - תבעו ואמר לו: 'היכן שורי שהפקדתי אצלך?' אומר לו: 'לא הפקדתי אצלי כלום', או שאמר לו: 'הפקדתי ונגנב', או 'אבד', ונשבע - הרי זה פטור משבועת הפקדון; שאלו הודה ואמר הדבר כשהיה - לא היה חייב לשלם ממון, מפני שהוא שומר חנם. אבל חייב הוא משום שבועת בטוי, שהרי נשבע על שקר. וכן כל פיוצא בזה.

טז) שלא בפשיעה, והשומר פטור. יז) ושומר חנם פטור בגניבה ואבידה. יח) שמת השור.

ו. השאיל שורו לחברו, ותבעו ואמר לו: 'היכן שורי ששאלת ממני?' והרי השור מת, ואמר לו: 'השואל: נגנב' או 'אבד', ונשבע על זה - הרי זה פטור משבועת הפקדון; שהרי לא פטר עצמו מן התשלומין בכפירתו, ומפל מקום חייב הוא לשלם, בין נשמת או נגנב או אבד או נשבה - מפני שהוא שואל, כמו שיתבאר במקומו. אבל חייב הוא משום שבועת בטוי, שהרי נשבע על שקר. וכן כל פיוצא בזה.

יט) כלומר, האמת שהשור מת, ובמקרה זה השואל חייב. כ) ושואל חייב לשלם בכל המקרים האלה, גם באונס.

ז. זה הכלל: כל שאינו פוטר עצמו מן התשלומין אלא בכפירה זו, ונשבע - בין מפי עצמו, בין שהשביעו התובע וכפר - הרי זה חייב בשבועת הפקדון, אף על פי שלא ענה 'אמן' ולא הוציא שבועה מפי.

ח. הגונב שור חברו, ותבעו ואמר לו: 'גנבת שורי', והוא אומר: 'לא גנבת', 'מה טיבו

מכרתי', והוא אומר: 'גנבתיו, אבל לא טבחתי ולא מכרתי', ונשבע - הרי זה פטור משבועת הפקדון; שאלו הודה מעצמו שטבח או מכר - לא היה משלם תשלומו ארבעה וחמשה, מפני שהוא קנס, כמו שיתבאר בהלכות גנבה. ונמצא זה כמי שלא כפר ממון, ולפיכך פטור משבועת הפקדון; וחייב בשבועת בטוי - שהרי נשבע על שקר שלא טבח, והוא טבח.

א) וחייב לשלם קנס כפול חמש משווי השור. ב) נשבע לשקר, ואחר כך הודה. ג) כפי שהסברנו בפרק הקודם בהלכה ב.

ב. וכן האומר לחברו: 'המית שורך את עבדי', וכפר ונשבע, והעבד שתבע רבו ואמר לו: 'הפלת שני וסמית עיני', וכפר ונשבע - פטור משבועת הפקדון; שאלו הודה - לא היה משלם, מפני שהוא קנס. אבל חייב בשבועת בטוי. וכן כל פיוצא בזה.

ד) וחייב לשלם שלשים שקלים מדין קנס, ללא קשר כמה שווה העבד. ה) והאדון חייב להוציא אותו לחרות - וגם זה מדין קנס. ו) ואין אדם משלם קנס על פי הודאת עצמו (כמו שאמרנו לעיל). ז) שהרי נשבע לשקר.

ג. התובע את חברו בדבר שיש בו קנס, שאינו משלם אותו על פי עצמו כמו שבארנו, ויש בו ממון שהוא משלם אותו על פי עצמו, וכפר בכל הדבר ונשבע - הרי זה חייב משום שבועת הפקדון.

ח) התביעה מורכבת ממון שיהיה חייב לשלם בכל מקרה, ומקנס שפטור במקרה שהוא הודה.

פיצד? תבעו ואמר לו: 'אנסת או פתית בתי', והוא אומר: 'לא אנסתי ולא פתיתי', ונשבע - חייב בשבועת הפקדון; שאף על פי שאינו משלם קנס על פי עצמו, אלו הודה לו - היה משלם בשת ופגם על פי עצמו.

ט) והדין שהאונס חייב לשלם ארבעה תשלומים: בושת, צער, פגם וקנס. ומפתה חייב לשלם בשלושה תשלומים: בושת, פגם וקנס. י) שזה כמו כל חיוב ממון, ולא קנס.

וכן האומר לחברו: 'גנבת שורי', והוא אומר: 'לא גנבת', ונשבע - חייב בשבועת הפקדון; שאף על פי שאינו משלם כפל בהודאתו, משלם הוא את הקרן בהודאתו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אחד מהן, וכפר בו, ונשבע - חייב בשבועת הפקדון, שהרי כפר ממון. תבעוהו שניהם, והודה בפלס ל אחד מהן ואמר: 'לא לוייתי אלא מזה לבדו', ונשבע - פטור משבועת הפקדון, שהרי לא פטר עצמו מכלום^ל; אבל חייב בשבועת בטוי.

(כט) בכל סכום התביעה. (ל) כי הוא לא פטר את עצמו מחיוב ממון, אלא רק אמר שחייב הכל לאחד השותפים, ולא לשניהם יחד.

יג. וכן מי שהיתה עליו מלוה בשטר^{יא}, וכפר בה^{לב} ונשבע - פטור משבועת הפקדון; שהרי בשטר נשתעבד הקרקע^{לז}, ונמצא זה כפופ בקרקע^{לז}, וכבר בארנו שהפופ בקרקע פטור משבועת הפקדון^{לח}, וחייב בשבועת בטוי, שהרי נשבע על שקר.

(לא) שיש למלוה שטר חוב על הלווה. (לב) בהלוואה זו שיש עליה שטר. (לג) כאשר יש שטר, קרקעות הלווה משתעבדים למלווה, והוא יכול לגבות את חובו מהקרקע. (לד) כאילו התובע תובע ממנו קרקע. (לה) כי שבועת הפיקון היא רק על מטלטלים בלבד, ולא על קרקע.

יד. היתה עליו מלוה בעדים בלבד^{לי}, וכפר ונשבע - חייב בשבועת הפקדון, שהרי פטר עצמו בכפירתו מלשלם עתה^{לי}. ואף על פי שפשיבואו העדים, יתחייב לשלם, ונמצא שלא הועילה לו כפירתו - הרי הועילה בעתה; ושם לא יבואו עדים, או יבואו ולא תתקיים עדותן^{לז}, או יפסלו^{לז}, ולפיכך חייב^{לז}.

(לו) ואין לו עליה שטר. (לז) כשהעדים עדיין לא באו. (לח) שהעדים לא יצליחו להוכיח שעדותן נכונה. (לט) על ידי קרבה ביניהם, או עבירה שפוסלת אותם להעיד וכדומה. (מ) כי פטר את עצמו מלשלם.

פרק ט

שבועת עדות.

א. התובע עדיו להעיד לו עדות שיתחייב הנתבע בעדותו לבדה^א לתן לתובע זה ממון המטלטלי^ב, וכפרו בעדותו ונשבעו - בין שנשבעו בבית דין, בין שנשבעו חוץ לבית דין - הרי אלו חייבין משום שבועת העדות, שהרי הפסידוהו ממון בכפירתו^ג.

(א) ללא עדותו אין דרך לחייב אותו. (ב) פרט לקרקעות ועבדים. (ג) שאילו העידו, היה הנתבע מתחייב לשלם לו.

אצלך^א? 'אתה הפקדתו אצלי', ונשבע - חייב בשבועת הפקדון; שאלו הודה שגנבו, היה חייב לשלם דמי השור מכל מקום^ב, ועכשו שאמר 'פקדון הוא', הרי פטר עצמו בכפירה זו מן הגנבה וימן האבדה, שאם גנב השור או אבד אחר הודאה זו, היה פטור מלשלם^ב.

(כא) התובע שואל, אם כן מה שורי עושה אצלך? (כב) אפילו כשאירע אונס, ומת השור או נשבה, שגנב חייב גם באונס. (כג) כדין שומר חנם שפטור על גניבה ואבדה.

ט. וכן אם טען ששכרו^ד, ונשבע - חייב בשבועת הפקדון; שהרי פטר עצמו מן השבירה ומן המתה^ה. וכן אם טען ואמר: 'השאלתהו לי', ונשבע - חייב בשבועת הפקדון; שהרי פטר עצמו מן המתה בשעת מלאכה^ו, כמו שיתבאר בהלכות שאלה.

(כד) שכר אתה השור להשתמש למלאכה, ושוכר חייב על גניבה ואבדה ופטור באונס. (כה) אם הבהמה תשבר או תמות באונס - הוא יהיה פטור. (כו) אם הבהמה תמות מחמת המלאכה.

י. לפיכך^ז, אם אמר לו: 'לא גנבתי, אלא אתה הפקדתו אצלי', או 'שכרתי לך שור', או 'השאלתהו לי, והרי שורך לפניך, קחהו', ונשבע על זה - הרי זה פטור משבועת הפקדון; שהרי הודה בקרן, ולא פטר עצמו בכפירה זו מכלום^ח.

(כז) הואיל וכל הטעם שחייב בשבועת הפקדון, הוא בגלל שאחרי השבועה הוא יכול לכפור ולטעון "מתה" או "נגנבה" וכדומה. (כח) כי מיד הוא התחייב קרן, ומיד החזיר אותה, ולא הרוויח כאן שום דבר.

יא. וכן אם אמר לו: 'אתה מכרתו לי, ועדין לא נתתי דמיו - אם תרצה קח דמיו, או הרי שורך לפניך'; או שאמר לו: 'אתה נתת לי בשכר מלאכה שאעשה לך - אם תרצה שאעשה לך, או קחנו ולך'; 'תועה בדרך מצאתי, ולא ידעתי שהוא שליך, עכשו שידעתי, קחנו ולך', או שאמר: 'אחר פירתי רץ, והרי הוא לפניך', ונשבע על פל טענה מאלו - פטור משבועת הפקדון, שהרי לא פטר עצמו מכלום; וחייב בשבועת בטוי, שהרי נשבע על שקר.

יב. מי שהיה חייב ממון לשני שתפין, ותבעו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שמורה בקנס ואח"כ באו עדים - פטור. (יג) כי העדות שלהם לבד אינה גורמת שישלם את הקנס, אלא העדות שלהם יחד עם הכפירה שלו, הם הגורמים שישלם. ובשבועות עדות צריך שהנתבע יתחייב לשלם רק בגלל עדותן.

ה. 'משביעכם אני שתבואו ותעידו לי שיש לי ביד פלוני תשלומי כפלי ותשלומי ארבעה וחמשה'^{טו}, וכפרו - חייבין בשבועת העדות, מפני הקרן שהוא ממונ^{טז}, לא מפני הכפל שהוא קנס. וכן אם השביען שיעידו לו שאנס פלוני או פתה בתו^{טז}, וכפרו - חייבין בשבועת העדות, מפני הבשת והפגם, שאם הודה בהן הנתבע משלם, לא מפני הקנס. וכן כל פיוצא בזה.

(יד) שגנב ממני חפץ, והגנב משלם את הכפל. (טו) שגנב ממני שור וטבחו או מכרו, ואז חייב לשלם חמשה בקר במקרה שגנב שור, וארבעה במקרה שגנב שה. (טז) כי את חיוב תשלום הקרן, הנתבע מתחייב רק בגלל עדותן. (יז) שבנוסף לקנס שצריך לשלם, הוא חייב לתת גם בושת ופגם, שהם חיובי ממון רגילים.

ו. אין העדים חייבין בשבועת העדות, עד שיכפרו וישבעו אחר תביעת בעל הדין עצמו או שלוחיו^{יח}; אבל אם קדמו וישבעו קדם שיתבעם, פטורין משבועת העדות.

(יח) שליח שמורשה לקבל את הכסף מיד הנתבע אחרי שהעדים יעידו.

ז. כיצד? ראו התובע הולך אחריהן, אָמרו לו: 'למה אתה בא אחרינו? שבועה שאין אנו יודעין לך עדות' - הרי אלו פטורין משבועת העדות; מפני שלא תבען התובע, אלא הן קדמו וישבעו בתביעת עצמם^{יט}.

(יט) כי בתורה נכתב "אם לוא יגיד ונשא עונו", מהמילה "לוא" שנכתבה בצורה מלאה, לומדים ש"לוא יגיד" לומדים שמשמע שהוא תובע אותם תחילה להגיד, והם מסרבים להגיד אלא כופרים.

וכן אם השביען הנתבע, 'שאם תדעו לזה שתובע אותי עדות, שתבואו ותעידו לי', וכפרו - הרי אלו פטורין משבועת העדות, עד שישביעם התובע^כ. ואין צריך לומר אם השביעם שיבואו ויעידו שיש

וכן אם השביען התובע, וכפרו בו - אף על פי שלא נשבעו הן, ולא ענו 'אמן' אחר שבועתו - פטורין שכפרו, הרי אלו חייבין; והוא, שישביעם בבית דין^{כא}.

(ד) התובע אמר להם: משביע אני אתכם, שתבואו ותעידו שיש ביד פלוני ממון ששייך לי, והם אמרו: אנו לא יודעים זאת. (ה) אבל אם השביע אותם מחוץ לבית דין, ורק בפני בית דין הם כפרו ואמרו שלא יודעים להעיד - אין זה שבועת העדות.

ב. אין העדים חייבין בשבועת העדות עד שיכפרו בעדותן בבית דין; בין שנשבעו או השביען בבית דין, בין שנשבעו או השביען חוץ לבית דין - (רק) הכפירה [צריכה להיות] בבית דין בלבד, שנאמר^{כב}: "אם לא יגיד, ונשא עונו" - מקום שיעידו ויועיל, הוא שאם לא יגיד שם יתחייב.

(ו) במקום שבו יגיד את עדותו, ועדות מתקבלת רק בבית דין.

ג. תבען בעדות שאינה מחייבת ממונ^{כג}, או בעדות קרקעות^{כד}, או עבדים, או שטרות, וכפרו ונשבעו - פטורין משבועת העדות; שאין חייבין אלא על פפירת עדות ממון שדומה לפקדון ותשומת יד וגזל ואבדה שפטרן הפתוב בפירשה, שהן מטלטלין שגופן ממונ^{כה}; וכשיעידו לזה, יתן זה.

(ז) כגון שתבע אותו שיעידו שהוא כהן או לוי. (ח) שיעידו שקרקע זאת שלו, ותחזור לבעלותו. (ט) דברים מטלטלים שהם עצמם שווים (ולא שטרות הלוואה, שהשטר עצמו לא שווה, רק הוא מעיד על ממון אחר). (י) וכאשר יעידו, יתחייב הנתבע לשלם לתובע.

ד. וכן המשביע עדי קנס^{כז}, וכפרו - פטורין משבועת העדות; מפני שאם קדם הנתבע והודה בקנס - יפטר מלשלם, ואף על פי שבאו העדים אחר פן והעידו^{כח}. נמצאו העדים שלא חייבו זה בעדותן בלבד, אלא עדותן עם פפירת הנתבע היא המחייבת אותו; והואיל ואם הודה, לא תועיל עדותן - אם כפרו בה ונשבעו, פטורין^{כט}.

(יא) שיעידו שפלוני טבח או מכר את שורי שגנב ממני, שחייב קנס על הטביחה והמכירה, כמבואר לעיל. (יב) ההלכה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְפָלוֹנִי בֵּינְד פְּלוֹנִי מְמוֹן, וְכִפְרוּ - שֶׁהֵם פְּטוּרִין, שְׂאִין זֶה תוֹבֵעַ דִּין [של] עֲצָמוֹכָא.

(כ) ממה שכתוב בתורה "אם לוא יגיד" לומדים אם לו (לתובע) לא יגיד – ונשא עונו, ואם לאחר לא יגיד – פטור. (כא) הוא אינו קשור לתביעה, ורק כאשר התובע משביע אותם להעיד עוברים על שבועת העדות.

וְכֵן אִם קָדְמָה שְׁבוּעָה לְעֵדוּתָא - הָרִי אֱלוּ פְטוּרִין מְשֻׁבְּעַת הָעֵדוּת, שְׁנֵאמָר³⁰: "וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִי, וְהוּא עִד"כ - שֶׁקָּדְמָה עֵדוּת לְשְׁבוּעָה, לֹא שֶׁקָּדְמָה שְׁבוּעָה לְעֵדוּת.

(כב) לידיעת העדות עצמה. (כג) שהיה עד באותו זמן ששמע את קול האלה, ולא שיהיה אח"כ עד.

ח. פִּיצֵד? מְשָׁבִיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם, בְּשִׁתְּדָעוֹן לִי עֵדוּת שֶׁתְּבוֹאוּ וְתַעֲדוּנִי, וְאָמְרוּ 'אֲמֵן', וְיָדְעוּ לוֹ עֵדוּת אַחֲרֵי כֵן, וְתִבְעֶם לְהַעֲדִיד וְכִפְרוּ בּוֹ - הָרִי אֱלוּ פְטוּרִין מְשֻׁבְּעַת הָעֵדוּת.

ט. אִין הָעֵדִים חִיבִין בְּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת, עַד שְׁיַיְחִיד אוֹתָם הַתוֹבֵעִי וְיִשְׁפִּיעֶם אוֹ יִשְׁבְּעוּ. פִּיצֵד? עָמַד בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְאָמַר: 'מְשָׁבִיעַ אֲנִי, כָּל מִי שְׂיָדַע לִי עֵדוּת שְׂיִבּוֹא וְיַעֲדִיד לִי, וְעָנּוּ כָּלֶם 'אֲמֵן', וְעָדִיו בְּכָלֶלֶם, וְאַחֲרֵי כֵן תִּבְעַע עָדִיו, וְכִפְרוּ בּוֹ - הָרִי אֱלוּ פְטוּרִין מְשֻׁבְּעַת הָעֵדוּת, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יַחֲד עָדִיו בְּשְׁבוּעָה בְּפָנָי עֲצָמָא³¹.

(כד) שיזמין ויתכוון לעדים אלו במיוחד. (כה) וכשהוא משביע את כולם בבית הכנסת, הוא יודע בברור שלא כולם יודעים להעיד, לכן מראש הוא לא מתכוון לכלול את כולם בשבועה, והתורה אמרה "והוא עד", שמשמע שצריך להתכוון למי שהוא מכליל בשבועה שלו.

אָבֵל אִם אָמַר: 'מְשָׁבִיעַ אֲנִי כָּל הָעוֹמְדִים בָּאֵן, שְׂאֵם יָדְעוּ לִי עֵדוּת שְׂיִבּוֹאוּ וְיַעֲדוּ לִי, וְהָיוּ עָדִיו בְּכָלֶלֶם, וְכִפְרוּ - הָרִי אֱלוּ חִיבִין בְּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת, שֶׁהָרִי יַחֲד בְּכָלֶל אַחֲרֵים³².

(כו) הואיל ופירש שמשביע את כולם, חלה שבועה על כולם, ויש כאן יחוד עדים לכל הנמצאים בבית הכנסת. ומכאן משמע, שיכול אדם להשביע את חברו מספק, אם יודע לו עדות, כשם שאתה אומר שהשבועה חלה על כל העומדים, אף על פי שאינו יודע אם יודעים לו עדות אם לא.

י. וְכֵן • אִם אָמַר

לְעֵדִים: 'בּוֹאוּ וְהַעֲדוּ

לִי שִׁישׁ לִי מִנֵּה בֵּינְד

פְּלוֹנִי, וְאַחֲרֵי כֵן עָמַד

בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְהַשְׁבִּיעַ:

'כָּל מִי שְׂיָדַע לִי עֵדוּת

יִבּוֹא וְיַעֲדִיד, וְלֹא בָּאוּ

וְלֹא הָעִידוּ - הָרִי אֱלוּ חִיבִין, שֶׁהָרִי תִבְעֵן תַּחֲלָה³³;

וְהוּא, שְׂיַהֲיוּ שֵׁם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת³⁴, וְיַהֲיֶה שֵׁם בֵּית

דִּין³⁵. אָבֵל אִם לֹא הָיוּ בְּפָנָי בֵּית דִּין - אִם עָנּוּ

'אֲמֵן', חִיבִין בְּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת לְפִשְׁכִּיכְרוּ בְּעֵדוּתָן

בְּבֵית דִּין³⁶; וְאִם לֹא עָנּוּ 'אֲמֵן', אִינָן חִיבִין³⁷.

(כז) כי הוא ייחד אותם כשביקש מהם לבוא להעיד, למרות שאת השבועה הוא השביע לכל בית הכנסת. (כח) בשעת ההשבעה. (כט) היות והם לא נשבעו מפי עצמם, ולא ענו אמן אחרי השבועה, צריך שישביעם בבית-דין ויכפרו לפני בית-דין, כמבואר לעיל. (ל) כי העונה אמן הרי הוא כמוציא שבועה מפיו, והשבועה מפי עצמם מועילה אפילו מחוץ לבית-דין. (לא) הכפירה עצמה חייבת להיות בבית-דין, כמבואר לעיל בהלכה ב. (לב) אפילו שכספרו בבית-דין, הואיל ולא הושבעו בבית-דין, לכן אין כאן שבועה.

יא. אֶחָד הַמְשָׁבִיעַ עָדִיו בְּשְׁבוּעָה³⁸, אוֹ שְׂאָמַר לָהֶם: 'מַצֹּה אֲנִי עֲלֵיכֶם בְּשְׁבוּעָה', 'אוֹסְרֶכֶם אֲנִי בְּשְׁבוּעָה' - הָרִי אֱלוּ חִיבִין; וְהוּא שִׁשְׁבִּיעֶם בְּשֵׁם [ה'] אוֹ בְּכִנּוּי, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנּוּ³⁹.

(לג) שאומר: משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני וכו'.

יב. וְאִין הָעֵדִים חִיבִין, עַד שְׁיִשְׁבִּיעֶם בְּלִשׁוֹן שֶׁהֵן מְפִירִין אוֹתָהּ.

יג. הִנֵּה לְמִדָּתָא, שְׂאִין הָעֵדִים חִיבִין בְּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת, אֲלֹא עַל פִּי עֲשָׂרָה דְּבָרִים; וְאֵלּוּ הֵן: שְׂיַתְּבַעֶם הַתוֹבֵעִי, וְשִׁתְּהִי עֵדוּת מְמוֹן⁴⁰, וְשִׁתְּהִי מְמוֹן הַמְשַׁלְטָלִי, וְשִׁתְּחַיֵּב הַנִּתְּבַע לְשֵׁלֶם בְּעֵדוּתָן לְכַדָּה אִם הָעִידוּ⁴¹, וְשִׁכְפְּרוּ אַחֲרֵי שֶׁתִּבְעֵן הַתוֹבֵעִי⁴², וְשִׁכְפְּרוּ בְּבֵית דִּין, וְשִׁתְּהִי שֵׁם שְׁבוּעָה בְּשֵׁם אוֹ בְּכִנּוּי, וְשִׁתְּקַדֵּם יָדִיעַת הָעֵדוּת לְשְׁבוּעָה⁴³, וְשִׁיַּיְחִיד עָדִיו בְּעַת הַשְׁבוּעָה אוֹ בְּעַת הַתְּבִיעָה, וְשִׁתְּהִי הַשְׁבוּעָה בְּלִשׁוֹן שֶׁהֵן מְפִירִין אוֹתָהּ.

30. ויקרא, ה, א. 31. לעיל ב, ב.

אִינוּ חֵיבִים מְשֻׁם שְׁבֻעַת בְּטוּיָם, אֲלָא מְשֻׁם שְׁבֻעַת הָעֲדוּת בְּלִבְדָּם; שְׁהָרִי הַכְּתוּב הוֹצִיא שְׁבֻעַת הָעֲדוּת מִכָּלל שְׁבֻעַת בְּטוּי, לְחֵיב הַמְּזִיד בִּהַּ פְּשׁוּגָה בְּקֶרֶן מִי, לֹא בְּמִלְקוֹת מִי, שְׁנֶאֱמַר³²: "לְאַחַת מֵאֵלֶּה" - בְּמִין אֶחָד מִמִּינֵי שְׁבֻעוֹת אֲתָה מְחִיב הַנֶּשֶׁבַע, וְאִין אֲתָה מְחִיבֻ בְּשָׁנֵי מִינִין, עַד שִׁיְהִיָּה חֵיב בְּדִין שְׁבֻעַת הָעֲדוּת וּבְדִין שְׁבֻעַת בְּטוּיָם.

(מ) שאז נחשב כמוציא שבועה מפיו. (מא) אבל אם הושבעו מפי אחרים וכפרו ולא ענו אמן, אינם חייבים בשבועת ביטוי, שהרי לא נשבעו כלל. (מב) מלקות. (מג) שאם נשבע לשקר במזיד - לוקה. (מד) חייב קרבן עולה ויורד. (מה) בשבועת העדות התורה מדגישה שמזיד ושווגג הם אותו דבר, כי בכל השבועות נאמר "ונעלם", ובשבועת העדות לא נאמר "ונעלם" - משמע שתמיד מחייבים את המזיד כמו השווגג, רק בקורבן. (מו) בגלל שבועת ביטוי במזיד. (מז) ואז את מחייב אותו רק על אחד מהם.

טו. 'מְשַׁבֵּעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם, אִם לֹא תְּבֹאוּ וְתַעֲדוּ לִי, שֵׁשׁ לִי בֵּיד פְּלוּגֵי פִקְדוֹן וְתִשְׁוֹמֶת יָד גָּזֵל וְאַבְדָּה', 'שְׁבֻעָה שְׂאִין אָנוּ יוֹדְעִין לָךְ עֲדוּת' מִי - אִינָן חֵיבִין אֲלָא אַחַת מִי; 'שְׁבֻעָה שְׂאִין אָנוּ יוֹדְעִין לָךְ עֲדוּת שֵׁשׁ לָךְ בֵּיד פְּלוּגֵי פִקְדוֹן וְתִשְׁוֹמֶת יָד גָּזֵל וְאַבְדָּה', חֵיבִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

(מח) העדים עונים שלא יודעים על כל מה שהזכרת. (מט) קרבן אחד, שזוהי שבועה אחת הכוללת את כל התביעות כאחד. (נ) היות והם פירטו כל תביעה בפני עצמה, הרי כאילו הם נשבעו שבועה מיוחדת על כל תביעה ותביעה.

טז. 'מְשַׁבֵּעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם, אִם לֹא תְּבֹאוּ וְתַעֲדוּ לִי, שֵׁשׁ לִי בֵּיד פְּלוּגֵי חֲטִין וְשְׁעוֹרִין וְכִסְמִין', 'שְׁבֻעָה שְׂאִין אָנוּ יוֹדְעִין לָךְ עֲדוּת' - אִינָן חֵיבִין אֲלָא אַחַת; 'שְׁבֻעָה שְׂאִין אָנוּ יוֹדְעִין לָךְ עֲדוּת שֵׁשׁ לָךְ בֵּיד פְּלוּגֵי חֲטִין וְשְׁעוֹרִין וְכִסְמִין', חֵיבִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

(נא) הואיל וביטאו בשפתיהם כל מין בפני עצמו, הרי כאילו הם נשבעו שבועה מיוחדת על כל מין ומין.

יז. וְכֵן אִם תִּבְעוּ אוֹתָם רַבִּים לְהַעֲדִיר לָהֶם, וְאָמְרוּ: 'שְׁבֻעָה שְׂאִין אָנוּ יוֹדְעִין לָכֶם עֲדוּת' -

~ נקודות משיחות קודש ~

"הנה למדת, שאין העדים חייבין בשבועת העדות כו".

על-פי פנימיות הענינים, יש לבאר הלכה זו כך: על עם ישראל נאמר "אתם עדיי", כי תפקידם של ישראל הוא להיות עדות על שם הוי' שהרי כל ענין העדות שייך רק על דבר הנעלם מעין כל ובענינינו, מציאות אלוות בעולם הזה.

עדות זו נפעלת על ידי זה שיש בעולם הזה למטה מציאות שהיא בדוגמת המציאות שלמעלה - "נעשה אדם" - אתם קרויים אדם. והנה כאשר הגוים רואים שאף שישראל הם "המעט מכל העמים" ולמרות זאת נשארים חיים וקיימים ועומדים בתוקף על עניני היהדות, תורה ומצוותיה - הרי זו ההוכחה הטובה ביותר על מציאותו של הקב"ה, ועדות זו היא על-פי עשרה דברים המרמזים על עשרת הדברות שבכוחן יכולים ישראל לקיים את תפקידם ולהיות עדים. והנה, הענין העשירי הוא "שתהיה בלשון שהן מכירים אותה, כי לימוד התורה בבבלי, ירושלמי, ספרא וספרי, אינו בגדר "לשון שהן מכירים אותה" אצל כל ישראל מפני ריבוי השק"ט מדרשות חלוקות וכו' ובפרט שצריך לשם כך דעת רחבה ונפש חכמה וזמן ארוך, ורק אחר כך יודע מהם הדרך הנכונה בדברים האסורים והמותרים וכו'. אבל בספר 'משנה תורה' ישנה המעלה שהוא בלשון ברורה ודרך קצרה עד שתהא תושבע"פ כולה סדורה בפי הכל בלא קושיא ובלא פירוק. . וכו'. ונמצא שישנה מעלה מיוחדת בלימוד הרמב"ם ביחס לתפקידם של ישראל - "אתם עדיי", שכן ספר זה הוא בלשון "שהן מכירים אותה".

(יין מלכות ספר הפלאה סימן ד')
(מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(לד) התובע עצמו ולא אדם אחר. (לה) ולא להעיד שהוא כהן או לוי. (לו) ולא קרקעות או עבדים, או שטרות שאין גוף השטר שווה ממון. (לז) ולא בצירוף לעוד דבר, שהעדות עם דבר אחר מחייבים את הנתבע. (לח) ולא שכפרו לפני שהתובע תבע. (לט) ולא שידעו את העדות רק אחרי שנשבעו.

יד. כָּל מְקוֹם שְׂאֵמְרָנוּ 'פְּטוּר' - מְשֻׁבְּעַת הָעֲדוּת; אֲבָל חֵיב בְּשְׁבֻעַת בְּטוּי. וְהוּא שְׁנֶשֶׁבַע, או שְׁעִנָּה 'אָמֵן' מִי אִם הִשְׁבִּיעוּ אַחֵר, שְׁהָרִי נֶשֶׁבַע עַל שְׁקָרָא. אֲבָל הַמְּחִיב בְּשְׁבֻעַת הָעֲדוּת - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא נֶשֶׁבַע עַל שְׁקָר, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְזִיד -

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

א) להעיד, כגון גזלן שהוא פסול מן התורה להעיד.
ב) קרוב משפחה לתובע, או לנתבע, וקרוב משפחה פסול לעדות. (ג) מדברי חכמים. כגון שעבר עבירה רק מדרבנן, כגון שאכל בשר עוף בחלב או חילל יום טוב שני של גלויות. (ד) המלך אינו מעיד מן התורה, שנאמר "שום תשים עליך מלך" – למדו שצריך שתהא אימתו עליך, והבא להעיד צריך לעמוד לפני הדיין ודרך ביזיון הוא לו. (ה) שהם לא ראו בעצמם, אלא שמעו עדות זו מפי עדים אחרים, וממילא אינם כשרים להעיד.

ב. 'משביע אני עליכם, שתבואו ותעידו לי, שאמר איש פלוני שיתן לי מאתים זוז ולא נתן', וכפרו - הרי אלו פטורין משבועת העדות; שאם העידו בדבר זה, לא יתחייב הנתבע ממון באמירתו. וכן כל פיוצא בזה.

(ו) כי הנתבע יכול לומר שהוא חזר בו מהאמירה לתת לו מאתים זוז.

ג. תבען להעיד לו שהוא כהן או לוי, או שאינו בן גרושה או בן חלוצה, וכפרו ונשבעו - פטורין משבועת העדות; שאילו הודו והעידו, לא היו מחייבין בעדותן ממון.

(ז) אישה שבעלה נפטר ללא ילדים, וצריכה להתייבם (להינשא) לאחיו, ואם הם אינם רוצים הם צריכים לחלוץ. (ח) ושבועת עדות היא רק כאשר מעידים על ממון.

ד. תבען שיעידו לו שחבל בו בנוט, ושהדליק פלוני גדישו [=ערימת תבואה] בשבת, ושאנס פלוני או פתה בתו המארשה^א, וכפרו ונשבעו - פטורין משבועת העדות; שאם העידו עדות זו, יתחייב הנתבע מיתת בית דין, ואינו חייב תשלומין^ב, כמו שבארנו בהלכות נערה. וכן כל פיוצא בזה.

(ט) עשה בו חבורה והבן חייב מיתה בחנק. (י) וחייב סקילה משום מבעיר בשבת. (יא) והבא על נערה המאורסה חייב סקילה. (יב) למרות שהזיק בכל המקרים, הוא אינו חייב לשלם, כי ההלכה שבמקרה ואדם מתחייב במיתה, הוא נפטר משאר התשלומים, לכן אין כאן שבועת עדות.

ה. היה עד אחד, והשביעו וכפר - פטור משבועת העדות, שאין עדות עד אחד מחייבת ממון.

(יג) כדי שנחייב את הנתבע לשלם צריך שני עדים, ועד אחד אינו מספיק כדי לחייב אותו.

ו. תבע את שני עדיו שיעידו לו שזנתה אשתו, וכפרו ונשבעו - הרי אלו חייבין משבועת העדות;

אינם חייבין אלא אחת; 'לא לך, ולא לך, ולא לך' - חייבין על כל אחת ואחת, כדרך שבארנו בשבועת הפקדון.

(נד) כי יש כאן שבועה אחת כוללת שמכוונת לכולם כאחד.

יח. הנשבע לחברו שהוא יודע לו עדות, ונמצא שאינו יודע לו עדות - הרי זה פטור, ואין כאן לא שבועת העדות ולא שבועת בטוי; מפני ששבועת בטוי אינה אלא בדבר שיש בו [אפשרות ל] לאו והן^נ, ואם יאמר: 'שבועה שאני יודע לך עדות', אין זו שבועת בטוי אלא שבועת העדות; והואיל ולא זה שיש בה אינה שבועת בטוי^ה, כך הן שבה, שהוא הנשבע שידע לו עדות^י, אינה שבועת בטוי.

(נג) שכתוב "להרע או להטיב", שאפשר להישבע על דבר שיש בו 'הן' - לשון חיוב, ואפשר להישבע בו על 'לאו' - שיש בו לשון שלילת. (נד) במקרה שהוא יודע. (נה) השלילה שיש בשבועה זו היא לא שבועת בטוי, אלא שבועת עדות. (נו) ונמצא שאינו יודע. (נז) והוא פטור מכלום.

יט. דבר ברור הוא, שהנשבע לחברו שהעיד לו, והוא לא העיד לו, או שלא העיד לו, והוא העיד - הרי זה חייב משום שבועת בטוי, ואין כאן שבועת עדות כלל^ח.

(נח) כי שבועת עדות היא רק בלשון עתיד: משביע אני עליכם שתבואו ותעידוני.

~ יום שני כ' סיון ~

פרק י

שבועת עדות בדבר שאין בו חיוב ממון, ושבועת עדות בעד אחד.

א. היו עדיו או אחד מהן פסול או קרוב לו, ואפלו מפסולי עדות של דבריהם^א, או שהיה אחד מעדיו מלך, שאינו רשאי להעיד^ב, או שהיו עד מפי עד^ג, וכפרו ונשבעו - פטורין משבועת העדות; שאילו הודו והעידו, לא היו מחייבין בעדותן ממון.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יא. האשה שהשביעה עד אחד שיעיד לה במיתת בעלה, וכפר - חייב בשבועת העדות; שאלו העיד לה, היתה נשאת ונוטלת כתבתה³³.

(כ) עד אחד נאמן להעיד שבעלה מת, ובמקרה כזה הייתה יכולה לקחת את כתובתה מיורשי בעלה.

יב. במה דברים אמורים³⁴? בשעה לה לגבות כתבתה מן המטלטלין³⁵. אבל אם אין לה כתבה אלא מן הקרקע³⁶, הרי זה פטור משבועת העדות³⁷; וכן אם היו שנים³⁸; שהמשביע עדי קרקע - פטורין, כמו שבארנו³⁹.

(ג) שהעד הכופר במיתת בעלה, גרם לה להפסיד את כתובתה וחייב בשבועת העדות. (ד) כגון, שתפסה מטלטלין ששייכים לבעלה בחייו ומחזיקה בהם, ואילו העד היה מעיד שבעלה מת, היא הייתה משאירה אותם אצלה כדמי הכתובה. (ה) קרקעות בעלה משועבדות לכתובתה. (ו) כי שבועת עדות לא חלה בעדות על קרקע. (ז) אפילו כשהיו שני עדים שיכולים להעיד שמת בעלה.

יג. המשביע עדי בבית דין, וכפרו שניהם כאחת - כגון שיתחיל השני לכפר בתוך כדי דבורו של חברו - שניהן חייבין בשבועת העדות, וכל אחד ואחד מביא חטאתו על שבועתו.

כפר הראשון, ושהה העד השני יותר מדי דבור, ואחר כך כפר - הראשון חייב בשבועת העדות, והשני פטור משבועת העדות; שאלו הודה זה השני, לא היתה עדותו מחייבת ממון⁴⁰.

(ח) אם השני היה מודה ומעיד, עדותו לא הייתה גורמת שהנתבע יתחייב בממון, כי העד הראשון כפר ואינו יכול להעיד, ואין כאן שני עדים.

יד. הודה אחד וכפר אחד - הכופר חייב, בין שפפר בתחלה בין שפפר בסוף⁴¹. כפרו שניהם כאחד, וקדם האחד והודה בתוך כדי דבור - הרי זה פטור; והעומד בכפירתו, חייב בשבועת העדות.

(ט) שאילו היה מודה ומעיד היה מחייב את הנתבע לשלם.

טו. השביע שתי כתי [זוגות] עדים, ושתייהן ראויות להעיד, וכפרה פת ראשונה, ואחר כך כפרה פת שניה - הראשונה פטורה משבועת העדות, מפני שהם סומכין על עדות שניה, ואפשר להוציא

(יד) אשה שזנתה תחת בעלה, היא מפסידה את כתובתה.

ז. תבע עדי קנוי⁴² או עדי סתירה⁴³, וכפרו ונשבעו - פטורין משבועת העדות; שאפילו העידו, אין כאן חיוב ממון, אלא להשקותה [מ-י המרים] בלבד⁴⁴; ואף על פי שעדות זו גורמת לה שתפסיד כתבתה אם לא תשתה⁴⁵, דבר שגורם לממון אינו כממון - שהרי אפשר שתשתה⁴⁶, ולא תשבר [=תפסיד] כתבתה.

(טו) עדים שראו שהבעל מתרה באשתו שלא תיטור (תתייחד) עם איש פלוני. (טז) עדים שראו את האישה מתייחדת עם אותו פלוני שהבעל אסר לה להתייחד עמו. (יז) אישה זו נקראת אישה סוטה, והדין שהיא אסורה על בעלה עד שתשתה מי סוטה, שיברקו אותה האם זינתה תחת בעלה או לא. (יח) שאם הודתה במעשיה ואמרה איני שותה, אין כופים אותה לשותה, אלא תתגרש ותפסיד את כתובתה. (יט) ותימצא טהורה.

ח. הרי שקנא לאשתו ונסתרה בעדים, וזנתה בעד אחד אחר הקנוי והסתירה, והשביע עד זה שיבוא ויעיד, וכפר - חייב בשבועת העדות; שאף על פי שהוא עד אחד - אלו העיד עדות זו, היתה יוצאה בלא כתבה, כמו שבארנו בהלכות סוטה⁴⁷.

ט. וכן כל עד אחד שמחייב ממון בעדותו - אם כפר ונשבע, או שהשביעו בבית דין וכפר - חייב משום שבועת העדות.

י. כיצד? כגון שהיה הנתבע והנתבע חשודין על השבועה⁴⁸ שאין משביעין אותם, והשביע לעד אחד שיבוא ויעיד לו שיש לו ביד זה מנה, וכפר - הרי זה חייב משום שבועת העדות; שאלו העיד - היה הנתבע הזה משלם ממון בעדותו, כמו שיתבאר בהלכות טוען⁴⁹. וכן כל פיוצא בזה.

(כ) חשודים שהם נשבעים לשקר, או שהיו פסולים לעדות משום עבירה, והם חשודים על השבועה. (כא) חכמים קבעו כאשר עד אחד מעיד שפלוני חייב כסף, העדות לא מחייבת את הנתבע לשלם, אבל מחייבת אותו להשיבע שהוא לא חייב ואז נפטר מלשלם. והיות ובמקרה הזה אנחנו לא נותנים לו להשיבע, יוצא שבעדות של עד אחד הוא מתחייב לשלם. לכן יש כאן שבועת עדות.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(לו) שהשבעתם מחוץ לבית דין מחייבת אותם קרבן. (לו) שרק אמרו: אין אנו יודעים להעיד. (לח) שהעונה אמן הוא כמוציא שבועה מפיו.

יח. השביעין בבית דין וכפרו, וחזר והשביעין ארבעה חמשה פעמים, והם כופרין על כל אחת ואחת, בין חוץ לבית דין בין בפני בית דין, ואפלו ענו 'אמן', או שנשבעו מפני עצמן פעם אחר פעם - אינן חייבין משום שבועת העדות אלא אחת; מפני שאחר ששבעו בבית דין - אם חזרו והודו, אין צדוקתן מועלת כלום.^ט

(לט) כי הכלל שאחרי ששבעו בשבועה, גם אם יודו אחר כך, הם לא יכולים להעיד.

יט. נמצאת למד, שכל השבועות שנשבעו אחר ששבעו בבית דין - על כפירת עדות שאינה מחייבת ממוץ^ב, שהן פטורין עליה משבועת העדות; וחייבין בשבועת בטוי^א, כמו שבארנו.

(מ) שאפילו אם יעידו, העדות שלהם לא תתקבל. (מא) שהרי נשבעו לשקר.

פרק יא

שבועת הדיינים.

א. פשם ששבועת שוא ושקר בלא תעשה - כף מצות עשה שישבע מי שנתחייב שבועה בבית דין פשם^א, שנאמר³⁷: "ובשמו תשבע" - זו מצות עשה; שהשבועה בשמו הגדול והקדוש, מדרבני העבודה היא, והדור וקדוש גדול הוא להשבע בשמו.

(א) בהזכרת שם שמים או בכינויו.

ב. ואסור להשבע בדבר אחר [יחד] עם שמו. וכל המשתף דבר אחר עם שם הקדוש ברוך הוא בשבועה - נעקר מן העולם; שאין שם מי שראוי לחלק לו כבוד שנשבעין בשמו, אלא האחד ברוך הוא.

ג. ומתיר לאדם להשבע על המצוה לעשותה^ב, כדי לזרז את עצמו, ואף על פי שהוא משבע עליה מהר סיני³⁸; שנאמר³⁸: "נשבעתי ואקיימה, לשמר משפטי צדקך".^ה

הממון בעדות הכת האחרת, ונמצא זה הנתבע אינו חייב לשלם בעדות אלו ששבעו לבעד.

(ל) והדין שחייבים בשבועת עדות, רק אם הדרך היחידה לגבות את הממון היא באמצעות העדות. וכאן הכת הראשונה יכולה לומר, שעדיין אפשר לגבות את הממון אם הכת השניה תעיד.

היתה הכת השנייה קרובין לתובע או לנתבע בגשותיהן^א, והרי הן גוססות^ב - אף הראשונה חייבת; שהרי השנייה בעת כפירת הראשונה, לא היתה ראויה להעיד, ואף על פי שפמהרה יהיו עתה ראויין, כשימיתו אלו הגוססות^ב; ואם כפרה השנייה אחרי שמתו גשותיהן, חייבין בשבועת העדות.

(לא) שנשותיהם היו אחיות זו לזו. (לב) חולות אנושות ונוטות למות. (לג) ואז יהיה מותרים להעיד, אחרי שנשותיהם ימותו.

טז. התובע את העדים להעיד לו, וכפרו והשביעין ארבעה חמשה פעמים, והן עונין אחר כל שבועה ושבועה חוץ לבית דין, וכשבאו לבית דין הודו והעידו - הרי אלו פטורין משבועת העדות, כמו שבארנו³⁵; ואם באו לבית דין ועמדו בכפירתן - חייבין על כל אחת ואחת מאותן השבועות שחוץ לבית דין^ה.

(לד) כי הכפירה צריכה להיות בבית דין. (לה) הכפירה מכוונת כלפי כל השבועות שקדמו לה.

השנת הראב"ד

במה . . כפרו א"א הא לא כר"מ ולא כרבנן וטעות גדולה נכנסה בו, ודע דר"מ ורבנן בשבועת העדות ושבועת הפקדון מודו דשבועה גופה אפילו היתה חוץ לב"ד חייב ולא פליגי אלא בכפירתם דר"מ סבר שבועת העדות מפני עצמן אפילו כפרו חוץ לב"ד חייבין ואע"פ שהודו בבית דין מ"מ מפקדון גמירין לה ודון מינה ומינה ורבנן סברי כפירה בב"ד בעינן דון מינה ואוקי באתרה ובשבועת הפקדון סבר ר' מאיר מפני אחרים בעינן כפירה בב"ד דומיא דעדות ואם כפר חוץ לב"ד והודה בב"ד פטור ורבנן סברי מפני אחרים כיון דכפר חייב.

יז. בקמה • דברים

אמורים^א לו? בשענו 'אמן'; אבל אם לא ענו 'אמן', אלא כפרו על כל שבועה ושבועה - הו"א ולא הוציאו שבועה מפייהם ולא ענו 'אמן'^ל, הרי אלו פטורים, עד שישביעין בבית דין ויכפרו בו שם בבית דין, כמו

שבארנו³⁶.

35. לעיל ט, ב. 36. לעיל ט, א. 37. דברים-ואתחנן, ו, יג. 38. תהלים, קיט, קו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ג) ואין זה כמזכיר שם שמים לבטלה. (ג) לקיים את המצווה. (ד) ואין שבועה חלה על שבועה, כמו שהסביר הרמב"ם לעיל. (ה) שאפילו דוד המלך מעיד על עצמו בתהלים, שנשבע לקיים את ציווי הקב"ה.

ד. שבועה זו שמשביעין הדינין למי שנתחייב שבועה, היא הנקראת 'שבועת הדינין', בין שהיה חייב בשבועה זו מן התורה, בין שהיה חייב בה מדברי סופרים.

(ו) מדברי חכמים.

ז. לש שם שבועה אחרת, והיא פקנת חכמי התלמוד, והיא הנקראת 'שבועת הסת'; ואף על פי שבית דין משביעין אותה היום, אינה נקראת 'שבועת הדינין'.

ח. שבועת הדינין - בין שהיתה של תורה או של דברי סופרים, בין על טענת ודאי בין על טענת ספק - כך היא: הנשבע אוהז ספר תורה בזרעו, והוא עומד; ונשבע בשם או בכנוי, בשבועה או באלהי, מפיו או מפי הדינין. ואין משביעין שבועת הדינין, אלא בלשון הקדש.

(ט) בלשון קללה.

ט. כיצד מפיו? כגון שיאמר: 'הריני נשבע בה' אלהי ישראל, או 'הריני נשבע במי ששמו חנון, או 'במי ששמו רחום, שאין אני חייב לזה כלום'; וכן אם אמר: 'הרי הוא ארור לה' אלהי ישראל, או 'ארור למי ששמו חנון, אם יש לזה אצלי כלום'.

(כ) הנשבע אומר כך על עצמו.

י. וכיצד מפי הדינין? כגון שאמרו לו: 'משביעין אנו אותך בה' אלהי ישראל, או 'במי ששמו חנון, שאין לזה בידך כלום'; והוא עונה 'אמן';^{כא} או שאמרו: 'הרי פלוני בן פלוני ארור לה' אלהי ישראל, או 'למי ששמו חנון, אם יש לפלוני אצלו כמון ולא יודה לו'; והוא עונה 'אמן'. זו היא שבועת הדינין.

(כא) שכל העונה אמן אחר שבועה - כמוציא שבועה מפיו.

(ב) ואין זה כמזכיר שם שמים לבטלה. (ג) לקיים את המצווה. (ד) ואין שבועה חלה על שבועה, כמו שהסביר הרמב"ם לעיל. (ה) שאפילו דוד המלך מעיד על עצמו בתהלים, שנשבע לקיים את ציווי הקב"ה.

ד. שבועה זו שמשביעין הדינין למי שנתחייב שבועה, היא הנקראת 'שבועת הדינין', בין שהיה חייב בשבועה זו מן התורה, בין שהיה חייב בה מדברי סופרים.

(ו) מדברי חכמים.

ה. שלשה מיני שבועות הן שחייבין בהן מן התורה, ואלו הן: מי ששבענו חברו מטלטלין, והודה במקצתו וכפר במקצתו, ומי שקפץ בכל המטלטלין ששבענו, ועד אחד מעיד עליו ומכחישו - הרי אלו, שבועות על ידי טענת ודאי וכפירה.^א

(ז) חברו תבע ממנו נכסים שאפשר לטלטל אותם (ולא קרקע). (ח) ואז הדין שחייב לשלם על מה שהודה, ועל השאר נשבע שאינו חייב ונפטר מלשלם. (ט) הכלל שבכל עדות ששני עדים מעידים וכתוצאה מהעדות הנתבע יתחייב לשלם, כאשר יש רק עד אחד שמעיד - הנתבע צריך להישבע שלא חייב, ואז יפטר מלשלם. (י) שהנתבע תובע בוודאות. (יא) והנתבע כופר בהם.

וכן שומר ששבען שאבד דבר שהפקידו אצלו, או נגנב או מת וכיוצא בזה - הרי זה נשבע מספק;^ב שאין בעל הפקדון יודע אם אמת טען זה השומר, או שקר. והוא נשבע מן התורה, שנאמר:^ג "שבועת ה' תהיה בין שניהם".

(יב) טענת התובע היא ספק.

ו. כל שבועה שמשביעין אותה הדינין, חוץ משלשה מיני שבועות אלו - הרי היא מדברי סופרים, וגם היא נקראת 'שבועת הדינין'.^ד וגם שבועות אלו של דבריהם, שני מיני שבועות הן: יש מהן שבועות על ידי טענת ודאי וכפירה - כגון שבועת שכיר,^ה ופוגם שטריו,^ו וכיוצא בהן; ויש מהן שבועות בטענת ספק^ז - כגון שבועת השתפיס,^ח והאריסין,^ט כיוצא בהן. ובדיני ממונות תבאר חיוב כל אחת ואחת מאלו השבועות ודיניהן.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מה הוא נשבע. (כט) שבועת הדיינין נחשבת כמו שבועת הפקדון, ושם מתחייב רק כאשר מבין את השבועה. (ל) שאינה חמורה כשבועת הדיינים.

טו. כל מי שיתחייב שבועת הדיינין שהיא על ידי טענת ודאילא וכפירה^{לכ}, בין שהיתה מן התורה בין שהיתה מדברי סופרים - מאימין עליו^{לג} כמו שיתבאר; וכל מי שנתחייב בה בטענת ספק, בין מן התורה בין מדברי סופרים - אינו צריך איום.

(לא) שהתובע טוען טענה וודאית. (לב) שהנתבע כופר בתביעה. (לג) מטילים עליו אימה, שישבע אמת.

טז. וכיצד מאימין על הנשבע? אומרים לו: 'הוי יודע, שכל העולם פלו נזדעזע בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא"⁴⁰. וכל עברות שבתורה נאמר בהן "ונקה"⁴¹לד, וכאן נאמר "לא ינקה"⁴²לה. כל עברות שבתורה, נפרעין ממנו^{לד}, וכאן ממנו וממשפחתו שמחפין עליו^{לז}. ולא עוד, אלא גורם להפרע מפל שונאיהם של ישראל^{לח} - שכל ישראל ערבין זה בזה^{לט}, שנאמר⁴³: "אלהם וכחש ורצח" וגו', וכתוב אחריו⁴⁴: "על פן תאכל הארץ, ואמלל כל יושב בה"^{מא}.

(לד) שהקב"ה מוחל לשבים. (לה) "לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא". (לו) מענישים אותו בלבד, ולא את משפחתו. (לז) קרובי משפחה שידעים את האמת, מסתירים ומחפים על השקר. (לח) הרמב"ם משתמש בלשון נקיה, כוונתו לנזק שייגרם לישראל. (לט) אחראים אחד על השני. (מ) בפסוק שמתאר את חטאי ארץ ישראל כלל את הנשבעים לשקר. (מא) בגלל החטאים האלה נענשו כל יושבי הארץ.

כל עברות שבתורה - תולין^{מב} לו שנים ושלשה דורות, אם יש לו זכות, וכאן - נפרעין ממנו מיד, שנאמר⁴⁵: "הוצאתיה^{מג}, נאם ה' צבאות, ובאה אל בית הגנב ואל בית הנשבע בשמי לשקר"; "הוצאתיה", מיד^{מז}; "ובאה אל בית הגנב", זה הגנב דעת הפירות, ואין לו קמון על חברו, וטוענו בחנם ומשביעו; "ואל בית הנשבע בשמי לשקר", כמשמעו. "וכלתיה^{מח} ואת עציו ואת

יא. הדיינין שהשביעו בלא נקיטת חפץ [-ספר תורה] בידו - הרי אלו טועין, וחוזר ונשבע וספר תורה בידו. ואם אחז תפלין בידו, והשביעוהו - אינו חוזר ונשבע; שהרי אחז תורה בידו, וכמו ספר הן. השביעוהו מישוב, אינו חוזר ונשבע.

יב. תלמיד חכמים - לכתחלה משביעין אותו והוא יושב^{מכ} ותפלין בידו; ואינו צריך לטל ספר תורה, אלא תפלין בכפו חפץ היא. ונשבע בלשון הקדש, כמו שבארנו.

(כב) מפני כבודו.

יג. אין • בין שבועת הסת לשבועת הדיינין, אלא נקיטת חפץ - שאין הנשבע שבועת הסת או חזו ספר תורה; אבל משביעין אותו בשם או בכנוי, בשבועה או באלה, מפיו או מפני בית דין, כמו שבועת הדיינין. וכבר נהגו הפל להיות ספר תורה ביד חזן [=משם בית] הכנסת או שאר העם, בעת שמשביעין שבועת הסת - כדי לאים עליו^{כג}.

(כג) כדי להטיל עליו אימה, שישבע אמת.

יד. הדיינין שהשביעו את הנשבע בכל לשון שהוא מפירה, הרי זו כמפירתו^{כד}; וכן הורו הגאונים. אבל רבנתי הורו^{כה}, שאין משביעין אלא בלשון הקדש; ואין ראוי לסמך על הוריה זו^{כו}. ואף על פי שנהגו כל בתי דין להשביע בלשון הקדש^{כז} - צריך להודיע את הנשבע, עד שיהיה מפיר לשון השבועה^{כח}; ששבועת הדיינין, היא שבועת הפקדון בעצמה^{כט}. ואף שבועת הסת, נהגו כל העם להשביע אותה בלשון הקדש.

(כד) כדניה, ואפילו לכתחילה. (כה) הכוונה לרבי יוסף הלוי אבן מגאש. (כו) להישבע דווקא בלשון הקודש. (כז) כדי לאיים עליו, שהלשון מצד עצמה יש בה קדושה, ולכן יחשוש לשקר. ובנוסף זהו עלבון לבית דין להשביע בלשון אחרת. (כח) להסביר לנשבע בצורה ברורה, שיבין וידע על

40. שמות-יתרו, כ, ו; דברים-ואתחנן, ה, י. 41. שמות-כי-תשא, לד, ז; במדבר-שלח, יד, יח. 42. שם. 43. הושע, ד, ב. 44. שם, ד, ג. 45. זכריה, ה, ד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אָבְנוֹי⁴⁶ - דְּבָרִים שְׁאִין אֵשׁ וַיְמִין מְכַלִּין אוֹתָן, שְׁבוּעַת שְׁקָר מְכַלָּה אוֹתָן⁴⁷.

אוֹ שְׁבוּעַת הַסֵּת בְּשִׁקָּר - שְׁהוּא חֵיב מְשׁוּם שְׁבוּעַת

הַפְּקָדוֹן⁴⁸, שְׁפָכָר נִתְּבָאָרוּ

מְשַׁפְּטִיָּה⁴⁹; וְאִינוּ

לִזְקָה, וְאֵף • עַל פִּי

שְׁהוּא מְזִיד. וְנִתְּחִיב

לְשֵׁלֶם מָה שְׁנִשְׁפָּע

עָלָיו, בְּתוֹסַפַּת חֲמֵשׁ -

שְׁהוּא רְבִיעַ הַקֶּרֶן, עַד שִׁיְהִיָּה הוּא וְחֲמִשָּׁו

חֲמִשָּׁה⁵⁰; וּמִבֵּיא קָרְבָּן אֶשֶׁם, אִם יֵשׁ שָׁם בֵּית

[המקדש], כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו⁵¹.

השגת הראב"ד

ואף . . . חומש א"א אחר שתיקנו הגאונים שאין בשבועתנו לא שם ולא כנוי אין בהם לא חומש ולא אשם שאינו אלא ענין קללות לחוטא.

מב) מחכים ולא מענישים אותו. (מג) את הקללה הרשומה במגילה שראה הנביא. (מד) ומיד כשהוצאתיה תבוא הקללה לבית הגנב. (מה) הקללה תכלה את מי שמשביע סתם את חבריו או הנשבע לשקר. (מו) עציו - שאין המים מכלים אותם, ואבנו - שהאש לא מכלה אותם, שבועת השקר שלו - מכלה אותם.

יז. וַעֲנֵן הָאִיּוֹם הַזֶּה כָּלוּ - בְּלִשׁוֹן שֶׁהֵן מְפִירִין אוֹמְרִין לָהֶן, כְּדִי שִׁיבִינוּ בְּדְבָרִים וַיַּחְזֹר הַחוּטָא לְמוֹטָב.

אָמַר: 'אִינִי נִשְׁפָּע' - פּוֹטְרִין אוֹתוֹ⁵², וְנוֹתֵן מָה שְׁטַעֲנֵנוּ חֲבֵרוֹ; וְכֵן אִם אָמַר הַטּוֹעֵן: 'אִינִי מְשַׁבֵּיעוּ', וּפְטָרוֹ⁵³ - הוֹלְכִין לָהֶן.

(מו) מלהישבע. (מח) מלשלם.

יח. אָמַר מֵט: 'הִרִינִי נִשְׁפָּע', וְחֲבֵרוֹ תוֹבְעוּי - הַעוֹמְדִים שָׁם אוֹמְרִין זֶה לָזֶה: "סוּרוּ נָא מַעַל אֹהֲלֵי הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה"⁵⁴; וְאוֹמְרִין לוֹ: 'לֹא עַל דַּעְתְּךָ⁵⁵ אָנוּ מְשַׁבֵּיעִין אוֹתָךְ, אֲלֹא עַל דַּעְתָּנוּ, וְעַל דַּעַת בֵּית דִּין⁵⁶.'

(מט) הנתבע. (נ) שישבע או ישלם. (נא) כי אם הנתבע נשבע לשקר, נענש גם המשביע, שלא דקדק למסור ממונו ביד אדם נאמן, ולכן הגיעו לידי חילול השם. ואם נשבע באמת, נענש המשביע, שגרם להוציא שם שמים לבטלה. (נב) על מחשבת לבך. (נג) וכך הם מונועים ממנו להישבע ולהתכוון לדבר אחר.

יט. אֵף עַל פִּי שְׁאִין מְאִימִין אִיּוֹם זֶה בְּשְׁבוּעַת טַעֲנַת סַפֵּק כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו, וְלֹא בְּשְׁבוּעַת הַסֵּת⁵⁷ - צָרִיכִין הַדִּינִין לְפָצְרָה⁵⁸ בְּבַעֲלֵי דִינֵין; אוֹלֵי יַחְזֹרוּ בָּהֶם⁵⁹, עַד שֶׁלֹּא תִהְיֶה שָׁם שְׁבוּעָה כָּלָל.

(נד) והטעם, כי כל האיום מכון להטיל אימה על הנתבע שיודה וישלם, או יפרוש מלהישבע וישלם בעל-כרחו לתובע - בשבועת התורה או בשבועה מדרבנן. אבל בשבועת היסת, גם אם יפרוש ויחליט לא להישבע, לא נוכל לחייב אותו לשלם, כי מעיקר הדין הוא פטור, וכדי שהתובע לא יפסיד, אנחנו לא נגרום לנתבע שלא ישבע. (נה) להרבות בבקשה. (נו) יודו זה לזה או יתפשרו ביניהם.

כ. דָּבָר בְּרוּר וְגָלוּי, שֶׁכָּל הַנִּשְׁפָּע שְׁבוּעַת הַדִּינִין

פֶּרֶק יב

חומרת השבועה ואיסור הזכרת שם ה' לשווא.

א. אֵף • עַל פִּי

שְׁלֹקָה הַנִּשְׁפָּע לְשׁוֹא

אוֹ עַל שְׁקָר, וְכֵן הַנִּשְׁפָּע

שְׁבוּעַת הַעֲדוּת אוֹ

שְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן, וּמִבֵּיא

קָרְבָּן - אִין מִתְּכַפֵּר לָהֶן עוֹן הַשְּׁבוּעָה כָּלוּ,

שֶׁנֶּאֱמַר⁶⁰: "לֹא יִנְקֶה ה' - אִין לָזֶה נִקְיוֹן מִדִּין

שְׂמִיִּם, עַד שִׁיִּפְרַע מִמֶּנּוּ עַל הַשֵּׁם הַגָּדוֹל שֶׁחָלַל,

שֶׁנֶּאֱמַר⁶¹: "וְחָלַלְתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ, אָנִי ה'".

לְפִיכָךְ צָרִיךְ אָדָם לְהִזָּהֵר מִעוֹן זֶה יוֹתֵר מִכָּל

הַעֲבֻרוֹת.

(א) הואיל ואפילו לקה או הביא קרבן אינו מתכפר בלי

השגת הראב"ד

אף . . . לשוא א"א והרי אמרו על שבועת שוא ועל כיוצא בה ב"ד של מעלה אין מנקין אותו אבל ב"ד של מטה מלקין אותו ומנקין אותו והרי חייבי מיתות ב"ד מתדיין ומתכפר להן ומלקות תחת מיתה עומדת.

יירסורים נוספים.

ב. עוֹן זֶה מִן הַחֲמוּרוֹת הוּא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו

בְּהִלְכוֹת תְּשׁוּבָה; אֵף עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ לֹא כָּרַת וְלֹא

מִיתַת בֵּית דִּין - יֵשׁ בּוֹ חִלּוּל הַשֵּׁם הַמְּקַדָּשׁ, שְׁהוּא

גָּדוֹל מִכָּל הַעֲוֹנוֹת.

ג. מִי • שְׁנִשְׁפָּע

בְּשְׂמִיִּם וּבְצָרִין וּבְשִׁמְשׁ

וּכְיוֹצֵא בָּהֶן - אֵף עַל פִּי

שְׁאִין כּוֹנְנוֹתָ אֲלֵא לְמִי שֶׁבְּרָאָם, אִין זֶו שְׁבוּעָה; וְכֵן

השגת הראב"ד

מי . . . שבועה א"א ליחייב עליה קרבן ומלקות.

46. שם. 47. במדבר-קרח טז, כו. 48. לעיל א, ח. 49. לעיל א, ט. 50. שמות-יתרו, כ, ו; דברים-ואתחנן, ה, י. 51. ויקרא-קדושים, יט, יב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הוא, צריך שאלה לחכם, כדי שלא ינהגו קלות ראש בשבועות.^{טו}

(יב) ולא נטלה בידו, שדעתו על הקלף ואין זו שבועה. (יג) שיועד לחלק בדין בין "נשבע סתם" ל"נטלה בידו". (יד) שאין זו שבועה כלל. (טו) כי הוא אינו יודע מה ההבדל בין "נשבע סתם" ל"נשבע ונטלה בידו".

ו. עבד • שנשבע -

אין רבו צריך לכפותו, והרי הוא אחר שנשבע פקדם שנשבע; לפי שאלו רשות וכו' יצא זה ששבועתו להרע לרבו אבל אם נדר בנויר צריך שיאמר לו רבו שתה.

השנת הראב"ד

עבד . . . לכפותו א"א פירוש אם נשבע שיתענה אינו צריך לכפותו שיאכל לפי שלא חל עליו הנדר שנאמר להרע או להיטיב מה הטבה רשות וכו' יצא זה ששבועתו להרע לרבו אבל אם נדר בנויר צריך שיאמר לו רבו שתה.

כדי שתחול עליו שבועתו; ונאמר בשבועות⁵²: "לאסור אסר על נפשו", מי שנפשו ברשותו - יצא עבד, שהוא ברשות אחרים, ונמצא זה כמו שנשבע על נכסי אחר.^{טז}

(טז) לכוף אותו לבטל את השבועה. (יז) שאין השבועה חלה עליו כלל. (יח) לעבד עצמו. (יט) ואין אדם יכול לאסור נכסי אחר על אחר.

ז. קטנים שנשבעו, והן יודעין טעם השבועה - אף על פי שאינן חבין^{כא} - פופין אותן לעמד בדבריהן כדי לחנך^{כב} ולאם עליהן^{כג}, כדי שלא ינהגו קלות ראש בשבועות. ואם היה הדבר שנשבעו עליו, דבר שאין הקטן יכול לעמד בו אלא אם כן נזק - כגון שנשבע שיעצום, או שלא יאכל בשר זמן מרבה - מכה אותו אביו או רבו, וגו' ערין בו, ומראין לו שהתרה שבועתו, כדי שלא יחיה רגיל להקל ראש בשבועות.

(כ) מהות השבועה ועניינה. (כא) לקיים שבועתם, כי הם עדיין אינם בני עונשים. (כב) שלא יחללו שבועתם לכשיגדלו. (כג) על חומר עוון שבועת שקר ועונשה.

ח. צריך להזהר בקטנים הרבה, וללמד לשונם דברי אמת בלא שבועה - כדי שלא יהיו רגילין להשבע תמיד, כגוויים; וזה הדבר כמו חובה על אבותיהם ועל מלמדי תינוקות.

ט. השומע הזכרת השם מפי חברו לשוא, או שנשבע לפניו לשקרי, או שברך ברכה שאינה

הנשבע בנביא מן הנביאים, או בכתב מכתבי הקדש - אף על פי שאין פונתו אלא למי ששאל נביא זה או למי שצוה בכתב זה, אין זו שבועה.^{יד}

השנת הראב"ד

ומלמדן . . . בכך א"א באמת צריך שאלה לחכם ועובר משום בל יחל.^{טז}

ואף על פי שאין אלו

שבועות, מאימין עליהן

[=מזהירים אותם] ומלמדן •

את העם שלא ינהגו קלות ראש בך; ומראין בעיניהן שזו שבועה, ופותחין להן פתחי ומתירין להן.

(ב) ספר מכתבי הקודש (חוץ מ'תורה', כמבואר בהלכה הבאה). (ג) ואינו חייב לקיימה מדין תורה. (ד) פתח חרטה על השבועה, כמבואר לעיל בפרק ו.

השנת הראב"ד

ד. במה • דברים אמורים? בשאר כתבי הקדש. אבל הנשבע בתורה - אם נשבע במה שכתוב בה, דעתו על ההזכרות; ואם נשבע בה סתם, דעתו על הגויל^ט, ואין פאן שבועה. נטלה בידו ונשבע בה - הרי זה כמי שנשבע במה שכתוב בה, ואסור^א.

ואזכרות כדבר הנדור הוא שעל ידי הכתיבה והכוונה לשם קדושה הם קדושות וכ"ש אם אמר במה שבתוכה שהיא התפסה ואע"ג דמנחא אארעא, ובירושלמי מפורש בתורה הרי זה מותר בקדושת התורה כלומר ואין זה כדבר המקודש בידי אדם, ככתוב בה הרי זה אסור דקדושה כתוב בה כלומר שהם מקדשים ע"י אדם וכוונתו לקדושה.

(ה) שאין זו שבועה. (ו) שהיה ספר תורה מונח לפניו, ואמר: הנני נשבע בספר זה שאעשה או שלא אעשה דבר פלוני. (ז) שבפירוש הדגיש ואמר: במה שכתוב בה. (ח) על שמות הקב"ה, שהנשבע בהם חייב. (ט) על הקלף שהתורה כתובה בו, ולא על מה שכתוב בתורה עצמה. (י) כי לא נשבע בשם ה'. (יא) אף אם לא אומר שנשבע על מה שכתוב בה, כי באופן שמחזיק ספר תורה, זה נחשב שבועה גמורה.

ה. והנשבע בתורה סתם^{יב} - אם תלמיד חכמים הוא^{יג}, אינו צריך שאלה לחכם^{יד}; ואם עם הארץ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פָּלַל לִי; וְאִם • עֵבֶר

וְנִשְׁבַּע שְׁיִצְטָעַר, יַעֲמֹד

בְּשִׁבּוּעָתוֹ - שְׁנֵאמַר⁵⁵:

"נִשְׁבַּע לְהַרְעִיל, וְלֹא

יִמָּר", וְכָתוּב אַחֲרָיו⁵⁶:

"עֲשֵׂה אֵלֶּה - לֹא יִמּוּט לְעוֹלָם".

לא) על ידי החכם, שחוקר את הנשבע, כדי למצוא לו פתח חרטה או היתר לשבועתו. לב) חשש אפיקורסות, שאינו מודה בקבלה ממש רבינו מסיני שיש היתר לשבועה על ידי חכם, כפי שהסביר הרמב"ם לעיל. לג) שאינו יכול להיזהר, ועלול לבוא לידי שבועת שקר. לד) לעצמו.

בְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

~ יום שלישי כ"א סיון ~

הַלְבוֹת נְדָרִים

נדרי איסור ונדרי הקדש; הודר בדבר הנדור או בדבר האסור.

יש בכללן שלש מצוות - שתי מצוות עשה, ואחת מצוות לא תעשה; וזה הוא פֶּרֶטֶן: (א) שִׁישְׁמֹר מוצא שפֶּתִיו ויַעֲשֶׂה כְּמוֹ שְׁנָדֵר; (ב) שֶׁלֹא יַחַל דְּבָרוֹ; (ג) שִׁישְׁמֹר הַנֶּדֶר אוֹ הַשְּׁבִיעָה, וְזֶה הוּא דִּין הַפֶּר נְדָרִים הַמְּפָרֵשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב. וּבִאֹר מִצְוֹת אֵלֶּי - בְּפָרָקִים אֵלֶּי.

פֶּרֶק א

א. הַנֶּדֶר נִחְלָק לְשֵׁנִי מִחֻלָּקוֹת. הַחֻלָּק הָרִאשׁוֹן - הוּא שִׁיאֲסֹר אָדָם עַל עֲצָמוֹ דְּבָרִים הַמְּתָרִים לוֹ, כְּגוֹן שִׁיאֲמַר: 'פְּרוֹת מְדִינָה פְּלוֹנִית אֲסוּרִין עָלַי שְׁלִשִּׁים יוֹם', או 'לְעוֹלָם', או 'מִיָּן פְּלוֹנִי מִפְּרוֹת הָעוֹלָם', או 'פְּרוֹת אֵלּוֹ אֲסוּרִין עָלַי', כָּל לְשׁוֹן שִׁיאֲסֹר - הָרִי זֶה נֶאֱסָר בְּהֵן, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין שֵׁם

צָרִיכָה, שֶׁהוּא עוֹבֵר מִשּׁוֹם נוֹשֵׂא שֵׁם ה' לְשׁוֹא, כְּמוֹ שֶׁבָּאֵרנוּ בְּהַלְכוֹת בְּרֻכּוֹת⁵³ - הָרִי זֶה חֵיב לְנִדּוֹת; וְאִם לֹא נִדָּה, הוּא פֶּעֶצְמוֹ יֵהָא בְּנִדְוִי. וְצָרִיף לְהַתִּיר אוֹתוֹ מִיָּד⁵⁴, כְּדִי שֶׁלֹא יִהְיֶה מְכַשּׁוֹל לְאַחֲרֵים⁵⁵ - שֶׁהָרִי אֵינוֹ יוֹדֵעַ שְׁנִדְוָהוּ. וְאִם תֵּאמַר יוֹדֵעֵו⁵⁶, נִמְצָאוּ כָּל הָעוֹלָם בְּנִדְוִי - שֶׁהָרִי לְמָדוֹ לְשׁוֹנָם מַעֲנָה וּשְׁבִיעָה תְּמִיד⁵⁷.

כד) והזכיר שם שמים. כה) את הנדוי. כו) שלא יתרחקו ממנו כדין מנודה. כז) וישאר זה בנידויו, עד שישוב בתשובה ויבקש התרה. כח) אנשים התרגלו לדבר בלשון עקומה ונשבעים תמיד.

י. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁵⁸? בְּשִׁהִיָּה הַנִּשְׁבַּע הַזֶּה אוֹ הַמְּכַרְף לְהַבְטָלָה מִזֵּיד; אֲבָל אִם הָיָה שׁוֹגֵג, וְלֹא יָדַע שֶׁזֶּה אֲסוּר - אֵינוֹ חֵיב לְנִדּוֹתוֹ. וְאִנִּי אוֹמֵר שֶׁאֲסוּר לְנִדּוֹתוֹ, שֶׁלֹא עָנַשׁ הַכְּתוּב שׁוֹגֵג; אֲלֹא מִזְהִירוֹ וּמִתְרָה בּוֹ שֶׁלֹא יִחְזֹר.

כט) שחייב השומע לנדוהו.

יא. וְלֹא שְׁבִיעָה לְשׁוֹא בְּלִבָּד הִיא הָאֲסוּרָה, אֲלֹא אֲפִלּוּ לְהַזְכִּיר שֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת הַמִּיחֲדִין לְבִטְלָה - אֲסוּר, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹא נִשְׁבַּע. הָרִי הַכְּתוּב מַצִּיָּה וְאוֹמַר⁵⁹: "לִירְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא"; וּבִכְלָל יִרְאָתוֹ, שֶׁלֹא יִזְכִּירוּ לְבִטְלָה.

ל) שמות הקב"ה שאסור למחקם.

לפיקף, אם טעה הלשון והוציא שם לבטלה - ימהר מיד, וישבח ויפאר ויהדר לו, כְּדִי שֶׁלֹא יִזְכֹּר לְבִטְלָה. בִּיצֵד? אָמַר: 'ה' - אוֹמַר: 'בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם וָעֶד, או: 'גְּדוֹל הוּא וּמְהֵל מְאֹד', וּכְיוֹצֵא בְּזֶה, כְּדִי שֶׁלֹא יִהְיֶה לְבִטְלָה.

יב. אֵף עַל פִּי שֶׁמִּתֵּר לְהַשְׁאֵל [להתיר] עַל הַשְּׁבִיעָה⁶⁰, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, וְאֵין בְּזֶה דְּפִי [פגם], וּמִי שֶׁלִּבּוֹ נִזְקָפוֹ [שמהסס] בְּדָבָר זֶה אֵינוֹ אֲלֹא שֶׁמֶן מִינּוֹת לֵב - אֵף עַל פִּי כֵן, רֵאוּי לְהַזְהִיר בְּדָבָר זֶה; וְאֵין נִזְקָקִין לְהַתֵּר אֲלֹא מִפְּנֵי דְּבַר מַצִּיָּה, אוֹ מִפְּנֵי צָרָף גְּדוֹל. וְטוֹבָה גְּדוֹלָה הִיא לְאָדָם שֶׁלֹא יִשְׁבַּע

53. א, טו. 54. דברים כ"ב-תבוא, כח, נח. 55. תהלים, טו, ד. 56. שם, פסוק ה.

נדרים: מענין הנדרים הוראה כי בכוחו של יהודי להפוך חפץ חולין לקדושה - יין מלכות ס"ז. שישמור. . שגדר: ב' דינים וחייבים - לקו"ש כח"ז ע' 4.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שָׁאֵמַר: 'תֹּאנִים אֲסוּרִין עָלַי', או: 'תֹּאנִים שֶׁל מְדִינָה פְּלוֹנִית אֲסוּרִים עָלַי', וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ, וְאֶכֶל מִהֶן כָּל שֶׁהוּא - לֹקֶה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר⁵: "לֹא יִחַל דְּבָרוֹ"⁶; שֶׁאֵין לְנִדְרִים שְׁעוּר - שֶׁכָּל הַנּוֹדֵר מְדַבֵּר⁷, הָרִי זֶה כִּמְפָרֵשׁ כָּל שֶׁהוּא⁸.

(ט) וזה חילל דברו. (י) כלומר שלא יתחייב בהם עד שיאכל כשיעור אכילה, כדין כל האיסורים שאין לוקים עליהם עד שיאכל כזית. (יא) ולא הזכיר בו לשון אכילה. (יב) כאילו פירש אכילת כל שהוא ממין פלוני אסורה עלי.

אָמַר: 'אֲכִילָה מִפְּרוֹת מְדִינָה פְּלוֹנִית אֲסוּרִין עָלַי', או 'אֲכִילָה מִפְּרוֹת אֵלּוּ' - אֵינוֹ לֹקֶה עַד שֶׁיֵּאֲכַל כְּזִית⁹.

(יג) היות שכאן הזכיר "אכילה", וחכמים שיערו שאין אכילה פחות מכזית.

1. אָסֵר • עַל עֲצָמוֹ

אֲכִילָה מִן הַתֹּאנִים

וְאֲכִילָה מִן הָעֲנָבִים - בֵּין

בְּנֶדֶר אֶחָד¹⁰, בֵּין בְּשְׁנֵי

נִדְרִים טו - הָרִי אֵלּוּ

מִצְטָרְפִין לְכַזִּית¹¹. וְכֵן כָּל פְּיוֹצֵא בְּזֶה.

(יד) שאמר אכילת תאנים וענבים אסורה עלי. (טו) שאסר על עצמו תחילה אכילת תאנים, ואחר כך אסר על עצמו אכילת ענבים. (טז) שאם אכל משתיהן כזית אחד הרי זה לוקה.

ז. הָאוֹמֵר: 'פְּרוֹת אֵלּוּ עָלַי קָרְבֵּן'¹², או שֶׁאָמַר: 'הָרִי הֵן קָרְבֵּן', או שֶׁאָמַר לְחֶבְרִי: 'כָּל מָה שֶׁאֲכַל לִךְ [מִמֶּנּוּ] עָלַי קָרְבֵּן', או 'קָרְבֵּן', או 'הָרִי הֵן עָלַי קָרְבֵּן'¹³ - הָרִי אֵלּוּ אֲסוּרִין עָלַי; מִפְּנֵי שֶׁאֲפָשֶׁר שִׁידֵר אָדָם קָרְבֵּן, וַיַּעֲשֶׂה בְּהֵמָה שֶׁהִיתָה חַל - קָרְבֵּן, וְתֹאסֵר¹⁴.

(יז) כוונתו שהפירות ייאסרו עליו כקרבן, שאסור באכילה. (יח) והוא התכוון לאסור על עצמו לאכול משל חברו. (יט) ביכולתו של אדם לקחת בהמה להפוך אותה לקורבן ותיאסר עליו, לכן גם יכול לקחת פירות סתם ולאסור אותם על עצמו כעין קורבן. וזה נקרא "מתפס נדר", שהוא לוקח איסור שיש בקורבן ומעבירו (מתפס) אותו על הפירות.

שְׁבוּעָה כָּלֵל, וְלֹא הִזְכַּרְתָּ שֵׁם וְלֹא כְּנוּי. וְעַל זֶה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה¹⁵: "לֹאֲסֹר אֶסֶר עַל נַפְשׁוֹ", שֶׁיֵּאֲסֹר עַל עֲצָמוֹ דְּבָרִים הַמְּתָרִין. וְכֵן אִם אָמַר: 'הָרִי הֵן עָלַי אֶסֶר', הָרִי אֵלּוּ אֲסוּרִין. וְחֻלְק זֶה, הוּא שֶׁאֵין קוֹרֵא אוֹתוֹ 'נִדְרִי אֶסֶר'.

(א) אפילו לעולם. אבל אם אמר ייאסרו עלי כל פירות העולם לעולם, אין הנדר חל כלל, שאי אפשר לחיות בלא פירות כלל, והרי זה נדר שווא. (ב) בין בלשון הקודש בין בלשון לועזית. (ג) שם שמים. (ד) תארי ה' שמכנים אותו בהם, כגון רחום וחנון.

ב. וְהִחֲלַק הַשְּׁנִי - הוּא שֶׁיַּחֲבִיב עֲצָמוֹ בְּקָרְבֵּן שֶׁאֵינוֹ חַיִּב בּוֹ, כְּגוֹן שֶׁיֵּאֲמַר: 'הָרִי עָלַי לְהֵבִיא עוֹלָה', או 'הָרִי עָלַי לְהֵבִיא שְׁלָמִים', או 'מִנְחָה'; או: 'הָרִי בְּהֵמָה זוֹ עוֹלָה', או 'שְׁלָמִים'¹⁶. וְהָאוֹמֵר 'עָלַי', הוּא הַנֶּקְרָא 'נִדֵּר', וְהָאוֹמֵר 'הָרִי זוֹ', הוּא הַנֶּקְרָא 'נִדְבָה'. וְהַנִּדְבָה וְהַנִּדֵּר מִמִּין אֶחָד הֵן, אֶלָּא שֶׁהַנִּדְרִים - חַיִּב בְּאַחֲרֵייתָן, וְהַנִּדְבָה - אֵינוֹ חַיִּב בְּאַחֲרֵייתָן. וְעַל זֶה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה¹⁷: "וְהִנְדִּירְךָ אֲשֶׁר תִּדְר, וְהִנְדִּירְךָ" וגו'. וְחֻלְק זֶה, הוּא שֶׁאֵין קוֹרֵא אוֹתוֹ 'נִדְרִי הַקֹּדֶשׁ'.

(ה) שכל אלה אדם לא מביא אותם על חטא, אלא נדר או נדבה. (ו) אם הבהמה מתה או נגנבה אחרי שהפריש אותם לקורבן, חייב להביא אחרים במקומם כדי לקיים את נדרו. (ז) כי הוא התחייב להביא נדבה זו, דווקא בהמה זו, והיא מתה או נגנבה. (ח) שנדר או שנדר אותם לטובת הקדש. ובחלק הראשון - נדרי איסור, אין להקדש שום חלק בהם, כי וכל מטרת הנדר רק לאסור על עצמו בלבד.

ג. וְדִינֵי הַחֲלָק הָרִאשׁוֹן וְעֲנִינוֹ - הֵם שֶׁאֵינוֹ מְבַאֵרִים בְּהִלְכוֹת אֵלּוּ; אֲבָל דִּינֵי נִדְרֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשְׁפָּטֵיהֶם - כָּלֵם יִתְבָּאֲרוּ בְּמִקוֹמָם, בְּהִלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת.

ד. מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה, שִׁיקִים אָדָם שְׁבוּעָתוֹ אוֹ נִדְרוֹ - בֵּין שֶׁהִיהָ מִנְדְּרֵי אֶסֶר, בֵּין שֶׁהִיהָ מִנְדְּרֵי הַקֹּדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר¹⁸: "מוֹצֵא שְׁפָתָיִךְ, תִּשְׁמֹר וְעֲשִׂיתָ" וגו', וְנֶאֱמַר¹⁹: "כָּכֵל הֵיכָא מִפּוֹי, יַעֲשֶׂה".

ה. הָאוֹסֵר עַל עֲצָמוֹ מִין מִמִּינֵי מֵאֲכָל, כְּגוֹן

1. במדבר-מטות, ל, ג. 2. דברים-ראה, יב, יז. 3. דברים-כיתצא, כג, כד. 4. במדבר-מטות, ל, ג. 5. במדבר-מטות, ל, ג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יא. אָבֵל הָאוֹמֵר: * פְּרוֹת אֱלוֹ עָלֵי כַחַלְת אֶהְרִן^ל, או 'כְּתוּמָתוֹ^{לז} - הָרִי אֱלוֹ מִתְרִין^{לב}, שְׁאִין שֶׁם דָּרָךְ לְהִבִּיא אֱלוֹ בְּנֶדֶר וּנְדָבָה^{לד}.

ל) כחלה שמפרישים מעיסה לתת לכהן. לא) תרומה גדולה או תרומת מעשר הניתנת לכהן. לב) אף על פי שהחלה והתרומה אסורות באכילה לזרים. לג) הפרשת חלה ותרומה היא חובה, ולא נדר או נדבה.

יב. הָאוֹמֵר: 'הָרִי הַפְּרוֹת הָאֱלוֹ עָלֵי כְּנוֹתְרִי^{לז}, 'כְּפִגּוּלִי^{לח}, 'כְּבֶשֶׂר טָמֵא שֶׁל קִדְשִׁים^{לט} - הָרִי אֱלוֹ אֶסוּרִין, שְׁהָרִי עֲשָׂאן כְּבֶשֶׂר קָרְבָן מִכָּל מְקוֹם^{לז}.

לד) כבשר קרבן שנותר לאחר זמן אכילתו ואסור להיאכל. לה) קורבן שבעת העבודה חשב הכהן לאכול את הבשר אחרי זמנו או חוץ למקום שמותר לאכול אותו, ונאסר הבשר באכילה. לו) שאסור באכילה. לז) למרות שכל אלו הם אסורים מצד דבר האוסר, ולא מצד נדרו, מכל מקום בגלל שכל אלו הגיעו רק בגלל דין קורבן, והקורבן עצמו יכול להיות על ידי נדר, לכן גם יכול להתפס עליהם.

יג. הָאוֹמֵר: 'הָרִי הֵן עָלֵי כְּמַעֲשֵׂר בְּהֶמְהָ^{לז} - הָרִי אֱלוֹ אֶסוּרִים, הוֹאִיל וּקְדָשָׁתוֹ בִּיד אֲדָם^{לט}. 'הָרִי הֵן עָלֵי כְּכֹוֹר^מ - הָרִי אֱלוֹ מִתְרִין; שְׁאִין קְדָשָׁתוֹ בִּידִי אֲדָם^{מא}, וְאִינוֹ יָכוֹל לְהַתְּפִיסוֹ בְּנֶדֶר, שְׁנֶאֱמַר בּוֹ: "לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ".

לח) אחד מכל עשרה בהמות צריך להקדיש. לט) אף שמעשר בהמה הוא חיוב מהתורה ואינו תלוי בנדר האדם, מכל מקום, כיוון שהקדשתו מתבצעת רק על ידי פעולת האדם – בכך שהוא מונה עשרה בהמות ומכריז על העשירי כמעשר – נחשב הדבר כאילו קדש אותו בפיו, ודבר זה נקרא "דבר הנדור". מ) בכור בהמה, שהוא קדוש, וניתן לכהנים. מא) אלא ממעי אמו הוא קדוש, ואפילו אם הבעלים לא הקדיש אותו הרי הוא קדוש מאליה, ואין זה דבר הנדור אלא "דבר האסור".

יד. אָמַר: 'הָרִי הֵן עָלֵי כְּחֶרְמִי שְׁמִים^{מב} - הָרִי הֵן אֶסוּרִין, שְׁחֶרְמִי שְׁמִים לְבָדֵק הַבֵּית^{מג}. 'הָרִי הֵן עָלֵי כְּתוּמָת הַלְּשָׁכָה^{מד}, 'כְּתָמִידִים^{מה}, 'בְּדִירִים^{מו}, 'כְּעֵצִים^{מז}, 'כְּפִאֲשִׁים^{מח}, 'כְּמִזְבְּחִים^{מט}, או 'כְּאֶחָד מִשְׁמֵשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ^{נא}, כְּגוֹן שְׁאָמַר: 'הָרִי הֵן עָלֵי כְּעֵצִים^{נב}, או 'כְּמִזְבְּחוֹת^{נג}, או 'כְּמִזְלָגוֹת^{נד}, וְכִינִיּוֹצָא בָּהֶן, וְכֵן הָאוֹמֵר: 'הָרִי הֵן עָלֵי כְּהִכָּלִי^{נה}.

ח. אָבֵל הָאוֹמֵר: פְּרוֹת אֱלוֹ עָלֵי, או 'מִין פְּלוּנִי עָלֵי, או 'מֵה שְׁאֵכֵל עִם פְּלוּנִי עָלֵי כְּבֶשֶׂר חֲזִיר^א, או 'כְּעִבּוּדָה זָרָה^ב, או 'כְּנִבְלוֹת וּטְרֵפוֹת^ג, וְכִינִיּוֹצָא בָּאֱלוֹ - הָרִי אֱלוֹ מִתְרִין, וְאִין כָּאן נֶדֶר; שְׁאִי אֶפְשָׁר שְׁיַעֲשֶׂה דָבָר שְׁאִינוֹ בֶּשֶׂר חֲזִיר כְּבֶשֶׂר חֲזִיר^ד.

כ) אין ביכולתו של האדם להפוך סתם דבר לבשר חזיר, לכן הוא לא יכול להשוות את הפירות לבשר חזיר.

ט. זֶה הַכָּלָל: כָּל הַמְּשִׁים דְּבָרִים הַמִּתְרִים כְּדְּבָרִים הָאֶסוּרִין^ה - אִם אוֹתוֹ דְּבָר הָאֶסוּר יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ בְּנֶדֶר^ו, הָרִי אֱלוֹ אֶסוּרִים; וְאִם אִינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ בְּנֶדֶר^ז, הָרִי אֱלוֹ מִתְרִין.

ה) שרוצה להעתיק את האיסור שחל בדברים האסורים, על הדברים המותרים (להתפס נדר). ו) כגון קרבן, שהוא הופך להיות קדוש על ידי אמירת פיו. ז) כג) שהוא אסור מאליה, כגון חזיר וכדומה.

י. הַחֲטָאֵת וְהָאֶשֶׁם - אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ בָּאִין בְּנֶדֶר וּנְדָבָה^ח, כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאֵר בְּמִקְוֵמוֹ - אֶפְשָׁר לְנוֹדֵד לְהִבִּיא אוֹתָם מִחֲמַת נֶדֶר; שְׁהַנּוֹדֵד בְּנִזְיָרָה^ט, מִבִּיא חֲטָאֵת^י; וְאִם נְטָמָא^{יז}, מִבִּיא אֶשֶׁם, כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאֵר. לְפִיכָךְ, הָאוֹמֵר: 'פְּרוֹת אֱלוֹ עָלֵי כְּחֲטָאֵת, או 'כְּאֶשֶׁם, או שְׁאָמַר: 'הָרִי הֵן חֲטָאֵת, או 'הָרִי הֵן אֶשֶׁם' - הָרִי אֱלוֹ אֶסוּרִין^{יב}.

כד) אלא הם קורבנות שמביאים על עבירות שעבר האדם. כה) שנדר להיות נזיר. כו) כשישלים ימי נזירותו, הנזיר מביא כבשה לחטאת. כז) טומאת מת. כח) היות שיכול להיות מקרה שהוא יחייב את עצמו בחטאת ואשם בנדר – במקרה שנודר להיות נזיר, לכן אפשר להתפס נדר על חטאת ואשם.

השנת הראב"ד

האומר . . . ונדבה א"א אנו רגילין לפרש מפני שהחלה והתרומה לכהן נכסיו הן וכחולין לגבי ישראל הן והחטאת והאשם כיון שקדושתן ע"י אדם מתפס בנדר הוא שאין דוקא נדר ונדבה וזהו שרבי יעקב אומר מתפס בככור אסור מפני שמצוה להקדישו ואף ע"פ שאינו נדר אבל מתפס בחלת אהרן ותרומתו מותר אע"פ שחייב להקדישו והטעם כמו שפירשתי שזו נכסי כהן ונכסי אשתו ובנותיו אבל הככור אינו אלא לזכרים שכל דברים אלו ענינם כאומר הרי הן קרבן הקרב בירושלים.

וְאִין צָרִיף לֹמַר בָּאוֹמֵר: 'הָרִי הֵן עוֹלָה, או 'שְׁלָמִים, או 'מִנְחָה, או 'תּוֹדָה, שֶׁהֵן אֶסוּרִין - שֶׁכָּל אֱלוֹ בָּאִין בְּנֶדֶר וּנְדָבָה^ט.

כט) ובוודאי שיכול להתפס בהם נדר.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

האומר: 'הרי הן עלי קונם', 'קונח', 'קונז' - הרי אלו כנויין לקרפן^ס. 'חרק', 'חרף', 'חרף' - הרי אלו כנויין לחרם^ס. וכן כל פיוצא בזה - הולכין אחר לשון כלל העם באותו מקום ובאותו זמן.

(ס) שכוונתו לומר פירות אלו יהיו אסורים עלי כקרפן. (סא) ונדרו חל כאילו אמר הרי הם עלי קרפן. (סב) חרם - הקדש שאדם מקדיש לבדק הבית.

לז. וכשם שאוסר עצמו בכנויין - כך אם הקדיש^ס בכנויין, הרי זה הקדש; וכנויין הפנויין מתרין, בין בנדר אסר בין בנדר הקדש.

(סג) קרפן לה, או שאר נכסיו לבדק הבית.

יח. האומר לחברו: 'כל מה שאכל עמך, לא יהא חלין^ס', או 'לא יהא כשר', או 'לא יהא דכי' [=טהור], או 'לא יהא טהור' - הרי זה כמי שאמר לו: 'כל מה שאכל עמך יהא קרפן', שהוא אסור. וכן אם אמר לו: 'כל מה שאכל עמך טמא^ס', או 'נותר', או 'פגול' - הרי זה אסור.

(סד) אלא קורבן. (סה) אף על פי שלא הזכיר: "קדשים טמאים" וייתכן שהתכוון לתרומה טמאה, שהיא "דבר האסור" ואין נדרו חל - היות ואפשר לומר שהתכוון לקדשים טמאים אנו אומרים: "סתם נדרים להחמיר".

יט. האומר לחברו: 'לא חלין לא אכל לך' - הרי זה כמי שאמר לו: 'מה שאכל לך לא יהא חלין, אלא קרפן^ס'; וכן אם אמר: 'הקרפן שאכל לך', 'קרפן שאכל לך', 'קרפן שאכל לך' - הרי זה אסור.

(סו) ולפיכך לא אוכל לך.

אכל האומר: 'הקרפן לא אכל לך', או 'קרפן לא אכל לך', או 'לקרפן לא אכל לך', או 'קרפן לא אכל לך', או 'לא קרפן לא אכל לך' - כל אלו מתרין; שאין משמע דברים אלו, אלא שגשבע בקרפן שלא יאכל לזה - והגשבע בקרפן אינו פלוס^ס - או שגדר שלא יאכל לו קרפן^ס.

(סז) משמעות ראשונה שאפשר להבין מדבריו, שהוא נשבע בקורבן שלא יאכל אצל חברו - והנשבע בקורבן (ולא בשם ה') אינו נחשב לשבועה. (סח) משמעות נוספת אפשר להבין מדבריו, שהוא נודר שמה שלא יאכל אצל חברו, יהיה אסור עליו כקורבן - אבל מה שיאכל - יהיה מותר.

'פירושלים' - הרי אלו אסורין, ואף על פי שלא הזכיר שם קרפן; שכל דברים אלו, ענינם באומר: 'הרי הן עלי קרפן'.

(מב) כהקדשות שאדם מקדיש, ואומר: הרי זה חרם (הקדש) לשמים. (מג) לתיקון בית המקדש. (מד) ככסף השקלים הניתן בלשכת המקדש לצרכי קניית קורבנות צבור. (מה) כקרפן התמיד, שהיו מקריבים במקדש בכל יום בבוקר ובערב. והוא דבר הנדור, שנקנה בכסף השקלים שנודבים לבית המקדש. (מו) כדיר בהמות של קרפן או כדיר העצים שבמקדש. (מז) כשני גזירי עצים, שהיה הכהן עורך על גבי אש המערכה שעל המזבח. (מח) כקורבנות הנקריבים על אש המזבח. (מט) כקורבנות שעל גבי המזבח. (נ) כלים שמשרתים בהם למזבח. (נא) כלים שגורפים לתוכם דשן המזבח ואפרו. (נב) כלים שמקבלים בהם דם הקורבנות לזריקה. (נג) שהופכים בהם את אברי הקורבנות כשהם נקטרים על המזבח. (נד) כקורבנות שדמם נזרק בהיכל המקדש. (נה) כקורבנות הנאכלים בירושלים. (נו) וכולם באים מדבר הנדור.

השנת הראב"ד

טו. הִיא • לִפְנֵי בֶּשֶׂר קָדֵשׁ, אֶפְלוּ הִיא בֶּשֶׂר שְׁלָמִים אַחֵר זְרִיקַת דָּמִים, שְׁהוּא מִתֵּר לְזָרִים^ט, וְאָמַר: 'הִרִי הֵן עַלִי כְּבֶשֶׂר זֶה' - הִרִי אֱלוֹ אֲסוּרִין; שְׁלֹא הִתְפַּסִּים אֱלֹא בַּעֲקָרוֹ, שְׁהִיא אֲסוּרָה^ט. אֲכָל אִם הִיא בֶּשֶׂר בָּכוֹר - אִם לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים^ט, הִרִי זֶה אֲסוּר; וְאִם לְאַחֵר זְרִיקַת דָּמִים, הִרִי זֶה מִתֵּר.

אי בדהשתא ודחנין דר' יהודה ור' יעקב בפלוגתא אחרת פליגי דמאן דשרי אפילו בבכור מחיים שרי משום דאינו מתפס בדבר הנדור ומאן דאסר סבר דבכור הנדור הוא ובבכור מחיים הוא אי נמי בבשר שלפני זריקה פליגי אבל בבשר שלאחר זריקה אפשר לדבריו הכל מותר האי הוא פירוש דשמעתא בלא ספק.

(נז) בשר השלמים, אחרי שזרקו את דמו על המזבח, מותר להאכילה על ידי בעל הקורבן. (נח) לפני זריקת הדם. (נט) שאסור אז באכילה אפילו לכהנים.

טז. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁאֵנְשִׁיהֶם עֲלֵיגִים, וּמִפְסִידִין [משבשים] אֶת הַלְשׁוֹן, וּמִכְנִין עַל דָּבָר בְּדָבָר אַחֵר - הוֹלְכִין שָׁם אַחֵר הַכְּנוּי. פִּיזֵד? כָּל כְּנוּיֵי קֶרְפָּן, קֶרְפָּן;

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כד. אָמַר • לוֹ: 'מִנְדָּה

השגת הראב"ד

אמר . . . לו א"א פירוש אסור לאכול בארבע אמותיו וכן משמטנא מינך שלא אוכל לך.

אָנִי לֹךְ שְׁלֹא אֶכֶל לָךְ -

אֵינִי אוֹכֵל לוֹעִי; וְאִם

אֶכֶל, אֵינִי לוֹקֶה עָיָה. אָמַר לוֹ: 'נִדְיָנָא עַט מִמֶּךָ, הֲרִי זֶה

אָסוּר לִהְיוֹת לוֹ.

(עז) לכתחילה, כי אסור על עצמו אכילה. (עז) מספק. כי אנחנו אומרים אולי התכוון לומר שהוא מנדה את עצמו ממנו שלא יאכל בארבע אמותיו, אבל לא שלא יאכל ממנו כלל. (עט) לשון נע ונד, שמשמעו מתנודד אני ומובדל ממך מלהנות.

כה. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'הֲרִי עָלִי פְנִדְרִי רְשָׁעִים אִם

אֶכֶל לָךְ, שְׁמַנְדְּרִיהֶם נָזִיר וְקִרְבֵּן וּשְׁבוּעָה^פ, וְאֶכֶל

- חֵיב בְּכָלֶיךָ^{פא}. וְכֵן הָאוֹמֵר: 'הֲרִי עָלִי פְנִדְבוֹת

כְּשָׂרִים, שְׁמַנְדְּבוֹתֶם נָזִיר וְקִרְבֵּן' - הֲרִי זֶה חֵיב^{פב}.

(פ) הרשעים רגילים לנדר ולחישבע מתוך כעס - פעם נודרים נדרי נזירות, פעם מבטיחים להביא קרבנות לבית המקדש, ולעיתים נשבעים סתם ללא צורך. (פא) להיות נזיר, ולהביא קרבן עולה לקיים נדרו, וחייב מלקות משום שבועת ביטוי שהרי נשבע לא לאכול אצל חברו ואכל. (פב) להיות נזיר ולהביא קרבן, שהרי פירש ונדר להיות נזיר ולהביא קרבן, אבל שבועה אין כאן, שהכשרים אינם נשבעים כלל.

כו. אָמַר: 'הֲרִי עָלִי פְנִדְרִי רְשָׁעִים, אוֹ פְנִדְבוֹת

כְּשָׂרִים, 'שְׁאֵכֵל לָךְ^{פג}, אוֹ 'אִם אֶכֶל לָךְ' - הֲרִי זֶה

אָסוּר, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא פִּרְשֵׁי^{פד}. אָמַר: 'פְּנִדְרִי

כְּשָׂרִים' - לֹא נִתְחַיֵּב כָּלֵם, שְׁאִין הַכְּשָׂרִים נוֹדְרִין

בְּדִרְתָּן אָסוּר וְכַעֲסָה^{פה}.

(פג) כלומר, מה שאוכל לך יהיה אסור עלי כקרבן נדרי רשעים או נדבות הכשרים. (פד) אף על פי שלא פירש את הקורבן, היות שמשמעות דבריו שיהיה אסור כקורבן. (פה) אלא נודבים מתוך ישוב הדעת ונדיבות נפשם, לכן אין כזה דבר "נדרי כשרים".

אָמַר: 'פְּנִדְרִי רְשָׁעִים הֲרִינִי, וְהִיָּה נָזִיר עוֹבֵר לִפְנֵי

- חֵיב בְּנִזְרוּתָי^{פז}; 'פְּנִדְרִי רְשָׁעִים עָלִי, חֵיב קִרְבֵּן^{פח};

'פְּנִדְרִי רְשָׁעִים שְׁלֹא אֶכֶל מִמֶּנּוּ' - [מכבר זח], חֵיב

בְּשְׁבוּעָה פְּנִדְרָה^{פח}.

(פו) אף על פי שלא פירש ואמר: "שמנדריהם נזיר", הואיל ונזיר עובר לפניו יש כאן גורם שמוכיח שהתכוון לנזירות. (פז) אפילו כשלא הייתה בהמה לפניו. (פח) משום שבועת בטוי.

השגת הראב"ד

חולין . . . לך א"א זה זה המחבר מזכיר שטרא לבי תרי הוא למעלה פוסק כחכמים דאית להו מכלל לאו אתה שומע הן לפיכך לא חולין שאוכל לך אסור דמשמע לא חולין להוי אלא קרבן והכא קאמר חולין לא אוכל לך מותר ומוקים לה בגמ' כר"מ דאע"ג דאיכא למשמע מה שלא אוכל לך חולין הא מה שאוכל לך לא יהא חולין אלא קרבן דלרבנן אסור ולר"מ מותר ועוד למעלה למה פסק כחכמים והא קי"ל כר"מ דבעינן תנאי כפול.

כז. 'חֲלִין • שְׁאֵכֵל לָךְ,

'הֲחִלִּין שְׁאֵכֵל לָךְ,

'פְּחִלִּין שְׁאֵכֵל לָךְ,

'חֲלִין שְׁלֹא אֶכֶל לָךְ,

'הֲחִלִּין שְׁלֹא אֶכֶל לָךְ,

'פְּחִלִּין שְׁלֹא אֶכֶל לָךְ^{סט}

- הֲרִי זֶה מִתָּר.

(סט) אף על פי שאפשר לדקדק בדבריו: מה שאוכל

לך יהיה קרבן, אין אומרים בנדרים: "מכלל לאו אתה שומע הן", אלא רק כאשר הוא מפרש.

כא. אָכַל הָאוֹמֵר: 'לֹא טָמֵא שְׁאֵכֵל לָךְ, 'לֹא

נוֹתֵר שְׁאֵכֵל לָךְ, 'לֹא פָּגוּל שְׁאֵכֵל לָךְ' - הֲרִי זֶה

אָסוּר; וְשִׁמְשָׁמְעוּ: 'שִׁדְּבָר שְׁאֵכֵל לָךְ הוּא שִׁיחִיָּה

פָּגוּל אוֹ טָמֵא, לְפִיכָךְ לֹא אֶכֶל לָךְ.

כב. 'פְּהִיכָל שְׁאֵכֵל לָךְ, 'הִיכָל שְׁאֵכֵל לָךְ, 'לֹא

הִיכָל שְׁאֵכֵל לָךְ' - אָסוּר^ט; 'הִיכָל שְׁלֹא אֶכֶל לָךְ,

'פְּהִיכָל שְׁלֹא אֶכֶל לָךְ, 'לֹא הִיכָל שְׁלֹא אֶכֶל לָךְ

- מִתָּר, שְׁזֶה כָּמִי שֶׁנִּשְׁפַּע בְּהִיכָל שְׁלֹא יֵאָכֵל^{טא}. וְכֵן

כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(ע) שכוונתו לאסור על עצמו אכילתו כקורבנות ההיכל. (עא) והנשבע בהיכל אינו נחשב לכלום.

כג. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'מִדֵּר אָנִי מִמֶּךָ' - מִשְׁמַע

דְּבָר זֶה, שְׁלֹא יִדְבַר עִמּוֹעִי^{טב}; 'מִפְּרִשׁ אָנִי מִמֶּךָ' -

מִשְׁמַע דְּבָר זֶה, שְׁלֹא יִשָּׂא וְיִתֵּן עִמּוֹעִי^{טג}. 'מִרְחָק אָנִי

מִמֶּךָ' - מִשְׁמַעוֹ שְׁלֹא יֵשֵׁב עִמּוֹ בְּאַרְבַּע אַמּוֹת^{טד};

וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: 'מִנְדָּה אָנִי לָךְ^{טו}, אוֹ 'מִשְׁמַתְנָא

[=מנודה בארמית] אָנִי מִמֶּךָ.

(עב) אבל מותר לו לאכול משלו, שאין במשמעות לשון זו איסור אכילה אלא איסור הדיבור בלבד. (עג) בעסקי מסחר וממכר. (עד) ומותר ליהנות ממנו. (עה) הרי זה לא ישב בארבע אמותיו, שמשמע מנודה כמו מרוחק.

אָכַל אִם אָמַר לוֹ: 'מִדֵּר אָנִי מִמֶּךָ שְׁלֹא אֶכֶל לָךְ, אוֹ

'מִפְּרִשׁ אָנִי מִמֶּךָ שְׁלֹא אֶכֶל לָךְ, אוֹ 'מִרְחָק אָנִי מִמֶּךָ

שְׁלֹא אֶכֶל לָךְ' - הֲרִי זֶה אָסוּר לְאֶכֶל לוֹעִי; וְאִם אֶכֶל

בְּיַת מִכָּל נִכְסֵי, לוֹקֶה מִשּׁוּם "לֹא יִחַל דְּבָרוֹ"^{טז}.

(עו) ואף על פי שלא הזכיר לשון איסור בדיבורו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

א. אֶחָד הַנּוֹדֵר מִפִּי עֲצֻמָּא, או שֶׁהִדִּירוּ חֲבֵרָיו וְאָמַר 'אֶמֶן'^ג, או דָּבָר שֶׁעָנִינוּ פְּעֻנֵּן אִמְנָי, שֶׁהוּא קִבְּלַת דְּבָרִים.

(א) שאוסר על עצמו דבר המותר. (ב) שאמר לו: יאסר עליך דבר פלוני. (ג) ובזה הוא מביע הסכמתו לקבלת הנדר. (ד) שאמר: הן, או מקבל אני נדר זה.

ב. אֵין הַנּוֹדֵר נֹאסֵר בְּדָבָר שֶׁאָסַר עַל עֲצֻמוֹ, עַד שִׁוְצִיא בְּשִׁפְתָיו וְיִהְיֶה פִּיו וְלִבּוֹ שׁוֹין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּשִׁבּוּעוֹת.

אֲבָל הַמִּתְכַּוֵּן לְנִדֵּר בְּנִזְיָר וְנִדֵּר בְּקִרְבָּן^ה, בְּקִרְבָּן וְנִדֵּר בְּנִזְיָר, בְּשִׁבּוּעָהּ וְנִדֵּר, או שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְנִדֵּר וְנִשְׁבַּע, או שֶׁנִּתְכַּוֵּן לומר 'תֵּאֲנִים' וְאָמַר 'עֲנִיבִים' - הֲרִי זֶה מִתֵּר בְּשִׁנְיָהֶם, וְאֵין כָּאֵין נִדֵּר.

(ה) להביא קרבן. (ו) שהתכוין להשיבע.

ג. הַנּוֹדֵר עַל דַּעַת אַחֲרִים^ו, הֲרִי זֶה כְּנִשְׁבַּע עַל דַּעַת אַחֲרִים^ז; וְכֵן הַנּוֹדֵר וְחִזֵּר בּוֹ בְּתוֹךְ כְּדֵי דְבוּרָט, או שֶׁמָּחוּ בּוֹ בְּתוֹךְ כְּדֵי דְבוּר וְקִבְּלָי^ח - הֲרִי זֶה מִתֵּר^י. וְדִין כָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים בְּנִדְרִים, כְּדִין בְּשִׁבּוּעוֹת.

(ז) שאומר הנני נודר נדר זה על דעתכם. (ח) שאמר: "שבועה שלא אוכל היום, ועל דעתכם אני נשבע", אין הוא יכול לומר שבלבו התכוון למשהו אחר, כי אמר מפורש שנשבע על דעתם. (ט) משך זמן שלוקח לומר "שלום עליך רבי". (י) אחרים, ואמרו לו: חזור בך מנדרך. (יא) שאמר: הן, או חזרתי בי. (יב) ונעקר הנדר מעיקרו.

ד. מִי שֶׁהִתְנַה קִדָּם שִׁידוֹ, וְאָמַר: 'כָּל נִדֵּר שֶׁאֲדֹר מִכָּאֵן [מהיום] וְעַד עֶשֶׂר שָׁנִים, הֲרִינִי חוֹזֵר בָּהֶם', או 'הֲרִי הֵן בְּטִלְיָן', וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלּוּ, וְאַחֵר כֶּךָ נִדֵּר - אִם הָיָה זִכְרֵה הַתְּנָאי בְּשַׁעַת שְׁנֵדֵר - הֲרִי נִדְרוֹ קַיָּם, שֶׁהֲרִי בְּטִל הַתְּנָאי בְּנִדְרָה זֹה^{יג}. וְאִם לֹא זָכַר הַתְּנָאי אֲלֵא אַחֵר שְׁנֵדֵר - אָף עַל פִּי שֶׁקִּבְּלַת הַתְּנָאי בְּלִבּוֹ וְקַיָּם הַתְּנָאי^{יד}, הֲרִי הַנִּדֵּר בְּטִל; וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הוֹצִיא עֲתָה הַחֲזָרָה בְּפִיו, כְּבָר הִקְדִּים

הַחֲזָרָה^{טו} לְנִדֵּר וְהוֹצִיאָהּ

בְּפִיו מִקִּדָּם^{טז}. וְיֵשׁ •

שְׁמוּרָה לְהַחֲמִיר,

וְאָמַר: וְהוּא שִׁיזְכֹּר

הַתְּנָאי אַחֵר שְׁנֵדֵר בְּתוֹךְ

כְּדֵי דְבוּר^{יז}.

(יג) שאילו הוא רצה בקיומו של התנאי, למה בכל זאת הוא

כז. הַנּוֹדֵר • בְּתוֹרָה,

כְּגוֹן שֶׁאָמַר: 'פְּרוֹת אֵלּוּ
עָלִי כְּזוֹ^{יח} - לֹא אָמַר

כְּלִים^{יט}; וְאֵינוֹ צָרִיךְ שֶׁאֲלֶה לְחַכֵּם^כ, אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה עִם הָאָרֶץ^{כא} - כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנְהַגוּ קָלוֹת רֹאשׁ בְּנִדְרִים.

(פט) שספר תורה היה מונח לפניו, ואמר שהפירות יהיו אסורים כמו זה. (צ) מפני שלא התכוון אלא לקדושת התורה, והיא "דבר האסור" ואין הנדר נתפס אלא בדבר הנדור. (צא) להתיר את נדרו. (צב) שאינו מבחין בין "נודר בתורה" לנודר במה שכתוב בה (כפי שיסביר בהלכה הבאה), ויבוא להקל בנדרים.

כח. נִדֵּר בְּמָה שֶׁכְּתוּב בָּהּ - הֲרִי זֶה אָסוּר, שֶׁהֲרִי כְּתוּב בָּהּ אָסֵר וְנִדֵּר. נִטְלָה בִּידּוֹ וְנִדֵּר בָּהּ - הֲרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁנִּדֵּר בְּמָה שֶׁכְּתוּב בָּהּ^{כב}.

(צג) הואיל ואוחז אותה דרך כבוד, ורואה ויודע מה שכתובה, בוודאי הוא מתכוון למה שכתוב בה.

כט. הָאוֹמֵר לְחֲבֵרוֹ: 'נִשְׁפִּים וְנִשְׁנָה פֶּרֶק' - עָלִיו לְהִשְׁפִּים וְלִשְׁנוֹת; שְׁנָה כְּמוֹ נִדֵּר הוּא^{כג}, וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הוֹצִיאָהּ בְּלִשׁוֹן נִדֵּר.

(צד) שהרי קיבל עליו לעשות מצוה, וזה מחייבו, אלא שאין זה נדר גמור לעבור עליו ב"בל יחל דברו".

ל. הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ: 'הֲרִי אֶת עָלִי פְּאִמִּי^{כד}, או 'פְּאִחוֹתִי, או 'פְּעֻרְלָה^{כה}, או 'כְּכִלְאֵי הַפֶּה^{כו} - הֲרִי זֶה כְּאוֹמֵר עַל הַפְּרוֹת: 'הֲרִי אֵלּוּ כְּבִשֵּׁר חֲזִיר^{כז}; כְּשֵׁם שֶׁהוּא מִתֵּר לְאֶכְלוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ^{כח}, כֶּךָ מִתֵּר בְּאִשְׁתּוֹ. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: 'הֲרִינִי מִדֵּר מִמֶּנּוּ הַנֶּאֱחָז^{כט}, או 'הַנֶּאֱחָז תִּשְׁמִישֶׁךְ אֲסוּרָה עָלִי' - הֲרִי זֶה אֲסוּרָה עָלִיוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֲרָא.

(צה) ואמו אסורה עליו משום ערווה. (צו) פירות האילן בשלוש השנים הראשונות לנטיעתו, שאסורים באכילה ובהנאה. (צז) מין ממיני חבואה שנורע עם גפן ושניהם אסורים באכילה ובהנאה. (צח) שאין אדם מתפס בנדר ב"דבר האסור" אלא ב"דבר הנדור". (צט) שלא ליהנות ממך כל הנאה שהיא. (ק) למרות שמהתורה הוא משועבד לה, שלא לגרוע עונתה. (קא) שאין מאכילים את האדם דבר האסור לו, וממילא היא נאסרת לו (יתבאר להלן בפרק יב).

פֶּרֶק ב

נדר על ידי אחרים, תנאי לנדרים בעתיד, ודיני הפקר.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אם פָּחַרְם שֶׁל בֶּדֶק הַבֵּית לִב, אָסוּר לִג; וְאִם פָּחַרְמִי פְּהָנִים לִד, מִתֵּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִמּוֹן שְׁלֵהֶן, וְאִין בָּה אָסוּר; וְאִם סֶתֶם, אָסוּר.

(לב) הקדש, שאדם מקדיש לצרכי תיקון בנין בית-המקדש והחזקתו, ואסור ליהנות ממנו. (לג) שהתפס בדבר הנדור. (לד) הקדש הניתן במתנה לכהנים.

ט. 'הָרִי הֵן עָלֵי כְּמַעֲשֵׁר' - אִם כְּמַעֲשֵׁר בְּהֶמָּה, אָסוּר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָרָבָן שֶׁהִקְדִּישׁוּ בִידוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹלָה; וְאִם כְּמַעֲשֵׁר דֶּגֶן לִי, מִתֵּר לִי; וְאִם סֶתֶם, אָסוּר.

(לה) לעיל בפרק הקודם הלכה יג, שזה דבר הנדור. (לו) הניתן ללוי. (לז) כי זה דבר האסור.

י. 'הָרִי הֵם עָלֵי כְּתוּרָמָה' - אִם לְתוּרָמָה הִלְשָׁפָה לִח נִתְּפֹן, הָרִי זֶה אָסוּר לִט; וְאִם לְתוּרָמָה הִגְרָן נִתְּפֹן, מִתֵּר מֵא; וְאִם סֶתֶם, אָסוּר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(לח) שקונים מהם קורבנות למזבח. (לט) שהתפס בדבר הנדור, בכסף שנודבים ישראל. (מ) תרומה שמפרישים תבואה מהגורן ונותנים לכהן. (מא) שהיא דבר האסור.

יא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים מִב? בְּמָקוֹם שֶׁמִּשְׁמַע כָּל אֶחָד מֵאלוֹ שֵׁם שְׁנֵי עֲנִינּוֹת מִג. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁדִּרְכָן שְׁאִין קוֹרְאִין 'חֶרֶם' סֶתֶם אֲלֵא לְחֶרְמִי בֶּדֶק הַבֵּית בְּלִבָּד, וְאָמַר שֵׁם 'הָרִי הֵן עָלֵי חֶרֶם' - הָרִי זֶה אָסוּר מִד; וְכֵן אִם הָיָה דִּרְכָן שְׁאִין קוֹרְאִין 'חֶרֶם' סֶתֶם אֲלֵא לְחֶרְמִי פְּהָנִים, הָרִי זֶה מִתֵּר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. שְׁאִין הוֹלְכִין בְּנִדְרִים אֲלֵא אַחֵר לְשׁוֹן אֲנִשִּׁי אוֹתוֹ מְקוֹם בְּאוֹתוֹ זְמַן.

(מב) שאם פירש ואמר לזה התכוונתי, שומעים לו. (מג) שמשמשים באותה מילה לשתי משמעויות שונות. (מד) אפילו אם יאמר לחרמי כהנים התכוונתי.

יב. הַנּוֹדֵר בְּחֶרֶם מִב וְאָמַר מִו: 'לֹא הָיָה בְּלִבִּי [בכוננתי] אֲלֵא חֶרְמוֹ שֶׁל יָם שֶׁהִיא הַמִּכְמֶרֶת מִו, נִדֵּר בְּקָרְבָן וְאָמַר: 'לֹא הָיָה בְּלִבִּי אֲלֵא בְּקָרְבָּנוֹת הַמְּלָכִים מִב, אָמַר לְחִבְרוֹ: 'הָרִי עֲצָמִי עָלֶיךָ קָרְבָן מִט, וְאָמַר: 'לֹא הָיָה בְּלִבִּי אֲלֵא לְאִסְרוֹ בְּעֶצֶם שֶׁהִנַּחְתִּי לִי לְהִיּוֹת נוֹדֵר בּוֹ דֶּרֶךְ שְׁחוּקָי, נִדֵּר שֶׁלֹא תִהְיֶה לוֹ אֲשֶׁתּוֹ, וְאָמַר: 'לֹא הָיָה בְּלִבִּי אֲלֵא אֲשֶׁתִּי רִאשׁוֹנָה שֶׁגִּדַּשְׁתִּיהָ' - וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּאלוֹ מִדְּבָרִים שֶׁמִּשְׁמַעֲן לְכָל הָעָם אָסוּר, וְהוּא

נדר. (יד) נזכר בתנאי אחרי שהוא כבר נדר, ובלבו ובמחשבתו מעוניין בתנאי. (טו) התנאי שהתנה קודם שנדר. (טז) נמצא בשעה שנדר נדר בטעות, ששכח את תנאו, ואין פיו ולבו שווים בשעת נדרו. (יז) שייזכר בתנאי מיד אחרי שנדר, כי נזכר אחרי הרבה זמן, הנדר כבר חל, ואי אפשר לבטל אותו.

ה. מִי שֶׁהִקְדִּים אֶת הַתְּנָאִי לְשִׁנְהָה אוֹ לְעֶשֶׂר, וְאַחֵר כֶּף נִדֵּר, וְנִזְכֵּר בְּשָׁעָה שֶׁנִּדֵּר שֵׁישׁ לוֹ תְּנָאִי, וְשָׁכַח עַל אֵיזָה דָּבָר הַתְּנָה"ט וְכִיצַד הָיָה הַתְּנָאִי, אִם אָמַר: 'עַל דַּעַת רִאשׁוֹנָה אֲנִי עוֹשֶׂה' כֹּא - אִין נִדְרוֹ נִדְרִיכ, שֶׁהָרִי בְטָלוֹ. וְאִם לֹא אָמַר 'עַל דַּעַת רִאשׁוֹנָה אֲנִי עוֹשֶׂה' - כְּבָר בְטָל הַתְּנָאִי, וְכֵן הַנִּדֵּר; שֶׁהָרִי זָכָר בְּשָׁעַת הַנִּדֵּר שֵׁישׁ שֵׁם תְּנָאִי, וְאָף עַל פִּי כֵן נִדֵּר.

(יח) שאמר: כל נדר שאדור מכאן ועד שנה, הרי הוא בטל. (יט) התנאי היה על חלק מהנדרים, ואינו זוכר אם היה על אכילת פת או שתיית יין. (כ) אם על דברים שבינו לעצמו או על דברים שבינו לבין אחרים, אבל זוכר הוא, שהתנאי היה על נדר מיוחד, ולא על כל הנדרים. (כא) שאם אני אזכר על מה היה התנאי, אלך לפי התנאי. (כב) אם נזכר אחר כך, שהתנאי באמת דיבר על הנדר שנדר אחר כך.

ו. יֵשׁ מִן הַגְּאוּנִים שֶׁאָמַר: אִין כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ נִהְיִין אֲלֵא בְּנִדְרִים בְּלִבָּד, לֹא בְּשִׁבּוּעוֹת מִד; וְיֵשׁ מִי שֶׁמּוֹרָה שְׁדִין הַנִּדְרִים וְהַשְּׁבִיּוּעוֹת בְּעֲנִינּוֹת אֵלּוֹ אֶחָד הֵם, וְכִי יֵשׁ לוֹ לְהִקְדִּים תְּנָאִי לְשִׁבּוּעוֹת מִה; כִּדְרֵךְ שֶׁאָמְרוּ בְּנִדְרִים.

(כג) בהקדמת תנאי לביטול הנדר. (כד) שאיסור שבועה חמור מאד. (כה) לביטול שבועתו.

ז. סֶתֶם נִדְרִים לְחֶרְמִי, וּפְרִישָׁן יֵשׁ בּוֹ לְהִקָּל וּלְחֶרְמִי. כִּיצַד? הָאוֹמֵר: 'הָרִי הַפְּרוֹת הָאֵלּוֹ עָלֵי כְּבֶשֶׂר מְלִיחַ [מלח] וְכִיין נִסָּךְ' - אוֹמְרִין לוֹ: 'מָה הָיָה בְּלִבָּךְ? אִם פִּרְשׁ וְאָמַר: 'כְּבֶשֶׂר מְלִיחַ שֶׁל קָרְבָן מִי, וְכִיין שֶׁנִּתְּנָסַף עַל גְּפִי הַמִּזְבֵּחַ הָיָה בְּלִבִּי' - הָרִי זֶה אָסוּר מִו; וְאִם אָמַר: 'לֹא הָיָה בְּלִבִּי אֲלֵא תִקְרָבַת עֲבוּדָה זָרָה מִי, וְכִין שֶׁנִּתְּנָסַף לָהּ כִּט - הָרִי זֶה מִתֵּר לִי; וְאִם נִדֵּר סֶתֶם לֵא, הָרִי זֶה אָסוּר.

(כו) כל קורבן היו מולחים. (כז) שהרי התפס בדבר הנדור. (כח) קרבן שמקריבים לעבודה זרה ואסור בהנאה. (כט) שאסור אף הוא בהנאה. (ל) כי הוא התפס בדבר האסור. (לא) שאמר איני יודע למה התכוונתי.

ח. וְכֵן הָאוֹמֵר: 'הָרִי הַפְּרוֹת הָאֵלּוֹ עָלֵי חֶרֶם' -

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נח) שפירות שנת השמיטה הם הפקר לכל, גם לעניים וגם לעשירים. (נט) שהרי יש להם דעת, והם קודמים לכל אדם לזכות בעצמם מן ההפקר. (ס) שאין להם אפשר לזכות בעצמם.

טז. המפקיר את הקרקע - כל הקודם והחזיק^א בה, זכה.

(סא) שנעל בה דלת או גדר בה גדר.

דין תורה - אפילו הפקיר בפני אחד, הרי זה הפקר, ונפטר מן המעשרות^ב, כמו שיתבאר במקומו; אבל מדברי סופרים - אינו הפקר עד שייפקיר בפני שלשה, כדי שיהיה אחד זוכה אם רצה, והשנים מעידין^ג.

(סב) פירות הפקר אין צריך להפריש מהם, ואפילו אם המפקיר עצמו זכה בפירות אחרי שהפקיר, אינו חייב להפריש מהם. (סג) שהמפקיר הפקיר, והוא לא יוכל להכחיש אחר כך.

האומר: 'הרי זה הפקר, וזה' - הרי השני ספק הפקר^ד; ואם אמר: 'זה כמו זה', או שאמר: 'וגם זה' - הרי התפס השני^ה, ויהיה הפקר ודאי.

(סד) כי לא השלים את אמירתו שהדבר השני גם הפקר. (סה) התפס את השני בדבר הראשון, שיהיה כמותו.

יז. המפקיר את שדהו, ולא זכה בה אדם - כל שלשה ימים יכול לחזור בו^ו; אחר שלשה ימים - אינו חוזר^ז; אלא אם קדם וזכה בה, הרי הוא בזוכה מן ההפקר, בין הוא בין אחר^ח.

(סו) לומר: אני חוזר בי ממה שהפקרתי, ואין אחר יכול לזכות בה, ויהיה חייב במעשרות בשדה כאילו לא הפקיר מעולם. ודבר זה תקנת חכמים היא, מפני הרמאים, שהיו מפקירים את השדות שלהם כדי לחזור ולזכות בהם מיד, וכך היו נפטרים מהמעשרות. נמצא שלא הפקירו באמת אלא רק התכוונו לתרמית. (סז) אפילו אם לא זכה בו אחר. (סח) שניהם שווים בו, וכשזכה מההפקר אינו חייב במעשרות, כי מרגע שהפירות הופקרו הם הופקעו מדין מעשרות, אפילו כשזכו בהם הבעלים מחדש.

יח. האומר: 'שדה זו מפקרת ליום אחד', 'לשבת אחת' [שבוע אחד], 'לחודש אחד', 'לשנה אחת', 'לשבעה אחד' [לשבע שנים] - עד שלא זכה בה הוא או אחר^ט, יכול לחזור בו^י; ומשזכה בה בין הוא בין

אומר: 'לא נתפונתי אלא לכה ולכה' - אם היה הנודר תלמיד חכמים^{יא}, הרי זה מתיר ואין צריך שאלה לחכם^{יב}; ואם היה עם הארץ^{יג}, מראין בעיניו שזה נדר ושהוא אסור, ופותחין לו פתח ממקום אחר^{יד}, ומתירין לו. ובין שהיה תלמיד חכם או עם הארץ - גוצרין בהן, ומלמדין אותן שלא ינהגו מנהג זה בנדרים, ולא יהיו נודרין דרך שחוק והתלה.

(מה) שאמר: ככר זה חרם עלי. (מו) לאחר זמן. (מז) רשת שפורשים לדוג דגים. (מח) מתנות שהיו מקריבים לפני מלכים. (מט) שמשמעו שאוסר את גופו על חברו כקרבן. (נ) התכוונתי לאסור אותו בעצם של בהמה, ולא לאסור את עצמי. (נא) שהוא נאמן שלכך התכווין. (נב) להתיר לו נדרו. (נג) שאינו נאמן לומר שהייתה כוונתו כזה רחוק. (נד) פותחין לו פתח להתחרט על הנדר.

יג. וכן האומר לאשתו: 'הרי את עלי באמי', או 'פרות אלו עלי כבשר חזיר', שאין פאן נדר, כמו שביארנו^ה - אם היה הנודר תלמיד חכמים, אינו צריך שאלה לחכם^{יב}; ואם היה עם הארץ, צריך שאלה לחכם, ומראין בעיניו שאשתו אסורה ושאותן הפרות אסורין^{יז}, ופותחין לו פתח ממקום אחר ומתירין לו נדרו, כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים.

(נה) שהרי נדר ב"דבר האסור" ואין נדרו חל כלל. (נו) כי הוא אינו יודע להבדיל בין נדרים ב"דבר האסור" לנדרים ב"דבר הנדור".

יד. ההפקר, אף על פי שאינו נדר - הרי הוא כמו נדר, שאסור לו לחזור בו. ומה הוא ההפקר? הוא שיאמר אדם: 'נכסים אלו הפקר לפלי', בין במטלטלין בין בקרקעות. וכיצד דין ההפקר? כל הקודם וזכה בו - קנהו לעצמו, ונעשה שלו; ואפילו זה שהפקיר, דינו בו כדין כל אדם - אם קדם וזכה בו, קנהו.

(נז) בין עניים לבין עשירים.

טו. המפקיר לעניים אבל לא לעשירים, אינו הפקר - עד שייפקיר לכל, כשמיטה^{יח}. והמפקיר עבדיו הגדולים, קנו עצמן^{יט}; והקטנים - כל הקודם בהן זכה, כשאר כל המטלטלין.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מעלה בנדר שעל ידו מודגשת הבעלות של יהודי על ה'חפצא' עד כדי כך שגם לאחר שנדר ואסר את החפץ, חוזר ונודר עוד פעם – "נדר חל על נדר" כיון ש"אותו הדבר אינו מושבע מהר סיני" ויכול לפעול בו ללא הגבלות.

(יין מלכות ספר הפלאה סימן ה מתוך רמב"ם "פרס המלך")

א) שבועת ביטוי: שנשבע שעשה או לא עשה דבר בעבר, או נשבע שיעשה או לא יעשה דבר בעתיד. ב) שאם נשבע שלא יאכל ככר זו, וחזר ונשבע שוב אותו דבר, ואכלה – אינו חייב אלא אחת. ג) ששמע את חברו נשבע, ואמר "ואני כמותך", הואיל ולא הוציא שבועה מפיו – הרי זה פטור. ד) לדוגמה, אם נשבע שלא יניח תפילין – פטור משבועת ביטוי, כי אי אפשר להישבע לבטל מצוה. ה) כגון שינה או דיבור, שאין בהם ממש. ו) כפי שיסביר להלן.

ב. פיצול נדר על נדר? האומר: 'הרי עלי קרבן' אם אכלתי כפר זו, הרי עלי קרבן' אם אכלנה הרי עלי קרבן אם אכלנה, ואכלה - חייב על כל אחת ואחת. וכן כל פיוצא בזה.

ז) להביא קרבן למקדש. ח) אם אוכל, במובן העתיד. ט) וחזר שוב ונדר. י) להביא קורבנות, לפי מספר הנדרים שנדר.

ג. פיצול המתפס בנדרים? חייב? שמע חברו שנדר, ואמר: 'ואני כמותך' בתוך כדי דבורי - הרי זה אסור במה שנאסר בו חברו; שמע שלישי זה שאמר 'ואני', ואמר: 'ואני', אפילו היו מאה וכל אחד מהן אומר: 'ואני' בתוך כדי דבורו של חברו - הרי פלן אסורין.

יא) גורם שיתפס הנדר. יב) תוך משך זמן שאפשר לומר "שלום עליך רבי". יג) השני.

ד. וכן האומר: 'הבשר הזה עלי אסור', וחזר ואמר אפילו אחר כמה ימים: 'הפאת הזאת בפשר הזה' - הרי הפת נתפסה ונאסרה"; חזר ואמר: 'יךבש זה פפת הזאת, ויין זה כדבש זה' - אפילו הן מאה, פלן אסורין.

יד) הפת נתפסה באיסור הנדר שאסר את הבשר. טו) הסיבה שיש לחלק בין נדר לשבועה, כי בנדר הוא אוסר את החפץ על עצמו, כך שהאיסור רובץ על החפץ, וכשאומר על חפץ אחר: הרי זה כזה, הרי הוא מתפס את החפץ השני באיסור החפץ הראשון. אבל הנשבע לא לאכול כיכר זו, אין על הכיכר שום איסור עצמי, אלא הנשבע אוסר

אחר, אינו יכול לחזור בו". ומפני מה יש לו לחזור כאן עד שיזכר בה? מפני שזה דבר שאינו מצוי הוא, שאין אדם מפקיר לזמן קצוב.

סט) בתורת הפקר. ע) אפילו לאחר שלשה ימים, היות והוא לא הפקיר הפקר לעולם, גילה דעתו שאינו רוצה שיצא מרשותו עד שיזכה בה אדם אחר. עא) אפילו בתוך שלשה ימים, ואין כאן חשש "מפני הרמאים", כי אילו היה בדעתו לזכות בה מיד, למה לו להפקיר לזמן קצוב.

יט. דבר המפקר שפא אחד ושפרו, והיה מביט בו שלא יטלנו אדם - לא קנהו בהפסד; אלא עד שיגביהו אם היה מטלטלין, או יחזיק בקרקע, פדרך שקונין הקלחות.

עב) כי מטלטלין נקנים בהגבהה. עג) כדין קרקע שנקנית בחזקה.

פרק ג

ההבדל בין נדר לשבועת ביטוי.

א. ארבעה דברים יש בין נדרים לשבועת בטוי: ששבועת בטוי - אין שבועה חלה על שבועה, ובנדרים - יחול נדר על נדר. המתפס בשבועה - פטור, ובנדרים - חייב. אין שבועת בטוי חלה אלא על דברי הרשות, ונדרים חלות על דברי מצוה כדברי הרשות. שבועת בטוי חלה על דבר שיש בו ממש ועל דבר שאין בו ממש, ונדרים אינן חלות אלא על דבר שיש בו ממש.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין שבועה חלה על שבועה, ובנדרים יחול נדר על נדר. ."

ובהמשך מביא הטעם מפני מה נדרים חלים על דבר מצוה, ושבועה לא, כי בשבועה אוסר האדם עצמו על הדבר שנשבע עליו, אבל בנדר אוסר את הדבר הנדור על עצמו, ומכיון שעל המצוה כבר מושבע הוא מהר סיני ואין שבועה חלה על שבועה, לכן אין שבועה חלה על דבר מצוה. אבל האוסר בנדר, אוסר את הדבר עצמו, ואותו הדבר אינו מושבע עליו מהר סיני, ולכן חל על דבר מצוה. מכאן למדים על העילוי שיש לשבועה על הנדר, ולאידך על המעלה שיש לנדר על השבועה.

השבועה קשורה עם הקב"ה ולא רק בדברים שעליהם מושבע הוא בהר סיני אלא שכל שבועה שנשבע אדם מדעת עצמו היא בשם או כינוי של הקב"ה, ומכאן שיש בשבועה כוחות מיוחדים ונעלים ביותר. ולאידך, יש

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מֵרָאִין בֵּן כָּמוֹ שֶׁקָּבְלוּ הַחֲכָמִים מִפִּי הַשְּׁמוּעָה י;
שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר בְּשָׁבוּעַת בְּטוּי^י: "לְהִרְעֹ אוֹ
 לְהִיטִיב", דְּבָרֵי הָרְשׁוּת י; כָּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנּוּ, שִׁיאֲכַל
 וְיִשְׁתֶּה הַיּוֹם אוֹ שְׁעִצּוֹם י, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן; וּבְנִדְרִים
 הוּא אוֹמֵר י: "כָּכָל הַיּוֹצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה", וְלֹא חֶלֶק
 בֵּין דְּבָרֵי מִצְוָה לְדְבָרֵי הָרְשׁוּת.

(כו) מפי הקבלה במסורת עד למשה מסיני. (כז) שאם רצה עושה, ואם לא רצה אינו עושה. (כח) שכל זה ברשותו של אדם הוא מחליט לעשות.

ט. הַנּוֹדֵר • שְׁעִצּוֹם
 הַנּוֹדֵר . . . לְצוֹם א"א דּוֹקָא בְּשִׁאֲמֹר
 עַלִּי אֲבָל אֲמַר הָרִינִי בַתְּעֻנִּית הַיּוֹם
 אֲסוֹר.
חֵיב לְצוֹם, שֶׁהַנּוֹדֵרִים
חָלוּת עַל דְּבָרֵי מִצְוָה, כָּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנּוּ. וְכֵן הַנּוֹדֵר
שְׁעִצּוֹם יוֹם רָאשׁוֹן אוֹ יוֹם שְׁלִישִׁי כָּל יָמָיו, וּפָגַע בּוֹ
יוֹם זֶה וְהָרִי הוּא יוֹם טוֹב אוֹ עֶרֶב יוֹם תְּפִיּוֹרִים י -
הָרִי זֶה חֵיב לְצוֹם; וְאִין צָרִיף לּוֹמַר רָאשׁ חֲדָשָׁא, פָּגַע
בּוֹ חֲנֻכָּה וּפְּוִרִים י, יִדְּחָה נִדְרוֹ מִפְּנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּי -
הַזֵּאִיל וְאֲסוֹר הַצּוֹם בָּהֶם מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים י, הָרִי הֵן
צָרִיכִין חֲזוּק; וְיִדְּחָה נִדְרוֹ מִפְּנֵי גִזְרַת חֲכָמִים י.

(כט) שמצווה לענגם, ואסורים בתענית מן התורה. (ל) שמצווה לאכול בערב יום הכיפורים. (לא) שצריך לצום בראש חודש, למרות שהאסור לצום בראש חודש לא מפורש בתורה. (לב) שאסורים בתענית. (לג) מדברי חכמים. (לד) שחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, בניגוד לשבת וראש-חודש, שיש להם עיקר בתורה ואינם צריכים חיזוק, כדי שלא יבואו לזלזל בדברי חכמים.

י. פִּיצֵד אֵין הַנּוֹדֵרִים חָלוּת אֶלָּא עַל דְּבָר שֵׁשׁ בּוֹ
מִמֶּשׁ? הָאוֹמֵר: 'דְּבִירוּ עֲלֶיךָ קֶרְבֵּן' י - אֵינּוּ אֲסוֹר
מִלְּדַבֵּר עִמּוֹ, שֶׁהַדְּבָר אֵין בּוֹ מִמֶּשׁ י; וְכֵן אִם אָמַר
לוֹ: 'דְּבִירוּ אֲסוֹר עֲלֶיךָ'; אֵין זֶה כְּאוֹמֵר 'פְּרוֹתִי
אֲסוֹרִין עֲלֶיךָ', אוֹ 'פְּרוֹתִי קֶרְבֵּן עֲלֶיךָ', שֶׁהֵן אֲסוֹרִין
עֲלָיו.

(לה) יהיה אסור עליך כקרבן. (לו) כי הנדר צריך שיחול על משהו שיש בו ממש.

לפיכך, האומר לחברו: 'קרבן שאיני מדבר עמך', או 'שאיני עושה עמך', או 'שאיני מהלך עמך', או שאמר: 'קרבן שאיני ישן', 'שאיני מדבר',

את עצמו מהדבר, וזהו 'איסור גברא', ולפיכך כשאומר על כיכר השניה הרי זה כזה - אין בדבריו כלום.

ה. הָרִי שְׁמַת אָבִיו אוֹ רֵבּוֹ הַיּוֹם, וְנִדְר שְׁעִצּוֹם
אוֹתוֹ הַיּוֹם י, וְצָם, וְלֹאֲחֵר שָׁנִים אָמַר: 'הָרִי יוֹם
זֶה' י עֲלָיו פִּיּוֹם שְׁמַת בּוֹ אָבִיו אוֹ רֵבּוֹ - הָרִי זֶה
אֲסוֹר לֶאֱכֹל בּוֹ כָּלוּם; שֶׁהָרִי הַתִּפְסִיס יוֹם זֶה, וְאֲסוֹר
פִּיּוֹם הָאֲסוֹר לוֹ. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בָּאֵלֹו.

(טז) זוהי הדרך להצטער באותו יום, ולכן קיבל בנדר לצום. (יז) סתם יום, משאר ימות השנה.

ו. פִּיצֵד חָלוּת הַנּוֹדֵרִים עַל דְּבָרֵי מִצְוָה כְּדְבָרֵי
הָרְשׁוּת? הָאוֹמֵר: 'הָרִי הַמִּצְוָה בְּלִילִי הַפֶּסַח' י
אֲסוֹרָה עֲלָיו, 'הָרִי יִשְׁכַּח הַסִּפָּה בְּחָג אֲסוֹרָה
עֲלָיו, וְהָרִי הַתִּפְלִין אֲסוֹרוֹת בְּנִטְיָלָה עֲלָיו' - הָרִי
אֵלּוֹ אֲסוֹרִין עֲלָיו; וְאִם אָכַל אוֹ יִשָּׁב אוֹ נָטַל,
לֹקָה. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאִין צָרִיף לּוֹמַר כְּמִי
שֶׁאָמַר: 'הָרִי עָלִי קֶרְבֵּן' י אִם אָכַל מִצְוָה בְּלִילִי
הַפֶּסַח, שֶׁהוּא חֵיב בְּקֶרְבֵּן. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בָּזֶה.

(יח) בשני לילות הראשונים של חג הפסח (= בחוץ-לארץ שעושים שני ימים-טובים מפני הספק) שאכילת כזית מצה בהם היא מצוה. (יט) להביא קרבן למקדש.

ז. וּמִפְּנֵי מָה נִדְרִים חָלוּת עַל דְּבָרֵי מִצְוָה,
וּשְׁבוּעוֹת אֵינֶן חָלוּת עַל דְּבָרֵי מִצְוָה י? שֶׁהַנֶּשְׁבַּע
אוֹסֵר עֲצָמוֹ עַל דְּבָר שֶׁנֶּשְׁבַּע עֲלָיו י, וְהַנּוֹדֵר אוֹסֵר
הַדְּבָר הַנִּדְּוֹר עַל עֲצָמוֹ י; נִמְצָא הַנֶּשְׁבַּע לְבִטֹּל
מִצְוָה, אוֹסֵר עֲצָמוֹ, וְכָכָא עֲצָמוֹ מִשְׁבַּע מִהֵר סִינִי י,
וְאֵין שְׁבוּעָה חָלָה עַל שְׁבוּעָה; וְהָאוֹסֵר דְּבָר זֶה
בְּנִדְר, זֶה הַדְּבָר הוּא שְׁנֶאֱסָר י, וְאוֹתוֹ הַדְּבָר אֵינּוּ
מִשְׁבַּע מִהֵר סִינִי.

(כ) לדוגמה, אם נשבע שלא יניח תפילין, הוא פטור משבועת ביטוי, וחייב להניח תפילין. (כא) שכך היא לשון שבועה: שבועה שלא אוכל דבר פלוני. (כב) שאומר: פירות אלו אסורים עלי. (כג) ואין בכוחו להפקיע את עצמו מחיוב המצוה. (כד) התפילין עצמם או המצה בליל פסח הם שנאסרו עליו. (כה) החיוב מהר סיני הוא לא על החפץ, שחייבים לאכול אותו או להלביש אותו, אלא חיוב על האדם שהוא חייב.

ח. כְּשֶׁאֲתָה מִתְּבוּנָן בְּפִתּוֹב, תִּמְצָא שֶׁהַדְּבָרִים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הרי שהדירהוהו האנסין [=גולנים] או המוכסין ואמריו לו: 'נדר לנו שהבשר אסור עליך אם יש עמך דבר שחייב במכס', ונדר ואמר: 'הרי הבשר והפת והיין אסורין עלי' - הרי זה מתר בכלה, ואף על פי שהוסף על מה שבקשו ממנו.

(א) שנדר מתוך אונס והכרח. (ב) כגון שאמר: תיאסר אשתי מלהנות לי, בגלל שהכחה את בני, ונודע שלא הכחה. (ג) ואינם צריכים שאלה לחכם. (ד) אנשים שלוקחים מס שלא ברשות המלך. (ה) אף על פי שיש עמו דברים החייבים במכס, כי האנוס אין פיו וליבו שווים, ואין נדרו נדר.

וכן אם בקשו שידר שלא תהנה אשתו לו, ונדר שלא תהנה לו אשתו ובניו ואחיו - כלן מתירין. וכן כל פיוצא בזה.

ב. ובכל הנדרים האלו, צריך שיתבונן בלבבו לדבר המתיר - כגון שישים בלבבו שיהיו אסורין עליו אותו היום בלבד, או אותה שעה, וכיוצא בזה; וסומך על דברים שבלבו, הואיל והוא אנוס^ח ואינו יכול להוציא בשפתיו, ונמצא בשעה שידר להן אין פיו ולבו שווין, כמו שבארנו בשבועות^ט.

(ו) שנודר מחמת אונס. (ז) אבל בנדרי שגגות, אי אפשר לומר שיתכוון בליבו, כי הרי הוא שוגג. (ח) למרות שדברים שבלב אינם דברים, הואיל ואנוס הוא הרי זה סומך עליהם. (ט) שאינו חייב עד שיחא פיו וליבו שווים, לכן נשבעים לגזלנים ולמוכסים.

ג. וכן נדרי זרוזין, מתירין^א. פיצד? כגון שהדיר חברו שיאכל אצלו^ב, ונדר זה שלא יאכל^ג מפני שאינו רוצה להטריח עליו - בין שאכל בין שלא אכל, שניהן פטורין^ד. וכן המוכר שנדר שלא ימכר חפץ זה אלא בסלע^ה, והלוקח נדר שלא יקחנה אלא בשקל^ו, ורצו^ז בשלשה דינרין - שניהן פטורין^ח, וכן כל פיוצא בזה; לפי שכל אחד מהן לא גמר בלבבו ולא נדר אלא כדי לזרז את חברו, ולא גמר בלבבו^ט.

(י) שלא נדר אלא לזרז את חברו, שלא יעמוד בדעתו. (יא) ואינם צריכים שאלת חכם. (יב) אחד הזמי את חברו שיאכל אצלו, והמוזמן מסרב, עמד המזמין והדיר את המוזמן שיאסר בהנאה ממנו, אם לא יאכל אצלו. (יג) המוזמן נדר שהמוזמן לא ייהנה מנכסיו, אם יאכל אצלו. (יד) שאין זה נדר. (טו) שהוא ארבעה דינרי כסף. (טז) חצי סלע, שהוא שני דינרים. (יז) התרצו והסכימו. (יח) לפי שמתחילה לא התכוונו להעמיד את דבריהם בדיוקא, וכך

שאיני מהלך, או שאמר לאשה: 'קרן שאיני משמשך' - אין הנדר חל בכל אלו; והרי זה כאומר: 'דבורי והלוכי ועשיתי ושמושי קרן', שהן דברים שאין בהן ממשלה.

(לז) חיי אישות. (לח) אבל שבועה חלה אפילו על דבר שאין בו ממש, כי בשבועה הוא אוסר את עצמו שלא יעשה כן, ועצמו יש בו ממש.

יא. אבל האומר: 'אסור פי לדבורי, ודי למעשיהן, ורגלי להלוכן, ועיני לשנתן' - הרי הנדר חל עליהן^ט; לפיכך, האומר לחברו: 'קרן פי מלדבר עמך, ודי מלעשות עמך, ורגלי מלהלך עמך' - הרי זה אסור.

(לט) שהפה יש בו ממש, וכן שאר האיברים.

וכן האומר: 'הרי עלי קרן, אם אדבר עם פלוני', או 'אם לא אדבר עמו', ועבר על דבריו - חייב בקרן^מ; וכן אם נדר 'דברתי^{מא} ו'לא דברתי^{מב} וכיוצא בהן - שאין אלו נדרי אסר שאנו מבארין משפטיהם^{מג}, אלא נדרי הקדש^{מד}.

(מ) אף על פי שתלה את הנדר להביא קורבן בדבר שאין בו ממש (דיבור), בכל אופן הנדר עצמו חל על הקורבן, והוא ישנו בעולם. (מא) אם דיברתי ביום פלוני - עלי להביא קרבן. (מב) אם לא דיברתי. (מג) בהלכות אלו, שאינם חלים אלא על דבר שיש בו ממש. (מד) שהאדם מתחייב בהם על ידי נדרו, ואין תנאי "דיני איסור" נוהגים בהם.

יב. הנודר בדברים שאין בהן ממש, ואסרן - אף על פי שאין הנדר חל עליהן, אין מורין לו שיהנה בהם החר, הואיל ואסר עצמו בהן ובדעתו שהנדר חל עליהן; אלא פותחין לו פתח ממקום אחר^{מה}, ומתירין לו נדרו, ואף על פי שלא נאסר, כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים.

(מה) כדי שיוכל להתחרט על הנדר מעיקרו.

~ יום רביעי כ"ב סיון ~

פרק ד

נדרים שבטלים והיתר הנדרים על ידי חכם.

א. נדרי אנסין^א, ונדרי שגגות^ב, ונדרי הבאי [=גולמא] - הרי אלו מתירין, כדרך שבארנו בשבועות.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

דרכם של מוכרים וקונים. (ט) נמצא שאין פיו וליבו שווים ואינו נדר.

ט. מי ששנדר, ושמע חברו ואמר 'ואני', ושמע שלישי ואמר 'ואני' ^{לא}, ונשאל הראשון על נדרו והתר - התרו כלל ^ב; ונשאל האחרון והתר - האחרון מתר, וכלל אסורין; ונשאל השני והתר - השני ושל אחריו מתרין, והראשון אסור.

(לא) שגם אני רוצה בנדר זה כמותו, וכל זה בתוך כדי דיבור של קודמו. (לב) היות שכולם תלו את נדריהם אחד בשני, נמצא שכשהותר הראשון - הותרו כולם.

י. וכן המתפס דברים הרבה בנדר, כגון ששנדר על הפת והתפס הבשר ^{לי}, ונשאל על הפת והתר בה - התר בבשר ^{לי}; ונשאל על הבשר והתר בו, לא התר בפת.

(לג) אפילו לאחר כדי דיבור. (לד) היות שהפת הותרה, נמצא שהתפסת הבשר בפת, הייתה בדבר המותר ולא בדבר הנדור.

יא. הנשבע או הנודר 'שאני נהנה לכלכם' ^{לה}, ונשאל על נדרו או על שבועתו על אחד מהם, והתירו - התרו כלם ^{לי}; שהנדר שהתר ^[פרט] מכללו, התר כלו. אמר: 'שאני נהנה לזה ולזה ולזה', התר הראשון - התרו כלם ^{לי}; התר האחרון - האחרון מתר, וכלם אסורין. 'שאני נהנה לזה, לזה, לזה ולזה' ^{לה}, צריכין פתח לכל אחד ואחד ^ל. וכן כל פיוצא בזה.

(לה) לכל אנשי החבורה. (לו) כיוון שמלכתחילה נדר כדי על דעת שיקיים את כל הנדר, וכאן הותר מקצת הנדר - לכן כל הנדר הותר. (לז) היות והוא השתמש בו' החיבור, הוא התכוון לתלות אחד בשני, כל אחד בחברו שקדם לו. (לח) כאן לא השתמש בו' החיבור, נמצא שנדר באופן פרטי לכל אחד ואחד, ולא תלה אותם זה בזה. (לט) שהרי כל אחד מהם הודר על ידו בפני עצמו.

יב. נדר בנזיר ^מ ובקרבן ^{מא} ובשבועה ^{מב}, או שנדר ואין ידוע באיזה מהן נדר ^{מג} - פתח אחד לכלל ^{מד}.

(מ) להיות נזיר. (מא) שאמר קרבן דבר פלוני עלי. (מב) שבועה שלא אוכל בשר ביום פלוני. (מג) אם נדר להיות נזיר, להביא קורבן או שבועה. (מד) היות והכל היה נדר אחד, נדר שהותר מקצתו - הותר כולו.

יג. הנודר מאנשי העיר ^{מה}, ונשאל לחכם שבעיר ^{מי}, או שנדר מישׂרָאל ^{מז}, ותר הוא נשאל לחכם שבישׂרָאל ^{מח} - תרי נדרו מתר.

ד. ומניין שאפילו ארבעה מיני נדרים אלו שהן מתרין, שאסור לו לאדם להיות נודר בהן על מנת לבטלן? תלמוד לומר: "לא יחל דברו" ^{יא}, לא יעשה דבריו חלין.

ה. מי שנדר, ונתחם ^[=התחרט] על נדרו - תרי זה נשאל לחכם, ומתירו ^כ. ודין התר נדרים, כדין התר שבועות - שאין מתיר אלא חכם מבק ^{כא}, או שלשה הדיוטות במקום שאין חכם. וכלשון שמתירין השבועה, מתירין הנדר ^{כב}; וכן שאר הענינות שפרשנו בשבועות, כלן בנדרים כדרך שהן בשבועות.

(כ) נבדק ונחקר על ידי החכם על פרטי הנדר, כדי שהחכם ימצא לו פתח חרטה. (כא) מומחה ובקי בהלכות נדרים. (כב) שאומרים לו: שריו לך, או מותר לך או מחול לך - דהיינו שהנדר נעקר מלכתחילה, ולא לשון שהנדר מתבטל מכאן ולהבא.

ו. ואין מתירין הנדר עד שיחול ^{כג}, כשבועה ^{כד}.

(כג) כגון שהיה עומד בניסן ונדר לאסור על עצמו אכילת בשר מראש חודש אייר, והתחרט, אינו יכול להתיר את הנדר עד שיגיע ראש חודש אייר. (כד) שאין מתירים אותה עד שהיא תחול.

ז. וכשם שנשאלין על נדרי האסר ^{כה} ומתירין אותו, כך נשאלין על נדרי הקדש ^{כו} ומתירין אותו - בין נדרי קדשי בִּדְק הַבִּית ^{כז}, בין קדשי מזבח ^{כח}. ואין נשאלין על התמורה ^{כט}.

(כה) שאדם אוסר פירותיו על עצמו. (כו) שהקדיש לגבוה, ונאסר בזה בהנאה. (כז) דברים שאינם ראויים למזבח אלא מוקדשים לטובת תיקון בית המקדש והחזקתו. (כח) בעלי חיים טהורים הראויים להקריב על המזבח. (כט) אם אדם הקדיש בהמה לקרבן, ולאחר מכן המיר אותה בבהמה אחרת - הרי שתיהן נעשות קדושות. במקרה כזה, אי אפשר להישאל לחכם על התמורה כדי להפקיע את קדושת הבהמה השנייה.

ח. וכשם שהאב או הבעל מפר נדרי אסר ^ל, כך מפר נדרי הקדשות הדומין לנדרי האסר.

(ל) אב לביתו או בעל לאשתו, יכולים להפר את נדריהם ללא כל סיבה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פרק ה

נודר אחרים בנכסיו, ודין חילופי הדבר האסור.

א. ראובן שאמר לשמעון: 'הריני עליך חרם', או 'הרי את אסור בהנתי' - נאסר על שמעון שיהנה בראובן; ואם עבר ונהנה, אינו לוקה - שהרי לא אמר שמעון כלום. ומתיר לראובן להנות בשמעון, שהרי לא אסר עצמו בהנתי.

(א) שנכסי יהיו עליך כחרם של בדק הבית, שאסור לך ליהנות ממנו. (ב) שאדם יכול לאסור את נכסיו על אחרים. (ג) והוא לא מחלל את דברו. (ד) אין אומרים דעתו של ראובן היתה להיות מובדל משמעון, לא להנות אותו ולא ליהנות ממנו.

ב. אמר לשמעון: 'הרי את עלי חרם', או 'הריני אסור בהנתיך' - הרי נאסר ראובן מלהנות בשמעון; ואם נהנה - לוקה, שהרי חלל דברו. ושמעון מתיר בהנתי ראובן. אמר לו: 'הריני עליך חרם ואתה עלי', או 'הריני אסור בהנתיך ואתה אסור בהנתי' - שניהן אסורין זה בזה. וכן כל פיוצא בזה.

(ה) שנכסיך יאסרו עלי כחרם. (ו) ורק מי שנדר לוקה, ולא חברו שנאסר.

ג. ראובן שאמר לשמעון: 'הרי פרות פלוני אסורין עליך', או 'הרי את אסור בהנתי פלוני' - אין זה כלום; שאין אדם אוסר חברו בדבר שאינו שלו, אלא אם כן ענה שמעון 'אמן', כמו שבארנו¹².

ד. האומר לחברו: 'כפרי זו אסורה עליך' - אף על פי שנתנה לו במתנה, הרי זו אסורה עליו; מת ונפלה לו בירשה^ט, או שנתנה לו אחר במתנה - הרי זו מתרת; שלא אמר לו אלא 'כפרי', והרי אינה עתה שלו^י.

(ז) ומרגע זה היא אינה שלו. (ח) אף על פי שהמדייר אמר "ככרי", וכעת הכיכר כבר אינה שלו, מכל מקום ברור שכוונתו הייתה לאוסרה על חברו גם אם יתן לו אותה במתנה. שאם לא כן, נמצא שאסרה עליו רק כשהייתה

מה) שאסר על עצמו הנאה מבני עירו. (מו) אף על פי שלכתחילה אסור לו להישאל לו, שהרי הוא נהנה מהתרת החכם, שהוא מבני עירו. (מז) מכל ישראל שבעולם. (מח) כאן מותר לו להישאל אפילו לכתחילה, שהרי אין לו מישוהו אחר להישאל.

יד. האומר: 'פרות אלו אסורין עלי היום, אם אלף למקום פלוני למחר' - הרי זה אסור לאכל אותן היום; גזרה, שמא ילך למחר לאותו מקום. ואם עבר ואכלן היום והלך למחר, לוקה; ואם לא הלך, אינו לוקה בט.

(מט) אף על פי שעבר על איסור חכמים באכילתו אתמול.

טו. אמר: 'הרי הן אסורין עלי למחר, אם אלף היום למקום פלוני' - הרי זה מתיר לו לילך היום לאותו מקום, ויאסרו עליו אותן הפרות למחר. וכן כל פיוצא בזה. מפני שאדם זהיר בדבר האסור שלא לעשותו, ואינו זהיר בתנאי שגורם לאסור דבר המתיר^{יא}.

(נ) לכן אין לחשוש, שמא יאכל את הפירות למחר, כי יודע שזה אסור לו, ולא ירצה לעבור על הנדר. (נא) לכן בדין הקודם יש לחשוש שמא ילך למחר, ונמצא שאכל פירותיו למפרע באיסור.

טז. הנודר לצום עשרה ימים, באיזה יום שירצה^{יב}, והיה מתענה ביום אחד מהן, והצרף לדבר מצוה^{יג}, או מפני כבוד אדם גדול^{יד} - הרי זה אוכל, ופורע יום אחר; שהרי לא קבע הימים בתחלת הנדר.

(נב) לא רצופים. (נג) הזדמנה לו סעודת מצוה שחייב לאכול. (נד) שמפציר בו לאכול עמו.

נדר שיעצום היום, ושכח ואכל - משלים לצום^{יה}; נדר שיעצום יום אחד או שנים^{יז}, וכשהתחיל לצום שכח ואכל - אבד תעניתו, וחייב לצום יום אחר^{יח}.

(נה) ממשיך לצום באותו יום, ולא יאכל על סמך שיתענה יום אחר, כיוון שפרט בנדרו שדווקא יום זה יצום. (נו) ולא קבע איזה יום. (נז) כדי לקיים את נדרו. אבל באותו היום מותר לו לאכול עוד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שאלו נכסי אבי שאסרן עליי. שהנשבע שלא יהנה בו חברו, מתר לזה לפרע את חובו, כמו שיתבאר.

(כד) בן אביו. (כה) שהם נכדי אביו. (כו) שגוף הנכסים שלו הם, כי הוא היורש, אלא שאסור לו ליהנות מהם. (כז) וממילא אין לו טובת הנאה בנתינתו, שהרי הוא מוכרח לתת אותם. (כח) לנשבע עצמו. (כט) עבור חברו. (ל) לקמן בפרק ו.

ט. מי שנתאסר עליו מין ממני מאכל, בין בנדר בין בשבועה, ונתבשל עם מינים אחרים, או נתערב עמהם - הרי זה מתר במינים המתירין, אף על פי שיש בהן טעם המין האסור. ואם נתאסר בפרות אלו, ונתערבו באחרים - אם יש בהן טעם המין האסור, אסורין; ואם לאו, מתירין.

(לא) שאסר על עצמו. (לב) שלא אסר על עצמו אלא אותו מין כמו שהוא, ולא על ידי תערובת. (לג) שאמר פירות אלו (המונחים לפניו) אסורים עלי. (לד) כדין כל דבר אסור המתערב בהיתר ואין בו טעם האיסור, הרי זה מותר, כמבואר בהלכות מאכלות אסורות.

י. כיצד? נאסר בבשר או ביין - הרי זה מתר לאכל מרק וירקות שנתבשלו עם הבשר ועם היין, ואף על פי שיש בהן טעם הבשר או טעם היין, ואינו אסור אלא באכילת בשר בפני עצמו, או לשתיית יין בפני עצמו.

(לה) שלא אסר עצמו אלא במה שנקרא בשר או יין, ולא בדבר שבלע טעמו.

יא. נאסר בבשר זה או ביין זה, ונתבשל עם היין - אם יש בירקות טעם הבשר או טעם היין, אסורין; ואם לאו, מתירין; שזה הבשר וזה היין נעשה כמו בשר נבלות ושקצים וכיוצא בהן. וכן כל פיוצא בהן. לפיכך, האומר: 'בשר זה אסור עלי' - הרי זה אסור בו, ובמרק שלו, ובתבלין שבו.

(לו) היות שאמר בשר זה (המונח לפניו), עשה אותו על עצמו כחתיכת איסור, וכל דבר איסור אסור בנתינת טעם. (לז) הואיל ונעשה כחתיכת איסור שטעמה אסור בתערובת.

יב. נתערב יין זה שאסרו על עצמו ביין אחר, אפלו טפה בחבית - נאסר הכל; מפני שיש לו להשאל על נדרו, נעשה בדבר שיש לו מתירין, שאינו בטל במינו, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות.

ברשותו, ובמה הועיל הנדר - הרי גם בלא נדר אסור היה לו לקחתה שלא מדעתו. ולכן מה שאמר "כירי", פירושו: "כירי זו, שהיא שלי עכשיו - תהא אסורה עליך לעולם." (ט) שהמודר בנו וראוי לרשת אותו. (י) שהמודר נתן אותה במתנה לאיש אחר, ואותו אחר נתנה למודר זה. (יא) כל עוד שהיא שלי. (יב) מאחר שמת, אין הכירי שלו.

ה. אָמַר לו: 'פְּרוֹת אֵלוֹ אֶסְוִין עָלַיךְ', וְלֹא אָמַר 'פְּרוֹתִי' - אָף עַל פִּי שְׁמִכְרִי אוֹ שְׁמַת וְנָפְלוּ לְאַחֵר, הֲרִי אֵלוֹ אֶסְוִין עָלָיו; שְׁהָאִסַּר דְּבַר שֶׁהוּא שְׁלוֹ עַל חֲבֵרוֹ - אָף עַל פִּי שֶׁיֵּצֵא מִרְשׁוֹתוֹ, הֲרִי הוּא בְּאֶסְרוֹ עוֹמֵד, אֲלֵא אִם כֵּן אָמַר 'נִכְסִי' אוֹ 'פְּרוֹתִי' אוֹ 'בֵּיתִי' וְכִיּוֹצֵא בְּלִשׁוֹנוֹת אֵלוֹ, שֶׁהֲרִי לֹא אֶסְוִין אֲלֵא כָּל זֶמֶן שֶׁהֵם בְּרִשְׁוֹתָיו.

(יג) לאחר, ואותו לוקח רוצה לתת אותם למודר. (יד) היות שחל עליהם איסור, שוב אינו נפקע. (טו) מתחילה אסר אותם כל זמן שהם ברשותו.

ו. האומר לבנו: 'הרי את אסור בהנתי', או ששבעטו שלא יהנה בו - אם מת, יירשנו; וזה באומר: 'נכסי עליך אסורין'. אסר הניתו עליו, ופרש: 'בין בחיי בין במוות' - אם מת, לא יירשנו; שזה כמי שאמר לו: 'נכסים אלו עליך אסורין'.

(טז) האב. (יז) ונאסר הבן להנות מהאב. (יח) כי הירושה באה ממילא, ואין זה כאילו אביו נתן לו. (יט) כל זמן שהם ברשותי, וברגע שמת הם לא ברשותו. (כ) אף על פי שירש אותם, הם אסורים עליו בהנאה. (כא) שיכול לאסור אותם אפילו כשיצאו מרשותו, וכמבואר בהלכה הקודמת.

ז. אָסַר • בְּנוֹ בְּהִנְיָתוֹ, וְאָמַר: 'וְאִם הָיָה כֵּן בְּנִי זֶה תִּלְמִיד חֻכְמִים, יִקְנֶה בְּנִי זֶה נִכְסִי, פְּדִי לְהַקְנוֹתָ לְבְנוֹ' - הֲרִי זֶה מְתָרֵב, וְיִהְיֶה הֵבֶן אֶסְוִין בְּנִכְסֵי הָאָב, וְכֵן הֵבֶן מִתֵּר בָּהֶם אִם יִהְיֶה תִּלְמִיד חֻכְמִים כְּמוֹ שֶׁהִתְנָה.

(כב) ופירש: בין בחיי בין במוות. (כג) כלומר בן הבן זוכה בהם, ואסור לאביו לתתם לאחיו או לבנים אחרים.

ח. זֶה הֵבֶן הָאֶסְוִין פִּירְשָׁת אָבִיו, אִם נָתַן יִרְשָׁת אָבִיו לְאַחִיו אוֹ לְבְנוֹ - הֲרִי זֶה מְתָרֵב; וְכֵן אִם פָּרְעָה בְּחֻבּוֹ אוֹ בְּכִתְבַת אִשְׁתּוֹ. וְצָרִיךְ לְהוֹדִיעַן

השנת הראב"ד

אמר... שהתנה א"א ומה צריך לתנאו והלא בלא תנאי אנו אומרים יתן לבניו או לאחיו ולא הוצרכו אלא לומר אם נאמר קנה על מנת להקנות קנה או לא או אם יוכל אדם למשכן אותו באותן נכסים או לא אבל אם יאסר בנו באותן נכסים לא הוצרכו לומר שאינו נאסר כלל.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עליונה? שהרי הן דבר שיש לו מתירין, שאינו בטל ברב כמו שבארנו.

(נב) שאסר את עצמו מכל מה שהיא עושה ומכנה לו. (נג) אם נתנו לה פירות בשכר מעשה ידיה - חילופיהם אסורים עליו. (נד) אם היא נטעה עץ, הגידולין אסורים עליו. (נה) הרי הוא מתבטל בגידולים האחרים שגדלים. (נו) על ידי שאלת חכם.

טז. האוסר פרותיו

על חברו, בין בנדר בין בשבועה - הרי גידוליהן וחילופיהן ספק. לפיכך, חברו אסור בגדולי פרות אלו, ובחילופיהן;

השנת הראב"ד

האוסר . . . וחילופיהן א"א לפי הגמרא הגידולין אינן ספק אלא ודאי אסורין הילכך אם קידש בגדולי איסור צריך לחזור ולקדש, מיהו קשיא להו כל היכא דאמרין אסור בגדוליהן אפילו בדבר שזרעו כלה אמאי הא ק"ל זה וזה גורם מותר ואם נטע אגוז של ערלה מותר בפירותיה.

ואם עבר ונהנה, נהנה.

(נז) הואיל וזה ספק תורה, הולכים בו להחמיר. (נח) גם אם ענה "אמן" לנדר או השבועה של חברו - אינו לוקה, שאין לוקים על הספק.

פרק ו

ההבדל בין מודר הנאה למודר הנאת מאכל, דיני נידר בפירות בשנת שמיטה, והנודר של ידבר עם חברו.

א. האומר לחברו: 'הנאה המביאה לידי מאכלך' אסורה עלי, או 'הנאה המביאה לידי מאכלי אסורה עלי' - הרי זה הנאסר לא ישאל מן האסור נפה ובכרה ורחם ותנור וכל דבר שעושין בו אכל נפש, אבל משאילו נזמים וטבעות וכלים שאין עושין בהן אכל נפש. ואסור לשאל ממנו שק להביא בו פרות, ותמור להביא עליו פרות.

(א) כגון כלים שמבשלים בהם את המאכל, או דבר שאפשר לקנות בו מאכל. (ב) מזה שאסור לו ליהנות ממנו. (ג) ואין צריך לומר, שלא ישאל סיר שמבשלים בו או שפוד שצולים בו בשר, שהם קרובים יותר למאכל מנפה וכברה שהם רק גורם לגורם. (ד) שגם זוהי הנאה המביאה לידי מאכל, היות שהיא מקרבת אליו את המאכל.

ב. מקום שדרךן שאין משאילין פלים אלא בשכר, אסור לשאל ממנו אף פלים שאין עושין בהן אכל נפש; הרי שהיו במקום שאין נוטלין שכר, ושאל ממנו פלים שאין עושין בהן אכל

(לח) הדין שכל דבר שכרע הוא אסור, אבל יש דרך להתיר אותו - הוא לא בטל אפילו לא באלף. וכל זה רק כשהתערב מין במינו, אבל לא בדבר אחר כמו בהלכה הקודמת.

יג. האומר: 'פרות האלו קרפן עלי', או 'קרפן הן לפי', או 'קרפן הן על פי' - הרי זה אסור בחילופיהן ובגדוליהן; ואין צריך לומר - במשקין היוצאין מהן.

(לט) אסורים עלי כקרפן. (מ) אף על פי שמשמעו רק אכילה ולא שאר הנאות. (מא) אם הוחלפו בפירות אחרים או במעות, אסור לנודר ליהנות מהם. (מב) אם נטעו אותם, מה שגדל מהם אסור. והסיבה לכוף מפני שפירט וייחד את הפירות האלו, הוא עשה אותם כהקדש שאוסר גם את חילופיו וגידוליו. (מג) שהם יוצאים מעצם הפרי, ובוודאי נחשבים לחלק מהפרי.

יד. נדר או נשבע שאיני אוכל אותן, או שאיני טועם אותן - אם היה דבר שזרעו פלה [נרקב] כשיזרע, כגון חטה ושבועה, הרי זה מותר בחילופיהן ובגדוליהן; ואם היה דבר שאין זרעו פלה בארץ כשיזרע, כגון בצלים ושומים, אפילו גדולי גדולין אסורין. ובין כך ובין כך מותר משקין היוצאין מהן ספק; לפיכך אם שתה מהן, אינו לוקה.

(מד) כי הוא אסר את עצמו דווקא באכילת או טעימת פירות אלו. אבל בחילופיהם ובגידוליהם אין טעם אותם הפירות שאסר על עצמו. (מה) שאין הזרע נרקב, אלא גוף הזרע עצמו גדל ומצמיח. (מו) שזרע את הגידולים הראשונים ויצאו גידולים שניים. (מז) שהרי מעורב בהם גוף האיסור, הוא הזרע הראשון שאינו כלה בארץ. (מח) בין זרעו כלה, בין אינו כלה. (מט) מאותם פירות שאמר עליהם: קרפן שאיני אוכל אותם, או שאיני טועם אותם. (נ) אם הם אסורים או לא, כי יתכן שהתכוון לאסור עליו רק את טעימת הפירות עצמם ולא את המשקין שיוצאים מהם, וספק תורה - להחמיר. (נא) שאין לוקים על הספק.

טו. וכן האומר לאשתו: 'מעשה ידיך עלי קרפן', או 'קרפן הן לפי', או 'קרפן הן על פי' - אסור בחילופיהן ובגדוליהן. 'שאיני טועם', 'שאיני אוכל' - אם היו פרות מעשה ידיה דבר שזרעו פלה, מותר בחילופיהן ובגדוליהן; ואם היה דבר שאין זרעו פלה, אפילו גדולי גדולין אסורין. ולמה לא יבטל העקר האסור בגדוליו שרבו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בַּעַל הַקֶּרֶן. וּמִשָּׂא שְׁמֵעוֹן בְּתוֹ הַבּוֹגֶרֶת^א לְרֹאבוֹן,^ב מִדַּעְתָּהּ^כ; אָבָל אִם הָיְתָה נַעֲרָה, שְׁעָדִין הִיא בְּרִשּׁוֹתָיו^{כז} - אָסוּר, שָׁזָה כְּמוֹסֵר לוֹ שְׁפָחָה לְשִׁמְשׁוֹ.

(כ) שהם שוחטים מפני שהקב"ה צוה עליהם להקריב את קרבנות ישראל. (כא) בת שמלאו לה שנים עשרה שנה ויום אחד, והביאה שתי שערות במקומות הידועים להבאת שיער - עד שישה חודשים נקראת נערה, ואחר כך נקראת בוגרת. (כב) בוגרת היא כבר לא ברשות אביה, ולכן היא מתקדשת רק אל דעתה, ולאביה אין הנאה ישירה כשהיא נישאת לשמעון. (כג) ואינה יכולה להתקדש אלא מדעת אביה.

ו. וְתוֹרֵם שְׁמֵעוֹן תְּרוּמַת רֹאבוֹן וּמִפְרִישׁ לוֹ מַעֲשָׂרוֹתָיו, מִדַּעְתּוֹ^{כז}. בִּיצֵד מִדַּעְתּוֹ? כְּגוֹן שְׁאָמַר רֹאבוֹן: 'כָּל הַרוּצָה לְתָרֵם, יָבֹא וְיִתְרֵם'^{כח}; אָבָל לֹא יֵאמַר לְשִׁמְעוֹן לְתָרֵם לוֹ - שְׁהָרִי עוֹשֶׂהוּ שְׁלִיחַ, וְזֶה הֵנָּה לוֹ^{כט}.

(כד) של ראובן המודר. (כה) ובזה גילה דעתו שמרוצה הוא שיפרישו עבורו תרומות ומעשרות. (כו) ששמעון עושה את שליחותו, וראובן אסור בהנאתו.

ז. וּמִלְמָדוֹ תוֹרָה שֹׁפֵעַל פֶּה, שְׁהָרִי אָסוּר לְטַל עָלֶיהָ שְׂכָרִי; אָבָל לֹא תוֹרָה שֹׁבֶכְתָּב, שְׁנוּטְלִין עָלֶיהָ שְׂכָרִי^כ. וְאִם אֵין דָּרְכָם שֶׁם לְטַל שְׂכָר עַל תוֹרָה שֹׁבֶכְתָּב, הָרִי זֶה מֵתָר. וּבֵין כֶּף וּבֵין כֶּף^{כט}, מֵתָר לְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ^ל.

(כז) אם כן אין זה מהנה אותו, אלא הוא עושה מצווה. (כח) ואם שמעון ילמדו חנים, נמצא נהנה ממנו. (כט) בין שנוטלים שכר על המקרא, בין שלא נוטלים. (ל) כי בנו אינו מודר הנאה משמעון. ואף על פי שמצווה על האב ללמד את בנו, ועכשיו שמעון מוציא אותו ידי חובה - אין זו הנאה, כי יש לנו כלל "מצות לאו ליהנות ניתנו" - בקיום המצוות אין הנאה.

ח. חָלָה רֹאבוֹן, נִכְנָס שְׁמֵעוֹן וּמִבְקָרוֹ^{לא}; וּבִמְקוֹם שְׁנוּטְלִי שְׂכָר מִי שִׁישֵׁב עִם הַחוּלָה לְצוּת^{לב} לוֹ - לֹא יִשְׁבֵּי שְׁמֵעוֹן, אֲלֹא מִבְקָרוֹ עוֹמְדִי^{לג}. וּמֵתָר לְרִפְאוּתוֹ בִּידוֹ, שְׁזוֹ מִצְוָה הִיא.

(לא) שמצווה הוא עושה. (לב) לשבת ולהיות יחד עם החולה. (לג) ישיבה ממושכת, שהיא לצוותא. (לד) שעל זה לא מקבלים שכר.

ט. חָלָה בְּהֵמַת רֹאבוֹן, לֹא יִרְפָּא אוֹתָהּ שְׁמֵעוֹן^{לד}; אָבָל אוֹמַר לוֹ: 'עֲשֵׂה לָהּ כֶּף וְכָף'^{לה}.

(לה) שאין זו מצווה. (לו) כיון שאין זו הנאה ישירה, אלא ראובן שומע ממילא את דבריו של שמעון.

נֶפֶשׁ כְּדִי לְהִרְאוֹת בִּהְיוֹ בִּפְנֵי אֲחֵרִים עַד שְׂיִהְיֶה מֵהֵן^ה, או שִׁבְקָשׁ לַעֲבֹר בְּאַרְצוֹ^ו כְּדִי שְׂיִלֶךְ לְמָקוֹם שְׂיִהְיֶה בוֹ - הָרִי זֶה אָסוּר מִסָּפֵק; לְפִיכָף אִם עָבַר, אֵינוֹ לוֹקָה.

(ה) בחינם. (ו) שהרי בדמי השכירות שוויתר לו, יקח הנודר מאכל, נמצא שהוא נהנה ממנו הנאה המביאה לידי מאכל. (ז) להתנאות ולהתקשט בהם. (ח) לדוגמה, שלקח ממנו תכשיטים והתקשט בהם, ובזכות זה נתנו לו מנה מכובדת יותר. (ט) בשטח שלו, כדי להגיע מהר יותר למקום שבו אוכל.

ג. אֵין בֵּין מֵדֵר הַנָּאָה מִחֲבֵירוֹ, לְמֵדֵר מִמֶּנּוּ הֵנִית מֵאָכָל - אֲלֹא דְרִיסַת הֶרְגָּל; וְכֻלָּם שְׁאֵין עוֹשִׂין בִּהְיוֹ אָכָל נֶפֶשׁ, בְּמָקוֹם שֶׁשְׂמִשְׂאִילִין אוֹתָן שֶׁם בַּחֲנָם.

(י) לעבור דרך חצרו, שהראשון - אסור, ואילו השני מותר, כגון שנכנס לחצרו לקצר את הדרך, שהולך בה לעסקיו (אבל כשהולך לאכול - אסור, שהרי זה גורם להנאת המאכל כמבואר בהלכה קודמת).

ד. רֹאבוֹן שֶׁנֶּאֱסָרָה עָלָיו הֵנִית שְׁמֵעוֹן, בֵּין בְּנֵדֵר בֵּין בְּשִׁבּוּעָה - מֵתָר לוֹ שְׂיִתֵּן שְׁמֵעוֹן עַל יָדוֹ [בשבילין] מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל שֶׁרֹאבוֹן חֵיב בָּהֶּ^{יא}, וְכֵן פּוֹרַע חוֹב שְׁעָלָיו^{יב}; שְׁהָרִי לֹא הִגִּיעַ לִיד רֹאבוֹן כְּלוּם, אֲלֹא מִנַּע מִמֶּנּוּ הַתְּבִיעָה, וּמִנִּיעַת הַתְּבִיעָה, אֵינָה בְּכָלֵל אָסוּר הֵנִיָּה^{יג}.

(יא) שכל אחד מישראל חייב לתת בכל שנה לבית-המקדש לצורך קרבנות ציבור. (יב) שמעון פורע חוב שראובן חייב למישהו אחר. (יג) ראובן לא קיבל דבר משמעון, אלא שמעון מנע שלא יתבעו את ראובן, וזה אינו נקרא הנאה.

לְפִיכָף^{יד} מֵתָר לוֹ לְזוֹן אֶת אִשְׁתּוֹ^{טו}, וְאֵת בְּנִיו, וְעַבְדֵּיו אֲפֹלוּ הַפְּנִיעָנִים^{טז} - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא חֵיב בְּמִזְנוּתָם^{יז}; אָבָל לֹא יִזוֹן אֶת בְּהֶמְתּוֹ, בֵּין טַמְאָה^{יח} בֵּין טְהוֹרָה - שְׁכָל שְׁמוֹסִיף בְּבִשְׂרָה, הִיא הֵנִיָּה שֶׁהִגִּיעָה לִיד רֹאבוֹן^{יט}.

(יד) הואיל ויכול לפרוע את חובו ואין זה הנאה. (טו) של ראובן ממנו. (טז) שאין כל-כך מצוה בפרנסתם. (יז) למרות שראובן חייב לזון אותם. (יח) אפילו בהמה טמאה, שראובן לא יכול לאכול אותה, ואין לו הנאה כשפוטמים אותה. (יט) גם בבהמה טמאה, יכול למכרה לגויים, ובגלל שפיטמו אותה מתייקר מחירה, נמצא שהגיע ממש הנאה ליד ראובן.

ה. הָיָה שְׁמֵעוֹן פֶּהוּ, הָרִי זֶה מֵתָר לְהִקְרִיב קֶרְבָּנוֹת רֹאבוֹן - שֶׁהַפְּהָנִים שְׁלוּחֵי שְׁמִים הֵן^כ, אֵינָן שְׁלוּחֵי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עקלמח אחד - אסור לראובן להקנס לאותה המרחץ, ולדרוך בגת^ט; ואם לא הניח לעצמו כלום, אלא שבר הפל - הרי זה מתרי.

(מה) בית שבו עוצרים שמן מזיתים. (מו) לפני שראובן נדר הנאה מנכסי שמעון. (מז) איזו זכות או חלק נוסף על דמי שכירותו. (מח) כלי העשוי מחבלים שמכניסים את הזיתים לתוכו כשסוחטים אותם. (מט) בבית הבד. (נ) שאין ראובן נהנה משמעון, אלא מהשוכר ששכרו ממנו.

יג. ואסור לראובן לאכל מפרות שדה שמעון, ואפילו בשביעית^{נא} שהפל הפקר - שהרי לפני שביעית נדרי^{נב}. אבל אם נדר בשביעית, אוכל מן הפרות הנוטות חוץ לשדה; אבל לא יקנס לשדה, אף על פי שהקרקע פלו הפקר - גזרה שמה יששה שם אחר שיאכל^{נז}, ולא הפקירה אותה תורה אלא כל זמן שהפרות בתוכה^{נח}.

(נא) בשנת השמיטה. (נב) והכלל שהאסור דבר שהוא שלו על חברו, אף על פי שיצא מרשותו, הרי הוא באיסורו עומד. (נג) והוא אסור בדריסת הרגל בשטח חברו, כי הוא מודר הנאה ממנו. (נד) הרשות להיכנס לשדה חברו, היא רק כדי ללקט ולאכול את הפירות, אבל שלא לצורך אכילה השדה אינה הפקר, נמצא שנהנה מנכסיו באיסור.

יד. פמה דברים אמורים^{נח}? בשאמר לוי: 'הנחת הנכסים האלו אסורין עליך^{נז}. אבל אם אמר לו: 'הנחת נכסי^{נח} אסורין עליך', או שנשבע ראובן או נדר מנכסי שמעון^{נח} - פיו שהגיעה שביעית, אוכל מן פרות שדהו, שהרי יצאו מרשות שמעון; אבל לא יקנס לשדהו, מן הטעם שבארנו^{נח}.

(נח) שאם נדר לפני שביעית, אינו אוכל פירות שדהו אפילו בשביעית. (נז) המדיר למודר. (נז) שמשמעו: אסורים עליך לעולם, ולכן אסור המודר לאכול מהפירות אפילו בשביעית שהכל הפקר. (נח) שמשמעו: כל זמן שהם שלי. (נט) וכוונתו רק כשהנכסים הם של שמעון. (ס) בהלכה הקודמת.

טו. נאסרה על ראובן הנחת מאכל שמעון בלבד^{סא} - אם לפני שביעית נאסרה, בין בנדר בין בשבועה - הרי זה יורד לתוך שדהו^{סב}, אבל אינו אוכל מפרותיו^{סג}; ואם בשביעית נאסרה - יורד^{סד} ואוכל, שאין פרות אלו של שמעון, אלא הרי הן הפקרה^{סה}.

(סא) ולא איסור הנאה כללית. (סב) שמותר הוא בדריסת הרגל, כמבואר לעיל בהלכה ג. (סג) אפילו כשהגיעה

ורוחץ עמו באמבטי גדולה, אבל לא בקטנה, מפני שהנהנה בשעה שגמגמה עליו המים^{לא}. וישן עמו במטה בימות החמה^{לב}, אבל לא בימות הגשמים, מפני שמחממו. ומסב עמו על המטה. ואוכלין על שלחן אחד, אבל לא מקערה אחת, ולא מאבוס^{לז} שלפני הפועלין - שמה יניח שמעון חתיכה אחת טובה ולא יאכל אותה, כדי שיאכל אותה ראובן, או יקרב אותה לפניו, ונמצא מהנהגו; וכן בפרות שבאבוס^מ.

(לז) כאשר שמעון נכנס לאמבטיה הקטנה, המים עולים ומכסים יותר את ראובן, נמצא שהוא גורם לו הנאה. (לח) שאין הנאה בזה שמתחמם משמעון. (לט) כלי גדול כאבוס של בהמה, והפועלים משתמשים בזה למאכל. (מ) יש לחוש שמה יניח שמעון פרי משובח, ולא יאכלנו - כדי שיאכלנו ראובן.

השנת הראב"ד

אבל . . ראובן א"א זה הפירוש לא ידעתי מאין לו, ובירושלמי ומן הכוס החזון תמן אמרין קונדיטון ובנן דהכא אמרין מליי מיסירוס קרחין ושתיין ומחזירין וכן פירשו בתמחוי החזון לבעל הבית שיש לו לאכול ולשבוע ולהותיר וכל זה אינו משל מדיר אלא אם אחר משקה אותם מותרין לשתות מכוס אחד גדול או מתמחוי גדול ויין קונדיטון יספיק לאדם במעט.

השנת הראב"ד

וכן . . הנייה א"א ואין אין בה הנייה אלא שיש בו חיי נפש ואולי משל עצמו קאמר שאינו מהנהגו אלא ההשקאה בלבד והיא מצוה.

אבל . אם אכל שמעון מקערה, שהוא יודע שפשיחזירנה לבעל הבית יחזור בעל הבית ויניחנה לפני ראובן - הרי זה מתרי, ואין חוששין שמה הניח נתח טוב בשבילו.

י. ומתרי ראובן לשתות כוס של נחומין^{מא} מידו של שמעון משל ראובן,

וכן . כוס של בית המרחץ^{מב} - שאין בזה הנחה^{מג}.

(מא) כוס יין ששותים בבית האבל, והיין הוא של ראובן, ושמעון משמשו. (מב) מים חמים, ששותים לאחר רחיצתם. (מג) שהמשקה הוא משל ראובן, ושמעון אינו אלא משמשו, ומשום "דרכי שלום" התיירו לו הנאה מועטת כזו. וכוסות אלו נקראות בגמרא "כוס של שלום".

יא. ואסור ראובן בגחלתו של שמעון, ומתרי בשלהבת שלו^{מד}.

(מד) מותר לו להדליק נרו בשלהבת גחלתו של שמעון, כי בשלהבת אין בה ממש.

יב. היה לשמעון מרחץ או בית הפדמה משפירין בעיר^{מה} - אם היה לשמעון בהן תפוסת יד^{מז}, כגון שהניח מהן כל שהוא לעצמו ולא שקרו^{מח} - הפד

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ב. ומתריין בדברים שהן בשתפות כל ישראל, כגון הר הבית והעזרות והבאר שבאמצע הדרך; ואסורין בדברים שהן בשתפות כל אנשי העיר, כגון הרחבה שבפער [השוק] והמרחץ ובית הכנסת והתבחי והספרים.

(ג) הואיל ויד כל ישראל שווה בהם, הרי הם כהפקר ולא כדבר שהוא של שותפים. (ד) שכולם שותפים ממנה. (ה) שהם דרים בה, מפני שאין לאנשי עיר אחרת חלק בהם, הרי הם כשותפים האסורים זה על זה. (ו) שמניחים עליה ספר תורה לקרות. (ז) שקונים בני העיר ללמוד בהם.

ג. וכיצד יעשו, כדי שיהיו מתריין בדברים אלו? כל אחד משניהן פותח חלקו לנשיא, או לאחד משאר העם, ומזכה לו בחלקו על ידי אחר. ונמצא כל אחד מהן פשיכנס למרחץ שהוא לכל אנשי העיר, או לבית הכנסת - אינו נכנס לרשות חברו, אלא לרשות אחרים; שהרי כל אחד מהן נסתלק מחלקו במקום זה, ונתנו במתנה.

(ח) ולא יצטרכו לעבור לדור בעיר אחרת. (ט) שאומר לו "זכה בשטר מתנה זה לטובת הנשיא או פלוני" כדיני זכייה המבוארים בהלכות זכייה ומתנה. שהדין שאפשר לזכות עבור אדם אחר שלא בפניו ואותו "אחר" נעשה כשלוחו של הנשיא הוזכר.

ד. היו שניהן שותפין בחצר - אם יש בה דין חלקה"א, הרי אלו אסורין להכנס לה, עד שיחלקו ויפנס כל אחד ואחד לחלקו; ואם אין בה דין חלקה"ב - כל אחד ואחד נכנס לביתו, והוא אומר בתוך שלו נכנס. ובין כך ובין כך, שניהן אסורין להעמיד רחים ותנור ולגדל תרנגולין בחצר זו.

(י) שיש לכל אחד מהם בית בחצר, והם שותפים בחצר שלפני הבתים. (יא) שיש לכל אחד בפתח היבט ארבע אמות בנפרד. (יב) שאי אפשר לתת לכל אחד מהם ארבע אמות בפתח הבית, וחצר פחות מארבע אמות אינה נחשבת חצר. (יג) בין שיש בה כדי חלוקה, בין שאין בה. (יד) כי בכל אלה שותפים יכולים

השנת הראב"ד

לעכב אחד את השני להניח אותם בחצר משותפת, ואם הם לא מעכבים, הם גורמים לשני הנאה בזה.

ה. שנים • שהיו שותפין בחצר, ונדר אחד מהן שלא יהנה בו השני

שנים... בו א"א נראה לי שנשתבש בשמועה זו כי היא בהפך שאם הדיר אחד את חברו מנכסיו אין כופין את הנאסר למכור את חלקו מפני שהוא נוח באיסורו אבל אם נדר הוא מעצמו ואסר את עצמו בנכסיו חברו כופין אותו למכור ואפילו לראב"י שמה ישתמש בה תשמיש האסור. ומפרש בירושלמי דוקא אם היה נדרן, ואע"פ שהירושלמי אין משה לדברינו אין לנו אלא גמרא שלנו.

שביעית. (סד) לתוך השדה. (סה) ואין אדם יכול לאסור על חברו דבר שאינו שלו.

טז. ואסור לראובן^{סו} להשאיל [כלי] לשמעון - גזרה שמא ישאל ממנו, והרי הוא אסור בהנאתו; וכן אסור להלוותו - גזרה שמא ילוה ממנו; ולא ימכר לו - גזרה שמא יקח [=יקנה] ממנו.

(סו) שהוא מודר הנאה משמעון. (סז) גזירה שמא ראובן ישאל כלי משמעון.

יז. נזדמנה לו מלאכה עמו, כגון שהיו קוצרין כאחד - עושה ברחוק ממנו; גזרה שמא יסייענו.

השנת הראב"ד

המדיר • את בנו מפני שאינו עוסק בתורה, ונאסר בהנחת אביו - הרי האב מתיר למלאת לו חבית של מים, ולהדליק לו את הנר, ולצללות לו דג קטן; שאין פונתו אלא להנאה גדולה, ודברים אלו לגבי הן אינן חשובין^{סח}.

(סח) כי הם הנאה מועטת.

יח. מי שנשבע או שנדר שלא ידבר עם חברו - הרי זה מתיר לו לכתב בכתב, ולדבר עם אחר והוא שומע הענין שירצה להשמיעו; וכזה הורו הגאונים.

~ יום חמישי כ"ג סיון ~

פרק ז

דינים שונים במדיר הנאה

א. שנים שנאסרה הנאת כל אחד מהן על חברו, בין בנדר בין בשבועה - הרי אלו מתריין להחזיר אבדה זה לזה, מפני שהיא מצוה. ובמקום שדרכן שנוטל שכן המחזיר את האבדה, ופל השקר להקדש - שאם יטל שכן, נמצא נהנה^א; ואם לא יטל שכן, נמצא מהנה^ב.

(א) זה שמקבל שכן. (ב) את מקבל האבדה, שמקבל ללא תשלום.

ח. אָסֵר הַנִּיתוֹ עֲלֵיהֶן וְהִנֵּיתָן עָלָיו - לֹא יִשָּׂא וְיִתֵּן עִמָּהֶן; וְכֵן הֵם לֹא יִשָּׂאוּ וְלֹא יִתְּנוּ עִמּוֹיָם, וְלֹא יִשָּׂאֵל וְלֹא יִשְׁאֵל לָהֶן, וְלֹא יִלְוֶה מֵהֶן, וְלֹא יִלְוֶה אוֹתָן.

(ט) שבכל צד שהוא, נמצא אחד מהם נהנה.

ט. אָסֵר עַל עֲצָמוֹ הַנִּיתָ בְּנֵי הָעִיר - אָסוּר לְהִשָּׂאֵל עַל נִדְרוֹ לְחֶכְמָם מִבְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר הַהִיא; וְאִם נִשָּׂאֵל וְהִתִּיר לוֹ, הָרִי נִדְרוֹ מִתֵּר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹⁴.

(ל) שהרי הוא נהנה מהתרתו.

י. מִי שֶׁאָסֵר הַנִּיתָ הַבְּרִייתָ עָלָיו - הָרִי זֶה מִתֵּר לְהִנּוֹת בְּלִקְטִיל שִׁכְחָה¹⁵ וּפִאָה¹⁶ וּמַעֲשֵׂר עֲנִיָּה¹⁷ הַמִּתְחַלֵּק בְּגֵרֹנוֹת, אָבֵל לֹא שֶׁבִּתּוֹף הַבִּית¹⁸.

(לא) מה ששייך לאנשים בכלל. (לב) שבלים הנופלות בשעת הקצירה, והם שייכים לעניים. (לג) עומר תבואה ששכח בעל השרה בשעת הקציר, ואסור לו לשוב לקחתו, אלא משאיר אותו לעניים. (לד) אדם חייב להניח תבואה בסוף שדהו לעניים. (לה) החלק העשירי שבתבואה, בשנת השלישית ובשנה השישית, אדם חייב לתת אותו לעניים. והיות וכל אלו הם הפקר, מותר לו ליהנות מהם, שאינם של הבריות. (לו) כלומר, מעשר עני שמתחלק בתוך הבית, יש בו הנאה לבעל הבית, כי יכול לתת את המעשר עני, לעני שהוא רוצה (בשונה ממעשר עני שמתחלק בגרנות, שכל עני יכול לקחת).

יא. מִי שֶׁאָסֵר הַנִּיתוֹ עַל הַפְּהִינִים וְעַל הַלּוּיִים - הָרִי אֵלּוּ בָּאִין¹⁹ וְנוֹטְלִין מִתְּנוּתֵיהֶן עַל פְּרָחוֹ; וְאִם אָמַר: 'פְּהִינִים אֵלּוּ וְלוּיִים אֵלּוּ' - הָרִי אֵלּוּ אֲסוּרִין²⁰, וְיִתֵּן תְּרוּמוֹתָיו וּמַעֲשָׂרוֹתָיו לְכֹהֲנִים וְלוּיִים אֲחֵרִים. וְהוּא הִדִּין בְּמִתְּנוֹת עֲנִיִּים, עִם הָעֲנִיִּים.

(יז) שולחים אחרים ליטול בשבילים, כי הם בעצמם אסורים להיכנס לביתו או לשדהו. (יח) הואיל ויכול לתת אותם לכהנים ולויים אחרים.

יב. מִי שֶׁהִיתָה הַנִּיתוֹ אֲסוּרָה עַל חֲבֵרוֹ, וְאִין לְחֲבֵרוֹ מֵהָיָכָל - הוֹלֵךְ אֶצֶל הַחֲנוּנִי וְאָמַר: 'אִישׁ פְּלוֹנִי אָסוּר בְּהִנֵּיתִי וְאִנִּי יוֹדֵעַ מָה אֶעֱשֶׂה²¹; אִם הֵלֵךְ הַחֲנוּנִי וְנָתַן לוֹ, וְכֹא וְנָטַל מִזֵּה²² - הָרִי זֶה מִתֵּר²³.

- כּוֹפִין אֶת הַנּוֹדֵר לְמַכּוֹר חֲלָקוֹ²⁴. נִדֵּר שֶׁלֹּא יִהְיֶה הוּא בְּשָׁנִי²⁵ - הָרִי זֶה מִתֵּר לְהַכְנִס לְבֵיתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁבְּרִשּׁוֹתָיו²⁶ הוּא נִכְנָס; אָבֵל אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּחֻצְרֵי²⁷, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ²⁸.

(טו) היות והוא גרם מכשול לשני אם הוא ישתמש בחצר, הדין נותן שאפשר לכפות אותו למכור את חלקו, כדי שלא ייכשל חברו. אבל את הנאסר אי אפשר לכפות. (טז) מן השני. (יז) שאין בה כדי חלוקה. (יח) להעמיד ריחיים ותנור וכדומה. (יט) אבל אין לכופו אותו למכור את חלקו, כי לא נתן מכשול אלא לעצמו, והוא אומר שהוא נזהר שלא להיכשל.

יג. הִיָּה אֶחָד מִן הַשּׁוּק אָסוּר בְּהִנֵּית אֶחָד מִשְׁנֵיהֶן, הָרִי זֶה מִתֵּר לְהַכְנִס לְחֻצְרוֹ זֶה - מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹמֵר לוֹ: 'לְתוֹךְ שַׁל חֲבֵרְךָ אֲנִי נִכְנָס, וְאִנִּי נִכְנָס לְתוֹךְ שַׁלְךָ²⁹.

יד. מִי שֶׁאָסֵר הַנִּיתָ אִמָּה מִן הָאֲמוֹת עַל עֲצָמוֹ - הָרִי זֶה מִתֵּר לְקַח מֵהֶן בְּיוֹתֵר³⁰, וְלִמְכּוֹר לָהֶן בְּפָחוֹת³¹. אָסֵר הַנִּיתוֹ עֲלֵיהֶן - אִם שׁוֹמְעִין לוֹ שִׁיִּקַּח מֵהֶן בְּפָחוֹת³² וְיִמְכּוֹר בְּיוֹתֵר, מִתֵּר; וְאִין גּוֹזְרִין כָּאִין³³ שֶׁלֹּא יִמְכּוֹר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִקְחֵי³⁴ - שֶׁהָרִי לֹא נִדֵּר מֵאִישׁ אֶחָד כְּדֵי שֶׁנִּגְזֹר עָלָיו, אֲלֵא מֵאִמָּה כְּלָה, שָׂאֵם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִישָׂא וְלִתֵּן עִם זֶה, יִשָּׂא וְיִתֵּן עִם אֲחֵרֵי³⁵.

(כ) לקנות מהם במחיר גבוה מהרגיל. (כא) מהמחיר המקובל, כדי שלא ייחנה מהם. (כב) כדי שהם לא ייחנו ממנו. (כג) כשאסר הנייתם עליו. (כד) אין גוזרין כאן שאסור לו למכור להם במחיר נמוך, גזירה שמא יקנה מהם במחיר נמוך (כמו שגזרו על כל מודר הנאה מחברו שלא ימכור לו בשום פנים, שמא יקח ממנו במחיר זול, ונמצא שנהנה ממנו). (כה) כי באדם יחיד, אנחנו יכולים לאסור עליו שלא לשאת ולתת איתו, ושילך לשאת ולתת עם אדם אחר. אבל באימה שלימה לא גזרו כך.

יד. לְפִיכָה³⁶, אִם אָסֵר הַנִּיתָ עָלָיו - הָרִי זֶה מִשְׁאֵלִין³⁷ וּמִלּוֹה אוֹתָן; אָבֵל לֹא יִשָּׂאֵל מֵהֶן, וְלֹא יִלְוֶה מֵהֶן³⁸.

(כו) הואיל ולא גזרו כאן. (כז) כלים, שאין הוא נהנה אלא מהנה, בניגוד למודר הנאה מאיש אחד, שגזרו עליו לא להשאיל, שמא ישאל ממנו. (כח) שהרי אסור לו ליהנות מהם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְהִקְנוּתָהּ לְאַחֲרֵי, הָרִי זֶה הָאֲחֵר קָנָה בְּעַת שְׂקִינָה לֹא הָרָאשׁוֹן; וְאִם לֹא הִקְנָה לֹא הָרָאשׁוֹן לְאוֹתוֹ הָאֲחֵר, לֹא קָנָה לֹא רָאשׁוֹן וְלֹא שְׁנִי.

(מח) כל מתנה שאם מקבל המתנה ירצה להקדיש אותה, לא תהיה מוקדשת בגלל תנאי שנותן המתנה התנה – אין זה נקרא מתנה. (מט) לאחר זמן. (נ) אף על פי שהראשון לא קנה את המתנה מעולם, כי התנאי חל רק בשעה שהוא כבר מוכר אותו לאחר. (נא) הדבר ברור, שכל הנותן מתנה על תנאי, אם לא נתקיים התנאי בטלה המתנה.

יז. מִי שֶׁנֶּאֱסְרָה הַנִּיתוּ עַל בָּעַל בֵּיתוֹ, וְהוּא רוֹצֶה לָתֵת לְבֵיתוֹ מְעוֹת, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה נִהְיִית מֵהֶן וּמוֹצִיאָה אוֹתָן בְּחִפְזִיהֶּי - הָרִי זֶה נוֹתֵן לָהּ וְאוֹמֵר לָהּ: 'הָרִי הַמְּעוֹת הָאֵלּוּ תְּנוּנִין לָךְ בְּמִתְנָה, וּבְלִבְדּ שְׁלֹא יִהְיֶה לְבַעְלֶיךָ בֵּהֶן רְשׁוּת, אֲלֵא יִהְיֶה לָמָּה שֶׁאַתָּה נוֹתֶנֶת לְפִיךָ, או 'לָמָּה שֶׁתִּלְבְּשִׁי, וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה. וְאִפְּלוֹ אָמַר לָהּ: 'עַל מִנֵּת שֶׁאֵין לְבַעְלֶיךָ בֵּהֶן רְשׁוּת, אֲלֵא מִה שֶׁתִּרְצִי עָשִׂי בֵּהֶן' - לֹא קָנָם הַבָּעַל, וּמִה שֶׁתִּרְצֶה תַּעֲשֶׂה בֵּהֶן.

(נב) ולבעל יש זכות בחפציה, נמצא שהוא נהנה ממנו. (נג) שלא הקנה את המעות לאשה אלא לאותו דבר בלבד, והיות שאין זו מתנה לכל דבר, אין לבעל חלק בה. (נד) ולא פירש לה, לאיזה דבר הקנה לה המעות.

אָבֵל • אִם נָתַן לָהּ מִתְנָה וְאָמַר לָהּ: 'עַל מִנֵּת שֶׁאֵין לְבַעְלֶיךָ בֵּהֶן רְשׁוּת', וְלֹא פָּרַשׁ שֶׁתִּהְיֶה הַמִּתְנָה הַזֹּאת לְךָ וּלְכֶךָ, או לָמָּה שֶׁתִּרְצֶה תַּעֲשֶׂה בָּהּ - הָרִי קָנָה אוֹתָהּ הַבָּעַל לְאָכֵל פְּרוֹתֶיהָ; וְדָבָר זֶה אֲסוּר, שֶׁהִרִי הוּא אֲסוּר בְּהִנֵּית חוֹתָנוּ.

השגת הראב"ד

אבל... שתרצה א"א המחבר הזה שנה משנתו כשמואל אבל לדעת רב לעולם יהא אוכל פירות עד שיאמר לה אלא למה שאת נושאת ונותנת לפיך אבל אמר לה עשי מה שתרצי בעל אוכל פירות, אע"ג דפליג שמואל הא איסורא היא וק"ל כרב באיסורי ועוד דאקשינן ותרצינן שמעתא אליבא דרב אליבא דר"מ, גם ענין דבריו לא ישרו בעיני מה הפרש יש בין מי שאמר עשי מה שתרצי למי שאמר על מנת שאין לבעליך רשות בהן ולא אמר יותר הלא נתן הכל לבתי מתנה גמורה ולא שייך במתנה כלום ומה שתרצה תעשה בהן אלא שמחלוקת שבין רב ושמואל אינה אלא דרב ס"ל כר"מ ומוקים לסתמא דמתני' כר"מ ושמואל ס"ל כחכמים ומוקים למתניתין כחכמים ואמרין דמתני' לאו מדיוקא נקטו אלא למה שאת נושאת וכו' והיינו דאמרין מכדי רב כמאן אמרה לשמעיה כר"מ אלמא רב הוא דאמר כר"מ ושמואל דאמר כרבנן.

(נה) שכל דבר ששייך לאישה, יש בזה רשות לבעלה.

(לט) אבל אסור לו לומר בפירוש, תן לו ואני אפרע, שאם כן נעשה החנווני שלוחו, ושלוחו של אדם כמותו. (מ) מהמדיר, ששילם לחנווני מרצונו, אבל החנווני אינו יכול לכפות אותו לשלם, שהרי לא אמר לחנווני: תן לו ואני אפרע. (מא) ואין המדיר עובר על נדרו, שאינו אלא פורע חובו של המודר ומותר.

יג. הִיָּה בֵּיתוֹ לְבִנּוֹת^{מב}, גִּדְרוּ לְגִדְרָה, שְׂדֵהוּ לְקָצֵר, וְהִלֵּךְ אֲצֵל הַפּוֹעָלִים וְאָמַר: 'אֵיִשׁ פְּלוֹנִי אֲסוּר בְּהִנֵּיתִי וְאִינִי יוֹדֵעַ מָה אַעֲשֶׂה', וְהִלְכוּ הֵן וַעֲשׂוּ עִמּוֹ, וּבָאוּ לָזֶה וְנָתַן לָהֶן שְׂכָרָן - הָרִי זֶה מִתְּר^{נג}; שֶׁנֶּמְצָא זֶה שֶׁפָּרַע לוֹ חוּבוֹ, וּכְבֵּר בְּאַרְנו^{נד} שְׂדֵה מִתְּרָ לְפָרַע חוּבוֹ.

(מב) היה צריך לבנות את ביתו של המודר. (נג) אף על פי שאין זה לצרכי מזונות אלא לצרכי בניין בלבד.

יד. הָיוּ מְהִלְכִין בְּדֶרֶךְ, וְאֵין לוֹ מַה יֹּאכֵל - נִתַּן לְאַחֵר מִשּׁוּם מִתְנָה, וְהִלָּה מִתְּרָ בָּהּ; וְאִם אֵין עִמָּהֶן אַחֵר, מִנִּיתָ עַל הַסֵּלַע וְאוֹמֵר: 'הָרִי הֵן מִפְּקָרִין לְכָל מִי שֶׁיַּחֲפִין', וְהִלָּה נוֹטֵל וְאוֹכֵל.

טו. נָתַן לְאַחֵד מִמִּתְנָה וְאָמַר לוֹ: 'הָרִי הַסְּעוּדָה הַזֹּאת נִתְּנָה לָךְ מִתְנָה, וּבָאוּ פְּלוֹנִי שֶׁהוּא אֲסוּר בְּהִנֵּיתִי, וְיֹאכֵל עִמָּנוּ' - הָרִי זֶה אֲסוּר^{מז}. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אִם נָתַן לוֹ סֵתָם, וְחָזַר וְאָמַר לוֹ: 'רְצוֹנָךְ שֶׁיָּבוֹאוּ פְּלוֹנִי וְיֹאכֵל עִמָּנוּ' - ? אִם הוֹכִיחַ סוּפוֹ עַל תַּחֲלָתוֹ, שְׁלֹא נָתַן לוֹ אֲלֵא עַל מִנֵּת שֶׁיָּבוֹאוּ פְּלוֹנִי וְיֹאכֵל - הָרִי זֶה אֲסוּר; כְּגוֹן שֶׁהִיָּתָה סְעוּדָה גְּדוֹלָה^{מח}, וְהוּא רוֹצֶה שֶׁיָּבוֹאוּ אִבּוֹ אוֹ רֵבּוֹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם לְאָכֵל מִסְּעוּדָה זוֹ^{מח}, שֶׁהִרִי סְעוּדָתוֹ מוֹכַחַת עָלָיו שְׁלֹא גָמַר לְהִקְנוֹת לוֹ^{מח}. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(מד) כי דבריו המפורשים מוכיחים שלא נתן מתנה גמורה, אלא רוצה להערים, כדי שהמודר יינה עמו בסעודה. (מה) סעודת נישואין וכדומה. (מו) ואביו או רבו מודרים ממנו, אך הוא רוצה שהם יבואו להשתתף בסעודה. (מז) אם נתן את הסעודה במתנה לאדם אחר, כדי שהמודר יוכל להשתתף, אין אומרים שנתן במתנה גמורה, כי אדם לא טורח בסעודת נישואין כדי לתת לאחר, ואין כאן אלא הערמה.

טז. כָּל מִתְנָה שֶׁאִם הִקְדִּישָׁה לֹא תִהְיֶה מִקְדָּשֶׁת^{מח} - אֵינָה מִתְנָה. וְכָל הַנּוֹתֵן לָזֶה מִתְנָה עַל מִנֵּת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פרק ח

נדר התלוי בסיבה, נדר שהותר מקצתו, והשפעת
כוונת הנדר.

א. מי שְׁנָדַר או נִשְׁבַּע, וּפָרַשׁ בְּשַׁעַת נִדְרוֹ דָּבָר
שְׁנָדַר או נִשְׁבַּע בְּגִלְלוֹ^א - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁתִּלָּה ^[והתנה]
נִדְרוֹ או שְׁבוּעָתוֹ בְּאוֹתוֹ דָּבָר; וְאִם לֹא נִתְקַיֵּם אוֹתוֹ
דָּבָר שֶׁנִּשְׁבַּע בְּגִלְלוֹ, הָרִי זֶה מִתְּרִיב.

^(א) הסיבה שבגללה נדר מה שנדר. ^(ב) אפילו בלא שאלה
לחכם - שהרי זה כתנאי גמור, ואם לא נתקיים התנאי בטל
הדבר.

ב. פִּיֶּצֶד? נָדַר או נִשְׁבַּע שְׂאִינוּ נוֹשֵׂא אִשָּׁה
פְּלוֹנִית שְׂאֵבִיהָ רַע, שְׂאִינוּ נִכְנָס לְבֵית זֶה שֶׁפֶּלֶב רַע
בְּתוֹכּוֹ - מִתּוֹ, או שְׁעֵשָׂה הָאֵב תִּשְׁוֶבֶה - הָרִי זֶה
מִתְּרִיב; שְׁוֶה כְּמִי שְׁנָדַר או נִשְׁבַּע וְאָמַר: 'שְׂלֹא אִשָּׁא
פְּלוֹנִית וְלֹא אֶכְנָס לְבֵית זֶה, אֲלֹא אִם כֵּן נִסְתַּלַּק
הַהֶזֶק'^א. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

^(ג) וכשנסתלק ההיזק - אין מקום עוד לנדרו.

ג. אָבֵל הַנּוֹדֵר או הַנִּשְׁבַּע שְׂאִינוּ נוֹשֵׂא פְּלוֹנִית
הַכְּעוּרָה, וְנִמְצָאת נֶאֱהָר, שְׁחָרָה וְנִמְצָאת לְבָנָה,
קֶצֶרָה ^[=נמוכה] וְנִמְצָאת אֶרְפָּה ^[=גבוהה], 'שְׂאִין אִשְׁתִּי
נִהְיִית לִי שְׁגֻנָּה אֶת פִּסִּי וְשִׁהְבַת אֶת בְּנִי' וְנוֹדַע
שְׂלֹא גֻנָּה וְלֹא הִכָּת -

הָרִי זֶה מִתְּרִיב; מִפְּנֵי
שֶׁהוּא נָדַר טְעוּת,
וְהוּא • בְּכָלֵל נִדְרֵי

שְׁגֻגוֹת שֶׁהֵן מִתְּרִין; וְאִין זֶה כְּתוּלָה נִדְרוֹ בְּדָבָר וְלֹא
נִתְקַיֵּם הַדָּבָר - שֶׁהָרִי הִסְבֵּה שֶׁבְּגִלְלוֹ נָדַר לֹא הִיתָה
מִצְוִיָּה, וְטְעוּת הָיָה.

^(ד) שמתחילה הייתה נאה ויפה, ונמצא שנדר בטעות.
^(ה) הנאתה ממני תהא אסורה עליה. ^(ו) מתחילה בשעת
נדרו.

ד. וְלֹא עוֹדִי, אֲלֹא מִי שֶׁרָאָה אֲנָשִׁים מִרְחוֹק
אוֹבְלִים תְּאֵנִים שְׁלֹו, אָמַר לָהֶם: 'הָרִי הֵן עֲלִיכֶם
קָרְבָּן'^א, פִּיּוֹן שֶׁקָּרַב אֲלֵיהֶם וְהִבִּיט, וְהָרִי הֵם אֲבִיו
וְאֶחָיו - הָרִי אֵלֹו מִתְּרִין; אֶף עַל פִּי שְׂלֹא פָּרַשׁ
הִסְבֵּה שֶׁהִדִּירָן בְּגִלְלוֹ, הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁפָּרַשׁ -

שֶׁהַדָּבָר ^[=הנסיבות] מוֹכִיחַ שְׂלֹא אָסַר עֲלֵיהֶן, אֲלֹא
שֶׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁהֵן זָרִים^ט. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

^(ז) לא רק כשפירש בשפתיו ונמצא שטעה הרי זה מותר,
אלא אפילו כשלא פירש כלל. ^(ח) אסורים בהנאה כקרבן.
^(ט) נמצא שהוא מוטעה בעיקר נדרו, שמעולם לא היתה
דעתו עליהם, ובטל מאליו.

ה. מִי שְׁנָדַר או נִשְׁבַּע, וְנוֹלַד לוֹ ^[=נשחחדש אצלו] דָּבָר
שְׂלֹא הָיָה בְּלִבּוֹ בְּשַׁעַת הַשְּׁבוּעָה או בְּשַׁעַת הַנָּדָר -
הָרִי זֶה אָסוּר, עַד שִׁישְׂאָל לְחֶכֶם וְיִתִּיר אֶת נִדְרוֹ.
פִּיֶּצֶד? אָסַר אֶת עַצְמוֹ בְּהִנִּית פְּלוֹנִי, או שְׂלֹא יִכְנָס
לְמָקוֹם פְּלוֹנִי, וְנַעֲשֶׂה אוֹתוֹ הָאִישׁ סוֹפֵר, וְאוֹתוֹ
מָקוֹם בֵּית הַכְּנָסָה - אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר: 'אֵלֹו
הָיִיתִי יוֹדֵעַ שְׁוֶה נַעֲשֶׂה סוֹפֵר וּמָקוֹם זֶה יַעֲשֶׂה בֵּית
הַכְּנָסָה, לֹא הָיִיתִי נוֹדֵר או נִשְׁבַּע' - הָרִי זֶה אָסוּר
לְהִנּוּת וּלְהַכְנִס •, עַד
שִׁיתִּיר נִדְרוֹ^א כְּמֹו
שֶׁבְּאַרְנוֹ^ב. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
בְּזֶה.

השנת הראב"ד

ולחכמים... בזה א"א כאן מקום
למה שכתב למעלה (ה"ג) ואין זה
כתולה וכו'.

^(י) תלמיד חכם, וכולם צריכים את שירותיו. ^(יא) שיבא
לפני חכם מובהק או לפני שלשה הדייטות ויאמר: אני
נדרתי כך וכך והתחרטתי, ואילו הייתי יודע שיהיה כך וכך,
לא הייתי נודר.

ו. כָּל נָדַר שֶׁהִתֵּר מִקְצָתוֹ, הִתֵּר כָּלּוֹ^א; וְהוּא הָדִין
בְּשְׁבוּעָה. פִּיֶּצֶד? רָאָה אֲנָשִׁים מִרְחוֹק אוֹבְלִין
פְּרוּתִיו, וְאָמַר: 'הָרִי הֵן עֲלִיכֶם קָרְבָּן', וּכְשֶׁהִגִּיעַ
אֲלֵיהֶם, וְהִנֵּה הֵם אֲבִיו וְאֲנָשִׁים זָרִים - הוֹאִיל
וְאֲבִיו מִתְּרִיב, כָּלֵן מִתְּרִין^ב; וְאֶפְלוֹ אָמַר: 'אֵלֹו
הָיִיתִי יוֹדֵעַ, הָיִיתִי אוֹמֵר: פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי אֲסוּרִין
וְאֲבִי מִתְּרִיב' - הָרִי כָּלֵן מִתְּרִין^ט.

^(יב) למדו מהפסוק "ככל היוצא מפיו יעשה" - כולו ולא
מקצתו, מכאן לנדר שבטל מקצתו - בטל כולו. ^(יג) שרצה
לאסור רק אנשים זרים, ולא את אביו. ^(יד) שמתחילה נדר
על דעת שיתקיים כל הנדר. ^(טו) היות ובהתחלה השתמש
בלשון "כולכם", ועכשיו החליף את דבריו - הורע כוח
הנדר, וכאילו נעקר והותר מקצתו, ולפיכך הותר כולו.

אָבֵל אִם אָמַר כְּשֶׁהִגִּיעַ אֲלֵיהֶם: 'אֵלֹו הָיִיתִי יוֹדֵעַ
שְׂאֵבִי בִּינִיכֶם, הָיִיתִי אוֹמֵר: כָּלְכֶם אֲסוּרִין חוּץ
מֵאֲבִי' - הָרִי כָּלֵן אֲסוּרִין חוּץ מֵאֲבִיו; שֶׁהָרִי גָּלָה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כד) לשם נישואין, אבל שאר הדברים לא אסר עליהם.

י. וכן הקורא לחברו שישעבד אצלו, ומאן, ונשבע או נדר שלא יכנס לביתו, ולא ישתה לו טפת צונן - הרי זה מתר להכנס לביתו ולשתות לו צונן; שלא נתפון זה אלא שלא יאכל וישתה עמו בסעודה זו. וכן כל פיוצא בזה.

יא. האומר לחברו: 'לביתך איני נכנס, ושרך איני לוקח', בין בנדר בין בשבועה, ומת"כ או מכרן לאחר - הרי זה מתר להכנס לביתו, ולקח השדה מן היורש או מן הלוקח; שלא נתפון זה, אלא כל זמן שהן ברשותו. אבל אם אמר: 'לבית הזה איני נכנס, ושרך זו איני לוקח', ומת או מכרן לאחר - הרי זה אסורי.

(כה) בעל הבית והשדה. (כו) כיון שאמר "בית זה", עשה אותו עליו כחתיכת איסור.

יב. אמר לחברו: 'השאילני פרתך', אמר לו: 'אינה פנויה', נשבע או נדר ואמר: 'שדי איני חורש בה' לעולם^{כח} - אם היה דרכו לחרש בידו^{כט}, הוא אסור וכל אדם מתרין לחרש לו בה; ואם אין דרכו לחרש בידו, הוא וכל אדם אסורין^{לא}. וכן כל פיוצא בדברים אלו.

(כז) בפרה זו. (כח) מתוך כעס אמר השואל למשאל שלא רצה להשאיל את פרתו. (כט) שהוא עצמו היה חורש, ולא ששכר פועלים. (ל) כי אנחנו אומרים שהוא התכוון לאסור את החרישה שלו עם הפרה. (לא) כיון שאין דרכו לחרש בידו, הוא התכוון השדה שלו לא תחרש בפרה, בין אם הוא חורש בין אם אחרים.

יג. מי שנשבע או נדר שישא אשה, או שיקנה בית, או שישא בשררה [לדרך ארוכה], או יפרש [=יפליג] בים - אין מחיבין אותו לשא או לקנות או לצאת מיד, אלא עד שיקצא דבר ההגון [=מתאים] לו. ומעשה באשה שנדרה שכל מי שיתבע אותה תנשא לו, וקפצו עליה בני אדם שאינן הגונים לה; ואמרו חכמים: 'לא נתפונה זו אלא לכל מי שיתבע אותה מן ההגונים לה'. וכן כל פיוצא בזה.

יד. המדיר את חברו, או שנשבע, ואמר לו: 'שתבוא ותטל לבגדי פר אחד חטים, או שתי חביות של יין^{לב} - הרי זה^{לג} יכול להתיר נדרו בלא שאלה לחכם, ויאמר לו: 'כלום [הרי לא] נתפונה

דעתו שלא התיר מקצת הנדר, אלא כמו שנדר היה נדר^{טז} ומתנה על אביו.

(טז) כיון שבשעת הנדר אמר: כולכם אסורים, עכשיו הוא לא חוזר בו מהנדר או משנה אותו, אלא מסביר אותו - "כולכם אסורים חוץ מאבי", נמצא שהנדר כולו קיים, ואביו לא כלול בנדר.

ז. וכן האומר: 'היין קרפן עלי, מפני שהיין רע למעים', אמרו לו: 'והרי המישן יפה למעים' - אם אמר: 'אלו הייתי יודע, לא הייתי נודר', ואפלו אמר: 'אלו הייתי יודע, הייתי אומר: החדש אסור והישן מתר' - מתר בישן ובחדש^{יז}; אבל אם אמר: 'אלו הייתי יודע, הייתי אומר: כל היינות אסורות עלי חוץ מן המישן' - הרי זה מתר במישן בלבד^{יח}. וכן כל פיוצא בזה.

(יז) שהרי החליף דבריו, ועקר מקצת נדרו, וממילא הותר כולו. (יח) היות והוא הסביר את דבריו הראשונים - לא הורע נדרו, והוא כמתנה על יין המיושן, שלא היה בכלל הנדר, אילו ידע שהוא יפה למעים.

ח. כל הנודר או הנשבע, רואין דברים שבגללן נשבע או נדר, ולומדין מהן לאיזה דבר נתפון; והולכין אחר הענין [הנסיבות], לא אחר כל משמע הדבורי^ט.

(ט) ההבנה המילולית שבדיבור.

פיצד? היה טעון משא של צמר או של פשתים, והזיע וזה ריחו קשה, ונשבע או נדר שלא יעלה עליו צמר ופשתים לעולם - הרי זה מתר ללבש בגדי צמר או פשתים ולכסותו [להתכסות בהם], ואינו אסור אלא להפשילן לאחוריו^{כא}. היה לבוש בגד צמר ונצטער בלבישתו^{כב}, ונשבע או נדר שלא יעלה עליו צמר לעולם - אסור ללבש, ומתר לטען עליו; ומתר להתפסות בגדי צמר^{כג}, שלא נתפון זה אלא לבגד צמר. וכן כל פיוצא בזה.

(כ) מכובד המשא. (כא) לסחוב אותם כמשא. (כב) מחמת ריחם או מחמת כובדם. (כג) צמר שנגזז ועדיין לא נטווה.

ט. היו מבקשין ממנו שישא קרובתו, והוא ממאן, ופצרו [=הפציר] בו, ונדר או נשבע שלא תהנה בו לעולם, וכן המגרש את אשתו, ונשבע או נדר שלא תהנה בו לעולם - הרי אלו מתרות להנות לו, שאין פונתו אלא לשם אישות^{כד}.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אין דרךן לקרות 'כבוש' אלא לירק כבוש בלבד, אינו אסור אלא בכבוש של ירק. וכן כל פיוצא בזה.

(ה) מזון שיושב בתוך ציר (שמן, חומץ וכדומה) הרבה ימים.
(ו) כל דברי מאכל למיניהם שנכבשו בחומץ וכדומה.

ד. היה מקצת בני המקום קורין לו פה, ומקצתן אין קורין - אין הולכין אחר הרב; אלא הרי זה ספק נדרים, וכל ספק נדרים להחמיר. ואם עבר, אינו לוקה.

(ז) שאין לוקים על הספק.

ה. פיצד? נדר מן השמן במקום שמסתפקין [משתמשים] בשמן זית ובשמן שמשמן, ורב אנשי המקום אין קורין 'שמן' סתם אלא לשמן זית, וקורין לשמן שמשמן 'שמן שמשמן', ומעוטן קורין אף לשמן שמשמן 'שמן' סתם - הרי זה אסור בשניהם; ואינו לוקה על שמן שמשמן. וכן כל פיוצא בזה.

ו. כל דבר שדרף השליח באותו מקום להמלך עליה, הרי הוא בכלל המין שנאמר לשליח סתם. פיצד? מקום שדרפן אם ישלח אדם שליח לקנות לו בשר סתם, ואמר: 'לא מצאתי אלא דגים' - אם נשבע במקום זה או נדר מן הבשר, נאסר אף בבשר דגים. וכן כל פיוצא בזה.

(ח) לשאול ולהתייעץ עם שולחו. (ט) והשליח שואל אם הוא רוצה לקנות לו דגים במקום בשר, אבל השליח אינו אומר לו "לא מצאתי אלא ירקות", מכאן משמע, שדגים בכלל מין בשר הם.

ובכל מקום - הנודר מן הבשר אסור בבשר עופות ובקרבנים, ומתר בחגבים^[ה=נסובות]. ואם מראין הדברים בלבד, או לבשר עוף ובהמה בלבד - הרי זה מותר בבשר דגים, ואפילו במקום שהשליח נמלך עליהן.

(י) האיבריים הפנימיים. (יא) שהם אינם מין בשר. (יב) ולא לדגים, כגון שכאבו לו עיניו, וידוע שהדגים קשים לכאבי עיניים. (יג) הואיל ובין כה אסור לו לאכול דגים מחמת כאב עיניו, ודאי לא התכווין בנדרו לאסור עליו בשר דגים, שממילא לא יאכלם.

אֶלָּא לְכַבְּדָנִי, כְּבוּדִי שְׁלֵא אֶטְלִיה, וְכָבֵד הִגִּיעַ אֵלַי כְּבוֹד שְׁנֹדְרָת בְּשָׁבִילוֹ.

(לב) שאמר לו: "אם אתה לא תיטול ממני מתנה לבניך, יאסר עלי ליהנות ממך". (לג) חברו, שנדרש ליתול ממנו. (לד) שיראו שאני חשוב בעיניך, שאתה רוצה לתת לי מתנה. (לה) אני אהיה יותר מכובד כשיראו שאני רוצה לקבל את המתנה.

וְכֵן הַנּוֹדֵר אוֹ הַנִּשְׁבַּע 'שֶׁאֵין אֶתָּה נִהְיָה לִי, אִם אֵין אֶתָּה נוֹתֵן לְבִנִי פֹר שֶׁל חֹטִים וְשִׁתִּי חֲבִיּוֹת שֶׁל יַיִן' - הֲרִי זֶה וְכוּלָּיו לְהַתִּיר נִדְרוֹ שְׁלֵא בְשִׁאלַת חֻכָּם, וַיֹּאמֶר: 'הֲרִינִי כְּאִלוֹ נִתְקַבְּלָתִי וְהִגִּיעוּ לִידִי'. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(לו) אותו אחד שנדר.

פֶּרֶק ט

הכלל שבנדר הולכים אחר לשון בני אדם.

א. בנדרים - הלוח אחר לשון בני אדם באותו מקום, ובאותה לשון, ובאותו זמן שנדר או נשבע בו. פיצד? נדר או נשבע מן המבשל - אם דרף אותו מקום באותה לשון באותו זמן שקוראין 'מבשל' אפילו לצלי ולשלוק^א, הרי זה אסור בכל; ואם אין דרךן לקרות 'מבשל' אלא לבשר שנתבשל במים ובתבלין, הרי זה מותר בצלי ובשלוק. וכן המעשן^ב, והמבשל בחמי טבוחיה, וביוצא בהן - הולכין בו אחר הלשון של בני העיר.

(א) שנתבשל יותר מבישולו הראוי. (ב) ולא נתבשל כלל. (ג) שאין חומם מגיע מאש.

ב. נדר • או נשבע מן המליח^א - אם דרךן לקרות 'מליח' לכל המליחין, הרי זה אסור בכל המליחין; ואם דרךן שאין קוראין 'מליח' אלא לדג מליח בלבד, אינו אסור אלא בדג מליח.

(ד) מיני מזון שמתובלים הרבה במלח וחריפים מאד.

ג. נדר או נשבע מן הכבוש^א - אם דרךן לקרות 'כבוש' לכל הכבושין, הרי זה אסור בכל; ואם

חשנת הראב"ד

נדר . . המליח א"א רואה אני בלשון המשנה הפרש בין שלוק להשלוק ובין כבוש להכבוש ובין מליח להמליח, אי נמי בין שאמר קונם שאני אוכל וקונם שאיני טועם.

נדר • או נשבע מן המליח^א - אם דרךן לקרות 'מליח' לכל המליחין, הרי זה אסור בכל המליחין; ואם דרךן שאין קוראין 'מליח' אלא לדג מליח בלבד, אינו אסור אלא בדג מליח.

נדר או נשבע מן הכבוש^א - אם דרךן לקרות 'כבוש' לכל הכבושין, הרי זה אסור בכל; ואם

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שבו; מן התבלין, מתר ברטב. הנודר מן הגריסין^{לא}, אסור במקפה [=מרק סמין] של גריסין^{לב}.

(כח) יקר נאכל חי, ודלעת צריכה בישול. (כט) מים שירקות התבשלו בהם. (ל) כמו הירקות עצמם שהתבשלו. (לא) פולים טחונים. (לב) כי עדיין שם גריסים עליהם.

יא. הנודר מפרות הארץ - אסור בפרות הארץ, ומתר בכמהין ופטירות^{לג}; ואם אמר: 'פל גדולי קרקע עלי' - אסור אף בכמהין ופטירות; אף על פי שאין יונקין מן הקרקע^{לד}, גדלין הן בקרקע^{לה}.

(לג) שאינם יונקים מן הארץ אלא מן האויר. (לד) ואין להם שרשים בה. (לה) מלחלוות הארץ הם גדלים אע"פ שאינם נוגעים בקרקע.

יב. הנודר מפרות שנה - אסור בכל פרות השנה^{לו}, ומתר בגדלים וטלאים ובחלב ובביצים ובגוזלות^{לי}; ואם אמר: 'גדולי שנה עלי', אסור בכלן^{לכ}. הנודר מפרות הקיץ, אין אסור אלא בתאנים^{לט}.

(לו) בין של אילן, בין פרי האדמה, עד תשרי של השנה הבאה. (לי) כל אלה אינם נקראים פירות. (לכ) כי כולם נקראים גידולים. (לט) תאנים נקצצות ביד, לכן נקראת "פירות קיץ".

יג. ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן - הזהר בעקר הגדול, שהוא: בנדרים - הלוך אחר לשון בני אדם שבאותו מקום, באותה לשון, ובאותו זמן. ועל פי העקר זה תורה ותאמר: 'זה הנודר אסור בדבר פלוני, ומתר בדבר פלוני'.

יד. הנודר מן הענבים, מתר ביין ואפלו החדש^מ; מן הזיתים, מתר בשמן; מן התמרים, מתר בדבש תמרים; מן הסתנויות^{מא}, מתר בחמץ סתנויות. מן היין, מתר ביין תפוחים^{מב}; מן השמן, מתר בשמן שמשמיין^{מג}; מן הדבש, מתר בדבש תמרים^{מד}; מן החמץ, מתר בחמץ סתנויות^{מה}; מן הירק, מתר בירקות שדרה^{מו} - מפני שפל אלו, שם לוי הם^{מז}, והוא לא נדר אלא מאשם שאינו לוי באותו מקום. וכן כל פיוצא בזה.

(מ) שטעמו כטעם הענבים, כי אין אנו הולכים אחר הטעם אלא אחר השם. (מא) ענבים לא טובים שנשארים בגפנים בימות הסתיו, ועושים מהם חומץ. (מב) שסתם יין, משמע יין ענבים. (מג) שסתם שמן, משמעו שמן זית. (מד) שסתם דבש, משמעו דבש דבורים. (מה) שלא נתכוין

ז. הנודר מן המבשל - מתר בביצה שלא נתבשלה עד שקפתה^י, אלא נתגלגלה בלבד^{יב}. הנודר ממצעה קדרה [=סיר] - אינו אסור אלא מדברים שמרתיחין אותן בקדרה^{יג}, כגון ריפות^{יד} ולביבות^{יה} וכיוצא בהן; אסר עצמו מפל היורד לקדרה, הרי זה אסור בכל המתבשלין בקדרה^{יז}.

(יד) הוקפאה ונקרשה. (טו) שרק התחממה במים ולא הוקרשה. (טז) שצריכים בישול רב, עד שירתחו. (יז) מיני חיטה כתושים לגריסים. (יח) עוגה מטוגנת עשויה מקמח. (יט) אפילו אם לא צריכים בישול רב.

ח. הנודר מן הדגים, מתר בציר [=רוטב] ובמרים של דגים. הנודר • השנת הראב"ד

מן החלב - מתר בקוס, הנודר • . בקוס א"א אנו מפרשים חלב הקפוי. והוא המים הנבדלין מן החלב; נדר מן הקוס, מתר בחלב. נדר מן הגבינה, אסור בה בין מליחה בין תפלה.

(כ) כאשר מכינים מהחלב גבינה, יוצאים מים של מתגבשים בגבינה.

ט. הנודר מן החטים, אסור בהן בין חיין בין מבשלים^{כא}. 'חטה חטים שאיני טועם'^{כב}, אסור בהן בין קמח בין פת^{כג}; 'חטה שאיני טועם', אסור בה באפויה ומתר לכס^{כד}; 'חטים שאיני טועם', מתר באפויה ואסור לכס; 'חטה חטים שאיני טועם', אסור בין באפוי בין לכס^{כה}. והנודר מן הדגן או מן התבואה, אינו אסור אלא מחמשת המינין^{כו}.

(כא) כי גם כאשר הם מתבשלים, הם לא הופכים להיות גוש אחד, ולכן הם עדיין נקראים "חטים". (כב) שאמר בפירוש שהוא נודר משתיין. (כג) "חטה" בלשון יחיד, משמע פת. (כד) חטים חיים או קמח. (כה) שלשון חטים: משמעה חטים חלוקות שאדם כוססן כמו שהן, אבל לא פת אפויה, שהיא גוש אחד. (כו) כי חיטה משמעה פת אפויה, וחטים - משמען כססת החטים או הקמח, נמצא שנדר משניהם. (כז) חמשת מידי דגן: חיטה, שעורה, כוסמת, שכולת שועל ושיפון.

י. הנודר מן הירק, מתר בדלועין^{כז}. מן הכרישין [=כרתין], מתר בקפלוטות [=מין כרתין]. הנודר מן הכרוב - אסור במים שנתבשל בו הכרוב, שהרי מי השלקות^{כח} בשלקות. נדר ממי השלקות, מתר בשלקות עצמן. הנודר מן הרטב, מתר בתבלין

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(נז) שהם גבוהים מהמעין, ומקבלים ממנו מין. (נח) שנמוכות מהמעין, ואנו רואים שהמים שלהם מגיע מהמעין. (נט) לא מחברים לשמם את שמו של המעין הנדור. (ס) מקור נביעתם. (סא) ולא נדר מהמים הבאים ממנו. (סב) כי אין דעתו לנדור, אלא על השם שהוא רגיל לקרוא לאותו מקום.

יט. הנדר מיוֹרְדֵי הַיָּם סג - מתר ביוֹשְׁבֵי הַיָּבֵשָׁה סד; מיוֹשְׁבֵי הַיָּבֵשָׁה - אסור ביוֹרְדֵי הַיָּם, אף על פי שהם מפרשים [=מפליגים] באמצע הים הגדול; שיוֹרְדֵי הַיָּם בכלל יושבי היבשה סה.

(סג) שלא יהנה מהם. (סד) שאין יושבי היבשה בכלל יורדי הים. (סה) שסופם לעלות ליבשה.

הנדר מרואי החמה - אסור בסומין סז, שלא נתפון אלא ממי שהחמה רואה אותן סז. נדר משחורי הראש - אסור בקרחים סח ובבעלי שיבות סט, ומתר בנשים ובקטנים ע; ואם דרכן לקרות שחרי הראש לכל, אסור בכל.

(סז) עוורים, ואף על פי שאינם רואים את החמה. (סז) ולא ממי שרואה את החמה, והוא מותר רק בדגים ועוברים במעי אמם, שהחמה לא זורחת עליהם. (סח) שהרי לא אמר: מבעלי שיער. (סט) אף על פי ששערם לבן, הם היו שחורי ראש. (ע) שרק אנשים נקראים "שחורי הראש".

כ. נדר משוכתי שבת עא - אסור בישראל ובכותיים עב. נדר מעולי ירושלים - אסור בישראל, ומתר בכותיים; שלא נתפון זה אלא למי שמצוה עליו לעלות לירושלים עג.

(עא) מאותם ששומרים את השבת. (עב) גויים שהביא מלך אשור מכותה, והושיב אותם בערי שומרון והתגירו בארץ, ואחר כך חזרו והשתחו לאלילים בהר גריזים. והכותים מצווים על שמירת שבת, ושומרים אותה כישראל. (עג) והכותים אף על פי שמצווים לעלות לירושלים בשעת הרגל, אינם מקיימים מצוה זו, ששונאים את ירושלים ובחרו בהר גריזים.

הנדר מבני נח - מתר בישראל; שאין נקראין בְּנֵי נח אלא שאר האמות עד.

(עד) אע"פ שכל האומות לרבות ישראל יצאו מנח לאחר המבול.

כא. נדר מזרע אברהם - מתר בבני ישמעאל ובבני עשו, ואינו אסור אלא בישראל עה, שנאמר: 17

אלא ליין טוב שהחמין, ולא יין גרוע. (מו) וסתם ירק, משמעו ירק גינה, ולא ירק שדה שצומח מאליו ללא זריעה. (מז) שמילת האיסור בשמם היא מצטרפת כנספח לשמם העיקרי כמו "ירקות" ל"ירקות השדה".

טו. הנדר מן הפסות [=בגד], מתר בשק סח וביריעה מט ובחמילה. הנדר מן הפית - אסור בעליה, שהעליה בכלל הפית; נדר מן העליה, מתר בביתא. הנדר מן המטה - אסור בדרגשי, שהוא כמו מטה קטנה; נדר מן הדרגש, מתר במטה. וכן כל פיוצא בזה.

(מח) ארוג משיער. (מט) בגד גס ועבה שאינו תפור. (נ) יריעה עבה מאד להגנה מהגשם, וכל אלו אינם ראויים לבגד. (נא) שאין הבית בכלל העליה. (נב) מיטה קטנה שמניחים אותה לפני מיטה גדולה, וממנה עולים למיטה הגדולה.

טז. הנדר שלא יפנס לבית זה, הרי זה אסור מן האגף ולפנים י; נדר שלא יפנס לעיר זו - מתר להפנס לתחומה יד, ואסור להפנס לעבורה יח.

(נג) ממקום סגירת הדלת ולבפנים. (נד) תחום העיר לעניין שבת, שהוא אלפיים אמה לכל כיוון. (נה) שטח שהוא מחוץ לבתי העיר, אך הוא עדיין בריבוע של בתי העיר, ואנשים קוראים לו עדיין עיר.

יז. הנדר הנזה מבני העיר, ובא אדם ונשתתה שם שנים עשר חדש - הרי זה אסור להנות ממנו; פחות מכאן, מתר י. נדר מיושבי העיר - כל ששתה שם שלשים יום, אסור להנות ממנו; פחות מכאן, מתר יב.

(נו) שאינו נחשב עדיין כבן העיר.

יח. הנדר מן המים הנמשכין ממעין פלוני - אסור בכל הנהרות היונקות ממנו י, ואין צריך לומר הנמשכות יב; אף על פי שנשתתה שם, ואין קוראין אותם אלא 'נהר פלוני' ו'באר פלונית', ואין מלויין אותן לשם המעין הנדור יט - הואיל והוא עקרן ס, אסור בכל. אבל אם נדר מנהר פלוני או ממעין פלוני סא - אינו אסור אלא בכל הנהרות הנקראות על שמו סב.

השנת הראב"ד
הנדר . . פלוני א"א עיקר דהא מלתא בסוף מסכת בכורות בפרק מעשר בהמה דאמר' לשם המעין נדר.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(א) שאז נגמר היום. (ב) ואם בשעת הנדר היה בחצי היום, אסור לטעום עד למחר בחצי היום. (ג) הואיל ואם נדר "יום אחד" אסור מעת לעת. (ד) מדין תורה. (ה) מדברי חכמים. (ו) להתיר לו נדרו. (ז) בעוד שאסור לו לאכול מצד הדין יום שלם מעת לעת.

ב. נדר 'שאיני טועם יום' - הרי זה ספק, ואסור מעת לעת כאומר 'יום אחד'; ואם אכל אחר שחשקה, אינו לוקה.

(ח) ולא אמר "היום". (ט) אם דינו "כהיום" ואינו אסור אלא עד שתחשך או דינו כ"יום אחד" ואסור מעת לעת. (י) כי אין לוקים על ספק.

'שאיני טועם שבת' [=שבת] זו' - הרי זה אסור בפשאר ימי השבת וביום השבת^א, והרי הוא מתר מאחד בשבת^ב; 'שאיני טועם שבת אחת'^ג - הרי זה אסור שבעת ימים, מעת לעת. אמר 'שבת' סתם, ולא פירש לא אחת ולא זו - הרי זה ספק, ואסור שבעת ימים מעת לעת; ואם אכל אחר השבת - אינו לוקה, כמו שבארנו.

(יא) שהוא סיום השבוע. (יב) אף על פי שלא עברו עדיין שבעה ימים מעת לעת. (יג) טעימת שבת אחת תיאסר עלי, (ומדובר שאסור על עצמו רק ממין אחד, כי אם אסר על עצמו טעימת כל המינים שבעולם, אין נדרו חל, שאי אפשר להתקיים שבעה ימים ללא טעימה כל שהיא, והרי זה נדר שווא שאינו חל).

ג. 'שאיני שותה חדש זה' - אסור בפשאר החדש^ד; אבל ביום ראש חדש יהיה מתר^ה, אף על פי שהיה^ו חדש חסר^ז. 'שאיני טועם חדש אחד' - אסור שלשים יום גמורים, מעת לעת. נדר 'חדש' סתם - אסור שלשים יום מעת לעת, מספק.

(יד) של החודש השוטף. (טו) שהוא נמנה עם ימי החודש הבא. (טז) אותו חודש שנדר. (יז) של עשרים ותשע יום, ולא של שלושים יום.

ד. 'שאיני אוכל פשר שנה זו' - אפלו לא נשאר מן השנה אלא יום אחד^ח, אין אסור אלא אותו היום; וביום ראש השנה, מתר. וראש השנה לנדרים, הוא יום ראש חדש תשרי^ט. 'שאיני אוכל שנה אחת' - הרי זה אסור שנה תמימה, מיום ליום^י; ואם נתעברה^{יא} השנה, אסור בה ובעבורה^{יב}.

"כי ביצחק יקרא לך זרע"ו, והרי יצחק אמר ליצחק^{יז}: "ויתן לך את ברכת אברהם"י.

(עא) בני יעקב. (עו) ולא כישמעאל. (עז) לכן יעקב ממשיך את זרעו של אברהם, ולא עשיו.

כב. נדר מן הערלים - מתר בערלי ישראל, ואסור במולי אמות העולם; נדר מן המולים - אסור בערלי ישראל, ומתר במולי אמות העולם; שאין הערלה קרויה אלא לשם גויים, שנאמר^{יח}: "כי כל הגויים ערלים"; ואין פונתו של זה אלא למי שהוא מצוה על המילה, ולמי שאינו מצוה עליה.

כג. הנודר מישראל, אסור בגרים; מן הגרים, מתר בישראל. הנודר מישראל, אסור בכהנים ובגויים; מן הפהנים ומן הלויים, מתר בישראל. הנודר מן הפהנים, מתר בלויים; מן הלויים, מתר בכהנים^{יט}. הנודר מבניו, מתר בבני בניו. ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן, דין הנודר והנשבע אחד הוא.

(עח) אף על פי שמצינו בהרבה מקומות שהכהנים נקראו לויים - בלשון בני אדם, אין הכהנים נקראים לויים.

~ יום שישי כ"ד סיון ~

פרק י

נדרים התלויים בזמנים שונים - עד מתי נמשך זמן האיסור.

א. הנודר או הנשבע 'שאיני טועם היום', אינו אסור אלא עד שתחשך^א; 'שאיני טועם יום אחד', אסור מעת לעת משעת נדרו^ב. לפיכך, הנודר 'שאיני טועם היום' - אף על פי שהוא מתר משתחשך, לא יאכל^ג משתחשך עד שישאל לחכם; וגזרה שמה ישבע פעם אחת 'יום אחד' ויאכל משתחשך, שהרי אין כל העם יודעין הפרש שבין זה לזה.

18. בראשית-תולדות, כח, ד. 19. ירמיהו, ט, כה.

ח. זֶה הַכֹּלֵל: כָּל שְׁזָמְנוּ קְבוּעָה לַג' וְנָדַר עֲדֵיו [עד-
אליה], אֵינוֹ אֶסוּר אֲלָא עַד שְׁנִיגִיעַ; וְאִם נָדַר עַד
שְׁנִיגִיָּה, הֲרִי זֶה אֶסוּר עַד שְׁנִיגִיעַ. וְכָל שֶׁאֵין לוֹ זְמַן
קְבוּעָה, כְּגוֹן זְמַן הַקָּצִיר וְהַבְּצִיר - בֵּין שְׁנֵדָר עֲדֵיו,
בֵּין שְׁנֵדָר עַד שְׁנִיגִיָּה, אֵינוֹ אֶסוּר אֲלָא עַד שְׁנִיגִיעַ לֵה.

(לג) שהוא נמשך זמן קבוע, כגון פסח שקבעה בו התורה
שבעה ימים. (לד) שאין לו זמן קבוע, כגון קציר או בציר
שאינו זמן קבוע למשך ימי הקציר והבציר, שלפעמים ימי
הקציר קצרים ולפעמים מרובים - לפי טיב השנה. (לה) כי
אין בדעת הנודר להכניס את עצמו באיסור לזמן בלתי ידוע,
ובודאי כוונתו עד שיגיע ולא יותר.

ט. הָאוֹסֵר עֲצָמוֹ בְּדָבָר עַד הַקִּיץ לֵי - הֲרִי זֶה אֶסוּר
עַד שְׁתַּחֲלִילוֹ אֲנָשִׁי הַמָּקוֹם שְׁנֵדָר בּוֹ לְהַכְנִיס
כְּלָבִּיּוֹת [סל=] **תָּאֲנִים לֵי; 'עַד הַקָּצִיר' - עַד שְׁתַּחֲלִילוֹ**
הָעַם לְקַצֵּר קָצִיר חֲטִיּוֹת, אֲכָל לֹא קָצִיר שְׁעוּרִים לֵה.

(לו) זמן לקיטת תאנים, ונקרא קיץ, על שם שקוצצים
(קוצרים) אותן ביד. (לז) ואפילו אמר: עד שיהיה הקיץ,
אינו אסור אלא עד שיתחילו להכניס מן השדה. (לח) אף
על פי שקציר שעורים הוא קודם לקציר חטים, קציר סתם
הכוונה לקציר חטים.

פֶּרֶשׁ וְאָמַר: 'עַד שְׁנִיגִיעַ הַקִּיץ' - הֲרִי זֶה אֶסוּר עַד
שְׁנִיגִיעַ לֵה [קפלו] **הָעַם רַב הַמַּחְצֵלָאוֹת שֶׁבְּמִקְצָה לֵה,**
שְׁמִינִיטִין עֲלֵיהֶן תָּאֲנִים וְעֵנָבִים לַעֲשׂוֹתָן גְּרוּגְרוֹת*
וְצִמּוּקִים*; **הַכֹּל לְפִי מָקוֹם נִדְרוֹ שֶׁל נֹדֵד.**

(לט) מקום מיוחד בחצר מאחורי הבית שבו שומרים את
פירות. (מ) תאנים יבשות. (מא) ענבים מיובשות. ואחרי
שמכניסים את הפירות מקפלים את המחצלות לשמורן לשנה
הבאה.

י. בִּיצֵד? הֲרִי שְׁנֵדָר בְּבִקְעָה וְאֶסֶר עֲצָמוֹ בְּדָבָר עַד
הַקִּיץ, וְעָלָה לְהַרְמֵב - אֵינוֹ מִסְתַּכֵּל בְּקִיץ שֶׁל מָקוֹם
שֶׁהוּא בּוֹ עֵתָה, אִם הִגִּיעַ אִם לֹא הִגִּיעַ, אֲלָא בְּקִיץ
שֶׁל מָקוֹם שְׁנֵדָר בּוֹ, וְעָלָיו הוּא סוּמָךְ. וְכֵן כָּל
כִּיּוֹצֵא בָּהֶּ.

(מב) בזמן קציצת תאנים. והדבר ידוע, שהקיץ בבקעה
מקדים להגיע.

יא. הָאוֹסֵר • עֲצָמוֹ
בְּדָבָר עַד הַגֶּשֶׁם - הֲרִי
זֶה אֶסוּר עַד זְמַן
הַגֶּשֶׁמִּים, שֶׁהוּא בְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל רֹאשׁ חֹדֶשׁ

השנת הראב"ד

האוסר... כסלו א"א יראה לי כי
יש כאן שבוס והיה לו לומר עד
הגשם זמן הגשם שהוא י"ז
במרחשון כ"י יוסי בין ירדו בין לא
ירדו ואי אפשר עד הגשמים אסורין
עד שירדו גשמים מזמן רביעה
שנייה שהיא מכ"ג במרחשון.

'שְׁאִינִי אוֹכֵל שְׁנֵה' כג' - הֲרִי זֶה אֶסוּר מִיּוֹם לְיוֹם
מִסְפֵּק, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(יה) כגון שעמד בכ"ט באלול. (יט) שדרך בני אדם לקרוא
לתשרי ראש השנה. (כ) עד שנה אחרת באותו יום שנדר.
(כא) שהוסיפו לה אדר שני. (כב) נמצא שאסור בבשר
שלושה עשר חודש. ואין אומרים לא הייתה דעתו אלא על
שנה פשוטה שהיא י"ב חודש, כי בנדרים הולכים אחר לשון
בני אדם, ובלשונם בין שנה פשוטה ובין מעוברת נקראת
שנה. (כג) ולא פירש, לא אחת ולא זו.

ה. 'שְׁאִינִי שׁוֹתֶה יַיִן שְׁבוּעָה זֶה' - אֶסוּר בְּשֶׁאֵר
שְׁנֵי הַשְּׁבוּעִים, וּבְשִׁנַּת הַשְּׁמִטָּה כג'; וְאֵינוֹ מִתֵּר אֲלָא
מִרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. 'שְׁאִינִי שׁוֹתֶה יַיִן
שְׁבוּעָה אַחֶד' - אֶסוּר שָׁבַע שָׁנִים גְּמוּרוֹת, מִיּוֹם
לְיוֹם. אָמַר יוֹבֵל זֶה יג' - אֶסוּר בְּשֶׁאֵר שְׁנֵי הַיּוֹבֵל,
וּבְשִׁנַּת הַחֲמִשִּׁים עֲצָמָה כג'.

(כד) מחזור של שמיטה, שהוא שבע שנים. (כה) שהיא
שייכת למחזור הנוכחי. (כו) שהוא מחזור של חמישים
שנה. (כז) ששנת החמישים נמנית ליובל שעבר ולא לשבוע
הבא.

השנת הראב"ד

שאיני... שני א"א הגרסאות
מתחלפות במלה זו שמצאתי שתי
נוסחאות שאין בהם אלא עד סוף
אדר (שני) [ראשון] ובנוס'
ירושלמית מצאתי [ג"כ] אדר
הראשון, וזו הנוסחה ערבה עלי כי
איני יודע מה בין ראש אדר לסוף
אדר מעתה אי לא ידע דמייעב
ראש אדר וסוף אדר דראשון קאמר
לדברי הכל ואי ידע דמייעב הא
קיי"ל כ"י יהודה דאמר סתם
הראשון קאמר בין ראש אדר בין
סוף אדר.

ו. 'שְׁאִינִי • שׁוֹתֶה יַיִן
עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר -
אִם הָיְתָה שָׁנָה מְעַבְּרָה,
וְלֹא יָדַע שֶׁהִיא מְעַבְּרָה
כְּשֵׁנֵדָר - אֵינוֹ אֶסוּר
אֲלָא עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר
רִאשׁוֹן כג'; וְאִם נָדַר עַד
סוֹף אֲדָר, הֲרִי זֶה אֶסוּר
עַד סוֹף אֲדָר שְׁנִיכֵט. וְאִם

יָדַע שֶׁהָשָׁנָה מְעַבְּרָה, וְנָדַר עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר -
אֶסוּר עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר שְׁנִי.

(כח) כי אומרים שהתכוון לאדר הסמוך לשבט. (כט) כי
התכוון עד סוף כל החודש שנקרא אדר, וזהו סוף אדר שני.
(ל) כי בשנה מעוברת, סתם חודש אדר זה אדר שני.

ז. הָאוֹסֵר עֲצָמוֹ בְּדָבָר עַד הַפֶּסַח - בֵּין שְׁאֵמֶר 'עַד
לְפָנֵי הַפֶּסַח', בֵּין שְׁאֵמֶר 'עַד הַפֶּסַח' - אֵינוֹ אֶסוּר
אֲלָא עַד שְׁנִיגִיעַ בְּלִבְדָּה; וְאִם אָמַר: 'עַד שְׁנִיגִיָּה
הַפֶּסַח' לֵב - הֲרִי זֶה אֶסוּר עַד שְׁנִיגִיעַ הַפֶּסַח. אָמַר
'עַד הַקָּצִיר' אוֹ 'עַד הַבְּצִיר', אוֹ שְׁאֵמֶר 'עַד שְׁנִיגִיָּה
הַקָּצִיר' אוֹ 'הַבְּצִיר' - אֵינוֹ אֶסוּר אֲלָא עַד שְׁנִיגִיעַ.

(לא) לפני הפסח. (לב) משמעו: כל זמן שהוא הווה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בזה. ואם הלכה אחר הפסח, אינה אסורה מלהנות לילה.

(נב) העונש שהטיל עליה שלא תהנה ממנו לפני הפסח, כי התנה שרק עד הפסח לא תהנה ממנו. (נג) כי הוא הדיר אותה שלא תלך לבית אביה עד הסוכות. (נד) איסור הנאה מסתיים לפני הפסח, אין זה פוטר את נדרו, ועדיין עליו לנהוג איסור בנדרו. (נה) כי כבר עבר הזמן שהדיר אותה מלהנות ממנו.

יג. אמר לה: 'שאין את נהנית לי עד החג', אם תלכי לבית אביך עד הפסח - אסורה להנות מיד. ואם הלכה לפני הפסח, ונמצא מהנה אותה - הרי זה לוקה; ואסורה בהניתו עד החג, ומתרת לילך לבית אביה משהגיע הפסח.

(נו) לפני הפסח. (נז) חג סוכות. (נח) גזירה שמה תלך לפני הפסח ונמצא עובר למפרע משום לא יחל. (נט) בידיו ובהסכמתו. (ס) שהרי עברה על תנאי. (סא) אף על פי שעברה על תנאו והלכה לפני הפסח, אינה אסורה ללכת אחרי הפסח, כי לא הדירה ללכת אלא עד הפסח, ומשהגיע הפסח עבר זמן נדרו ואין מקום למנעה מללכת.

פרק יא

נדרי קטן שיודע למי נדר, עד מתי אב מפר נדרי בתו, והפרת נדרי נערה מאורסה.

א. קטן בן שנים עשרה שנה ויום אחד, וקטנה בת אחת עשרה שנה ויום, שנשבעו או שנדרו, בין נדרי אסר^א בין נדרי הקדש^ב - בודקין אותן ושואלין אותן: אם ידעו לשם מי נדרו וישם מי הקדישו ונשבעו - נדריהן קטנים והקדשן הקדש; ואם לא ידעו - אין דבריהם פלוס^ג. וצריכין בדיקה כל השנה כלה - שהיא שנת שנים עשרה לקטנה, ושנת שלש עשרה לקטן.

(א) שאסרו על עצמם לאכול דברים המותרים להם. (ב) שחייבו עצמם בקרבן שאינם חייבים בו. (ג) שהנודר צריך לידור לשם שמים. (ד) שהרי קטנים הם.

ב. כיצד? הרי שנדרו או שהקדישו בתחלת שנה זו, ושאלו אותם ונמצאו יודעין, ונתקיים נדרם, ונדרו נדר אחר, אפלו בסוף שנה זו - צריכין בדיקה, ואחר כך יתקיים; ואין אומרים: 'הואיל

כסלו. הגיע זמן הגשמים - הרי זה מתר, בין ידרו גשמים בין לא ידרו; ואם ידרו גשמים משהגיע עשר במרחשון, הרי זה מתר^ב. ואם אמר 'עד הגשמים' - הרי זה אסור עד שידרו הגשמים; והוא, שידרו מזמן רביעה שניה^ה, שהוא בארץ ישראל ומקומות הסמוכין לה, משלשה ועשרים במרחשון ואילך^ו. ואם פרש ואמר: 'עד שיפסקו הגשמים' - הרי זה אסור עד שיעבר הפסח, בארץ ישראל^ז ובמקומות שהן כמותה^ח.

(מג) היות וכבר ידרו בפועל, בוודאי עדיף משהגיע זמן הגשמים בר"ח כסלו ועדיין לא ידרו שמותר. (מד) כוונתו לירידת גשמים ממש. (מה) ישנם שלושה זמנים שבהם הגשם מתחיל להגיע, והם נקראים רביעה: רביעה בכירה - שבאותה שנה הגשם מגיע מוקדם - ב"ח חשון; הבינונית - בכ"ג חשון; והאפילה (המאוחרת) בר"ח כסלו. (מו) אבל אם ידרו גשמים ב"ח במרחשון עדיין אסור, הואיל ואמר: "עד הגשמים" כוונתו לרביעה שנייה. (מז) שאז מפסיקים הגשמים כליל. (מח) שצריכים לגשמים כמו ארץ ישראל, והנודר בהם פירש כנ"ל, הרי זה אסור עד שיעבור הפסח.

יב. מי שהדיר את אשתו במרחשון ואמר לה: 'שאין את נהנית לי מכאן ועד הפסח, אם תלכי לבית אביך מהיום ועד ספות' - הרי זו אסורה להנות לו מיד^ט, גזרה שמא תלך. ואם הלכה לפני הפסח, והרי הוא מהנה אותה לפני הפסח - הרי זה לוקה^י.

(מט) אף על פי שעדיין לא הלכה. (נ) ונמצא בעלה עובר למפרע משום: לא יחל. (נא) בעלה לוקה שהרי הדירה ועובר על נדרו אם מהנה אותה, אבל היא אינה לוקה שהרי לא נדרה כלל.

השנת הראב"ד

עבר... איסור א"א חיי ראשי צורת ההלכה אינה כן דאפילו רב יהודה דמחמיר ועליה מקשינן ממתני' מרחץ להאי בל יחל דאי אתהני קודם הפסח קאמר אבל לאסור בהנאתו בדלא הלכה לפני לא אמר אלא ודאי אי נהנית לו קודם הפסח חייב למנעה מליילך לבית אביה עד החג כדי שלא יחול עליו בל יחל למפרע.

עבר • הפסח, אף על פי שהלך התנאי^{יב} - הרי זה אסור לנהוג חליץ בנדרו^{יג}, ולהניחה שתלך ותתנה; אלא נהוג בה אסור עד החג [סוכות] כמו שנדר, ואף על פי שתלה הנדר באסור זמן שעבר^{יד}. וכן כל פיוצא

ראש חודש כסלו: התיווך עם הל' תענית פ"ג הי"א - לקו"ש ח"י ע' 215. הלכה ב: ביאור ההלכה באריכות ויישוב קושיות הנו"כ במקור הדין - לקו"ש חכ"ח ע' 191, יין מלכות סע"ט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ו. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים, שְׁבַת שְׁתִּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד נִדְרִיָּה קִימִין? בְּשָׁלָא הֵיטָה בְּרִשּׁוֹת הָאָבִי אוֹ בְּרִשּׁוֹת הַבֶּעַל; אָבֵל אִם הֵיטָה בְּרִשּׁוֹת הָאָב - אָפֵלוּ הַגְּדִילָה, וְהָרִי הִיא נֶעְרָה" - אָבִיָּה מִפֶּר כָּל נִדְרִיָּה וְכָל שְׁבוּעוֹת שֶׁתִּשְׁבַּע בְּיוֹם שְׁמָעוֹ, שְׁנָאֵמֶר²⁰: "כָּל נִדְרִיָּה וְאִסְרִיָּה וְגו' כִּי הִנֵּיא אָבִיָּה אֵתָה".

(טז) כגון שבגרה או שנשאת ונתגרשה. (יז) נערה נקראת מיום שהגיעה לגיל שתיים עשרה ויום אחד והביאה שתי שערות, עד שש חודשים מיום זה, שאז נקראת בוגרת.

ז. וְעַד מַתִּי הָאָב מִפֶּר? עַד שֶׁתִּכְבֵּר. בְּגֵרָה - אִינוּ מִפֶּר לָהּ, וְהָרִי כָּל נִדְרִיָּה וְשְׁבוּעוֹתֶיהָ כְּנִדְרֵי אֶלְמָנָה וְגֵרוּשָׁה, שְׁנָאֵמֶר בֵּהֶן²¹: "כָּל אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ, יָקוּם עָלֶיהָ".

ח. וּמֵאִימְתִי מִפֶּר הַבֶּעַל נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ וְשְׁבוּעוֹתֶיהָ? מִשְׁתַּכְּנֵס לַחֲפָה"י. וְהוּא מִפֶּר לְעוֹלָם, עַד שֶׁיִּגְרַשְׁנָהּ וְיִגְיַע הַגֵּט לִידָהָ. הֵיטָה מְגִרְשֶׁת מִסְּפָקִי, לֹא יָפֵר לָהּ; נִתֵּן לָהּ גֵּט עַל תְּנָאִי אוֹ לְאַחַר זְמַן כֵּא, לֹא יָפֵר בְּיָמִים שְׁבִינְתָּם²².

(יח) משיביא אותה לתוך ביתו, ויטייחד עמה. (יט) כגון שזרק לה גט ברשות הרבים, ספק קרוב לו ספק קרוב לה. (כ) כשיתקיים התנאי תהיה מגורשת, ועדיין לא התקיים התנאי. (כא) שאמר לה: הרי זה גיטך, ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום. (כב) שבין נתינת הגט לתחולתו הסופית.

וְכֵן מִי שֶׁשְׁמָעָה שְׁמַת בַּעֲלָהּ, וְנִשְׁאָתָה, וְהָרִי בַּעֲלָהּ קִימִי²³, וְכָל פִּיּוּצָא בָּהּ - אֵין הַבֶּעַל הָרָאשׁוֹן וְלֹא הָאֲחֵרוֹן מִפְּרִין נִדְרִיָּה²⁴; הֵיטָה מִחֲבִיבִי לְאוֹיִבִי²⁵, וְאֵין צְרִיף לֹמֵר מִחֲבִיבִי עֲשֵׂה יי - , וְהִפֵּר נִדְרִיָּה - הָרִי אֵלּוּ מוֹפְרִין.

(ג) שבעלה הראשון בא חי ונמצא לפניו, ודינה שצריכה להתגרש מזה ומזה. (כד) כי כל עיקר סיבת הפרת נדרים על ידי הבעל, היא כדי שלא תתגנה על בעלה, ובמקרים אלו זה לא קיים. (כה) שאיסור הנישואין נלמד מאיסורי לא תעשה. (כו) שאיסור הנישואין נלמד ממצוות עשה (והדין שקידושין תופסים בהם מהתורה).

ט. נֶעְרָה מֵאֲרֻשָּׁה יי - אֵין מִפֶּר נִדְרִיָּה, אֲלֹא הָאָב עַם הַבֶּעַל כְּאֶחָד; וְאִם הִפֵּר הָאֶחָד לְבָדוֹ, אִינוּ

וְנִמְצָאוּ יוֹדְעִין בְּתַחֲלַת הַשָּׁנָה, אֵין צְרִיכִין בְּדִיקָה', אֲלֹא בּוֹדְקִין כָּל הַשָּׁנָה הַזֹּאת כָּלָה.

(ה) שתיים-עשרה לקטן, ואחת-עשרה לקטנה. (ו) אם ידעו לשם מי נדרו.

ג. קִדְּם הַזְּמַן הַזֶּה - אִף עַל פִּי שְׁאֲמָרוּ: 'יוֹדְעִין אֲנוּ לְשֵׁם מִי נִדְרָנוּ וּלְשֵׁם מִי הִקְדָּשְׁנוּ' - אֵין נִדְרִיָּהם נִדְרִים, וְאֵין הִקְדָּשָׁן הִקְדָּשִׁי. וְאַחַר הַזְּמַן הַזֶּה, שְׁנִמְצָא הֵפֶן כֵּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, וְהִבַּת בַּת שְׁתִּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד - אִף עַל פִּי שְׁאֲמָרוּ: 'אֵין אֲנוּ יוֹדְעִין לְשֵׁם מִי נִדְרָנוּ וּלְשֵׁם מִי הִקְדָּשְׁנוּ' - דְּבִרְיָהּ קִימִין²⁶, וְהִקְדָּשָׁם הִקְדָּשִׁי וְנִדְרִיָּהם נִדְרִים, אִף עַל פִּי שְׁלֹא הִבִּיאוּ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת²⁷. וְזוֹ הִיא 'עוֹנֶת הַנְּדָרִים' הָאֲמֹרָה בְּכָל מָקוֹם.

(ז) שהרי קטנים הם. (ח) שכבר גדולים הם ואינם נחשבים כשטים (שאינן נדרים נדר). (ט) במקומות הערווה, שהם סימני גדלות, והם אינם נחשבים גדולים לכל הדינים בתורה. (י) קטן בן שתיים-עשרה, וקטנה בת אחת-עשרה.

ד. הוֹאִיל וְהִגִּיעוּ לְשָׁנִי הַגְּדוֹלִים - נִדְרִיָּהם קִימִין, אִף עַל פִּי שְׁלֹא הִבִּיאוּ סִמְנִין, וְעַדִּין לֹא נִעְשׂוּ גְדוֹלִים לְכָל דָּבָר; וְדָבָר זֶה מִדְּבָרֵי תוֹרָה, שֶׁהַמִּפְלָא"י הַסְּמוּךְ לְאִישִׁי - הִקְדָּשׁוֹ הִקְדָּשׁ וְנִדְרֵיו שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת²⁸.

(יא) מי שהגיע לפרק זמן שהוא ראוי להפלות ולפרש לשם מי נודרים, וזה במלאות י"ג לבן וי"ב לבת, אף על פי שאינו יודע עדיין להפלות. (יב) סמוך לכלל גדול, ואינו גדול כי הוא עדיין לא הביא שתי שערות.

אִף עַל פִּי שֶׁנִּדְרִיָּהם קִימִין, אִם חָלְלוּ נִדְרָן, אוֹ נִשְׁבְּעוּ וְהִחֲלִיפוּ - אֵינָן לוֹקִין, עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ וְיִבִּיאוּ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת²⁹.

(יג) כי אינם נעשים גדולים לענין עונשים עד שיגדלו ויביאו שתי שערות.

ה. הִקְדִּישׁוּ, וּבֹא הַגְּדוֹל וְנִהְיָה מִן הִקְדָּשׁ שֶׁהִקְדִּישׁוּ - לֹקָה יי; מִפְּנֵי שֶׁנִּדְרִיָּהּ נִדְרִים מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ³⁰.

(יד) כדין כל הנהגה מהקדש. (טו) בהלכה הקודמת, שהמפלא הסמוך לאיש הקדישו הקדש מדין תורה.

20. במדבר-מטות, ל, ו. 21. במדבר-מטות, ל, י.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(לב) כיון שלא נגמרה כל ההפדה, ביחד עם האב, והארוס מת - התבטלה ההפדה שלו.

טז. שָׁמַע אָבִיהָ וְלֹא שָׁמַע הָאָרוֹס, וּמָת בּוֹ בַּיּוֹם הָאָרוֹס, אוֹ שִׁשְׁמַע גַּם הָאָרוֹס וְהִפְרִיג אוֹ שִׁתְּקִי, וּמָת בּוֹ בַּיּוֹם לֵה - נִתְּרוּקְנָה [עברה] רְשׁוּת לְאָב, וְהָאָב יָכוֹל לְהִפְרִיג; שָׁמַע הָאָרוֹס וְקִיִּים לֵי, וּמָת בּוֹ בַּיּוֹם, אוֹ שִׁשְׁמַע וְשִׁתְּקִי, וּמָת בַּיּוֹם שְׁלֹאֲחִירוּלָה - אֵין הָאָב יָכוֹל לְהִפְרִיג.

(לג) בו ביום. (לד) לא היפר ולא קיים. (לה) ולא הספיק לגלות דעתו עד שמת. ויתכן, אילו היה כאן היה מפר לה באותו יום, אלא שמיתתו גרמה לו. (לו) הרשות להפר עברה כולה לאב. (לז) אישר את הנדר. (לח) שאז גילה דעתו שאינו רוצה בהפרת הנדר, ונזח לו בנדרה. (לט) שהרי קיימו הארוס, ואין הפרת האב מועילה במקום הארוס.

יז. גִּרְשָׁה הָאָרוֹס אַחֵר שִׁשְׁמַע - הָרִי זֶה סָפֵק, אִם הַגְּרוּשִׁין כְּשִׁתְּיָקָה, וְיִפְר הָאָב עִם הַבַּעַל הָאֲחֵרוֹן שִׁיֵּאָרֵס בּוֹ בַּיּוֹם, אוֹ הַגְּרוּשִׁין כְּמוֹ שְׁקִיִּים אָרוֹס רֹאשׁוֹן^מ, שֶׁכֶּפֶר נִתְּקִימוֹ הַנְּדָרִים^{מא}.

(מ) מכיון שיודע הארוס שלא יוכל להפר לה את הנדר אחר הגירושין, הרי זה כאילו קיים את הנדר. (מא) ואין הפרת האב מועילה כאשר הארוס מקיים את הנדר.

יח. שָׁמַע^{מב} הָאָב וְהִפְר לָהּ וּמָת הָאָב, וְאַחֵר כָּף שָׁמַע הַבַּעַל - אָפְלוּ שָׁמַע הַבַּעַל קִדְּם שְׁמִימוֹת הָאָב^{מג}, לֹא נִתְּרוּקְנָה רְשׁוּת לַבַּעַל, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִפְר לְעוֹלָם אַחֵר מוֹת הָאָב; שְׁאִין הָאָרוֹס מִפֶּר אֶלָּא בְּשִׁתְּפוֹת^{מד}.

(מב) בהיותה ארוסה. (מג) ולא הספיק להפר, למרות שהיה ראוי להפר באותה שעה. (מד) עם האב ובחייו, ומכיון שמת האב בטלה הפרתו.

יט. שָׁמַע אָרוֹס וְהִפְר לָהּ וּמָת, וְאַחֵר כָּף שָׁמַע הָאָב, אוֹ שִׁשְׁמַע הָאָב וְהִפְר לָהּ, וּמָת הַבַּעַל קִדְּם שִׁשְׁמַע - אֵין הָאָב לְבָדוֹ יָכוֹל לְהִפְר נְדָרִים אֵלוֹ שֶׁנִּרְאוּ לְאָרוֹס רֹאשׁוֹן, אֶלָּא בְּשִׁתְּפוֹת אָרוֹס אַחֵרוֹן, אִם נִתְּאָרְסָה בּוֹ בַּיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

כ. נִדְרָה וְהִפְר לָהּ אָבִיהָ לְבָדוֹ, וְלֹא שָׁמַע הָאָרוֹס עַד שֶׁנִּכְנְסָה לְרִשְׁתּוֹ^{מה} - אֵינוֹ יָכוֹל לְהִפְר; שְׁאִין הַבַּעַל מִפֶּר נְדָרִי אָרוֹסָתוֹ אַחֵר שֶׁנִּשְׁאָת; אֶלָּא קִדְּם שִׁתְּכִנְסָה לְרִשְׁתּוֹ, הוּא שֶׁמִּפֶּר בְּשִׁתְּפוֹת הָאָב^{מי}.

(מה) לחופה ונשאת לו. (מו) ומשנשאת כבר יצאה מרשות

מוֹפֶר. הִפֶּר הַבַּעַל לְבָדוֹ, וְעִבְרָה עַל נְדָרָה קִדְּם שִׁיֵּפֶר הָאָב - אֵינָה לּוֹקָה.

(כו) שנתקדשה ועדיין לא נכנסה לחופה.

לי. מָת הָאָרוֹס - חִזְרָה לְרִשְׁתּוֹ אָבִיהָ, וְכָל שִׁתְּדִרְכָּה - הָאָב מִפֶּר, כְּשֶׁהָיָה קִדְּם שִׁתְּאָרֵס. מָת הָאָב אַחֵר שֶׁנִּתְּאָרְסָה, וְנִדְרָה אַחֵר מוֹתוֹ - אֵין הַבַּעַל מִפֶּר; שְׁאִין הַבַּעַל מִפֶּר נְדָרִי אֲשֶׁתוֹ עַד שֶׁתִּכְנַס לַחֲפָה.

(כח) לאחר מות הארוס.

לא. נִעְרָה אָרוּסָה שֶׁנִּדְרָה, וְשָׁמַע אָבִיהָ וְלֹא שָׁמַע אָרוּסָה, וְנִתְּגַרְשָׁה בּוֹ בַּיּוֹם, וְנִתְּאָרְשָׁה לְאַחֵר בּוֹ בַּיּוֹם^{כט}, אָפְלוּ לְמֵאָה - אָבִיהָ וּבַעֲלָהּ הָאֲחֵרוֹן מִפְּרִין נְדָרֶיהָ שֶׁנִּדְרָה בְּפָנֵי אָרוֹס רֹאשׁוֹן; מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יָצָאת לְרִשְׁתּוֹ עֲצָמָה שְׁעָה אַחַת, שֶׁעַדִּין הִיא בְּרִשְׁתּוֹ הָאָב מִפְּנֵי שֶׁהִיא נִעְרָה.

(כט) הדגש שהתארסה בו ביום, כי האב יכול להפר רק ביום ששמע את הנדר.

לב. אָבִל הָאִשָּׁה הַנְּשׂוּאָה שֶׁנִּדְרָה, וְלֹא הִפֶּר לָהּ בַּעֲלָהּ, וְגִרְשָׁה בּוֹ בַּיּוֹם, וְהִחֲזִירָהּ בּוֹ בַּיּוֹם - אֵינוֹ יָכוֹל לְהִפְר; שֶׁהִרִי יָצָאת לְרִשְׁתּוֹ עֲצָמָה אַחֵר שֶׁנִּדְרָה. אֵף עַל פִּי שֶׁנִּדְרָה בְּרִשְׁתּוֹ, וְהִיא עֲתָה בְּרִשְׁתּוֹ - הוֹאִיל וְיָצָאת לְרִשְׁתּוֹ עֲצָמָה בִּינְתָּיִם, נִתְּקִימוֹ נְדָרֶיהָ^ל.

(ל) ובאותו הזמן גם אביה אינו יכול להפר לה, כי מרגע שנישאה בפעם הראשונה יצאה מרשותו. (לא) ואין הבעל יכול להפר נדריה שקדמו לנישואים.

לג. נִעְרָה מֵאֲרֻשָּׁה שֶׁנִּדְרָה, וְלֹא שָׁמַע אָבִיהָ וְלֹא בַּעֲלָהּ, וְנִתְּגַרְשָׁה וְנִתְּאָרְסָה לְאַחֵרִים, אָפְלוּ לְאַחֵר בְּמֵה יָמִים - כְּשִׁשְׁמַע הָאָב וְהָאָרוֹס הָאֲחֵרוֹן - מִפְּרִין נְדָרֶיהָ שֶׁנִּדְרָה בְּפָנֵי אָרוֹס רֹאשׁוֹן, הוֹאִיל וְלֹא שָׁמַע אוֹתָם הָאָרוֹס הָרֹאשׁוֹן.

לד. נִעְרָה מֵאֲרֻשָּׁה שֶׁנִּדְרָה, וְשָׁמַע אָבִיהָ לְבָדוֹ וְהִפֶּר לָהּ, וּמָת הָאָרוֹס קִדְּם שִׁשְׁמַע, וְנִתְּאָרְסָה בּוֹ בַּיּוֹם, אָפְלוּ לְמֵאָה - אָבִיהָ וְאָרוּסָה הָאֲחֵרוֹן מִפְּרִין נְדָרֶיהָ שֶׁנִּדְרָה בְּפָנֵי אָרוֹס רֹאשׁוֹן שֶׁמָּת קִדְּם שִׁשְׁמַע.

לו. שָׁמַע אָרוֹס רֹאשׁוֹן, וְהִפֶּר וּמָת^{לז}, וְאַחֵר כָּף שָׁמַע הָאָב, וְנִתְּאָרְסָה לְאַחֵר בּוֹ בַּיּוֹם - אָבִיהָ עִם הָאָרוֹס הָאֲחֵרוֹן מִפְּרִין נְדָרֶיהָ.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ד סיון - ספר הפלאה - הלכות נדרים

קכט מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם
אביה, ומאותו רגע בעלה יכול להפר לה רק מה שנדרת
משעת הנישואין והלאה. (סב) שהרי מת הארוס וחזרה לרשות אביה
לגמרי, ואף על פי שהיבם קיים.

כה. נערה שהשיאה אביה^ס, ונתאלמנה או
נתגרשה מן הנשואין - הרי זו פיתומה בחיי
האב^ס, ואין האב מפר נדריה, ואף על פי שעדין
היא נערה.

(מז) הואיל ולא תועיל לה הפרה לאחר נשואיה.
(מח) אפילו אלה שלא שמעתי עליהם כלל.
כא. וכן הבעל^ט - עד שלא תפנס לרשותו, אומר
לה: 'כל נדרים שנדרת משארסיתך עד שלא תפנסי
בתוך ביתי, הרי הן מופרין'; שהבעל מפר נדרי
אשתו, אף על פי שלא שמע אותם.

(מט) כשהוא תלמיד חכם. (נ) וכן האב.
כב. הלך האב עם שלוחי הבעל^א, או שהלכו
שלוחי האב עם שלוחי הבעל - עדין אביה ובעלה
מפרין נדריה^ב. מסר האב לשלוחי הבעל^ג, או
שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל - אין האב יכול
להפר, שהרי יצאת מרשותו^ד, ולא הבעל יכול
להפרי^ה, שאין הבעל מפר בקודמין^ו, כמו שבארנו.

(נא) שבאו להביאה לבית בעלה. (נב) שכל עוד שהאב או
שלוחי עמה, עדיין לא יצאה מרשותו. (נג) ולא הלך עמה.
(נד) כשמסרה לשלוחי, ושוב אין לו זכות בה. (נה) נדריה
שנדרה לפני מסירתה. (נו) מה שנדרה קודם נישואיה.

כג. שומרת יבם^ז - אפלו עשה בה יבמה
מאמרי^ח, ואפלו יבם אחד ליבמה אחת^ט - אינו
מפר נדרי יבמתו, עד שייבא עליה.
(ז) אשה שמת בעלה בלא בנים, והיא זקוקה לאחיו
להתייבם. (ח) חכמים תיקנו שלפני שייבם אותה, צריך
לקדש אותה. (ט) שאין שם אחים אחרים אלא יבם זה,
וכן אין שם נשים אחרות להתייבם אלא זו, באופן שהיא
זקוקה בהחלט ליבם זה.

כד. היתה יבמתו נערה מארשה לאחיו^י, ואביה
קיים - אין היבם עם האב מפרין נדריה פאחת^{יא},
אלא האב לבדו הוא שמפר כל שתדרי^{יב}; ואפלו
עשה בה היבם מאמר, אינה פנערה מארשה -
שאין המאמר קונה ביבמה קנן גמור, כמו
שבארנו^{יג}.

(ס) המת, שלא הספיק להכניסה לחופה. (סא) כדין נערה
א. כל הנדרים והשבועות - האב מפר ביום
שמעו, שנאמר^{יד}: "כל נדריה ואסריה". אבל הבעל
אינו מפר אלא כל נדרים ושבועות שיש בהן ענוי
נפש^{טו}, או שהן בדברים שפינו לבינה^{טז}, כגון
שנשבעה או שנדרה שלא תכהל^{יז}, או שלא
תתקשט^{יח} - שנאמר^{יט}: "בין איש לאשתו".

(א) כגון נדרה שלא תאכל היום וכדומה. (ב) דברים
הגורמים איבה בינו לבינה. (ג) שלא תצבע את עיניה
בצבע כחול. (ד) ובעלה מקפיד שלא תיראה מנוולת.
(ה) פסוק זה נאמר בסוף פרשת נדרים, מכאן למדו שהבעל
מפר נדרים שבינו לבין אשתו.

ב. ומה בין נדרים שיש בהן ענוי נפש, לדברים
שפינו לבינה? שהנדרים שיש בהם ענוי נפש -
מפר לעצמו ולאחרים; ושפינו לבינה - לעצמו
מפר, לאחרים אינו מפר.

(א) כגון נדרה שלא תאכל היום וכדומה. (ב) דברים
הגורמים איבה בינו לבינה. (ג) שלא תצבע את עיניה
בצבע כחול. (ד) ובעלה מקפיד שלא תיראה מנוולת.
(ה) פסוק זה נאמר בסוף פרשת נדרים, מכאן למדו שהבעל
מפר נדרים שבינו לבין אשתו.

ב. ומה בין נדרים שיש בהן ענוי נפש, לדברים
שפינו לבינה? שהנדרים שיש בהם ענוי נפש -
מפר לעצמו ולאחרים; ושפינו לבינה - לעצמו
מפר, לאחרים אינו מפר.

22. יבום וחליצה, ב, א. 23. במדבר-מטות, ל, ו. 24. שם, פסוק יז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מדינה אחרת. (ט) הואיל ואין זה עינוי נפש אלא דבר שבינו לבינה.

ח. וכן אם נדרה שלא להנות לבגדים - אף על פי שאין הפעל בכלל^{כא}, יש לו להפר משום דברים שבינו לבינה, שלא יהיה זקוק להאכילה משלו בלבד. וכן אם אסרה הנזתה על אמה פלה, כגון כל היהודים או כל הישמעאלים - הרי זה יפר.

כ. מן הבריות. (כא) שלא התכוונה לאסור הנאתה ממנו, וגם אם לא יפר - הרי היא מותרת ליהנות ממנו.

ט. האשה שאמרה לבעלה: 'הנאת תשמישי אסורה עליך' - אינו צריך להפריכ^{כב}; הא למה זה דומה? לאוסר פרות חבירו על בעל הפרות^{כג}. וכן הוא שאמר לה: 'הנאת תשמישי אסורה עליך' - לא אמר כלום; מפני שהוא משעבד לה בשארי פסות ועונה^{כד}, כמו שבארנו בהלכות אישות.

כב. שמשועבדת היא לו להנאתו. (כג) שאין הנדר חל, כי אין אדם אוסר חבירו בדבר שאינו שלו. (כד) מזונותיה. (כה) חיי אישות.

אבל אם אמרה לו: 'הנאת תשמישך אסורה עלי' - צריך להפר; ואם לא הפר - הרי זה אסור לשמשה, שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו^{כו}.

(כו) כי יש לה רשות לאסור הנאת תשמישה על עצמה.

י. אמרה: 'יקדשו ידי לעושיהן'^{כז} [לה], או שנדרה שלא יהנה במעשה ידיה - אינו נאסר במעשה ידיה, מפני שידיה משעבדין לז^{כח}; אף על פי שאמרו: 'השחרורכס והחמץל וההקדשלא מפקיעין השעבוד', חכמים עשו חזק לשעבוד הפעל^{כט}, שאינה יכולה להפקיעו, מפני שהוא מדבריהם^ל. אבל צריך הוא להפר, שמא יגרשנה^{לא} לז^{לב}.

כז. שהתכוונה להקדיש את מעשי ידיה להקדש, וממילא אסור לבעלה ליהנות מהם. (כח) מעשה ידיה של האשה שייכים לבעל. (כט) לוה ששיעבד את עבדו הכנעני למלוה תמורת חובו, וחזר הלווה ושחרר את העבד, הרי נפקע השיעבוד והעבד משוחרר, והמלווה גובה את חובו ממקום אחר. (ל) ישראל ששיעבד את החמץ שלו לבעל חוב, והגיע פסח, איסור חמץ בפסח מפקיע מהשעבוד ואי אפשר לגבות ממנו את החוב. (לא) לוה ששיעבד את שורו למלוה לגבות את חובו מהשור, והקדיש אותו לקורבן

(ו) הנדר מופר לגמרי, בין אם זה נדר שנוגע לבעל, ובין אם זה נדר שנוגע לאחרים. (ז) הנדר מופר רק כלפי הבעל, אך כלפי אחרים הנדר קיים, כפי שמסביר להלן.

ג. כיצד? נדרה שלא לאכל בשר^א, מפר לה ותהיה מתרת לאכל עם כל אדם לעולם^ב. אסרה עליה תשמישי כל איש שעבד^ג, יפר חלקו ותהיה משמשתו; וכשימות או יגרשנה, הרי היא אסורה בתשמיש כל אדם^ד. וכן כל פיוצא בזה.

ח. הרי זה נדר שיש בו עינוי נפש. (ט) אפילו לאחר שתגרש או תתאלמן מבעלה זה. (י) חיי אישות, והרי זה דבר שבינו לבינה. (יא) כי בדברים שבינו לבינה אינו מפר לאחרים.

ד. אחד ענוי גדול^א, ואחד ענוי קטן^ב, ואחד ענוי שהוא לזמן מרבה, או לפי שעה - הכל מפר הבעל.

(ב) כגון רחיצה או שתיה. (ג) כגון כחול וקישוט.

ה. כיצד? נדרה או נשבעה שלא תרחץ היום, או שלא תשתה יין היום, או שלא תאכל דבש היום^א, וכן אם נדרה שלא תכחל היום, או שלא תלבש רקמה היום^ב - מפר. וכן כל פיוצא באלו.

(ד) כל אלה נחשבים עינוי גדול. (טו) אריג צבעוני.

אפלו נדרה ממאכל רע^א, או ממין שלא טעמה אותו מימיה - הרי זה יפר.

(טז) שהוא רע ומזיק לבריאותה, אבל הוא טוב ובריא לאחרים, והיא משתוקקת לאכול אותו, ולכן נדרה כדי למנוע מעצמה לאכול - ולכאורה אין זה עינוי כלל.

ו. נדרה משתי כפרות, באחת יש לה ענוי^א, ובאחת אין לה בה ענוי - מפר לזו שמתענה בה, ואינו מפר לזו שאין בה ענוי.

(ז) כגון שאחת היתה פת נקיה, ואם לא תאכל ממנה תתענה, ואחת היתה פת סובין שאפילו אם לא תאכלנה לא תתענה.

ז. נדרה שלא תאכל תאנים של מדינה זו, יפר משום דברים שבינו לבינה - שעסק [=טירת] גדול הוא לו להטפל ולהביא לה ממדינה אחרת^א. לפיכך^ב אם מת או גרשה, או שהביא לה איש אחר מפרות אותה מדינה - הרי אלו אסורין עליה; שאינו מפר לאחרים בדברים שבינו לבינה.

(ח) אבל אין זה עינוי נפש, שהרי יכולה לאכול מפירות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ד סיון - ספר הפלאה - הלכות נדרים קלא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עשרים וארבע שעות. (מה) שהיום הולך אחר הלילה שקדם לו. (מו) אבל לא בלילה שלאחריו.

נְדָרָה בְּסוֹף הַיּוֹם עִם חֲשֻכְהָּ - אִם הָפֵר לָהּ עַד שֶׁלֹא תִחַשֵׁף, מוֹפֵר; וְאִם לֹא הָפֵר לָהּ עַד שֶׁחֲשֻכָהּ, אֵינוּ יָכוֹל לְהַפְרֶמָּה.

(מז) סמוך לחשיכה. (מח) שהלילה שלאחריו נחשב ליום הבא, ואין זה "ביום שמעו".

טז. ומה הוא זה שפתיב בתורה, "מיום אֶל יום" ^{מט}? ללמד שמופר בלילה, אם נדרה בלילה; וכן מפר כל היום ^{נא}, כמו שבארנו.

(מט) שמשמעו לכאורה "מעת לעת". (נ) שמשמעו יום שלם אפילו בלילה, ולא כמשמעות הפשוטה של "ביום שמעו" ביום ולא בלילה. (נא) שאפילו נדרה בתחילת הלילה, יכול הוא להפר עד סוף היום שלאחריו.

נדרה ושהת פמה ימים, ואחר כך שמע האב או הפעל - הרי זה מפר ביום שמועו, וכאלו נדרה בעת ששמע, שנאמר ²⁶: "ביום שמועו", לא ביום נדרה בלבד.

יז. נערה מארשה שנדרה, ושמע אביה והפר לה, ולאחר ימים שמע הארוס, והפר ביום שמועו - אין זה מופר, שנאמר ²⁷: "ואם הניא אביה אתה ביום שמועו וגו', ואם היו תהיה לאיש, ונדרה עליה וגו', ושמע אישה ביום שמועו" וגו' - הא למדת, שאחר שהפר האב ושמע הארוס, הרי זה מפר ביום שמוע האב. והוא הדין אם שמע ארוס והפר, ואחר פמה ימים שמע האב והפר ביום שמועו - שאינו מופר.

(נב) הכוונה ששמיעת הארוס צריכה להיות ביום ששמע האב.

ומנין שבנערה מארשה הפתיב מדבר? שהרי הוא אומר למטה [=בהמשך הכתוב]: "ואם בית אישה נדרה וגו' ושמע אישה והחריש לה" וגו' ²⁸ - מכלל, ש"אישה" האמור למעלה [=לפני כן] - ארוס, כמו שבארנו.

(נג) אולי משמעות הכתוב: "ואם היו תהיה לאיש" לנשואה גמורה. (נד) ופסוק זה בנשואה מדבר, שבעלה מפר לה לבדו.

- הרי זה קדוש, והמלווה גובה את חובו ממקום אחר - אם כן במקרה שלנו, ההקדש צריך להפקיע את שיעבוד מעשי האישה מהבעל. (לב) על מעשה ידי אשתו. (לג) מדברי חכמים. (לד) ואז חול נדרה, כי מרגע שגירשה מעשה ידיה אינם משועבדים לו. (לה) אם ירצה להחזיר את גרושתו, הוא לא יוכל להחזירה, כי כל מעשה ידיה הקדש, ואין אפשרות שהוא לא ייהנה ממעשה ידיה.

יא. נשבעה או נדרה שלא ינה בה' לא אבי בעלה ולא אחיו ושאר קרוביו - אינו יכול להפר; וכן אם נדרה 'שלא אתן מים לפני בהמתך, ותכן לפני בקרך', וכיוצא בדברים אלו שאין בהן ענוי, ואינן מדברים שבינו לבינה, ואינן ממלאכות שהיא חובת בה' - הרי זה אינו יכול להפר.

(לו) ממנה, או ממעשה ידיה. (לז) כי על מלאכה שהיא חייבת בה, אין נדרה חל, הואיל והיא משועבדת לו.

יב. יש לפעל ולקאב להפר נדרים שעדיין לא חלו, ולא נאסרה בהן. פיצד? כגון שאמרה: 'היין אסור עלי, אם אלף למקום פלוני' - הרי זה מפר, אף על פי שעדיין לא הלכה ולא נאסרה. וכן כל כיוצא בזה.

יג. האב או הפעל שאינן שומעין ^{לח} - אינן מפרין, אף על פי שהפעל מפר נדרים שלא שמוע ^ט; הראוי לשמוע, אין השמיעה מעבכת בו.

(לח) שהם חרשים שמדברים ואינם שומעים. (לט) שאומר: כל נדרים שנדרה אשתי (אפילו לא שמעתי), יהיו מופרים. וכמו כן האב. (מ) אבל זה שהוא חרש ואינו ראוי לשמוע - אינו מפר.

יד. השוטה אינו מפר ^{מא}, בין אב בין פעל. הקטן אין לו אישות ^{מב}, לפיכך אינו מפר. והפעל מפר נדרי שתי נשיו פאחת ^{מג}; וכן האב מפר נדרי שתי בנותיו פאחת.

(מא) כיון שאין לו דעת, אין מעשיו כלום. (מב) חכמים לא תיקנו נישואין בקטן. (מג) שאומר לשתייה: מופר לכן.

טו. הפרת נדרים כל היום, ואינה מעת לעת ^{מד}. פיצד? נדרה בתחלת ליל שני, הרי זה מפר אותו הלילה, וכל יום שני ^{מה}; נדרה ביום שני בתחלת היום, מפר כל אותו היום ^{מו}.

(מד) משעת שמיעה ביום זה עד למחר באותה שעה, שהן

25. במדבר-מטות, ל, טו. 26. במדבר-מטות, ל, ו; ל, יג. 27. במדבר-מטות, ל, רח. 28. במדבר-מטות, ל, יא-יב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יח. שְׁמַע הָאֵב אוּ הַבַּעַל, וְשָׁתַק כְּדִי לְעַצְרָהּ^ה - אָף עַל פִּי שְׁלֹא הָיָה בְּלִבּוֹ לָקִים נְדָרָה - הוֹאִיל וְעֵבֶר הַיּוֹם וְלֹא הָפֵר וְלֹא בָטַל, נִתְקַיְּמוּ נְדָרֶיהָ.

(סו) להיות נזירה. (סז) שאסרה על עצמה יין זה, ואמרה שיהיה עליה כקרבן. (סח) שיום ידיעתו כיום שמועתו.

(נה) שתהא סבורה, שדעתו לקיים נדרה, והוא אינו מתכוון לכך, אלא שיפר לה לאחר מכאן.

נְדָרָה, וְהָפֵר לָהּ הָאֵב אוּ הַבַּעַל, וְהִיא לֹא יָדְעָה שֶׁהָפֵר, וְעֵבֶרָה עַל נְדָרָה אוּ עַל שְׁבוּעָתָהּ בְּזֵדוֹן - הָרִי זֶה פְּטוּרָהּ^י. וְאָף עַל פִּי שֶׁנִּתְכַּנְּנָה לְאִסּוּר, הוֹאִיל וְנִעְשָׂה הִתְרָה^י - פְּטוּרָהּ; וְעַל זֶה נֶאֱמַר²⁹: "וְהָיָה יְסֻלַּח לָהּ, כִּי הִנֵּיא אֲבִיהָ אֶתָּה". וּמִכֵּין אוֹתָהּ מִכַּת מִרְדּוּתָהּ^י, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְכַּנְּנָה לְאִסּוּר.

(נו) ממלקות. (נז) לפני שעברה. (נח) מכות מדרכבן, כדי להוכיחה שלא תהא מזידה.

יט. נְדָרָה וְעֵבֶרָה עַל נְדָרָה קִדְּם שְׁיִפֵּר לָהּ אֲבִיהָ אוּ בַּעַלָּהּ - אָף עַל פִּי שֶׁשָּׁמַע בּוֹ בְּיוֹם וְהָפֵר לָהּ, הָרִי זֶה חֵיבֵת עַל דְּבָר שֶׁעֵבֶרָה בּוֹ^{יט}, אִם מְלָקוֹת^י - מְלָקוֹת, וְאִם קֶרְבֵּן^{סא} - קֶרְבֵּן.

(נט) שבהפרת הבעל לא נעקר הנדר מעיקרו אלא הותר מכאן ולהבא, נמצא שעברה על נדרה באיסור. (ס) שעברה על נדרה. (סא) כגון שנשבעה שבועת ביטוי.

כ. שְׁמַע נְדָרָה, וְשָׁתַק מִפְּנֵי שְׁלֹא הָיָה יוֹדֵעַ שִׁישׁ לָאֵב אוּ לַבַּעַל לְהַפְרֵם^כ, אוּ שְׂדֵעַ שִׁישׁ לָהֶן לְהָפֵר, אֲבָל לֹא יָדַע שֶׁנֶּדֶר זֶה צָרִיף הִפְרָהּ^כ, וּלְאַחַר זֶמַן יָדַע^כ - הָרִי זֶה יָפֵר; וְשַׁעַת יָדִיעָתוֹ - כָּאֵלוֹ הִיא שַׁעַת הַנֶּדֶר אוּ שַׁעַת שְׁמִיעָתוֹ, וְיָפֵר כָּל הַיּוֹם.

(סב) שום נדר, לא של עינוי נפש ולא של בינו לבינה. (סג) שהוא נדר גמור וזקוק להפרתו. (סד) אפילו לאחר כמה ימים לנדרה.

כא. נְדָרָה אֲשֶׁתוֹ, וְסָבוּר שֶׁהִיא בְּתוּסָה וְהָפֵר לָהּ עַל דַּעַת שֶׁהִיא בְּתוֹ; וְכֵן אִם נְדָרָה בְּנִזְיָרָה^{כא}, וְסָבוּר שֶׁנֶּדֶרָה בְּקֶרְבֵּן^{כא} וְהָפֵר לָהּ עַל דַּעַת שֶׁנֶּדֶרָה קֶרְבֵּן; אֲסָרָה עֲצָמָהּ בְּתַאנִּים, וְסָבוּר שֶׁבַענָבִים, וְהָפֵר לָהּ עַל דַּעַת שֶׁהִנֵּדֶר לְאִסּוּר הַעֲנָבִים - צָרִיף לַחֲזוֹר וּלְהָפֵר כְּשִׁידַע הַנֶּדֶר וְהִנֵּדֶרְתָּ, לְשֵׁם הַנִּדְרָת הַזֹּאת וּלְשֵׁם הַנֶּדֶר הַזֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר³⁰: "לֹא הִנֵּיא אֶתָּה", לְנוֹדֶרֶת עֲצָמָהּ; וְאִם³¹: "וְשָׁמַע אֲבִיהָ אֶת נְדָרָהּ", עַד

שְׂדֵעַ אִיזָה נְדָרָה. וְיֵשׁ לוֹ לְהָפֵר אוֹתוֹ כָּל יוֹם הַיָּדִיעָה^{סח}.

~ שבת קודש כ"ה סיון ~

פֶּרֶק יג

כיצד מפירים, מבטלים ומקיימים נדר.

א. מִפֵּר אָדָם אוּ מְקַיֵּם נְדָרֵי אֲשֶׁתוֹ אוּ בְּתוֹ בְּכָל לְשׁוֹן, וְאָף עַל פִּי שֶׁאִינָהּ מְפָרָת - שְׁאִין הָאִשָּׁה צָרִיכָה לְשַׁמֵּעַ הִתְפָּרָה אוּ חֲקִיּוּם^א.

(א) מביע הסכמתו. (ב) שאפילו אם קיימו בלב הרי זה קיום. והיות ומועיל קיום במחשבה בלבד, אין להקפיד על לשון הקיום.

ב. וְכִיצַד מִפֵּר? אֹמֵר: 'מוֹפֵר', אוּ 'בָּטַל', אוּ 'אֵין נְדָר זֶה פְּלוּם', וְכִיּוּצָא בְּדָבָרִים שֶׁעֲנִינָם עֲקִירַת הַנֶּדֶר מֵעֲקָרוֹ - בֵּין בְּפִנְיָהּ, בֵּין שְׁלֹא בְּפִנְיָהּ.

אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: 'אֵי אֲפָשִׁי שְׁתַּדְרִי^ג', אוּ 'אֵין כָּאֵין נְדָר' - הָרִי זֶה לֹא הִפְרִי; וְכֵן הָאֹמֵר לְאֲשֶׁתוֹ אוּ לְבָתוֹ: 'מַחֲוֹל לִיךְ', אוּ 'מֵתֵר לִיךְ', אוּ 'שְׂרוּי לִיךְ'^ה, וְכָל פִּיּוּצָא בְּעֲנֵן זֶה - לֹא אָמַר כְּלוּם; שְׁאִין הָאֵב וְהַבַּעַל מִתִּירֵי כְּמוֹ הַחֲכָם, אֲלֵא עוֹקֵר הַנֶּדֶר מִתַּחֲלָתוֹ וּמִפְּרֵוֹ^ד.

(ג) אין רצוני שתנדרי (וכוונתו על נדרים שכבר נדרה). (ד) שאין זו לשון הפרה ברורה. (ה) לשונות של התרת נדר על ידי חכם. (ו) את הנדר על ידי טעם ונימוק. (ז) בלא טעם.

ג. וְכִיצַד מְקַיֵּם? כְּגוֹן שִׁיאָמַר לָהּ: 'קָיָם לִיכִי וְלִדָּךְ', אוּ 'יָפָה נְדָרְתִּי', אוּ 'אֵין כְּמוֹתֶךָ', אוּ 'אֵלוֹ לֹא נְדָרְתִּי, הִייתִי מַדִּירְךָ', וְכָל פִּיּוּצָא בְּדָבָרִים שֶׁמְשַׁמְעֵן שְׂרָצָה בְּנֶדֶר זֶה.

ד. הַמְבַטֵּל נְדָרֵי אֲשֶׁתוֹ אוּ בְּתוֹ - אֵינוֹ צָרִיף לֹמַר כְּלוּם^ה, וְנִתְבַטְּלוּ כָּל הַנֶּדֶרִים.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מִכָּאֲנִי וְעַד שְׁאֲבֹא מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי, הֲרִי הֵן קִימִין', או 'הֲרִי הֵן מוֹפְרִין' - לֹא אָמַר כָּלוּם יט. עֲשֵׂה שְׁלִיחַ לְהַפֵּר לָהּ, או לְהַקִּים לָהּ - אִינוּ כָלוּם, שְׁנֶאֱמַר³²: "אִישָׁה יְקִימְנוּ, וְאִישָׁה יִפְרְנוּ"^{כא}; וְכֵן הָאֵב - בְּעֶצְמוֹ, לֹא בְשְׁלוּחַיכ.

(יח) מאותה שעה שאצא מכאן. (יט) כי נדרים שעדיין לא באו לעולם, אינו יכול לקיימם. (כ) נדרים שכבר נדרה, ואמר לו: "אם תראה שלא כראוי לי נדרה, הפר לה". (כא) אף על פי שבכל התורה, שלוחו של אדם כמותו, כאן גילה הכתוב באמרו פעם שניה "ואישה יפרנו", שדווקא הבעל ולא השליח. (כב) "כי הניא אביה אותה" אביה ולא השליח.

י. אָסְרָה עֲצָמָה בְּתֵאֲנִים וְעֲנָבִים, בֵּין בְּגֵדֵי בֵּין בְּשֻׁבָּעָה, בֵּין שְׁאֲסְרָה עֲצָמָה בְּכָל הַמִּין, בֵּין שְׁאֲמָרָה 'תֵּאֲנִים וְעֲנָבִים אֵלַי', וְקִיָּם לְתֵאֲנִים וְהַפֵּר לְעֲנָבִים, או שְׁקִיָּם לְעֲנָבִים וְהַפֵּר לְתֵאֲנִים - מֵה שְׁקִיָּם קִיָּם, וּמֵה שְׁהַפֵּר מוֹפֵר; וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. וְאִין אוֹמְרִין בְּהַפְרָה, 'נָדַר שְׁהוּפֵר מִקְצָתוֹ הוּפֵר כָּלוּ', כְּדֶרֶךְ שְׁאוֹמְרִין בְּהַתְרָהכ.

(כג) כי כשהחכם מתיר את הנדר, נעשה הנדר טעות מעיקרו, והואיל והותר מקצתו, הותר ממילא כולו, כי בדעתו של הנודר בשעה שנדר היה לקיים את הנדר כולו. אבל הפרת הבעל היא רק מכאן ולהבא, מה שהופר - הופר, והשאר עומד באיסורו.

יא. מִי שְׁנִדְרָה אֲשֶׁתּוֹ, וְשָׁמַע וְהִתְפִּיס עֲצָמוֹ בְּנִדְרָהכ - אִינוּ יָכוֹל לְהַפֵּר, שְׁהֲרִי קִיָּם לָהּכ; נָדַר הוּא, וְהִתְפִּיסָה עֲצָמָה בְּנִדְרוֹכ - מִפֵּר אֶת שְׁלֵהכ, וְשָׁלוּ קִיָּםכ.

(כד) שאמר: גם אני כמותך. (כה) גילה רצונו שמסכים לנדרה. (כו) שאמרה בתוך כדי דיבור לנדרו: "ואני". (כז) שהרי לא גילה דעתו שרוצה לקיים נדרה. (כח) שאין נדרו תלוי בנדרה.

יב. פִּיצַד? שָׁמַע אֲשֶׁתּוֹ או בְּתוֹ אוֹמְרָת: 'הֲרִינִי נִזְיָרָה', וְאָמַר: 'וְאֲנִיכ' - אִינוּ יָכוֹל לְהַפֵּר, וּשְׁנִיָּהם נִזְיָרִים; אָמַר הוּא: 'הֲרִינִי נִזְיָר', וְשָׁמַעָה הִיא וְאָמְרָה: 'וְאֲנִי' - מִפֵּר לָהּ, וְשָׁלוּ קִיָּם. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(כט) כיוון שאמר: "ואני" הרי זה כקיום.

(ח) בניגוד למפר, שצריך להוציא בשפתיו ואם הפר בליבו אינו מופר.

ה. וּמֵה הוּא הַבְּטוּל? שְׁיִכֶּף אוֹתָהּ לַעֲשׂוֹת דְּבָר שְׁאֲסְרָה אוֹתוֹט. אָבֵל הִתְפַּרְה, אִינוּ כוֹפֶה אוֹתָהּ, אֲלֹא מִפֵּר לָהּ וּמְנִיחָה - אִם רָצָת עוֹשָׂה, וְאִם רָצָת אִינָה עוֹשָׂה.

(ט) שנותן לה לאכול דבר שנדרה ממנו, ואינו אומר לה כלום. (י) שאומר לה: מופר לך.

ו. פִּיצַד? נִדְרָה או נְשֻׁבָּעָה שְׁלֹא תֹאכַל או שְׁלֹא תִשְׁתֶּה, וְאָמַר לָהּ: 'מוֹפֵר לִי'י - הֲרִי זֶה הַפֵּר, וּמִתְרַת לְאָכַל וּלְשִׁתּוֹת; נָטַל וְנָתַן לָהּ וְאָמַר לָהּ: 'טָלִי אֲכָלִי', 'טָלִי שְׁתִּי' - הֲרִי זֶה אוֹכְלֶת וְשׁוֹתָהּ, וְהַנָּדַר כָּטַל מֵאֲלִוֶּיה.

(יא) או שאמר לה: בטל, או אין נדר זה כלום. (יב) אף על פי שלא אמר לה שום לשון הפרה.

השגת הראב"ד

וכופה . . הנדר א"א חיי ראשי המחבר הזה שניה עלינו את סדרינו וכל התפוש בדינו שהרי שנינו בניירות חומר בנשים מבכדים שהוא כופה את עבדו ואינו כופה את אשתו חומר בעבדים שהוא מפר נדרי אשתו ואינו מפר נדרי עבדו ולעולם אין כח לא לאב ולא לבעל לכופ אלא מדעתו ודרך הפרה שהוא בטול הנדר וכשאמרו שיאמר לה טלי ואכלי טלי ושתי ודיה לא נאמרו אלא בשבת ואפילו בשבת צריך שיבטל בלבו ודרך הפרה, ובכל זמן אם רצתה אוכלת ואם לאו אינה אוכלת אבל לעבדו אינו אומר לו דרך הפרה לפי שאינו מופר אלא כל זמן שהוא שלו ואף שיאמר טול ואכול אינו צריך שאינו יכול לנדר להרע לרבו ואינו צריך לכופ אלא לנזירות.

ז. הַמִּפֵּר נִדְרֵי בְּתוֹ או אֲשֶׁתּוֹ, צָרִיךְ לְהוֹצִיא בְּשִׁפְתָיוי; וְאִם הַפֵּר בְּלִבּוֹ, אִינוּ מוֹפֵר. אָבֵל הַמְּבַטֵּל, אִינוּ צָרִיךְ לְהוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו, אֲלֹא מְבַטֵּל בְּלִבּוֹ בְּלִבְּה, וְכוֹפֶה • אוֹתָהּ לַעֲשׂוֹתִיד - בֵּין עֲשֵׂת בֵּין לֹא עֲשֵׂת, כָּטַל הַנָּדַר.

(ג) לומר לה: מופר לך. (יד) שמניח לפניה לאכול דבר שנדרה ממנו. ומעשה זה מוציא אותו מידי שתיקה, וזה כמו הפרה בדיבור.

ח. מִפְּרִין הַנְּדָרִים בְּשִׁבְתָּ, בֵּין לְצַרְף הַשְּׁבִיטִי בֵּין שְׁלֹא לְצַרְף הַשְּׁבִיטִי; וְלֹא יֹאמַר לָהּ בְּשִׁבְתָּ: 'מוֹפֵר לִי', כְּדֶרֶךְ שִׁיאֲמַר בְּחֵלִי - אֲלֹא מְבַטֵּל בְּלִבּוֹ, וְאָמַר לָהּ: 'טָלִי אֲכָלִי', 'טָלִי שְׁתִּי', וּכְפִּיּוּצָא בְּזָה.

(טו) כגון שנדרה מאכילה או מתכשיטים. (טז) שאם לא יפר לה היום ביום שמעו, שוב לא יוכל להפר לה במוצאי שבת. (יז) כי צריך לשנות בשבת מדרכו בחול.

ט. הָאוֹמֵר לְאֲשֶׁתּוֹ או לְבֵתּוֹ: 'כָּל נִדְרִים שֶׁתִּדְרִי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

היתה מארסת לו בשעת הנדר^{מב} - שאין הבעל מפר בקודמין^{מג}, כמו שבארנו.

(מא) המשך הפסוק "כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה" מלמד שגם אם נישאת אחר כך - נדרה קיים. כי אילו היה מדובר באשה שלא נישאת, לא היה צורך לכתוב "יקום עליה", שהרי אין מי שיפר את נדרה, ומה החידוש? אלא ללמדנו שאפילו אם נישאת אחרי שנדרה בהיותה אלמנה או גרושה - הנדר עומד, והבעל אינו יכול להפר אותו. (מב) שאין הבעל מפר לבדו עד שתיכנס לרשותו. (מג) מה שנדרה קודם נישואיה.

יז. נדרה תחת בעלה שיהיה בפשוט אסור עליה לאחר שלשים יום, או שתהיה נזירה לאחר שלשים יום, והפר לה בעלה, ומת או גרשה בתוך שלשים יום - אף על פי שבשעה שהיה לנדר לחול, הרי היא גרושה או אלמנה - הרי זו מתרת, שפבר הפר לה נדר זה^{מד}.

(מד) שהכל הולך אחרי שעת אמירת הנדר ולא אחר שעת תחולתו.

יח. אלמנה וגרושה שאמרה: 'הריני אסורה ביין כשאנשא^{מה}, ונשאת - אין הבעל יכול להפר^{מי}; אמרה והיא תחת בעלה: 'הריני אסורה בפשוט כשאנתגרש^{מז} - הרי הבעל מפר, וכשתתגרש תהיה מתרת.

(מה) אעפ"י שאי אפשר שיחול הנדר אלא בשעת נישואיה, ואז הרי בעלה יוכל להפר לה. (מו) כי בשעת ביטוי הנדר וקבלתו לא הייתה ברשותו. (מז) אף על פי שאי אפשר לנדר לחול אלא בשעה שתתגרש, ואז הרי היא פנויה.

יט. המקום בלבד^{מח} - הרי זה קיים^{מט}. והמפר בלבד - אינו מופר, כמו שבארנו. לפיכך: אם הפר בלבד - הרי זה יכול לחזור ולקיים; ואם קיים בלבד - אינו יכול לחזור ולהפר, אלא אם חזר בתוך פדי דבור; שלא יהא פח דברים שבלבו גדול מפח מוציא בשפתיו^{נא}.

(מח) שלא הוציאו בשפתיו. (מט) כיוון שגם בשתיקה ביום שמעו מתקיים הנדר, קל וחומר שכשחשב בליבו שרוצה לקיימו - נחשב שגילה דעתו ואינו יכול להפר. (נ) שצריך להוציא בשפתיו. (נא) שאפילו קיים בשפתיו וחזר בו תוך כדי דיבורו והפר הרי זה מופר, שהרי זה כטועה.

יג. נדר לעצמו, והדירה כמותי, וגמר בלבד^{לא} להדירה, ואמרה 'אמן'^{לב} - הרי זה אינו יכול להפרי^{לג}; ואם נדר והדירה דרך שאלה, לידע מה בלבה, כמי שאמר לה: 'התרצי בנדר זה להיות כמותי או לא? ואמרה 'אמן' - הרי זה מפר לה^{לד}.

(לא) שאמר: הריני נזיר ואת כמותי. (לב) ובזה הביעה את הסכמתה לקבלת הנדר (אבל אם לא אמרה אמן, אינו יכול להדירה בעל כורחה). (לג) מפני שתלה נדרו בנדרה, ואם יפר חלק האשה גם חלקו יופר, ונמצא עובר על "לא יחל דברו". (לד) כי כאן לא תלה נדרו בנדרה, וגם אם יופר נדרה לא יתבטל נדרו, ולא יעבור על "לא יחל דברו".

יד. פיצד? אמר לה: 'הריני נזיר, ואת', פלומר: 'ואת נזירה כמותי', ואמרה 'אמן' - אינו יכול להפר לה^{לה}; אמר לה: 'הריני נזיר; ומה תאמרי, האת נזירה כמותי? ואמרה 'אמן' - הרי זה יפרי^{לו}. ואם הפר לה^{לו} - שלו בטל, שעה כמי שתלה נדרו בנדרה. אמרה לו: 'הריני נזירה, ואתה', ואמר 'אמן' - אינו יכול להפרי^{לז}. וכן כל פיוצא בזה.

(לה) שאם יפר את נדרה נמצא גם חלקו בטל, והוא אינו רשאי לגרום לשום דבר שיבטל את נדרו. (לו) שלא תלה נדרו בנדרה, שאפילו לא תקבל נזירות, עדיין יישאר הוא נזיר. (לז) דבר זה חוזר אל התחלת ההלכה, שתלה את נדרה בנדרו, ואם יפר לה נדרו יתבטל. (לח) שהרי קיים לה.

טו. האשה שנדרה, ושמע אחר והתפס עצמו בנדרה^{לט} ואמר: 'ואני', ושמע אביה או בעלה והפר לה - שלה מופר, וזה שהתפס עצמו - חייב^מ.

(לט) בתוך כדי דיבורה. (מ) כי ההפדה אינה עוקרת את הנדר מעיקרו אלא רק מכאן ולהבא, לכן זה שהתפס עצמו בנדרה נדרו קיים (בשונה מחכם שמתיר את הנדר, שהוא עוקר אותו מעיקרו, וכשהותר הראשון, ממילא כל הנתפסים בנדר הזה מותרים).

טז. האשה שאין לה בעל ואינה ברשות אב, ואמרה: 'הרי בפשוט אסור עלי לאחר שלשים יום', ונשאת בתוך שלשים יום - אף על פי שבשעה שחל הנדר הרי היא ברשות הבעל, אינו יכול להפר, שבשעת הנדר לא היתה ברשותו; ועל זה נאמר^{מא}: 'ונדר אלמנה וגרושה' וגו'^{מב}; ואפילו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש כ"ה סיון - ספר הפלאה - הלכות נדרים קלה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הפר לה - הרי זה קנים; ואין אומרים שזה קמי
שאמר לה 'הרי מופר לך לאחר שעה', שהרי לא
הוציא הפרה מפיו.

אמר לה: 'קנים לך שעה אחת', וכשעברה השעה
אמר לה 'מופר לך' - הרי זה ספק^{סא}, ולפיכך
אסורה בנדרה, ואם עברה על נדרה - אינה
לוקה^{סב}.

(סא) אם קיום לשעה הוא קיום לעולם, או אולי, מכיוון שכל
היום ראוי להקמה ולהפרה, כל היום ברשותו הוא לקיים
ולהפר. (סב) מפני שאין לוקין על הספק.

כ. המקנים נדרי בתו או אשתו, ונחם -
הרי זה נשאל לחכם ומתיר לו הקמתו, וחוזר ומפר
לה בו פיו^{נב}; אבל אם הפר לה, ונחם - אינו יכול
להשאל לחכם כדי שיחזר ויקנים.

(נב) ביום שאלתו, שהוא נחשב אצלו כיום השמיעה.

כא. נערה מארשה שנדרה, וקנים לה אביה לבדו
או בעלה לבדו, והפר לה האחר - אף על פי
שנשאל לחכם והתיר לו הקמתו, אינו חוזר^{נב} ומפר
לה עם האחר שפבר הפר לה^{נב}; שאין להם להפר
אלא שניהם כאחד.

(נג) המקיים. (נד) ואפילו אם יפר הראשון עמו פעם שניה
אינו מועיל.

כב. אמר לבתו או לאשתו: 'קנים לך, קנים לך',
ונשאל על הקמה ראשונה - הרי השניה חלה
עליו^{נא}. אמר לה: 'קנים לך ומופר לך, ולא תחול
הקמה אלא אם בן חלה הפרה' - הרי זה מופר;
שאין ההקמה מועלת אחר ההפרה^{נא}. אמר לה:
'קנים ומופר, בבת אחת' - הרי זה קנים^{נא}.

(נא) אף על פי שבשעה שקיים לה פעם שניה לא היה לקיום
על מה לחול, שהרי הנדר כבר מקיים מהקמתו הראשונה,
בכל זאת הקיום השני תלוי ועומד, וכשיש אפשרות לחול
(כמו במקרה כאן כשנשאל על הקיום הראשון) אז חל
הקיום השני. (נב) נמצא גילה דעתו שרוצה יותר בהפרה
מבקיום. (נז) יש כלל, כל שני דברים שאינם יכולים לחול
אחד אחרי השני, גם בבת אחת הם לא יכולים לחול, והיות
והפרה לא יכולה להיות אחרי שהוא מקיים את הנדר, גם
כאן אין הפרה ביחד עם הקיום, ולכן הנדר קיים.

אמר לה: 'קנים לך היום^{נב}' - הרי זה קנים לעולם^{נב}.
אמר לה: 'מופר לך למחר' - אינו מופר; שהרי
קנימו היום, ולמחר אינו יכול להפרי.

(נח) אף על פי אפשר לדקדק בדבריו: היום יהיה קיים, ומחר
יהיה מופר, ותתחיל ההפרה מהיום. (נט) שסוף סוף לא
הוציא הפרה בשפתיו, ונשאר מקויים. (ס) בזה שאמר:
מופר לך למחר, גילה דעתו, שקיימו להיום, וקיום
במחשבה הרי הוא קיום, ומחר אינו זמן הפרה.

אמר לה: 'קנים לך שעה אחת', ועבר היום ולא

כג. מי שנדר נדרים כדי לכוונן דעותיו^{נא} -
ולמקן מעשיו - הרי זה נאה ומשבח. פיצד? כגון
מי שהיה זולל, ואסר הבשר עליו שנה או שנים,
או מי שהיה שוגה בדין^{נא}, ואסר הדין על עצמו זמן
מרב, או שאסר השכרות לעולם; וכן מי שהיה
רודף שלמונים^{נא} ונבהל להון^{נא}, ואסר על עצמו
המתנות, או הנתי אגשי מדינה זוי^{נא}; וכן מי שהיה
מתגאה בפיפו, ונדר בנזיר, וכיצא בנדרים אלו^{נא} -
פלן דרר עבודה לשם הן; ובנדרים אלו וכיצא
בהן, אמרו חכמים: 'סיגסג לפרישות, נדרים'.

(סג) להוט ונמשך אחריו עד כדי שכחת עצמו. (סד) ממון
לא כשר, כגון שוחד. (סה) אץ להעשיר את עצמו.
(סו) כדי שלא להיכשל בשוחד. (סז) כגון שמפחד שיצור
הרע יתקוף אותו, ויתרשל בקיום מצוות עשה. (סח) גדר
וחיזוק.

כד. ואף על פי שהן עבודה - לא ירבה אדם
בנדרים אסור, ולא ירגיל עצמו בהן^{נא}; אלא יפרש
מדבריהם שראוי לפרש מהן, בלא נדר.

(סט) שמא ייכשל ולא יוכל לעמוד בהם.

כה. אמרו חכמים: פל הנדר, פאלו בנה במה^{נא}; ו
ואם עבר ונדר - מצוה להשאל^{נא} על נדרו, כדי
שלא יהא מכשול לפניו. במה דברים אמורים?
בנדרים אסרי^{נא}. אבל נדרי הקדש^{נא} - מצוה לקימן,
ולא ישאל עליהן אלא מדחק^{נא}, שנאמר^{נא}: "נדרים
לה' אשלם."

34. תהלים, קטז, יד.

הפניות לשיחות קודש הלכה כג: בשתי ההלכות הבאות קאי בב' דרגות בעבודת ה' - לקי'ש חל"ג ע' 191, סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 556. הלכה כה: הביאור בזה והטעם
שלא הובא סיום המאמר - לקי'ש חכ"ז ע' 5, חכ"ט ע' 130, יין מלכות סע"ח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

דָּבָרוּ⁴, שְׁפֹלֵל כָּל הַנְּדָרִים, וְאַחַת מִשּׁוּם דָּבָר שֶׁעָבַר עָלָיו מִדְּבָרִים שֶׁאִסּוּרָן אִסּוּר מִיָּחָד עַל הַנְּזִיר⁵.

ה) שתי פעמים, שבכל אחת מהן שלשים ותשע מלקות. (ו) כמו כל נדר. (ז) שכל העובר עבירה שיש בה כמה עברות "לא תעשה", לוקה כמניין העברות שעבר. ומובן, שאם גילה, ונטמא ושתה יין - לוקה ארבע.

ג. נָדַר בְּנִזְיֹר, וְקִנֵּם נִדְרוֹ כְּמִצְוֹתוֹ - הֲרִי זֶה עֲשֵׂה שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה: הָאֶחָת - "כָּכָל הַיֵּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה"⁵, וְהֲרִי עֲשֵׂה; וְהַשְּׁנִיָּה - "גִּדֹּל פֶּרֶעַ שְׁעֵר רֹאשׁוֹ"⁶, וְהֲרִי גִדֹּל; וְהַשְּׁלִישִׁית - תְּגַלְּתִהּ עִם הַבָּאָת קִרְבָּנוֹתֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְגִלַּח הַנְּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד".

ח) כאשר משלים את ימי ימי נזרו, צריך לגלח שערו וימביא קורבן.

ד. הָאוֹמֵר: 'לֹא אֶפְטֹר מִן הָעוֹלָם, עַד שְׁאֲהִיָּה נִזִּיר' - הֲרִי זֶה נִזִּיר מִיָּד, שֶׁמָּא יָמוּת עֲתֵהָ⁷. וְאִם אַחֵר נִזְיָרוֹתוֹ, הֲרִי זֶה עוֹבֵר בְּ"לֹא תֵאָחֵר לְשִׁלְמוֹ"⁸; וְאֵין לוֹקִין עַל לֹא זֶה⁹.

ט) לא אצא. (י) חייב לקבל עליו נזירות מיד. (יא) ונמצא שלא קיים את נדרו. (יב) שאין לוקים על לאו שאין בו מעשה, ואיחור נזירות אין בו מעשה.

ה. אֵין אוֹמְרִין בְּנִזְיָרוֹת: 'עַד שִׁיּוּצִיא בְּשִׁפְתָּיו דָּבָר שֶׁמִּשְׁמָעוֹ אֶצֶל כָּל הָעָם כְּעֵנֶן שֶׁבִּלְבוֹ'; אֵלֹא בֵּין שֶׁגָּמַר בְּלְבוֹ¹⁰, וְהוּצִיא בְּשִׁפְתָּיו דְּבָרִים שֶׁעֲנִינָם [=משמעותם] שִׁיְהִיָּה נִזִּיר - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן עֲנִינֹת רְחוּקוֹת, וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵין מִשְׁמָעָן [הפשוט] לְשׁוֹן נִזְיָרוֹת - הֲרִי זֶה נִזִּיר.

(יג) לקבל עליו נזירות.

ו. פִּיעֵד? הֲרִי שֶׁהִיָּה נִזִּיר עוֹבֵר לְפָנָיו, וְאָמַר: 'אֲהִיָּה' - הֲרִי זֶה נִזִּיר, הוּאִיל וּבִלְבוֹ הִיָּה שִׁיְהִיָּה כְּמוֹ זֶה, וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּרַשׁ וְאָמַר 'אֲהִיָּה כְּמוֹ זֶה'. וְכֵן אִם אָחִז בְּשִׁעְרוֹ, וְאָמַר: 'אֲהִיא נִזִּיר', אוֹ 'אֲהִיא מְכַלְכֶּלֶת'¹¹, אוֹ 'אֲהִיא מְסַלֶּסֶל', אוֹ שֶׁאָמַר: 'הֲרִינִי מְסַלֶּסֶל', אוֹ 'הֲרִינִי מְכַלְכֶּלֶת'¹², אוֹ 'הֲרִי עָלַי

ע) בשעת איסור הבמות, שאף על פי שהתורה כברה ציוותה להקריב קורבנות רק במקדש, היא זוהירה שלא יוסיף לבנות במה ולהקריב בחוץ. וגם הנודר רוצה לאסור על עצמו דברים אסורים נוסף על מה שהתורה אסרה אותו, ומשום שבדרך כלל הנודר רגיל להתפס את הנדבר בקרבן, אומרים לו שאין קרבנו רצוי, והריהו כבונה במה ומקריב בחוץ. (עא) על ידי חכם שיתירו. (עב) שאוסר על עצמו דברים המותרים. (עג) שנודר לטובת ההקדש או לצדקה. (עד) בקושי, כשרואה שאינו יכול לקיימם.

בְּרִין רַחֲמָנָא דְּסִיעִין

הַלְכוֹת נִזְיָרוֹת

מצות נזיר, ולשונות שמחייבים נזירות.

יֵשׁ בְּכָלֶּן עֶשֶׂר מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁמוֹנֶה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) שִׁיְגִדֹּל הַנְּזִיר פֶּרֶעַ [=שער ארץ]; (ב) שֶׁלֹּא יִגְלַח שְׁעֵרוֹ כָּל יְמֵי נִזְרוֹ; (ג) שֶׁלֹּא יִשְׁתֶּה הַנְּזִיר יַיִן וְלֹא תַעֲרֹכֶת יַיִן, וְאֶפְלוּ חֲמֵץ שְׁלֵחָן; (ד) שֶׁלֹּא יֵאָכֵל עֲנָבִים לֶחֶם; (ה) שֶׁלֹּא יֵאָכֵל צְמוֹקִין; (ו) שֶׁלֹּא יֵאָכֵל חֲרָצִיִּים; (ז) שֶׁלֹּא יֵאָכֵל זֹגִין [=קליפת ענבים]; (ח) שֶׁלֹּא יִכְנֹס לְאֹהֶל הַמֵּת; (ט) שֶׁלֹּא יִטְמָא לְמֵתִים; (י) שִׁיְגִדֹּל עַל הַקְּרָבָנוֹת, כְּשִׁיְשָׁלִים נִזְיָרוֹתוֹ אוֹ כְּשִׁיטְמָא. וּבִאִוֵּר מִצְוֹת אֵלֶּה - בְּפָרָקִים אֵלֶּה.

פָּרָק א

א. הַנְּזִירוֹת - הִיא נָדַר מְכַלְכֶּל נִדְרֵי אִסְרָא, שֶׁנֶּאֱמָר: "כִּי יִפְלִיא לְנָדַר נִזִּיר לְהִזִּיר לֵה'". וּמִצְוֹת עֲשֵׂה שִׁיְגִדֹּל הַנְּזִיר שְׁעֵר רֹאשׁוֹ², שֶׁנֶּאֱמָר: "גִּדֹּל פֶּרֶעַ שְׁעֵר רֹאשׁוֹ"; וְאִם גִּלַּח בְּיָמֵי נִזְרוֹ - עָבַר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמָר³: "תַּעֲרֵר לֹא יַעֲבֹר עַל רֹאשׁוֹ". וְכֵן אִסּוּר לְהִטְמֵא לְמֵתִים אוֹ לְאָכֵל דְּבָרִים שֶׁאִסּוּרָן הַפְּתוּב עָלָיו מִגֶּפֶן הַיַּיִן, כָּל יְמֵי נִזְרוֹ.

א) שאוסר על עצמו בדרך נדר דבר שמותר לו. (ב) כל ימי נזרו. (ג) לנגוע במת, או להיכנס לאהל שהמת נמצא בו. (ד) ויבוארו בהמשך.

ב. עָבַר וְגִלַּח, אוֹ נִטְמָא, אוֹ אָכַל מִגֶּפֶן הַיַּיִן - הֲרִי זֶה לֹקֵה שְׁתֵּים: אֶחָת מִשּׁוּם "לֹא יִחַל

1. במדבר-נשא, ו, ב. 2. שם, פסוק ה. 3. שם. 4. במדבר-מטות, ל, ג. 5. במדבר-מטות, ל, ג. 6. במדבר-נשא, ו, ה. 7. שם, פסוק יח. 8. דברים-כ"ט, כג, כב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הָיָה מִרְ נָפֶשׁ [עצוב], או פֹּעֵס, או מִתְאָבֵל, וְהָיָה מִבְּקָשִׁין מִמֶּנּוּ שִׁישְׁתָּה כְּדִי לְשַׁכַּח עֲמָלוֹ [=צער], וְאָמַר: 'הֲרִינִי נָזִיר מִמֶּנּוּ' - הָרִי זֶה אֲסוּר בְּאוֹתוֹ הַכּוֹס בְּלִבְדּוֹ, וְאִינוֹ נָזִיר; שְׁלֹא נִתְּכֹנֵן זֶה, אֲלֵא שְׁלֹא יִשְׁתָּה כּוֹס זֶה.

(ל) מן היין שבכוס.

יב. וְכֵן שָׁכַח שֶׁנִּתְּנָה לוֹ כּוֹס כְּדִי לְרִוּוֹתוֹ [לשכרו], וְאָמַר: 'הֲרִינִי נָזִיר מִמֶּנּוּ' - הָרִי זֶה אֲסוּר בְּאוֹתוֹ הַכּוֹס בְּלִבְדּוֹ, וְאִינוֹ חִיב בְּנִזְיוֹת; שְׁלֹא נִתְּכֹנֵן זֶה, אֲלֵא שְׁלֹא יִשְׁכְּרוֹ אוֹתוֹ יוֹתֵר מִדִּי. וְאִם הִגִּיעַ לְשִׁכְרוֹתוֹ שֶׁל לוֹטֵא - אֵין דְּבָרָיו כְּלוּם לִי, וְאִינוֹ חִיב עַל כָּל עֲבֵרָה שֶׁיַּעֲשֶׂה; שֶׁמִּשְׁהִיגֵעַ לְשִׁכְרוֹתוֹ שֶׁל לוֹט, אִינוֹ בֶּן חֵיבוֹ.

(לא) אבדה דעתו לגמרי. (לב) אין נדרו נדר, ואפילו באותו כוס מותר.

יג. הָאֹמֵר: 'הֲרִינִי נָזִיר עַל מִנַּת שְׁאֵהִיָּה שׁוֹתָה יֵין', או 'מִשְׁמָא לְמִתִּים', או 'מִגְלַח שְׁעָרוֹ' - הָרִי זֶה נָזִיר, וְאֲסוּר בְּכָלֶּן; מִפְּנֵי שֶׁהִתְנַּה [לשנות] עַל מַה שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה לִי, וְכָל הַמִּתְנַּה עַל הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה - תִּנָּאוּ בְּטֵל.

(לג) וקבל עליו רק חלק מן הנזירות. (לד) כשאמר הריני נזיר, נאסר בכלום, וכשהוא מטיל תנאי בדני נזירותו, הרי זה מתנגד לדני התורה, ואין בדבריו כלום.

יד. נָדַר בְּנָזִיר, וְאָמַר: 'לֹא הִיִּיתִי יוֹדֵעַ שֶׁהֲנָזִיר אֲסוּר בֵּינִי, או בְּטִמְאָה, או בַּתְּגַלְחָת, וְאֵלּוֹ הִיִּיתִי יוֹדֵעַ כֵּן, לֹא הִיִּיתִי נוֹדֵר' - הָרִי זֶה נָזִיר, וְחִיב בְּכָלֶּן; שֶׁהָרִי הוּא הִיָּה יוֹדֵעַ שֶׁאֲסוּר עֲצֻמוֹ בְּאֶחָד מִשְׁלֹשָׁה מִינִין; וּכְבָּר • בְּאֶרְנֵנוּ, שֶׁאֲפִלּוֹ לֹא נָזַר אֲלֵא מֵאֶחָד מֵהֶן, אֲסוּר בְּכָלֶּן.

טו. אָמַר: 'יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהֲנָזִיר אֲסוּר בְּכָל אֵלּוֹ, אֲבָל הִיָּה בְּדַעְתִּי שֶׁמִּתֵּר לִי אֲנִי לְשִׁתּוֹת הַיֵּין לִי, מִפְּנֵי שֶׁאֲנִי יָכוֹל לְחִיּוֹת בְּלֹא יֵין, או מִפְּנֵי שֶׁאֲנִי קוֹבֵר אֶת הַמִּתִּים לִי' - הָרִי זֶה

אִינוֹ נָזִיר לִי; מִפְּנֵי • שֶׁאֲנִי לֹא שֶׁאֲנִי בְּכָלֶּן נָדָרִי

לְשִׁלַּח פְּרַע' - הָרִי זֶה נָזִיר; וְהוּא, שֶׁיִּגְמֹר בְּלִבּוֹ לְהִזִּיר.

(יד) כלומר, אהיה נאה במצווה התלויה בשיער, שהיא נזירות. (טו) מסדר שערות ראשי בצורה הראויה. (טז) ומדובר, כשתפס שיער ראשו, כשאמר כך. (יז) לגדל שער, מלשון הכתוב "גדל פרע שער ראשו".

ז. אָמַר: 'הָרִי עָלַי צִפְרִים' - אָף עַל פִּי שֶׁהִיָּה נָזִיר עוֹבֵר לְפָנָיו, וְאָף עַל פִּי שֶׁהִיָּה בְּלִבּוֹ לְהִזִּיר - אִינוֹ נָזִיר, וְהָרִי זֶה כְּמִי שֶׁלֹּא הוֹצִיא בְּשַׁפְתָּיו כְּלוּם ט.

(יח) שתי תורים או שני בני יונה, והן קרבן נזיר שנטמא. (יט) כי אומרים שמא התכוון להביא ציפורים, כקרבן נדבה, וספק נזירות להקל.

ח. כָּל כְּנוּיֵי נִזְיוֹת, כְּנִזְיוֹת. בִּיצֵד? מְקוֹמוֹת [של] הַעֲלָגִים שֶׁמִּשְׁנִין אֶת הַדְּבֹר, וְאָמַר שֵׁם: 'הֲרִינִי נָזִיר', 'נָזִיר', 'פְּזִיר' - הָרִי זֶה נָזִיר.

ט. הָאֹמֵר: 'הֲרִינִי נָזִיר מִן הַחֲרָצִים בְּלִבְדּוֹ, או 'מִן הַזּוּגִינִים בְּלִבְדּוֹ, או 'הֲרִינִי נָזִיר מִן הַתְּגַלְחָת, או 'הֲרִינִי נָזִיר מִן הַטְּמָאָה בְּלִבְדּוֹ' - הָרִי זֶה נָזִיר גָּמוּר, וְכָל דְּקָדוּקֵי נִזְיוֹת עָלָיו; אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה בְּלִבּוֹ לְהִזִּיר אֲלֵא מִדְּבָר זֶה בְּלִבְדּוֹ, הוֹאִיל וְדָבָר שֶׁנָּזַר מִמֶּנּוּ אֲסוּר עַל הַנָּזִיר, הָרִי זֶה נָזִיר גָּמוּר כִּי.

(כ) הגרעינים הפנימיים מהענבים, שזורעים אותם. (כא) הקליפה החיצונה של הענבים. (כב) שלא להיטמא למתים. (כג) וחייב להתנהג בכל דיני נזירות, כאילו אמר הריני נזיר סתם. (כד) שנאמר בתורה "מיין ושכר זיזר" - לומדים חכמים שאפילו לא נדר אלא מיין בלבד, הרי זה נזיר מכולם.

י. אֲבָל הָאֹמֵר: • 'הֲרִינִי נָזִיר מִן הַגְּרוּגָרוֹת' כִּי, או 'מִן הַדְּבָלָה' כִּי, וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן כִּי - הָרִי זֶה אֲסוּר בֵּהֶן כִּי, וְאִינוֹ נָזִיר כִּי.

(כה) תאנים מיובשות, ונזיר מותר בהן, שאינן פירות הגפן. (כו) תאנים מיובשות שרוחסים ביחד עד שנעשו לגוש אחד. (כז) מפירות שאינם פרי הגפן, ומותרים לנזיר. (כח) כאילו נדר אותם עליו. (כט) שלא נדר כדרך הנזירים, כי אין נזירות מן הגרוגרות ומן הדבלה.

יא. מִזְגּוֹ לוֹ כּוֹס שֶׁל יֵין, וְנִתְּנָה לוֹ לְשִׁתּוֹת, וְאָמַר: 'הֲרִינִי נָזִיר מִמֶּנּוּ' - הָרִי זֶה נָזִיר גָּמוּר. וְאִם

השגת הראב"ד

וכבר . . . בבבלי א"א אומר אני שאם בא לפני חכם ואמר לו כך דרך שאלה שהחכם מתיר לו שאין פתח לנדרו גדול מזה אלא כשאמר אסור לא אמרו אלא כשהוא סבור להתיר לעצמו מזה הדרך וכן עיקר.

השגת הראב"ד

מפני . . . שבארנו א"א בגמרא אמרו שהן נדרים אונסין וכן עיקר.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

א וְנִגְנְבָה בְּהֶמָּה מֶזֶן - אִם עַד שְׁלֹא נִגְנְבָה בְּהֶמָּה
נֶזֶר - הָרִי זֶה נֶזִיר; וְאִם אַחֵר שֶׁנִּגְנְבָה אוֹ אֲבָדָה
אוֹ שִׁמְתָהּ נֶזֶר - אֵינוֹ נֶזִיר, שְׁזֶה נֶזֶר בְּטֻעוֹת.^ז

(ו) כבש לעולה, כבשה לחטאת, ואיל לשלמים. (ז) ואין אומרים: אילו היית יודע שתיגנב בהמתך - לא היית נודר להיות נזיר. כי אין פותחים פתח לחרטה בדבר שהתחדש אחרי שנדר. (ח) כי דעתו היה להיות נזיר, על סמך שיועד שיש לו בהמה להביא קורבן.

ג הַמִּתְפִּיס בְּנִזְירוּתוֹ - הָרִי זֶה נֶזִיר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
בְּדִין כָּל הַמִּתְפִּיס בְּנֶזֶר.^ט

(ט) שהתפיס נזירותו בנזירות חברו, כפי שיסביר להלן.

ד הָיָה נֶזִיר עוֹבֵר לִפְנֵי, וְאָמַר: 'הָרִינִי כְּזֶה' - הָרִי
זֶה נֶזִיר. נֶזֶר חִבְרוֹ בְּנֶזִיר, וְאָמַר הוּא: 'פִּי כְּפִי
מִיָּנִי', אוֹ שָׁאֲמַר: 'שְׁעָרֵי כְּשַׁעְרוֹ מִלְּהַגְזוֹ' - הָרִי
זֶה נֶזִיר. וְכֵן אִם שָׁמַע יְאֹמַר 'וְאֵנִי בְּתוֹךְ כְּדֵי
דְּבוּרִי', וְשָׁמַע שְׁלִישִׁי בְּתוֹךְ כְּדֵי דְבוּר שֶׁל שְׁנֵי
וְאָמַר 'וְאֵנִי', וְאָפְלוּ הֵן מֵאֵהָ" - כִּלְכֵּל נֶזִירִים.^י

(י) מלשנות יין. (יא) את חבירו אומר "הריני נזיר". (יב) משך זמן שלוקח לומר: "שלום עליך רבי". (יג) כל אחד בתוך כדי דיבור של קודמו. (יד) שכל אחד התפיס בקודמו.

ה הָאֹמֵר: • הָרִינִי
נֶזִיר כְּשִׁיחִיָּה לִי בֵּן,
וְשָׁמַע חִבְרוֹ וְאָמַר
'וְאֵנִי טו' - הָרִי חִבְרוֹ נֶזִיר
מִיָּד טו.

השגת הראב"ד

האומר... מיד א"א תמה אני מאין הוציא זה כי מלשון הגמ' או כשיחיה לו בן למתפס או כשיחיה לו בן לנדר הראשון אבל נזירות מיד ליכא למתפס, תו אמרינן בגמרא את"ל אגופיה משמע כלומר גם אני כשיחיה לו בן אחיה נזיר קאמר אבל לא על הבן הנודר הראשון אמר לחבירו הריני נזיר

כשיחיה לך בן ואמר לו חבירו ואני מהו אנפשיה קאמר כלומר גם אני כשיחיה לי בן אחיה נזיר או דילמא על הבן של אותו חבר קאמר שיהא גם הוא נזיר דאמר רחמינא לך כותך, ואת"ל כל באפי דההוא חבירו כסיפא ליה מילתא ואההוא חבר קאמר לומר דרחים ליה כוותיה, ועל הבן של אותו חבר יהיה נזיר, אלא אם אמר שלא בפני חבירו הריני נזיר שיהיה לפלוני בן ואמר זה ואני מי אמרינן הואיל ושלא בפניו אנפשיה קאמר כלומר כשיחיה לי בן או דילמא שלא בפניו נמי רחמינא ליה כותך קאמר ועל בנו של אותו פלוני קאמר וסליקו ליה כולהו בתיקו, וכיון דלא פליט מחז נזירות לית ליה תקנתא עד דמני שתי נזירות חד לבן חבירו וחד לבן עצמו כן השכל מורה.

(טו) אע"פ שיש להסתפק בכוונת דבריו, ולומר שהתכוון להיות נזיר כשיוולד גם לו בן. (טז) כי משערים שכשהתפס את עצמו, התכוון לדבריו העיקריים של הראשון, שאמר: הריני נזיר, ובזה התפס נזירותו.

שְׁגָגוֹתֶיךָ, שְׁאֵינֶן צָרִיכִין שְׁאֵלָה לְחֶכֶם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(לה) כי צריך לשתות יין לרפואתו. (לו) ואין אחר שיכול לעשות זאת. (לז) ומותר בכל. (לח) שהיה סבור, שחכמים יתירו לו לשתות או להיטמא.

טז הָאֹמֵר: 'הָרִי יָדִי נִזְיָרָה', 'הָרִי רַגְלִי נִזְיָרָה' - לֹא אָמַר כָּלוּם; 'הָרִי רֹאשִׁי נִזְיָר', 'כַּבְּדִי נִזְיָרָה' - הָרִי זֶה נֶזִיר. זֶה הַפֶּלֶל: כָּל אֶבֶר שֶׁאֵם יִטַּל מִן הַחֵי, יָמוּת - אִם אָמַר 'הָרִי הוּא נִזְיָר', הָרִי זֶה נֶזִיר. יֵז. הָאֹמֵר: 'הָרִינִי נֶזִיר כְּשִׁיחִיָּה לִי בֵּן' - אִם נוֹלַד לוֹ בֶּן זָכָר, הָרִי זֶה נֶזִיר; אֲבָל אִם נוֹלַדָּה לוֹ בֵּת, אוֹ טַמְטוּם לֹט, אוֹ אֲנֶדְרוּגִינוּס^מ - אֵין זֶה נֶזִיר מֵא. אָמַר: 'הָרִינִי נֶזִיר כְּשִׁיחִיָּה לִי וְלָד' - אֲפֹלוֹ נוֹלַד לוֹ בֵּת, אוֹ טַמְטוּם, אוֹ אֲנֶדְרוּגִינוּס - הָרִי זֶה נֶזִיר מֵב. הַפִּילָה אֶשְׁתּוֹ, אֵינוֹ נֶזִיר מֵג; חֲזָרָה וְנִתְעַבְרָה וְיִלְדָּה, הָרִי זֶה נֶזִיר.

(ט) שאיברי המין שלו אטומים, ולא ניתן לזהות אם הוא זכר או נקבה. (מ) שיש לו גם איברי הזכר וגם איברי נקבה. (מא) שבלשון בני אדם "בן" הוא רק זכר, ולא נקיבה או ספק זכר. (מב) כי כולם נקראים ולד. (מג) שמא לא היה ולד של קיימא, והוא לא נקרא ולד. וספק נזירות להקל.

פָּרָק ב

דינים שונים בקבלת נזירות.

א הַנּוֹדֵר בְּנֶזִיר בְּשׁוּגָגָא אוֹ בְּאֶפְסִי, אוֹ שֶׁנֶּדֶר
לְיָדוֹ חִבְרוֹ, אוֹ דֶּרֶךְ הַבְּאִיר - הָרִי זֶה פֶּטוּר, כְּשֶׁאָמַר
נְדָרִים; וְיָמִי שֶׁנֶּדֶר בְּנֶזִיר, וְנָחֵם [התחרט] עַל נֶדְרוֹ -
הָרִי זֶה נִשְׁאָל לְחֶכֶם, וּמִתִּיר לוֹ נִזְיָרוֹתוֹ כִּדְרָךְ
שִׁמְתֵּירִין שְׁאָר הַנְּדָרִים.

(א) כגון שאמר: הריני נזיר אם אכלתי היום, ובשעת נדרו היה בטוח שלא אכל, ונזכר אחר כך שאכל היום. (ב) שהכריחו אותו לקבל נזירות. (ג) שלא יעמוד בדעתו, כגון שאמר לו הריני נזיר אם לא תבוא לסעוד אצלי. (ד) גזומה והפלגה, כגון שאמר: הריני נזיר, אם לא ראיתי חומת עיר פלונית גבוהה עד לרקיע, שהוא לא התכוון להיות נזיר, אלא לספר כמה גבוהה החומה. (ה) כשם שפטור בשאר נדרים, כי הנזירות בכלל נדרים היא.

ב מִי שֶׁנֶּדֶר בְּנֶזִיר, וְהִלָּךְ לְהַבִּיא קֶרְבָּנוֹתָיו שֶׁנֶּדֶר
עַל דַּעַת שְׁיִבְיָאָם בְּמִלְאֵת יָמֵי נֶזֶר, מִצָּאָן שֶׁנִּגְנְבוּ,

חיה ולא בהמה, ואמר אחר: 'הריני נזיר שנה חיה ובהמה' - הרי כלם נזירים^י; מפני שהפוי - יש בו דרכים שנה בהן לחיה, ויש בו דרכים שנה בהן לבהמה, ויש בו דרכים שנה בהן לחיה ולבהמה, ויש בו דרכים שאינו שנה בהן לא לחיה ולא לבהמה^י.

(כה) מין בעל חיים שהוא ספק חיה ספק בהמה, ולא הכריעו בזה. (כו) ששה אנשים אלו. (כז) נמצא שכולם אמרו אמת.

והוא הדין אם ראו אנדרוגינוס, ונחלקו בו אם הוא איש או אשה, ונדרו על דרך שנדרו אלו בפוי - הרי כלן נזירים; שהאנדרוגינוס - יש בו דרכים שנה בהן לאיש, ודרכים שנה בהן לאשה, ודרכים שאינו שנה בהן לא לאיש ולא לאשה, ודרכים שהוא שנה בהן לאיש ולאשה.

יא. וכל הדרכים האלו^כ בעניני המצוה^{כט}, לא בטבעו ותולדתו.

(כח) של הכוי. (כט) בדינים ההלכתיים שבו.

פיצד? דמו טעון פסוי פתילה, וחלבו אסור בבהמה^{לא}; והרי הוא כלאים עם הבהמה וכן עם החיה, כאלו אינו חיה ואינו בהמה^{לב}; וטעון שחיטה, פתיה וכבהמה. ויש בו דינים אחרים, וכל אחד מהן יתבאר במקומו.

(ל) שצריך לכסות את דם שחיטתו. (לא) אבל חלב חיה מותר. (לב) ואסור להרביע אותו לא על חיה ולא על בהמה, אלא רק עם מינו.

וכן האנדרוגינוס מטמא בלבן פאנשים^{לי}, ומטמא באדם פנשים^{לז}; ואינו נמקר בעבד עברי, לא פאנשים ולא פנשים^{לה}; וההורגו^{לו} נהרג עליו, פאנשים ופנשים. ויש בו דינים אחרים, וכל אחד מהן יתבאר במקומו.

(לג) זבים ובעלי קרי. לובן - כינוי לזרע הזכר. (לד) שדם זיבתו ונדתן טמא. (לה) אם כן אינו דומה לשניהם. (לו) במזיד.

יב. וכן אם ראו אנשים באו כנגדן, מהן פקחין [מסוגלים לראות] ומהן סומין [=עיוורים] - אמר אחד: 'הריני נזיר שאילו פקחין'^{לז}, ואמר אחר: 'הריני נזיר שאין אלו פקחין', אמר אחר: 'הריני נזיר

ו. האומר לחברו: 'הריני נזיר פשיהיה לך בן', ושמע חברו ואמר: 'ואני' - אין זה נזיר; שלא נתפון זה האחרון^י, אלא לומר לו 'שאני אוהב פשיהיה לך בן כמו זה', שהרי הוא בש ממנו^י.

(יז) להיות נזיר. (יח) שלא להביע בפניו את רגשי חיבתו אליו, כדרך שהביע זה הראשון.

ז. האומר: 'הריני נזיר פשיהיה לפלוני בן^{יט}, ושמע חברו ואמר: 'ואני' - הרי זה ספק; שמא לא נתפון אלא להיות נזיר פמות^כ, או לומר 'שאני אוהב אותו פמות^{כא}'; וספק נזירות, להקל.

(יט) ואותו פלוני לא היה במעמד זה. (כ) כי אותו פלוני לא נמצא לפניו, ואין לו במה להתבייש ממנו, ולכן יש לומר שהתכוון לקבל עליו נזירות. (כא) כשם שאתה רוצה שיהיה לו בן, כך גם אני רוצה, אבל לא התכוון לקבל עליו נזירות כלל.

ח. שנים שהיו מהלכין בדרך, וראו אחד בא כנגדן, ואמר אחד מן השנים: 'זה ההולך לקראתנו שמעון הוא', ואמר חברו: 'ראובן הוא', ואמר זה^{כב}: 'הריני נזיר אם יהיה ראובן', ואמר האחר: 'הריני נזיר אם יהיה שמעון' - הגיע אליהם והרי הוא ראובן, הרי זה נזיר; ואם היה שמעון, הרי חברו נזיר; פמו שנדרו. וכן כל פיוצא פזה.

(כב) שאמר: ראובן הוא.

לא הגיע אליהם, אלא חזר לאחוריו ונעלם מעיניהם, ולא ידעו מי הוא - אין אחד מהן נזיר^{כג}.

(כג) היות ולא התברר דברי מי התקיימו, הרי זו ספק נזירות - וספק נזירות להקל.

ט. וכן האומר: 'הריני נזיר אם היה בכרי [=ערימת תבואה] זה מאה פור' [=שם מידה], והלך למדדו, מצאו שנגב או אבר - אינו נזיר^{כד}, וכן כל פיוצא פזה, שספק נזירות להקל.

(כד) שלא גמר בדעתו להיות נזיר עד שיחבר הדבר כמו שאמר.

י. היו מהלכין בדרך, וראו את הכוי^{כה} מרחוק, ואמר אחד מהן: 'הריני נזיר שנה חיה', ואמר אחד: 'הריני נזיר שנה בהמה', ואמר אחר: 'הריני נזיר שאין זה חיה', ואמר אחר: 'הריני נזיר שאין זה בהמה', ואמר אחר: 'הריני נזיר שאין זה לא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שאלו סומין', ואמר אחר: 'הריני נזיר שאין אלו סומין', ואמר אחר: 'הריני נזיר שאין פקחין וסומין', ואמר אחר: 'הריני נזיר שאין אלו לא פקחין ולא סומין' - הרי כלם נזירים. וכן כל פיוצא בזה.

(לז) ודבריו אמת, שיש ביניהם פקחים. (לח) כי הפקחים שבהם אינם סומים, והסומים שביניהם אינם פקחים, ונתקיימו דבריו.

השגת הראב"ד

קמן . . קרבנותיו א"א דבר זה אינו מחזור למ"ד מופלא סמוך לאיש דרבנן היכי מייתי חטאת שהיא חולין לעזרה ואפשר דהלכתא כמ"ד דאורייתא דרב כהנא ור' יוחנן ורשב"ל פליגי ור' יוחנן ורשב"ל סבירא להו דאורייתא פ' יוצא דופן.

יג. קטן • שהגיע

לעונת נדרים לט, ונדר בנזיר - הרי זה נזיר, ומביא קרבנותיו, ואף על פי שעדיין לא הביא שתי שערות, כשאמר

הנזירים^{מא}. והאיש מדיר את בנו הקטן^{מב} בנזיר, אף על פי שלא בא לעונת הנדרים; ואין האשה מדרת את בנה בנזיר. ודבר זה - הלכה מפי הקבלה הוא^{מג}, ואינו נוהג בשאר נדרים.

(לט) שהוא בן שתיים-עשרה שנה ויום אחד, ויודע לשם מי נדר. (מ) שאפילו מלאו לו שלש-עשרה שנה ויום אחד, אלא שלא הביא שתי שערות, ועדיין לא נעשה גדול לשאר דברים. (מא) שנדרו קיים. (מב) כשהוא פחות מבן שתיים-עשרה שנה ויום אחד. (מג) שעבר במסורת ממושה שקיבל מסיני.

יד. פיצד? האב שאמר לבנו הקטן: 'הרי אתה נזיר', או שאמר: 'בני פלוני נזיר', או 'הרי זה נזיר', ושתק הבן - הרי זה נזיר, וחיב האב לנהוג בו כל דקדוקי נזירות, ואם נטמא - מביא^{מד} קרבן טמאה^{מה}, וכשנשלים נזירותו - מביא קרבן טהרה, כשאמר הנזירים הגדולים.

(מד) האב בשביל בנו. (מה) כדין נזיר גדול.

טו. לא רצה הבן ומחה בדבר זה, או שמחו קרוביו, או שגלח שערו, או שגלחוהו קרוביו - שהרי נעשה מעשה שגלה דעתו, שלא רצה הוא או קרוביו בנזירות זו - הרי זה אינו נזיר. ועד

10. במדבר-נשא, ו, ב.

מתי יש לו להדירו? עד שיגדיל ויעשה איש^{מו}. שיהיה בן שלש-עשרה שנה ויום אחד, ויביא שתי שערות, כי עד אז הוא עדיין קטן לכל המצוות שבתורה.

טז. הגויים - אין להם נזירות, שנאמר¹⁰: "דבר אל בני ישראל".

יז. נשים ועבדים - יש להם נזירות^{מז}. והאב או הפעל מפר נזירות האשה, אם רצה, כשאמר הנדרים. אבל העבד - יש לרבו לכף אותו^{מח} לשותות, ולהטמא למתים; ואם לא כפה אותו, נוהג בנזירות^{מט}.

(מז) שבפירוש נאמר "איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר", ועבדים - אף על פי שהם לא קנויים לעצמם, יש להם נזירות, שנאמר "ואמרת אליהם" - למדו חכמים, לרבות את העבדים. (מח) למחות בידו כל זמן שירצה. (מט) העבד חייב לנהוג בעצמו נזירות.

יח. נדר העבד שאר נדרים שיש בהן ענוי נפש, או שמעכבין^[מגבילים] את המלאכה, או שהעריך^{נא} - אין רבו צריך לכפונ^{נב}; מפני שאין נפשו קנויה לו^{נג}, לא יחול עליו נדר; למה הדבר דומה? לאוסר פרות^[של] אחרים עליהם^{נד}. אבל אם אין שם ענוי, ולא דבר שמעכב מלאכה - אינו יכול לכפותה^{נה}.

השגת הראב"ד

נדר . . לחירות א"א כל זו הפסקא אינה כלום וטעות הוא שטעה בלשון המשנה וכך הוא לשון המשנה העיקרי הפר לאשתו הפר עולמית הפר לעבדו ויצא לחירות משלים נזירותו, עבר מנגד פניו ר"מ אומר לא ישתה ר' יוסי אומר ישתה, והפר לעבדו לאו דוקא לשון הפרה אלא אפי' כפאו ואמר לו שתה אם לא שתה ויצא לחירות משלים, וי"ל דוקא כשהפר ולא כפה מפני שאין הפרה לגבי עבד כלום אבל אם כפאו אע"פ שלא שתה כשיצא לחירות אינו משלים שכבר בטלו, ולא נהירא אלא אפי' בשכפאו משלים לפי שהוא כמי שאמר הריני נזיר לכשאצא לחירות שחלה עליו נזירות כשיצא.

נדר • עבדו בנזירות, ואמר לו: 'מופר לך' - יצא לחרותו, וחיב להשלים נזירותו; שהעבד כופין אותו, ואין מפרין לו; ואם הפר, יצא לחרות.

(נ) ומכחישים את גופו. (נא) שאמר: ערכי עלי, או ערך פלוני עלי, ואז צריך לתת ממון להקדש כפי גילו. (נב) לבטל את נדרו.

(נג) והתורה אמרה "לאסור אסר על נפשו", חוץ ממי שאין נפשו קנויה לו, אלא משועבד הוא לאדונו. (נד) שאין האיסור חל, כי אדם לא יכול לאסור חפץ של אחרים עליהם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נה) לבטל נדרו, שהרי אין רבו מפסיד כלום, ונדרו חל. נז) כי לשון "מופר לך" אומרים רק לבני חורין (כך הבעל מפר לאישתו).

כא. אין הנזירות נוהגת, אלא בארץ ישראל⁶; ומי שנדר בחוץ לארץ - קונסין אותו ומחייבין אותו לעלות לארץ ישראל, ולהיות נזיר בארץ ישראל במנזר הימים שנדר.

סה) כי חכמים גזרו טומאה על כל הארצות, נמצא שאינו יכול למנות נזירות בטהרה חוץ לארץ, והרי זה כאילו הוא נדר ונמצא כל הזמן בבית הקברות.

לפיכך⁷, • מי שנדר בזמן הזה בחוץ לארץ - כופין אותו לעלות לארץ ישראל, ויהיה נוהג נזירות שם עד שימית, או עד שיפנה המקדש, ויקריב קרבנותיו במלאת ימי נזרו.

סו) היות ואסור לו לשהות בחוץ לארץ מפני טומאתה.

כב. וכל זמן שהוא בחוץ לארץ, הרי זה אסור לשנות יין ולהטמא למתים ולגלח, וכל דקדוקי נזירות עליו - ואף על פי שאין ימים אלו עולין לו⁸; ואם עבר ושתה, או גלח, או נגע במת וכיוצא בנגיעה⁹ - לוקה.

סז) כדין אדם שנדר נזירות בזמן שהוא טמא מת, שחלה עליו נזירות, אף על פי שימי טומאתו אינם עולים לו לימי הנזירות. סח) שנשא את המת או האהיל עליו, כפי שיבאר בהמשך.

יט. עבד • שנדר
בנזירות וברח, או שהלך רבו - הרי זה אסור לשנות יין¹⁰, פדי שיעטער ויחזר לרשות רבו¹¹. נזר והשלים נזירותו, וגלח¹² ולא ידע רבו, ואחר כך יצא לחרות - הרי זה יצא ידי נדרו¹³; אבל • אם נדר, ולא גלח, ויצא לחרות - לא יצא ידי נדרו¹⁴. נטמא, ואחר כך יצא לחרות - מונה משעה שנטמא.

נז) למרות שאם הוא היה אצל רבו, רבו היה כופה אותו, והיה מותר לו לשנות יין. נח) ורבו יכפה אותו ויתיר לו לשנות. נט) כדין כל נזיר במלאת ימי נזרו. ס) אף על פי שאילו רובו היה יודע, יתכן והיה כופה ונזירותו היתה מתבטלת. סא) היות שהסתיימה נזירותו, ורבו לא הספיק לכוף אותו. סב) היות ולא נשלמה נזירותו, כי לא גלח, לא יצא ידי נזרו וחייב לנהוג שוב נזירות. וטעם הדבר, כיוון שנזירות שעבד נודר בלי רשות רבו נחשבת "נזירות מספק" - שמא רבו ישמע ויבטל - לכן כל זמן שלא סיים את נזירותו בעבדות ויצא לחירות, אין ימי הנזירות שמנה עולים לו. כי מניין ימי הנזירות מספק אינם מצטרפים לנזירות ודאית שחלה עליו לאחר השחרור.

כ. נזירות נוהגת בפני הבית¹⁵ ושלא בפני הבית¹⁶; לפיכך, מי שנדר בנזיר בזמן הזה - הרי זה נזיר לעולם, שאין לנו בית פדי שיעביא קרבנותיו במלאת ימי נזרו.

המשך ביאור למס' שבועות ליום שלישי עמ' א

⁶ חמשין ידענא וחמשין לא ידענא - חמישים דינרים אני יודע שהיה אבי חייב לאביו, ועלי לשלם, וחמישים נוספים אני יודע אם אכן היה חייב לאביו, ואף שהוא מודה במקצת הטענה, מכל מקום כיון שאינו צריך לדעת אם אביו היה חייב את השאר, פטרה אותו התורה משבועת מודה במקצת.

¹ לך, וחמישים אני יודע בבירור שלא היה חייב לך, אם כן מה לי
² הוא ומה לי אביו - מה ההבדל בינו לבין אביו, והרי הוא מודה
³ במקצת, וכמו שאביו היה מתחייב שבועה אם היה מודה במקצת
⁴ כך הירש מתחייב שבועה. אלא לאו - אלא ודאי מדובר דאמר
⁵ ליה יורש התובע מנה לאבא ביד אביו, ואמר ליה יורש הנתבע

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון י"ט סיון ~

הלכות רוצח ושמירת נפש

פרק שנים עשר

(1) יבאר בהמה חיה ועוף שנשכח נחש שאסורים משום סכנה כו'. שלא להתיחד עם הגוי ושל לא ליקח רפואתו. ודין אם מותר להסתפר ממנו. ואם אסור למכור להם כלי מלחמה. ודין אם אסור למכור לישראל ליסטים ולהשיא עצה טובה לגוי.

א. בהמה חיה או עוף שנשכח הנחש² וכיוצא בו³, או שאכלו סם הממית האדם⁴, קדם שישתנה⁵ בגופו - הרי אלו אסורים⁶ משום סכנת נפשות⁷. לפיכך, בהמה חיה ועוף שנמצאו חתוכי רגלים⁸, אף על פי שהן מתרין משום טרפה - הרי אלו אסורין משום סכנה, שמא אחד מזהבלי עפר נשכן, עד שיבדקו. כיצד בודקין? צולה אותן בתנור, אם לא נתחתמו⁹ הבשר ולא נשתנה¹⁰ משאר הצלי - הרי אלו מתרין.

(2) חולין נח: (3) זחל ארסי. (4) אבל אכלה סם הממית בהמה ושחטה כשרה, שדינה כשאר מסוכנת, שם. (5) אבל אם שהה עד שנשתנה הארס בגופו של השותה, שוב אינו מזיק. (6) באכילה אם שחטם, מפני שהארס מחלחל בכל הגוף. (7) אבל מותרת משום טריפה, והאסור משום סכנת נפשות חמור מאיסור טריפה, חולין י. ויומא פג. (8) חולין נט. (9) נתפרק לחתיכות. (10) אבל אם נשתנה, אפילו לא נתפרק אסור.

ב. וכן נקורין¹¹ תאנים וענבים, והקשואים והדלועין והאבטיחין והמלפפונות, אפילו היו גדולים ביותר¹², בין תלושין בין מחברין¹³, ואפילו היו בתוך הכלי¹⁴, כל שיש בו לחה¹⁵ ונמצא נשוח - אסור, שמא נחש וכיוצא בו נשכו¹⁶. ואפילו ראה צפור¹⁷ או עכבר יושב ומנקר¹⁸ - הרי אלו אסורין, שמא במקום נקב¹⁹ נקב²⁰.

(11) נקבים, תרומות פרק ח, משנה ו. (12) והניקור מצד אחד, לא יאכל אפילו מצד אחר. (13) לעץ או לקרקע. (14) ראה 'תוספות יום טוב', שם. (15) רטיבות, מיץ הארס מתערב בליחה ומחלחל בכולו, אבל בדבר יבש חותך את מקום הניקור ואוכל את השאר. (16) כתבו 'תוספות': עכשיו במדינות אלו אין אנו נוהרים בגליל, לפי שאין חמת זוחלי עפר מצויה בינינו כלל. (17) חולין ט. (18) במקור ובפה. (19) של נחש. (20) הציפור או העכבר.

ג. תאנה²¹ או ענב שננטל העקץ²² שלהן - אין בהם

משום גלוי²³. לפיכך אוכל אדם תאנים וענבים בליזה ואינו חושש²⁴. תאנה נקורה שיכשה ונעשית גרורה²⁵, ותמרה נקורה שיכשה - שתייהן מותרות²⁶.

(21) ע"ז ל: (22) ונעשה פה קטן במקום העוקץ. (23) אם השאירם גלויים מותרים, אף-על-פי שיש בהם לחלוחית. (24) שמא אכל מהם נחש והטיל בהם ארס. ואין זה דומה לניקורי תאנים שבהלכה ב. מפני שהנקב מעורר חשש שמא אכל נחש. (25) תאנה יבשה. (26) ירושלמי תרומות פרק ח, הלכה ג.

ד. אסור²⁷ לאדם לתן מעות²⁸ או דינרים²⁹ לתוף פיו, שמא יש עליהן רק יבש של מפי שחין או מצרעין³⁰ או זעה; שכל זעת אדם - סם המות, חוץ מצעת הפנים.

(27) שם. (28) פרוטות. ושל נחשת הן. (29) של כסף. (30) ושחין וצרעת מחלות עור מדבקות הן.

ה. וכן לא יתן אדם פס ידו³¹ תחת שחייו³², שמא נגע בידו במצרע או בפס רע; שהידים עסקניות³³. ולא יתן התבשיל תחת המטה, אף על פי שהוא עוסק בסעודה³⁴, שמא יפל בו דבר המזיק והוא אינו רואהו.

(31) כף ידו, ירושלמי שם. (32) בין הזרוע והצלעות מול השכם. (33) ונוגעות בכל דבר, סוכה כו: (34) והוא מיסב על המיטה, וברעתו לאכלו מיד. ירושלמי שם.

ו. וכן³⁵ לא ינעץ הספקין בתוף האתרוג או בתוף הצנון³⁶, שמא יפל אדם על חדה וימות. וכן אסור לאדם לעבר תחת קיר נטוי³⁷, או על גשר רעוע, או לפגס לחרבה³⁸. וכן כל כיוצא באלו משאר הסכנות - אסור לעבר במקומן.

(35) שם. (36) וכיוצא בהם, ואתרוג וצנון דוגמאות הן. (37) ליפול, כלומר רעוע, ראש השנה טז: (38) ואחד הטעמים שהתלמוד נותן הוא "מפני המפולת", שחומת החורבה רעועה, ושמא תיפול עליו, ברכות ג.

ז. וכן אסור ליהודי להתיחד³⁹ עם העובד פוכבים, מפני שהן חשודים על שפיות דמים. ולא יתלזה עמהן בדרך⁴⁰. פגע⁴¹ עובד פוכבים בדרך - מחזירו לימינו⁴². היו עולין במעלה⁴³ או יורדים בירידה - לא יהיה ישראל למטה ועובד פוכבים למעלה, אלא ישראל למעלה⁴⁴ ועובד פוכבים למטה, שמא יפל עליו להמיתו. ואל ישח⁴⁵ לפניו, שמא ירץ⁴⁶ את גלגלתו.

(39) להשאר יחידי עמו. עבודה זרה כב. (40) אף-על-פי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון י"ט סיון - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קמו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חשוב 66 פְּדִי שִׁפְחוֹת מִמֶּנּוּ וְלֹא יִהְיֶה גִּגְוֹ - הֲרִי זֶה מִתֵּר לְהַסְתַּפֵּר מִמֶּנּוּ.

(63) אבל ברשות הרבים מותר, מפני שהגוי מפחד להרגו, עבודה זרה כזו. (64) במספריים או בתער שבידו. (65) התראה לפני הגוי. (66) כגון שהסתכל במראה לראות אם התספורת נאה, וחושב הגוי שאיש חשוב הוא, המקפיד על תספורתו, שם כט.

יב. אָסוּר 67 לְמַכֵּר לְעוֹבְדֵי פוֹכְכִים כָּל כְּלֵי הַמְלָחָמָה 68. וְאֵין מִשְׁחִיזִין לָהֶם אֶת הַזֵּינִין 69. וְאֵין מוֹכְרִין לָהֶן לֹא סִפִּין 70, וְלֹא קוֹלִינִין 71, וְלֹא כְּבָלִים 72 [שֶׁל בְּרוֹל], וְלֹא שְׁלָאוֹת שֶׁל בְּרוֹל הַנְּדוּאָה 73, וְלֹא דְבִים 74 וְאִרְיוֹת, וְלֹא כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נֶזֶק לְרִבִּים. אֲבָל מוֹכְרִין לָהֶן תְּרִיסִין 75, שְׂאִינִן אֲלֵא לְהִגָּן 76.

(67) שם טו: (68) שמא ישתמשו בהם להרע ליהודים. (69) כגון סיף ורומח. (70) ובגמרא שלנו הגירסא "סדן", ופירש רש"י: "לשום בו רגלי איש", הכוונה לאסיר בבית הסוהר. אבל רבינו חננאל גרס שם "סכין", וגירסת רבינו כגירסת רבינו חננאל. (71) שרשרת של ברזל שעל צוואר השבוי. (72) שרשרת שכובלים בה רגלי אסירים "ענו בכבל רגלו", תהלים קה, יח. בדפוס רומי ר"מ: ולא שלשלאות. . ולא עששיות של ברזל. (73) מהדרו. ברזל זה מיוחד לעשות ממנו כלי זיין, שם טז. (74) משנה, שם. הגויים משתמשים בהם למאבק עם שבויים. (75) מגינים. (76) ולא כדעת האוסרים שם, החוששים שישתמשו בתריסים כבנשק התקפה לאחר שיאזלו כלי זיינם.

יג. וְכִשֶּׁם שֶׁאָסוּר לְמַכֵּר לְעוֹבְדֵי פוֹכְכִים, כֵּן אָסוּר לְמַכֵּר לְיִשְׂרָאֵל שְׁמוֹכֵר לְעוֹבְדֵי פוֹכְכִים 77. וּמִתֵּר 78 לְמַכֵּר כְּלֵי זֵינִין לְחִלּוֹל 79 שֶׁל בְּנֵי הַמְּדִינָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְגִינִין עַל יִשְׂרָאֵל 80.

(77) שם טו: (78) שם טז. (79) לצבא. (80) שגרים באותה מדינה.

יד. כָּל שֶׁאָסוּר לְמַכֵּר לְעוֹבְדֵי פוֹכְכִים אָסוּר לְמַכֵּר לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא לְסֻטִּים 81, מִפְּנֵי שֶׁנִּמְצָא מִחִזִּיק יָד 82 עוֹבְרֵי עֲבֵרָה וּמִכְשִׁילֵיהֶם 83. וְכֵן כָּל הַמִּכְשִׁיל עֲוֹר בְּדָבָר 84 וְהַשִּׂיאוֹ עֲצָה 85 שְׂאִינָה הוֹגֵנָה 86, אוֹ שֶׁחִזֵּק יָדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה, שֶׁהוּא עֲוֹר וְאֵינוֹ רוֹאֶה דֶּרֶךְ הָאֱמֶת 87 מִפְּנֵי תַּאֲוֹת לְבוֹי 88 - הֲרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשָׂה, שְׂנֹאֲמַר: וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל; הִבָּא 89 לְטַל מִמֶּךָ עֲצָה, תֵּן לוֹ עֲצָה הַהוֹגֵנָה לוֹ.

(81) שוודר, שם. (82) מסייע בידו. אפילו אין הליסטים חשוד בשפיכות דמים, בכל זאת אסור למכור לו נשק, שעוור לו בזה לבצע מעשי שוד ולהמלט. (83) בעבירה, שלולא הנשק יתכן ולא היה מעיז ללסטם את הבריות. (84) שאינו בקי בו. כתוב בתורה: "ולפני עור לא תתן

שעוברים שם אנשים. (41) נפגש. שם כה: (42) של יהודי. כי נוח יותר להתגונן ביד ימנית מאשר בשמאלית. (43) כגון בהר או בסלע. (44) בעלייה ילך היהודי לפני הגוי, ובירידה יוליך את הגוי לפניו. (45) ולא יתכופף לפני הגוי, כדי ליטול משהו, ואפילו במישור. (46) ירוצץ.

ח. אִם שְׁאֵל 47: לָאֵן אַתָּה הוֹלֵךְ? - יִרְחִיב לוֹ אֶת הַדֶּרֶךְ 48, בְּדֶרֶךְ שֶׁהִרְחִיב יַעֲקֹב לַעֲשׂוֹ; שְׂנֹאֲמַר: עַד אֲשֶׁר אָבֹא אֶל אֲדֹנִי שְׁעִירָה 49.

(47) הגוי. (48) אם היה צריך ללכת מרחק קילומטר אחד, יאמר לו שני קילומטרים אני צריך ללכת, אולי ימתין הגוי מלרצחו עד הקילומטר השני, והיהודי יפרוש ממנו קודם לכן וינצל, עבודה זרה שם. (49) וכתוב: "ויעקב נסע סכותה", ולא הלך עד שעיר.

ט. אָסוּר לִקַּח רְפוּאָה מִן הָעוֹבֵד פוֹכְכִים, אֲלֵא אִם כֵּן 50 נִתְיָאֲשׁוּ מִמֶּנּוּ שִׁיחִיה 51. וְאָסוּר לְהִתְרַפֵּאת מִן הָאֲפִיקוֹרוֹס 52, וְאִף עַל פִּי שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ מִמֶּנּוּ 53, שְׂמָא יִמְשְׁכוּ אַחֲרָיו 54. וּמִתֵּר לִקַּח רְפוּאָה מִן הָעוֹבֵד פוֹכְכִים לְבִהְמָה 55 אוֹ לְמִכָּה שֶׁבְּחוּץ 56, כְּגוֹן מְלֻגְמָא 57 וְרִטְיָה 58. וְאִם הָיְתָה מִכָּה שֶׁל סִכְנָה 59 - אָסוּר לִקַּח 60 מִמֶּנּוּ. וְכָל מִכָּה שֶׁמְחַלְלִין עָלֶיהָ 61 אֶת הַשִּׁבְתָּה - אֵין מִתְרַפְּאִין מֵהֶם.

(50) שמא יתן לו סם ממית, שם כז: (51) ואם לא ירפאנו ימות, מותר להתרפאות ממנו, שהרי אין לו מה להפסיד, ושמא ירפאנו הגוי. ומדובר כשאין רופא יהודי. ואף-על-פי שהחולה יוכל עוד לחיות יום או יומיים, והגוי עלול להקדים מותו, בכל זאת מותר להתרפאות ממנו, שאין חוששים לחיי שעה, הואיל וסופו למות, שם. (52) ראה למעלה פרק ד, הלכה י. (53) מן החולה שיחיה. (54) אחרי דעותיו, וייעשו מינים. (55) שאין כאן אלא חשש להפסד ממון בלבד, שם כז. (56) שאין בו סכנה. (57) תחבושת לחה. (58) תחבושת משוחה סממנים. (59) אפילו בגוף מבחוץ. (60) שלא כדעת המתירים במכה בחוץ, הואיל ואם יראה החולה שהסם מזיק, יוכל להרחיקו, שם. (61) כל מכה של חלל (בחלל הגוף) מחללים עליה את השבת, וגב היד וגב הרגל הרי הם כמכה של חלל, ומחללים עליהם את השבת, שם כה.

י. וּמִתֵּר לְשָׂאֵל 62 לְרֹפֵא עוֹבֵד פוֹכְכִים, וְיֹאמַר לוֹ: סֵם פְּלוֹנִי יָפֵה לָךְ, וְכֵן וְכֵן תַּעֲשֶׂה; אֲבָל לֹא יִקַּח מִמֶּנּוּ.

(62) שם כז. והטעם הוא, שאם היהודי אינו מתרפא ממנו אלא שואלו בלבד, יבין הגוי שאין היהודי סומך עליו, ובוודאי ישראל ברופא אחר. ולפיכך לא יאמר לו הגוי תרופה מזיקה, כדי שלא לקלקל שמו כרופא מומחה.

יא. וְאָסוּר לְהַסְתַּפֵּר מֵהֵן בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד 63, שְׂמָא יִהְיֶה גִּגְוֹ 64. אִם הָיָה אָדָם חָשׁוּב - מִתֵּר, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְרַא לְהִרְגּוֹ. וְאִם דְּמָה 65 לְעוֹבֵד פוֹכְכִים שֶׁהוּא אָדָם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(2) שפגש. (3) ואין בכוחה להמשיך בדרכה. (4) לשאת לפי כוחותיה. (5) שהטעין עליה יותר ממה שהיא יכולה לשאת. שלא כדעת האומר (בבא מציעא לב.) שביותר ממשה פטור. (6) את המשא. (7) עזור לו, ופירשו חכמינו שלפריקה נאמר, שהרי כתוב "רובץ תחת משאו". וראה מכילתא משפטים פרשה כ; "ספרי" כִּיתֵּצֵא רֹכֵב, ובבאמציעא שם.

ב. וְלֹא יִפְרֹק וַיִּנְיֹחַנוּ בְּהֶלֶל⁸ וַיֵּלֶךְ, אֲלֵא יָקִים עִמּוֹ, וַיִּחְזֹר וַיִּטְעֵן מִשְׁאוֹ עָלֶיהָ⁹; שְׁנֵאמַר: הֵקֵם תְּקִים עִמּוֹ. זֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחֲרֶת¹⁰. וְאִם הִנִּיחוּ בְּהֶלֶל וְלֹא פָּרַק וְלֹא טָעַן¹¹ - בְּטֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְעֵבֶר עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: לֹא תִרְאֶה¹² אֶת חֲמוֹר אַחֲרֶיהָ.

(8) נפחד ודואג. (9) במקומו הנכון. (10) מצוות טעינה, שהרי כתוב שם "חמור אחיך או שורו נופלים בדרך", ומשמע שהבהמה ומשאה מוטלים על הקרקע וצריך לטעון. ולא כדעת רבי יאשיה אומר, ששני הכתובים "עזוב תעזוב עמו" ו"הקם תקים עמו" בפריקה מדברים. מכילתא שם. (11) אפילו פרק, אבל לא טען. (12) "לא תראה זו מצות לא-תעשה, ולהלן הוא אומר "כי תראה" (כי תראה... רובץ תחת משאו, שמות כג, ה) מצות-עשה", "ספרי" שם רכה. וראה ספר המצוות לרבינו, מצוות לא-תעשה רע.

ג. הִיָּה פֶּהֶן, וְהִבְהֵמָה רוֹבֶצֶת בְּבֵית הַקְּבֵרוֹת - אֵינוֹ מִטְמֵא¹³ לָהּ, כִּשֵּׁם שְׁאִינוֹ מִטְמֵא לְהָשִׁיב אַבְדָּה¹⁴. וְכֵן אִם הָיָה זָקֵן¹⁵ שְׁאִין דָּרְפוֹ לְטָעֵן וּלְפָרֵק - הוֹאִיל וְאִינָהּ לִפְי כְבוֹדוֹ, פְּטוּר¹⁶.

(13) שאמרה תורה: "לנפש לא יטמא בעמור". ובמכילתא למדו דין זה מן הכתוב: "וחדלת מעזוב לו - פעמים שאתה חדל, ופעמים שאתה עוזב. היה (החמור) בין הקברות אל יטמא", שם. (14) "ואם היתה בבית הקברות לא יטמא לה", "ספרי" שם, בבא-מציעא שם. רבינו מדמה דין כהן בפריקה וטעינה בבית הקברות לדין כהן והאבידה בבית הקברות, הואיל וטעם אחד לשניהם. לאבידה אינו מתטמא משום שמצות-עשה של השבת אבידה אין בכוחה לדחות מצות לא-תעשה "לנפש לא יטמא בעמור" ומצות-עשה "קדרשים יהיו" של כהן (שם ל.). וטעם זה קיים אף בפריקה וטעינה. וראה הלכות גזילה ואבידה פרק יא, הלכה יח. (15) חכם או אדם מכובד. (16) "ספרי" שם; בבא-מציעא ל:

ד. זֶה הַפֶּלֶל¹⁷: כִּל שְׁאֵלוֹ הִיתָה שְׁלוֹ הָיָה טוֹעֵן וּפּוֹרֵק¹⁸ - הָרִי זֶה חֵיב לְטָעֵן וּלְפָרֵק בְּשֵׁל חֲבֵרוֹ. וְאִם הָיָה חָסִיד וְעוֹשֶׂה לְפָנִים מְשׁוֹנֶת הַדִּין¹⁹, אֲפִלוּ הָיָה הַנְּשִׂא הַגְּדוֹל²⁰ וְרָאָה בְּהֵמָת חֲבֵרוֹ רוֹבֶצֶת תַּחַת מִשְׁאָה שֶׁל תָּכֵן אוֹ קָנִים²¹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - פּוֹרֵק וְטוֹעֵן עִמּוֹ²².

(17) שם. (18) מפני שחם על ממונו, לא היה חושש לכבודו. (19) עושה אפילו מה שאין הדין מחייב אותו, וזהו פירוש ל"חסיד". (20) של בית-הדין הגדול

מכשול ויראת מאלקין" (ויקרא יט, יד), ורבותינו דרשו זה המכשול את חבירו שהוא "עזור בדבר", ונותן לו עצה רעה, 'ספרא' קדרשים פרק ג, פרשה ב. (85) ונתן לו עצה. (86) שהוא בעצמו יודע שאינה נכונה. "היה נוטל ממך עצה, אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו. אל תאמר לו צא בהשכמה - שיקפחוהו ליסטים. צא בצהרים - בשביל שישתרב. אל תאמר לו - מכור את שדך וקח לך חמור, ואתה עוקף ונוטלו ממנו", שם. (87) שהיא דרך התורה ומצוותיה. (88) כגון המושיט כוס יין לנזיר, או המלוה ברבית והלוה ברבית, ששניהם עוברים משום "ולפני עור לא תתן מכשול", לפי שכל אחד מהם עוזר לחבירו לעשות עבירה. ראה עבודה זרה ו: בבא מציעא עה: וראה ספר המצוות לרבינו, מצוות לא-תעשה רצט. (89) בספרים שלנו זהו סוף הלכה יד, אבל בדפוס רומי ר"מ מתחלת כאן הלכה טו.

טו. וְאִסּוּר⁹⁰ לְהִשְׂיֵא עֲצָה טוֹבָה לְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים אוֹ לְעוֹבֵד רָשָׁע⁹¹. וְאֲפִלוּ לְהִשְׂיֵאוֹ עֲצָה שְׂעִיעֶשֶׂה דָּבָר מִצְוָה⁹², וְהוּא עוֹמֵד בְּרִשְׁעוֹ⁹³ - אִסּוּר. וְלֹא נִתְּנָה⁹⁴ דְּנִיָּאל אֲלֵא עַל שֶׁהִשְׂיֵא עֲצָה לְנוֹכְדִנְצַר לִתֵּן צִדְקָה, שְׁנֵאמַר: לֵהֵן מִלְּפָא מְלִכִּי יִשְׁפֹּר עֲלֵה⁹⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וְאִסּוּר לְהִשְׂיֵא עֲצָה טוֹבָה לְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים ... וְלֹא נִתְּנָה דְּנִיָּאל אֲלֵא עַל שֶׁהִשְׂיֵא עֲצָה לְנוֹכְדִנְצַר לִתֵּן צִדְקָה".

וממה שהביא בהלכות מלכים (פ"ה ה"י) הדוגמא של נתינת צדקה בבן נח, מוכח שסבר להלכה שבני נח אינם מחויבים בצדקה. ועפ"ז יש לומר שמה שכתב כאן "שיעשה דבר מצוה ליתן צדקה" הכוונה למצוה שאינו מצווה ועושה, מה-שאינ-כן בשבע מצוות בני נח.

(על פי לקו"ש חלק ה' ע' 158 הע' 58)

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(90) בבא-בבא ד. (91) אף-על-פי שהוא חייב במצוות. (92) כעצת דניאל לנוכדנצר שיעשה צדקה, שם. (93) אבל אם חזר בתשובה, מותר. (94) שהשליכו אותו לגוב אריות. (95) עצתי תיטב בעיניך.

~ יום שני כ' סיון ~

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר:

(1) יבאר שמצות-עשה לפרוק המשא ולטעון עם הבעלים. מאימתי יתחייב לפרוק ולטעון עמו. ואם היא בהמת גוי ומשא של ישראל. ודין מי שראה לבדו ישראל עובר עבירה אם מותר לשונאו כו'.

א. מִי שִׁפְּגַע² בְּחֵבְרוֹ בְּדֶרֶךְ, וּבִהְמָתוֹ רוֹבֶצֶת תַּחַת מִשְׁאָה³, בֵּין שֶׁהָיָה עָלֶיהָ מִשְׁאֵה הָרְאוּי לָהּ⁴ בֵּין שֶׁהָיָה עָלֶיהָ יוֹתֵר מִמִּשְׁאָה⁵ - הָרִי זֶה מִצְוָה לְפָרֵק מֵעָלֶיהָ⁶. וְזוֹ מִצְוֹת עֲשֵׂה, שְׁנֵאמַר: עֹזֵב תַּעֲזֹב עִמּוֹ⁷.

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אפילו אין הבעלים עמה. לשון הגמרא שם לא. (42) משמע, שהחוב הוא לעזור לבעל הבהמה, אבל לא לפרוק ולטעון לבדו. (43) 'ספרי' שם רכה. משנה, שם לב. (44) ואינו יכול לפרוק ולטעון. (45) כמו באין הבעלים עמה, 'ספרי' שם. משנה, שם.

ט. בהמת העובד פוככים והמשא של ישראל: אם היה העובד פוככים מחמור⁴⁶ אחר פהמתו - אינו זקוק לה⁴⁷; ואם לאו⁴⁸ - חייב לפרק ולטעון⁴⁹, משום צער ישראל. וכן אם היתה הבהמה של ישראל והמשוי של עובד פוככים - חייב לפרק ולטעון, משום צער ישראל⁵⁰. אכל בהמת העובד פוככים ומשאו - אינו חייב⁵¹ להטפל בו, אלא משום איבה⁵².

(46) הולך אחר בהמתו. (47) שנאמר "חמור אחיך", ומה שנאמר (שמות כג, ה) "חמור שונאך" הכוונה לישראל (ראה הלכה יד). והמדובר בטעינה, אבל בפריקה חייב משום צער בעלי חיים שהוא דאורייתא (כסף-משנה ו'דרישה ופרישה' חושן-משפט סי' ערב). (48) שאין הגוי מחמר אחר בהמתו, אלא הישראל בעל המשא. (49) מפני שבפריקה חייב גם כשהגוי מחמר, כתב רבינו כאן בפירושו: "חייב לפרוק ולטעון", ולא כתב סתם חייב (כסף-משנה). (50) והישראל מחמר אחר בהמתו, כדרך העולם, שבעל החמור הוא המחמר (בבא-מציעא שם). (51) בטעינה, אבל בפריקה חייב, כמו שהבאנו למעלה באותו מו. (52) שלא תהיה איבת הגוי על הישראל, אבל בדין הראשון בחמור של גוי ומשאו של ישראל - אין חשש לאיבה, שהרי הגוי רואה שגם על ממונו של ישראל אינו חס ('דרישה ופרישה' שם). כל האמור כאן בהערות מה עד מח, הוא לפי פירושו של הכסף-משנה ו'דרישה ופרישה' הנ"ל. אולם הגר"א בחושן-משפט סימן ערב ס"ק טז, מגדיר פירושם כדוחק גדול ואומר, שרבינו פוסק כאן צער בעלי חיים לאו דאורייתא, ומתוך כך מתפרשים דברי רבינו כפשוטם, היינו אינו זקוק לה כלל, לא בטעינה ולא בפריקה, וגם הלכה יד תתפרש כפשוטה, עיין שם. הגר"א עצמו מעיר על פסקי רבינו למעלה בהלכה א ובהלכות שבת פרק כא הלכה יד, המוכיחים שצער בעלי חיים דאורייתא, ומצא יישוב לדברי רבינו כאן, אבל הסתירה מהלכות שבת במקומה עומדת.

י. חמרים⁵³ שרגליו של אחד מהן⁵⁴ רעועות⁵⁵ - אינן רשאים חבירי⁵⁶ להקדים⁵⁷ ולעכר מעליו⁵⁸. נפל⁵⁹ - רשאים לעכר מעליו⁶⁰.

(53) תוספתא בבא-קמא פרק ב. (54) כלומר, של חמור אחד מהם. (55) ואינו יכול ללכת באותה מהירות כמו יתר החמורים שבשיירה. (56) בעלי החמורים. (57) ללכת קדימה. (58) ולהשאירו עם חמורו לבדו בדרך. (59) ואינו יכול ללכת כלל. (60) ואינם חייבים להתעכב בשבילו.

יא. היה⁶¹ אחד טעון⁶² ואחד רוכב⁶³, ודחקן הדך⁶⁴ - מעבירין את הרוכב מפני הטעון⁶⁵. אחד טעון

(הסנהדרין הגדולה), ראה הלכות סנהדרין פרק א, הלכה ג. (21) ואין זה לפי כבודו לטפל בהם. (22) כמו רבי ישמעאל ברבי יוסי, שהיה זקן ואינה לפי כבודו, ונהג לפני משורת הדין, בבא-מציעא ל:

ה. פרק וטעון, וחרזה ונפלה - חייב לטעון ולפרק פעם אחרת, אפילו מאה פעמים²³; שנאמר: עזב תעזב, הקם תקים עמו²⁴. לפיכך צריך להידדות²⁵ עמו עד פרסה²⁶, אלא אם כן אמר לו בעל המשא: איני צריך לך.

(23) 'ספרי' כ"תצא רכה; בבא-מציעא לא. לב. (24) ו"עזוב" מורה על פעולה מתמדת, היינו הרבה פעמים, וכן "הקם", שם לא. וראה פירוש המשניות לרבינו בבא-מציעא פרק ב, משנה ט. (25) להתנהל לאטו לאחר שהטעינו, ראה ישעיה לח, טו: תהלים מב, ה. (26) ארבעה מילים, שמא תחזור ותיפול (שם לג.), וראה לקמן הלכה ז.

ו. מאימתי יתחייב לפרק ולטעון עמו? משיראהו ראיה²⁷ שהיא פגיעה²⁸; שהרי נאמר 'פי תראה'²⁹, ונאמר 'פי תפגע'³⁰. וכמה? שצריך חכמים, משיהיה ביניהם³¹ מאתים וששים ושש אמה³² ושני שלישי אמה, שהוא אחד משבעה ומחצה במיל³³. היה רחוק ממנו יתר מזה - אינו זקוק לה³⁴.

(27) מרחוק. (28) פנים בפנים, מכילתא משפטים פרשה כ; 'ספרי' שם רכב; בבא-מציעא לג. (29) ומשמעו אפילו מרחוק. (30) ומשמעו פנים בפנים. (31) בין הרואה ובין בעל המשא. (32) בערך 56 סנטימטר. (33) אלפיים אמה. היינו לחלק אלפיים אמה בשבעה ומחצה, שם. (34) ופטור.

ז. מצוה³⁵ מן התורה לפרק עמו בהגם; אבל לטעון עליו - הרי זו מצוה, ונוטל שכרו³⁶. וכן בשעה שמדדה עמו עד פרסה - יש לו שכר³⁷.

(35) בבא-מציעא לב. (36) מבעל הבהמה כמו בעד כל עבודה אחרת, ואף-על-פי שהוא נוטל שכרו, קיים מצוה. (37) אף-על-פי שהוא הולך ומדדה לצורך פריקה שהיא בחינם, בכל זאת מותר לו ליטול שכר, שם לג. ראה 'תוספות' שם דיבור-המתחיל ונוטל.

ח. מצא בהמת חברו רבוצה, אף על פי שאין הבעלים³⁸ עמה - מצוה לפרק מעליה³⁹ ולטעון עליה; שנאמר: עזב תעזב⁴⁰, הקם תקים - מפל מקום⁴¹. אם כן, למה נאמר 'עמו'⁴²? שאם היה בעל הבהמה שם, והלך וישב לו⁴³, ואמר לזה שפגע בו: הואיל ועליך מצוה, אם רצית לפרק לבדך פרק - הרי זה פטור, שנאמר: עמו. ואם היה בעל הבהמה זקן או חולה⁴⁴ - חייב לטעון ולפרק לבדו⁴⁵.

(38) שיעזרו לו. (39) כמו בזקן או חולה, בסוף הלכה זו. (40) ולשון יתירה היא. (41) בכל תנאים שהם אתה חייב,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(80 הפוגש. 81) בבא-מציעא לב: (82) המצווה "לכוף את יצורו" עדיפה ממצוות צער בעלי חיים, שם.

יד. השווא שגאמר בתורה⁸³ - לא מאמות העולם הוא⁸⁴, אלא מישראל. והיאך יהיה לישראל שווא מישראל, והכתוב אמר⁸⁵ 'לא תשנא את אחיך בלבבך'? אמרו חכמים⁸⁶: כגון שראוהו לבדו⁸⁷ שעבר עברה, והתרה בו ולא חזר - הרי זה מצוה לשנאו⁸⁸, עד שיעשה תשובה וישוב מרשעו. ואף על פי שעדיין לא עשה תשובה, אם מצאו נכהל במשאו - מצוה לטעון⁸⁹ ולפרק עמו, ולא יניחנו נוטה למות, שגא ישהה בשביל ממונו ויבוא לידי סכנה. והתורה הקפידה על נפשות ישראל⁹⁰, בין רשעים בין צדיקים, מאחר שהם נלזים אל ה' ומאמינים בעקר הדת; שגאמר: אמר אליהם חי אני נאם ה' אלהים אם אחפץ במות הרשע פי אם בשוב רשע מדרכו ויחיה.

(83) "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו", שמות כג, ה. (84) [מצות פריקה לא נאמרה אלא בבהמת ישראל בלבד, והיא מחייבת את הישראל לפרוק בחינם ולא לדרוש שכר, אבל בבהמת גוי לא נאמרה מצות פריקה, אלא משום צער בעלי חיים חייבים לפרוק, ולפיכך רשאי הישראל לדרוש שכר (כסף-משנה ע"פ 'תוספות' בבא-מציעא לב: ד"ה מה לי). ואין לפרש דברי רבינו כפשוטם, שאין כלל חיוב לפרוק בהמת הגוי, שהרי הוא סובר שצער בעלי חיים דאורייתא (ראה למעלה הלכה ט בהערות) ופסוק זה מדבר בפריקה]. (85) ואין להניח שהכתוב ידבר באדם העובר על לא-תעשה שבתורה, פסחים קיג: (86) רב נחמן בב יצחק, שם. (87) ומכיון שאין עד אחד נאמן, ככתוב: "לא יקום עד אחד באיש" (דברים יט, טו), אסור לו להעיד בבית-דין, כי יעבור על לאו "לא תלך רכיל בעמך" (ויקרא יט, טז). (88) שנאמר (תהלים קלט, כא): "משנאיך ה' אשנא", ואומר (משלי ח, יב): "יראת ה' שנאת רע". (89) אף-על-פי שהכתוב "כי תראה חמור שונאך" בפריקה מדבר, הוא-הדין לטעינה. (90) חסה עליהן ורוצה בקיומן.

סליקו להו הלכות רוצח ושמירת נפש בסיעתא דשמיא

נגמר ספר אחד עשר, והוא ספר נזיקין. הלכותיו חמשה, ופרקיו שנים וששים: הלכות נזקי ממון - ארבעה עשר פרקים. הלכות גנבה - תשעה פרקים. הלכות גזלה ואבדה - שמונה עשר פרקים. הלכות חובל ומזיק - שמונה פרקים. הלכות רוצח ושמירת נפש - שלשה עשר פרקים.

ואחד ריקן - מעבירין את הריקן מפני הטעון⁶⁶. אחד רכוב ואחד ריקן - מעבירין את הריקן מפני הרכוב⁶⁷. שניהן טעונים, שניהן רוכבין, שניהן ריקנין - עושין פשרה ביניהן.

(61) תוספתא שם. (62) משא. (63) ובתוספתא: "ואחד רכוב". (64) והדרך צרה, ואינם יכולים ללכת זה בצד זה. (65) מקדימים את הטעון לרכוב, שלרכוב יותר קל לחכות מאשר לטעון. (66) מקדימים את הטעון לריקן, ואין אומרים שהריקן יעבור תחילה מפני שהוא קל ויעבור במהירות, אלא הטעון קודם. (67) מקדימים את הרכוב. זה הכלל: הטעון קודם לריקן, והיותר טעון קודם לטעון פחות. [בדפוס רומי (ר"מ) חסרה הבבא האחרונה. גם בתוספתא יש גירסאות שונות סותרות זו את זו, והגירסא שלפנינו כאן מתקבלת ביותר על הדעת, וכן היא בדפוס אמסטרדם תס"ב, וכנראה זו גירסתו של רבינו בתוספתא].

יב. וכן שתי ספינות⁶⁸ העוברות ופוגעות זו בזו, אם עוברות שתיהן בבת אחת - טובעות⁶⁹, ואם בזו אחר זו - עוברות; וכן שני גמלים העולים במעלה גבוה ופגעו זה בזה⁷⁰, אם עוברין שניהם בבת אחת - נופלין⁷¹, ואם בזה אחר זה⁷² - עולין; כיצד הן עושין? טעונה ושאניה טעונה - תדחה שאניה טעונה מפני הטעונה. קרובה⁷³ ורחוקה⁷⁴ - תדחה קרובה⁷⁵ מפני שאניה קרובה. שתיהן רחוקות או קרובות או טעונות - הואיל וכלן ברחק אחד⁷⁶, הטל פשרה⁷⁷ ביניהן, והן מעלות שוכר⁷⁸ זו לזו. ובה וביצא בו⁷⁹ נאמר: בצדק תשפט עמיתך.

(68) תוספתא שם, סנהדרין לב: (69) שתדחוף זו את זו. (70) כגון זה עולה מצד זה וזה עולה מצד זה, ופגעו בראש חודו של הר. (71) לתוך הבקעה שבצידי הדרך. (72) אם אחד יחזור אחרונה ויפנה מקום לחבירו. (73) לנמל שיצאה ממנו. (74) לנמל שיצאה ממנו. (75) משום שלספינה הבאה ממרחקים יותר קשה להתעכב ולחכות. (76) בצרה שוה לכולם, ואין מן הדין לכפות על האחת לפנות מקום לחברתה. (77) אם אינם יכולים להתפשר מעצמם. (78) כפיצוי להשחיתתה. (79) כגון בריא וחולה - ידחה הבריא מפני החולה; שניהם בריאים - הטל פשרה, והם מעלים שכר זה לזה.

יג. הפוגע⁸⁰ בשנים⁸¹, אחד רובץ תחת משאו, ואחד פרק מעליו ולא מצא מי שיטען עמו - מצוה לפרק בתחלה, משום צער בעלי חיים, ואחר כך טוען. במה דברים אמורים? פשהו שניהם שונאים או אוהבים; אבל אם היה אחד שווא ואחד אוהב - מצוה לטען עם השווא תחלה, כדי לכף את יצרו הרע⁸².

~ יום שלישי כ"א סיון ~

ראשית חכמה קנה חכמה, ובכל קנין קנה בינה

ספר שנים עשר

והוא ספר קנין

הלכותיו חמש. וזהו סדורן: א. הלכות מכירה. ב. הלכות זכיה ומתנה. ג. הלכות שכנים. ד. הלכות שלוחין ושתפין. ה. הלכות עבדים. והמצוות הנכללות בהן מפרשות בשמותן במקומן.

הלכות מכירה

יש בכללן חמש מצוות. אחת מצות עשה, וארבע מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) דין מקח וממכר.¹ (ב) שלא יונה במקח וממכר.² (ג) שלא יונה בדברים.³ (ד) שלא יונה גר צדק בממונו.⁴ (ה) שלא יונהו בדברים.⁵

ובאר מצות אלו בפרקים אלו:

~ נקודות משיחות קודש ~

"ראשית חכמה קנה חכמה, ובכל קנין קנה בינה".

הקשר שבין הפסוק שבחר הרמב"ם ככותרת לספר קנין אינו מובן, כי לא רק שאין שייכות לכאורה בין חכמה ובינה לקנין, אלא שגם מצינו כמה וכמה ניגודים ביניהם, כי קנין החכמה בא ביגיעה דווקא ואילו בקנינים ארציים אין צורך ביגיעה מיוחדת ואפשר לקנות בשווה פרוטה או בשטר הכתוב על גבי נייר, חרס, עלה וכו' גם אם הם פחות משה פרוטה. גם בקנין חזקה לא מצינו יגיעה מיוחדת עד שאפשר לקנות עשר שדות בעשר מדינות על ידי שיחזיק באחת מהן. בנוסף, הלא נאמר "ראשית חכמה יראת ה'" ומובן שגם ראשית החכמה שבפסוק זה קשורה ליראת ה' ומה הקשר בינה ובין ספר קנין.

בספר המצוות ל"צמח צדק" מבואר שמשמעות הקנין בעבודה רוחנית הוא מה שהקב"ה קונה מהאדם על ידי משיכה וכסף, שמושך החפץ מרשות הרבים שהם הקליפות, לרשות היחיד יחידו של עולם "ואחר המשיכה נותן כסף ... בחינת אהבה רבה.. וממשיך שם, שלכן נקראה ארץ ישראל ארץ כנען כי כנען מלשון סוחר כמו שכתוב (הושע יב, ח). "כנען בידו מאזני מרמה" שהוא בלעומת זה. אבל בקדושה הוא מאזני צדק, כי רוב המצוות תלויות בארץ וכולם עניינם העלאת רפ"ח ניצוצין שנפלו בשבירת הכלים, וכל זה

הוא בארץ כנען ששם הוא עיקר ה"מסחר" הזה לפי ששם עיקר הניצוצין.

בקנין בכלל, מצינו שני סוגים; מטלטלין, וקרקע. מטלטלין נקנים בשני דברים – כסף ומשיכה, וקרקע נקנית בשלושה דברים בכסף בשטר או בחזקה. וההבדל בין מטלטלין וקרקע הוא ההבדל בין עולם התורה לעולם התיקון. עולם התורה הוא בשני קווין על-דרך חסד וגבורה, וכשאדם נמצא באחד משני הקווין או בחסד בלבד או בגבורה בלבד אינו יכול ליצור הנהגת קבע הפועלת בעולם באמת, ועבודתו היא בבחינת מטלטלין. תכלית ושלמות העבודה היא בשלושה קווין ובהתכללות של שני הקווין המביאה עניין שלישי וסוג חדש של קנין שאז עבודתו היא בעולם התיקון ובאופן קבוע – בחינת קרקע – וזוהי שלימות העבודה שבה ועל ידה קונה הקב"ה עניינים שהיו ברה"ר טורי דפירודא ומעבירם לרה"י – יחידו של עולם.

משום כך "ראשית חכמה יראת ה'" ו"ראשית חכמה קנה חכמה כו'" עולים בקנה אחד, כי ראשית חכמה יראת ה' היינו הבנת עניין הקניין ברוחניות שהוא דבר הנוגע לכל ענייני עבודת ה', ולכן "ראשית חכמה קנה חכמה ובכל קנין בינה" כי רק על ידי מוחין (חכמה ובינה) אפשר ל"השתלט" על המידות, לפעול בהן התכללות ופעולה באופן דתיקון וקבע.

(על פי שיחת ש"פ יגש תשמ"ו)

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(1) כלומר, אין כאן מצוה לפעולה מסויימת, אלא דינים איך יתקיים המקח והממכר. (2) "הזהירנו מהונות קצתנו את קצתנו (האחד את השני) בסחורה ובמקח ובממכר, והוא אמרו: אל תונו ... ובספרא אמרו באונאת ממון הכתוב מדבר" (ספר המצוות מצות לא-תעשה רנ). (3) "הזהירנו מהונות קצתנו את קצתנו (האחד את השני) בדברים, והוא שיאמר לו מאמרים יכעיסוהו ויבהילוהו" (שם רנא). (4) "הזהירנו מהונות גר צדק ... ולשון המכילתא לא תלחצנו בממון" (שם רנג). (5) הזהירנו מהונות גר צדק בדברים" (שם רנב).

פרק ראשון

(1) נתבארו בו דיני קניית קרקעות שהן נקנין בכסף, בשטר ובחזקה, ומה שנמשך לזה.

א. המקח אינו נקנה בדברים², ואפלו העידו עליהם עדים. ביצד? בית זה³ אני מוכר לך', 'יין זה אני מוכר לך', 'עבד זה אני מוכר לך'; ופסקו הדמים, ורצה הלוקח ואמר 'קניתי', ורצה המוכר ואמר 'מכרתי', ואמרו לעדים: 'היו עלינו עדים שמכר זה ושלקח זה' - הרי זה אינו כלום⁴, וכאלו לא היו ביניהם דברים מעולם⁵. וכן בנותן מתנה⁶ ומקבלה.

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(12) לכאורה, ביטוי מיותר, שהרי במקום שכותבין שטר אין צורך להתנות על זה. ואולי זה בא לציין תנאי נוסף, שאם הלוקח יתחרט אחרי נתינת הכסף, לא יהיה בו אף "מי שפרע" (ראה להלן פרק ז הלכה א"ב) - אור שמח. (13) מסקנה שהוציא הרמב"ם מהדין הראשון, שהרי "מה לי התנה לוקח ומה לי התנה מוכר" (מגיד משנה).

ו. האומר לחברו: תן מנה לפלוני ויקנה ביתי לך - פיון שנתן קנה הפית מדין ערב¹⁴.

(14) כלומר, כשם שהערב מתחייב לשלם את החוב ללא תמורה ובלי שיקבל משהו, כך המוכר מוסר ללוקח את החפץ בלי שהוא עצמו יקבל משהו תמורתו, ורק אדם אחר מקבל במקומו את הדמים (קידושין ז).

ז. פיצד בשטר? כתב לו על הנר או על החרס¹⁵ או על העלה: 'שדי נתונה לך'¹⁶, 'שדי מכורה לך' - פיון שהגיע השטר לידו¹⁷ קנה. אף על פי שאין שם עדים כלל, ואף על פי שאין השטר שוה כלום¹⁸. במה דברים אמורים¹⁹? במוכר שדה מפני רעתה²⁰; אבל בשאר קרקעות - אף על פי שהגיע שטר של מוכר לידו, ואפלו היו בו עדים - לא קנה²¹ עד שיתן את הדמים.

(15) ה"חרס" וה"עלה" שניהם אפשר לזייף את הכתב שעליהם, מבלי שיהיה ניכר הזיוף, ומתוך כך אין כותבים עליהם שטר ראייה ושטרי חוב, שצריכים, למטרתם, להתקיים זמן רב. לעומת זה, שטר מוכר שאינו זקוק לקיום ממושך, כי אם לשעת המכר, לא איכפת לנו, אם ישנו את הכתב שעליו וזייפו אותו, אחרי שתפקידו נגמר עם המכר (סמ"ע קצא, סעיף א). (16) במתנה. (17) של הקונה או מקבל המתנה. (18) כלומר, אין הנייר שווה פירוטה (קידושין שם). (19) שקונה בשטר לבד. (20) שאז מעוניין המוכר להיפטר מן המקח, ומסתפק בכל מעשה קניין שהוא (קידושין שם). (21) וברור שגם כאן מועיל תנאי מפורש של אחד הצדדים בבחירת הקניין (מגיד משנה).

ח. פיצד בחזקה²²? מוכר לו בית, מוכר לו שדה, או שנתן אותה במתנה - פיון שנעל או גדר או פרץ כל שהוא, והוא שיועיל²³ במעשיו, הרי זה קנה. במה דברים אמורים? כשהחזיק בפני המוכר²⁴ או הנותן²⁵; אבל שלא בפני המוכר או הנותן - צריך שיאמר לו 'לך חזק וקנה', ואחר כך, אם החזיק - קנה, אף על פי שאינו בפני הפעלים.

(22) מתוך סדר הדברים שהלכות חזקה באים אחרי הדיון בדבר התלות של קניין כסף בשטר וקניין שטר בכסף. מדייק הכסף-משנה שחזקה קונה בלי כסף ובלי שטר, וכך פסק בשולחן ערוך קצב, סעיף טז. והטעם שחזקה עדיפה מפני שעושה מעשה בגוף הקרקע (סמ"ע שם סעיף קטן כח, ותוספות ר"י הזקן קידושין כו. בדעת הרמב"ם). וראה להלן

(2) בלי פעולת קניין. (3) בית, יין, עבד, שלוש דוגמאות משלושה תחומים: קרקע, מטלטלין, עבדים. (4) בבא מציעא מח. מהתוספתא: "והנושא והנותן בדברים לא קנה". (5) וכל זה מבחינה הלכתית ודינית, ברם מגונה הדבר מבחינה מוסרית, ועל זה אמרו: "דברים יש בהם משום מחוסרי אמנה" (שם מט). כלומר, אי-קיום של הדיבור, אף הנטול פעולת קניין, יש בו משום חוסר כנות, ואינו רצוי לחכמים כמו שאמרו (שם): "והחזור בו אין רוח חכמים נוחה הימנו" וכן כתב רבינו להלן פרק ז הלכה ח (מגיד משנה). (6) בבא מציעא שם: "האומר לחבירו מתנה אני נותן לך יכול לחזור בו". וראה להלן פרק ז הלכה ט בדברי רבינו.

ב. אבל אם נקנה המקח באחד מהדברים⁷ שהוא נקנה בהם - קנה הלוקח; ואין צריכין לעדים כלל⁸, ואין אחד מהן יכול לחזור בו.

(7) כלומר, כל דבר בהתאם לדרכי הקניין השייכים אליו, כגון: קרקע בכסף ובשטר ובחזקה, מטלטלין במשיכה וכדומה. (8) כלומר, אין צורך בעדים לעצם קיום מעשה המקח, תפקידם רק לאשר את המציאות ולמסור את העובדות, במקרה של סכסוך בין הצדדים, בהתאם לכלל הידוע: "לא איברי סהדי אלא לשקרי" (קידושין סה: - העדים באים רק לאמת את העניין ולהכחיש את השקרנים).

ג. ובמה יקנה המקח? הקרקעות - באחד משלושה דברים: בכסף, או בשטר, או בחזקה.

ד. פיצד בכסף? מוכר לו בית, מוכר לו שדה, ונתן לו הדמים⁹ - קנה. במה דברים אמורים? במקום שאין פותבין את השטר; אבל במקום שדרכן לכתב שטר מוכר¹⁰ - לא קנה עד שיקתב את השטר¹¹. ואין קרקע נקנית בפחות משוה פרוטה.

(9) בעניין קידושין כתב הרמב"ם: "האשה מתקדשת, אם בכסף הוא מקדש, אין פחות מפרוטה כסף" (פרק ג מהלכות אישות, הלכה א) וכאן הדגיש: "ונתן לו את הדמים" כלומר מחיר החפץ. הרמב"ם מבדיל כנראה בין קניין כסף של קידושין שקובעת בו רק נתינת הכסף, ואינה כמחיר האשה ושוויה, ובין זה של מקח, שהוא משום שווי המקח (עין סמ"ע, ש"ע ח"מ קצ, ס"א. ועיין אבן האזל). (10) מלשון זה נראה שהמדובר בשטר קניין דווקא, כי אז מעדיף הלוקח את קניין השטר היותר יציב על זה של קניין הכסף (אבן האזל). ויש אומרים שדין זה שייך גם בשטר ראייה (כסף משנה). (11) והטעם, כי במקום שיש נוהג כזה, אין אצל הלוקח החלטה גמורה לסיים את המקח בלעדי השטר (מדברי רש"י שם).

ה. התנה הלוקח ואמר: אם רציתי אקנה בכסף או אקנה בשטר¹², ונתן הפסד על תנאי זה - הרי זה קלם; ואין המוכר יכול לחזור בו מפני התנאי, והלוקח יכול לחזור בו עד שיקתב את השטר. וכן אם התנה המוכר¹³ קנה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לשדה³⁶, או נטל צרור והועיל, כגון שפתח
בנטילתו³⁷ המים לשדה - הרי זה קנה. וכן כל
פיוצא בזה³⁸.

(36) שעל ידי זה נשארו המים בשדה. (37) שעל ידי נטילה
זו נכנסים המים לשדה. (38) כיוצא בזה דווקא, שמביא
המים המועילים לשדה, אבל אם נתן צרור או נטל צרור
למנוע שטיפת השדה במים, שאין כאן הבאת תועלת לשדה
אלא מניעת הפסד - לא קנה (מגיד משנה).

יג. המוכר³⁹ שדה לחברו בצד שדהו, או שנתנה לו
במתנה - כיון שדש⁴⁰ את המצר שבין שתי השדות
ונעשו שתייהן שדה אחת קנה. אבל אם הלך בזה
לארפה ולרחבה - אין הלוקח זה מועיל פלוס. ואם
שביל של פרמים מכר לו - הואיל ונעשה להלוקח
קנה בהלוקח.

(39) בבא קמא ט. "מאימת הוואי חזקה מכי דייש אמצרי"
וכפירוש הרי"ף שם. (40) כלומר, הפך ברגבי אדמה, עד
שהשווה את השטח של המצר, הוא הגבול אשר בין
השדות, עם זה של השדות, ומתוך כך הפכו שני השדות
שדה אחד.

יד. וכמה שעור רחב הדרך שיקנה בהלוקחו⁴¹? אם
היה מסים במחיצות⁴² - קנה כדי שגיבוי רגל וגיבוי
רגל בצדה⁴³; ואם אין שם מחיצות - קנה ברחב כדי
שתהיה על ראשו חבילה של שריגים⁴⁴ ויסב בזה⁴⁵.

(41) יש מפרשים שהמדובר במוכר שביל במידת רוחב
מסויימת, והשאלה היא בנוגע לתקפו של קניין ההילוך,
שלעומת חזקה אחרת שבמעשה כל שהוא קונה הוא כל
השדה (למעלה הלכה ח), וגם שדות אחרות המרוחקות
ממנה (להלן הלכה יט) - הילוך שהוא קניין קלוש, שהרי
אינו מועיל בשדה אלא בשביל (בסמוך הלכה י"ג), אינו
מועיל אלא בתוך המחיצות ולא מחוצה להן (מגיד משנה
בפירוש השני, כסף משנה ולחם משנה). ויש מפרשים
שמדובר במוכר שביל סתם ולא פירש כמה רחבו, והשאלה
אינה בתקפו של הקניין, אלא מה הייתה דעתם של המוכר
והקונה בנוגע לרחבו של השביל (מגיד משנה בפירוש
הראשון). (42) לפי הפירוש הראשון, המחיצות מהוות
הפסק וגבול לקניין ההילוך, ולפי הפירוש השני, אם יש
מחיצות הרי ראה אותן הלוקח והסכים לשטח שבין
המחיצות (מגיד משנה). (43) היינו אורך שתי פרסות
רגליים. (44) זמורות ענבים. (45) יעביר את החבילה מצד
אחד של גופו לצד שני.

טו. היתה⁴⁶ הקרקע צחיח⁴⁷ סלע, שאין בזה לא גדר
ולא פרצה, ואינה בת וריעה⁴⁸ - הרי החזקה שקונה
אותה, שטיפת פרות או העמדת בהמה שם וכיוצא
בזה משאר התשמיש⁴⁹.

(46) בבא בתרא כט: "צונמא (=ארץ טרשים) במה יקנה? -
באוקומי בה חיותא (=בהעמדת בהמות בתוכה) ומשטחא

הלכה כ. ועיין עוד להלן פרק ח הלכה א. (23) שפעולת
קניין זה תביא איזו תועלת שהיא לשדה (שם נד. "נתן צרור
והועיל"), וראה להלן הלכה טו. (24) ואז נחשבת שתיקתו
כהסכמה. (25) בבא בתרא נג. כדעת שמואל שבין במכר
ובין במתנה צריך לומר לו לך חזק וקני.

ט. המוכר בית לחברו ומסר לו את המפתח²⁶ - הרי
זה כמי שאמר לו 'לך חזק וקנה'²⁷. וכן המוכר את
הבור - כיון שמסר לו דליו²⁸, הרי זה כמי שאמר
לו 'לך חזק וקנה'. וכשהחזיק וקנה.

(26) בבא קמא שם. מסירת מפתח היא סימן של העברת
בעלות, אבל בלתי מספיקה לשמש כקניין, לדעת רוב
הראשונים, בניגוד לשיטת הרשב"ם. (27) ראה בסוף הפרק
חלק משיחת קודש על תפקידו של מפתח. (28) הדלי
ששואבין בו (מגיד משנה) [וכן מפורש בדברי רבינו בפרק
יב מנזקי ממון הלכה ז, ועיין ברש"י שם ובסמ"ע סימן קצב
סק"ד].

י. כיצד המחזיק בנעילה קנה? כגון שמכר בית או
חצר, והיה הפתח פתוח, ונעל²⁹ הלוקח את הפתח
והזר ופתחו³⁰ - הרי זה החזיק וקנה; שהרי
נשתמש בזה שמוש המועיל³¹.

(29) נעילת דלת גרידא. וראייה מהעובדה במסכת גיטין (עז).
שהתירו לאשת חולה לקבל את הגט בשבת על ידי קניית
המקום שהגט היה מונח שם, על ידי נעילת דלת, ושם ברור
שזה היה רק סגירת הדלת ולא עשיית המנעול, שהרי היא
מלאכה גמורה (הגהות מיימוניות). ודלא כדעת רשב"ם
(בבא בתרא שם) ש"נעל" היינו קביעת מנעול. (30) מקור
דבר זה בגמרא בגיטין שם שאמרו: "ותיחוד ותפתח"
כלומר, תנעל ותחזור ותפתח (מגיד משנה), שאם אינו
פותחו מיד אין הדבר מוכיח שנעל לשם כוונת קניין, אלא
לשמור מה שבתוך הבית (כסף משנה). (31) רבינו הולך
כאן בשיטתו להלן הלכה טו, שכל השתמשות של הקונה
בקרע הרי היא קניין, ועיין שם במגיד משנה.

יא. כיצד המחזיק בגדיה³² כל שהוא קנה? כגון
שהיה שם גדר, והיו עולין בנחת³³, והוסיף עליו כל
שהוא והשלימו לעשרה³⁴, ונמצא שאין עולין אלא
בדחק³⁵ - הרי זה הועיל וקנה. וכן אם היתה שם
פרצה, והיו נכנסים בזה בדחק, והרחיב הוא בזה כל
שהוא עד שנמצא נכנס ברוח - הרי הועיל וקנה.

(32) עשיית גדר. (33) בהרחבה. (34) לשון המימרא שם.
הטור מפרש בדברי רבינו שתנאי זה הוא הכרחי, היינו,
שישלים את הגדר עד לעשרה טפחים, והכסף-משנה מפרש
שרגיל הוא שאם משלים עד עשרה, שאין עולים אלא
בדחק, והוא הדין אם בפחות מעשרה אין עולים אלא
בדחק - שקנה. (35) וזהו ה"כל שהוא" שהרי השני הוא
קטן, שגם עכשיו עוד יכולים לעלות, אם כי בקושי,
והתועלת היא מעטה, ובכל זאת זה מספיק לקניין חזקה.

יב. נתן צרור והועיל, כגון שחבר בו המים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכיוון שהם עומדים לבצירה הרי הם כאילו כבר בצורים, ובהתאם לכלל הידוע: "כל העומד לתלוש כתלוש דמי", אבל השומר שתפקידו הוא לשמור ולא לבצור את הפירות, – אם אינם עומדים לבצירה בידי השומר, אינם נחשבים כבצורים כבר (כסף משנה בשם ר"י הלוי מגאש רבו של רבינו).

יח. כְּשֶׁם שֶׁהִקְרַע נִקְנָה בְּכֶסֶף בְּשֹׁטֶר וּבְחִזְקָה, כִּן שְׂכִירֹת הִקְרַע נִקְנָה בְּכֶסֶף לְבַד⁵⁸ או בְּשֹׁטֶר לְבַד⁵⁹ או בְּחִזְקָה, וְאִין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ.

(58) בשכירות מספיק כל קניין לבדו ואין צורך להרכיב את שניהם, מפני שאינה אלא לזמן מוגבל וסמכה דעתם של השוכר והמשכיר באיזה קניין שהוא (ראה בית יוסף סימן קצה דיבור המתחיל וכשם).

יט. הַמּוֹכֵר לְחִבְרוֹ עֶשֶׂר שָׁדוֹת בְּשֹׁטֶר מְדִינוֹת - בֵּין שֶׁחִזְזִיק בְּאַחַת מֵהֶן קָנָה פֶּלֶן⁵⁹. וְאִפְלוּ הָיְתָה אַחַת מֵהֶן הָרַגְוָה וְהַשְׁנִית מְצוּלָה⁶⁰, שֶׁהָרִי תִשְׁמִישׁ שָׁל זֶה אֵינָה תִשְׁמִישׁ שָׁל זֶה, אָף עַל פִּי כֵן בֵּין שֶׁחִזְזִיק בְּאַחַת מֵהֶן קָנָה הַשָּׂאֵר.

(59) קידושין כז, מפני "שסדנא דארעא חד הוא" (שם:), כלומר חיבור הקרקע אחד הוא. (60) עמק.

כ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? שְׁנֵתָן דְּמִי פֶּלֶן⁶¹; אָבֵל אִם לֹא נָתַן דְּמִי פֶּלֶן - לֹא קָנָה אֶלָּא כִּנְגֵד מְעוּתוֹ⁶². לְפִיכָף, אִם הָיָה הַפֶּל בְּמִתְנָה - קָנָה פֶּלֶן. וְכֵן בְּשִׁכְרוּת⁶³, בֵּין שֶׁחִזְזִיק בְּאַחַת מֵהֶן קָנָה פֶּלֶן כֹּל זְמַן הַשְּׂכִירֹת. הָיָה מְקַצֵּת הִקְרָעוֹת בְּמִכְרָה וּמְקַצֵּת בְּשִׁכְרוּת - בֵּין שֶׁחִזְזִיק בֵּין בְּמִכְרָה בֵּין בְּשִׁכְרוּת⁶⁴ קָנָה הַפֶּל⁶⁵.

(61) ומדובר במקום שכותבים את השטר, שאז אין קונים בכסף בלבד, והחזקה באה כאן במקום השטר, ואף על פי שאמרנו למעלה (הלכה ח'): שחזקה מועילה בלי כסף ובלי שטר, – מכיוון שאינו עושה חזקה בכל השדות אלא באחת מהן בלבד, אינה מועילה אלא אם נתן דמי כל השדות. (62) והמדובר כשאינו יוצא ונכנס ותובע מעותיו, שאם תובע מעותיו, אינו קונה אפילו כנגד מעותיו (להלן פרק ח הלכה א) וראה במגיד משנה כאן]. (63) תוספתא פרק ב דבבא בתרא. וכנראה אף בלי נתינת מעות, והטעם מפני ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, כלומר, חיוב דמי שכירות הוא אחרי השימוש (כסף משנה). (64) כלומר, בין במכירה בין בשכורה (מגיד משנה בלשון התוספתא). (65) ודווקא אם נתן דמי הקרקעות שהם במכר.

~ יום רביעי כ"ב סיון ~

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) נתבארו בו דיני קניית העבדים שהוקשו לקרקעות בדינם, ודיני קניית הבהמה שהיא דומה לעבדים שיש להם תנועה רצונית.

בה פירי (ושטיחת פירות בה) ובניגוד למפרשים אחרים שכאן מדובר בחזקת ראייה, כלומר חזקת שלוש שנים המשמשת ראייה שמכר לו את הקרקע – מפרש רבינו שכאן מדובר בחזקת קניין. (47) יבש. (48) שהרי גדר הוא חזקה, וכמו כן הרחבת פרצה (למעלה הלכה יא), וגם זריעה היא חזקת קניין (להלן הלכה טז). (49) שיטת רבינו היא שאף אכילת פירות, כלומר, הנאת הלוקח מהשדה, היא קניין חזקה, שכשם שהנוצל את החצר קנהו מפני שעשה בו מעשה בעלים, כמו כן המשתמש בחצר להנאתו שנהג בו כמנהג בעלים – קנהו (מגיד משנה). ובפרק ב' מהלכות זכיייה הלכה ב' מפרש רבינו שאין אכילת פירות קניין אלא בקונה קרקע מחבירו אבל הזוכה בה מן ההפקד אינו קונה על ידי אכילת פירות, ומקורו מהגמרא בבא בתרא נז. לפי פירושו. ויש אומרים שאכילת פירות אינה קניין אף בקונה קרקע מחבירו (ראב"ד ועוד).

טז. הַמּוֹכֵר שָׂדֶה לְחִבְרוֹ, וְנִכְנַס בָּהּ הַלּוֹקֵחַ וְזָרְעָה אוּ נָרַה⁵⁰, או שֶׁאָסַף פְּרוֹת הָאֵילָן אוּ זְמַר⁵¹, וְכֹל פִּיּוּצָא בְּדְכָרִים אֵלּוּ - הָרִי זֶה קָנָה, שֶׁהָרִי הִחֲזִיק, וְאִין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ. וְכֵן אִם אָסַף⁵² הַמּוֹכֵר סֵל שָׁל פְּרוֹת וְנָמַן לְלוֹקֵחַ - קָנָה לּוֹקֵחַ מִיַּד בְּחִזְקָה; שֶׁהָרִי גָלָה דַּעְתּוֹ שֶׁהִקְנָה לוֹ שָׂדֶה זֶה קָנָן גָּמוּר וְנַעֲשֵׂו פְּרוּתֶיהָ שָׁלֹ.

(50) חרש אותה. (51) כרת ענפים מסויימים לחזק את הנשארים. (52) בבא בתרא לה: בעניין חזקת ג' שנים (והובא ברמב"ם פרק י"א מהלכות טוען ונטען הלכה ט), וסובר רבינו שהוא הדין לחזקת קניין.

יז. הַעֲכּוּ"ם⁵³ אֵינוֹ קוֹנֶה בְּחִזְקָה⁵⁴, אֶלָּא בְּשֹׁטֶר הוּא שְׁקוּנָה עִם נְתִינַת הַכֶּסֶף. וְיִשְׂרָאֵל הַבָּא מִחֻמַּת הָעֲכּוּ"ם⁵⁵ - הָרִי הוּא הַעֲכּוּ"ם, וְאֵינוֹ קוֹנֶה אֶלָּא בְּשֹׁטֶר⁵⁶.

(53) ולדעת רבינו גם שם מדובר בין בחזקת שלוש שנים ובין בחזקת קניין (ראה בפרק י"ד מהלכות טוען ונטען הלכה ח). (54) שהגויים הם בעלי זרוע, ואם יוכלו לקנות בחזקה בלי שטר, שמא יעשו זאת מתוך אלימות, אבל להכריח הקונה לכתוב לו שטר, כולי האי לא שכיח (מגיד משנה). (55) כלומר, הקונה מן הגוי. (56) מפני שסתם גוי הוא אנס, וכל זמן שלא כתב שטר בוודאי יערער על המקח ואם כן הלוקח אינו סומך דעתו עד שיכתוב לו שטר (כסף משנה).

יז. כֹּל הַמְּחַבֵּר לְקְרָע - הָרִי הוּא פֶּקֶרְקָע, וְנִקְנָה אוּ בְּכֶסֶף אוּ בְּשֹׁטֶר אוּ בְּחִזְקָה. וְאִם אֵינוֹ צָרִיף לְקְרָע, כִּגוֹן עֲנָבִים הָעוֹמְדוֹת לְבָצֵר⁵⁷ - הָרִי זֶה כְּמִטְלָטְלִין לְקָנָן, וְיֵשׁ לָהֶן אֹנְאָה.

(57) בדיני שומרים (פרק ב מהלכות שכירות הלכה ב) אין רבינו מבדיל בין צריך לקרקע או לא צריך, ואומר סתם: "אפילו ענבים העומדים להיבצר הם כקרקע" וחילוק גדול יש ביניהם, שהלוקח קונה את הפירות על מנת לבצרם,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והולך ביוזמתו-הוא. (17) רבינו התחיל הלכה זו גם במשיכה וגם בחזקה, וכאן הזכיר רק החזיק, וצריך עיון. וראה ב'אבן האזל'. (18) ראה למעלה פ"א ה"ח, ולהלן ה"ו.

ד. עבד קטן - הרי הוא כבהמה¹⁹, וקונין אותו בדברים שקונין בהן הבהמה ובדברים שקונין בהן העבדים²⁰. לפיכך נקנה במשיכה אף על פי שלא תקפו.

(19) לפי שאין בו דעת. (20) כלומר בחזקה. דין זה יוצא מתוך העובדה המובאת בגמרא (קידושין שם), שמר זוטרא ביקר אצל גר חולה אחד, ורגע לפני מותו של הגר הקדים לקנות את עבדו בקנין חזקה, ולדעה אחת בגמרא - היה זה עבד קטן (מגיד-משנה).

ה. הבהמה, בין דקה בין גסה, נקנית במשיכה²¹. אף על פי שאפשר להגביה אותה, לא הצריכוהו להגביה²², מפני שמתחבטת²³ בארץ. ואם הגביה - קנה. וההגבהה קונה בכל מקום²⁴. אבל המשיכה אין קונין בה אלא בסמטא²⁵ או בחצר של שניהם, ואין קונין בה ברשות הרבים ולא בחצר שאינה של שניהם²⁶.

(21) כדעת חכמים ברייתא (קידושין כה:). אבל במסירה אינן נקנות, מפני שמשיכה היא קנין עדיף ממסירה, וכשאפשר במשיכה אין קונים במסירה (כסף-משנה). (22) והכלל הוא, שבמקום שאפשר בהגבהה - לא קונים במשיכה (בבא-בבא פו:). (23) זה פירוש המילה: "דסרכא" (שם:). (24) קידושין כב: והטעם: שהוא מגביה בידו, ומה שהוא ביד האדם, אפילו שהוא עומד ברה"ה, נקרא ברשותו (סמ"ע קצו, ס"ק ג). (25) קרן זוית על יד רשות הרבים (מגיד-משנה בפ"ז מהלכות גזילה ואבידה ה"ט בשם רש"י). (26) בבא-בבא פד:

ו. פיצד קונין את הבהמה במשיכה? אין צריך לומר אם משיכה והלכה, או שרכב עליה והלכה בו²⁷, שקנה; אלא אפילו קרא לה ובאה, או שהפישתה²⁸ במקל ורצה בפניו - פיון שעקרה²⁹ יד ורגל קנאה³⁰. והוא שימשך בפני הבעלים; אבל אם משך שלא בפני הבעלים - צריך שיאמר לו קדם שימשך לך משך וקנה³¹.

(27) על-ידי עצם הרכיבה, מבלי שידרבן אותה ברגליו. וכן כתב להלן בסוף הפרק: "הרי זה קונה ברכיבה, והוא שתהלך בו". ובפ"ז מהלכות גזילה ה"ז כתב בסתם (עיי"ש בכ"מ הלכה ח). אבל אם לא הלכה כלל, אין זה קנין. כסף-משנה שם, ולח"מ כאן ע"פ הסוגיא בבא-מציעא (ח: ט.). (28) הכה אותה. (29) כלומר, ואין צורך שתלך מלא קומתה, וכדעת תנא-קמא של ר' אחא (קדושין כב:). ואף-על-פי שבספניה אינו קונה אלא במשיכת כולה (להלן פרק ג ה"ג) - בבעלי חיים שדרכם ללכת, כיון שעקרה יד

א. עבד פנעני - הרי הוא כקרקע² לקניה³, ונקנה בכסף⁴ ובשטר או⁵ בחזקה⁶.

(2) קידושין כב: ממה שנאמר בעבדים (ויקרא כה, מו) "והנחלתם אותם - לרשת אחוזה", הקישם הכתוב לשדה אחוזה הנקנית בכסף ובשטר ובחזקה, ואף עבדים כן. (3) כלומר, לרבות לו קנינים כמו בקרקע, אבל לא למעט ממנו קניני המטלטלין. ראה להלן. (4) משנה, שם. (5) הכסף-משנה מדייק ממלת "או", הבאה לפני "בחזקה" בלבד, שחזקה קונה לחוד, בו בזמן ששאר הקנינים: כסף ושטר קונים רק יחד, במקום שקיים נהוג של כתיבת שטר, וכמו שכתבנו למעלה בפ"א ה"ח בקנין קרקע. (6) [חזן משלשת הקנינים האלה, שבהם דומה העבד לקרקע, ישנם עוד שני קנינים שגם המטלטלין נקנים בהם, והם: קנין סודר (=חליפין), להלן פ"ה ה"ה, וקנין משיכה, להלן ה"ג וה"ה. ובפ"ה מהלכות עבדים ה"ה כותב הרמב"ם מפורש: "עבד כנעני נקנה בחמשה דברים... נקנה בכסף או בשטר. או בחזקה, או בחליפין, או במשיכה". וראה ב'נתיבות המשפט' סימן קצו, וב'אבן האזל' כאן.]

ב. ומה היא החזקה⁷ בקנין עבדים? שישתמש בהן כדרך שמשתמשין בעבדים בפני רבו. פיצד? התיר לו⁸ מנעלו או שהנעיל לו מנעלו, או שהוליד בליו לבית המרחץ, או שהפשיטו⁹, או סכו¹⁰ או גרדו¹¹ או הלפישו, או הגביה את רבו - קנה¹². וכן אם הגביה הרב את העבד - קנה¹³.

(7) ברייתא בקידושין כב. אף-על-פי שדעת הרמב"ם שאכילת פירות קונה כקרקע (למעלה פ"א ה"ט"ו וה"ז) - הדגיש כאן "כדרך שמשתמשין בעבדים", שאם לא כן, אין שום היכר שהוא עבדו, שהרי גם שכיר ופועל עושים מלאכתו, מה-שאינן-כן בקנין קרקע כשנוטל כל פירותיה, ניכר הדבר שהוא הבעלים (כסף-משנה). (8) רופף את שרוכי נעלו. (9) הסיר את בגדיו ממנו. (10) בשמן. (11) במגדרת. (12) כל אלה מטעם חזקה והשתמשות. (13) מטעם הגבהה. קידושין שם. כרבי שמעון שאמר: "לא תהא חזקה גדולה מהגבהה, שהגבהה קונה בכל מקום". ויש אומרים: שלא נחלקו חכמים על רבי שמעון בזה (הראב"ד לדעת הרמב"ם, שגרס שם "הגביהו רבו לו, אמר ר' שמעון כו", ולא כנוסחת הספרים שלפנינו: "הגביהו רבו לו לא קנאו, אמר רבי שמעון כו" שפ"ז חולקים עליו חכמים על רבי שמעון).

ג. תקפו¹⁴ והביאו אצלו - קנה; שהעבדים נקנין במשיכה פזו¹⁵. אבל אם קרא לעבד ובא אצלו, או שאמר לו רבו הראשון לך אצל הלוחץ, והלך אצלו - לא קנה¹⁶, עד שימשכנו בתקיפה או שישתמש בו, כמו שבארנו. ואם החזיק¹⁷ בו שלא בפני הרב - צריך שיאמר לו לך חזק וקנה¹⁸.

(14) מימרא של שמואל, קידושין שם. (15) שהיא בתקיפה, בעל-כרחו של עבד. (16) מפני שהעבד הוא בן דעת,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תנאי, והיא קנויה מעכשיו לכשיעברו השלשים. ועיין כסף-משנה ולחם-משנה ומשנה-למלך. (41) נכון היה להגיה "ביום ל"א" שהרי זהו "לאחר ל'", וכן הגירסא בהשגת הראב"ד. (42) אף-על-פי ש כאן, בדיני מכירה, פסק רבינו שביטוי זה "מעכשיו ולאחר שלשים" הוא תנאי, – בדיני קידושין (פ"ז מהלכות אישות הי"ב), פסק שהוא ספק תנאי ספק חזרה, מחמת חומר שיש באשת איש (לחם-משנה). (43) כלל ידוע, ומובא בכמה מקומות במס' גיטין וקידושין.

י. המוכר בהמה לחבירו⁴⁴ או נתנה לו במתנה, ואמר 'קנה אותה'⁴⁵ בדרך שבני אדם קונין: אם משוף או הגביהה - קנה⁴⁶; אבל אם רכב עליה: אם בשדה - קנה, ואם בעיר - לא קנה; לפי שאין דרך בני אדם לרכב בעיר. לפיכך, אם היה אדם חשוב, שדרכו לרכב בעיר, או אדם מזלזל⁴⁷ ביותר, שאינו מקפיד על הלכותו בעיר ורכב, כגון המטפלין בגדול הבהמות או העבדים, או שהיתה אשה⁴⁸, או שהיה ברשות הרבים שהרבים דורסין שם⁴⁹ - הרי זה קונה ברכיבה. והוא שתהליך בו⁵⁰.

(44) בבא-מציעא ט. (45) ודוקא שהתנה תנאי מפורש, אבל בסתם – אין הפרש בדרכי קנין הרכיבה. מסקנת הגמרא שם. (46) שזהו דרך בני אדם. (47) אדם פחות ערך, שדרכו לרכב לעיני כל, אף בלא דוחק "לפי שאינו צנוע" (רש"י שם). (48) "שאין בה כח לאחוז בהמה, פן תנתק ממנה" (רש"י), כלומר והיא מעדיפה להחזיקה על-ידי רכיבה [ובמקום שהנשים רוכבות – היא רוכבת (לבוש), וראה בפסחים ג. וג.]. (49) "דרך לרכוב שם ולא להנהיג, פן יפסקו עובדי דרכים בינו לבין בהמתו" (רש"י שם). ומה שאמרו משיכה אינה קונה ברשות הרבים (להלן פ"ד ה"ג) – זה אינו אלא במטען של פירות וכיוצא בזה, שלא ניתנה רשות הרבים אלא להליכת בני אדם, ולא לגרירת משאות. אבל יש רשות לעבור בה ברכיבה על הבהמה, כשם שעוברים בה ברגל, ולפיכך קונה אותה על-ידי רכיבה זו, וראה ב'קצות החושן' סימן קצו, ס"ק ב. (50) לא מספיקה הרכיבה לבדה, אלא-אם-כן הולכת על-ידו, ראה למעלה הלכה ו.

~ יום חמישי כ"ג סיון ~

פרק שלישי

(1) נחבארו בו מיני קניית המטלטלין לבדן וקנייתן עם הקרקע וקניית העבדים והקרקע כאחד וקניית הבהמה והמטלטלין כאחד וקניית המחובר לקרקע מה דינו.

א. אחד הבהמה ואחד שאר המטלטלין נקנין במעות דין תורה, ומשנתן את המעות קנה, ואין אחד מהן יוכל לחזור בו. אבל חכמים תקנו³ שלא יקנו המטלטלין אלא בהגבהה, או במשיכת דבר שאין דרכו להגביה⁴.

ורגל הרי היא כמהלכת כולה (בבא-בבא עה:). (30) כל זה בברייתא שם. (31) בבא-קמא נב. וראה למעלה ה"ג, ופ"א ה"ח.

ז. המוכר³² עדר לחבירו או שנתן לו במתנה - פיון שפסד לו משפוכית³³ - היא הבהמה המהלכת בראש העדר³⁴ והכל נמשכים אחריה - אין צריך לומר לו 'משוף וקנה'; שפסדת בהמה זו קמי שאמר לו 'לך משוף וקנה'. וכיון שמשוף לו העדר קנה³⁵, ואף על פי שמשוף שלא בפניו.

(32) שם. (33) מכאן מציין הראב"ה שדרכי הקנין תלויים בנוהג הקיים בחיי הכלכלה באותו המקום. (34) כדעת רבי יעקב שם. (35) אבל במשיכת המשכוכית לחוד אינו קונה (סמ"ע קצו, סק"ט).

ח. האומר לחבירו 'משוף ותקנה'³⁶ או 'חזק ותקנה', וכיוצא בדברים אלו, והלך ומשוף או שהחזיק - לא קנה; שמשמע תקנה להבא³⁷, ועדין לא הקנה לו. אלא צריך המוכר או הנותן לומר לו 'לך חזק וקנה' או 'משוף וקנה', וכיוצא בדברים אלו, שמשמען שיקנה עתה פעת שיקמשוף או יחזיק.

(36) לשון עתה. (37) אסמכתא לדברי רבינו, ממה שאמרו בגמרא (בבא מציעא ט:): "בעי רבי אלעזר, האומר לחבירו: משוך בהמה זו לקנות כלים שעליה, מהו. לקנות, מי אמר ליה קני?" הרי שצריך לומר לו דוקא "קני", ו"לקנות" לא מועיל (ועיין ברש"י שם). והוא-הדין ש"ותקנה" לא מועיל מאותו הטעם (מגדל עוז ומ"מ) והראב"ד השיג על רבינו בזה, ועיין לחם-משנה.

ט. האומר לחבירו 'משוף פרה זו ולא תקנה אלא לאחר שלשים יום', ומשוף - לא קנה³⁸. ואם אמר לו 'קנה מעכשיו ולאחר שלשים יום' - קנה³⁹, ואפילו היתה עומדת באגם⁴⁰ ביום שלשים⁴¹. שזה קמי שהקנה אותו מעתה על תנאי⁴². נעשה התנאי - נתקנים הקננין. וכל האומר⁴³ 'על מנת' - פאומר 'מעכשיו' דמי.

(38) כתובות פב. מימרת רבין בשם ר' יוחנן. לפי שפעולת הקנין היתה מיד, ואז הרי לא היה רצונו של המוכר שיקנה הלוקח. ובעת תחולת הקנין, דהיינו אחרי שלשים, לא היתה פעולת קנין. וכל זה אינו אלא במשיכה, שהיא מתבטלת, אבל הנותן כסף לאשה ומקדשה לאחר שלשים יום, – אע"פ שנתאכלו המעות, הרי היא מקודשת לאחר שלשים יום (פ"ז מהלכות אישות הי"י) – שהרי אם לא תתקדש חייבת היא להחזיר לו את הכסף, והרי זה דומה כאילו הכסף בעין (תוס' לכתובות שם ד"ה הא), ועיין ראב"ד ומ"מ. (39) כתובות שם, מימרת רב דימי בשם רבי יוחנן, וכפירוש הגמרא שם. (40) מקום מרעה, והוא רשות שאינה של הלוקח. וכתב המגיד-משנה ש"אגם" הוא לאו דוקא, ויכול להיות גם רשות הרבים, שהרי דעת רבינו ש"מעכשיו" הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולהכניסה לסימטא במקום שהמשיכה קונה (להלן פ"ד ה"ג). כי משיכה עדיפה ממסירה, בנגוד לשיטת ר"ת, הסובר שמסירה עדיפה ממשיכה (עיי' 'תוספות' בבא-בתרא עו. ד"ה ספינה). (12) שם. ומסירה זו מה היא? נחלקו בה רבותינו הראשונים: יש אומרים: שצריך שימסור לו המוכר מיד ליד (תוס' שם עה: ד"ה אחזה בשם ריב"א), ויש אומרים: שאם אחז בהמה או הספינה במצות המוכר, הרי זו מסירה (שם ב'תוספות'). (13) כגון כלים כבדים ותיבות גדולות. (14) לסימטא, כנ"ל. (15) כשמואל, ולא כרב (שם עה:). וראה למעלה פ"ב ה"ו שבבעלי-חיים מספיק אם עקרה יד ורגל, והרי היא כנעקרה כולה, עיין שם. (16) כלומר, שימושך אותה מלוא אורכה, באופן שיגיע סוף הספינה למקום שהיה ראשה בתחילה. (17) כחכמים דרבי (שם עו:). וכן אם הלוקח, בלי שהמוכר יצווה על זה, אלא מיוזמתו-הוא, התחיל במשיכת הספינה, על אף היותה ברה"ה, ששם מספיקה מסירה, אינו קונה אלא במשיכה, שהרי גילה דעתו שהוא רוצה רק בקנין זה (ר"י אבן-מיגש).

ד. נמצאת למד¹⁸, שהלוקח מטלטלין, אף על פי שנתן כל הדמים, יכול לחזור בו¹⁹. וכן המוכר יכול לחזור בו עד שגביה²¹, או משך דבר שאין בו הגביה, או ימסר המוכר ללוקח דבר שאין דרכו להמשיך. ומשהגביה, או משך דבר שאין דרכו להגביה, או נמסר לו דבר שאין דרכו להמשיך - קנה, ואין אחד משניהם יכול לחזור בו, וכופין את הלוקח לתן את הדמים²².

(18) סכום הדברים הקודמים. (19) אבל חייב לקבל "מי שפרע", וראה להלן פ"ז ה"א-ב. (20) כחכמים ולא כר"ש, הסובר שרק המוכר שהספך בידו יכול לחזור בו, ולא הלוקח (בבא-מציעא מד:). (21) ההדרגה הידועה בדרכי הקנין: הגביה, משיכה, מסירה. (22) כנדין פריעת חוב שכופין את הלוקח לפרוע למלוה (כתובות פו:), וראה להלן פ"ז ה"ו.

ה. ולמה תקנו חכמים²³ דבר זה במטלטלין? גזירה שמה יתן הלוקח דמי החפץ, וקדם שיקנהו יאבד באנס, וקגון ששפלה דלקה ונשרף, או פאו לסטים ונטלוהו; אם יהיה ברשות הלוקח, יתמהמה המוכר²⁵ ולא יצילהו²⁶. לפיכך העמידוהו חכמים ברשות המוכר, כדי שישתדל ויציל החפץ; שאם אבד - חייב לשלם²⁷.

(23) בבא-מציעא מז: לרבי יוחנן. (24) שלא יקנו במעות אלא במשיכה. (25) שאין אדם מוכן לעשות מאמצים יתירים להציל ממון חברו. ואין צורך לומר, שהמדובר פה באנשים בלתי מהוגנים "שיניחו פירות חבריהם לשרוף" (שם וראה ב'תוספות' ד"ה אי אמרת). (26) ועכשיו שתיקנו שמעות אינן קונות, אין מקום לחשש שמה ישרף הכסף שקיבל המוכר והוא יתנצל שנשרף באונס, שהרי אף אז שנשרף הכסף באונס חייב המוכר, שאפילו אם דינו כשומר חנם ולא כשומר שכר, הרי זו פשיעה, כי כלל ידוע הוא:

(2) בבא-מציעא מז: כרבי יוחנן. ולמדים דבר זה מקל-חומר: אם גופו קונה במעות, כעבד עברי (קידושין יד: - ממונו לא כל-שכן (רבינו חננאל ורי"ף, וראה ברמב"ן ורשב"א ונ"י בב"מ שם. ומקור קל-חומר זה בבכורות יג. בדין קניית ישראל מגוי). ואין לדחות הקל-חומר ולומר: אם כן, אפילו בשטר יקנה ממונו, כשם שקונה גופו (קידושין שם), שהרי מטלטלין אינם בני שטר - בבא-קמא עט: (וצריך לומר שמה שהקשו בבכורות יג. על ק"ו מעין זה "אם כן אפילו שטר וחזקה" - שעיך הקושיא מחזקה (ולא משטר, שהרי מטלטלין אינם בני שטר כנ"ל), וכאן ב"ישראל מישאל" לא שייך להקשות כן, שהרי עבד עברי אינו נקנה בחזקה). וגם אין לדחות ולומר: ישראל מגוי יוכיח, שקונה גופו של גוי בכסף כעבד כנעני (קידושין כב:). וממונו אינו קונה אלא במשיכה, לדעת רבי יוחנן (בכורות יג:), שהרי דעת הרמב"ם שישאל מגוי קונה גם במשיכה וגם במעות (פרק א מהלכות זכיה ומתנה הלכה יד, ועיין שם במגיד-משנה). ורש"י (בבא-מציעא מז:). נתן מקור אחר לדעת רבי יוחנן שמעות קונות דבר תורה, ועיין 'תוספות' בכורות יג: ד"ה דבר]. (3) הטעם - ראה להלן הלכה ה. (4) כי הגביה עדיפה ממשיכה, וכל דבר שדרכו להגביה אינו נקנה אלא בהגביה כדלהלן.

ב. פיצד²⁵ המקבץ עצים או פשתן וכיוצא בהן, ועשה מהן טעון גדול שאי אפשר להגביהו - אינו נקנה במשיכה; שהרי אפשר להתיר האגד ולהגביהו עץ עץ²⁷. וכן כל פיוצא בזה. אבל אם היה טעון של אגוזים או של פלפלין או של שקדים וכיוצא בהן, והיה גדול שאין אחד יוכל להגביהו - הרי זה נקנה במשיכה²⁸; שאם יתירו - יתפדר, ויהיה לו בו טרח גדול. וכן כל פיוצא בזה.

(5) בבא-בתרא פו. (6) משא, חבילה. (7) שם: "הלוקח פשתן מחבירו לא קנה עד שיטלטלו ממקום זה למקום אחר". ואמרו שם: שהמדובר אפילו בשליפי רברבי (=במשאות גדולות) משום "דשאני פשתן דמשתמיט". כלומר, אפשר דמשתמינהו חדא חדא (=אפשר להוציאם אחד אחד) ומגביהנו (=ומגביהם אותם) [והרי הם] מדברים שדרכם להגביה" (רבינו יוסף הלוי אבן-מיגש, רבו של רבינו בפירושו שם). (8) בבא-בתרא שם: "המוכר פירות לחבירו, משך ולא מדד קני (=קונה)". והמדובר בשליפי רברבי.

ג. הספינה, הואיל ואי אפשר להגביהה²⁹, ויש במשיכתה טרח גדול, ואינה נמשכת אלא לרבים³⁰ - לא הצריכה משיכה³¹, אלא נקנית במקירה³². וכן כל פיוצא בזה³³. ואם אמר לו המוכר 'לך משך וקנה' - אינו קונה הספינה עד שיקשכנה³⁴ פלה³⁵ ויוציאנה מפל המקום שהיתה בו³⁶; שהרי הקפיד³⁷ המוכר שלא יקנה זה אלא במשיכה.

(9) בגלל כובדה. (10) רק על-ידי אנשים רבים (כסף-משנה). (11) כלומר, לא הצריכה להוציא מרשות הרבים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מועיל, כגון במוכר שדה מפני רעתה (למעלה פ"א ה"ז).
(38) ראה למעלה פ"א ה"ח, שחזקה לבדה מועילה בלי כסף ובלי שטר. ואף-על-פי ששלושת הקנינים האלו אינם מועילים במטלטלין לבדם - מועילים הם במטלטלין אגב קרקע. (39) וזה נקרא קנין "אגב", כלומר, שאם הלוקח קונה קרקע כדינו, הוא קונה אגב קרקע זו, גם מטלטלין, בקנייה אחת, ללא צורך בקנין מיוחד למטלטלין. בגמרא (קידושין שם) למדו זאת מהנאמר אצל יהושפט (דברי הימים-ב כא, ג): "ויתן להם אביהם מתנות רבות, לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערי מצורות ביהודה", כלומר, שעל-ידי קנין שעשו בערים, קנו "דרך אגב" גם את המטלטלין [וראה להלן פ"ו ה"ד ובהערה שם, שלדעת רבינו 'קנין אגב' אינו אלא מדרבנן, ואם כן על-כרחנו שפסוק זה אינו אלא אסמכתא]. (40) ואף-על-פי שלא נתן דמי המטלטלין, נקנים הם אגב הקרקע, ומה שאמרו בקידושין כז. שצריך ליתן הדמים - לגירסת הרי"ף זה לא מוסב על 'קנין אגב', אלא על קונה עשר שדות בעשר מדינות (כסף-משנה, וכן כתבו הר"ן והמאירי). (41) נלמד מהפסוק ב'דברי הימים' הנ"ל. (42) נלמד מהא דבסמוך "מכר הקרקע ונתן המטלטלין", שכשם שנתינה במטלטלין מועילה אגב מכירת קרקע, כמו כן להיפך, מכירת מטלטלין מועילה אגב מתנת קרקע (בית-יוסף חו"מ סימן רב). (43) נלמד (קידושין כז.) ממעשה של רבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה, והקנה להם המעשרות במתנה, אגב שכירות מקום המעשרות.

ט. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בַּשְּׁהִיּוֹ אוֹתָן הַמְטַלְטְלִין צְבוּרִין בְּאוֹתָהּ קֶרֶקֶע; ⁴⁴אֲבָל אִם הָיוּ בְּמָקוֹם אַחֵר - צָרִיךְ שְׂיֹאמַר לוֹ 'קִנְיָה מְטַלְטְלִין אֲגַב קֶרֶקֶע'. אֲפִלּוּ הָיוּ הַמְטַלְטְלִין בְּמִדְיָה אַחֶרֶת⁴⁵, וְאָמַר לוֹ 'קִנְיָה אוֹתָם עַל גְּבֵי קֶרֶקֶע פְּלוּנִית' - בִּינּוֹן שֶׁקִנְיָה הַקֶּרֶקֶע נִקְנִי הַמְטַלְטְלִין, אָף עַל פִּי שְׂאִינִן צְבוּרִין בְּתוֹכָהּ. וְאִם לֹא אָמַר 'קִנְיָה אֲגַב קֶרֶקֶע' - לֹא קִנְיָה. וְקֶרֶקֶע כָּל שְׂהִיּא⁴⁶ קוֹנֵין עַל גְּבֵה כָּל מְטַלְטְלִין שִׁירְצָה.

(44) מרוכזים ומונחים באותו השדה, ורוצה לומר שאז קנה המטלטלין אף-על-פי שלא אמר לו: "קנה אגב קרקע" שמכיון שהם צבורים בתוך הקרקע "הענין עצמו מוכיח שאגב החצר הוא מקנה אותן מטלטלין" (כסף-משנה). ומקור דברי רבינו בקידושין כז. "והלכתא, צבורים לא בעינן (=לא צריך שיהיו צבורים). אגב וקני בעינן", ומכאן שרק אם לא היו צבורים צריך לומר "אגב וקני", אבל אם היו צבורים אין צריך לומר "אגב וקני" (כסף-משנה ותוס' המיוחס לר"י הזקן בקידושין שם, ועיין ראב"ד). (45) [מכיון שאין צורך בצבורים, אין 'קנין אגב' גרוע ממוכר עשר שדות בעשר מדינות, שאם החזיק באחת מהן קנה כולן, למעלה פ"א ה"ט]. (46) פאה פ"ג מ"א.

י. הַקִּנְיָה הַשְּׂדֵה לְאַחֵד⁴⁷ וְהַמְטַלְטְלִין לְאַחֵר, אָף עַל פִּי שְׂאִמַר לוֹ 'קִנְיָה הַמְטַלְטְלִין עַל גְּבֵי קֶרֶקֶע', וְהַחֲזִיק הָאֶחָד בְּקֶרֶקֶע - לֹא קִנְיָה⁴⁸ הַשְּׂנִי הַמְטַלְטְלִין. וְאִם תִּפְשֹׁן⁴⁹ אַחֵר שְׁחֹזֵר בּוֹ הַמְקִנָה - אֵין מוֹצִיאִין

כספים אין להם שמירה אלא בקרקע (הגהות מיימוניות). (27) כן כתב הרי"ף שם. אבל דעת רש"י (שם) אינה כן. ועיין שם ב'תוספות' ד"ה אי אמרת.

ו. נִמְצְאָתָּ אוֹמַר²⁸, שְׂאִם נָתַן דְּמֵי הַמְקִנָה וְנִאֲנַס קִדָּם שְׂיִקְחֶנּוּ, וְאָמַר לוֹ הַלּוֹקֵחַ: תֵּן לִי מְקַחִי אוֹ הַחֲזֹר לִי אֶת מְעוֹתִי! וְאָף עַל פִּי שֵׁישׁ עֲדִים שְׂאֲבֵד בְּאֲנָס, וְלֹא הָיָה בְּמוֹכֵר כֹּחַ לְהַצִּילוֹ, וְלֹא נִתְּרַשַׁל בְּדָבָר - הָרִי זֶה מְחִזִּיר אֶת הַדָּמִים; שְׂהִרִי תִקְנִי חֲכָמִים מְשִׁיכָה. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה בִּיתוֹ²⁹ שֶׁל לּוֹקֵחַ שֵׁישׁ בּוֹ הַחֲפִץ שְׂנִמְכֵר מְשִׁכָּר לְמוֹכֵר - לֹא תִקְנִי לוֹ חֲכָמִים מְשִׁיכָה, שְׂהִרִי הַמְקִנָה בְּרִשּׁוֹת הַלּוֹקֵחַ; וּמִשְׁנֵתָן אֶת הַדָּמִים נִקְנָה הַמְקִנָּח³⁰, וְאֵין אַחֵד מֵהֶן יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ.

(28) יוצא מתוך האמור, וכן כתב הרי"ף שם. (29) שם מט: (30) בקנין כסף. [אבל קנין חצר אין כאן, שהרי הבית מושכר למוכר. ואע"פ שדעת רבינו (פ"ו מהלכות שכירות הלכה ה) שחצר המושכרת קונה למשכיר זבל הנופל בחצר - יש לחלק בין חפץ המונח בבית שהושכר, שזכות החזקה חפצים היא על השוכר, לבין חצר שנפלו בה זבל של אחרים שלא לכך הושכרה לשוכר. ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה. וראה להלן פכ"ג הלכה י והערה סה].

ז. וְכֵן³¹ הַשּׁוֹכֵר³² הַמְקוֹם שְׂאוֹתָן הַמְטַלְטְלִין הַנִּמְכָּרִין מִנְחִין בּוֹ - קִנְיָה³³, וְאֵין אַחֵד מֵהֶן יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ, וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹא הִגְבִּיֵה וְלֹא מָשַׁךְ וְלֹא נִמְסְרוֹ לוֹ; שְׂהִרִי נַעֲשֶׂה בְּרִשּׁוֹתוֹ. וְכֵכָר בְּאַרְנוֹ³⁴, שְׂשִׁכִירוֹת קֶרֶקֶע נִקְנָה בְּכֶסֶף אוֹ בְּשֹׁטֵר אוֹ בְּחִזְקָה.

(31) כלומר: בדומה למה שכתבנו בהלכה הקודמת שאף-על-פי שלא משך קנה, יש אופן נוסף שקונה בלי משיכה, אם שכר מקומו (ש"ך סימן קצח, ס"ק ה). (32) הלכה מוסכמת, שרשות מושכרת קונה מטעם חצר, והיא יוצאת בעיקר מתוך הסיפור הידוע על התנאים המפורסמים, ר"ג וחבריו, שנסעו יחד בספינה, ור"ג ששכח להפריש או למסור את מעשרותיו למי שצריך למסור, קיים זאת בספינה על-ידי שהשכיר לחבריו את המקומות שבהם היו המעשרות מונחים (בבא-מציעא יא:). (33) ודוקא בחצר המשתמרת, או אפילו אם אינה משתמרת - באופן שעומד בצדה (מגיד-משנה. וראה להלן פ"ד מהלכות זכיה ומתנה הלכה ט). (34) פרק א' ה' יח.

ח. הַמְקִנָה קֶרֶקֶע וּמְטַלְטְלִין³⁵ בְּאַחֵד - בִּינּוֹן שֶׁקִנְיָה קֶרֶקֶע בְּכֶסֶף³⁶ אוֹ בְּשֹׁטֵר³⁷ אוֹ בְּחִזְקָה³⁸ נִקְנִי הַמְטַלְטְלִין עִמָּהֶם³⁹. בִּינּוֹן שֶׁהָיוּ שְׂנִיָּהֶם בְּמִכְרָם⁴⁰ אוֹ בְּמִתְנָה⁴¹, בִּינּוֹן שֶׁמְכֹר מְטַלְטְלִין וְנָתַן קֶרֶקֶע⁴², בִּינּוֹן שֶׁמְכֹר הַקֶּרֶקֶע וְנָתַן הַמְטַלְטְלִין⁴³ - בִּינּוֹן שֶׁקִנְיָה קֶרֶקֶע קִנְיָה מְטַלְטְלִין.

(35) קידושין כז. משנה וגמרא. (36) במקום שאין כותבין את השטר (למעלה פ"א ה"ד). (37) באופן ששטר לבד

בקידושין כו: שבבמהה אין צורך שתהא בתוך השדה. ועיין ראב"ד.

מִיָּדוֹ; שְׁהָרִי תִפְשֶׁן אַחֵר שֶׁקָּנָה חֲבֵירוֹ הַקֶּרֶקַע שֶׁנִּקְנָה אֵלָיו עַל גְּבוּ.

יב. הַמִּקְנָה עֲבָדִים וּמִטְלָטְלִין בְּאַחַד, מִשֶּׁהָ הַמִּטְלָטְלִין - לֹא קָנָה הָעֲבָדִים⁵⁶; הַחֲזִיק בְּעֲבָדִים - לֹא קָנָה הַמִּטְלָטְלִין⁵⁷, אֲלֹא אִם בֶּן הַיּוֹם הַמִּטְלָטְלִין עַל גֵּב הָעֲבָדִים⁵⁸. וְהוּא שֶׁיְהִיָּה כְּפֻתָה⁵⁹, שְׁהָרִי אֵינוֹ יָכוֹל לְהִלָּךְ⁶⁰.

(56) ברייתא (שם). והטעם ברור: בין אם העבדים הם קרקע בין אם הם מטלטלין, אינם נקנים אגב מטלטלין. (57) (שם) אף אם נאמר שעבדים הם כקרקע, אין קונים מטלטלין על-ידם ב'אגב', כמו שאמרו בגמרא, שהם קרקע ניידת, ואינם דומים ל"ערי מצורות ביהודה" שמהם נלמד דין קנין 'אגב'. (58) שאז נחשב העבד כחצר, וקונים את המטלטלין שעליו מדין "חצר". (59) קשור. שאם לא כן, הרי הוא חצר מהלכת, שאינה קונה (להלן הלכה ג). (60) יש ראשונים (הרי"ף) המוסיפים כאן: "וישן", וה'תוספות' (שם, ד"ה והלכתא בכפות) מסבירים את זה: "כפות" בא להוציא "מהלכת", ו"ישן" כדי שיחשב כחצר משתמרת לדעת הבעלים, הרמב"ם לא הזכיר את הפרט הזה של ו"ישן" לא כאן ולא בהלכות גיטין (מגיד-משנה). ועיין פ"ה מהלכות גירושין הלכה יז ובהערות שם.

יג. הַמִּקְנָה⁶¹ בְּהֵמָה וְכָלִים שֶׁעַל גְּבֵה בְּאַחַד, אֵף עַל פִּי שְׁמִשָּׁה בְּהֵמָה וְקִנְיָה - לֹא קָנָה הַכָּלִים שֶׁעָלֶיהָ, עַד שֶׁיִּגְבֶּיהָ אוֹ יִמְשֶׁהָ הַכָּלִים עֲצָמָן, אִם אֵין דִּרְכָן לְהַגְבִּיהָ; שֶׁיִּהְיֶה כְּחֹצֵר הַמִּתְהַלֶּכֶת הַיָּא, וְאֵין מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ קָנוּי לְבַעֲלָהּ. לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה בְּהֵמָה כְּפֻתָה - קָנָה אֵף כָּלִים שֶׁעָלֶיהָ.

(61) יוצא מתוך השקלא-וטריא בגמרא (בבא מציעא ט:).

יד. אָמַר לוֹ הַמִּקְנָה⁶²: מִשֶּׁהָ בְּהֵמָה וְקָנָה כָּלִים שֶׁעָלֶיהָ, הוּאִיל וְלֹא הִקְנָה לוֹ גּוֹף הַבְּהֵמָה, אֵף עַל פִּי שְׁמִשָּׁה וְהִיא כְּפֻתָה - לֹא קָנָה כָּלִים שֶׁעָלֶיהָ, עַד שֶׁיִּמְשֶׁהָ הַכָּלִים עֲצָמָן⁶³.

(62) בעיא בגמרא (שם) ולא נפשטה. (63) שמישיכה בכלים של מוכר אינה מועילה (להלן פ"ד ה"ה). ויש אומרים: שאע"פ שמישיכה בכליו של מוכר מועילה, - בבמהה וכלים אינה מועילה, מפני שיש שינוי בין משיכת הבמהה, שהא על-פי הרוב בהליכה, לבין משיכת הכלים שהיא בגרירה (סמ"ע בחושן-משפט סימן רב, ס"ק כה). ואף אם הבמהה כפופה, שאז אף משיכתה, כמשיכת כלים, בגרירה - כיון שעל-פי הרוב נקנית היא במשיכה, בדרך הילוכה לא מועילה משיכתה לגבי כלים (סמ"ע שם, ס"ק כח).

טו. הָיְהָה⁶⁴ עֲצָמָן⁶⁵ נָקוּב⁶⁶ לְאַחַד, וְהָיוּ הַזְרָעִים שְׁבוֹ לְאַחֵר: הִקְנָה הָעֲצָמָן לְבַעֲל הַזְרָעִים - כִּיֹּן שֶׁמִּשָּׁה⁶⁷ קָנָה; הִקְנָה הַזְרָעִים לְבַעֲל הָעֲצָמָן - לֹא קָנָה⁶⁸, עַד שֶׁיִּחְזִיק⁶⁹ בַּזְרָעִים עֲצָמָן.

(47) בעיא בגמרא (קידושין כז.). ורצו ללמוד מהעובדא שרבן גמליאל (כשבא באניה) הקנה מעשר עני לרבי עקיבא אגב השכרת המקום, הרי שרבי עקיבא קנה המקום, והעניינים זכו במעשרות ב'קנין אגב'. אך דחו את זה: "שאני רבי עקיבא דיד עניינים הוא". כלומר, רבי עקיבא היה גבאי צדקה, והוא נציגם של העניינים, ולכן ידו כידם. וכך נשארה הבעיא ללא פתרון. (48) מכיון שההלכה נשארה תלויה בגמרא, ועל כן הדבר הוא ספק משפטי, אין לשנות את המצב הסטטי, בהתאם לכלל הידוע: "המוציא מחבירו עליו הראיה". (49) עמדה עקרונית של הרמב"ם, אשר במקרים של ספק, - אף ספק משפטי, שהספק הוא מתוך העדר הכרעה הלכתית, - יש תוקף לתפיסה, ואין מוציאין מיד התופס את החפץ הנמצא בדין. הרשב"א חולק על גישה זו, וסובר שיש להוציא מיד התופס, כי "העמד ממון על חזקתו", היינו, שיש לקיים את המצב הראשוני, ולא לתת לשנות אותו בשום אופן. דעה אחרונה זו מביא הרמ"א בשם: "ויש חולקין" (חו"מ סימן רב, סעיף ג).

יא. הַמִּקְנָה עֲבָדִים וְקִרְקָעוֹת בְּאַחַד, הַחֲזִיק בְּעֲבָדִים - לֹא קָנָה הַקֶּרֶקַע⁵⁰; הַחֲזִיק בְּקִרְקָעוֹת - לֹא קָנָה עֲבָדִים⁵¹, עַד שֶׁיְהִי עוֹמְדִין בְּתוֹךְ הַקֶּרֶקַע⁵². וְאֵף עַל פִּי שְׁאָמַר לוֹ 'קָנָה עֲבָדִים עַל גְּבִי קֶרֶקַע'⁵³ - לֹא קָנָה עַד שֶׁיְהִי בְּתוֹכָהּ⁵⁴; שֶׁהָעֲבָד מְהִלָּךְ לְדַעַת עֲצָמוֹ⁵⁵.

(50) ברייתא (בבא-קמא יב.) ושם בגמרא ביארו בזה: אם העבדים הם כמטלטלין - אין קרקע נקנית אגב מטלטלין, ואם עבדים הם כקרקע, אין קרקע נקנית אגב קרקע, ואין להשוות את זה לקונה עשר שדות והחזיק באחת מהן, קנה את כולם (למעלה פ"א ה"ט) ששם יש טעם מיוחד, והוא: סדן הארץ חד הוא. ואין כן עבדים, שאף שמבחינה חוקית הם כקרקע, אבל אין להם כל מצע משותף עם הקרקע המציאותית. (51) ברייתא (שם). (52) מסקנת הגמרא (שם), ובזה התאימו את שתי הברייתות הסותרות, שבאחת נאמר "קנה", ובאחת "לא קנה", שבראשונה מדובר שהם עומדים בתוך הקרקע, ובשנייה שאינם עומדים בתוכה. (53) שלענין קונה קרקע ומטלטלין, קונה המטלטלין אע"פ שאינם בתוך הקרקע (למעלה הלכה ט). (54) אם דין עבדים כמטלטלין - שונים הם בזה שהם "מטלטלין דנייד" (=שהם נעים ונודים). ואם הם כקרקע - הרי הם "מקרקעי דנייד", ואינם דומים לעשר שדות בעשר מדינות (למעלה פ"א ה"ט) - גמרא בב"ק שם. אולם, אז אין צריך לומר אגב וקני (סמ"ע בחושן-משפט סימן רב, ס"ק טז). (55) זה פירוש המלה "נייד", שבגמרא (שם) הסבירו בה את השוני בין העבדים, שצריך שיהיו עומדים בתוך השדות, ובין שאר המטלטלין שלא צריך צבורים בשדה. ונראה שהרמב"ם סובר בדעת ה'תוספות' (שם) שהכוונה רק לעבדים שיש להם דעת אבל לא לבהמות. ולפי"ז אין סתירה ממה שאמרו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במה שיקנה, שהרי אף אם ייפה את הקרקע בתלישה זו, הרי לא אמר לו לקנות את הקרקע בחזקה זו.

~ יום שישי כ"ד סיון ~

פרק רביעי

(1) נתבאר בו איכות הרשויות (הקנייות) [שקניות] המטלטלין נעשות בהן ומשפטיהן וחילוקיהן והנמשך אחריהן.

א. כָּלִיו שֶׁל אָדָם, כָּל מְקוֹם² שֶׁישׁ לוֹ רְשׁוּת לְהַנִּיחַו קִנְיָה לוֹ. פִּינּוֹן שֶׁנִּכְנָסוּ הַמְטַלְטְלִין⁴ בְּתוֹךְ הַפְּלִי אֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ. וְהָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁהִגְבִּיהֶן⁵ אוֹ כְּמוֹ שֶׁהִנְחוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ⁶. לְפִיכָךְ, אֵין כָּלִיו שֶׁל אָדָם קוֹנֶה לוֹ בְּרְשׁוּת הַרְבִּים⁷ וְלֹא בְּרְשׁוּת הַמּוֹכֵר, אֲלָא אִם אָמַר לוֹ הַמִּקְנֶה 'לִךָ וּקְנֶה בְּכָלִי זֶה'. וְכֵן אִם קִנְיָה הַפְּלִי תַחֲלָה וְהִגְבִּיהוּ, וְאַחֵר כִּף הִנִּיחוּ שָׁם בְּרְשׁוּת הַמּוֹכֵר, וְחִזֵּר וּקְנֶה מִמֶּנּוּ הַפְּרוֹת⁸ - פִּינּוֹן שֶׁנִּכְנָסוּ בְּתוֹךְ כָּלִי זֶה קִנְיָה אוֹתָם. מִפְּנֵי שֶׁהִנְאֵת⁹ הַמּוֹכֵר בְּמִכִּירַת הַפְּלִי, אֵינוֹ מִקְפִּיד עַל מְקוֹמוֹ¹⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כָּלִיו שֶׁל אָדָם, כָּל מְקוֹם שֶׁישׁ לוֹ רְשׁוּת לְהַנִּיחַו קִנְיָה לוֹ".

בפנימיות העניינים: כליו של 'אדם העליון' זה הקב"ה, הם ישראל שהקב"ה הניחם בעולם כדי שיקנו עבורו את כל ענייני העולם, לעשות מהם "דירה בתחתונים". ולכן צריך לתת להם כל המצטרך להם כדי שיוכלו לקנות עבורו בשלימות עי"ז שעבודתם תהיה מתוך מנוחה, שמחה וטוב לבב.

ומה שכליו של אדם אינם קונים ברשות הרבים (עלמא דפרוודא) יכול הקב"ה להפוך את רשות הרבים לרשות היחיד - יחידו של עולם ולקנות גם משם.

(על פי סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 62 הע' 92)

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(2) מימרא של רבי יוחנן בבבא בתרא פה. (3) אף הסמטה בכלל זה (שם), ולא נתמעטה אלא רשות הרבים כמו שכתב רבינו בסמוך, כי הדגש הוא על "רשות להניח", אבל אין הכרח, שיהיה מקום ההנחה קנוי ללוקח (תוספות שם: דיבור המתחיל כגון, והגהות מיימוניות להלן הלכה ו). (4) שאותם הוא עומד לקנות. (5) שאינו יכול לחזור בו. (למעלה פרק ג הלכה א). (6) שקונה מטעם חצר, ובדודאי אינו יכול לחזור בו (ראה בפרק י"ז מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח). (7) מימרא של רב ושמואל (שם פה). (8) מסקנת הגמרא שם. והטעם: שאין צורך בבעלות הלוקח על המקום, אלא ברשות להניח שם כלים, כמו שכתבנו למעלה הלכה א, ומכיוון שנראה שאינו מקפיד על הנחת כליו שם בחצירו, הרי הוא קונה לו (ועיין מגיד משנה). (9) [בדפוס רומי: שמפני שהנאת, וצריך לומר "שמפני

(64) גיטין כב. (65) כלי חרס שממלאים אותו עפר, וזורעים בו זרעים. (66) דוקא נקוב, שאז יונקים הזרעים מהקרקע ונחשבים מחוברים לקרקע. אבל בעציץ בלתי נקוב, אינם נקראים מחוברים לקרקע, שהשוליים של חרס מפסיקים ביניהם. (67) שלעציץ עצמו יש דין של מטלטלין. (68) לזרעים דין קרקע, ואין קרקע נקנית במשיכה, וראה למעלה פ"ב ה"א לענין עבדים. (69) וכן שאר קנינים המיוחדים בקרקע, אבל לא במשיכה השייכת רק במטלטלין.

טז. הִיָּה הַעֲצִיץ⁷⁰ וְהַזְרָעִים שָׁבוּ לְאַחֵד, וְהַקִּנְיָה הַפְּלִי לְאַחֵד, וְהַחֲזִיק בְּעֲצִיץ⁷¹ לְקִנְיָה הַזְרָעִים - אִף הַעֲצִיץ לֹא קִנְיָה⁷²; הַחֲזִיק בְּזָרְעִים - קִנְיָה הַעֲצִיץ⁷³. וְהָיוּ שְׁשָׁנִינוּ⁷⁴: נִכְסִים שְׁאֵין לָהֶן אַחֲרֵיית⁷⁵ נִגְנִים עִם נִכְסִים⁷⁶ שֶׁישׁ לָהֶן אַחֲרֵיית. שֶׁהַזְרָעִים שֶׁבְּעֲצִיץ נִקּוּב וְזָרְעִים הֵם בְּאֶרֶץ, וְכָל הַמִּחְבֵּר לְקִרְקַע הָרִי הוּא בְּקִרְקַע, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(70) שם. (71) עשה מלאכה בתוך העציץ. (72) שהמטלטלין אינם נקנים בחזקה. (73) שהעציץ שהוא מטלטלין נקנה אגב הזרעים שהם קרקע. (74) נוסח הגמרא (שם). (75) מונח מיוחד למטלטלין, בניגוד לקרקעות הנקראים "נכסים שיש להם אחריות"; המילה "אחריות" היא מלשון חזרה "שחזור המלוה עליהם" (ברטנורא קידושין פ"ו, מ"ה) ולכן קרקע נקראת "נכסים שיש להם אחריות" מפני שהם קיימים ועומדים "והמלוה סומך עליהם", שיכול לחזור אחרי הנכסים האלו, לגבות את חובו מהם. אבל מטלטלין אפשר להעלים אותם, ואין המלוה סומך עליהם שיחזור אחריהם לשם גביית חובו, ולכן נקראים "נכסים שאין להם אחריות". (76) כלומר, ב'קנין אגב'.

יז. כָּכֵר בְּאֶרְנוֹ⁷⁷, שֶׁכָּל הַעוֹמֵד לְבַצֵּר כְּבָצוֹר דָּמִי, וְאֵינוֹ נִקְנֶה אֲלָא בְּהִגְבִּיהָ אוֹ בְּשֶׁאֵר דְּבָרִים שֶׁנִּגְנִים בְּהֵן הַמְטַלְטְלִים.

(77) פ"א הלכה יז.

יח. פִּשְׁתָּן⁷⁸ כְּשֶׁהוּא מִחְבֵּר לְקִרְקַע⁷⁹, וְיָבֵשׁ שְׁאֵינוֹ צָרִיף לְקִרְקַע, וְאָמַר לוֹ⁸⁰: נִפֵּה לִי⁸¹ כְּקִרְקַע כָּל שֶׁהוּא וּקְנֶה כָּל מָה שֶׁעָלֶיהָ⁸² - פִּינּוֹן שֶׁתָּלַשׁ⁸³ כָּל שֶׁהוּא קִנְיָה הַפְּלִי⁸⁴ מִפְּנֵי הַתְּנָאִי הָיָה. אֲבָל אִם הִקְנֶה לוֹ⁸⁵ הַפִּשְׁתָּן הָיָה⁸⁶ בְּמִכֵּר אוֹ בְּמִתְנָה - לֹא קִנְיָה אֲלָא מָה שֶׁתָּלַשׁ⁸⁷, שֶׁהָרִי הִגְבִּיהוּ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(78) משנה בבא בתרא פד: (79) שאז דינו כתלוש, כנ"ל. (80) מסקנת הגמרא שם פז. (81) כלומר, תקן לי את הקרקע. וביפוי ותיקון זה שהוא מין חזקה, קונה את הקרקע והפשתן שעליו. (82) ב'קנין אגב'. (83) תלישה זו היא היא התיקון והיפוי. (84) גם את הקרקע וגם את אשר עליה. (85) [בדפוס רומי: "אבל אם לו הקנה לי", וצ"ל "אבל אם" (=אמר) לו הקנה לי", כלומר שהקונה אמר למוכר "הקנה לי"]. (86) כלומר, רק הפשתן ולא הקרקע. (87) זה שתלש הוא קונה בהגבהה, ואת שאר הפשתן אין לו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקצתה ברשות שהמשיכה קונה בו, די בכך". וראייה לדבריו מהא דכתובות פה. שתפסו ספינה של בעל חוב שמת והניח יורשים, ואמרו שם: "מחריפותא דנהרא תפיסנא" (=מאמצע הנהר תפסנו) והוא רשות הרבים (שם). והקשה המאירי שם, הרי אין משיכה קונה ברשות הרבים (עיין שם), ועל כרחנו שהכניסו הספינה לשפת הנהר שהוא כסימטה (רש"י שם), ואם לא קנה אותה עד שיכניסנה כולה לסימטה, הרי היא ברשות היתומים ו"מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב" - אלא על כורחך שקנו אותה מאז הכניס מקצתה לסימטה, שעדיין לא הייתה ברשות היתומים].

ה. טעון של פרות שהיה מנח ברשות הרבים¹⁴, ומשכו לוקח לרשותו¹⁵ או לסמטא¹⁶ אחר שפסק הדמים¹⁷ - קנה, אף על פי שעדיין לא מדר¹⁸. וכן אם מדרן הלוקח¹⁹ ברשות הרבים - קנה ראשון ראשון²⁰ בהגבהה.

(14) כלומר, משא שמונח על הארץ ממש בלי שיימצא בכליו של מוכר. וראה להלן. (15) קונה מטעם משיכה ומטעם חצר. (16) מטעם משיכה. ולפי זה דעת רבינו שאפילו משיכה לא מועילה בכליו של מוכר (מגיד משנה. וראה למעלה פרק ג הלכה י"ד). ואין כן דעת הר"י מיגאש (בבא בתרא פה:). וראה בשולחן ערוך חושן משפט סימן ד, סעיף ו. (17) קביעת המחיר, כי בלעדי זה אין עדיין סמיכות דעת גמורה, לא של מוכר ולא של הלוקח, כי כל אחד עדיין מהסס, שמא לא יוכלו להשתוות, ולכן הקניין רופף הוא. (18) כי המדידה באה רק לגלות את כמות הסחורה לצרכי קביעת התשלום. אבל אינה מהווה חלק מהקניין. ומקור הדברים במשנה (בבא בתרא פד:). (19) שהרי עם המדידה הוא ממילא גם מגביה את הפירות. (20) ייתכן שכאן מדובר, שמכר לו את הטעון ללא קביעת כמותו. ולפיכך קונה ראשון ראשון, או שיאמר לו "כור בשלושים, סאה בסלע" שקנה ראשון ראשון, להלן הלכה ז, ועיין באבן האזל.

ו. היה מוכר מודד²¹ לתוך פליו של לוקח - לא קנה; שאין פליו של לוקח קונה לו ברשות הרבים²². היו הפירות ברשות הלוקח - גיון שקבל עליו המוכר למכר קנה לוקח²³, ואף על פי שעדיין לא מדר²⁴. היו ברשות המוכר או ברשות המפקדין אצל²⁵ - לא קנה הלוקח עד שגביה הפירות, או עד שיוציאם מרשותו בשכירות מקומן²⁶ וכיוצא בו²⁷, כמו שבארנו.

(21) שם. ואם לוקח מודד, כבר אמר לעיל, שקנה מטעם הגבהה. (22) למעלה הלכה א. (23) שחצרו קונה לו. וכן הוא שם פו. "פרק והכניס לתוך ביתו, פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולים לחזור". (24) אבל פסק את הדמים, כנ"ל (כסף משנה). וראה להלן הלכה י"ג. (25) ברשות אדם, שהמוכר הפקיד בידו, מקודם את הפירות.

הנאת". (10) בבבא בתרא פה: על מה ששנינו: "זרקו לה [הגט] לתוך - קלתה [הסל שלה] הרי זו מגורשת" שאלו: והרי קלתה ברשות הבעל והרי זה "כלי של לוקח ברשות מוכר"? ותיצו בזה: "כגון שהיה בעלה מוכר קלתות" ופירש ר"י מגאש שמכיוון שקנתה ממנו את הסל ונהנה ממנה - אינו מקפיד עליה על שהיא מניחה את הסל ברשותו, והרי זה כאילו השאיל לה את מקום הסל. וזוהי דעת רבינו (מגיד משנה).

ב. בשם שאין פליו של לוקח קונה לו ברשות מוכר, כף אין פליו של מוכר קונה ללוקח, אף על פי שהוא ברשות הלוקח¹¹.

(11) שלעולם אינו קונה אלא אם כן היו שניהם, גם הכלי וגם הרשות, של הלוקח. ומה שאמרו שם: שכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה - לכל הדיעות אמרו כן ואין בזה פלוגתא כלל (רמב"ן במלחמות שם - לחם משנה, ועיין מגיד משנה וכסף משנה).

ג. מסירה אינה קונה אלא ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם¹². והמשיכה אינה קונה אלא בסמטא או בחצר של שניהם. והגבהה קונה בכל מקום.

(12) ובלי קבלת רשות מבעל החצר, שלא מועיל כאן שום קניין אחר ולפיכך תיקנו קניין מסירה, אבל אם קיבל רשות הרי הוא כברשות המופקדין אצלו, שיש תקנה לשכור מקומו כדלהלן הלכה ו. ומסירה אינה מועילה כאן (מגיד משנה לפי ביאורו של הט"ז חושן משפט סימן קצח סעיף ט).

ד. דבר הנקנה במשיכה, אם היה ברשות הרבים ומשכו הלוקח לרשותו או לסמטא - גיון שהוציא מקצת החפץ מרשות הרבים קנה¹³.

(13) [כתב הראב"ד: נראה לי שאין זה הדין בחפץ, דהא קיימא לן בספינה כשמואל דאמר: עד שימשוך את כולה (למעלה פרק ג הלכה ג). אבל בבהמה וודאי סגי לה (=בוודאי מספיק לה) ביד וברגל כתנא קמא (למעלה פרק ב הלכה ו: "כיוון שעקרה יד ורגל קנאה"). וייתכן כי הראב"ד לא בא לחלוק על דברי רבינו אלא לפרש דבריו במשיכת בהמה. ומשמיע לנו רבינו בזה שלא רק אם הבהמה עומדת בסימטה, מקום שהמשיכה קונה בו, מספיקה משיכה חלקית כזו, אלא אפילו אם עמדה ברשות הרבים, מקום שאין המשיכה קונה בו - גם שם אם הוציא מקצתה, כגון שעקרה יד ורגל, קנה אותה. ומקור לזה מה שאמרו במסכת שבת צא: שהמושך מקצת כיס שיש בו מעות מרשות היחיד לצידי רשות הרבים (שהוא כסימטה לעניין קניין משיכה) - קנה אותן המעות הנמצאות בצידי רשות הרבים אף על פי שרוב הכיס עודנו ברשות היחיד, וכמו כן בבהמה כנ"ל. ועיין במגיד משנה שפירש דברי רבינו גם בספינה, "שכיוון שכבר משכה כולה, אלא שהייתה ברשות שאין המשיכה מועילה בו, כיוון שהכניס

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להשאל את המידה למוכר וללוקח; לראשון - לזמן המדידה, ולשני - אחרי המדידה, עד שיש את המקח במקומו, ויוצא, מתוך כך, עד שנתמלאה הסאה המידה היא של המוכר ונחשבת כ"כליו של מוכר", ואחרי שנתמלאה, היא כ"כליו של לוקח". ודווקא כשהשאלה לשניהם (ט"ז חושן משפט סימן ר סעיף ט). (35) ודווקא שנתמלאה כל המידה, אבל לא מספיק אם נתמלאה רק עד הרישומים שבתוכה (כמו בהלכה י), מפני שכאן הדבר תלוי בהסכמת הסרסור, וזה דרכו להשאל למוכר עד שתתמלא כל המידה (סמ"ע שם סעיף קטן כז).

ט. וכן פירות שהיו צבורין³⁶ בסמטא³⁷ או בחצר של שניהם, והמדה אינה של אחד מהן³⁸, והנה המוכר מודד³⁹: עד שלא נתמלאת המדה - הרי היא ברשות המוכר; ומשנתמלאת המדה - הרי היא ברשות לוקח.

(36) נלמד ממה שנאמר למעלה בהלכה ח. והמגיד משנה ציין: "בריתא שם". (37) כאן לא הזכיר "ברשות לוקח" (כמו שהזכיר למעלה בהלכה ח גבי יין) - שמכיוון שהם מונחים על הקרקע, קנויים הם לו מייד, בתורת חצר. (38) כלומר, אלא של סרסור. (39) אבל אם הלוקח מודד, הרי הוא ממילא מגביה אותם במדידה זו, וקונה בהגבהה זו (פירוש המשניות לר"מ).

י. היתה המדה⁴⁰ של אחד מהן⁴¹, והיו בה רשמי לידע חציה⁴², שלישה ורביעה, וכיוצא בהן - בין שהגיע לרשם מן הרשמים קנה ראשון ראשון⁴³, ואף על פי שלא נתמלאת המדה; שכל רשם מהם קמה בפני עצמה, שהרי של אחד מהן היא המדה, והוא סומך על הרשמים שבה⁴⁴.

(40) ברייתא שם, לפי מה שפירשו בגמרא (שם פו:) לדעת רב ושמואל, שאם אמר לו: כור בשלושים יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה (למעלה הלכה ז), שכאן מדובר, שיש "שנתיות" (=רשמים) בתוך המידה לחלקי המידה, שכל ציון וציון נחשב ככלי מיוחד. [ונכונה מדברי רבינו והר"ף, שמכיוון שהיו רשמים במידה - אף על פי שלא אמר לו כלום הרי זה כאומר לו: "הין בשניים עשר סלעים, לוג בסלע" (ראה למעלה הלכה ז בדין "כור בשלושים, סאה בסלע"). וכן פירש רבינו גרשום שם. וראה בדקדוקי סופרים בשם דפוס פיזור]. (41) של לוקח או של מוכר, והטעם הוא, שמכיוון שמדד המוכר בעצמו, הרי זה כאילו הקנה לו את הכלי. והראב"ד חולק על זה וכתב שהמידה של לוקח. ועיין מגיד משנה. (42) שיש ציונים בתוך המידה: לחצי המידה, לשליש המידה, לרביע המידה וכיוצא בזה: ליטרא, חצי ליטרא, רביע ליטרא וכו'. (43) "ואפילו בסימטא" (ראב"ד). וכן הוא בכבא בתרא פה: פו: (44) ובניגוד לזה, אם היא של סרסור, אינו מקנה ללוקח אלא אם נתמלאה המידה (למעלה הלכה ח).

יא. זה פלל גדול⁴⁵ יהיה בידך: הקונה את

(26) כלומר, ובקניין. (27) כגון במשיכה או בהגבהה (נימוקי יוסף).

ז. היו הפרות²⁸ בסמטא או בחצר של שניהם²⁹, ואפילו היו ברשות לוקח, והיו בתוך כליו של מוכר³⁰, וקבל עליו המוכר למכר, והתחיל המוכר למדד בתוך כליו של מוכר: אם אמר לו: כור בשלושים סלע אני מוכר לך - יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה; הואיל ועדיין הפרות בכליו ולא גמר כל המדה, וכליו של מוכר אינו קונה ללוקח אף על פי שהוא ברשות הלוקח. ואם אמר לו: כור בשלושים, סאה בסלע - ראשון ראשון קנה; שפיון שפסקו הדמים על כל סאה וסאה, כל סאה שגביה המוכר וערה אותה נגמרה מכירתה, הואיל ואין הפרות ברשות המוכר³¹ ולא ברשות הלוקח³². ואילו לא היה הפרות בכליו של מוכר, בין שהן ברשות לוקח קנה משפסק, אף על פי שלא מדד, כמו שבארנו.

(28) מימרת רב ושמואל (שם פו:) "כור בשלושים - יכול לחזור - כור בשלושים סאה בסלע - ראשון ראשון קנה" וכמו שכתב הר"ף: "משכחת לה בסימטא [ובכליו של לוקח - ב"ח]. אי נמי ברשות לוקח והוא דאיתנהו בכליו דמוכר. דאי ברשות הרבים, הא קיימא לן דאין כליו של לוקח קונה ברשות הרבים. [למעלה הלכה א] ואי ברשות מוכר הא קיימא לן נמי דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח [למעלה שם] ואי ברשות לוקח וליתנהו בכליו דמוכר [אלא מונחים על הארץ] הא קאמר ברשות לוקח כיוון שקיבל עליו מוכר קנה לוקח ואף על פי שלא מדד [למעלה הלכה ו], הילכך לא משכחת לה אלא כדאמרין". (29) והיו הפירות בכליו של לוקח (ב"ח שם וסמ"ע סימן ר, סעיף קטן טו). (30) שאם לא כן קנה מיד כנ"ל ואף על פי שכליו של מוכר אינם קונים ללוקח אף ברשותו של לוקח (למעלה הלכה ב) - כיוון שמדד לו המוכר הרי זה כאילו הקנה לו כליו, ועיין ראב"ד וסוף משנה. (31) שאם הם ברשותו הלא קיימא לן שאין כליו של לוקח קונים לו ברשות המוכר (למעלה הלכה ב). וכלשון הר"ף שהובא למעלה. (32) שאם היו ברשותו ואינם בכליו של מוכר - קנה מיד כשפסק אף על פי שלא מדד כמו שמבאר רבינו בהמשך דבריו וכלשון הר"ף שם.

ח. וכן המוכר יין³³ או שמן לחברו בסמטא או בחצר של שניהם או ברשות לוקח, והיתה המדה של סרסור: עד שלא נתמלאת המדה³⁴ - הרי הן של מוכר; משנתמלאת המדה³⁵ - הרי הן ברשות לוקח, ואין אחד מהן יכול לחזור בו.

(33) משנה בכבא בתרא פז. ולפי מסקנת הגמרא שהמדובר במידה של סרסור ולפי מה שפירשו הר"י מיגאש והר"ף שהמדובר בסימטא וכו' וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. (34) מפני שזה הנוהג בין הסרסורים, שהוא, הסרסור, דרכו

פסק - שניהם יכולין לחזור בהם, שהרי לא סמכה דעתו עדן למכר. ואפלו מדר הלוקח.

(55) כלומר, הואיל ופיסוק הדמים הוא תנאי קודם לכל קניין. (56) מוליכי החמורים. ואינם חמרים של הלוקח. והוא הדין ל"פועלים" דהלן, שאינם פועלים של הלוקח, שאם כן למה אין הלוקח קונה במשיכת פועליו-שלוחיו ולמה צריך דווקא "פרקם הלוקח"? וראה בתוספות שם דיבור המתחיל משך. (57) ואף על פי כן אינו קונה מטעם חצר, מכיוון שהמשא עדיין על החמורים, ועל הפועלים. וגם קניין משיכה אין כאן, כיוון שלא משך את המטלטלים עצמם אלא את הפועלים, וכמו כן בחמרים - החמרים הם שמשכו את החמורים. וראה למעלה פרק ג הלכה יד שאפילו אם משך הלוקח בעצמו את החמור אינו קונה את החפצים שעליו. (58) ונמצא שעשה הגבהה. (59) על החמורים או על הפועלים, ראה בחושן המשפט סימן ר סעיף ח. (60) ואף על פי שאמרנו למעלה (הלכה ז): שאם מדד המוכר בכליו של מוכר קנה, שזה גילוי דעת שמקנה את כליו ללוקח - זה לא שייך כאן: לא בפועלים, שאינם כלים, וגם לא בחמורים, מפני שחצר מהלכת אינה קונה (למעלה פרק ג הלכה יג). (61) והפירות נמצאים על גבי הקרקע ברשות הלוקח. (62) יש מפרשים שאפילו לא מדר לבסוף קנה הלוקח, מטעם חצר (מגיד משנה).

יד. הנוטל פלים מן האמן⁶³ על מנת לבקרן⁶⁴, אם היו דמיו קצובין ונאנס בידו⁶⁵ - חייב בדמיו; והאיל ודמיו קצובין, מעת שהגביהו נעשה פרשותו⁶⁶. והוא שגביהנו כדי לקנות את פלו⁶⁷, ויהיה אותו חפץ הנמכר חביב על הלוקח; אבל חפץ שהמוכר קץ בו⁶⁸, והוא מבקש ורודה למכרו - הרי הוא פרשות המוכר, עד שפסק הדמים⁶⁹ וגביהנו הלוקח אחר שפסק.

(63) בעל המלאכה העושה את הכלים. (64) לבדוק אותם, ואם ייטב בעיניו יקנה אותם. (65) שנפל מידו באונס ונשבר. (66) כמו שכתב למעלה (הלכה יב): "היה הדבר הנמכר דמיו קצובין וידועין והגביהו - קנהו" וכדעת רש"י (שהביאו התוספות שם פז: דיבור המתחיל הלוקח כלי) שיש לנוטל זה דין של לוקח. ואין המוכר יכול לחזור בו, אבל הלוקח יכול לחזור בו כיוון שלקחו על תנאי (עייין מגיד משנה בשם ר"י מיגאש). (67) כלומר, אם ימצא חן בעיניו (לחם משנה) - יקנהו בסך דמים כדי קצבתו ושווי (סמ"ע סימן ר סעיף קטן כט). (68) ולא הזכיר רבינו מהו הדין של דבר אמצעי, שאינו חביב על הלוקח במיוחד, וגם אינו שנוא על המוכר, וראה לחם משנה. (69) ומה שכתב למעלה (הלכה יב) שאם דמיו קצובין, הרי זה כאילו פסק, ולא הזכיר שהמכר חביב על הלוקח - לפי ששם הגביה לקנות בלי תנאי (לחם משנה).

טו. אחד המושף או המגביה או המחזיק בעצמו, או שאמר לאחר להגביה או למשך לו או להחזיק לו - הרי זה זכה⁷⁰. וכן בשאר דרכי הקניה.

המטלטלין, אם פסק הדמים⁴⁶ ואחר כך הגביה - קנה; ואם הגביה תחלה והניח⁴⁷ ואחר כך פסק הדמים - לא קנה⁴⁸ באותה הגביה⁴⁹, עד שגביה אחר שפסק, או ימשך דבר שאין דרכו להגביה.

(45) שם פה: פו. בכרייתא. והטעם בגמרא (שם) "פסק, סמכא דעתיה. לא פסק, לא סמכא דעתיה". (46) קבע את מחיר החפץ. (47) נגמרה ההגבהה. (48) מכיוון שלפני קביעת המחיר, אין אצל שניהם סמיכות דעת גמורה ביחס לקניין, כי שמא לא יוכלו להשתוות במחיר. (49) שהייתה לפני פסיקת הדמים, אם הלוקח הניח או הפסיק אותה, אבל אם לא הניח והוא אוהז המטלטלין בידו גם אחר פסיקת הדמים, נראה מכאן, שקנה.

יב. היה דבר הנמכר⁵⁰ דמיו קצובין וידועין⁵¹ והגביהו - קנה⁵², אף על פי שפסק אחר שהגביה. והוא הדין בשאר דברים⁵³ שקונין בהם את המטלטלין⁵⁴, שצריך לקנות בהם אחר שפסק הדמים, אלא אם כן דמיו קצובין, כמו שבארנו.

(50) יוצא מתוך העובדה הבאה (מובאה שם פח.): אחד הביא ירקות העירה על מנת למכור, באו אנשים וחטפו ממנו את הירקות - מתוך כוונה לקנות, ולא לגזול - ומכיוון שהמוכר לא ידע ממי לתבוע את כספו, הקדיש את כל מטען הירקות לשמים, בכדי למנוע את הבריות ליהנות מהם, אחרי שאין בידו להוציא מהן את תשלומם. כשהביאו את העניין לפני רב כהנא, החליט שאין הקדשו הקדש, מכיוון שהקונים קנו אותם מכבר על ידי הגבהתם או משיכתם, וסיימו שם בגמרא: "דווקא דקייצו דמיו" (=דווקא שפסוק הוא המחיר של הירקות); ומוכח כן גם מתוך ההלכה להלן בהלכה יד. וכן כתב הר"י מיגאש. (51) היינו, שמחיר החפץ קבוע ועומד בשוק, אבל אין צורך שהמוכר עצמו יקבע את המחיר, וזהו בניגוד לשיטת כמה ראשונים (הרי"ף, הרמב"ן והרשב"א, שהביא המגיד משנה), הסבורים, שצריך שדמי המחיר יהיו קבועים על ידי המוכר עצמו כלומר שיקצוץ דמים פעם אחת לכל מי שיבוא לקנות ממנו. (52) יש לציין, כי רבינו לא הזכיר כאן, מה שהזכיר להלן הלכה יד, שצריך שיהיה החפץ חביב על הלוקח, וראה מה שכתבנו שם. (53) אף על פי שבמקור של הלכה זו (בכרייתא שם פו.) לא נזכרה אלא הגביה - הוא הדין לקניינים אחרים, שהרי הטעם שווה בכולם, שכל זמן שלא פסקו דמים, אין דעתם סומכת. (54) כגון משיכה ומסירה.

יג. לפיכך⁵⁵, המושף חמרים⁵⁶ ופועלים והכניסן לתוך ביתו⁵⁷, אם מדר עד שלא פסק הדמים, אפלו היה הלוקח הוא המודד⁵⁸, או שפסק הדמים ואחר כך מדר המוכר⁵⁹ - שניהם יכולין לחזור בהן⁶⁰. פרקן הלוקח והכניסן לתוך ביתו⁶¹: אם פסק הדמים ואחר כך מדר המוכר⁶² - אין שניהם יכולין לחזור בהן, שהרי סמכה דעתו למכר; ואם מדר עד שלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מפורש: הא לך פרה וטלה עבור החמור, לא נגמר הקנין עד שימשוך שניהם. והרי זה דומה ליוצא ונכנס ותובע כספו (להלן פ"ח ה"א). אבל להלן פ"ז ה"א כשהסכים לקבל מקצת מעות בתור קנין כתחילת פרעון, קנה הכל.

ג. דמים⁹ שאין מקפידין עליהם¹⁰ - הרי הן פשאר מטלטלין וקנין¹¹. פיצד? הרי שחפץ¹² מעות בלא משקל ובלא מנין, אלא נטלן אכסרה¹³, ואמר לו: מכר לי פרתך או יין זה באלו, ונתן לו את הדמים - קנה, ואין אחד מהם יכול לחזור בו¹⁴; שנה דבר שאינו מצוי הוא, ולא הצריכו בו משיכה¹⁵.

9) מימרא של רבה בשם רב הונא (שם מו"ז). 10) לדעת מנינים המדויק. 11) כלומר בתורת דמים, ולא בתורת חליפין, כי הרי אין מטבע נעשה חליפין (להלן הלכה ו). 12) אסף מלוא חפניו. מפשטות דברי רבינו משמע, שאף הלוקח אינו יודע את כמות הכסף. אך הכסף-משנה כתב שיתכן שגם רבינו מסכים לדעת רש"י, שאף אם המוכר בלבד אינו יודע את הסכום, הרי זה דבר שאינו מצוי, וכן כתב הראב"ד. 13) לפי האומד. מילה זו נמצאת במסכת דמאי פ"ב מ"ג. 14) אף-על-פי שבדרך כלל, עקרו חכמים את קנין המעות, וכל זמן שלא משך - יכולים לחזור בהם (למעלה פ"ג הלכה ד). 15) שמכירה וקנין במעות שלא נודע מנינים אינו שכיח, ובדבר שאינו שכיח לא גזרו חכמים שמא יאמר לו: נשרפו חטיף בעליה (סמ"ע סימן קצט סק"ב).

ד. וכן¹⁶ ראובן שמכר מטלטלין¹⁷ לשמעון בחדשים, וזו, וקנה שמעון המטלטלין ונתחייב בדמים, ואחר שנתחייב שמעון בחדשים וזו אלו היה לו יין או בהמה או עבד¹⁸ וכיוצא בהן משאר המטלטלין, והיה רוצה למכרן, ואמר לו ראובן: מכר אותי לי בחדשים וזו שיש לי בידך דמי המכר, ואמר לו: הן - קנה ראובן המטלטלין בכל מקום שהן, ואף על פי שלא משך ולא הגביה; שגם זה דבר שאינו מצוי הוא¹⁹, ולא הצריכו בו משיכה. אבל אם היה חוב לו עליו שלא מחמת המכר, ואמר לו: מכר לי מטלטלין בחוב שיש לי אצלך, ורצו שניהם - לא קנה²⁰ עד שגביה, או ימשך דבר שאין דרכו להגביה, או יקנה באחד מהדרכים שהמטלטלין נקנין בה.

16) אף ההלכה הבאה טעם אחד לה עם זה של ההלכה הקודמת. 17) משנה בקידושין כח. ולפי אחד הפירושים בגמרא שם. ואף-על-פי שלפי ההלכה אין המשנה מתפרשת כן (ראה למעלה הלכה א) - כתב הרי"ף שסברא זו, מכיון שהובאה בתלמוד לפירוש המשנה - הלכה קבועה היא, שהרי כלל הוא בידנו בכל מקום: דבר שאינו מצוי לא גזרו בו חכמים (תוספות המיוחסים לר"י הזקן בקידושין כח:). ורב האי גאון כתב שאין הלכה כן (הגהות מיימוניות). 18) [=עבד כנעני. וצריך להבין, שהרי עבד כנעני דינו

70) שהרי אף שלא מדעתו של אדם זכין לו, כמו ששנינו: "זכין לו לאדם שלא בפניו" (משנה בגיטין יא: ופסקה רבינו להלן בפרק ד מהלכות זכייה ומתנה הלכה ב) ועל אחת כמה וכמה אם אמר לו להגביה עבורו - שהוא שלוחו לקנות ו"שלוחו של אדם כמותו" (קידושין מא:). אלא שיש הבדל בין זכייה שלא מדעתו לבין זכייה על ידי שליחות, שבזכייה שלא מדעתו, אף על פי שהנותן אינו יכול לחזור בו - המקבל יכול לחזור בו (שם הלכה ג), ואילו בזכייה על ידי שליחות גם המקבל אינו יכול לחזור בו אחר שזכה לו שלוחו.

~ שבת קודש כ"ה סיון ~

פרק חמישי

1) נתבאר בו דיני חילופי המטלטלין זה בזה ודיני קניין סודר לקנות הקרקעות והבהמות והעבדים והמטלטלין, ואי זה דבר אין צריך קניין (ובאיזי) [ובאיזה] דבר אינו מועיל. א. כל המטלטלין קנין זה את זה². פיצד? החליף³ פרה בחדש או יין בשמן⁴, אף על פי שמקפידין על הדמים, ושערו פמה שנה זה וכמה שנה זה ואחר כך החליפו⁵ - פיון שמשך האחד או הגביהו קנה השני המטלטלין האחרים בכל מקום שהם, ונעשה ברשותו⁶, ואף על פי שעדין לא משכן.

2) "בחליפין", משנה בבבא-מציעא מד. כלשון רבינו. ומבואר בתוך הסוגיא שם מו: שהמדובר בקנין חליפין (הגר"א חו"מ סימן רנ סק"א). 3) קנין חליפין אנו לומדים מבועז (רות ד, ז): "וזאת לפנים בישראל, על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר: שלף איש נעלו ונתן לרעהו". "לפנים בישראל" - קנין חליפין הוא קנין עתיק; "על הגאולה" - זו מכירה; "ועל התמורה" - זו חליפין, וכן הוא אומר: לא יחליפנו ולא ימיר (בבא-מציעא מז:). 4) להלן (הלכה ו) כותב רבינו מפורש: "אין קנין אלא בכלים - ולא בפירות" - הרי שפירות אינם נעשים חליפין, וכאן כתב "יין בשמן" - הרי שפירות נעשים חליפין? - שני מיני חליפין הם: האחד, כשהחפץ הנמסר למוכר בתורת חליפין, אינו שוה כמחירו של החפץ הנקנה, וזה הוא "קנין סודר" היסודי אשר מתנאיו העיקריים, שה"סודר" - נושא החליפין - צריך להיות כלי דוקא ולא פירי. והשני, כשהחפץ הנ"ל שווה בערכו לחפץ השני הנקנה, בזה קונים אף בפירות (מגיד-משנה לפי שיטת רבינו-תם ב'תוספות' שם מו: ד"ה ופירי). 5) אין אנו אומרים שזהו כקנין כסף ואינו קונה עד שימשוך החפץ השני, אלא קנין חליפין הוא וקנה הלוקח את החפץ שביד המוכר (שם מז:). 6) שאם נתקלקל החפץ, או שנשבר, או שחל שינוי במחיר החפץ, הכל על חשבון זה שקנהו בחליפין.

ב. החליף חמור בפרה וטלה, ומשך הפרה ועדין לא משך את הטלה - לא קנה; שאין פאן משיכה גמורה⁸. וכן כל פיוצא בהן.

7) ברייתא שם, לפי פירושו של רבא. 8) כיון שאמר לו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בש"ע חו"מ סימן קצה, סעיף א. (28) כן היא בהלכות גדולות (הלכות הלואה, דפוס וורשא קט ע"ד). והרשב"א (בידשוין כו.) הוכיח כן מהגמרא בבבא-מציעא טז: .

ו. אין קנין אלא בכלים²⁹, ואף על פי שאין בו שוה פרוטה³⁰. ואין קנין בדבר שאסור בהנאה³¹, ולא בפרות³² ולא במטבע³³. ואין קנין בכליו של מוכר³⁴, אלא בכליו של לוקח.

(29) כרב נחמן, בניגוד לרב ששת (ב"מ מז.). ולמד כן ממה שנאמר: "שלף איש נעלו" – דוקא נעל וכל הדומה לו, דהיינו כלי ולא פרי. (30) ברייתא שם (ועיין שם בתוספות ד"ה קונים בכלי. (31) שם מז: (32) להלן הלכה ח, כתב רבינו: "בכלי, להוציא פירות וכיוצא בהן". ומדבריו למעלה הלכה א נראה שפירא וחמור הם בכלל פרי בענין זה, וראה בכסף-משנה. וכן נראה בגמרא (שם מז:): "ופירי נמי עבדי חליפין, כיצד החליף שור בפרה או חמור בשור". אלא שיש גורסים שם "החליף בשור בפרה", עיין שם ברש"י וב'תוספות'. (33) הלכה מפורשת (שם מז. ומז:). והטעם בגמרא (שם מה:): מפני שדעתו של אדם על הצורה שישנה במטבע, וצורה עשויה להבטל, שלפעמים נפסל המטבע על-ידי המלכות. וראה להלן הלכה ח. (34) כרב שם מז. ומז: וכן"ל בהלכה ה. שבועו שלף נעלו ונתן לגואל.

ז. הקנה אחד פלי למוכר כדי שיקנה הלוקח אותו המוכר - זכה הלוקח³⁵. ואף על פי שהקנה לו הפלי על מנת להחזירו - נקנה המקח, וזכה בו הלוקח; שהמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה³⁶. אף על פי שלא תפס המוכר³⁷ כל הפלי שהקנהו חלף ממכרו, אלא אחז מקצתו, ואחז המקנה לו מקצתו - קנה הלוקח. והוא שאחז ממנו כדי שעור פלי³⁸, או יאחזו אחריו שהוא יכול לנתק את כל הפלי³⁹ מיד המקנה לו. לפיכך, אם הקנה לו במקצת הפגד⁴⁰ - צריך שיאחז מן הפגד שלש אצבעות⁴¹, שאם יפסק ממקום שאחז - הרי הוא פלי בפני עצמו; ששלש אצבעות מפגד קרוי פלי, כמו שבארנו בענין טמאת בגדים⁴². וכן אם אחז פחות משלש, והיה יכול לנתק כל הפלי⁴³ - קנה.

(35) מקור הלכה זו בידשוין ז. "הילך מנה והתקדשי לפלוני, מקודשת מדין עבד כנעני" וכן פסק רבינו בפ"ה מהלכות אישות הלכה כב. הרי שאע"פ שהקנה בעצמו לא נתן מאומה למקנה - קנה, כיון שאחר נתן עבורו (אבן האזל). וכן נראה בגמרא (ב"ב קנב:): שאמרו: "וקנינא מיניה", כלומר וקנינו ממנו, הרי שהעדים נתנו את הסודר למקנה, וכן כתב רב עמרם גאון (הובא בהגהות מיימוניות כאן אות ב). (36) מסקנת הגמרא בידשוין ו: שהאומר הילך מנה על-מנת שתחזירהו לי, שקנה במכר. וכן כתבו הגאונים (מגיד-משנה) [וראה בנדרים מח:]. (37) בבא-מציעא ז. (38) יבואר להלן כמה שיעורו. (39) מעין סברא

כקרקע ונקנה בכסף (למעלה פ"ב ה"א), וברור שלא גזור בו חכמים כבמטלטלין, שמה יאמר לו: נשרפו חטיף בעליה (ראה להלן פרק ו הלכה יג, ובהערה כב שם), ואם כן למה כתב רבינו "עבד", שהרי כל החידוש כאן הוא, שבמלוה הבאה מחמת מכר, שאין זה דבר מצוי, לא תיקנו חכמים משיכה כבמטלטלין?]. (19) המפרשים התלבטו כאן מאוד: הטעם שנתן הרמב"ם אינו מספיק אלא למה קונים כאן בדמים ללא משיכה, אבל עדיין יש להבין הרי אמרו (קידושין מז:): "המקדש במלוה אינה מקודשת כי מלוה להוצאה ניתנה", כלומר, כסף המלוה אינו נחשב כבעין, והוא-הדין שאין קונים בו (שם)? ומסקנת המפרשים שלדעת רבינו אין לסמוך על אותה סוגיא בקידושין אלא על סוגיא זו בבבא-מציעא שלפיה יש קנין במלוה לענין מכר, וכן פסק להלן פ"ז ה"ד (ראה בתוספות המיוחסים לר"י הזקן בידשוין שם, ובכסף-משנה). ויש מסבירים: שיש הבדל בין קידושין למכר, שבקידושין אין האשה מסכימה להתקדש כיון שאינה מקבלת עתה בשעת הקידושין, שום דבר ממשי. אבל לענין מכר לא איכפת לו למוכר אם אינו מקבל דבר בעין, ולפיכך נחשבת מחילת המלוה "כמי שנתן הדמים עתה" (לשון רבינו להלן פ"ז ה"ד). באופן שמלוה עדיף מכסף בעין – שהרי כסף בעין אינו קונה בלי משיכה, ואילו מלוה מחמת מכר, קונה בלי משיכה. (20) שאף-על-פי שמלוה הרי הוא ככסף בעין לענין מכירה, כנ"ל – הרי גם כסף אינו קונה עד שימשוך או יגביה (למעלה פ"ג ה"ד), וכמו כן גם מלוה, ורק במלוה הבאה מחמת מכר שאינה מצויה – לא גזור, כנ"ל.

ה. הקרקעות²¹ והעבדים²² והבהמה ושאר כל המטלטלין, כל אחד מהן נקנה בחליפין. והוא הנקרא קנין²³. ועקר הדרך הזאת: שיתן הקונה למקנה²⁴ פלי כל שהוא²⁵ ויאמר לו²⁶: קנה פלי זה חלף החצר או היין או הבהמה או העבד שמכרת לי בכך וכך. כיון שהגביה²⁷ המוכר את הפלי וקנהו קנה הלוקח אותו הקרקע או אותן המטלטלין, אף על פי שעדיין לא משכן ולא נתן הדמים²⁸, ואחד מהן אין יכול לחזור בו.

(21) מתוך השקלא-וטריא בגמרא (בבא-מציעא מז.) שתמהו לדעת האומר שקונים בכליו של מקנה, – "נמצא שמקנה לו קרקע אגב מטלטלין" – נראה ברור שקרקע נקנית בחליפין (כסף-משנה). (22) קידושין כב: (23) היינו קנין סתם, ראה להלן הלכה ט. (24) כרב, ולא כלוי (בבא-מציעא שם). וכחכמים דרבי יהודה (שם) הסוברים שמה שכתוב "שלף איש נעלו ונתן לרעהו", היינו, שבועו הקונה שלף ונתן לגואל שהיה המקנה. (25) ו"נעל" שנאמר במקרא אינו דוקא, והוא רק לציין שצריך כלי, אבל לא חשוב איזה כלי (ועיין סמ"ע, קצה, אות א). (26) כמו שכתוב (רות ד, ח): "ויאמר הגואל לבועו קנה לך" (הגר"א קצ"ה, ס"ק ב). (27) [כיון שהמדובר ב"כלי כל שהוא", כמו שכתב רבינו למעלה – כתב "שהגביה", שכל דבר שדרכו להגביה אינו נקנה אלא בהגבהה (למעלה פ"ג) וראה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מודים בקניין". שהרי אמרו (בבא-בתרא מ.): "קנין בפני שנים ואין צריך לומר כתובו" (מאירי ומגיד-משנה). ולדבריו אין סתירה מכאן למה שאמרו בקידושין סה: "לא איברו סהדי אלא לשקרי" - יש חילוק בין יתר הקנינים שהם בגוף הדבר הנקנה, וכסף הוא שויו של החפץ, אבל קנין חליפין שאינו בגוף החפץ הנקנה ואינו שויו של החפץ אינו נגמר אלא בעדים. ועיין ב"ח בתחילת סימן קצה, ולהלן הלכה י. (50) שהרי הלכה כרבי אלעזר, שעדי מסירה כרתי ואין צריך עדי חתימה (ראה בפ"א מהלכות גירושין הלכה טו, ובשיטה לא נודע למי לקידושין שם, ובר"ן שם).

י. המוכר או הנותן⁵¹ שקנו מידו - יש לכל אחד מהן לחזור בו כל זמן שעוסקין באותו ענין⁵², ואף על פי שהקנין בפני עדים; ואם הפסיק הענין - אין אחד מהם יכול לחזור, אף על פי שאין ביניהם עדים. וכשם שחוזר המוכר והנותן, כך חוזר הלוקח והמקבל כל זמן שעוסקין באותו ענין; מה שאין כן בשאר דרכי הקנייה⁵³.

(51) בבא-בתרא קיד. (52) שם, כרב יוסף ולא כרבה. (53) שהרי הזכירו שם רק "קנין". וטעם ההפרש בין קנין סודר ושאר דיני הקנאה, כמו שכתבנו למעלה, ששאר הקנינים כגון חזקה ומשיכה הם בגוף החפץ, ובכסף, מפני שהמוכר מסתלק מיד עם קבלת המעות.

יא. יש דברים הרבה⁵⁴ שאינן צריכין קנין, ואין לקנין בהם טעם. כגון המשחרר את עבדו והמגרש אשתו, או עושה שליח⁵⁵, או המוסר מודעה או המקבל מודעה, או המחל לחבירו⁵⁶ חוב או פקדון⁵⁷ שיש לו בידו. וכל פיוצא בדברים אלו.

(54) אלו דברים פשוטים, שלא מצינו בהם קנין בשום מקום, שבאמירה גמר הדברים (מגיד-משנה). (55) ראה להלן פרק א מהלכות שלוחין ושותפין הלכה א. (56) ראה בפרק יז מהלכות אישות הלכה יט. וב"תוספות" לסנהדרין ו. ד"ה צריכה. (57) להלן בפרק ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה ב, כתב רבינו: "מחל לחבירו חוב שיש לו עליו, או נתן לו הפקדון שהיה מופקד אצלו, הרי זו מתנה הנקנית בדברים בלבד". הרי שדעת רבינו כהרא"ש שבדבר שהוא בעין, לא שייך לשון מחילה אלא לשון מתנה, וראה בחושן-משפט סימן רמא סעיף ב, ובהג"ה שם (וראה בלחם-משנה ומשנה-למלך שם).

יב. נהגו רב המקומות⁵⁸ להקנות למקצת אלו הדברים או פיוצא באלו, ואומרים: וקנינו מפלוני שעשה פלוני שליח, או שמחל לפלוני חוב שיש לו אצלו, או שבטל המודעה שמסר על גט זה, וכיוצא באלו, אף על פי שאינו צריך.

(58) וכן דעת הגאונים (מגיד-משנה).

יג. קנין זה שנהגו להקנות באלו הדברים אינו

זו נזכרה בתלמוד (שם ט). בשם רבי אבהו, לענין מציאה: אם אחד רכוב על החמור ואחד תופס המסירה (=החבל), הרכוב על החמור קנה החמור, ותופס המסירה קנה את כל המסירה, אף-על-פי שאינו אוזז את כולה, מאחר שיכול לנתקה ולהביאה אצלו. ואף-על-פי שנדחתה סברא זו (שם), סובר רבינו שלא יתכן שכל עיקר סברת רב אבהו בדויה, אלא עיקר הסברא נכונה ונאמרה לענין מכירה, שדעת אחרת מקנה לו, ורבי אבהו רצה לדמות מציאה למכירה, ודמיון זה הוא שנדחה, אבל עיקר הסברא שנאמרה לענין מכירה לא נדחתה, ועיין ש"ך סימן קצה, ס"ק ו. (40) נקט בגד לדוגמא, שכרגיל לוקחים סודר, אבל הוא-הדין שאר כלים (סמ"ע, שם, ס"ק יב). (41) היינו, שלש על שלש (סמ"ע, שם). (42) בפרק כב מהלכות כלים הלכה א. (43) לדעת הסמ"ע (שם ס"ק יג) הכוונה שיכול לנתק שיעור כלי, דהיינו שלש אצבעות על שלש אצבעות.

ח. זה שפותבין בשטרות⁴⁴ וקנינא מפלוני בכלי הפשר לקנות בו: 'בכלי' - להוציא פרות וכיוצא בהן; 'הפשר' - להוציא אסוריו הנאה; 'לקנות בו' - להוציא פלוני של מוכר⁴⁵.

(44) בבא-מציעא מז. (45) בבבא-מציעא שם: "אמר רב ששת בריה דרב אידי - במנא (=בכלי) לאפוקי (=להוציא) מדרב ששת דאמר קונין בפירות, דכשר, למעוטי איסורי הנאה (שם לדעת רב זביד) למקניא, לאפוקי מדלוי דאמר בכליו של קונה, ביה (=בו), למעוטי מטבע". ורבינו השמיט "למעוטי מטבע", והעיר על זה הראב"ד. ונראה שרבינו גרס שם כגירסת רבינו חננאל: "רב פפא אמר במנא לאפוקי מטבע וכו'" ו"ביה" לא דרשו כלל. ורב פפא לשיטתו (שם מה): שמתבע לא נעשה חליפין מפני שצורה עלולה להבטל, ולעולם הוא כלי. אבל לדעת רב ששת בריה דרב אידי שלמד מהמילה "במנא" להוציא פירות, ולא למדו להוציא מטבע, היינו מפני שמתבע הוא בכלל פירות ואינו כלי כלל. וזהו שהביא רבינו "בכלי להוציא פירות וכיוצא בהן" דהיינו מטבע, וכו'.

ט. זה הקנין⁴⁶ אין צריך להיות בפני עדים, אלא אם היה בינו ובין חבירו⁴⁷ - קנה. שלא הצריכה תורה עדים בדיני ממונות אלא לכופר⁴⁸; אבל המוכר או הנותן או השוכר או המשאיל וכיוצא בהן - אין צריך עדים, וכיון שקנה הקונה בדרך אחד מן הדרכים שקונין בהן: בין בהגבהה, בין במשיכה, בין במסירה, בין בקנין⁴⁹, בין בכסף, בין בשטר⁵⁰ או בחזקה - קנה, ואף על פי שאין שם עדים.

(46) קידושין סה: (47) כלומר, ושניהם מודים, כמו שכתב להלן: "שלא הצריכה כו' עדים כו' אלא בכופר". (48) בגמרא (שם): "לא איברו סהדי אלא לשקרי", כלומר: לא נבראו העדים אלא בגלל השקרנים. אין העדים מהווים חלק אורגאני מפעולת הקנין, תפקידם אינו אלא אינפורמטיבי בלבד, לברר את העובדות. (49) קנין סתם הוא חליפין, למעלה הלכה ה. והראב"ד כתב: "אין הכל

התחייבות של ממון אלא התחייבות הליכה בלבד. (63) [ההתחייבות היתה שיעשו ביניהם שותפות, וזהו דבר שאין בו ממש. אבל השיתוף עצמו, כלומר התניית התנאי שיעבדו שניהם ולכל אחד יהיה חלק שווה בשכר העבודה – זהו דבר שיש בו ממש, ואף-על-פי-כן אין זה קנין טוב מפני שזהו דבר שלא בא לעולם, כמו שכתב רבינו להלן פ"ד מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ב. ולדעת הראב"ד שם בשם רבותיו, אין זה דבר שלא בא לעולם אלא כל אחד ואחד קונה בגוף ידי חברו למה שהן עושות ופועלות. וזהו מה שכתב כאן הראב"ד: "אבל השיתוף עצמו נקנה בקנין". (64) כגון: ידור פלוני בביתי, יאכל פלוני פירות דקל שלי (להלן פ"י מהלכות זכיה ומתנה הלכה טו). שמכין שאינו מקנה לו אלא את האכילה או את הדירור – אין זה כלום, שהם דברים שאין בהם ממש. (65) ראה להלן פרק כא הלכה ג. (66) שאילו אמר לו פירות דקל זה מכורים לך – קנה, שהרי הפירות דבר שיש בו ממש הוא, אלא שאם עוד לא צמחו, הרי זה דבר שלא בא לעולם ולא קנה, אלא באופן שמכר את העץ לפירותיו (להלן פ"י מהלכות זכיה ומתנה שם).

מועיל כלום, אלא להודיע שאינו אומר דברים אלו כמשחק ומהתל⁵⁹, אלא שגמר בלבד ואחר כך אמר. לפיכך, אם אמר: בלב שלם אני אמרתי וגמרת לי לעשות דבר זה – אין צריך דבר אחר כלל.

(59) ראה מה שכתב רבינו בהלכות אישות שם.

יד. הדברים שאין בהן ממש⁶⁰ אין הקנין מועיל בהן⁶¹. כיצד? הרי שכתב בשטר: וקנינו מפלוני שילך בסחורה עם פלוני⁶², או שיתלקו השדה שביניהם, או שישתתפו שניהם באמנות⁶³, וכיוצא בדברים אלו פלן⁶⁴ – הרי זה קנין דברים, ואינו מועיל כלום; שהרי לא הקנה לחברו דבר מסים וידוע⁶⁵, לא עקר ולא פרות עקר⁶⁶ הידוע.

(60) כלומר, שאין בהם התחייבות של ממון. (61) בבא-בתרא ג. על המשנה: "השותפין שרצו לעשות מחיצה", כלומר להתחלק ביניהם, שמדובר שעשו ביניהם קנין על זה, ולכן מחוייבים לקיים את דבריהם, ועל זה שאלו: "וכי קנו מידם – קנין דברים בעולם הוא?!" (62) כלומר, אין כאן

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון י"ט סיון ~

מצות לא תעשה רמח. רמט.

המצוה הרמ"ח – האזהרה שהזהרנו מלקפור בחובות שאנו חייבים ובפקדונות שהפקדו אצלנו, והוא אמרו: "ולא תכחשו" (ויקרא יט, יא), ונתבאר שבממון הכתוב מדבר. ולשון ספרא (קדושים שם): "לפי שגאמר: 'וכחש בה ונשבע על-שקר' (שם ה, כב) למדנו ענש, אזהרה מניין? תלמוד לומר: 'לא תכחשו'. וכבר ידעת שהפסוק בפקדון פסול לעדות אף-על-פי שלא נשבע, לפי שעבר על אמרו ותעלה: 'לא תכחשו'. וכבר נתבאר שם דיני מצוה זו בכמה מקומות במסכת שביעות.

המצוה הרמ"ט – האזהרה שהזהרנו משובעת שקר שאנו נשבעים אותה לקפור חוב הקבוע עלינו, והוא אמרו: "ולא תשקרו איש בעמיתו" (שם יט, יא), כגון אם פפר בפקדון – הרי עבר על אמרו ותעלה: "לא תכחשו"; ואם נשבע על כפירתו – עבר על אמרו: "ולא תשקרו". ובספרא (פרשת קדושים שם): "ולא תשקרו" מה תלמוד לומר? לפי שגאמר: "ונשבע על-

שקר" למדנו ענש, אזהרה מניין? תלמוד לומר: "לא תשקרו". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ה' משובעות (טו): "ושם נתבאר שהנשבע שבועת שקר על כפירת ממון – עובר בשני לאוין: משהם "לא תשבעו בשמי לשקר" (שם, יב) ומשהם "לא תשקרו איש בעמיתו".

~ יום שני כ' סיון ~

מצות עשה ז.

המצוה השביעית – הצווי שנגצטוינו להשבע בשמו ותעלה בזמן שנגצטרף לכך לקיים איזה דבר או לשלול, לפי שיש בזה רוממות לו ותעלה וכבוד וגדלה, והוא אמרו ותעלה: "ובשמו תשבע" (דברים כ, ב). ובפרוש אמרו (שבועות לה): "אמרה תורה השבע בשמו, ואמרה תורה אל-תשבע", כלומר: כמו שהשבועה שאינה צריכה מזוהרים עליה והיא מצות לא-תעשה, כך השבועה בעת הצורך מצוים עליה והיא מצות עשה. לפיכך אסור להשבע בשום דבר מכל-הנבדאים, כגון: המלאכים והפוככים אלא אם כן אמר זאת בנסח של השמטת הנשוא, כגון שיאמר "באמתות השמש", וכנתנו "באמתות אלוקי השמש". ועל דרך זו נשבעת אמתנו

מתוך מהדורת חזק

וְעִשְׂתִּי (דברים כג, כד). וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁכָּבַר חֲלָקוֹ אֶת-הַמִּלּוֹת שֶׁל פֶּסוּק זֶה וּפָרְשׁוֹ כֹּל-מִלָּה מִמֶּנּוּ בַּעֲנִין (לעצמו), מִכָּל-מְקוֹם הַכּוֹנֵה הַיּוֹצֵאת מִכָּל מַה-שֶּׁהִזְכִּירוֹ לָךְ, הִיא: שְׁקִיּוֹם כֹּל מַה-שִּׁיכָּבֵט אֶת-הָאָדָם הַמְּטִיל עַל עַצְמוֹ אֵיזָה דָּבָר הוּא מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְהַעֲבֵרָה עַל כָּךְ מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, וּנְבָאָר אֶת-זֶה כְּשֶׁנִּזְכֵּיר מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה (לֹא תַעֲשֶׂה קִנּוּ). וְלִשׁוֹן סִפְרִי (פֶּרֶשׁת כִּי-תֵצֵא): "מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ – מִצְוֹת עֲשֵׂה". וְאַתָּה יוֹדֵעַ, שֶׁאֵין שׁוּם עֲנִין יוֹצֵא מִמִּלַּת "מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ" לְבִדָּה (לֹא לַמְדֵּנוּ שׁוּם עֲנִין מִיּוֹחַד מִ"מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ"), אֲלָא הַכּוֹנֵה הִיא מַה שֶּׁהִזְכַּרְתִּי לָךְ בְּהַכְנַת פֶּשְׁטִי דִקְרָא (פִּירוּשׁ הַפֶּסוּק), שֶׁחֵיב לַעֲשׂוֹת כֹּל מַה-שֶּׁהוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו. וְכָבַר נִכְפָּל הַצּוּי בְּמִצְוָה זֹאת, וְהוּא אָמַר וְתַעֲלֶה: "כָּכֹל-הַיּוֹצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה" (בַּמְדַּבֵּר ל, ג). וְכָבַר נִתְבָּאֵר דִּינִי מִצְוָה זֹאת בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת בְּשִׁבְעוֹת וּנְדָרִים וּבְסוֹף מִנְחוֹת וְגַם בְּמִסְכַּת קָנִים (פֶּרֶק ג מִשְׁנָה ו). כְּלוּמֹר: שֶׁנִּתְבָּאֵר הִדִּין שֵׁשׁ לְדִקְדָק, שֶׁיַּעֲשֶׂה הָאָדָם אֶת-הַדָּבָר שֶׁהִטִּיל עַל עַצְמוֹ, וְאֵיךְ פֶּסֶטוֹר עַצְמוֹ, אִם יֵשׁ לוֹ סִפֵּק בְּמַה-שֶּׁאָמַר.

~ יום חמישי כ"ג סיון ~

מצות לא תעשה קנו.

הַמִּצְוָה הַקִּנִּי – הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלַּעֲבֹר עַל מַה שֶּׁחֵיבֵנוּ עַצְמֵנוּ בְּדַבּוּר, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא בְּלִי שְׁבִיעָה – וְאֵלּוּ הֵם הַנְּדָרִים, כְּגוֹן שִׁיאֵמַר אָדָם: אִם יִקְרָה כָּךְ וְכָךְ, אוֹ אִם אֶעֱשֶׂה כָּךְ – פְּרוֹת הָעוֹלָם אֲסוּרִין עָלַי אוֹ פְּרוֹת עִיר זֹאת אוֹ אֵיזָה מֵאֵכָל מִסֵּים, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: יֵאָסֵר עָלַי הַיֵּין אוֹ יֵאָסֵר עָלַי הַחֶלֶב אוֹ הַדְּגָיִם וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכֵן אִם אָמַר: הַנָּאֵת אֲשֶׁתִּי אֲסוּרָה עָלַי וְכֹל-הַדּוּמָה לָזֶה מִן-הַחַיּוֹבִים שֶׁנִּתְבָּאֵר וְדִמּוּתֵיהֶם בְּנְדָרִים – הִרִי זֶה חֵיב לְקַיֵּם אוֹתוֹ הַנְּדָר. וְכֵאֵל הַאֲזַהְרָה מִלַּעֲבֹר עַל אוֹתוֹ הַדַּבּוּר, וְהוּא אָמַר וְתַעֲלֶה: "לֹא יִחַל דָּבָר כָּכֹל-הַיּוֹצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה" (בַּמְדַּבֵּר ל, ג), וְכֵא הַפֶּרוּשׁ (בַּסְפְּרִי שֵׁם): "לֹא יִחַל דָּבָר" – לֹא יַעֲשֶׂה דָּבָרִי חֲלִין, כְּלוּמֹר שֶׁחֵיב עַצְמוֹ דָּבָר וְלֹא יִקְיָמוֹ. וְלִשׁוֹן גְּמָרָא שְׁבִיעוֹת (כֹּה), אָמַר: קוֹנְמוֹת ("קוֹנֵם עַלִּי" – לִשׁוֹן נִדָר) – עוֹבֵר בִּ"לֹא יִחַל דָּבָר". וּבִסְפְּרִי (בַּמְדַּבֵּר שֵׁם) אָמַר: "לֹא יִחַל – מִגִּיד שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל בִּל יִחַל וְעַל בִּל תֹּאחֵר", כְּלוּמֹר: שֶׁאִם נִדָר קָרָבָן וְלֹא הִקְרִיבוּ וְעָבְרוּ עָלָיו שְׁלֹשָׁה רְגָלִים – הִרִי זֶה חֵיב מִשׁוּם "לֹא תֹאחֵר" וּמִשׁוּם לֹא יַעֲשֶׂה דָּבָרִי חֲלִין. וְכֵן כָּל-הַדּוּמָה לְקָרָבָן, כְּגוֹן שֶׁנִּדָר לְבִדָּה הַבֵּית אוֹ לְצִדְקָה אוֹ לְבֵית הַכֶּנֶסֶת וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה. וְהַעֲבֹר וְעוֹשֶׂה מַה-שֶּׁאָסֵר עַל עַצְמוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ – לוֹקָה. וְכָבַר נִתְבָּאֵר דִּינִי מִצְוָה זֹאת בְּשִׁלְמוֹת בְּמִסְכַּת נְדָרִים.

בְּשֵׁם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ כְּדִי לְהַתְּכַד בְּשִׁמּוֹ כְּאֵלּוֹ אֹמַר הַנִּשְׁבַּע "בְּאֵלֵי מֹשֶׁה", "בְּמִי שֶׁשָּׁלַח אֶת-מֹשֶׁה" (וּבִסְגָנוֹן זֶה מוֹתֵר לַהֲתַבְטֵא אֲךָ אֵין זֶה שְׁבִיעָה). אֲבָל בְּשִׁאֵין הַנִּשְׁבַּע מִכּוֹן לְכָךְ וְנִשְׁבַּע בְּאַחַד הַנְּבָרָאִים מִתּוֹךְ אֲמוּנָה שֵׁשׁ לְאוֹתוֹ הַדָּבָר אֲמַתוֹת בְּעַצְמוֹ עַד שֶׁיִּשְׁבַּע בּוֹ – הִרִי זֶה עֹבֵר וְשִׁתָּף דָּבָר אַחֵר עִם שֵׁם שְׁמִי. וְעַל זֶה כָּא בְּקִבְלָה (סוּכָה מִדָּה): "כֹּל-הַמְּשַׁתָּף שֵׁם שְׁמִי עִם דָּבָר אַחֵר – נִעְקָר מִן-הָעוֹלָם". וְלַעֲנִין זֶה נִתְּכַד הַכְּתוּב בְּאָמְרוֹ "וַיִּבְשְׁמוּ תִשְׁבַּע", כְּלוּמֹר: לוֹ בְּלִבָּד תִּאָּמֵן וְתִיַּחַס אֶת-הָאֲמַתוֹת, שֶׁרְאוּי לְהִשְׁבַּע בָּהּ. וְכָבַר אָמַר בְּרִישׁ תַּמּוּרָה (ג): מִנֵּן שֶׁנִּשְׁבַּעִין לְקַיֵּם אֶת-הַמִּצְוָה? שֶׁנֶּאֱמַר: וּבְשִׁמּוֹ תִשְׁבַּע.

~ יום שלישי כ"א סיון ~

מצות עשה צד.

הַמִּצְוָה הַצִּד – הַצּוּי שֶׁנִּשְׁטַטְיִנוּ לְקַיֵּם כֹּל מַה שֶּׁהִטִּילָנוּ (שִׁקְבִּלְנוּ) עַל עַצְמֵנוּ בְּדַבּוּר – שְׁבִיעָה וְנִדָר וְצִדְקָה וְקָרָבָן (כִּשְׁהִיתָה הַהֲתַחֲיִיבוֹת בִּאֲחַת מִלְּשׁוֹנוֹת אֵלּוֹ) וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה – וְהוּא אָמַר וְתַעֲלֶה: "מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמַר וְעִשְׂתִּי" (דברים כג, כד). וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁכָּבַר חֲלָקוֹ אֶת-הַמִּלּוֹת שֶׁל פֶּסוּק זֶה וּפָרְשׁוֹ כֹּל-מִלָּה מִמֶּנּוּ בַּעֲנִין (לעצמו), מִכָּל-מְקוֹם הַכּוֹנֵה הַיּוֹצֵאת מִכָּל מַה-שֶּׁהִזְכִּירוֹ לָךְ, הִיא: שְׁקִיּוֹם כֹּל מַה-שִּׁיכָּבֵט אֶת-הָאָדָם הַמְּטִיל עַל עַצְמוֹ אֵיזָה דָּבָר הוּא מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְהַעֲבֵרָה עַל כָּךְ מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, וּנְבָאָר אֶת-זֶה כְּשֶׁנִּזְכֵּיר מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה (לֹא תַעֲשֶׂה קִנּוּ). וְלִשׁוֹן סִפְרִי (פֶּרֶשׁת כִּי-תֵצֵא): "מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ – מִצְוֹת עֲשֵׂה". וְאַתָּה יוֹדֵעַ, שֶׁאֵין שׁוּם עֲנִין יוֹצֵא מִמִּלַּת "מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ" לְבִדָּה (לֹא לַמְדֵּנוּ שׁוּם עֲנִין מִיּוֹחַד מִ"מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ"), אֲלָא הַכּוֹנֵה הִיא מַה שֶּׁהִזְכַּרְתִּי לָךְ בְּהַכְנַת פֶּשְׁטִי דִקְרָא (פִּירוּשׁ הַפֶּסוּק), שֶׁחֵיב לַעֲשׂוֹת כֹּל מַה-שֶּׁהוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו. וְכָבַר נִכְפָּל הַצּוּי בְּמִצְוָה זֹאת, וְהוּא אָמַר וְתַעֲלֶה: "כָּכֹל-הַיּוֹצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה" (בַּמְדַּבֵּר ל, ג). וְכָבַר נִתְבָּאֵר דִּינִי מִצְוָה זֹאת בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת בְּשִׁבְעוֹת וּנְדָרִים וּבְסוֹף מִנְחוֹת וְגַם בְּמִסְכַּת קָנִים (פֶּרֶק ג מִשְׁנָה ו). כְּלוּמֹר: שֶׁנִּתְבָּאֵר הִדִּין שֵׁשׁ לְדִקְדָק, שֶׁיַּעֲשֶׂה הָאָדָם אֶת-הַדָּבָר שֶׁהִטִּיל עַל עַצְמוֹ, וְאֵיךְ פֶּסֶטוֹר עַצְמוֹ, אִם יֵשׁ לוֹ סִפֵּק בְּמַה-שֶּׁאָמַר.

~ יום רביעי כ"ב סיון ~

מצות עשה צד.

הַמִּצְוָה הַצִּד – הַצּוּי שֶׁנִּשְׁטַטְיִנוּ לְקַיֵּם כֹּל מַה שֶּׁהִטִּילָנוּ (שִׁקְבִּלְנוּ) עַל עַצְמֵנוּ בְּדַבּוּר – שְׁבִיעָה וְנִדָר וְצִדְקָה וְקָרָבָן (כִּשְׁהִיתָה הַהֲתַחֲיִיבוֹת בִּאֲחַת מִלְּשׁוֹנוֹת אֵלּוֹ) וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה – וְהוּא אָמַר וְתַעֲלֶה: "מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמַר

~ יום שישי כ"ד סיון ~

מצות עשה צה.

בַּעֲנֵן הַהוּא בְּדִין הַזֶּה. וְאִמְנֵם שֶׁהַפֶּעַל וְהָאֵב מְפָרִים, הָרִי פָּרָשׁוֹ הַכְּתוּב וְקָבַע אֶת-מִשְׁפָּטָיו. וּבִקְבָלָה נִמְסַר שְׁגָם הֶחֱכֵם יִתִּיר הַגִּדְר לִפְל וְכֵן הַשְּׁבוּעָה, וְהִרְמָזוּ עַל כֵּן הוּא אָמְרוּ: "לֹא יִחַל דְּבָרוֹ" (שם שם) – "הוּא אֵינוֹ מוֹחֵל אֲבָל אֲחֵרִים מוֹחֵלִין לוֹ". וּבִכְלָל אֵין רְאִיָּה עַל כֵּן מִן הַכְּתוּב, וְכָבַר אָמְרוּ (חגיגה י.): "הֵתֵר נִדְרִים (מִה שֶׁאִמְרוּ חֲכָמִים שֶׁחֲכָם מִתִּיר הַנִּדְר) פּוֹרְחִין בְּאֹוִיר (אֵין יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר מַעֵט רִמּוֹ בַּמִּקְרָא עַל-כֵּן) וְאֵין לָהֶם עַל מִה-שִּׁיִּסְמְכוּ", אֲלָא הַקְבָּלָה הָאֲמִתִּית בְּלִבָּד. וְכָבַר נִתְבָּאֲרוּ דִּיגִי מַצְוָה זֹה בַּמִּסְכָּתָא הַמִּיחָדָת לְכָף, כְּלוֹמֵר: מִסְכָּת נִדְרִים.

הַמַּצְוָה הַצ"ב – הַצְוִי שֶׁנִּצְטָו הַנְּזִיר לְגַדֵּל שְׁעָרוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "גִּדֵּל פָּרַע שְׁעַר רֹאשׁוֹ" (במדבר ו, ח), וְלִשׁוֹן הַמִּכְלָתָא: "קְדוֹשׁ יְהִיָּה – גִּדּוּל בְּקִדְשָׁה, גִּדֵּל פָּרַע – מַצּוֹת עֲשֵׂה וּמִנֵּין בְּלֹא-תַעֲשֶׂה? תִּלְמִיד לּוֹמֵר: תַּעֲר לֹא-יַעֲבֹר עַל-רֹאשׁוֹ". וְשֵׁם נֶאֱמַר: "הָא מַה שִּׁיִּתִּי מַצּוֹת עֲשֵׂה (כְּלוֹמֵר, כִּיִּן שֶׁחָל בְּכָל לֵא, מִה נִשְׁאֵר כְּלוֹמֵר: לַצּוֹרֵךְ מִה דִּרְשָׁנוּ בַּמִּיּוּחַד מִהַפְּסוּקִים לַעֲבוֹר עֲלָיו בַּעֲשָׂה?), הַחֹפֶף (רֹאשׁוֹ) בְּאֲדָמָה (הַמִּשִּׁירָה שַׁעַר), וְהַנּוֹתֵן סִמְנִין". כְּלוֹמֵר: שֶׁהַנְּזִיר, אִם נָתַן עַל רֹאשׁוֹ סֵם הַמִּשְׁיֵר אֶת-הַשְּׁעַר, לֹא יִהְיֶה עוֹבֵר עַל מַצּוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, שֶׁהָרִי לֹא הִעֲבִיר (כִּלִּי, שְׁהוּא) כֵּצִין תַּעֲר; אֲבָל יִהְיֶה עוֹבֵר עַל מַצּוֹת עֲשֵׂה, וְהוּא אָמְרוּ: "גִּדֵּל פָּרַע" – וְזֶה לֹא גִדֵּל; וְהָרִי לֹא הִבָּא מְכָלָל עֲשֵׂה – עֲשֵׂה הוּא, לְפִי הַכְּלָלִים אֲצָלָנוּ. וְכָבַר נִתְבָּאֲרוּ דִּיגִי מַצְוָה זֹה בַּמִּסְכָּתָא הַמִּיחָדָת לְכָף, כְּלוֹמֵר: מִסְכָּת נִדְרִים.

הַמַּצְוָה הַר"ט – הַאֲזָהָרָה שֶׁהַנְּזִיר מִלְּגַלֵּחַ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "תַּעֲר לֹא יַעֲבֹר עַל-רֹאשׁוֹ" (שם). וְגַם הַמִּגְלַח רֹאשׁ הַנְּזִיר – לוֹקָה, לְפִי שֶׁמִּגְלַח כְּמִתְגַּלַּח. וּמִשְׁיִגְלַח שְׁעָרָה אַחַת – לוֹקָה. וְכָבַר נִתְבָּאֲרוּ כְּלִי-דִיגִי הַנְּזִיר בַּמִּסְכָּתָא שֶׁחֲבָרָה לְכָף.

הַמַּצְוָה הַצ"ה – הַצְוִי שֶׁנִּצְטָוִינוּ בַּהֲפָרַת נִדְרִים, כְּלוֹמֵר: שֶׁהוֹרְנוּ שְׁנֵתָן לָנוּ לְדוֹן בְּאוֹתָם הַדִּינִים: אֵף אֵין הַעֲנִין, שֶׁעַל כָּל-פָּנִים חוֹבָה שְׁנִפֵּר. וְהָבֵן שֶׁזֶּה בְּדִיּוֹק הַעֲנִין בְּכָל-פַּעַם שֶׁתִּשְׁמַעֲנִי מוֹנֶה דִּין מִן הַדִּינִין (מַצּוֹת מַסּוּיּוֹת כְּמוֹ טוֹמָאָה, שוֹמְרִים וְעוֹד), שֶׁאֵין זֶה בְּהִכְרַח צְוִי לַעֲשׂוֹת דְּבָר מְסִים, אֲלָא הַמַּצְוָה הִיא שֶׁאֵינוּ מַצּוּיִם לְדוֹן בַּעֲנֵן הַהוּא בְּדִין הַזֶּה. וְאִמְנֵם שֶׁהַפֶּעַל וְהָאֵב מְפָרִים, הָרִי פָּרָשׁוֹ הַכְּתוּב וְקָבַע אֶת-מִשְׁפָּטָיו. וּבִקְבָלָה נִמְסַר שְׁגָם הֶחֱכֵם יִתִּיר הַגִּדְר לִפְל וְכֵן הַשְּׁבוּעָה, וְהִרְמָזוּ עַל כֵּן הוּא אָמְרוּ: "לֹא יִחַל דְּבָרוֹ" (שם שם) – "הוּא אֵינוֹ מוֹחֵל אֲבָל אֲחֵרִים מוֹחֵלִין לוֹ". וּבִכְלָל אֵין רְאִיָּה עַל כֵּן מִן הַכְּתוּב, וְכָבַר אָמְרוּ (חגיגה י.): "הֵתֵר נִדְרִים (מִה שֶׁאִמְרוּ חֲכָמִים שֶׁחֲכָם מִתִּיר הַנִּדְר) פּוֹרְחִין בְּאֹוִיר (אֵין יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר מַעֵט רִמּוֹ בַּמִּקְרָא עַל-כֵּן) וְאֵין לָהֶם עַל מִה-שִּׁיִּסְמְכוּ", אֲלָא הַקְבָּלָה הָאֲמִתִּית בְּלִבָּד. וְכָבַר נִתְבָּאֲרוּ דִּיגִי מַצְוָה זֹה בַּמִּסְכָּתָא הַמִּיחָדָת לְכָף, כְּלוֹמֵר: מִסְכָּת נִדְרִים.

~ שבת קודש כ"ה סיון ~

מצות עשה צה. צב.

מצות לא תעשה רמ.

הַמַּצְוָה הַצ"ה – הַצְוִי שֶׁנִּצְטָוִינוּ בַּהֲפָרַת נִדְרִים, כְּלוֹמֵר: שֶׁהוֹרְנוּ שְׁנֵתָן לָנוּ לְדוֹן בְּאוֹתָם הַדִּינִים: אֵף אֵין הַעֲנִין, שֶׁעַל כָּל-פָּנִים חוֹבָה שְׁנִפֵּר. וְהָבֵן שֶׁזֶּה בְּדִיּוֹק הַעֲנִין בְּכָל-פַּעַם שֶׁתִּשְׁמַעֲנִי מוֹנֶה דִּין מִן הַדִּינִין (מַצּוֹת מַסּוּיּוֹת כְּמוֹ טוֹמָאָה, שוֹמְרִים וְעוֹד), שֶׁאֵין זֶה בְּהִכְרַח צְוִי לַעֲשׂוֹת דְּבָר מְסִים, אֲלָא הַמַּצְוָה הִיא שֶׁאֵינוּ מַצּוּיִם לְדוֹן

המשן ביאור למס' עבודה זרה ליום שבת קודש עמ' 1

9 האדם, כפי שְׁנִימָאָר (משלי כב ח) 'צִנִּים פָּחִים בְּדֶרֶךְ עֵקֶשׁ, שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ
10 יִרְחַק מֵהֶם' – הַמַּחֲלֹת הַבָּאוֹת מִהַקּוֹר וְהַחֹסֶם נִמְצָאוֹת בְּדֶרֶךְ
11 הַעֵיִשׁ, וְכִי שׁוֹמֵר אֶת נַפְשׁוֹ יִתְרַחֵק מֵהֶם. וְאִיִּבְעִית אִימָא לְעוֹלָם
12 הַבָּא, וְהִינּוּ בְּדֶרֶכִי שְׁמַעוּן בְּן לָקִישׁ, דְּאָמַר רַבִּי שְׁמַעוּן בְּן לָקִישׁ, אֵין
13 גִּיהֵנִם לְעֵתִיד לְבָא, אֲלָא תְּקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹצִיא חֲמַת מִנְּרִיתִיקָה
14 וּמִקְדִּיר, רְשָׁעִים נִידוּנִין וְנַעֲנִשִׁים בְּתָה, וְצִדִּיקִים מִתְּרַפְּאִין בְּתָה. מִה
15 שְׂרָשָׁעִים נִידוּנִין

1 אִדָּם בִּינּוֹן שְׁפוּרְשִׁין מִדְּבָרֵי תוֹרָה וּמִן הַמַּצּוֹת מִיֵּד מִתִּים. דְּבָר
2 (פִּירוּשׁ) אַחֵר, מִה דִּינִים שְׁבִים בִּינּוֹן שְׁקִדְרָה עֲלֵיהֶם חֲמַת וְזוֹרַחַת
3 עֲלֵיהֶם בְּכַח גִּדּוּל מִיֵּד מִתִּים, כֵּן כִּנִּי אִדָּם בִּינּוֹן שְׁקִדְרָה עֲלֵיהֶם חֲמַת,
4 מִיֵּד מִתִּים. מִפְּרִשְׁתִּי הַגְּמוּרָא: אִיִּבְעִית אִימָא לְהַקְדֵּרְתָּהּ הַחֲמַת
5 בְּעוֹלָם הָהָא, וְאִיִּבְעִית אִימָא לְהַקְדֵּרְתָּהּ לְעוֹלָם הַבָּא. מִבְּאֵרֵת
6 הַגְּמוּרָא: אִיִּבְעִית אִימָא בְּעוֹלָם הָהָא, וְהִינּוּ בְּדֶרֶכִי הִנֵּינָא, דְּאָמַר רַבִּי
7 הִנֵּינָא, חָל הַבָּא עַל הָאָדָם, מַחֲלוֹת וְכָאֲבִים, בִּידֵי גוֹיֵרֵת שְׁמִים, חוּץ
8 מִחֻלִּי שֶׁל צִנִּים (קוֹר) וְפָחִים (חֹסֶם) שֶׁלִּפְעָמִים בָּא עַל יְדֵי פְשִׁיעִית

נביאים

עמוס פרק ג ו-יב

ו אִם־יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא יִחַרְדּוּ אִם־תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר וַיְהִי לָא עֲשֵׂה: ז פִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדֹנִי
יְהוָה דְּבַר בְּפִי אִם־יִגְלֶה סוֹדוֹ אֶל־עַבְדּוֹ הַנְּבִיאִים: ח אַרְיֵה שָׁאֵג מִי לֹא יִירָא אֲדֹנִי יְהוָה דְּבַר מִי לֹא
יִנְבֵּא: ט הַשְּׁמִיעוּ עַל־אַרְמְנוֹת בְּאַשְׁדּוֹד וְעַל־אַרְמְנוֹת בְּאַרְצֵן מִצְרַיִם וְאַמְרוּ הָאֲסָפוּ עַל־הָרִי שְׁמִרֹן וְרֹא
מִהוֹמֹת רַבּוֹת בְּתוֹכָהּ וְעֹשׂוֹקִים בְּקֶרְפָּה: י וְלֹא־יִדְעוּ עֲשׂוֹת־נִכְחָה נְאֻם־יְהוָה הַאֲוֹצְרִים חֲמָם וְשׁוֹד
בְּאַרְמְנוֹתֵיהֶם: (פ) יא לִכֵּן כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה צַר וּסְכִיב הָאָרֶץ וְהוֹרֵד מִמֶּנָּה עוֹף וְנָבְזוּ אַרְמְנוֹתֶיהָ:

רש"י

(ו) אם יתקע שופר. שהצופה רוא' גייסות באים בעיר ותוקע בשופר להזהיר את העם אין אלו אלא דברי משל ודמיון: אם יתקע שופר בעיר. כך היה לכם להיות חרדים אל דברי הנביאים שהם צופים לכם למלט אתכם מן הרעה שלא תבא וכשתבא לכם הרעה הלא תדעו כי הקב"ה עושה לכם על שלא נזהרתם בנביאיו: (ז) כי לא יעשה אדני אלהים דבר. אלא א"כ גלה סודו

אותו סוד אל עבדיו הנביאים: (ח) אריה שאג מי לא יירא. כך הקב"ה דבר אל הנביא' להנבא מי לא ינבא: (ט) השמיעו. אתם בני פלשתים ובני מצרים והכריזו זאת ואמרו בארמנותיכם' שיאספו על הרי שומרון לראות מעל ההרים בתוך העיר את דרכם הרעה: (י) נבוכה. ישרה: חמם ושוד. ממון של גזל: (יא) צר וסכיב הארץ. הצר מוכן לבא וסכיב לארץ הזאת יבא:

מצודת ציון

(ו) אם יתקע. האם יתקע ותחסר ה"א התימה וכן אם תהיה: (ט) ועשוקים. נעשקים מיד העושקים: (י) נבוכה. דבר ישר וראוי כמו הולך נכוחו (ישעיה נז): האוצרים. מל' אוצר ר"ל טומנים: (יא) צר. אויב: עוף. חזק: ונבזו. מלשון בזה ושלל:

(ו) אם יתקע. בעת המלחמה מעמידים הצופה לראות אם בא האויב וכאשר יבוא יתקע בשופר להזהיר את העם ואמר האם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו הלא בודאי למאד יחרדו: אם תהיה רעה בעיר וה' לא עשה. ר"ל כמו שכל אלו הדברי' הנזכרים א"א שיהיו בזולת הדבר הראוי לכל אחד ואחד כן א"א שתהיה רעה בעיר במקרה וה' לא עשהו בגמול המעשה: (ז) כי לא יעשה. מביא ראיה שהכל בא בהשגחה כי אין ה' עושה דבר כ"א יגלה סודו בתחילה אל הנביאים: (ח) אריה שאג. ר"ל והלא הנביאים בודאי מתנבאים הדבר אל העם ואינם כובשים הנבואה כי כמו שאם ישאג האריה לא ימצא מי שלא יירא מקול שאגתו מה אם ה' מדבר מה אל הנביאים לא ימצא מי שלא ינבא א"כ כל דבר הבא נשמע מפי הנביא עד לא בא א"כ אין זה מקרה כ"א בהשגחה ומוסב לתחילת הענין שאמר על כן אפקוד עליכם וגו' לשלם גמול כי הואיל והכל בהשגחה יש גמול על המעשה: (ט) השמיעו. אתם בני אשדוד השמיעו כרוז בארמנותיכם: האספו. ללכת למלחמה בעזרת אשור: וראו. ר"ל אל תיראו מהם כי תראו בתוכה מהומות רבות המיית מלחמה איש באחיו ועושק רב תראו בקרבה וחלוק לכם ובקל יהיו נמסרים ביד האויב: (י) ולא ידעו. ר"ל גם תראו אשר אינם יודעים לעשות נבוכה וא"כ בודאי לא יעזרם ה': האוצרים. תראו אשר חומסים וגוזלים ואוצרים בארמנותיהם וכאומר אלו גזלו לצורך הספוק למלאות נפשם לא היה הדבר רע בתכלית אבל הם יגזלו מבלי צורך והכרח: (יא) צר וסכיב הארץ. ר"ל הצר יבא עליך וסכיב הארץ יחנה לבל תוכל להמלט: והוריד. ישפיל ממך חזקך וארמנותיך יהיו נבזים מן הצר הבא:

המשך ביאור למס' שבועות ליום שלישי עמ' ב

5 באה בפני עצמה ומעידה, שסובר רב הונא שמקבלים את שתי
6 הכתות. אומרת הגמרא: תיקן - תעמוד שאלה זו בספק, שלא
7 נפשטה.
8 מקשה הגמרא על רב חסדא: מתיב רב הונא בר יהודה,

1 שמוציא את שני השטרות, וכיון שברור שאחד השטרות שבידו
2 פסול, יכול כל אחד מהלווים לדחותו ולומר לו שהשטר שהוא
3 מוציא עליו הוא הפסול, או שאדרבה, גובים לו בשני השטרות,
4 כיון שהוא מוציאם על שני בני אדם שונים, והרי זה כאילו כל כת

כתובים

דברי הימים ב פרק לו יז-כ

יז וַיַּעַל עֲלֵיהֶם אֶת־מֶלֶךְ (כשריים) פְּשָׁדִים וַיַּהֲרֹג בַּחֲוִירֵיהֶם בַּחֶרֶב בְּבֵית מִקְדָּשָׁם וְלֹא חָמַל עַל־בָּחֹר וּבְתוּלָה זָקֵן וַיֵּשֶׁשׁ חָפֵל נָתַן בִּידוֹ: יח וְכָל כָּלִי בֵּית הָאֱלֹהִים הַגְּדֹלִים וְהַקְּטָנִים וְאַצְרוֹת בֵּית יְהוָה וְאַצְרוֹת הַמֶּלֶךְ וְשָׂרָיו הַכָּל הֵבִיא בָּבֶל: יט וַיִּשְׂרְפוּ אֶת־בֵּית הָאֱלֹהִים וַיִּנְתְּצוּ אֶת חוֹמַת יְרוּשָׁלַם וְכָל־אַרְמְנוֹתֶיהָ שָׂרְפוּ בָאֵשׁ וְכָל־כָּלִי מִחֲמַדֶּיהָ לְהַשְׁחִית: כ וַיַּגֵּל הַשְּׂאֲרִית מִן־הַחֶרֶב אֶל־כָּבֶל וַיְהִיו־לוֹ וּלְבָנָיו לַעֲבָדִים עַד־מֶלֶךְ מַלְכוּת פָּרַס: כא לְמַלְאוֹת דְּבַר־יְהוָה בְּפִי יִרְמְיָהוּ עַד־רַצְתָּה הָאָרֶץ אֶת־שְׁבֹתוֹתֶיהָ כָּל־יְמֵי הַשְּׁמָה שְׁבֹתָה לְמַלְאוֹת שְׁבָעִים שָׁנָה: (ס) כב וּבִשְׁנַת אַחַת לְכוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס לְכָלוֹת דְּבַר־יְהוָה בְּפִי יִרְמְיָהוּ הָעֵיר יְהוָה אֶת־רִוּחַ פּוֹרֶשׁ מֶלֶךְ־פָּרַס וַעֲבַר־קוֹל בְּכָל־מַלְכוּתוֹ

רש"י

כל ימי השמה תשבות: (כא) עד רצתה הארץ את שבתותיה. תרצה, כי קודם לכן לא רצתה הארץ שבתותיה: כל ימי השמה שבתה למלאת שבעים שנה. של שמיטה ויובל שבטלו ישראל בארץ וכנגדן גלו שבעים שנה אותן שבעים שבתה ארץ ישראל שנים שהכעיסו ישראל בארצם ארבע מאות ושלשים שנה מהם ג' מאות ותשעים משכנסו לארץ עד שגלו ממנה עשרת השבטים ואתה מוצא אותם מפורשים מאתים וארבעים ושלשה משמלך ירבעם עד שהגלה הושע בן אלה ובימי שפוט השופטים שהכעיסו קי"א שנים והשאר סתומים הוא שנא' (ביחזקאל ד') ואתה שכב על צדך השמאלי ושמט את עון בית ישראל וגו' שלש מאות ותשעים יום וגו' וכלית את אלה ושכבת על צדך הימני שנית ונשאת את עון בית יהודה ארבעים יום לשנה מלמד שחטאו בית יהודה משגלו עשרת השבטים עד שחרבה ירושלים ארבעים שנה כיצד

(יז) ויעל עליהם את מלך כשדים. שהם אומה שפלה שנאמר (ישעיה כג) הן כשדים עם לא היה וכאן נתקיים (דברים ל"ב) הם קנאוני בלא אל וגומר עד בגוי נבל אכעיסם: ויהרגו בחוריהם בחרב בבית מקדשם. והושב להם גמולם שכתוב ויטמאו את בית ה' ונתקיים מה שאמר (יחזקאל ט') והכו אל תחוס עיניכם וגו' עד צאו ויצאו והכו בעיר: ולא חמל על בחור ובתולה זקן וישש. מה שאין כן מנהג אנשי חיילים כשנוצחים במלחמה והורגי' אנשי המלחמה אבל על זקן בחור ובתולה חומלים ומתמלאים רחמים וגם נבואת משה רבינו נתקיימה (דברים לב) מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה גם בחור גם בתולה וגומר: (יח) וכל כלי בית האלהים הגדולים והקטנים. שנותרו מגלות יהויקים ויכניה: (כ) ויהיו לו ולבניו לעבדים עד מלך מלכות פרס. ולמה עד מלכות פרס כי עד מלכות פרס עד אותו הזמן לא נתפייסה הארץ את שבתותיה והוא שכתוב (ויקרא כו)

מצודת ציון

(יז) וישש. כמו וישש והוא רב הימים מאד כמו גם שב גם ישיש בנו (איוב טו) והוא מל' יש ר"ל עמד בו הישות ימים רבים: (כא) למלאות. ענין השלמה: רצתה. מל' רציו ופיוס: שבתותיה. ענין בטול עבודה כמו שבת נוגש (ישעיה יד): שבתה. בטלה ונחה מן עבודה: (כב) העיר. מל' התעוררות: רוח. רצון כמו הנני נותן בו רוח (מ"ב יט): ויעבר קול. ענין הכרזה כמו ויעבירו קול (שמות לז):

מצודת דוד

(יז) ויעל. העיר לב מלך כשדים לעלות עליהם: הכל נתן בידו. ה' מסר בידו את הכל: (יט) להשחית. שברו וקלקלו להשחית אותם: (כ) השאריה. מה שנשארו מן החרב הגלה לבבל: עד מלך וכו'. עד שכבש מלך פרס את בבל ומלך בה: (כא) למלאות דבר ה'. ר"ל מה שהיו בגולה כפי מספר הימים ההם היה בכדי להשלים דבר ה' אשר היה בפי ירמיה שיהיו בגולה עד שתתרצה הארץ להתפייס על שלא שבתה מעבודה בשנות השמטו' ויובלות כי בעודם עליה לא קיימו השמטות והיובלות כתקנן: כל ימי השמה שבתה. ר"ל בזה התפייסה כי תמורות השמטות והיובלות שבתה מעבודה כל הימיו שהיתה שממה מאנשיה ואין עובר בה: למלאות שבעים שנה. להשלים שבעים שנה של שממון מול שבעים שנה של שמטות ויובלות שבטלה וכמ"ש ר"ל בס"ע: (כב) ובשנת אחת. בשנה הראשונה: לכלות. לעת כלה הזמן אשר דבר ה' בפי ירמיה והוא בכלות שבעים שנה מעת שכבש נ"נ את יהויקים בראשונה וכאשר פרשנו בדניאל: ויעבר קול. צוה להכריז: בכל מלכותו.

וְגַם־בְּמִכְתָּב יֹאמֹר: (ם) כֹּה־אָמַר בּוֹרֵשׁ | מֶלֶךְ־פָּרֶם כָּל־מַמְלָכֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי יְהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם
וְהוּא־פָקֵד עָלַי לְבָנוֹתַי לֹא בֵּית בִּירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה מִי־בָכֶם מִפְּל־עֲמֹו יְהוָה אֱלֹהֵיו עֲמֹו וַיַּעַל: (פפפ)

רש"י

פרס עד מי בכם מכל עמו ויעל ולכך נוספת וי"ו זו של
ובשנת לפי שספר דניאל מפסיק בנתיים שהרי ספר
עזרא משוך וסדור אחר ספר דניאל וכך וי"ו מוסב מזה
לזה: (כב) את רוח בורש. רצונו: ויעבר קול. כרוז
הכריז לכל בני מלכותו: וגם במכתב. שלח לכל בני
מלכותו לאמר: (כג) כה אמר בורש מלך פרס כל
ממלכות הארץ. שאני מושל מלך על כל ממלכות: והוא
פקד עלי. והוא צוה עלי על ידי ישעיה לבנות לו בית
בירושלים שנאמר (ישעיה מ"ד) האומר לכורש רועי
וגו', כה אמר ה' למשיחו לכורש (שם מ"ה) וכבר
נאמרה לו נבואה זו של ישעיהו: אשר ביהודה.
ירושלים במדינות יהודה: מי בכם מכל עמו ה' אלהיו
עמו ויעל. כך היה הכרוז על המדינות מי בכל עמו של
הקב"ה יבוא לבנות ביתו אשר בירושלים: ויעל. ויהי
הקב"ה בעזרו ובעזרתונו:

עשרים ושתיים של מנשה כדכתיב (מלכים ב' כ"א) ככל
אשר עשה אחאב ואחאב מלך כ"ב שנים ול"ג עשה
תשובה הרי נ"ה מלך, ושתיים דאמון וי"א דיהויקים
הרי ל"ה שנה ונבואה זו נאמרה ליחזקאל בשנה
החמישית לצדקיהו הרי ארבעים סך כולם מישראל
ויהודה ארבע מאות ושלושים הרי לארבע מאות שנה
ס"ד שמיטין ויובלות ל"ה שנים הרי ה' שמיטין הרי
ס"ט ושנת היובל האחרונה נחשבה להם לעון שהרי
בעונם גלו ממנה הרי שבעים שנה מקודשים של
שמיטה שלא שמטום ישראל לפיכך גלו שבעים שנה
לקיים מה שנאמר (ויקרא כ"ז) אז תרצה הארץ את
שבתותיה כך מפורש בסדר עולם וכאן מסיים בזה
דברי הימים לפי שאמר למלאות שבעים שנה הוצרך
לימר כאן פסוקים אלו ושל עזרא (תחלתו) להודיענו
כשכלו אותן שבעים שנה היאך חזר הגלגל שחזרו
לארצם לכך הוצרך לומר כאן בשנת אחת לכורש מלך

מצודת דוד

בכל מדינות מלכותו: וגם במכתב. שלח הדברים האלה במכתב: לאמר. וכה אמר: (כג) נתן לי. ר"ל הואיל וה' מסר בידי כל
הממלכות א"כ מהראוי לי לעשות מצותו: פקד עלי. צוה עלי לבנות וכו' כמ"ש האומר לכורש וכו' והיכל תוסד (ישעיה מ
ד): אשר ביהודה. אשר בארץ יהודה: מי בכם. כי הדברים האלה צוה להכריז ושלח בין האומות ולזה אמר מי הנמצא בכם
מעם ה' יהיה ה' עמו ובעזרתו: ויעל. אל ארצם ר"ל הרשות נתון ממני לעלות:

"שכר מצווה מצווה", המצווה בעצם עצמותה היא השכר
היום יום כה אייר

"ולא תשא עליו חטא", שאם לא פעלה ההוכחה, בוודאי
אתה האשם, שלא היו דברים היוצאים מן הלב
היום יום כו אייר

משניות מסכת אבות

יד רבי נהוראי אומר: הוי גולה למקום תורה, ואל תאמר שהיא תבוא אחרת, שחבריה יקיימוה בידך. ואל ביתך אל תשען.

מו רבי ינאי אומר: אין בדינו לא משלות הרשעים ואף לא מיסורי הצדיקים. רבי מתאי בן חרש אומר: הוי מקדים בשלום כל אדם, והוי זנב לאריות, ואל תהי ראש לשועלים.

פירוש ברטנורא

יד הוי גולה למקום תורה. אם אין תלמידי חכמים במקומך: ואל תאמר שהיא תבוא אחרת. תלמידי חכמים יבואו לכאן: שחבריה יקיימוה בידך. ואל תסמוך שחברך כשיבואו מבית הרב יקיימו התורה בידך, שתלמוד מהם מה שלמדו הם מן הרב. אלא הוי גולה אתה בעצמך למקום הרב, שאינו דומה שומע מפי תלמיד לשומע מפי הרב. פירוש אחר, שחברך יקיימוה בידך, מפני מה אני אומר לך הוי גולה למקום תורה, שחברך יקיימוה בידך, שאפילו אתה חריף ומפולפל ביותר לא תתקיים התורה כך אלא על ידי חברך שתשא ותתן עמכם, והיינו דמסיים ואל ביתך אל תשען:

טו אין בדינו. כמו לא הוה בדיה [במות ק"ה ע"א]. כלומר אין הדבר הזה ידוע לנו מדוע דרך רשעים צלחה ומפני מה הצדיקים מדוכאים ביסורים. פירוש אחר, אין לנו בזמן הגלות לא משלוח והשקט שרגיל הקב"ה לתת לרשעים כדי לטרוח מן העוה"ב, ואף לא מן היסורים המיוחדים לצדיקים שהן יסורים של אהבה שאין בהן בטול תורה. כלומר יצאנו מכלל רשעים שאין לנו השלוח שיש לרשעים, ולכלל צדיקים לא הגענו, שהיסורים שלנו אינן של אהבה כיסורי הצדיקים: הוי מקדים שלום לכל אדם. ואפילו לנכרי בשוק: והוי זנב לאריות. לגדולים ממך: ולא ראש לשועלים. לקטנים ממך:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה טו

רבי ינאי הוא, כנראה, אביו של רבי דוסתאי ברבי ינאי המוזכר למעלה (פרק ג משנה ח): ומלבד מאמרו שבמשנתנו לא נמצא ממנו יותר במשנה.

רבי מתאי בן חרש היה תלמידם של רבי אליעזר בן הורקנוס ורבי אלעזר בן עזריה. ביחד עם חבריו רבי יהודה בן בתירא ורבי חנניה בן אחי רבי יהושע, שיצאו לחוץ לארץ ויסדו שם ישיבות לתורה, יצא אף הוא מן הארץ ויסד ישיבה ברומי (עין סנהדרין לב, ב).

רבי ינאי אומר: אין בדינו לא משלות הרשעים – כלומר אין בדינו להשיב על השאלה: מדוע הרשעים יושבים בשלווה, ואף לא מיסורי הצדיקים – וכן מפני מה הצדיקים מדוכאים ביסורים? – תשובות רבות נאמרו אמנם על השאלה הזאת, והמסקנה העיקרית היא ששלוח הרשעים היא לרעתם, שמקבלים שכר מעשיהם הטובים בעולם הזה, כדי שיאבדו באחריתם; ואילו יסורי הצדיקים הם לטובתם, לזככם ולהיטיבם אחריתם. וכן אמרו (קידושין מ, ב): "למה צדיקים נמשלים בעולם הזה? לאילן שכולו עומד במקום טהרה ונופו נוטה למקום טומאה; נקצץ נופו, כולו עומד במקום טהרה – כך הקב"ה מביא יסורים על צדיקים בעולם הזה, כדי שירשו העולם הבא, שנאמר (איוב ח, ז): "והיה ראשיתך מצער, ואחריתך ישגה מאד". ולמה רשעים לומדים בעולם הזה? לאילן שכולו עומד במקום טומאה – כך הקב"ה משפיע להן טובה לרשעים בעולם הזה, כדי לטרוח ולהורידן למדרגה התחתונה, שנאמר (משלי יד, יב): "יש דרך ישר לפני איש, ואחריתה דרכי מות". – ויש משיבים, שאין אנו יודעים, מה הוא באמת טוב ומה רע, כי לא הכל מה שחושב האדם שהוא טוב, הוא טוב אמיתי, ולא כל מה שחושב לרע, הוא רע באמת; שיש טוב שסופו רע, ויש רע שסופו טוב. – פירוש אחר: אין בדינו לא משלוות הרשעים ואף לא מיסורי הצדיקים – אין לנו עכשיו בזמן הגלות לא מהשלוח והשקט שרגיל הקב"ה לתת לרשעים, כדי לטרוח מן העולם הבא, ואף לא מן היסורים המיוחדים לצדיקים, דהיינו יסורים של אהבה שאין בהם ביטול תורה (ברכות ה, א); כלומר, יצאנו מכלל רשעים, שאין לנו השלווה שלהם, ולכלל צדיקים לא הגענו (ברטנורא). ומבואר במדרש שמואל (בשם רבנו אפרים), שבא רבי ינאי להשמיענו, שלא נתייאש לחשוב עצמנו כרשעים גמורים שאבדה תקוותם; וגם נדע שאין אנו צדיקים, ועדיין לא השלמנו מה שעלינו להשלים בתורה ובמצוות (יתוספות יוס טוב). **רבי מתאי בן חרש אומר: הוי מקדים**

~ יום ראשון ~

באור משנה יד

יש סוברים, שהשם נהוראי הוא כינוי לרבי מאיר, ויש סוברים שהוא כינוי לרבי נחמיה (תלמידו של רבי עקיבא). או לרבי אלעזר בן ערך, – מפני שכל אחד מהם היה מנהיג (מאיר) עיני חכמים בהלכה (ערוכין יג, ב). ברם, יש דעה שהיה תנא בשם זה, שהיה תלמידו של רבי יהושע ורבי טרפון, בן מחלקתו של רבי יוסי בן חלפתא. הוא היה אומר: "מניח אני כל אומנויות שבעולם ואני מלמד את בני אלא תורה, שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקין קיימת לו לעולם הבא..." (משנה סוף קידושין). אף במאמרו שבמשנתנו מזכיר הוא את לומדי התורה, שאם אין ישיבת חכמים במקומם, יעזבו את ביתם וילכו למקום תורה.

רבי נהוראי אומר: הוי גולה למקום תורה – אם לא תמצא במקומך די סיפוק בלימוד התורה, הוי גולה למקום שיש שם ישיבת חכמים ותלמוד מפיהם, ואל תאמר שהיא תבוא אחרת – שהתורה תבוא למקומך, כלומר שתחכה עד שיבוא רב או חכם לעירך ותלמד ממנו, או שחבריה יקיימוה בידך – שחברך שגלו למקום תורה ילמדך כשישובו לביתם והם יקיימו על ידי כך את התורה בידך, כלומר שתשאל מהם ספקותיך והם יברורו לך (המאיר); אל תאמר כך, אלא הוי גולה אתה בעצמך למקום התורה, שאינו דומה שומע מפי תלמיד לשומע מפי הרב (ברטנורא). ואל ביתך אל תשען – פסוק הוא במשלי (ג, ח), והשתמש בו רבי נהוראי לומר: אל תחשוב שאינך צריך רב וחבר, כי מסוגל אתה להבין ולהעמיק בלימוד התורה מעצמך – על ביתך אל תסמוך. ויש מפרשים: שחברך יקיימוה בידך – מפני מה אני אומר לך: הוי גולה למקום תורה, לפי שרק חברך יקיימוה בידך, שאפילו אתה חריף ומפולפל ביותר, לא תתקיים התורה כך אלא על ידי חברך שתשא ותתן עמכם; וזה שמסיים: ואל ביתך אל תשען. וכן אמרו (ברכות טז, ב): "אין התורה נקנית אלא בחבורה". ועוד אמרו (תענית ז, א): "הרבה למדתי מרבותי, ומחברי יותר מרבותי, ומתלמידי – יותר מכולם". ובמדרש (קהלת רבה ז, טו; ילקוט קהלת ו) מסופר: "כשמת רבן יוחנן בן זכאי הלך רבי אלעזר בן ערך (שהיה שקול כנגד כל חכמי ישראל – עיי' לעיל ח, ב) אצל אשתו למקום מים יפים ונוה יפה. המתין לחבריו שיבואו אצלו, ולא באו. כיון שלא באו ביקש לילך אצלם ולא הניחתו אשתו, אמרה: מי צריכין למי? אמר לה: הן צריכין לי. אמרה לו: הפת והעכברים – מי דרכן ללכת אצל מי? הוי אומר: העכברים אצל הפת. שמע לה וישב עד ששכח תלמודו".

מז רבי יעקב אומר: העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוזדור, פרי שתפנס לטרקלין.

זו הוא היה אומר: יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא, ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה.

יח רבי שמעון בן אלעזר אומר: אל תרצה את חברך בשעת כעסו, ואל תנחמנו בשעה שמתו מוטל לפניו,

פירוש ברטנורא

טז פרוזדור. בית שער. תרגום אולם, פרוזדורא: טרקלין. מקום מושב המלך. כך אתה התקן עצמך בעוה"ז כדי שתזכה לעולם הבא: **יז** יפה שעה אחת בתשובה. לצורך תשובה ומעשים טובים: **מכל חיי העולם הבא**. לפי שבאותו זמן אין התשובה ומעשים טובים מהנים לאדם, שאין העולם הבא אלא לקבל שכר על מה שקים בעולם הזה:

יח אל תרצה את חברך בשעת כעסו. דרכים (שמות ל"ג). פני ילכו והנחותי לך, אמר לו הקב"ה למשה המתן עד שיעברו פנים של זעם (ברכות י' ע"א): ואל תנחמנו בשעה שמתו מוטל לפניו. שבשעת החורבן כביכול היה הקב"ה מתאבל, בקשו מלאכי השרת לנחמו, ורוח הקודש משיבן אל תאיצו לנחמנו:

משניות מבוארות – קהתי

עד שאתה מוצא ומצוי לך ועורך בידך" (בעודך ברשותך, קודם שתמות).

באור משנה יז

משנתנו מביאה מאמר נוסף של רבי יעקב על ההבחנה שבין העולם הזה והעולם הבא, שכן העולם הזה הוא עולם המעשה, ויכול אדם להשיג בו שלמות על ידי תשובה ומעשים טובים; ואילו העולם הבא הוא עולם הגמול וההנאה הרוחנית, ואין אדם נהנה בעולם הבא אלא כפי הכנות ולפי מעשיו בעולם הזה. ומי שאינו דואג לתיקונו בעולם הזה, שוב אין לו תקנה לעולם, כמו שכתוב (קהלת א, טו): "מעוות הזה – מי שהוא מעוות, יכול לתקן; ומי שהוא בחסרון, יכול להימנות; אבל לעתיד לבוא, מי שהוא מעוות אינו יכול לתקן, ומי שהוא בחסרון, אינו יכול להימנות. יש מן הרשעים שהיו חברים זה לזה בעולם, אחד מהם הקדים ועשה תשובה בחייו קודם מיתתו, ואחד שלא עשה תשובה קודם מיתתו; וזה זה – עשה תשובה בחייו – והוא עומד בצד חבורה של צדיקים, וזה – שלא עשה תשובה – עומד בצד חבורה של רשעים..."

הוא – רבי יעקב – **היה אומר: יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה** – גדול ערכה של שעה אחת בעולם הזה שבה האדם חוזר בתשובה ומתקן מעשיו, כמו שאמרו (עבודה זרה יז, א): "יש קונה עולמו בשעה אחת", **מכל חיי העולם הבא** – שאין אדם יכול עוד לתקן את עצמו שם, ורק כפי דרגתו שהגיע אליה בחייו, וזכה הוא שם בתגמול. **ויפה שעה אחת של קורת רוח** – תענוג רוחני, **בעולם הבא** – שצדיקים נהנים מזיו השכינה (ברכות יז, א), **מכל חיי העולם הזה** – מכל קורת רוח של העולם הזה, שאין לאדם קורת רוח שלמה מפני הצרות והרעות הבאות עליו (רש"י); וכן אמרו חכמים (ברכות לז, ב): "כל הנביאים כולם לא נתנבאו (הטובות והנחמות – רש"י) אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא – עין לא ראתה אלהים זולתך" (ישעיה סד, ג), כלומר שחיי העולם הבא נשגבים הם מבינת בן אדם והשגתו, כי טוב העולם הבא אין לו ערך ואין לו דמיון, והוא שאמר דוד (תהלים לא, כ): "מה רב טובך אשר צפנת ליראך".

~ יום שלישי ~

באור משנה יח

רבי שמעון בן אלעזר היה תלמידו של רבי מאיר. הוא היה אומר: "מקלו של רבי מאיר היה בידו, והוא היה מלמדני דעת" (ירושלמי מועד קטן, ג, א). הוא היה בן דורו וחברו של רבי יהודה הנשיא. במאמרו שבמשנתנו בא רבי שמעון בן אלעזר ללמד, כיצד צריך אדם להתנהג כלפי חברו השרוי במתיחות נפשית מסוימת, כגון בשעת כעס או עצור וכדומה; שכן עיקר גדול הוא בהלכות דרך ארץ ובנימוסי החברה, לעשות כל דבר בעתו – במקומו הנכון ובזמנו הראוי; ודבר שלא בזמנו ושלא במקומו לא רק שאינו מועיל אלא אף מזיק הוא, כמו שאמרו (ביבמות סה, ב): "כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע".

רבי שמעון בן אלעזר אומר: אל תרצה את חברך בשעת

בשלוש פל אדם – השתדל להתחבב על חבריך בזה שתתייחס אליהם בכבוד הראוי ותקדים בשלום כל אדם, ואפילו נחות דרגה; וכן מסופר על רבן יוחנן בן זכאי, "שלא הקדימו אדם שלום מעולם, ואפילו נכרי בשוק" (ברכות יז, א). **והיו זנב לאריות** – כלומר, מוטב שתתחבר לגדולים וחכמים ממך, להיות הקטן שבהם, **ואל תהי ראש לשועלים** – ואל תהא הראש לקטנים ופחותים ממך; ולפי המאירי: מוטב שתהיה תלמיד לגדולים, מאשר רב לקטנים. ובמדרש שמואל מבואר: "דרך הארי להעלות את זנבו מעל לראשו, והשועל מוריד ראשו תחת זנבו; וכך בני אדם: הנכבד – מכבד לקטן ממנו ורואה לו מעלה; והנקלה – מבזה את הנכבד ממנו ומשפילו". ויש מפרשים (סו): "ואל תהי ראש לשועלים" – אל תתירשל מללמוד החכמה בשלימות, עד שתצטרך לנצח את חברך בתחבולות ערמה, כדרך השועלים המנצחים את הבהמות והחיות בערמתם, אלא הווי זנב לאריות – השפל עצמך לשמש את החכמים והשתדל ללמוד הכל בשלימות, וסופך להיות כארי המנצח את יריביו בכוחו ובגבורתו ואינו צריך לערמה (עין "תוספות יום טוב").

~ יום שני ~

באור משנה טז

רבי יעקב שבמשנתנו הוא רבי יעקב קורשאי, רבו של רבי יהודה הנשיא, שזכור כבר למעלה בפרק ג משנה ז (עין סו בבאור המשנה). הוא היה דורש את הכתוב (דברים ה, טו): "למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך" – "למען יאריכון ימך לעולם שכולו ארוך, ולמען ייטב לך" לעולם שכולו טוב, כלומר שאין מן שכן אלא לעולם הבא. ואף במאמרו שבמשנתנו בא רבי יעקב ללמד, שהעולם הזה אינו אלא פרוזדור, שבו האדם מכשיר את עצמו, על ידי מצוות ומעשים טובים לקראת חיי הנצח בעולם הבא.

רבי יעקב אומר: העולם הזה דומה לפרוזדור – לאחר כניסה, **בפני העולם הבא** – שכל אדם מתעתד להיכנס בו; ולפיכך **התקן עצמך בפרוזדור** – הכן עצמך במעשים טובים ובמצוות בעולם הזה, **פרי שתפנס לטרקלין** – להיכל, כלומר כדי שתזכה לחיי העולם הבא. וכן אמרו (מדוש משלי ו): "עתידים הרשעים לומר לפני הקב"ה: הניחנו ונעשה תשובה, והקב"ה משיבם: שוטים שבעולם, עולם שהייתם בו דומה לערב שבת, והעולם הזה דומה לשבת – אם אין אדם מכין מערב שבת, מה יאכל בשבת?... עולם שהייתם בו דומה ליבשה, והעולם הזה דומה לים – אם אין אדם לוקח ביבשה, מה יאכל בים?...! עולם שהייתם בו דומה לפרוזדור, והעולם הזה דומה לטרקלין – אם אין אדם מתקן עצמו בפרוזדור, היאך ייכנס לטרקלין?! וזהו שדרשו חכמינו (עירובין כב, א): "אשר אנכי מצוך היום לעשותם" (דברים ז, יא) – "היום לעשותם" ולא מחר לעשותם; "היום לעשותם" ולמחר לקבל שכרם. וכן אמרו (שבת קנא, ב): "עשה"

וְאֵל תִּשְׁאֹל לוֹ בְּשַׁעַת נְדָרוֹ, וְאֵל תִּשְׁתַּדֵּל לְרֹאוֹתוֹ בְּשַׁעַת קִלְקָלְתּוֹ.
יט שְׂמוּאֵל הַקָּטָן אוֹמֵר: "בְּנֶפֶל אוֹיֵבךָ אֶל־תִּשְׁמַח, וּבִפְשָׁלוֹ אֶל־יִגְלֵל לְפָד. פֶּן־יֵרָאֶה ה' וְרַע בְּעֵינָיו, וְהָשִׁיב מַעְלָיו אָפּוֹ" (משלי כד, יז-ח).

כ אֲלִישֶׁע בֶּן אֲבוּיָה אוֹמֵר: הֲלוֹמֵד יֵלֵךְ, לָמָּה הוּא דוֹמֶה? לְדָוִד בְּתוֹכָהּ עַל נִיר חֲדָשׁ. וְהֲלוֹמֵד זָקֵן, לָמָּה הוּא דוֹמֶה? לְדָוִד בְּתוֹכָהּ עַל נִיר מָחוּק. רַבִּי יוֹסִי בֶר יְהוּדָה אִישׁ פֶּפֶר הַבְּבִלִי אוֹמֵר: הֲלוֹמֵד מִן הַקְּטָנִים, לָמָּה הוּא דוֹמֶה? לְאֹכֵל עֲנָבִים וְשׁוֹתָה יַיִן מִגָּתוֹ. וְהֲלוֹמֵד מִן הַזָּקֵנִים, לָמָּה הוּא דוֹמֶה? לְאֹכֵל עֲנָבִים בְּשׁוּלוֹת

פירוש ברטנורא

ואל תשאול לו בשעת נדרו. למצוא פתחים להתיר לו את נדרו. מפני שאו על כל פתח ופתח שתמצא לו יאמר אדעתא דהכי נדרתי, ושוב לא תמצא לו פתח. ומצינו כשנשבע הקב"ה למשה שלא יכנס לארץ לא התחנן מיד אלא המתין ואח"כ התחיל להתחנן: בשעת קלקלתו. כשתקלקל בחטא. לפי שהוא מתבייש מכל אדם. וכן אתה מוצא כשהטא אדם הראשון לא נגלה עליהם הקב"ה עד שעשו חגורות, וכתוב (בראשית ג) ויעשו להם חגורות, ואח"כ וישמעו את קול ה' אלהים:

יט בנפול אויבך אל תשמח. פסוק הוא במשלי, אלא ששמואל הקטן היה רגיל להוכיח בני אדם במדה זו: פן יראה ה' ורע בעיניו. שעשיתו בלבבך כאילו הוא שולחך למלאות תאוותך: והשיב מעליו אפו. מרלא כתיב ושב אלא והשיב, משמע יסירוהו מעל אויבך וישיבוהו עליך:

כ על נייר חדש. שהוא מתקיים. כך גירסת הילדות אינה משתכחת: ענבים קהות. שלא נתבשלו כל צרכן ומקוהות את השיניים. כך חכמת הילד לא נתישבה כל צרכה ואין דבריו מתקבלים ומתישבים על הלב: יין מגתו. ששמרו מעורבים בתוכו. כך חכמת הילד תעורבת ספיקות יש בה: רבי אומר אל

משניות מבוארות – קהתי

שאתה שמח למפלתו של שונאך, וְהָשִׁיב מַעְלָיו אָפּוֹ – להשיבו עליך, שיסור אפו של ה' ממנו ויחיל עליך. – ויש גורסים כאן בסיום המשנה "חזרון אפו" לא נאמר. אלא "אפו" – מלמד שמוחלין לו על כל עוונותיו" (רש"י; רמב"ם); ולפי גירסה זו חידש שמואל הקטן את הדיוק שבפסוק זה ("תוספות יום טוב"), והוא בא ללמדנו, שהקב"ה ימחל לאדם כל עוונותיו בגלל סבלו, בראותו שמחת אויביו על מפלתו (רשב"ץ).

~ יום רביעי ~

באור משנה כ

כבר הזכרנו לעיל (משנה י'), שאלישע בן אבויה היה רבו של רבי מאיר. הוא היה אחד מארבעת החכמים שנכנסו לפרס, כלומר שעסקו בחכמת הנסתר: במעשה בראשית ובמעשה מרכבה, וסופו היה שהוא "קיצץ בנטיעות" (חגיגה יד, ב), כלומר שיצא לחרבות רעה ונהפך למין. מאז כינוהו חכמים בשם "אחר". אף על פי כן לא עזב רבי מאיר, ולא חדל לקחת תורה מפיו, ואמרו חכמים (שם טו, ב): "רבי מאיר רימון מצא, תוכו אכל וקליפתו זרק". ואמנם רבי מאיר היה קשור מאד לרבו, וקוה שיעלה בידו להחזירו למוטב. בירושלמי (חגיגה פרק ב, הל' א) מסופר: כשנטה (אלישע בן אבויה) למות, בא רבי מאיר לבקרו וביקש ממנו שיחזור בתשובה; אמר לו (אלישע): ואם אשוב, האם יקבלוני? אמר לו רבי מאיר: כתוב (תהילים ג, ג): "תשב אנוש עד דכא ותאמר שוב בני אדם" – עד דכדוכה של נפש מקבלים בתשובה. באותה שעה בכה אלישע ונפטרו וזאת. והיה רבי מאיר שמח בלבו ואומר: דומה שמתוך תשובה נפטר רבי.

אֲלִישֶׁע בֶּן אֲבוּיָה אוֹמֵר: הֲלוֹמֵד יֵלֵךְ – הולמד תורה כשהוא עדיין ילד – לָמָּה הוּא דוֹמֶה? לְדָוִד בְּתוֹכָהּ עַל נִיר חֲדָשׁ – שהכתב הוא ברור ואינו נמחק בנקל, כך גירסת הילדות נחקקת במוחו של אדם ואינה משתכחת ממנו. וְהֲלוֹמֵד זָקֵן – כשהוא כבר זקן – לָמָּה הוּא דוֹמֶה? לְדָוִד בְּתוֹכָהּ עַל נִיר מָחוּק – נייר שנמחק הכתב הראשון מעליו וכתבו עליו מחדש, והרי הכתב מטושטש וקשה לקריאה, ונקל הוא להימחק, כך הגירסה בימי הזקנה אינה נקלטת יפה והיא משתכחת מהר. ובאבות דרבי נתן (פרק כד) מובא: "הלומד תורה בילדותו – דברי תורה נבלעים בדמיו ויוצאים מפיו כשהם מפורשים, והלומד תורה בזקנותו – אין דברי תורה נבלעים בדמיו ואין יוצאים מפיו מפורשים". וכן אמרו חכמי המוסר: לימוד החכמה בימי הנעורים – כפיתוח באבן, ולימוד החכמה בימי הזקנה – כפיתוח בחול (המאירי). רַבִּי יוֹסִי בֶר יְהוּדָה אִישׁ פֶּפֶר הַבְּבִלִי אוֹמֵר: הֲלוֹמֵד מִן הַקְּטָנִים – הולמד תורה מן הצעירים – לָמָּה הוּא דוֹמֶה? לְאֹכֵל עֲנָבִים קְהוֹת – שלא נתבשלו כל צרכן והן מקוהות את השיניים, וְשׁוֹתָה יַיִן מִגָּתוֹ – כשעודנו תוסס והשמרים מעורבים

פֶּעֶסֶס – אל תפייס את חברך בשעה שהוא כועס, לפי שלא יקבל את דבריך, ואף עלול אתה להגביר את כעסו. וכן אמרו חכמים (ברכות ז, א): "מניין שאין מרצין לאדם בשעת כעסו? שנאמר (שמות לג, יד): "פני ילכו והניחתי לך" – אמר לו הקב"ה למשה: המתן לי עד שיעברו פנים של זעם, ואניח לך". וְאֵל תִּשְׁתַּדֵּל לְרֹאוֹתוֹ בְּשַׁעַת קִלְקָלְתּוֹ – שבשעה זו אין אדם מקבל תנחומין. וְאֵל תִּשְׁאֹל לוֹ בְּשַׁעַת נְדָרוֹ – בשעה שהוא נודר, אל תפנה אליו בשאלות, למצוא לו פתחים להתיר נדרו, לפי שמתוך כעסו או מתוך החלטתו לנודר יאמר, שהוא נודר בכל אופן, ונמצאת גורם, שלא יהיו לו שוב כל פתחי חרטת, ולא יוכל להתיר נדרו לעולם. וְאֵל תִּשְׁתַּדֵּל לְרֹאוֹתוֹ בְּשַׁעַת קִלְקָלְתּוֹ – בשעה שנכשל בחטא, שהוא מתבייש להיראות לפני הבריות. וכן מוצאים באדם הראשון, שכשהוא חטא לא נגלה עליהם הקב"ה עד שעשו חגורות, שכתוב (בראשית ג, ז): "ויעשו להם חגורות", ואחר כך (שם שם, ח): "וישמעו את קול ה' אֱלֹהִים".

באור משנה יט

בגמרא (סנהדרין יא, א) מובא: "פעם אחת היו (החכמים) מסובים בעלייה ביבנה, וניתנה עליהם בת קול מן השמים: יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכניה, אלא שאין דהור זכאי לכך; נתנו חכמים את עיניהם בשמואל הקטן". ולמה נקרא שמו "הקטן"? שתי דעות הן בירושלמי (סוטה ט, ג): א' "לפי שהיה מקטין את עצמו", כלומר מפני ענוותנותו היתירה. ב' "לפי שמעט היה קטן משמואל הרמתי". על פי בקשתו של רבן גמליאל דיבנה חיבר שמואל הקטן את ברכת המינים (ברכות כח, ב), היא הברכה "ולמלשינים אל תהי תקוה" המכוונת בעיקר כלפי כת המינים שנתרבו בימים ההם והיו מציקים לישראל. הוא היה אומר: "העולם הזה דומה לגלגל עינו של אדם; לזמן שבו – זה אוקיינוס שמקיף את כל העולם; שחור שבו – זה העולם; קומט שבו – זה ירושלים; פרצוף שבקומט – זה בית המקדש" (דף ארץ וזוט ט). כבוד רב רחש רבן גמליאל הנשיא לשמואל הקטן. ומעשה ברבן גמליאל שאמר: "השכימו לי שבעה לעלייה", כלומר: הזמינו לי שבעה חכמים למחר בבוקר לעבר את השנה. כשברבן גמליאל בבוקר מצא שמונה, אמר: מי הוא שעלה שלא ברשות – ירד! עמד שמואל הקטן ואמר: אני הוא שעליתי שלא ברשות, ולא לעבר השנה עליתי אלא ללמוד הלכה למעשה הוצרכתי. אמר לו רבן גמליאל: שב, בני, שב! ראויות כל השנים כולן להתעבר על ידך, אלא אמרו חכמים: אין מעבירים את השנה אלא בזמזומים לה. – ולא שמואל הקטן היה זה שעלה שלא ברשות אלא איש אחר, וכדי שהלה לא יתבייש, אמר שמואל הקטן כן על עצמו (סנהדרין יא, א). והאומר שבמשנתו הוא אמנם פסוק בספר משלי, אלא ששמואל הקטן היה רגיל להוכיח בו את בני האדם ולעוררם על המידה שבאזהרה זו, שרוב העולם נכשלים בה.

שְׂמוּאֵל הַקָּטָן אוֹמֵר – היה אומר: "בְּנֶפֶל אוֹיֵבךָ אֶל־תִּשְׁמַח – למפלתו, וּבִפְשָׁלוֹ (= ובהכשלו) אֶל־יִגְלֵל לְפָד – אל תשמח לכשלונו, פֶּן־יֵרָאֶה ה' וְרַע בְּעֵינָיו – כלומר, פן ירע בעיני ה' מה

וְשׁוֹתָהּ יַיִן יִשָּׁן. רַבִּי אֱמִיר: אֵל תִּסְתַּכֵּל בְּקִנְיָן, אֶלָּא בְּמָה שֵׁשׁ בוֹ; יֵשׁ קִנְיָן חֲדָשׁ מֵלֹא יִשָּׁן, וְיִשָּׁן שְׂאֵפְלוֹ חֲדָשׁ אֵין בוֹ.

כא רבי אליעזר הקפדן אומר: הקנאה, והתאווה, והכבוד – מוציאים את האדם מן העולם. **כב** הוא הנה אומר: הילודים למות, והמתים להחיות, והחיים לדון; לידע להודיע ולהודיע, שהוא אל, הוא היוצר, הוא הבורא, הוא המבין, הוא הדין, הוא עד, הוא בעל דין, והוא עתיד לדון. ברוך הוא, שאין לפניו

פירוש ברטנורא

תסתכל בקנין. רבי פליג אדרבי יוסי בר' יהודה, ואמר כי כמו שיש קנין חדש מלא יין ישן כך יש ילד שמעמו כמעט זקנים, ויש זקנים פחותים במעלת החכמה מן הילדים:

כא והתאווה. המבקש למלאות אתו באכילה ושתייה ובעילה וכיוצא בהן; **והכבוד.** שכבודו בני אדם; **כב** הילודים למות. מי שנולד כבר עתיד הוא למות; **והמתים.** עתידים לחיות ולעמוד ליום הדין, אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם; **והחיים** לדון. עומדין לחיות נדונים ליום הדין; **לידע.** מאחרים; **ולהודיע.** לאחרים; **להודיע.** להבין מעצמו: הוא היוצר. שכל העולם הוא בידו כחומר ביד היוצר. ומה מעם, לפי שהוא הבורא שברא את כל העולם כולו מאין, לפיכך יכול לעשות בו כרצונו: הוא המבין הוא הדין. אחר שהבין כל מעשיהם מביאן בדין לפניו: הוא בעל דין. שהוא תובע את החוטאים; והוא עתיד לדון. עולם הבא: ולא משיא פנים ולא מקח שוחד. שאינו נושא פנים אפילו לצדיק

משניות מבוארות – קהתי

בו; כך חכמתם של הצעירים אינה מגובשת, שעדיין שכלם אינו בשל כל צרכו, ומלאים הם ספקות ופקפוקים. **והלומד מן הקנינים,** למה הוא דומה? **לאוכל ענבים בשולות ושותה יין יישן –** שטעמם טוב וערב לחיך; כך חכמתם של זקנים מגובשת ובוררה, ודעתם מיושבת. – רוב המפרשים פירשו שהענבים הם כנגד חלק "הפשט" שבתורה, והיין – כנגד חלק "הנסתר", וכן אמרו (סנהדרין לח, א): "יין" בגימטריה "סוד" (יתוספות יוס טוב). ובעל "תפארת ישראל" מפרש: האוכל ענבים קהות מרגיש מיד את טעמם החמרי, ואילו השותה יין מן הגת, בשעת שתייתו ימתק היין לחכו, אבל גורם הוא לכאב מעיים, כן הלומד מן הקנינים. יש מדבריהם שאינם מתקבלים מלכתחילה, כי טרם נתבשל שכלם יפה להטעים דבריהם כראוי, ויש מדבריהם שמתחילה נראים כמתקבלים על הדעת, אבל לאחר ביקורת רואים שפלפולם בנוי על אבני תווה ובוהו... לא כן הלומד מן הקנינים. שכן יש בדבריהם שני יתרונות: מה שימתק לשומעיהם בשעת לימודו, ייטב להם גם בסופו, כאוכל ענבים בשלות; ואף מה שאין השומעים משיגים מיד, יתקבלו על דעתם לאחר שיתעמקו בענין כיין ישן שאינו מתוק מתחילה, ולבסוף ישמח לבב אנוש. **רבי –** רבי יהודה הנשיא – **אומר: אל תסתכל בקנין –** בצורתו החיצונית של הכד, **אלא במה שיש בו –** רבי חולק על רבי יוסי וסובר, שכשם שאין לקבוע את טיב היין לפי המראה החיצוני של הקנקן נתון בתוכו, כך אין חכמתו של אדם לפי גילו, אלא לפי מעלת חכמתו. **יש קנקן חדש מלא יישן –** מלא יין ישן, כך יש צעיר שחכמתו מרובה וזכה, וטעמו כטעם זקנים, **ויישן –** ויש קנקן ישן, **שְׂאֵפְלוֹ חֲדָשׁ –** יין חדש, **אין בו –** כך יש זקן שהוא ריק מן החכמה, או שחכמתו מבולבלת; וכן כתוב (איוב לב, ז): "אמרתי ימים ידברו, ורוב שנים יודיעו חכמה. אכן רוח היא באנוש, ונשמת שדי תבינם. לא רבים יחכמו, וזקנים (ולא זקנים) יבינו משפט". – יש גורסים כאן "רבי מאיר" במקום "רבי".

באור משנה כא

רבי אליעזר הקפדן היה מן התנאים האחרונים, בזמנו של רבי יהודה הנשיא, שכן מצינו (תוספתא אהלות יח, ח), שרבי ורבי ישמעאל ברבי יוסי ואליעזר הקפדן שבתו שבת אחת בחנות של פזי בלוד, ורבי פנחס בן יאיר היה יושב לפניהם. הוא נקרא פעמים "רבי", שפירושו: אדם גדול וחשוב (חולין פד, ב). באבות דרבי נתן (פרק כו) מובא: "רבי אליעזר הקפדן אומר: 'אל תהא כמשקוף העליון, שאין יד בני אדם יכולה ליגע בו... אלא הווי כסאקופה התחתונה שהכל דשין בה. ולבסוף כל הבנין נסתר, והיא במקומה עומדת'".

רבי אליעזר – ויש גורסים: רבי אלעזר – **הקפדן אומר: הקנאה –** קנאת האדם בחברו, בשל עושרו או כבודו וכדומה, **והתאווה –**

~ יום המישי ~

באור משנה כב

משנתנו מביאה מאמר נוסף של רבי אליעזר הקפדן, בו הוא מזהיר את האדם, שעתידי הוא ליתן דין וחשבון על מעשיו, ולכן דיאג לנפשו, יתקן את מעשיו ויזהר בהשוכה.

הוא – רבי אליעזר הקפדן – **הנה אומר: הילודים למות –** אלה שנולדו, עתידים למות; **והמתים להחיות –** שעתידי הקב"ה להחיות את המתים, כמו שכתוב (דניאל יב, ב): "ורבים מישני אדמת עפר יקיצו, אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם"; **והחיים לדון –** אלה שעורם חיים, או – לפי פירוש אחר – אלה שיקומו לתחייה, עתידים להיות נידונים ביום הדין (**ושם**); וצריך האדם **לידע –** לדעת בעצמו, **להודיע –** לאחרים, **ולהודיע –** שיהא גלוי וידוע לכל העולם (מחזור ויטרי; המאירי), **שהוא אל –** גבור, קנוא ונוקם (המאירי), **הוא היוצר –** שכל העולם הוא בידו כחומר ביד היוצר (ברטנורא), **הוא הבורא –** שברא את כל העולם יש מאין, ולפיכך יכול הוא לעשות בו כרצונו (**שם**), **הוא המבין –** כל מעשה בני אדם, כמו שכתוב (תהילים לג, טו): "היוצר יחד לבם, המבין אל כל מעשיהם"; ויש מפרשים: הוא היוצר – במחשבה, הוא הבורא – במעשה, הוא המבין – את כל המעשים קודם עשייתן (הרמ"ה). **הוא הדין –** הדין את כל אדם, **הוא עד –** המעיד על מעשי בני אדם, שהרי הכל גלוי

לא עולה, ולא שכחה, ולא משוא פנים, ולא מקח שחד; שהכל שלו. ודע, שהכל לפי החשבון. ואל יבטיחך יצרך שהשואל בית מנוס לך; שעל פרחך אתה נוצר, ועל פרחך אתה נולד, ועל פרחך אתה חי, ועל פרחך אתה מת, ועל פרחך אתה עתיד לתן דין וחשבון, לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא.

פ ר ק ח מ י ש י

א בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר? והלא במאמר אחד יכול להבראות? אלא להפרע מן הרשעים, שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות; ולתן שכר טוב לצדיקים, שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות.

ב עשרה דורות מאדם עד נח, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שהביא עליהם את מי המבול. עשרה דורות מנח עד אברהם, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו

פירוש ברסנורא

גמור שלא יענישנו על עבירה קלה שבאת לידו. ואינו לוקח שוחד המצוה בשביל העבירה. אלא נותן שכר על המצוה ועונש על העבירה. כך פירש הרמב"ם: ודע שהכל בא לפי חשבון. פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. כך עבירות קלות כשהן מרובות עולות לחשבון גדול: שעל פרחך אתה נוצר. שהנשמה אינה רוצה לצאת מן הפרגוד, מקום טהור שהנשמות מונחות שם, וליכנס במעי אשה במקום טמא, ומלאך בא ומוציאה בעל כרחא ומכניסה במעי האשה: ועל פרחך אתה נולד. בשעת הלידה אינו רוצה לצאת, ומלאך מוציאו בעל כרחו: ועל פרחך אתה חי. יש אדם מדוכא ביסורים ורוצה למות ואינו יכול: **ה א** בעשרה מאמרות. תשעה ויאמר, ובראשית נמי מאמר הוא, דכתיב (תהלים ל"ג) בדבר ה' שמים נעשו: שמאבדים את העולם. שכל המאבד נפש אחת מישראל כאילו איבד עולם מלא, והרשעים שבעונם מאבדים את נפשם כאילו מאבדים את העולם. כך מצאתי. ולי נראה, שמאבדין את העולם ממש, שמכריעים את כל העולם כולו לכף חובה, ונמצא העולם אבד בשבילם: שנברא בעשרה מאמרות. ואינו דומה המאבד מלאכה שהיא נעשית ביום אחד למלאכה שהיא נעשית בהרבה ימים:

ב להודיע כמה ארך אפים לפניו. אף אתה אל תתמה שהארץ לאומות העולם כל השנים הללו שהן משתעבדין בבניו, שיותר הארץ לדורות שמאדם

משניות מבוארות – קהתי

ב א ו ר מ ש נ ה א

פרק זה כולל סתם משניות (שלא נקראו שמות בעליהן ע"י רש"י). ערוכות לפי סדר המספרים האמורים בהן: עשרה, שבעה, ארבע; ואחר כך פתגמים סתמיים הפותחים בחיבת "כל". משנתנו פותחת בענין בריאת העולם.

בעשרה מאמרות נברא העולם – תשע פעמים כתוב בפרשת בריאת העולם "ויאמר א-להים", ו"בראשית ברא א-להים" אף הוא מאמר, שנאמר (תהלים לג, ו) "בדבר ה' שמים נעשו" (מגילה כא, ב); ומכאן שנברא העולם בעשרה מאמרות. ומה תלמוד לומר? – מה זה בא ללמדנו? **והלא במאמר אחד יכול להבראות?** – העולם יכול היה להיברא במאמר אחד, **אלא** – באה התורה לספר שנברא בעשרה מאמרות, כדי ללמדנו חשיבותו של העולם, שראוי להפרע מן הרשעים, שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות – שמכריעים את כל העולם לכף חובה, ונמצא העולם אבד בגללם. **ולתן שכר טוב לצדיקים, שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות** – שזכות מעשיהם הטובים העולם קיים. ויש מפרשים: שהרשעים מאבדים את נפשם, וכל המאבד נפש אחת מישראל כאילו איבד עולם מלא; ואילו הצדיקים מקיימים את נפשם, והרי הם כאילו מקיימים עולם מלא (אבות דרבי נתן).

~ ש י ש י ~

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנתנו מוסיפה ללמד, מה באים סיפורי התורה להודיענו; ואגב המשנה הקודמת ממשיכה משנתנו בדברים שמספרם "עשרה".

עשרה דורות מאדם עד נח – אדם, שת, אנוש, קינן, מהללאל, ירד, חנוך, מתושלח, למך, נח; ומנתה אותם התורה, כדי להודיע כמה ארך אפים לפניו – לפני הקדוש ברוך הוא, כלומר עד כמה הוא מאריך אפו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין – ויש גורסים: היו מכעיסין לפניו. כמו שכתוב (בראשית ו, ח): "וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ", עד שהביא עליהם את מי המבול – שהמתין להם כל אותם הדורות, אולי יחזרו בתשובה; וכשלא חזרו בתשובה, הביא עליהם את המבול בימיו של נח. עשרה דורות מנח עד

וידוע לפניו, כמו שכתוב (מלאכי ג, ח): "וקרבתיו אליכם למשפט והייתי עד..." **הוא בעל דין** – התובע את החוטא לדין, והוא עתיד לדון – לעולם הבא. **ברוך הוא, שאין לפניו לא עולה, ולא שכחה, ולא משוא פנים, ולא מקח שחד** – כמו שכתוב (דברי הימים ב יט, ז): "כי אין עם ה' אלהינו עולה ומשוא פנים ומקח שוחד"; ומפרש הרמב"ם: ולא מקח שוחד – שאינו לוקח מצוה בתור שוחד, כדי להעלים עין מן העבירה, אלא נותן שכר על המצוה ועונש על העבירה, **שהכל שלו** – ואין במה לשחדו. ודע, שהכל לפי החשבון – כשם שפרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול, כך עבירות קלות כשהן מרובות עולות לחשבון גדול (ברסנורא; גמרא סוטה ח, ב). ובעל "תפארת ישראל" מפרש, שהעונש והשכר של כל מעשה הוא לפי חשבון הסיבות החיצוניות שהכריעוהו לעשיית המצוה או העבירה (ענין לעיל ג, טו – "הזכר לפי רוב המעשה") **ואל יבטיחך יצרך שהשואל בית מנוס לך** – אל תאמר בלבך שלאחר המוות אין דין ואין עונש, אלא עתיד אתה להיות נידון על מעשיך, ולהיענש על העבירות שעשית, **שעל פרחך אתה נוצר** – שהנשמה אינה רוצה לצאת מהפרגוד, מקום טהור שהנשמות גנוזות שם, ומלאך בא ומוציאה בעל כרחא (ברסנורא), **ועל פרחך אתה נולד** – בשעה שמגיע זמן העובר לצאת ממעי אמו, אינו רוצה לצאת משם, לפי שהוא צופה מסוף העולם ועד סופו, כמו שכתוב (איוב כט, ג): "בהלו נרו עלי ראשי", ומוציאין אותו בעל כורחו משם (רש"י, נידה ל, ב). **ועל פרחך אתה חי** – שיש אדם מדוכא ביסורים והוא רוצה למות, ואינו יכול, **ועל פרחך אתה מת, ועל פרחך אתה עתיד לתן דין וחשבון, לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא** – יש מפרשים: אף "שעל כרחך אתה נולד" מכל מקום לא תוכל לפטור עצמך מן הדין בטענה זו, שהרי על כרחך אתה מת. ואתה רוצה דווקא לחיות, ולכן על כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון (הגר"א). – הרמב"ם מצייץ, שהתנא מזכיר "עניינים טבעיים, שאין בחירה לאדם בהם, ושעליהם אמרו חכמינו (ברכות לג, ב): "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים"; ולא אמר (התנא): על כרחך אתה חוטא, או עובר, או מהלך, או עומד, ומה שדומה לזה – שאלו כולם עניינים שהם ברשות האדם ואין הכרח בהם".

מַעֲשֵׂיָן וּבְאֵין, עַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם וְקָבַל עָלָיו שֶׁכֶּר פֶּלֶם.

ג עֲשֶׂרָה נְסִינֹת וְנִתְּנָה אַבְרָהָם אֲבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם וְעָמַד בְּכֻלָּם, לְהוֹדִיעַ בְּמָה חֲבָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם.

ד עֲשֶׂרָה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבְרָהָם וְעֲשֶׂרָה עַל הַיָּם. עֲשֶׂר מִכּוֹת הֵבִיא הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְוִיִּים פִּירוּשׁ בִּרְטִנּוּרָא

ועד נח, ואח"כ נשטפו: וקבל עליו שכר כולם. עשה מעשים טובים כנגד מה שהיה ראוי שיעשו כולם, לפיכך ניצולו כולם בזכותו. וכמו שנצל עליו עול מצות בעוה"ז כנגד כולם כך קבל בעוה"ב שכר כנגד כולם, שכל אדם יש לו שני חלקים אחד בנן ערן ואחד בגיהנם, זכה נוטל חלקו וחלק חבריו בנן ערן, נחתייב, נוטל חלקו וחלק חבריו בגיהנם [חגיגה ט"ז ע"ב]:

ג עֲשֶׂרָה נְסִינֹת. אחד, אור כשרים, שהשליכו נמרוד לכבשן האש. שני, לך לך מארצך. שלישי, ויהי רעב. רביעי, ותוקח האשה בית פרעה. חמישי, מלחמת המלכים. שישי, מעמד בין הבתרים, שהראהו שעבוד מלכויות. שביעי, המילה. שמיני, וישלח אבימלך ויקח את שרה. תשיעי, נרש האמה הזאת ואת בנה. עשירי, העקידה:

ד עֲשֶׂרָה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבְרָהָם בְּמִצְוִיִּים. וכולם היו במצויים ולא בישראל: ועשרה על חים. אחד, ויבקעו המים. שני, שנעשה חים כמין אוהל ונכנסו ישראל לחוכו, דכתיב [חבקוק ג'] נקבת במציו ראש פריו. שלישי, שנעשה קרקעית הים יבש בלא חומר וטיט, דכתיב (שמות י"ד) ובני ישראל הלכו ביבשה. רביעי, שקרקעית הים שדרכו בו המצריים שהיו רודפים אחרי ישראל נתחלחלה ונעשה חומר וטיט, דכתיב [חבקוק ג'] חומר מים רבים. חמישי, שהמים הנקפאים בקרקע הים לא היו חתיכה אחת אלא חתיכות קטנות, כעין לבנים ואבני הבנין מסודרים זה אצל זה, דכתיב (תהלים ע"ד) אתה פוררת בעוך ים, שנעשה כעין פירורים. שישי, שנתקשו המים הנקפאים ונעשו קשים כסלעים, דכתיב (שם) שברת ראשי תנינים על המים, והמצריים אתה פוררת בעוך ים, שנעשה כעין פירורים.

משניות מבוארות – קהתי

ברצון את כל מה שצוה עליו. ויש מפרשים: חבתו של אברהם אבינו על הקב"ה, שהיה חביב לפני המקום לנסותו בנסינות ולהראות לבריות, כי ירא אלהים הוא ושלם במדותיו וראוי לו להיות מופת לדורות עולם בסבלו ובטרחו לכבוד ויצרו, כמו שכתוב (בראשית יח, יט): "כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריי ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" (המאירי).

~ שבת קודש ~

ב אור משנה ד

עֲשֶׂרָה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבְרָהָם בְּמִצְוִיִּים – שניצלו מעשר המכות שהביא הקב"ה על המצריים במצרים; והרמב"ם מוסיף בפירושו למשנתנו: "ואלו הם נסים בלא ספק. ולשון התורה בכל מכה ומכה, שהביא הקב"ה על המצריים בלבד (ולא על בני ישראל שישבו בקרבם): מלבד מכת הכנים שלא באר זה (שהיא היתה במצריים בלבד, שנאמר: "ותהי הכנם באדם ובבהמה" – שמות ז, יד – ולא פירש בה במצרים, כמו שפירש בשאר המכות), אלא שהוא ידוע שלא ענש ישראל (שאף במכה זו לא לקו ישראל). אבל היו נמצאים אצלם ולא היו מצרים אותם, וכן בארו החכמים. אבל בשאר המכות התבאר בהם הענין (מפורש בתורה): בדם – "ולא יכלו מצרים לשתות מים מן היאור" (שמות ז, כא), ומכאן שהקב"ה משיג אותם לבדם; בצפרדעים – "ובאור בביתך ובחדר משכבך... ובכה ובעמך ובכל עבדיך, יעלו הצפרדעים" (שם, כח-כט); בערוב – "והפילתי ביום ההוא את ארץ גושן... לבלתי היות שם ערוב" (שם ח, יח); בדבר – "וממקנה בני ישראל לא מת אחד" (שם ט, ו); בשחין – "כי היה השחין בחרטומים ובכל מצרים" (שם סט, יא); בברד – "רק בארץ גושן אשר שם בני ישראל, לא היה ברד" (שם סט, כו); בארבה – "ויעל הארבה על כל ארץ מצרים" (שם יד, יד); בחושך – "ולכל בני ישראל היה אור כמו בשבותם" (שם סט, כג); וכן "מכת בכורות". וְעֲשֶׂרָה עַל הַיָּם – ועשרה נסים נעשו לאבדותינו על הים, ואלה נמסרו מפי הקבלה, ואינם נזכרים בפירוש בתורה; ומפורשים הם במדרש (תנחומא בשלח) ובאבות דרבי נתן (פרק ג) בשניינים מסויימים, ואלה הם (לפי הרמב"ם): א. "ויבקעו המים" (שמות יד, כא); ב. שנעשה הים כמין אוהל, "והיתה הדרך כאילו היה נקב במים, והמים מימין ומשמאל וממעל" (רמב"ם); ג. שקרקעית הים נעשתה יבשה, כמו שכתוב (שמות יד, כט): "ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים", "ולא נשאר בקרקעיתו שום חומר וטיט כבשאר נהרות" (רמב"ם); ד. שקרקעית הים, אשר דרכו בה

אַבְרָהָם – שם, ארפכשד, שלח, עבר, פלג, רעו, שרוג, נחור, תרח, אברהם; לְהוֹדִיעַ – כלומר שהתורה מנתה אותם כדי להודיענו, בְּמָה אָרָךְ אִפִּים לְפָנֶיךָ, שֶׁכָּל הַדְּרוֹת הָיוּ מִקְעִיסִין וּבְאֵין – בנוסח אחר: הוּא מְכַוֵּנִין לְפָנֶיךָ, כמו שכתוב (יהושע כד, ב): "בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם... ויעבדו אלהים אחרים", עַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם וְקָבַל עָלָיו שֶׁכֶּר פֶּלֶם – שכר שהיה ראוי לכולם, אילו היו חוזרים בתשובה (רש"י). ויש מפרשים: עד שבא אברהם אבינו וסיגל לעצמו מעשים טובים, והדריך את כל העולם בדרך ישרה, והציל את כולם מכליון, ונתן לו הקב"ה שכר כולם. כלומר על שהחיה את כולם, לפי שאין הקב"ה חפץ במיתתן של רשעים, אלא בשובם מדרך, ואברהם הורה אותם דרך תשובה, שנאמר (בראשית יב, ה): "ואת הנפש אשר עשו בחרן", ודרשו: מלמד שאברהם היה מגייר את האנשים ושרה היתה מגיירת את הנשים (מחזור ויטרי). ובעל "תפארת ישראל" מפרש: "וקיבל עליו שכר כולם" – שכר שהיו כולם ראויין לו, דהיינו לקרבה תחת כנפי השכינה, להתגלות להם ולכרות להם ברית, וליתן לזרעם תורה, ולעשות להם נסים ונפלאות, ולהשפיע להם נבואה, שכך היתה הכוונה בתחילה מאתו יתברך, שיוכו כל בני האדם לכל הדברים היקרים הלו. ומשחטאו – נדחו כולם, ורק אברהם, והמובחר שבו, עשו, דהיינו "זרע ישראל עבדו", זכו במתנת הללו.

ב אור משנה ג

עֲשֶׂרָה נְסִינֹת וְנִתְּנָה אַבְרָהָם אֲבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם – לפי הרמב"ם הנסינות הם כלדקמן: א. "לך לך מארצך" (בראשית יב, א); ב. "ויהי רעב בארץ" (שם יב, י); ג. בהילקח שרה לבית פרעה (שם יב, טו); ד. מלחמתו עם ארבעת המלכים (שם יד, טו); ה. בקחתו את הגר לאשה לאחר שנאש מהוליד משרה (שם טז, ב); ו. המילה שנצטווה בה בימי הזקנה (שם יז, י); ז. לקיחת שרה לבית אבימלך (שם כ, ב); ח. גירוש הגר (שם כא, י); ט. הרחקת בנו ישמעאל (שם סט, יא); י. עקידת יצחק (שם כב). ויש מונים את הנסינות באופן אחר. גם בברטנורא מובאים הנסינות בשניינים. הראשון הוא, שנמרוד השליכו לתוך הכבשן; והרמב"ם לא מנה ענין אור כשרים, מאחר שלא נזכר מפורש בתורה, והוא מנה עשרה נסינות שכולם מפורשים בכתוב. וְעָמַד בְּכֻלָּם – שלא היה מהרהר אחר מידותיו של הקב"ה (רש"י); וב"תוספות יום טוב" מבואר, שהתנא קראו כאן אברהם אבינו, לפי שאנו זוכים ומקבלים טובה בזכותו, שעמד בכל נסינותיו, לְהוֹדִיעַ בְּמָה חֲבָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם – לקב"ה, שקיים

במצרים, ועשרה על הים. עשרה נסיונות נסו אבותינו את המקום פרוך הוא במדבר, שנאמר (במדבר יד, כב):
"וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֶשְׂרֵי פַעַמִּים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי".

ה עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש: לא הפילה אשה מריח בשר הקדש; ולא הסריח בשר הקדש מעולם; ולא נראה זבוב בבית המטבחים; ולא ארע קרי לכהן גדול ביום הכפורים; ולא פבו גשמים אש של

פירוש ברטנורא

נקרא תנינים. שבעי, שנגזר הים לשנים עשר גזרים כדי שיעברו כל שבת ושבת בדרך אחד לבדו, והיינו דכתיב (שם ק"ז) לגזור ים סוף לגזרים. שמיני, שקפאו המים כספיר ושהם חזוכים, כדי שיראו השבטים אלו את אלו, שעמוד האש היה מאיר להם, והיו שנאמר (שם י"ח) חשבת מים עבי שחקים, כלומר קבוצת המים היה כעבי שחקים כעצם השמים לטוהר. תשיעי, שהיו יוצאים ממנו מים מתוקים שהיו שותים אותם, והיו שנאמר נזילים. עשירי, שלאחר ששתו מהם מה שרצו, הנותרים מהם היו נקפאים ונעשים ערימות, דכתיב (שמות ט"ו) נערמו מים נצבו כמו נד נזילים: **עשר מכות הביא הקב"ה על המצריים במצרים.** דצ"ח עד"ש באח"כ: **ועשר על הים.** הן כנגד עשר נפילות שבשירת ויושע. רמה בים, ירה בים, טבעו בים סוף, תהומות יבסימו, ירדו במצולות, תרעין אויב, תהרום קמיו, יאכלמו בקש, כסמו ים, צללו כעופרת, הרי עשר נפילות. ותבלעמו ארץ אינו בחשבון הנפילות, שזו היא מכותן שזכו לקבורה: **עשר נסיונות נסו אבותינו להקב"ה במדבר.** שנים בים, אחד בירדה, שם נאמר (שם י"ד) המבלי אין קברים במצרים, ואחד בעלית, ויבואו מרתה וילוונו אחד ברפידים, וירב העם עם משה. שנים במן, לא תצאו ויצאו, איש אל יותר ממנו ויחידו. שנים בשליו, בראשון בשבת על סיד הבשר, בשליו השני והאספסוף אשר בקרב. אחד כענל. ואחד במתאוננים. ובמרגלים. והוא עשירי, שם נאמר וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי: **ה ולא אירע קרי לכהן גדול.** לפי שהיה טומאה היוצאה מגופו, היה הדבר כמנוה ומכוער יותר משאר טומאות: **ולא פבו גשמים אש עצי המערכה.**

משניות מבוארות – קהתי

ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים" (שם לב, א); ח. בתעורה: "ויהי העם כמתאוננים" (במדבר יא, א); ט. בקבוצת התאווה: "והאספסוף אשר בקרב התאוה תאווה... ויאמרו מי יאכילנו בשר" (שם טז, י). במדבר פארו. בענין המרגלים, ושם נאמר: "וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי", ואמרו חכמינו (ערכין טו, א): "מלמד שלא נחתם גזר דין על אבותינו במדבר שלא יינסו לארץ אלא על חטא לשון הרע, שנאמר: וינסו אותי זה עשר פעמים", ותיבת "זה" משמעה: על חטא זה של המרגלים נחתם גזר דינם. – בגמרא (ערכין טט), וכן באבות דרבי נתן (פרק לד), נימנים עשרת הנסיונות בשינויים קצת (ענין טט).

באור משנה ה

עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש – ואלו הם: א. **לא הפילה אשה** – מעוברת את ולדה, **מריח בשר הקדש** – של הקרבנות; שכן הלכה היא, שאשה מעוברת שהריחה ריח תבשיל, מאכילים אותה מאותו תבשיל – אפילו כשהוא משל איסור – עד שתשוב נפשה, שאם לא יאכילה, חיי האם והעובר בסכנה, ואין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש (יומא פב, א); והיה הנס בבית המקדש, שאף על פי שריח צלי ומבושל מבשר הקרבנות היה נודף שם תמיד, לא קרה מעולם מכשול ותקלה לשום אשה על ידי אותו הריח (פסו) **המאור להרמב"ם.** ב. **לא הסריח בשר הקדש מעולם** – אף על פי שקדשים קלים נאכלים לשני ימים לילה אחד, והימים בימי הקין חמים מאד, בכל זאת לא העלה הבשר ריח רע. ויש מפרשים: ולא הסריח – בהפעיל, כלומר שהבשר לא הסריח את ידי הכהנים המטפלים בו כשאר בשר חולין שידי הטבחים מסריחות הימנו (המאירי). ג. **לא נראה זבוב בבית המטבחים** – שבעזרה; ושם היו שולחנות של שיש, שהיו מדיחים עליהם את הקרביים; ואף על פי שהבשר היה מצוי שם תמיד, לא נראה שם זבוב מעולם. ד. **לא ארע קרי לכהן גדול ביום הכפורים** – לא אירע לו מקרה לילה, הפוסלו לעבודת היום, שהואיל והיה טומאה היוצאה מגופו, היה הדבר מגונה ומכוער יותר משאר טומאות, והיה זה גורם בושה לכהן הגדול. כרם טומאה אחרת, כגון טומאת שרץ וכיוצא בה, אירעה לו, ולכן היו מתקנין לו סגן, כמו שמצינו (יומא יב, א); "מעשה בכהן גדול שאירע בו פסול ומינו את יוסף בן אילם תחתיו". ה. **לא פבו גשמים אש של עצי המערכה** – אף על פי שהמזבח החיצון עמד במקום מגולה. ו. **לא נצחה הרוח את עצמוד העשן** – שהעשן מאש המערכה היה מיתמר ועולה כדקל, כעמוד ישר, ולא היתה הרוח מטה אותו; והרמב"ם כותב: "בעת ההקדש היה האויר נח". ו. **לא נמצא פסול**

המצריים, שרדפו אחרי ישראל, היתה חומר וטיט; ה. שנחלק הים לשנים עשר גזרים, כדי שיעברו כל שבת ושבת בדרך אחד לבדו, כמו שכתוב (תהלים קלו, ג): "לגזור ים-סוף לגזרים"; ו. שנקפאו המים ונתקשו כסלעים, והיו שכתוב (תהלים עד, ג): "שברת ראשי תנינים על המים", כלומר שראשי המצריים שרדפו אחריהם נשברו בהם; ו. שהמים הנקפאים לא היו חתיכה אחת אלא חתיכות חתיכות כעין אבני בנין מסודרות זו אצל זו, כמו שכתוב (שם עד, ג): "אתה פוררת בעוז ים", והיה זה לישראל לגוי ולתפארת (יתוספות יום טוב); ז. שקפאו המים כזוכים או כשהם, כדי שיראו השבטים אלו את אלו; ח. שהיו נזילים מים מתוקים לשתיה; י. שלאחר ששתו מהמים המתוקים די צרכם, היו המים נקפאים מיד קודם שהגיעו לארץ ונעשו ערימות, שנאמר (שמות טו, ח): "נערמו מים, נצבו כמו נד נזילים". **עשר מכות הביא הקדוש ברוך הוא על המצריים במצרים** – דם, צפרדע, כנים, ערוב, דבר, שחין, ברד, ארבה, חושך, מכת בכורות; ו. **ועשרה נסים נעשו להם** – הרמב"ם כותב: "מצאנו בקבלה, שהמצריים – באו עליהם מכות על הים יותר ממכות מצרים, אבל כולם היו מעשרת המינים ההם אשר ירדו במצרים ונחלקו למינים רבים על הים". ברם, רש"י מפרש על פי מכילתא בשלח: ונעשרה על הים – כמנין לשונות מפתח שבשירת הים: א. "רמה בים"; ב. "ירה בים"; ג. "טבעו בים סוף"; ד. "תהומות יבסימו"; ה. "ירדו במצולות"; ו. "תרעין אויב"; ז. "תהרום קמיו"; ח. "יאכלמו בקש"; ט. "כסמו ים"; י. "צללו כעופרת". אבל הפסוק "נטי ימניך תבלעמו ארץ" אינו בחשבון הלשונות הללו, שזו היא טובתם, שניתנו לקבורה בשכר שעלו עם יוסף לקבור את יעקב. – ב"תוספות יום טוב" מבואר (בשם מדרש שמואל): "לפי שהמכות באו במשפט ובדין על המצריים, לכך ייחדם התנא להקב"ה שהוא דיין אמת ("עשר מכות הביא הקב"ה על המצריים"); אבל בנסים שנעשו לאבותינו לא ייחדם להקב"ה, לפי שלא היה שורת הדין נותן, שיהיו ראויים לנס, כי היו גם כן עובדי עבודה זרה". **עשרה נסיונות נסו אבותינו את המקום פרוך הוא במדבר, שנאמר: "וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי"** – ואלו הם: א. על ים סוף. שאמרו: "המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר" (שמות יד, יא); ב. במרה: "וילוונו העם על משה לאמר מה נשתה" (שם טו, כד); ג. במדבר סיני: "מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים בשבתנו על סיד הבשר" (שם טז, ג). ד. במן: "ולא שמעו אל משה ויחידו אנשים ממנו עד בוקר" (שם טז, כ). ה. במן: "ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט" (שם טז, כז). ו. ברפידים: "וירב העם עם משה ויאמרו תנו לנו מים ונשתה" (שם יז, ב); ז. בחורב. במעשה העגל: "ויקהל העם על אהרן

עַצִּי הַמַּעֲרֵכָה; וְלֹא נִצַּחַת הָרוּחַ אֶת עַמּוּד הָעֵשֶׁן; וְלֹא נִמְצָא פְסוּל בְּעֶמְרֵי וּבִשְׂתֵי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים; עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים רִוְחִים; וְלֹא הִזִּיק נֶחֱשׁ וְעֶקְרֵב בִּירוּשָׁלַם מְעוֹלָם; וְלֹא אָמַר אָדָם לַחֲבֵרוֹ: צֵר לִי הַמָּקוֹם שְׂאֵלִין בִּירוּשָׁלַם.

פירוש ברטנורא

ואע"פ שהמזבח במקום מגולה היה: ולא נצחה הרוח את עמוד העשן. שלא יהא מתמר ועולה: ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים. שאם היה נמצא בהם פסול קודם מצותן לא היה אפשר להקריב אחרים תחתם. שהעומר נקצר בלילה ולא היו מרבים לקצור. ושתי הלחם נאפים מערב יום טוב ואין אפייתן דוחה יו"ט. וכן לחם הפנים נאפה מערב שבת: צפופים. לשון צף על פני המים. מרוב הקהל היו נדחקים איש באחיו עד שהיו רגליהם נטולות מן הארץ ועומדים באויר: ומשתחווים רוחים. בשעת השתחווה נעשה להם גם ומשתחווים ברוח כל אחד רחוק מחברו ארבע אמות, כדי שלא ישמע את חברו כשהוא מתודה ומזכיר עונותיו: צר לי המקום שאלין בירושלים. גרסינן. לפי שהיה המקום מוזמן להם פרנסתן ולא היוצרך אחד מהם לצאת משם ולומר פרנסתי [דחוקה] ואיני יכול לדור בירושלים. ויש ספרים שכתוב בהן כשאלין. ועל העולים לרגל נאמר, שלא היה אחד מהם מיצר כשהיה לן בירושלים מחמת דוחק המקום. כמו צר לי המקום גשה לי ואשבה (ישעיה מ"ט):

משניות מבוארות – קהתי

אמות בין כל אחד ואחד, שלא יהא אחד שומע וידויו של חברו ויתבייש (ויקרא רבה י). ט. וְלֹא הִזִּיק נֶחֱשׁ וְעֶקְרֵב בִּירוּשָׁלַם מְעוֹלָם – אף על פי שהיו מצויים שם הרבה (המאירי). י. וְלֹא אָמַר אָדָם לַחֲבֵרוֹ: צֵר לִי הַמָּקוֹם שְׂאֵלִין בִּירוּשָׁלַם – "כלומר, דחוקה לי השעה בכאן ואיני יכול להתפרנס, אלך ואדור חוץ לירושלים – לפי שכל הדרים בתוכה, היה הקב"ה מפרנס עד שלא נצרך אחד מהם לחברו ולצאת משם להיות מטולטל" (רש"י). ויש מפרשים, שכוונת הדברים לעולי הרגל, שכולם מצאו בה מקום אכסניה, ולא היה אחד מהם מיצר, כשהיה לן בירושלים, מפני דוחק המקום (ברטנורא; רבנו יונה). ויש מדייקים: "לא היה צר המקום" לא נאמר, אלא "לא אמר אדם לחברו: צר לי המקום" – שאף שהיה המקום צר, לא הרגיש שום אדם שצר לו, כי גדולה היתה חיבתו לירושלים ולמקדש ה', ואף היתה שם אהבה ואחוה בין איש לחברו ("לקוטי בתר לקוטי" בשם חתם סופר). – במדרש שמואל מבואר, שלכאורה רוב הדברים האמורים במשנתנו הם צרכי גבוה, ולמה נאמר בה "עשרה נסים נעשו לאבותינו"? אלא כל הנסים הללו נעשו למען אבותינו, כדי שיראו ויקחו מוסר, שכל נס בא לרמוז על כוחה של הקדושה, ועל התנהגותו של הקדוש ברוך הוא כלפי עושי רצונו.

בְּעֶמְרֵי – הבא מן השעורים, וזמן הקרבתו הוא ביום ט"ז בניסן, והוא בא להתיר את התבואה החדשה לאכילה; ואילו היה נמצא בו פסול, אי אפשר היה להביא עומר אחר תחתיו, לפי שהיו קוצרים אותו בליל ט"ז ולא היו מרבים לקצור אלא כדי הצורך להקרבה, הלכך אילו היה נפסל, שוב אין לו תשלומים; ובשתי הלחם – שהובאו מן החיטה החדשה בחג השבועות, כדי להתיר את החיטה החדשה למזבח, להקריב ממנה מנחת; וכיון שאין אפייתן דוחה שבת ויום טוב היו צריכים לאפותן בערב יום טוב, ולכן אילו אירע בהן פסול, שוב לא היו מקריבים אותן, הואיל וזמנם קבוע, ואין להן תשלומים; ובְּלֶחֶם הַפָּנִים – שהיו אופים אותו בערב שבת, ועורכים אותו על השולחן למחרתו בשבת, והיה מונח עליו עד השבת הבאה ומתחלק לכהנים; ואילו היה נמצא בו פסול, היה השולחן נשאר בלא לחם; ואמנם היה נס, שלא נמצא פסול בכל אלו. ו. עוֹמְדִים צְפוּפִים – כשהיו ישראל עולים לרגל היתה צפיפות רבה בעזרה; וב"ברטנורא" מבואר: "צפופים" מלשון "צף על פני המים"; מרוב הקהל היו נדחקים איש באחיו, עד שהיו רגליהם נטולות מן הארץ ועומדים באויר", ומִשְׁתַּחֲוִים רִוְחִים – ואף על פי כן נעשה להם נס בשעת ההשתחוויה, שהיו משתחווים ברווחה, עד שהיה רווח של ארבע

בביאת המשיח תתגלה מעלת הפשיטות והתמימות שיש
בעבודתם של אנשים פשוטים שמתפללים ואומרים תהלים
בתמימות
היום יום כד אייר

קודם ציווי "הוכח תוכיח", כתיב "לא תשנא את אחיך", כי זהו
תנאי מוקדם להוכחה
היום יום כו אייר

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

כפניות. מין תמרים רעים: קול של מיני זמר או קול ערב של אשה:

דף נז עמוד ב. כיון שהגמרא הזכירה לעיל מנין שלשה לענין חלומות, מביאה הגמרא מניינים נוספים הנוגעים לדברים אחרים: [הגמרא מביאה כמה שמועות אודות מניינים שונים, ותיבות חגו"ת, חגו"ת, מעי"ן, משיב"ן, ומרחיב"ן, הן סימן לשמועות אלו].

שְׁלֹשָׁה דברים נִכְנָסִין לַגּוֹף, וְאֵין הַגּוֹף נִהְנֶה מֵהֶן. ואלו הם, גִּידֵי דְנִיּוֹת [דובדבנים], וְכַפְּנִיּוֹת [מין תמרים רעים, שלעולם אינן מבשילות כל צרכן], וּפְגִי תַמְרָה [תמרים שעדיין לא הבשילו כל צרכן].

שְׁלֹשָׁה דברים אֵין נִכְנָסִין לַגּוֹף, וְהַגּוֹף נִהְנֶה מֵהֶן. וְאֵלוֹ הֵן, רְחִיצָה, וְסִיכָה, וְתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה. **שְׁלֹשָׁה דברים הם מְעִין הָעוֹלָם הַבָּא, לְפִי שֶׁהֵנָּתֶם מְרוּבָה. וְאֵלוֹ הֵן, שִׁבְתָּ, שְׁטַעַם הַתְּבַשִּׁיל מְשׁוּבַח בֵּה בִּיטוּר, שְׁמֵשׁ זִוְרָחָה, וְתַשְׁמִישׁ.** מבררת הגמרא: **תַּשְׁמִישׁ דְּמָא** – באיזה תשמיש מדובר, **אֵילִימָא** – אם נאמר שמדובר בַּתַּשְׁמִישׁ הַמָּטָה, הָא מִכְחַשׁ כְּחִישׁ – הרי תשמיש המטה מכחיש כוחו של אדם, ואינו מעין עולם הבא. מבארת הגמרא: **אֵלָא** מדובר בַּתַּשְׁמִישׁ נִכְבִּים, כלומר אדם שנפנה לנִכְבִּיו.

שְׁלֹשָׁה דברים מְשִׁיבִין דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם – אם הוא שרוי בדאגה וביגון, הם מסירים הדאגה ממנו ומשיבים דעתו, **וְאֵלוֹ הֵן, קוֹל [מיני זמר, או קול ערב של אשה], וּמְרָאָה נְעִים, וְרִיחַ עֵרֶב.**

שְׁלֹשָׁה דברים מְרַחֲבִין דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם – שאף שכבר יש לו נחת רוח, מרחיבים דעתו יותר, **וְאֵלוֹ הֵן, דִּירָה נְאֻה, וְאִשָּׁה נְאֻה, וְכֵלִים נְאֻים.**

[הגמרא מביאה כמה שמועות אודות מניינים שונים, ותיבות חמ"ש"ה, וְשִׁשְׁר"ה, הן סימן לשמועות אלו]. **חֲמִשָּׁה דברים יש בהם חלק אֶחָד מְשֻׁשִׁים** מדבר אחר, **וְאֵלוֹ הֵן, אֵשׁ, דְּבֶשׁ, וְשִׁבְתָּ, וְשִׁנְיָה, וְחִלּוּם.** מבארת הגמרא: **אֵשׁ,** היא אֶחָד מְשֻׁשִׁים לְגִיהֶנָּם. **דְּבֶשׁ,** טעמו הוא אֶחָד מְשֻׁשִׁים לְמֶן שאכלו בני ישראל במדבר. **שִׁבְתָּ,** היא אֶחָד מְשֻׁשִׁים לְעוֹלָם הַבָּא. **שִׁנְיָה,** היא אֶחָד מְשֻׁשִׁים לְמִיתָה. **חִלּוּם,** הוא אֶחָד מְשֻׁשִׁים לְנִבְאוּתָהּ. **שִׁשָּׁה דְּבָרִים הם סימן יָפָה לַחֲוֻלָּה. וְאֵלוֹ הֵן, עֲפוּשָׁה, זִיעָה, שְׁלִשׁוּל, קָרִי, וְשִׁנְיָה וְחִלּוּם.** מבארת הגמרא שיש לדברים אלו רמז בפסוקים: **עֲפוּשׁ** הוא סימן יפה לחולה, **דְּבָתִּיב** (איוב מא י) אודות הליותו, **עֲמִישְׁתּוֹ תִּתְּחַל אֹר,** והיינו שבכל עיטוש שמתעטש, זורח אור. הרי שעיתוש הוא דבר טוב, ומכאן רמז שעיתוש יפה לחולה. **זִיעָה** היא סימן יפה לחולה, **דְּבָתִּיב** (בראשית ג יט) בקללת אדם הראשון לאחר שחטא ואכל מעץ הדעת, **בְּזַעַת אִפְיָךְ תֹּאכַל לֶחֶם,** הרי שזיעה מביאה לאכילת לחם, ולכן היא סימן יפה לחולה. **שְׁלִשׁוּל** הוא סימן יפה לחולה, **דְּבָתִּיב** (ישעיה נא יד) **מִחֵר צִעָה לְהַפְתָּח וְלֹא יָמוּת לְשַׁחַת.** קָרִי הוא סימן יפה לחולה, **דְּבָתִּיב** (ישעיה נג י) **יִרְאָה וְרַע יִאֲרִיךְ יָמִים,** ומכאן רמז שראיית זרע [קרי] היא סימן טוב, שמביאה לאריכות ימים. **שִׁנְיָה** היא סימן יפה לחולה, **דְּבָתִּיב** (איוב ג יג) **יִשְׁנֵנִי אֲזִי נִנּוּחַ לִי.** חִלּוּם הוא סימן יפה לחולה, **דְּבָתִּיב** (ישעיה לח טז), כאשר חזקתו נרפא מחוליו, התפלל להקדוש ברוך הוא ואמר, **וְתַחֲלִימֵנִי וְתַחֲנִינִי,** וביקש בזה שבשנים אלו שהוסיף לו הקדוש ברוך הוא, יחלימהו ויחיהו, ומכאן רמז שחלום הוא סימן יפה לחולה.

שִׁשָּׁה דְּבָרִים מְרַפְּאִין אֶת הַחֲוֻלָּה מִחֲלָיו, וּרְפּוּאוֹתָיו רְפּוּאוּתָהּ. וְאֵלוֹ הֵן, כְּרוּב, וְתַרְדֵּין, וְסִיסִין [מין נענע] יְבִשִּׁין, וְקִיכָה, וְחֶרֶת [רחם של בהמה], וְיִתְרָת הַכֶּבֶד [סרעפת] של בהמה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵף דָּגִים קִטְנִים מְרַפְּאִים אֶת הַחֲוֻלָּה וּרְפּוּאוֹתָם רְפּוּאוּתָהּ, וְלֹא עוֹד, אֲלָא שְׂדֵנִים קִטְנִים מְפָרִין [מועילים לפריה ורביה] וּמְכַרִּין [מבריאם] אֶת כָּל גּוֹפוֹ שֶׁל אָדָם.

יִשְׁבַּע הַשְּׁלֹחָנִי שֶׁנֶּתַן לוֹ אֶת הַמַּעוֹת, וַיִּפְטֹר. רַבִּי יְהוֹדָה חוֹלֵק עַל
הַאֹפֶן הָרָאשׁוֹן וְאֹמֵר, אֵין דָּרָךְ שְׁלֹחָנִי לִיתָן אִימָר - מִטְּבַע קִטְנָה
עַד שִׁיפּוֹל אֶת הַדִּירָה, וְכִיּוֹן שֶׁנֶּתַן הַשְּׁלֹחָנִי אֶת הַמַּעוֹת לְבַעַל הַבֵּית,
מִסְתַּבֵּר שֶׁכֹּכֵר קִיבֵל מִבַּעַל הַבֵּית אֶת הַדִּירָה, וְנִפְטֹר בַּעַל הַבֵּית
לֵאלּא שְׁבוּעָה.

בְּתַחֲלִילָה הַבֵּיאָה הַמִּשְׁנָה אֹפְנִים שְׁבָהּ מַעֲיָקָר הַדִּין לֹא הִיתָה
לְתוֹבָע זְכוּת לִיטוֹל כָּלֵל, אֲלָא שְׁחַכְמִים תִּיקְנוּ שִׁישְׁבַּע וַיִּטּוֹל, עֵתָה
מִבֵּיאָה מִשְׁנֵתִינוּ אֹפְנִים שְׁבָהּ מַעֲיָקָר הַדִּין הִיא הַתּוֹבַע נוֹטֵל
לֵאלּא שְׁבוּעָה, וְאֵף עַל פִּי כֵן תִּיקְנוּ חֲכָמִים שִׁישְׁבַּע תַּחֲלִילָה: כָּשֶׁם
שֶׁאִמְרוּ חֲכָמִים (כְּתוּבָה פ"ו) שֶׁאִשָּׁה הַפְּגֻמָּת בְּתוֹכָתָה - שְׁמוּדָה
שֶׁשֹּׁטֵר כְּתוּבָתָה פְּרוּעָה בְּמִקְצָה, וְהִבְעֵל אֶו יוֹרְשִׁיו טוֹעֲנִים שֶׁהִכֵּל
פְּרוּעָה, לֹא תִפְרַע - לֹא תִגְבֶּה אֱלָא בְּשִׁבְעָה, כִּיּוֹן שֶׁאֵף לְדַבְרִיָּה אֵין
הַשֹּׁטֵר מוֹכִיחַ שְׁאֵין הַכְּתוּבָה פְּרוּעָה, שְׁהִיא הִיא עֲצֻמָּה מוּדָה
שֶׁחֲלָקָה פְּרוּעָה, וְכֵן אִם עַד אֶחָד מְעִידָה שְׁהִיא - הַכְּתוּבָה פְּרוּעָה,
לֹא תִפְרַע אֱלָא בְּשִׁבְעָה, וְכֵן אִשָּׁה הַבֵּאָה לְגִבּוֹת כְּתוּבָתָה מְנַכְסִים
מִשְׁוֹנְקִידִים - נִכְסִים שֶׁהִשְׁתַּעֲבְדוּ לְכְּתוּבָתָהּ וּמְכָרָם הִבְעֵל, וּמְנַכְסֵי
יְתוּמִים - אֶו מְנַכְסֵי יְתוּמִים, לֹא תִפְרַע אֱלָא בְּשִׁבְעָה שְׁאֵין
כְּתוּבָתָה פְּרוּעָה, וְכֵן אִמְרוּ שֶׁאִשָּׁה הַנִּפְרָעָת שְׁלֹא בְּפִיּוֹ - שֶׁלֹּא
בְּפִי הִבְעֵל, כִּגוֹן שֶׁהִלֵּךְ לְמִדְיַת הַיָּם, וְשֶׁלֹּא גֵט לֹאשְׁתּוֹ, לֹא תִפְרַע
אֱלָא בְּשִׁבְעָה, וְכֵן - כָּשֶׁם שֶׁחִיבּוּ חֲכָמִים שְׁבוּעָה בְּכָל הָאֹפְנִים
שֶׁהוּבָאוּ לְעִיל, כִּךְ תִּיקְנוּ חֲכָמִים שֶׁהִיְתוּמִים הַבָּאִים לְגִבּוֹת אֶת חוּב
אֲבִיהֶם לֹא יִפְרְעוּ אֱלָא בְּשִׁבְעָה, וְאֵף שְׁאֵינָם יוֹרְעִים בְּבִירוֹר שְׁאֵין
חוּב אֲבִיהֶם פְּרוּעָה, עֲלִימָם לְהִישְׁבַּע שְׁבוּעָה שְׁלֹא מְפָקְדוּ אֶמָּר
שֶׁלֹּא צִיּוֹה לֵנו אֲבָא בִשְׁעַת מִיתָתוֹ שֶׁכֹּכֵר גְּבָה חוּב זֶה, וְלֹא אֶמָּר
לֵנו אֶמָּר קוֹדֵם לְכֵן שֶׁהִשְׁטֵר פְּרוּעָה, וְשֶׁלֹּא מִצִּינוּ בֵּין שְׁמֻרְתּוֹי שֶׁל
אֶמָּר שׁוֹבֵר שְׁכְּתוּבָה בִּו שֶׁשֹּׁטֵר חוּב זֶה פְּרוּעָה.

רַבִּי יוֹהָנָן בֶּן בְּרוּקָה אֹמֵר, אִפְּשִׁילוּ אִם נוֹלֵד הֵבֵן שֶׁל הַמְלוּה לְאַחֵר
מִיתָת הָאָב, אֵין אִנּוּ אֹמְרִים שְׁאֵינָו צָרִיק לְהִישְׁבַּע שְׁהִיא בּוֹדָא
לֹא פָקְדוּ אֲבִיו אִם הַחוּב פְּרוּעָה, אֲלָא הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל - חֵיב
לְהִישְׁבַּע שֶׁלֹּא מִצָּא שׁוֹבֵר בֵּין שְׁטוּרְתּוֹי שֶׁל אֲבִיו, וְרַק אֶו יִכּוֹל
לְגַבּוֹת.

אֶמָּר רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, אִם יֵשׁ עֲרִים שֶׁאִמְרָה הָאָב בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ
שֹׁטֵר זֶה אֵינוֹ פְּרוּעָה הוּא, נוֹטֵל הַיּוֹרֵשׁ שֶׁל הַמְלוּה שְׁלֹא בְּשִׁבְעָה.
הַמִּשְׁנָה מְפֹרֶשֶׁת עוֹד מִקְרִים שְׁבָהּם תִּיקְנוּ חֲכָמִים שְׁבוּעָה: וְאֵלוּ
נִשְׁבָּעִין שְׁלֹא בְּמִשְׁנָה, הַשּׁוֹתֵפִין, וְהָאֲרִיסִין - הַמַּעֲבָדִים שְׁדוֹת
אַחֲרִים, עַל מִנְתַּל הַתַּחֲלָק עִם הַבְּעִלִּים בְּתוּבָה, וְהָאֲפִסְרוּפִין -
אֲפִסְרוּפִים שֶׁנִּשְׁאָרִים וְנוֹתְנִים בְּמִמּוֹן בַּעַל הַבֵּית. וְהָאִשָּׁה
הַנִּשְׁאָרָה וְהַנּוֹתְנָת בְּתוֹךְ הַבֵּית - שְׁמִינָה אוֹתָהּ בַּעֲלָה לְעִסְק
בְּמִמּוֹנָה. וְכֵן הַבֵּית - אֶחָד מֵהָאֲחִים הַעוֹסֵק בְּנִכְסֵי כָל הָאֲחִים.
מִבֵּאֶרֶת הַמִּשְׁנָה: אֶמָּר לֹא אֶחָד מֵהַנִּתְבָּעִים, כִּגוֹן שׁוֹתֵף אֶו אֲרִיס
וְכדוּמָה, מָה אִתָּה מוֹעֲנִינִי, הַשִּׁיב לוֹ הַתּוֹבַע, רְצוּנִי שֶׁתִּשְׁבַּע לִי
שֶׁלֹּא נִטְלָה מִמֶּנִּי מִמּוֹן שֶׁלֹּא כִדִּין, חֵיב לְהִשְׁבַּע.

דִּין נוֹסֵף בַּעֲנֵן זֶה: אִם כֹּכֵר הִלְקִין הַשּׁוֹתֵפִין וְהָאֲרִיסִין בְּמִמּוֹן וְכָל
אֶחָד לָקַח אֶת חֲלָקוֹ, וּבֹאֲתָה שְׁעָה לֹא נִשְׁבַּע, אֵין כָּוֵל לְהִשְׁבָּעִין
- אֶת שׁוֹתֵפוֹ אֶו אֶת אֲרִיסוֹ. אִמְנָם אִם נִתְּלָל לִי שְׁבוּעָה מִמִּקּוֹם
אַחֵר - נִתְחַיֵּב לוֹ לְאַחֵר מִכֵּן שְׁבוּעָה מִחֲמַת עֵסֶק אַחֵר שֶׁהִיא
בִּינֵיהֶם, מְנַלְלִין עָלָיו אֶת הַכָּל - יִכּוֹל לְהִשְׁבָּעוֹ גַּם עַל טַעֲנַת שְׁמָא
שִׁישׁ לוֹ עָלָיו מִחֲמַת הַשּׁוֹתֵפוֹת אֶו הָאֲרִיסוֹת.

דִּין נוֹסֵף הַנוֹגֵעַ לְעִנְיָנִי שְׁבוּעָה: וְהַשְּׁבִיעִית מִשְׁמַטָּה אֶת הַשְּׁבִיעָה,
כְּלֹמֶר, כָּשֶׁם שֶׁהַשְּׁבִיעִית מִשְׁמַטָּה אֶת הַמְלוּה כִּךְ הִיא מִשְׁמַטָּה אֶת
חֵיב הַשְּׁבוּעָה שְׁבָא מִחֲמַת הַמְלוּה כִּגוֹן מִי שֶׁלֹּה מִחֲבִירוֹ בְּלֹא
שֹׁטֵר, וְכִשְׁבָא הַמְלוּה לְגִבּוֹת מִמּוֹן טוֹעֵן שֶׁכֹּכֵר פְּרַע מִקְצָה,
וְהַתְּחִיב הַמְלוּה לְהִישְׁבַּע שְׁבוּעַת מוּדָה בְּמִקְצָה כִּדִּי לְהִפְטֹר
מֵהַסְכּוֹם שֶׁכּוֹרֵב בּוֹ, וְקוֹדֵם שֶׁנִּשְׁבַּע עֲבָרָה שְׁמִיטָה, נִפְטֹר
מֵהַשְּׁבִיעָה, שֶׁהַשְּׁמִיטָה שְׁמִטָּה אֶת חוּב הַשְּׁבוּעָה, כָּשֶׁם שֶׁמִּשְׁמַטָּה
אֶת עֵינָהּ הַחוּב.

אַחַת שְׁבוּעַת הָעֵדוּת - בֵּין שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבוּעַת הָעֵדוּת לְשָׁקֵר, וְהִינּוּ
שֶׁתְּבַעוּהוּ שִׁיעִיד עֵדוֹת הַיְדוּעָה לוֹ, וְנִשְׁבַּע לְשָׁקֵר שְׁאֵינָו יוֹדַע
אוֹתָהּ, וְאַחַת שְׁבוּעַת הַפְּקֻדוֹן, שֶׁתְּבַעוּהוּ שִׁישִׁיב פְּקֻדוֹן שְׁבִידוֹ,
וְנִשְׁבַּע לְשָׁקֵר שְׁאֵינָו בִּידָה, נַעֲשֶׂה חֲשׁוֹד בְּכֵךְ לְהִשְׁבַּע לְשָׁקֵר,
וְאִפְּשִׁי אִם נִשְׁבַּע לְשָׁקֵר שְׁבוּעַת שְׁאֵו - שְׁבוּעָה לְבַטְלָה, וְאֵף
שֶׁבְּשִׁבְעוֹהּ זֶה הוּא חוֹטֵא רַק כְּלָפִי הַקְּבִיָּה וְלֹא כְּלָפִי הַבְּרִיּוֹת, מִכֵּל
מִקּוֹם אִנּוּ חוֹשְׁדִים בּוֹ שִׁישְׁבַּע לְשָׁקֵר גַּם כִּדִּי לְהַפְסִיד מִמּוֹן
אֲחֵרִים. וְכֵן אִם הָיָה אֶחָד מִהֵן - מֵהַחֵיבִים שְׁבוּעָה מִשְׁחָק בְּקוֹפֵיָא,
שֶׁמִּשְׁחָק עִם חֲבִירוֹ עַל דַּעַת כֵּן שֶׁהִנְצִחַ יִטּוֹל אֶת מִמּוֹן חֲבִירוֹ,
וְכִיּוֹן שְׁאֵין חֲבִירוֹ נוֹתֵן אֶת הַמַּעוֹת מִרְצוֹנוֹ הִרִי הוּא כִּגוֹל וְפִסּוֹל
מִדְּרַבָּנָן, וּמִלְּוֵה בְּרִבִּית - אֶו מְלוּה בְּרִיבִית, וּמִפְּרִיחֵי יוֹנִים לְשֵׁם
תַּחֲרוֹת, וּפְחִירֵי שְׁבִיעִית - הַסּוֹחֲרִים בְּאִיסוּר בְּפִירוֹת הַקְּדוּשִׁים
בְּקִדּוּשַׁת שְׁבִיעִית, שֶׁכֵּל אֶלוּ עוֹבְרִים אִיסוּרִים מִשּׁוּם חִימוּד מִמּוֹן,
וְחוֹשְׁדִים לְהִשְׁבַּע לְשָׁקֵר מִחֲמַת כֵּן, וּבְכָל אֶלוּ תִיקְנוּ חֲכָמִים שְׁאֵם
הַתְּחִיב הַחֲשׁוֹד שְׁבוּעָה לֹא יִשְׁבַּע בַּעֲצָמָה, אֲלָא שְׁבָנְגִידוֹ - הַתּוֹבַע,
נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל.

דִּין נוֹסֵף: אִם הָיָה שְׁנֵינִי - שְׁנֵי בַעֲלֵי הַדִּין הַשְּׁדוּדִין, חֲדָה הַשְּׁבוּעָה
לְמִקּוֹמָה, דְּבָרִי רַבִּי יוֹסִי. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, וְהִלּוּק, וְיִשְׁלֵם הַנִּתְבַּע
לְתוֹבַע רַק מִחֲצִית מִתְּבִיעָתוֹ.
וְהַחֲנוּנִי עַל פְּנִיכָס' בִּיצָה, לֹא - אֵין הַכּוֹנוּנָה שְׁאִמְרָה לוֹ הַחֲנוּנִי לְבַעַל
הַבֵּית כְּתוּבָה עַל פְּנִיכָסִי שְׁאִתָּה חֵיב לִי מֵאֵתִים זוֹ, וְיִשְׁבַּע הַחֲנוּנִי
וַיִּטּוֹל, שֶׁבֹאֲפוֹן זֶה וְדָאִי לֹא אִמְרִינוּהוּ חֲכָמִים אֲפִילוּ שְׁבוּעָה,
אֱלָא מְדוּבָר שֶׁבַע הַבֵּית אֹמֵר לוֹ לְחֲנוּנִי תֵן לִבִּנִי סָאֲתִים חֲמִין,
כְּלֹמֶר, שֶׁלֹּחַ לִי עַל יְדֵי בְנִי, וְאִשְׁלֵם לָךְ לְאַחֵר זִמָּן, אֶו שֶׁאִמְרָה לוֹ
תֵן לְפִשְׁעִלִי בְּסֻלַּע מַעוֹת - תֵּן לָהֶם שׁוּי סֻלַּע שְׁמִינִי לָהֶם,
בְּמִטְבַּעוֹת קִטְנוֹת שֶׁל מַעֲוָה, וְאִנִּי אִשְׁלֵם לָךְ, הוּא - הַחֲנוּנִי אֹמֵר,
נִתְּנִי לְפוֹעֵלִים מַעוֹת, וְתוֹבַע אֶת בַּעַל הַבֵּית, וְהֵן - וְהַפּוֹעֵלִים
אֹמְרִים לֹא נִתְּלָנוּ, וְתוֹבַעִים מִבַּעַל הַבֵּית אֶת שְׁכָרָם, הוּא - הַחֲנוּנִי
נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל מִבַּעַל הַבֵּית, וְאֵף הֵן - הַפּוֹעֵלִים נִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין שְׁכָרָם
מִבַּעַל הַבֵּית.

מִבֵּיאָה הַמִּשְׁנָה דַּעַת חוֹלְקָתָהּ: אֶמָּר בֶּן גַּם, בִּיצָה אֶלוּ וְאֶלוּ בָּאֵין לְיָדֵי
שְׁבוּעַת שְׁאֵו - כִּיצַד נֹאמַר שְׁשִׁנְהִים יִשְׁבַּע, כְּשֶׁכְּרוֹר שֶׁאֶחָד מֵהֶם
יִשְׁבַּע לְשָׁקֵר, אֱלָא כִךְ הוּא הַדִּין, הוּא - הַחֲנוּנִי נוֹטֵל שְׁלֹא בְּשִׁבְעָה,
וְהֵן נוֹטְלִין שְׁלֹא בְּשִׁבְעָה.

הַמִּשְׁנָה מִבֵּיאָה דִּין נוֹסֵף, שֶׁגַם הוּא עוֹסֵק בְּחֲנוּנִי וְבַעַל הַבֵּית: אֶמָּר
בַּעַל הַבֵּית לְחֲנוּנִי, תֵּן לִי בְּדִירָה פִּירוֹת - פִּירוֹת בְּשׁוּי דִּירָה, וְנִתֵּן לוֹ
הַחֲנוּנִי אֶת הַפִּירוֹת, וְאֶמָּר לוֹ לְבַעַל הַבֵּית תֵּן לִי אֶת אוֹתוֹ דִּירָה, אֶמָּר
לוֹ בַּעַל הַבֵּית, כֹּכֵר נִתְּנִי לָךְ, וְנִתְּנִי בְּאִנְפִּילִי - אֶרְנָן שֶׁלֹּךְ, יִשְׁבַּע
בְּעַל הַבֵּית שֶׁנִּתֵּן לוֹ אֶת הַדִּירָה, וַיִּפְטֹר. אֲבָל אִם אֶמָּר לוֹ בַּעַל הַבֵּית
לְחֲנוּנִי תֵן לִי אֶת הַפִּירוֹת שֶׁנִּתְּנִי מִמֶּךָ וְשִׁילַמְתִּי עֲלֵיהֶם, אֶמָּר לוֹ
הַחֲנוּנִי, כֹּכֵר נִתְּנִים לָךְ, וְהוֹלְכֵתִים לְתוֹךְ בֵּיתִךְ, יִשְׁבַּע חֲנוּנִי שֶׁנֶּתַן לוֹ
אֶת הַפִּירוֹת וַיִּפְטֹר.

רַבִּי יְהוֹדָה חוֹלֵק עַל הָאֹפֶן הָרָאשׁוֹן וְאֹמֵר, כָּל שֶׁהַפִּירוֹת בִּידָה,
וְהִינּוּ בַעַל הַבֵּית שֶׁקִּיבֵל אֶת הַפִּירוֹת מֵהַחֲנוּנִי, יָדוּ עַל הַעֲלִיּוֹה,
וְנוֹטֵל לֵאלּא שְׁבוּעָה. וְטַעֲמוֹ, מִשּׁוּם שְׁאֵין דֶּרֶךְ הַחֲנוּנִי הַמוֹכֵר שֶׁלֹּא
בַּהֲקֵנָה לִיתֵן אֶת הַפִּירוֹת קוֹדֵם שֶׁמִּקְבֵּל אֶת הַתְּשׁוּלָם, וְכִיּוֹן
שֶׁהַפִּירוֹת נִמְצָאִים בִּידָה בַּעַל הַבֵּית, מִסְתַּבְּרִים דְּבִירוֹ שֶׁכֹּכֵר נִתֵן
לְחֲנוּנִי אֶת הַדִּירָה.

הַמִּשְׁנָה מִבֵּיאָה דִּין דוּמָה, שֶׁאֵף בּוֹ נִחְלָקוּ חֲכָמִים וְרַבִּי יְהוֹדָה: אֶמָּר
בַּעַל הַבֵּית לְשֹׁלְחָנִי - אָדָם הַפּוֹרֵט מַעוֹת, תֵּן לִי בְּדִירָה מַעוֹת - תֵּן
לִי פְרוּטוֹת נְחוֹשֶׁת בְּשׁוּי דִּירָה, וְאֵת לָךְ דִּירָה, וְנִתֵּן לוֹ הַשְּׁלֹחָנִי אֶת
הַמַּעוֹת, וְאֶמָּר לוֹ לְבַעַל הַבֵּית, תֵּן לִי אֶת הַדִּירָה, אֶמָּר לוֹ בַּעַל הַבֵּית
נִתְּנִי לָךְ, וְנִתְּנִי בְּאִנְפִּילִי - אֶרְנָן, יִשְׁבַּע בְּעַל הַבֵּית שֶׁנֶּתַן לוֹ אֶת
הַדִּירָה, וַיִּפְטֹר.

אִם נִתֵן לוֹ בַּעַל הַבֵּית אֶת הַדִּירָה וְאֶמָּר לוֹ לְשׁוֹלְחָנִי תֵן לִי אֶת
הַמַּעוֹת, אֶמָּר לוֹ הַשְּׁלֹחָנִי, כֹּכֵר נִתְּנִים לָךְ וְהַשְּׁלֵכָה לְתוֹךְ בֵּיתְךָ,

גדולות מכלל דאיכא קטנות - תימה: דלא דייק הכי בפרק "השולח" (גיטין לו, א), דאמר רבן שמעון בן גמליאל: תקנה גדולה התקינו שיהיו העדים מפרשין שמותיהן בגיטין ב', וב"הגותל קמא" (בבא קמא דף קג, ב) אמר רבי אליעזר בר צדוק: תקנה גדולה התקינו שאם היתה היציאה יתירה על הקרן ב' ויש לומר: דהתם קרי ליה גדולות לפי שהיה בה צורך גדול, והבא דייק מדאמר "שנו כאן". עקריה רבנן שבועה מבעל הבית - אף על גב דכופר הכל פטור, דלא נחקנה שבועת היסות עד בימי רב נחמן, מכל מקום על בעל הבית שייכא טפי, ועוד, דאפילו במודה במקצת שדיה אשכרי, בעל הבית טרוד בפועל - ולא פלוג בין פועל אחד ליש לו פועלים הרבה, ובירושלמי קאמר: עסקי מרובין. ונתיב ליה בלא שבועה - ואם תאמר: ולא ידא ברי של בעל הבית אלא כ"איני יודע" והנתיב למאן דאמר ב"השואל" (בבא מציעא צו, ב) ברי עריף, אלא למאן דאמר לאו ברי עריף, אמאי? ויש לומר: דהוי כימנה לי בידך? וזלחא אומר "איני יודע אם החזרתיו לך", דהייב לכלי עלמא. בדמכות ב"הגותל" בתרא (בבא קמא ק"ח, א), ואם תאמר: אכתי אמאי נתיב ליה בלא שבועה? וכו' אי אפשר להיות בשום פעם שיהיה ברי שלו טוב? דפעמים יהיה כדבריו, דהא רבי יהודה לא מייחבב אלא בהוראה במקצת! ויש לומר: דהוי דרבי יהודה לא חשבי במבטא כ"איני יודע", רבנן מיהא חשבי ליה כודאי שכת. כרי להפסי דעתו של בעל הבית - הכא ודאי שהוא עומד רצוח שפער שייך תקנה כדי להפסי דעתו, אבל בהיהא ד"הגותל בתרא" (שם) דקאמר "איני יודע אם החזרתיו לך" - אין צריך לתקן. ומכאן שייך לעמוד ב' אפילו קצץ נמי - ואם תאמר: והא הוה ליה כ"איני יודע אם גולתך", דפסרי רב נחמן ורבי יוחנן ב"הגותל בתרא" (שם) וב"השואל" (בבא מציעא צו, ב), ויש לומר: דהתם לא מודה מיה, אבל הכא שמודה במקצת - הוה ליה כימנה לי בידך? וזלחא אומר "אין לך בידי אלא חמשים וחמשים לא ידענא", דאמרין התם מתוך שאני יכול לישבע משלם. קציצת ודאי מדיכר דכירי אינשי - לא קאמר המציא מחבירו עליו הראיה ואי לא מייחי ראייה מפסיד, אלא ישבע בעל הבית ויפסיד אומן כדאמר לקמן, ואם תאמר: ולישני ליה כגון ששכרו שלא בעדים, ונאמן מתוך שיכול לומר "לא שכרתיך מעולם" כדאמרין בסמוך? ויש לומר: דשאני הבא, דמודה במקצת לא היה יכול להעני ולכפור הכל. אי נמי, דלקמן מוקי לה בשכרו בעדים דומיא דרישא. אי

אחת שבועת העדות ב' - בין שנחשד על שבועת העדות. בין שנחשד על שבועת הפקדון, שכפר ונשבע על שקר. ואפילו נחשד על שבועת שוא - שהוא רע לשמים עליה ולא לביתו, אף על פי כן הוא נפסל על ידה לשבועת. חזרה שבועה למקומה - בגמרא מפרש לה. כיצד אלו ואלו באין - לבית דין לישבע שבועת שוא מביניהם? דלית בהו דאניו משקר. ונתתו באנפלי = תיק העשוי למעוה. ישבע בעל הבית - שבועת היסות. כל שהפירות בידו יור על העליונה - ארישא פליג, דתנתי: ישבע בעל הבית שנתן לו את הדירה, ואתא רבי יהודה למימה: אין צריך שבועה, שאין דרך חנוני המוכר שלא בהקפה ליתן את הפירות עד שקבל את הדירה. מעות = פרוטות של נחושת. כשם שאמרו - משנה היא במסכת כתובות (פו, א) במוציאה שטר כתובתה ומודה שקבלה מקצתה, ונמצא שאין לסמוך על שטר כתובתה, ואם טוען בעל דנתקבלה כולה - לא תפרע אלא בשבועה. עד אחד מעידה ב' ומנכסין משועבדים ונפרעת שלא בפניו - כולחו א"כסם" קיימי, כשם שאין אחד מאלו נפרע אלא בשבועה, כך היתומין לא יפרעו בו, ובגמרא מוקי ביהומים מן היתומים. נפרעת שלא בפניו - ששלח גט ממדינת הים. שלא פקדנו אבא - בשעת מיתה. ששטר זה פרוע - שלא אמר לנו קודם לכן. שלא מצאנו בין שפרותי - שובר על שטר זה. הרי זה נשבע - שלא מצא שובר. גמרא ולקח בעליו - רישא דקרא: "שבועת ה' תהיה בין שניהם", ולקח בעליו את השבועה, ולא ישלם הדתבע שוב כלום. הני הלכתא נינהו - בתמיה: וכו' הלכה למשה מסיני? ומשום כדי חיו בו - בתמיה. כי היכי דליתגרו ליה פועלים - שאם ישבע הוא ויפסידו פועלים לא ימצא עוד פועלים למלאכתו, שיגורו ממנו שהוא כופר בשכר פועליו. כי היכי דליתגרו בעל הבית - שלא יחשדוהו בתבוע שובר אחר שקבלו. בעל הבית על בריחה אגר - פועלים כשהוא צריך להם. שביד נמי על בריחה מיתגר - שהוא צריך למזונות. טרוד בפועליו הוא - שנותן שכר לכמה פועלים, וכסבור שנתן לזה, וליתב ליה בעדים - יתקנו חכמים שלא יתן אדם שכר לפועל אלא בעדים, ולא יבא לידו שבועתו וליתב ליה מעיקרא - ליתקון רבנן שיתן אדם לפועליו שכרן שחרית עד שלא יתחילו במלאכה, ואם תבע לערב לא יטול כלום, ולא תהא שם שבועה! שניהם רוצים בהקפה - בעל הבית פעמים שאין מצויות לו מעות שחרית, ופועל - שלא יוציא המעות עד הלילה לפרנסתו.

אם יש עדים שאמר האב בשעת מיתתו: "שטר זה אינו פרוע" - הוא נוטל שלא בשבועה. ואילו נשבעין שלא בפניו, השותפין והאפוטרופין, והאשה הנושאת בתוך הבית, וכן הבית; אמר לו: "מה אתה טועני?" - "רצוני שתשבע לי" - חייב. חלקו השותפין והאפוטרופין - אין יכול להשביעו. נתגלגל לו שבועה ממקום אחר - מגלגלן עליו את הכל. והשביעית משמקמת את השבועה. גמרא "כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין". מנל? דאמר קרא "ולקח בעליו ולא ישלם", מי שעליו לשלם, לו שבועה. "ואלו נשבעין וגולתין בו". מאי שנא שכיר דתקינו ליה רבנן דמשפתב וישקלו? אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכות גדולות שנו כאן. - הלכות? הני הלכתא ניהו? אלא אימא: תקנות גדולות שנו כאן. - גדולות, מפלל דאיכא קטנות? אלא אמר רב נחמן אמר שמואל: תקנות קבועות שנו כאן; עקריה רבנן לשבועה מפעל הבית ושדריה אשכרי, משום ברי חיו. - משום ברי חיו דשכיר קנסין ליה לבעל הבית? - פעל הבית גופיה ניהא ליה דמשפתב שכיר וישקול, כי היכי דאיתגרון ליה פועלין. - אדרבה, שכיר ניהא ליה דלשתבע פעל הבית ונפקע, כי היכי דליתגרו בעל הבית! - פעל הבית על פורחיה אגר. - שכיר נמי על פורחיה מיתגר! אלא, פעל הבית טרוד בפועליו הוא. - וליתב ליה בלא שבועה! - ברי להפסי דעתו של בעל הבית. - וליתב ליה בעדים! - טריחא ליה מילתא. - וליתב ליה מעיקרא! - שניהן רוצין בהקפה.

א' הכי אפילו עבר זמנו נמי - אף על גב דאין שייך כאן "אי אמרת בשלמא" - אין לחוש, שעדיין לא פירש שום טעם. ואף על פי שפירש רב נחמן משום כדי חייו, לא משמע דקאי אחא "אי הכי".

ב' מטא זמן חיוביה רמי אנפשיה ומדבר - ואם תאמר: יתניתו לעולם עד למחר, ואי לא מדבר יהא שוכר זה צריך להביא ראיה, ועוד,

אמאי עקרה רבנן לשבועה מבעל הבית? הא כיון דמחייב שבועה רמי אנפשיה ויש לומר: כיון שהתחיל לכפור שוב לא יודה, ואין נותן לב להיות נוכר פן יהא מוחזק שקר. ועוד יש לומר: דהא חזקה דאין בעל הבית עובר על "כל תליך" לא מהניא אלא כי איכא חזקה בהרה חזקה דאין שכי שבועה שוכר, וכשתוכנו בבית דין והצריכוהו להמתין עד למחר הרי לא שדה. ובי שכי עובר משום כל תגול - אף על גב דהך חזקה איכא נמי גבי בעל הבית, חמיר ליה לאיניש חד לאו חתרי לאוי, ועוד, דבלאו הכי משני שפיר. ואם תאמר: דמה בכך דאין שכי עובר ב"כל תגול"? מכל מקום כיון דבעל הבית רמי אנפשיה ומדבר - הוה ליה ברי וברי, ופטור כיון דכופר הכל? ויש לומר: דטעמא דרמי אנפשיה ומדבר לא חשיבא בחזקה דשכרי. וכי משני הכא תרי חזקי - לא בא לומר דעדיף מדשכרי, אלא שקולות נינהו. שכיבול לומר לא שברתיך מעולם - תימא: מה מועיל כאן מנו דאין שייך מנו אלא לענין שלא לחשושו שמשקר במידה, אבל הכא שפיר מהנינן ליה. דודאי הוא סבור שפיר, אלא שאנו תולין ששכח לפי שהוא טרוד בפעוליו. דאטו משום מנו יהא נוכר יוהר? ואין שייך כאן מנו כלל? והכי מוכח בריש "האשה שהלכה" (יבמות קיד, ב) דלא מהנימא לומר מת במלחמה במנו דאי בעיא אמרה מת על מטה, משום דאמרה בדמי וסבורה לומר אמר, ואין לנו להאמינה במה שהיא שמוא טועה מתוך שדחתה יכולה לשקר. ואף על גב דבהחיא שבעתה גופה מיבעיא לן בהחזיקה היא מלחמה בעולם, מי אמרינן מה לה לשקר מנו דאי בעיא אמרה שלום בעולם - התם דוקא מיבעיא לן, כיון דרייקא כולי האי שמוחתה מלחמה? ויש לומר: דהכא כיון דאין טוען שמוא אלא ברי, ואומר דאי שלא שכח - אין לנו להחזיקו במשקר, כיון דאית ליה מנו. אבל כשאין לו מנו אינו נאמן, דשמוא שכח מחמת שהוא טרוד בפעוליו, ומחמת שסבור שפיר טוען ברי אף על פי שמוספק. מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם יכול לומר

א' הכי - דמשום טרדא דבעל הבית שקלוה לשבועה מניה. אפילו קצין נמי - אפילו נחלקו על הקציצה להימננה לשכיר בשבועה. המוציא מחיבו - היינו אומן. עליו הראיה - צריך להביא עדים ולא יהא נאמן בשבועה. א' הכי - דבעל הבית טרוד ושמוא שכת, אפילו תבעו שכיר לאור שער זמן גבייתו, המפורש בבבא מציעא בפרק "המקבל" (ק), ב' שכיר יום גובה כל הלילה שכיר לילה גובה כל היום, לישבע נמי שכיר ולשקול? וכי שכיר עובר על כל תגול - לקבל שכרו שתי פעמים. לא שנו - דנשבע ונטול. ששכרו בעדים - שיש עדים שאמר לו "עשה עמי מלאכה היום בשכר" ועשה עמו. יכול לומר לו שברתיך ונתתי לך שכר - ונאמן בלא שבועה. שבועת שומרין דחייב רחמנא - לשומר שוכר לישבע על שבורה ומתה, כדכתיב (שמות כב) "ומת או נשבר או נשבה שבועת ה' תודה בין שניהם". חייב משכחת לה - שהיא צריך שבועה. דאפקיד נביה בשטר - שאם יאמר: החזרתיו לך, אומר לו היה לך ליטול את השטר מיד. קרי רמי בר חמא וכו' - ששם על לב לדעת אם איתא לאה דשמואל דרב דלעיל אי לא. דאשכחיה רב ששת גרסין. כופנו - אם תבעו בתוך זמן גבייתו. מדיספא בריאה - מכלל דנשבע ונטול דרישא בלא שום ראיה. אינו צריך להביא עדים שעשה עמו, וליתא לדרב שמואל דלעיל דאדמוקא למתניתין בשכרו בעדים.

רישא

יחתן. - מפלל דפלגי עליה ריש לקיש? איכא דאמרי: מישתא הוה שתי ליה ושתיק ליה: ואיכא דאמרי: מישתא הוה שתי ליה ושתיק ליה. איתמר נמי, אמר רב מנשיא בר יבד אמר רב: לא שנו אלא ששכרו בעדים, אבל שכרו שלא בעדים, מתוך שיכול לומר לו: "לא שברתיך מעולם" - יכול לומר לו: "שברתיך ונתתי לך שכר". אמר רמי בר חמא: כמה מעליא הא שמעתא. אמר ליה רבא: מאי מעלייתא? אם כן, שבועת שומרין דחייב רחמנא חייב משכחת לה? מתוך שיכול לומר לו: "לא היו דברים מעולם", יכול לומר לו: "אנאנסו!" - דאפקיד ליה בעדים. - מתוך שיכול לומר לו: "תחזרתיו לך", יכול לומר לו: "אנאנסו!" - דאפקיד ליה בשטרא. מפלל דתרווייהו סבירא להו: המפקיד אצל חבריו בעדים - אין צריך להחזיר לו בעדים, בשטר - צריך להחזיר לו בעדים. קרי רמי בר חמא עליה דרב ששת: "וישם דוד את הדברים האלה בלבו", דאשכחיה רב ששת לרבה בר שמואל, אמר ליה: תני מר מיד בשכיר? אמר ליה: אין, תנינא: שכיר בומנו נשבע ונטול, ביצד? בזמן שאמר לו: "שברתיך ולא נתתי לך שכר", והלא אומר: "שברתיך ונתתי לך שכר". אבל אמר לו: "שתים קצצתי לך", והלא אומר: "לא קצצתי לך אלא אחת" - המוציא מחיבו עליו הראיה; הא מדיספא בריאה הוי, רישא בלא ראיה! אמר רב נחמן בר יצחק: רישא

אנאנסו - תימא: לפירוש הקונטרס שפירש ב"הגול קמא" (בבא קמא ק, א) דבפקדון שיכול להעני אפילו כופר הכל חייב, אם כן כי אמר נמי "לא היו דברים מעולם" חייב שבועה ולפירוש רבינו נמי, לא מיידי שבועה ולא ב"נאנסו" אלא אם כן הודה במקצת, קשה. דאפילו רבי חייא בר אבא רמי בר חמא דלא מחייב בהודאה רנאנסר בלא כפירה - בהודאה וכפירה בלא "נאנסר" מוהו דחייב, דכמה משניות לעיל לא מוזכר גבי פקדון "נאנסר" כלל. ובהלואה נמי דלפינן מפקדון מחייבין בכפירה והודאה אף על גב דלא שייך "נאנסר". אם כן כשמודה במקצת, כי אמר נמי "לא היו דברים מעולם" אחאי ד"נאנסר" מחייב, וליכא מנו וליכא למימר דפריך, כי נמי הודה יהא נאמן אחאי ד"נאנסר" (אם מתוך שיכול לומר אחאי דהודה "לא היו דברים מעולם", דאם כן תקשה ליה מכל מודה מקצת שהיא נאמן במנו דאי בעי כופר הכל. אלא דאי התם לא שייך מנו. דאין אדם מעיז לכפור הכל. מיהו לפירוש רבינו יצחק כן אשר דמפרש דבטענה דשייכא בפקדון דחייב "נאנסר" מיידיב כופר הכל - אחאי שפיר הכא, דפריך: מתוך שיכול לומר "לא היו דברים מעולם" והוי פטור כיון דליכא הודאה, הוי אמר "נאנסר" פטור. אף על גב דאין זה מנו טוב, דאין אדם מעיז לכפור הכל. אבל "נאנסר" דאין חבריו מכיר בשקרו נח לו לטעון, מכל מקום פריך שפיר לשמואל דאית ליה כי הא מנו, דנח לו לומר טפי "נתתי לך שכר" - שלא יחשדו השכיר במשקר במיד לפי שהוא טרוד. והשתא ניהא דפריך אדשמואל טפי, ולא פריך אמאי דאמרין מנו בכל הוהרה. בעדים אין צריך כו' - תימא: דאמרין בריש "חזקת הבתים" (בבא בתרא כט, א) דמשכחת חזקה דשלש שנים כגון דאיתו בי תרי ואמרו אגרנא מניה ודיירנא ביה תלת שנין. ופריך: הני נוגעי בעדות הן, דאילו אמרי הכי אמרינן ליהו הבו אגרא להאין. ומאי קשיא? הא אין צריך לפירוש בעדים, ולהמניה במנו דאי בעי אמר ויחבנא אגרא להאין? ויש לומר: שלא היו חשאי לומר כן. לפי שיראי פן יזכה והאזין ברין ויצטרכו ליתן פעם שניה. ועוד אמר רבינו יצחק: דלמאי דתקון רבנן שבועת היסת לא מהנימא לומר "פירעת" כדאמרין בהדיא בפרק שני דקידושין (מג, ב). בשטר - צריך להחזיר בעדים - תימא: דלהימן בשבועה, במנו דאי בעי אמר "נאנסר" כדמוכח בסוף פרק "המוכר את הבית" (בבא בתרא ע, א) דבעי מניה רב עמרם מרב חסדא: המפקיד אצל חבריו שוכר ואמר ליה "החזרתיו לך" מהו? ומסיק דמהנימן בשבועה. ורבא גופיה הכי סבירא ליה, דפסיק התם להלכתא בדיני גולתו ותיירך רבינו חם דחבי קאמר: צריך להחזיר לו בעדים אם רוצה ליפטר בלא שבועה. ורבינו יצחק כן אשר מפרש: דהכא צריך להחזיר לו בעדים משום "שטרך בידי מאי בעי", אבל התם דאירי בעסקא דפלגא מלוה, איכא למימר דאפשטי דספרא ויירי ליה.

רישא

כדברך.

מבררת הגמרא: מכלל - האם מדברי רבי יצחק שגם רבי יוחנן אמר כן, יש ללמוד דפליג עליה - שחלק עליון ריש לקיש חבירו של רבי יוחנן והחולק עליו בהרבה מקומות, שאילו הסכים לדבריו, היה לרבי יצחק לומר כן גם משמו של ריש לקיש.

משיבה הגמרא: אין לדייק כן, שמה שלא הזכיר רבי יצחק דברי ריש לקיש הוא מפני שלא נתבררה לו דעתו בזה, ונחלקו אמוראים בדבר, איכא דאמרי - יש שאמרו דמישקא הוה שתי ליה ושתיק ליה - עסוק היה ריש לקיש בשתיה בזמן שאמר רבי יוחנן דין זה, ולכן שתק, וקודם שסיים שתייתו יצא רבי יצחק ולא שמע האם נחלק על דברי רבי יוחנן או לא. ואיכא דאמרי - ויש שאמרו דמישקא הוה שתי ליה ושתיק ליה - המתין ריש לקיש בשתיקה, שכן היתה דרכו להמתין מלהשיב על דברי רבי יוחנן עד שיסיים להסביר דבריו היטב, ובתוך כך יצא רבי יצחק ולא שמע אם נחלק עליו.

הגמרא מביאה דין זה בשם אמוראים נוספים: איתמר נמי, אמר רב מנשיא בר יבדי, אמר רב, לא שנו שנשבע השכיר ונטל, אלא ששקרו בעדים, אבל שקרו שלא בעדים, מתוך שביכול לומר לו לא שפיריף מעולם, יכול לומר לו שפיריף ונתתי לך שפיריף.

אמר רמי בר חמא, כשה מעליא הא שפיקתא - כמה מעולה ויפה שמועה זו. מקשה הגמרא: אמר ליה רבא לרמי בר חמא, מאי מעלייתא - מדוע מעולה היא שמועה זו, והלא אם נאמר שנאמן בעל הבית במיגו, אם כן, שבועת שומרין דחייב דחמא - שבעת שומר שר הטוען שנאנס הפקדון אשר הופקד בידו, שחייבתו התורה להשבע על כך, היכי משפחת לה - היכן מוצא אתה חיוב שבעה זו, והלא מתוך שביכול השומר לומר לו - למפקדן לא היו דברים מעולם - לא הפקדת בידי כלום, כך יכול לומר לו אכן הפקדת אמנם נאנסו חפצי הפקדון בידי, ונאמן במיגו בלא שבעה. ומכך שחייבתו התורה בשבעה מבואר שאין להאמין במיגו זה, ואם כן גם בעל הבית לא יהיה נאמן במיגו שכבר פרע שר שכיר.

מתרצת הגמרא: שבעת שומרים נאמרה באופן דאפקיד ליה בפני עדים, ואין יכול לטעון שלא הופקד בידו, ולכן אין להאמינו שנאנסו עד שישבע, שהרי אין לו מיגו.

חזרת הגמרא ומקשה: אף בהפקיד בעדים יהא נאמן בלא שבעה, שהרי מתוך שביכול השומר לומר לו - למפקדן הוחזרתי - ואת הפקדון לך, כך יכול לומר לו, אכן לא הוחזרתי אך נאנסו חפצי הפקדון.

מתרצת הגמרא: שבעת שומרים נאמרה באופן דאפקיד ליה בשפירא - שכתב השומר שטר למפקד שהופקד החפץ בידו, וכל זמן שהשטר ביד המפקד אין יכול השומר לטעון 'הוחזרתי', שאם כן היה לו ליטול את שטרו מידו, ולכן אין נאמן לטעון נאנסו אלא בשבעה.

מדייקת הגמרא: מכלל - מדברי רבא ורמי בר חמא משמע, דתרוניהו קבירא להו - ששניהם סוברים שהמפקד אצל חבירו בפני עדים אין צריך להחזיר לו הפקדון בפני עדים, ונאמן לטעון שהחזירו גם בלא ראייה. אבל המפקד בשפיר, צריך להחזיר לו בפני עדים, או שחזיר המפקד את השטר ליד השומר, שכל זמן שהשטר ביד המפקד אין השומר נאמן לטעון בלא עדים שהחזיר לו את הפקדון.

כפי שיוצא להלן, רב ששת מוכיח מברייתא שאף באופן שיש לבעל הבית מיגו, נתקנה התקנה שנשבע השכיר ונטל שכרו. מקדימה הגמרא: קרי רמי בר חמא עליה דרב ששת - קרא רמי בר חמא על רב ששת את הכתוב (משואל א' כא יג), ויש דוד את הדברים האלה בלבד, ונתכוין רמי בר חמא לומר, שגם רב ששת שם ליבו

מקשה הגמרא: אי קיי - אם כן, שטרדת בעל הבית גורמת לו שישכח למי מפועליו פרע, אפילו קצין נמי - גם באופן שחלוקים בעל הבית והשכיר כמה קצין בעל הבית לשכיר תמורת עבודתו, יהא הדין שנשבע השכיר כמה קצין לו ויטול, אלקה תנא - ומדוע שנינו בברייתא, אם האומן אומר לבעל הבית שתיים - ושתי סלעים קצצתי לך, ואלה - ובעל הבית אומר, לא קצצתי לך אלא אחת, הדין הוא, שהמציא מחבירו עליו מוטלת הבאת הראיה, ולכן השכיר שרוצה להוציא מבעל הבית סלע נוסף צריך להביא עדים שיעידו כדבריו. וכיון שאנו סבורים שבעל הבית טועה, מדוע לא תיקנו חכמים גם באופן זה שישבע השכיר ויטול.

מתרצת הגמרא: קציצה, ודאי מידך דכיר ליה - אין אדם עשוי לשכוח את השכר שהוא קצץ עם שכירו, ולכן בזה לא תיקנו שיהא השכיר נאמן בשבעה, אלא עליו להביא ראיה לדבריו.

ממשיכה הגמרא ומקשה: אי קיי, שטעם התקנה הוא מפני שבעל הבית טרוד בפועליו, אפילו באופן שחובה השכיר את שכרו מבעל הבית לאחר שקבר זמנו, ובעל הבית טוען שכבר שילם לו, נמי - גם כן יהא הדין שישבע השכיר ויטול, אלקה תנא - מדוע שנינו בברייתא, עבר זמנו, וטוען השכיר שבעל הבית לא נתן לו את שכרו, הרי זה אינו נשבע ונטל.

מתרצת הגמרא: חזקה אין בעל הבית עובר באיסור 'כל תליו', שנאמר (ויקרא יט יג) 'לא תלך פגולת שכיר אתך עד בקר', וכיון שעבר זמן פרעונו, נמצא שלדברי השכיר בעל הבית עבר איסור, וכיון שיש חזקה שאינו עובר באיסור זה המסייעת לטענתו, אין להחמיר בו יותר מכל כופר ממון.

מקשה הגמרא: מדוע חזקה זו מועילה להאמינו, והאמרת שבעל הבית טרוד בפועליו הוא, ויתכן שהוא טועה וסובר ששילם, וממילא אין תועלת בחזקה זו שאינו עובר איסור, שהרי אנו חוששים שהוא טועה וסובר שבאמת שילם.

מתרצת הגמרא: מה שאנו חוששים שבעל הבית טועה מחמת שהוא טרוד בפועליו, הני מילי - היינו רק מקמי דלימסי וכן חיובא - קודם שהגיע זמן חיובו, שאם אינו משלם בו עובר על איסור 'כל תליו', אבל כי מסי וכן חיובא - אך כאשר מגיע זמן החיוב, שאם לא ישלם בו יעבור בכל תליו, רמי אנפשיה ומידך - נותן דעתו להוכיח האם כבר שילם, כדי שלא יעבור באיסור כל תליו. מקשה הגמרא: אמנם לבעל הבית יש חזקה שאינו עובר בכל תליו, אך כנגד זה יש חזקה לשכיר, וכי שכיר עובר משום כל תליו, וכיצד אתה חושדו שהוא תובע את שכרו על אף שכבר קיבלו.

מתרצת הגמרא: לנפי בעל הבית איכא תרי חזקי - ישנם שתי חזקות המסייעות לטענת בעל הבית, חדא - אחת, דאין בעל הבית עובר בכל תליו, וחדא - ואחת, חזקה נוספת, דאין שכיר משקא את שפירי, אלא גובה אותו מבעל הבית מיד שמגיע זמנו, ואילו לגבי השכיר יש רק חזקה אחת המסייעת לטענתו, והיינו שבדאי אין תובע שכרו אחר שכבר קיבלו שהרי עובר בכך על איסור גזל, וכיון שכך, טענת בעל הבית עדיפה, ולכן לא תיקנו באופן זה התקנה שישבע השכיר ויטול.

הגמרא מבארת שיש אופן שלא נאמרה בו תקנת 'שכיר נשבע ונטל': אמר רב נחמן אמר שמואל, לא שנו שנשבע השכיר ונטל, אלא כששקרו בעל הבית בפני עדים, ומעידים הם שאמר לשכיר, עשה עמי מלאכה היום ואשלם לך, וכן מעידים שאכן עשה השכיר מלאכתו, אבל אם שקרו שלא בפני עדים, נאמן בעל הבית לטעון שכבר שילם לו, ופטור אף בלא שבעה, שמתוך שביכול בעל הבית לומר לו לא שפיריף מעולם, ויפטור, כך יכול לומר לו, אכן שפיריף ואלוהם כבר נתתי לך שפיריף, ונאמן במיגו זה. אמר ליה רבי יצחק לרב נחמן, ויפך - יפה אמרת, וכן אמר רבי יוחנן

באמת בין בדין האמור ברישא ובין בדין האמור בסיפא אין השכיר
 נוטל אלא בריאה, שברישא צריך להביא ראייה לכך ששכר אותו
 בעל הבית, ואז נשבע ונוטל, ובסיפא צריך להביא ראייה שקצץ לו
 שתיים, ואם אין לו ראייה אין נוטל, ומה שלא הוזכרה הבאת ראייה
 ברישא, הוא מפני שריאה הגורמת דלשלים – שיהא בעל הבית חייב
 לשלם, קתני, והיינו בסיפא, שהריאה שקצץ לו שתיים, מחייבת את
 בעל הבית לשלם שתיים, אבל הריאה הנצרכת ברישא, והיינו
 ששכרו בעל הבית, שהיא עצמה אינה מחייבת את בעל הבית
 לשלם, ואינה אלא ראייה דשביעה – ראייה שגורמת לכך שיהא דין
 השכיר להשבע וליתול שכרו, לא קתני, אף שבאמת נצרכת היא.
 בברייתא שהובאה שנינו שבאופן שחולקים בעל הבית והשכיר
 בסכום השכירות לא נאמרה תקנת שכיר. הגמרא מביאה ספיקם
 של תלמידי רב בניהן זה: אמר רבי ירמיה בר אבא, שלחו ליה מבי
 רב – שלחו החכמים מבית מדרשו של רב, לשמואל, ולמדנו רבינו
 איך הדין כשהאומן אומר שתיים קצצתי לי בשכרי, והלה אומר לא
 קצצתי לך אלא אחת, מי נשבע, האם בעל הבית נשבע ונפטר, בכל
 הדשבעים שבתורה, או שנשבע השכיר ונוטל. אמר להן שמואל,
 פזו ישבע בעל הבית שלא קצץ אלא אחת, ויפסיד אומן, שבוה לא
 נתקנה התקנה שישבע השכיר, משום דקציצה ודאי מידקר דכירי
 אינשי – את הסכום שסיכמו ביניהם ודאי זוכר בעל הבית, ואין
 טרדתו בפועלים גורמת לו לטעות בכך, ולכן לא תיקנו בזה
 שישבע השכיר.
 תמזה הגמרא: איני – האם כך הדין, והא תני רבא בר שמואל
 בברייתא (הובאה לעיל מה), קצץ – באופן שהיוכח בין השכיר לבעל
 הבית הוא על סכום הקציצה, הדין הוא, שהמוציא מהכר, והיינו
 השכיר, עליו הריאה, ואי לא מיתי – ומשמע שאם אין השכיר
 מביא ראייה, פקע – מפסיד הוא את הסכום שכופר בעל הבית,
 ולדברי שמואל, אמאי – מדוע סתמה כן הברייתא, והלא לדבריו
 באופן שאין מביא ראייה, אזי ישבע בעל הבית, ויפסיד אומן, אבל
 בלא שבועה אינו נפטר.
 מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן, לצדדין קתני – לא הוזכרו בברייתא
 כל האופנים, אלא רק צד אחד הוזכר, שבאמת הדין הוא, אי מביא
 השכיר ראייה שקצץ לו שתיים, ואז נוטל שתיים וואופן זה הוזכר
 בברייתא, אי שאין מביא ראייה, שאז ישבע בעל הבית שלא קצץ
 לו אלא אחת, ויפסיד אומן הסלע הנוספת שותובע.
 הגמרא מקשה על דברי שמואל מברייתא אחרת: מיתיבי, שנינו
 בברייתא, הנותן מילתו לאומן כדי שיתקנה, ואחר שתיקנה, אומן
 אומר לבעל הבית, קצצתי לי שתיים – שתי סלעים תמורת התיקון,
 והלה אומר לא קצצתי לך אלא סלע אחת, הדין הוא כך, הן
 שמואל פירי אומן, שעדיין לא השיבה לבעל הבית, על בעל הבית
 להביא ראייה שלא קצץ לו אלא אחת, ובלא ראייה אין יכול להוציא
 את הטלית מיד האומן המוחזק בה, עד שישלם לו שתיים. ואם כבר
 נתנה לו האומן, אם תובעו פזמנו, והיינו ביום סיום פעולתו, נשבע
 השכיר שקצץ לו שתיים, ונוטל שתיים. אבל אם כבר עבר פזמנו,
 המוציא מהכר, והיינו השכיר, עליו מוטלת הבאת הריאה שקצץ
 לו שתיים. ומבואר בברייתא שאם כבר נתן האומן את הטלית
 לבעל הבית, תבטעו פזמנו מיהא – (לפחות אז) נשבע השכיר ונוטל
 שתיים, ולדברי שמואל, אמאי, והלא לדבריו כשהיוכח הוא
 בקציצה הדין הוא שישבע בעל הבית שלא קצץ אלא אחת, ויפסיד
 אומן.
 מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, הא מני – מי הוא ששנה
 ברייתא זו, רבי יהודה היא, דאמר, כל זמן ששביעה נזיח אצל בעל
 הבית – בכל אופן שמדאורייתא מוטלת חובת שבועה על בעל
 הבית, אזי תיקנו חכמים שלא ישבע ויפטר, אלא השכיר נשבע על
 שטנתו ונוטל, ולכן גם באופן האמור בברייתא, כיון שבעל הבית

חייב בשבועת מודה במקצת, שהרי השכיר תובעו שתיים, והוא
 מודה לו שחייב לו רק אחת, תיקנו חכמים שלא ישבע הוא, אלא
 ישבע שכיר ויטול. אבל חכמים חולקים וסוברים שבעל הבית
 נשבע ונפטר, וכדבריהם אמר שמואל.
 מבררת הגמרא: הן רבי יהודה – לאלו דברי רבי יהודה הכוונה,
 אלליא – אם נאמר שהכוונה לדברי רבי יהודה דמתניתין –
 המוזכרים במשנתנו (מדר), והלא אדרבה, במשנה אומרי קא
 מחמיר על השכיר ליתול ממנו את השבועה ולהטילה על בעל
 הבית, דתנן במשנתנו, לענין שכיר התובע את בעל הבית לשלם
 שכרו, שיטת חכמים היא שגם אם כופר בעל הבית הכל, והיינו
 שטוען שכבר שילם לו כל שכרו, נתקנה התקנה שנשבע השכיר
 ונוטל שכרו, אבל רבי יהודה חולק, ואומר, אין השכיר נשבע ונוטל
 עד שתתאם שם מקצת הודאה, והיינו, שבעל הבית טוען שכבר פרעו
 מקצת, שאז חייב בעל הבית שבועה מדאורייתא, אבל אם כופר
 הכל לא תיקנו, אלא בעל הבית נשבע ונפטר. ואם הכוונה לדברי
 רבי יהודה אלו, ולכן גם באופן שהיוכח הוא על סכום הקציצה
 ומודה בעל הבית במקצת יסבור שהטילו השבועה על השכיר,
 הרי אין הכרח לכך, שהרי אדרבה, רבי יהודה במשנתנו בא
 להחמיר על השכיר יותר מחכמים, שהרי בכופר הכל סובר שאין
 ליתן לשכיר את הזכות להשבע וליתול, ואם כן לא מסתבר
 שכשחולקים על סכום הקציצה יהפכו התנאים שיטתם, שרבי
 יהודה יתן את הזכות לשכיר להשבע וליתול, באופן שבעל הבית
 מודה במקצת, וחכמים יחמירו ויאמרו שבעל אופן בעל הבית
 נשבע ונפטר.
 מבארת הגמרא: אכן מדברי רבי יהודה במשנתנו אין הכרח
 לתירוצי האמור, ואדרבה יש לדייק להיפך, אלא הכוונה לדברי רבי
 יהודה דברייתא, שבה שנינו בפירוש שרבי יהודה סובר שביכוח
 על סכום הקציצה, כל שחייב בעל הבית שבועה דאורייתא
 הטילוה על השכיר. דתנא, שכיר, כל זמן שלא עבר עליו זמן – זמן
 פרעון שכרו, הרי זה נשבע ונוטל, ואם לאו – אבל אם כבר עבר
 זמנו, אינו נשבע ונוטל. ואמר רבי יהודה, אימתי נאמרה תקנה זו,
 דווקא בזמן שאמר לו שכיר, הן לי שכיר חמשים דינר כסף שיש לי
 בידך, והוא אומר, כבר התקבלת מהן דינר זהב ושהוא עשרים
 וחמשה דינרי כסף, או שאמר לו השכיר שתיים קצצתי לי בשכרי,
 והלה אומר, לא קצצתי לך אלא אחת, שבאופנים אלו מוטל על
 בעל הבית להשבע שבועה דאורייתא כדי להפטר, שהרי מודה
 הוא במקצת הטענה, ובוז תיקנו חכמים להפך השבועה על
 השכיר. אכל אם אמר לו בעל הבית, לא שכרתיך מעולם, או שאמר
 לו בעל הבית, אכן שכרתיך, ונתתי לך כל שכרך, המוציא מהכר, ו
 והיינו השכיר, עליו מוטלת הבאת הריאה, ואם אין לו ראייה מפסיד,
 ולא תיקנו שישבע השכיר ויטול, כיון שאין מוטל חיוב שבועה
 מדאורייתא על בעל הבית. ולפי זה יש לתרץ שרבי יהודה הוא
 ששנה גם את הברייתא שהובאה לעיל שהשכיר נשבע ונוטל
 כשחולקים בסכום הקציצה, ושמואל שאמר שבאופן זה בעל
 הבית נשבע להפטר, סבר כדעת חכמים.
 מקשה הגמרא: מתקיף לה רב שישא בריה דרבי אבהו, רצונך
 לומר, שקצץ – הברייתא ששנתה שאם היוכח בין השכיר לבעל
 הבית הוא כמה קצץ לו תמורת מלאכתו, השכיר נשבע ונוטל,
 כרבי יהודה היא, ולא כרפון, שהם חולקים וסוברים שבוה בעל
 הבית נשבע ונפטר, וכדברי שמואל, והלא אין זה מסתבר, שהרי
 קל וחומר הוא, השתא תיבי דמחמיר רבי יהודה – ומה באופן
 שתובע השכיר את שכרו, ובעל הבית כופר שכבר שילם לו הכל,
 שמחמיר רבי יהודה על השכיר שלא יוכל להשבע וליתול,
 כמבואר במשנתנו ובברייתא, מקילי רפון על השכיר שנשבע
 ונוטל, אם כן, היכא דמקיל רבי יהודה על השכיר שישבע ויטול,

- 1 **רישא וסיפא בראיה** - רישא נהי (בדפוס ישן: נמי) דתני נשבע ונטול ליתיה, אלא שיבא
2 תחלה עדים ששכרו. **ראיה** דלשלם קתני - ראיא המחזיקת אבת בעל הבית לשלם קתני.
3 **ראיה** דלשבועה - שאניה באה אלא לנולגל את השבועה על השכיר, לא קתני. והא תני
4 **רבה בר שמואל** כו' - דך מתניתין דלעיל. כל זמן שהמלית ביד אומן - דבעל הבית הוי
5 המוציא מחבירו עליו הראיה להביא עדים שלא
6 קצץ אלא אחת. **רבי יהודה** היא כו' - והבא נמי
7 שבועה אצל בעל הבית היא מן התורה, שהרי
8 מודה במקצת. **אחמורי מחמיר** - על השכיר
9 למשקל שבועה מיניה, ושדירה על בעל הבית.
10 **אלא** קצין **רבי יהודה** היא ולא רבנן - בתמימה
11 הא דקתני דאקציצה נשבע שכיר **רבי יהודה**
12 קאמר לה ולא רבנן? השתא היכא דמחמיר **רבי**
13 יהודה אשכיר, כגון בשאין מקצת הודאא אצל
14 בעל הבית, מקליין רבנן אשכיר והימננה
15 בשבועה. **אלא** **באה פליגי** כו' - ולעולם קצין
16 **רבי יהודה** ולא רבנן. והא תני רבה בר שמואל
17 רבנן היא. ודקשיא לך השתא היכא דמחמיר
18 **רבי יהודה** כו' - אף, ובהא פליגי **רבי יהודה**
19 סבר בדאורייתא עבדו רבנן תקנתא לשכיר -
20 היכא דאיכא אבעל הבית שבועה דאורייתא
21 עבדו רבנן תקנה לשכיר למיפניה לשובעה
22 עליה. אבל אדרבנן תקנה היא ותקנתא
23 לתקנתא לא עבדינן, היכא דאין שם מקצת
24 הודאא, דלא רמיא אבעל הבית אלא שבעת
25 היסת דרבנן - היא גופה תקנתא היא כרב נחמן,
26 ותקנתא לתקנתא - להפכה מבעל הבית
27 ולמסדיה אשכיר - לא עבדו רבנן. וקציצה
28 מיידי דכירי אינשי - סבירא להו לרבנן דפליגי
29 אדירבי יהודה, הלבך אחמירי בה גבי שכיר.
30 **דקטיל ושדי** - שקצין הדקל ומושך לארץ.
31 **דגוים** - אומר לעשות דבר נזמא ושגשג ואינו
32 עושה. וליחוי מאי משכנו - אותם שיעידו
33 משכנו יעידו מה משכנו ומה שבועה יש.
34 **במוענו** כלים (תנישין) תחת כנפיו - בעל הבית
35 טוען שנטל כלים קטנים שאדם יכול להסתיר
36 תחת כנפי בגדיו ולא הכירו בהם עדים. "אמר
37 **רב יהודה**" גרסין, ולא גרסין "דאמר".
38 **אומר: "לא קצצתי לך אלא אחת."** אבל אמר לו: "לא שכרתיהו מעולם", או שאמר לו:
27 **"שכרתיהו ונתתי לך שכר"** - המוציא מחבירו עליו הראיה. מתקין לה רב שישא פריה
28 **דבר איד:** אלא קצין, **רבי יהודה** היא ולא רבנן? השתא היכא דמחמיר **רבי יהודה** - מקלי
29 **רבנן**, היכא דמקיל **רבי יהודה** - מחמיר רבנן? - ואלא מאי רבנן? ואלא הא דתני רבה בר
30 **שמואל:** קצין - המוציא מחבירו עליו הראיה, מני? לא **רבי יהודה** ולא רבנן! אלא אמר רבא:
31 **באה קמפליגי**, **רבי יהודה** סבר: בדאורייתא עבדו ליה תקנתא לשכיר, ובדרבנן הוא תקנתא,
32 **ותקנתא לתקנתא לא עבדינן; ורבנן סברי:** בדרבנן נמי עבדינן תקנתא לשכיר, וקציצה מיידי
33 **דכיר.** "נגול ביצד? היו מעידין אותו שנכנס לביתו למשכנו" כו'. ודלמא לא משכנו! מי לא
34 אמר רב נחמן: **האי מאן דנקיט נגא בידיה**, ואמר איזיל ואקטליה לרקלא דפלגיא, ואשתכח
35 דקטיל ושדי - לא אמרינן דהוא קטליה, אלא עבד איניש דגוים ולא עבד, הכא נמי דגוים
36 ולא עבדו! - אימא: ומושכנו. וליחוי מאי משכנו? - אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:
37 **במוענו** כלים תיטלין תחת כנפיו. אמר רב יהודה: ראוייהו שהמקין כלים תחת כנפיו ויצא,
38 ואמר:
- הטענה. ורבנן יצחק אומר דאינה ראיא, דאיכא לאוקומי כגון שהחזיר לו כבר מה שראו העדים. וממאי דאמרין התם וה, א: אם איתא לדרכי חייא קמייא - אינה ראיא, דכדי נמי אמרינן
פרק "המודיר" (כתובות ע, ב). אם איתא לדבר הונא דאמר יכולה אשה שתאמר כו', ואף על גב דפסיק התם בפרק בתרא (ק, ב). כוותיה. וקצת היה נראה להביא ראיא והלכה כרבי חייא,
דכדמיא בפרק קמא דבבא מצינא (ה, א). דרבי חייא רבנן דרבן גמליאל, דפטר טעו חטין הוודה לו בשערין. דמוקי תרי קראי "רוח" חזר להודא במקצת הטענה חזר להודא ממין
הטענה. וחכי קיימא לן דפטור. וחרב רבינו יוסף בחרב רבינו ברוך אמר דאינו ראיא, דאפילו מאן דפטר בטענו חטין הוודה בשערין אפשר דפליג אדרבי חייא, משום
דאיכא

דאיכא למיפרי: מה להצד השהו שבהן שכן אינן בתורת חומה. ורבי חייה תורת חומה לא פריך, כדאמרין תהם. וכן צריך לומר לרבי יוחנן, דפליג ארביי חייה בירושלמי דפרק קמא דבבא מציעא, אף על גב דפטר בטענה חטין הודה בשעורים לעיל, ועל כרחי צריך לומר דפריך תורת חומה. בקונטרס גרסין: ולא אמרן אלא בדברים העשויין להשאל ולחשכר.

פירוש: הא דאניו נאמן, וקשיא לרבינו תם:

דקאמר בסמוך דרבא אפיק וזגא דסרבאל וספרא דאגדתא מאמיני בדברים העשויין להשאל ולחשכר, משמע דמהחזק טעמא לחוד מופיק. וכן בפריק "דמקבל" (בבא מציעא קטז, א) לא מוכר אלא ההוא טעמא לחוד! ונראה לרבינו תם כגוסט רבינו חננאל ושערים דרב האי, דגרסי: ובכולהו לא אמרן אלא בדברים שאין עשויין להשאל ולחשכר, וכוונ דהוי איניש דצניע, או דברים שדרך להשמיך, או בעל הבית העשוי למכור את כליו. אבל דברים העשויין להשאל ולחשכר אינו נאמן אפילו איכא כוליה לטיבותא, ואפילו אומר בעל הבית גנובין הן, דהא גדות אין להם חזקה אפילו זה אומר גנובין, דדברים העשויין להשאל ולחשכר ינעה, וכשאומר "לקוחין הן ביד" לית דין ולית דין דלא מדמין. ורבינו חננאל עצמו פירש כפירוש הקונטרס. ואין נראה, דסוגיא לא מוכח הכי בדפרישתי. ועוד דגרסת רבינו חננאל גופיה מוכח דאין לפרש כן, מדישנה הכא לומר "ובכולהו לא אמרן", משמע דלא איירי כשיש דלעיל דקיימת איתנו נאמן.

וספרא דאגדתא - נראה דכל שכן שאר ספרים, שדרך להשאלין יתור, כדאמרין בפריק "נערה" (כתובות נ, א): "וצדקתו עומדת לעד" זה הכותב ספרים ומשאלין לאחרים. ותמימי: כיון דספרים עשויין להשאל ולחשכר, הא דתנן "דחולות בתרא" (בבא קמא קיד, ב): הוכיח כליו וספריי ביד אחי ישבע כמה דהוציא ויטול, ופריך בגמרא: דלמא יהיה אפקיה לקלא ומסיק: כגון שלנו בני אדם בביתו ועמד והפגין בלילה, וכגון שהיתה מחתרת תחורה ובני אדם שלנו יצאו, והכל אומרים "נגנבו כליו וספריי של פלוני". וכן בלוי האוי נידמונה בגמרא דאי בעי אמר "שאלוהי הם ביד", דאין האחד נאמן לומר "לקוחין הן ביד" כיון דעשויין להשאל ולחשכר בהחזק טעמא לחוד בדפרישתי לעיל, וליכא למימר: דהם טעמא דאחזקיי איניש בגנבי לא מחזקינן, כדאמרין הכא. דהתם לא קאמר שהוא גנב, אלא אומר שהגנבים גנבו, וכמה גנבים איכא בעלמא! אמר רבינו תם: דהתם איירי באדם שאינו רגיל עמו, דאנן סהדי שלא השאיל לו. ורבא דאפיק הכא. היה יודע שבעל הספר היה דרכו להשאל לאביהם בחייו. ומורי הרב רבינו דודי תירץ: דהתם הוי מגו להוציא, דלא אמרין.

ואפילו שבעת שוא - דקשה רבינו תם: דבפריק "זה בורר" (סנהדרין כו, א) אמרין: עברין אוכל ונבילת להכעיס, אביי אמר: פסול, ורבא אמר: כשר, רשע דחוס בעינן, ופריך מרתגא: "אל תחש רשע עד" אלו הגולשים ומולעין בשבועה. מאי לאו אחת שבועת שוא ואחת שבועת ממון? אלמא לא בעינן רשע דחוס. לא. אידי ואידי שבעת ממון. והשתא מאי לא פריך ממתניתין, דפסל בהדיא נשבע לשוא לשבועה ולא פליג שום תנא, והוא הדין דפסל לעדות! ויש לומר: דהתם גבי עדות מכשרין נשבע לשוא כיון דלא הוי רשע דחוס. אבל הכא שהוא כבר רע לביתו, אם הוא משקר וכופר ממון, וכבר משנשבע לשוא הוי רע לשמים, הלכך הוי פסול לשבועה.

אבל שבועת בטוי דאיכא למימר בקושטא משתבע לא קתני - מכאן רצו לדרקד דמי שעבר על החרם לא יפסל לשבועה, כיון דבשעת קבלת חרם איכא למימר בקושטא משתבע. ואמר רבינו תם דפסול הוא, והכא לא קאמר אלא דלא קתני, פירוש: דלא קמיידי במידי דבקושטא משתבע. ורואי מפרק "הכותב" (כתובות פה, א) דאמרין: הדיא איתתא דאיחייבא שבועה בבי דינא דרבא, אמרה ליה בת רב חסדי: ידענא בה בהדיא איתתא חדשיא אשבעה. ובהלכות גדולות גרסי: ידענא בה בהדיא איתתא דמפקא שם שמים לבטלה, ופירוש: שנשבעת ואינה מקיימת. כגון שלא תוכל ואוכלת. ואפכה רבא אשכנגדו. אף על גב דאיכא למימר בקושטא משתבע, חשיב ליה חשודה.

ואמר: "לקוחין הן ביד" - אינו נאמן; ולא אמרן אלא בעל הבית העשוי למכור את כליו - נאמן; ושאינו עשוי למכור את כליו נמי - לא אמרן אלא בדברים שאין דרך להשמיך, אבל דברים שדרך להשמיך - נאמן; ושאינו דרך להשמיך נמי - לא אמרן אלא איניש דלא צניע, אבל איניש דצניע - היינו אורחיה, ולא אמרן אלא זה אומר שאילו זה אומר לקוחין, אבל בגנובין - לא כל כמנייה, לאחזקיי איניש בגנבין לא מחזקינן; ולא אמרן אלא בדברים העשויין להשאל ולחשכר, אבל דברים שאין עשויין להשאל ולחשכר - נאמן; דשלח רב הונא בר אבין ב' - אלמא בעשויין להשאל ולחשכר הוא דאניו נאמן, וזגא דסרבאל - מספריים של סורקי בגדים. מיתבי - שהביא התובע עדים שהן שלו ואמר שהשאלים לאבי היתומים. ומדאפקיטו רבא מתמינן, שמע מינה דסבירא ליה אי היה אבודון קמן ואמר "לקוחין הן ביד" אינו נאמן בשבועה, דאי מהימן קמן וזגא טענינן בשביל יתמי אביהם לקחם ממך. ודוקא ספרי דאגדתא שאין אדם עשוי למכור בהם תדיר, אבל שאר ספרים אינן עשויין להשאל ולחשכר, לפי שמתקלקלין. כמו ששנינו במוצא ספרים לא ילמד בהן לכתחלה ולא יקרא אחר עמו, ויכול לומר "לקוחין הן ביד", ואין צריך לכתוב עליון שטר מכירה אלא לרווחא דמלתא, שלא יצטרך לשבע. וכן קבלתי מרב יצחק הלוי. **אפילו שומר נשבע - אמנותינן קאי בראדו שנים שנכנס לתוך ביתו ולשכנו שלא ברשות, אפילו שומר הבית נאמן לשבע וישלם זה. שבידו ולקישו - של בעל הבית, ולא מסר לו שמירת הבית. פהו - להיות נאמן אשבעה זו. **אמר** - עשיר. **לא שט** - דצריך שבועה. תני רבי חייה - במתניתין דכא: הוי מעידין אותו שנכנס לתוך ביתו שלם ויצא חבול, כגון שעלתה נשיכה בגבו ובין אצילי ידיו ונטל שלא בשבועה, ונדישת שנינים לאו חיובך כותל הוא. **לא מיבעיא** הנך - דאית בהו כפירת ממון וזהו ליה רע לשמים ורע לביתו. שבועת בטוי - דלהבא, כי משתבע איכא למימר בקושטא אשבעה, שבעתו לקיימה ואפילו עבר עליה, שכפאו יצרו - אינו חשוד בכך על השבועה שעבר להוציא לשקר מפיו. וכל**

ואמר לקוחין הן ביד - ובעל הבית אומר "השאלתים לו" כדמפרש לקמן. **אינו נאמן** - אפילו בשבועה. **אלא דברים שאין דרך להשמיך** - שאין אדם בוש לטילול בידו בשוק בפרהסיא. הלכך אינו נאמן, חדא - דאין זה עשוי למכור את כליו, ועוד, מדאטמנינו איכא למימר בוש הוא להודיעו שהוא צריך לשאל כלים משכניו, דאי לקוחין הוו לא היה מטמנין. **נאמן** - ואף על פי שאין עשוי למכור כלים, זימנן דמיצטרכי ליה וזוי ומזבין. **היינו אורחיה** - להטמין, אפילו ששאר בני אדם מוציאין בפרהסיא. **ולא אמרן** - באדם בינוני דאניו נאמן, אלא שזה אמר לקוחין וזה אמר שאולין, אבל אם אמר לו נגבת אותם - לאו כל כמנייה, וישבע זה שלקוחין הן. **הבי גרסין; ולא אמרן אלא בדברים העשויין להשאל ולחשכר** - בתנא הוא דאמרין דכי אמר לקוחין אינו נאמן, אבל דברים שאין עשויין להשאל, שהבעלים חסים עליהם לפי שמתקלקלין - נאמן לשבע שלקוחם, ואין נאין דברי האומר השאלתים לו. **שלח רב הונא בר אבין ב'** - אלמא בעשויין להשאל ולחשכר הוא דאניו נאמן, וזגא דסרבאל - מספריים של סורקי בגדים. **מיתבי** - שהביא התובע עדים שהן שלו ואמר שהשאלים לאבי היתומים. **ומדאפקיטו רבא מתמינן**, שמע מינה דסבירא ליה אי היה אבודון קמן ואמר "לקוחין הן ביד" אינו נאמן בשבועה, דאי מהימן קמן וזגא טענינן בשביל יתמי אביהם לקחם ממך. **ודוקא ספרי דאגדתא** שאין אדם עשוי למכור בהם תדיר, אבל שאר ספרים אינן עשויין להשאל ולחשכר, לפי שמתקלקלין. כמו ששנינו במוצא ספרים לא ילמד בהן לכתחלה ולא יקרא אחר עמו, ויכול לומר "לקוחין הן ביד", ואין צריך לכתוב עליון שטר מכירה אלא לרווחא דמלתא, שלא יצטרך לשבע. וכן קבלתי מרב יצחק הלוי. **אפילו שומר נשבע** - אמנותינן קאי בראדו שנים שנכנס לתוך ביתו ולשכנו שלא ברשות, אפילו שומר הבית נאמן לשבע וישלם זה. **שבידו ולקישו** - של בעל הבית, ולא מסר לו שמירת הבית. **פהו** - להיות נאמן אשבעה זו. **אמר** - עשיר. **לא שט** - דצריך שבועה. **תני רבי חייה** - במתניתין דכא: הוי מעידין אותו שנכנס לתוך ביתו שלם ויצא חבול, כגון שעלתה נשיכה בגבו ובין אצילי ידיו ונטל שלא בשבועה, ונדישת שנינים לאו חיובך כותל הוא. **לא מיבעיא** הנך - דאית בהו כפירת ממון וזהו ליה רע לשמים ורע לביתו. **שבועת בטוי** - דלהבא, כי משתבע איכא למימר בקושטא אשבעה, שבעתו לקיימה ואפילו עבר עליה, שכפאו יצרו - אינו חשוד בכך על השבועה שעבר להוציא לשקר מפיו. וכל

רואים אנו, אי בעל הבית איניש דאמיר - עשירי הוא, ויתכן שיש
 לו כלים כאלו, או איניש דמחזיקין הוא דמפקדי איניש נביה - וכן אם
 ידוע כאדם נאמן, שמפקדים אצלו בני אדם חפציהם, ויתכן
 שהפקידו בידו כוס כסף, משתבע ונשקיל אף דבר יקר כזה, ואי לא
 - ואם אינו עשיר, וגם אין ידוע כנאמן, לא נאמן על כלים כאלו.
 שנינו במשנה: נחבל כיצד, היו מעידים שנכנס תחת ידו שלם, ויצא
 חבול, ואמר לו חבלת בך, והוא אומר לא חבלת, הרי זה נשבע
 ונטול.
 אמר רב יהודה אמר שמואל, לא שנו שצריך הנחבל להשבע על
 טענתו, אלא כשהחבורה היא במקום שיכול לחבל בעצמו, אבל אם
 היא במקום שאינו יכול לחבל בעצמו, כגון בגבו או במרפקו, נטיל
 דמי הנזק מזה שנכנס תחת ידו שלא בשבועה, שהרי בודאי הוא
 עשה זאת.
 שואלת הגמרא: אף שהחבלה במקום שאין יכול לחבל בעצמו
 בידי, ונחוש דלמא כבולת נתחבד - נחשוש שמא חבל בעצמו
 על ידי חיכוך בכותל. משיבה הגמרא: תני רבי חייא - שנה רבי
 חייא בברייתא שלו ווכר יש לפרש גם כוונת רבי יהודה בשם
 שמואל, 'היו מעידין אותו שנכנס לתוך ביתו - של חבירו' שלם,
 ויצא חבול, כגון שעלתה לו נשיכה בגבו ובין אצילי ידיו - על
 מרפקיו, נטיל שלא בשבועה, שנשיכה אינה נעשית על ידי חיכוך
 בכותל, ואין יכול אדם לנשוך את עצמו במקומות אלו, ולכן
 תולים שבודאי האדם שהיה עמו עשה זאת.
 שוב שואלת הגמרא: ועדיין יש לחשוש דלמא אדם אחר עביר ליה
 הנשיכה. מתרצת הגמרא: מדובר דליכא אחר עמהם.
 שנינו במשנה: וכשנגידו חשוד [וכן] על השבועה כיצד, אחת
 שבועת העדות ואחת שבועת הפקדון ואפילו שבועת שוא.
 מבררת הגמרא: מאי אפילו שבועת שוא, כלומר מדוע יש חידוש
 בחשוד על שבועת שוא יותר מבשבועת העדות והפקדון, שלכן
 שנינו בלשון 'אפילו'. מבארת הגמרא: לא מיבעיא קאמר התנא, לא
 מיבעיא הנה דאית בהו כפירת ממוז - אין צריך לומר שאם עבר
 ונשבע בשקר על אלו - שבועת העדות ושבועת הפקדון,
 שבשבועתו הוא כופר ממון חבירו, שבודאי נפסל מעתה לשבועה,
 ואם מתחייב שבועה שכנגדו נשבע ונטול, שהרי הוחזק שאינו
 חושש לכפור את חבירו בשבועה, אלא אפילו הא נמי - אלא
 אפילו אם עבר רק על שבועת שוא, דכפירת דברים בעלמא הוא,
 שאין מפסיד לחבירו ממון בשבועתו, לא מהימן בשבועה, ושכנגדו
 נשבע ונטול.
 מקשה הגמרא: ולייתי נמי במשנתנו מי שעבר על שבועת כפוי,
 כגון הנשבע להבא לעשות דבר מה ולא עשה זאת, וכן הנשבע
 שלא לעשות ועשה. מתרצת הגמרא: כי קתני רק שבועה כזו, דכי
 קא משתבע בשקרא קא משתבע - שתיכף בשעת השבועה משקר
 הוא, ולכן אין להאמינו בשבועה ליטול ממון חבירו, אבל שבועת
 כפוי להבא, דאיכא למימר דבקושתא קא משתבע - שיש לומר
 שבשעת השבועה באמת נשבע, שהיה בדעתו לקיים שבועתו, ורק
 אחר כך התגבר עליו יצרו והסיתו לעבור על שבועתו, לא קתני,
 שלא נעשה חשוד להשבע לשקר.
 שוב מקשה הגמרא: תינה - מוזב מדוע לא שנינו שבועת ביטוי
 להבא, וכגון שנשבע 'אובל' דבר זה, ועבר ולא אכלו. וכן בנשבע
 'לא אובל' דבר זה, ואכלו, שבשעת השבועה אפשר שחשב לקיים
 שבועתו. אבל בנשבע על העבר, וכגון הנשבע 'אכלתי' דבר זה,
 ובאמת לא אכלו, וכן אם נשבע 'לא אכלתי' ובאמת אכל, מאי
 איכא למימר - איך נבאר מדוע לא הזכירו התנא שנפסל לשבועה
 כיון שנשבע לשקר. מתרצת הגמרא: תנא - שנה התנא שבועת
 שוא.

ואמר לקוחין הן ביד, ובעל הבית אומר השאלתים לו בלבד,
 הנוטל אינו נאמן, וחייב להשיבם לבעל הבית.
 הגמרא מבארת באיזה אופן נאמרה הלכה זו: ולא אמרן שאין
 הנוטל נאמן, אלא אם נטל מבית בעל הבית שאינו עשוי למכור
 בלוי, אבל אם נטל מפעל הבית העשוי למכור את בלוי, נאמן לטעון
 שקנאם ממנו.
 מוסיפה הגמרא: ובבעל הבית שאין עשוי למכור את בלוי נמי לא
 אמרן שאין הנוטל נאמן, אלא כשנטל דברים שאין דרךן של בני
 אדם להקטין אותם כשהולכים עמדם בשוק, וכיון שהטמינם מוכח
 שרק שאל אותם, ומתבייש שיראו הבריות שצריך לשאול כלים
 מחבירו, שאילו קנאם לא היה מתבייש בהם, אבל אם נטל דברים
 שדרךן של בני אדם להקטין אותם בשוק, נאמן הנוטל, כיון שאין
 הוכחה מכך שהטמינם שלא קנאם.
 מוסיפה הגמרא: ובדברים שאין דרךן להקטין נמי לא אמרן שאין
 הנוטל נאמן, אלא אם הוא איניש דלא צניע - אדם שאינו צנוע
 מטבעו, אבל אם הוא איניש דצניע, היינו אורחיה - זהו דרכו, שלא
 לילך ברשות הרבים עם כלים גלויים, ואף כלים שאין סתם בני
 אדם מתביישים לילך עמדם כך, ואין ההטמנה מוכיחה שלא
 קנאם.
 מוסיפה הגמרא: ואף באופן שנתקיימו כל התנאים האמורים, לא
 אמרן שאין הנוטל נאמן, אלא כשנזכר - בעל הבית אומר שאולין הם,
 וזה - והנוטל אומר לקוחין הם בידי, שכיון שיש הוכחות לטענת
 בעל הבית, מכך שאין דרכו למכור בלוי, מהטמנת הנוטל, יש
 לבטל חזקה ולהאמין לבעל הבית. אבל בטעון נגובין הם בידך,
 לאו כל כמיניה - אין ביכולתו לטעון כן, דלחזוקי איניש בגובי לא
 מחזיקין - שאין מחזיקים סתם אדם לגב.
 מוסיפה הגמרא: ואף שנתקיימו התנאים האמורים לא אמרן שאין
 הנוטל נאמן, אלא כנטל דברים העשויין להשאיל ולהשכיר - חפצים
 שדרך בני אדם להשאילם או להשכירם לחבריהם, ולכן יש
 להאמין לבעל הבית שהשאלים לו, אבל דברים שאין עשויין
 להשאיל ולהשכיר, בכל אופן נאמן הנוטל שקנאם, שהרי אין הדרך
 להשאילם.
 הגמרא מביאה ראיה שרק בכלים אלו נאמר דינו של רב יהודה:
 דשלח רב הונא בר אבין, אדם המוחזק בדברים העשויין להשאיל
 ולהשכיר, ועדים מעידים שהיו של חבירו, ואמר המוחזק לקוחין הן
 ביד, וחבירו טוען שרק השאלים לו, אינו - דמחזיקין נאמן.
 הגמרא מביאה מעשה כדן זה: כי הא דרבא אפיק וזנא דסרקלא
 וספרא דאנתא מיתמי - כמעשה שהיה, שהוציא רבא מספרדים
 של סורקי בגדים, וספר של דברי אגדה, מיד יתומים שירשו זאת
 מאביהם, והביא התובע עדים שהיו שלו, וטען שהשאלים
 לאביהם, והשיבם רבא לתובע מחמת כך, בדברים - שחפצים אלו
 הם דברים העשויין להשאיל ולהשכיר, ולא היה אביהם נאמן לטעון
 שקנאם מבעליהם.
 הגמרא חוזרת ליתקנת נגד השנויה במשנתנו: אמר רבא, לא רק
 בעל הבית יכול להשבע מה נטל הגזול, אלא אפילו שומר הבית
 נשבע אלו כלים ראה שנטל, ומתחייב הגזול על פיו, וכן אפילו
 אשתו של שומר נשבעת במקום בעל הבית, אלו כלים נטל הגזול.
 מתפתת הגמרא: קעי רב פפא, שכירו וקליטו - פועלים של בעל
 הבית, מאי - האם יכולים להשבע מה נטל הגזול, או שמא כיון
 שאין ממונים על שמירת הבית, לא תיקנו חכמים שיטול על פי
 שבועתם. תיקו.
 הגמרא מבארת על אלו כלים נאמן בעל הבית בשבועתו שנטלם
 הגזול. מבררת הגמרא: אמר ליה רב ירמיה לרב אשי, קעני כקסא
 דקסא - טען בעל הבית שנטל הגזול כוס העשוי מכסף, מאי - מה
 הדין, האם נאמן ליטול זאת בשבועה. השיבו רב אשי: חזינא -

56 שהרי אין גובים מהיתומים אלא בשבועה שלא נפרע חוב זה, ואין
 57 אדם מוריש שבועה לבניו – אין המלוה יכול להוריש לבניו ממון
 58 שהוא חייב שבועה כדי ליטלו, שהרי אין יתומי המלוה יכולים
 59 להשבע את השבועה שהיתה מוטלת על אביהם, שאין החוב
 60 פרוע, ואף יתומי הלוה אינם יכולים להשבע שהחוב פרוע, שהרי
 61 אינם יודעים זאת, וסוברים רב ושמואל שבאופן כזה ששני
 62 הצדדים אינם יכולים להשבע אין יתומי המלוה גובים כלום,
 63 וממילא אף באופן ששניהם חשודים יסברו רב ושמואל שאין כאן
 64 שבועה ולא פרעון, ומוכח ש'רבותינו שבבבלי' שאמרו שחזרה
 65 שבועה לסיני ואין כאן שבועה ואין כאן פרעון, הם רב ושמואל.
 66 ממשיך רב פפא: 'רבותינו שפאראין ישראל' – זהו רבי אבא, הסובר
 67 שאם שני הצדדים אינם יכולים להשבע חזרה שבועה למחויב
 68 לה, ומתוך שאינו יכול להשבע משלם, ומוכח כן ממעשה שהיה,
 69 דההוא נכרא דהשפך נסכא מקביריה – מעשה באדם שחטף מחבירו
 70 חתיכת כסף מותר, אהא לקמיה דרב אמי – בא ירדן זה לפני רב
 71 אמי, ובאותה שעה יתיב רבי אבא קמיה – ישב רב אבא לפניו,
 72 איתי חד סהרא דמחפף חטפא מיניה – הביא התובע עד אחד
 73 שראה שהנתבע חטף את הנסכא מידו. אמר ליה הנתבע, אין חטפי
 74 וירי חטפי – אכן חטפתי ואת שלי חטפתי, כלומר, מודה אני
 75 שחטפתי מידך את הנסכא, אך עשיתי זאת כיון שנסכא זו שייכת
 76 לי, ואתה גזלת אותה ממני קודם לכן. אמר רב אמי, היכי לדיינו
 77 דיני להאי דינא – כיצד ידונו הדיינים דין זה, נקא ליה 'זיל שלים'
 78 – אם נאמר לנתבע לשלם לו, כיון שהוא מודה שחטף ממנו ויש
 79 חזקה שכל דבר שביד האדם הוא שלו, ואין החוטף נאמן לומר
 80 שחטף את שלו, ליכא תרי סהרי – הרי אין שני עדים המעידים
 81 על חטיפתו, ואף שהוא מודה שחטף, הרי יש לו 'מיגו' המוכיח
 82 שהנסכא שלו, שמתוך שהיה נאמן לומר שלא חטף כלל את
 83 הנסכא, נאמן לומר שהיא שלו. נפקיה – אם נרצה לפטור
 84 לגמרי מחמת מיגו זה, הרי אכא חד סהרא – יש עד אחד המעיד
 85 שחטף את הנסכא, ואם היה טוען שלא חטף כלל היה מתחייב
 86 שבועה להכחישו, ואין נאמנו בלא שבועה. נקא ליה זיל
 87 אשקבע – אם נרצה לומר לו שישבע שבועה דאורייתא שהעד
 88 מחייבו, והיינו שבועה להכחיש את העד, גם זאת אי אפשר
 89 לעשות, כיון דאמר הנתבע מיחפף חטפי – אכן חטפתי, הרי הוא
 90 מודה לדברי העד ואינו יכול להשבע להכחישו, והנה ליה כגולן
 91 – הרי הוא דומה בענין זה לגולן הפסול לשבועה בכל התורה,
 92 שאף אדם זה אינו יכול להשבע בנידון זה, אך לא מחמת שהוא
 93 פסול לשבועה אלא מחמת שאינו מכחיש את העד. אמר ליה רבי
 94 אבא לרב אמי, אם כן נמצא שאדם זה הוה מחויב שבועה
 95 דאורייתא, ואין יכול לישבע, וכל המחויב שבועה ואינו יכול
 96 לישבע, משלם, ומוכח שרבי אבא הוא הסובר שכשאין הנתבע
 97 יכול להשבע את השבועה המוטלת עליו, חייב לשלם, והוא הדין
 98 כששניהם חשודים שיסבור רבי אבא שחזרה שבועה למחויב
 99 לה, דכיון שסוף סוף אין הנתבע נשבע את השבועה שחייבתו
 100 התורה, חייב לשלם.
 101 הגמרא מביאה את דעת רבא במחלוקת אמוראים זו: אמר רבא,
 102 בנותיה דרבי אבא מסתברא – מסתבר לומר כדברי רבי אבא, דרבי
 103 רבי אמי דרשה זו, נאמר בפסוק (שמות כב ט) 'שבועת ה' תהיה בין
 104 שניכם', ומלשון 'בין שניהם' יש לדרוש שרק כשהדין ודברים הוא
 105 בין התובע והנתבע עצמם יש חיוב שבועה, ולא כשהנידון הוא
 106 בין תוהוהו. ויש לברר היכי דמי – על איזה אופן נאמר מיעוט זה,
 107 אלימא דאמר ליה יורש התובע ליורש הנתבע מנה לאבא ביד
 108 אביד' – ראיתי שאבי הפקיד ביד אביך מאה דינרים, וכיון שאנתה
 109 יורשו עליך להחזירם לי, ואמר ליה יורש הנתבע, משקין את ליה
 110 וחקשין לית ליה – חמישים דינרים אכן היה אבי חייב לך, ואשלם

1 וכלל בזה כל דמי ליה – הדומה לשבועה זו, והיינו כל שבועה
 2 לשקר שהיא לשבער.
 3 שנינו במשנה: היה אחד מהן משחק בקוביא וכו' שכנגדו נשבע
 4 ונטול.
 5 שואלת הגמרא: הא תו למה לי – מדוע חזרה המשנה ושנתה
 6 דוגמאות לפסולי שבועה, והרי כבר התבאר במשנה שאם נשבע
 7 לשקר פעם אחת, נעשה חשוד על השבועה. משיבה הגמרא: תנא
 8 פסולא דאורייתא וקתני פסולא דרבנן – שנה התנא בתחילה אדם
 9 הפסול לשבועה מן התורה, והיינו הנשבע לשקר, והוסיף התנא
 10 להביא את פסולו של המשחק בקוביא, שהוא גולן רק מדרבנן,
 11 לחדש שאף לגביו נאמר דין זה שכנגדו נשבע ונטול.
 12 שנינו במשנה: היו שנין חשודין חזרה שבועה למקומה, דברי רבי
 13 יוסי. רבי מאיר אומר, יחלוקו.
 14 הגמרא מבררת את ההלכה: אמר ליה רבא לרב נחמן, היכי תנן –
 15 כיצד שנינו במשנה, האם רבי יוסי הוא האומר יחלוקו או רבי
 16 מאיר הוא האומר יחלוקו. אמר ליה רב נחמן, לא ידענא – איני
 17 יודע. המשך רבא ושאלו: הלכתא מאי – כפי מי נפסקה ההלכה.
 18 אמר ליה רב נחמן, לא ידענא.
 19 איתמר, אמר רב יוסף פר מניומי, אמר רב נחמן, כך היא הגירסא
 20 הנכונה במשנה דרבי יוסי אומר יחלוקו, וכן תני רב זביד פר
 21 אושעיא, דרבי יוסי אומר יחלוקו, איכא דאמר – לשון אחרת
 22 במימרא זו, תני רב זביד, אמר רבי אושעיא, דרבי יוסי אומר יחלוקו.
 23 אמר רב יוסף פר מניומי, עבר רב נחמן עובדא יחלוקו – נהג כן רבי
 24 נחמן הלכה למעשה בדין תורה שבא לפניו, והיו שניהם חשודים,
 25 והורה שיחלוקו וישלם הנתבע מחצה.
 26 שנינו במשנה: היו שניהם חשודים, חזרה שבועה למקומה, דברי
 27 רבי יוסי.
 28 מבררת הגמרא: להיכן חזרה השבועה. אמר רבי אמי, נחלקו
 29 אמוראים בדבר, רבותינו שפבבלי אמרו, חזרה שבועה לסיני – חזר
 30 על זה לשבועת הר סיני, שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישראל
 31 דין לא תגזול, והוא יפרע ממי שגזול מחבירו, אבל בית דין אינם
 32 יכולים להטיל כהן שבועה, שהרי גם הנתבע וגם התובע חשודים
 33 על השבועה, ומתוך כך אין הנתבע חייב לשלם. ורבותינו שפאראין
 34 ישראל אמרו, חזרה שבועה למחויב לה – לנתבע, שהורה במקצת,
 35 ומעיקר דין התורה הוא המחויב בשבועה זו, ומתוך שאינו יכול
 36 להשבע משלם.
 37 אמר רב פפא, רבותינו שפבבלי הם רב ושמואל, ורבותינו שפאראין
 38 ישראל זהו רבי אבא. מוכיח זאת רב פפא, רבותינו שפבבלי אלו רב
 39 ושמואל, והם סוברים שאם שניהם חשודים חזרה שבועה לסיני
 40 ואין התובע גובה כלום, דתנן (לעיל מה), וכן היתומין לא יפרעו
 41 ו–לא יגבו חובן אלא בשבועה, ותוין פה – ונשאנו ונתנו בביאור
 42 משנה זו, ממן – ממי באים היתומים לגבות את החוב, אלימא
 43 מליה – אם נאמר שהם באים לגבות מהלוה עצמו את החוב
 44 שאביהם הלוה לו, ויש להם שטר על כך, ועליהם להשבע שלא
 45 ידוע להם שחוב זה פרוע, אם כן קשה, אבוהן שקיל בלא שבועה,
 46 ואינהו בשבועה – הרי אם אביהם היה חי היה גובה מהלוה ללא
 47 שבועה, וכי על היתומים נחמיר להצריך שבועה. אלא הכי קאמר
 48 התנא של משנתנו, וכן היתומין מן היתומין לא יפרעו אלא
 49 בשבועה – אם מתו המלוה והלוה, ובאים יתומי המלוה לגבות את
 50 החוב מיתומי הלוה, צריכים להשבע שלא פקדם אביהם שחוב זה
 51 פרוע. ועל הלכה זו רב ושמואל דאמרי תרויהו, לא שנו שיתומי
 52 המלוה נשבעים וגובים מיתומי הלוה, אלא באופן שמת המלוה
 53 בתי הלוה, ואחר כך מת גם הלוה, אבל אם מת הלוה בתי המלוה,
 54 ואחר כך מת המלוה, אין יורשי המלוה גובים כלום מיורשי הלוה,
 55 כיון שבשעה שמת הלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוח שבועה,

ובל דרטי ליה - כל שבועה לשעבר. משחק בקוביא - גולן דרבנן הוא. דאמרין אסמכתא לא קניא. אבל מדאורייתא לאו גולן הוא. חיבי תנן - רבי יוסי אומר יחלוקו, או רבי מאיר אומר יחלוקו? לסיני - לשבועת הר סיני, שהשבע הקדוש ברוך הוא את ישראל על "לא תגזול", והוא יפרע מן הכופר ממון לחבירו. אבל בית דין אין נוקקין לא לשבועה ולא לפרעון. לחיובי לה - על זה השורד במצקת, וכיון שאינו יכול לישבע, שהרי חשוד הוא, ישלם. וכן היתומים ב' - מתניתין היא בפירקין. אי נימא מן הלזה - אם הוציא שטר עליו או יפרעו אלא בשבועת יורשין המפורש במשנתה. "שבועה שלא פקדנו אבא" בר. לא שנו - דבשבועה מיהת יפרעו יתמי מלוה שהוציא שטר על יתמי לזה. כבר נתייב מלוה לבני לזה שבועה - משעה שמת לזה אין לו מלוה ליפרע מן היתומים אלא בשבועה, דקימא לן אין נפרעין מן היתומים אלא בשבועה. ואין אדם מוריש - לבניו ממון שהוא מחויב עליו שבועה. אלמא, הואיל דהוא מחויב שבועה "שלא תחבקלתי חוב זה", ויתומין אין יכולין לישבע כל אלא "שלא פקדנו אבא", ואין זו השבועה המוטלת על אביהם, וגם יתמי לזה אין יכולין לישבע שפרעו אביהו, קאמר רב ושמואל שלא יפרעו. אלמא, המחויב שבועה ואין יכולין לישבע לא זה ולא זה, סבירא לרב ושמואל חורה שבועה לסיני, ואין באן לא שבועה ולא פרעון. לישלם - דהא מודה דחטק, ולא כל הימנע של כל חטק לומר "שלי חטפתי". ליבא תרי סהרי - ומינא דריבא בעי למימר "לא חטפתי" - מהימן נמי למימר "ידיי חטפתי". לפטריה - משום דהאי מינו. איבא חד סהרא - ואי אמר "לא חטפתי" הוה בעי לאישתבועי להכחיש את הדע. לישתבע - את השבועה שהעד מחייבו אינו יכול, דהא מודה דחטק, והעד מחייבו לישבע שלא חטק, וגבי חק שבועה הוא פסול בגולן אצל כל שבועות. והא ליבא למימר לישתבע דידדיה חטק, שאין זו שבועה המוטלת עליו. בין שניהם - אם בעלי הדין קיימין. מה לי הוא ומה לי אבוח - מאחר שהוא טוען טענת ברי, למה אינו יכול לישבע?

אביו

נפטריה - איבא חד סהרא? נימא ליה: זיל אישתבע - פיון דאמר מיחטף חטפי, תוה ליה פנוולן? אמר ליה רבי אבא: תוה מחויב שבועה ואין יכול לישבע, וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע - משלם. אמר רבא: כוותיה דרבי אבא מסתברא, דתני רבי אמי: "שבעת ה' תהיה בין שניהם" - ולא בין היוורשין; היכי דמי? אילימא דאמר ליה: "מנה לאבא ביד אביד", ואמר ליה: "חמשין אית ליה וחמשין לית ליה", מה לי הוא ומה לי אבוחא? אלא לאו דאמר ליה: "מנה לאבא ביד אביד", אמר ליה: "חמשין ידענא וחמשין לא ידענא";

א

מוק מתניתין כתנא בדסמון, ומסייע ליה לדרבי אבא. מיהו סבר כרבי שמעון ברבי טרפן דרדיש לקרא למלתא אחריתי ופליג אדרבי אבא. עד קשה לרבינו יצחק: דב' חוקת הבתים" (בבא בתרא לה, ב) משמע דהלכה כרבי אבא, דקאמר: סברוה רבנן קמיה דרבי אבא אעובדא דהתם, ומסיק נמי: אלא אי דמי הא דרבי אבא כו, ואילו לקמן (שבועות מה, ב) אמרין: האי דינא דעבד כרב ושמואל עבד ודעבד כרבי אלעזר עבד, ורבי אלעזר סבר כרבי אבא דנטלין היתומין ולא מפסידין. משמע דמילתא דרב ושמואל עיקר כמו רבי אבא, ועוד תימה: דבכל מקום קיימא לן כרב נחמן בדיני, ולקמן קאמר: דעבד כרב ושמואל עבד כרבי אלעזר עבד, רב נחמן דאמר יחלוק לא מדבר כלל, משמע דלית להלכתא כוותיה; ורבינו תם פירש בספר הישר דהלכתא כרב נחמן דאמר יחלוק כששניהם חשודים, דקימא לן כוותיה בדיני. וברבי אבא בנסכא, בדאמרין ב' חוקת הבתים" (שם). וכן ב"מזין" לא ידענא כדאמר רבא ב'השואל" (בבא מציעא צח, א), ורב נחמן נמי סבירא ליה כרבי אבא בנסכא וב"חמשין לא ידענא" מתוך שאין יכול לישבע משלם. וכל שכן נמי דהוה לן למימר כשהתובע מחויב שבועה דמפסיד, אלא משום דשבועת התובע לא הוה אלא מדרבנן, ואין מפסיד וולא משלם כשאין יכול לישבע אלא במחויב שבועה דאורייתא, ולהכי ביהתומין ומת לזה בחיי מלוה או בפגם שטרו, דהויא שבועה דרבנן, נשבעין שבועת יורשין ונטלין ולא מפסידין לרב נחמן ורבי אבא. ובשנין חשודין התובע חצי אף על גב דלא רמיא עליה אלא שבועה דרבנן, וטעמא משום דקסינן ליה לפי שהוא חשוד. ולרב ושמואל ליה לזה דאפילו בשבועה דרבנן מתוך שאינו יכול לישבע מפסיד הכל. ובשנין חשודין נמי מפסיד התובע הכל, דחורה שבועה לסיני. ובייתומין דוקא דעבד כרב ושמואל עבד, ולא

ולא בפגום את שטרו, כדאמרין לקמן: הבו דלא לוסף עליה. ורבי אבא נמי סבירא ליה לדרב נחמן בשניהם חשודין דהלכה כרבי יוסי דאמר יחלוקו מטעמא דפרשיות. והא דקאמר: רבותינו שבארץ ישראל רבי אבא – לאו משום דסבר כרבי מאיר, אלא דרבי אבא אית לן לפרוש מילתא דרבי מאיר דחורה למחויב לה ומשלם, כדאשכחן דסבר רבי אבא בעלמא.

(הגהה) ועוד יש לומר: דטעמא דרב נחמן בשניהם חשודים, משום כיון דמחויב התובע נמי שבועה מדרבנן ואין יכול לישבע מפסיד החצי. וזה התיירין אין נראה, דאם כן היתומים מן היתומים נמי יסבור רב נחמן ורבי אבא כשמואל מתוך שאין יכולין בני המלוה לישבע יפסידו, ובכולה שמעתין משמע דפליגי. ואם בני הלוה נמי חשיבי דאין יכולין לישבע, ממל מקום לא יפסידו כי אם החצי, ואמאי לרבי אלעזר נשבעין ונטולין הכל? ומשמע דרבי אלעזר דוי כרבי אבא ורב נחמן (עד כאן הגהה) אבל קצת קשה: דמנא ליה להתלמוד בסמוך דרב ושמואל לית ליה דרבי אבא בנסכא וב"חמשין לא ידענא", דקאמר: האי "שבועה ה" מאי דרשי בה? ונראה, דאם איתא דאית ליה מתוך שאינו יכול לישבע משלם היה להם לבני לוח לפרוע החצי מתוך שאין יכולין לישבע שפרעו, כדפירש בקונטרס. אלא ודאי לית ליה האי סברא לענין לשלם אלא לענין להפסיד, וצריך עיון.

א אמרת בשלמא אביו כי האי גוונא מיהייב – תימה: למאן דאמר בפרק "השואל" (בבא מציעא עז, ב): "מנה לי בידך" חלה אומר "אני יודע" – חייב, דברי עדין, הדין מוקי לה האי קרא? אי בחמשין ידענא ובחמשין לא ידענא? – בהא ליכא חיוב שבועה לאבא אלא חיובא דממונ, דברי עדין ויש לומר: דמוקי לה כרב ושמואל דבסמוך. אי נמי, הדין קאמר בחכום: שבועה ה' תהיה בין שניהם היכא דשייכא, ומי שאינו יכול לישבע משלם. ולא כן הורשין, דפטורין כשאין יכולין לישבע. **חלה על שניהם** – וענשו המושבע אפילו הדין עמו, כדפירש בקונטרס בריש "הדינין" (שבועות לט, ב). וכן נראה, דהא דרשי התם בברייתא: "ובאה אל הגג" זה הנוגב דעת הבריות, שתובע ממונ ממי שאינו חייב לו, ובתר הכי פריך: משבע אמאי קאי ב"סורר"? ומשנ: משום דרבי שמעון בן רבי טרפון, ומדאיצטריך לאתויי דך ושבקי ברייתא גופה, משום דמיייר אפילו הדין עמו. **בהדי סהדי** שקרי למה לי – תימה: דרבא אומר ב"מורבה" (בבא קמא עב, ב) (ובמכות ד) דעד וזמם ודורש הוא, דמאי חזית דסמכת אתני סמוך אתני. אדרבה, הא דמבשרין למזים הוי חידוש, דהא בהכחשה תריוייה פסולים לרב חסדא! ואומר רבינו יצחק: דרבא סבר כרב הונא, דבריש "חוקת הבתים" (בבא בתרא לא, ב) מסיק אדרב נחמן ורבא דכולי עלמא כרב הונא. ובסמוך דמשני רבא לרבא דרב חסדא, אלא דבעי לאוקומי התם רבא כרב חסדא הוה מצי למימר "וליעטמך", ועוד, דלטעם אחר דלגבי עד וזמם, דמפרש משום פסידא דלקוחות – מצי למיסבר כרב חסדא. והלכה כרב הונא, מדמוקי רב נחמן ורבא כוותיה ב"חוקת הבתים". וכן פסק רבינו חננאל, משום דרב הונא היה רבו של רב חסדא. כדאמרין ב"באלו מצאית" (בבא מציעא, לא, א), ועוד, דמתניתין דאחד אומר גובה כו' דייק לכאורה כרב הונא.

וישקין

אביו כי האי גוונא מיהייב – שבועה, ומתוך שאינו יכול לישבע, דהא אינו יודע קאמר, לישלם – היינו דאיצטריך קרא למעוטה למיפטר הורש בטוען טענה זו. **לעוקב אחד הפנאף** – נעשה לו אפטרופוס להרגיל לו נשים לניאוף. **תרחם** – את הארץ. **וניניתם** – את המקום שהשכן את שכנתו בניכום, קרב לגבי **דהינא וארץ** = אם נגעת במשח

בשמן תהא גם משוח בנגיעתו. כלומר, פרת הוא קטן משלש נהרות, שהוא מני אצלם לבסוף "והנהר רשיעי הוא פרת" (בראשית ב), ובאן הוא קורא אותו נהר גדול. בשביל שהוא נוכר כאן על שם ארץ ישראל שהיא חשובה, נזכר גם הוא בחשיבות. "דהינא" לשון שמן ומשיחה, (ישעיהו לו) "הורשנה מחלב" מתרגמינן: אתהינא. ושיק למשנה לעיל מה, **א** **משנה** לא שאמר לו כתוב על פינקיס ב' – אלא בזמן שיש גרגלים לדבר, שבעל הבית מודה שאמר לו תן ב'. שניהם נשבעין ונטולין מבעל הבית – דאמר ליה: פועלים לא מדימוני לי בשבועה, את האמנתניהו, דלא אמרת לי בסהדי הב ליה. וכן פועלין אמרי ליה: לא מהמין לן חנוני בשבועה. **נמרא** מורה שבועה זו למה – ששניהן באין לבית דין שותצא שבועה שוא מביניהם. ולא פירש (לי) רבי מאי סבירא ליה, אי נטולין בלא שבועה כבן ננס או יפסיד חנוני בשבועה פועלים. **תינא** שניהם נשבעין ונטולין – כבר שנית לנו וסמכת במשנה: שניהן נשבעין ונטולין. קיבלה מינה – רבי מרבי חייא וחדר ביה, או לא. **תא שמע** – כי פרש רבי מאי סבירא ליה בווה קאמר: פועלים נשבעים לחנוני שלא קבלו ממנו כלום – אלמא לא קיבלה, וסבירא ליה חנוני יפסיד, שיהיה לו לתת להם בעדים. **ואם איתא** – דקיבלה, נשבעין לבעל הבית מיבעי ליה, דמה לזן אצל חנוני לשבועה הואיל וחורר וגובה מבעל הבית? **אמר רבא** – לעולם קיבלה מינה, והדין קאמר: פועלין נשבעין לבעל הבית במעמד חנוני, כלומר לפני חנוני כדמפרש ואיל. **המבחישות** זו את זו – שנים אומרים הרג ושנים אומרים לא הרג. זו **באה בפני עצמה ומעידה** – בעדות אחת, וכן זו, ואף על פי שהאחת פסולה – אין לך לפסול לא זו ולא זו, הואיל ואיך ידע איזה מהן פסולה, אבל אחד מכתב זו ואחד מכתב זו אין נאנמין בעדות אחת, דמה נפשך אחד מהן פסול, והיינו דנקט ביה האי לישנא "באה בפני עצמה ומעידה". **בהדי סהדי שקרי** למה לי – הואיל והאחת פסולה אין אחת מהן נאמנת לשום עדות. הדין גרסינן: שני מלוין ושני לווין ובשני שטרות היינו פלוגתייהו. ולא גרסינן "דכולי עלמא". שני מלוין ושני לווין ושני שטרות – ואחת משתי כיתות הללו חתומה על זה, והשניה חתומה על זה, דלרב הונא שניהן השטרות כשידין ולרב חסדא שניהן פסולין. מלוה ולוה ושני שטרות – שיש לו לאדם אחד שטרות על שתי הלואות על חבירו, ואחת מהן חתומה על זה ואחת על זה – יד בעל השטר על התחתונה. בין לרב הונא בין לרב חסדא אין חולקין בזה, שדין זה בא עליו מכת שתי כיתות אחת כשידיה ואחת פסולה – אין אתה יכול לפסול את שניהן ולא להכשיר את שניהן, הלכך שטר קטן שבהם גובה הימנו, והגדול יפסיד, לפי שאומר לו: זו היא הפסולה. דמספיקא לא מפקינן ממונא מיניה. אבל ממה נפשך הקטן גובה, דיש בכלל מאתים מנה. שני פלוים ולוה אחד – היינו מתנחיתין. שני מלוין והוציא אש שטרו על לוח אחד, ואחת משתי כיתות הללו אחת חתומה בזה ואחת בזה – לא

קמבעיא לן מאי קאמר רב הונא בה, דהיינו מתנחיתין דקתני: נשבעין ונטולין מבעל הבית. ואף על פי שאנו יודעין שאחד מהן שקר אין אנו יכולין להפסיד את אחד מהן, ונוקקין ליה בית דין להגבותו. והדין נמי לרב הונא דאית ליה גבי שני מלוין ושני לווין זו באה ומעידה זו באה ומעידה – הוא הדין לשני מלוין ולוה אחד. ואף על פי שממה נפשך הלוח העני הוה לוקה באחד מן השטרות הללו על ידי עדות פסולה – אין אתה יכול להפסיד את אחד מן המלוין, שאיך ידע איזה הפסולה. שני לווין ומלוה אחד – הוציא מלוה זו שני שטרות, זו חתומה בזה וזו חתומה בזה. **מאי** – אמר רב הונא בזה? מי אמרין: כיון דחד גבירא הוא דמיתיי ליה לקמן – לא מוזקקין ליה, דמה נפשך בשטר פסול לא לפינוי, זה דוחה אצל זה וזה אצל זה ויפסיד. אי דלמא: כיון דעל שני לווין הוא מוציא – זו באה ומעידה זו באה ומעידה. לרב חסדא לא מביעיא ליה, דהא אפילו בשני מלוין ושני לווין ושני שטרות פסול, וכל שכן בשני לווין ומלוה אחד.

אחד

ונוטלים, או לא. מנסה הגמרא להוכיח שרבי לא קיבל זאת: **תא**
שמן, דתניא, רבי אומר, פועלין נשבעין להחנין שלא קיבלו ממנו
את המעות, ואם איתא – ואם נאמר שאכן קיבל רבי מרבי חייה
 את דבריו, והוא סובר ששניהם נשבעים ונוטלים מבעל הבית,
 'פועלים נשבעים לבעל הבית' **מיכני ליה** – היה רבי צריך לומר,
 שהרי מחמת שבועה זו מפסיד בעל הבית, ובשבילו הם נשבעים,
 ומכך שאמר רבי שהפועלים 'נשבעים לחנוני' מוכח שהוא בעל
 דינם, והוא המפסיד מחמת שבועתם. והיינו כיון שרק הפועלים
 נשבעים ונוטלים, ואילו החנוני מפסיד ואינו נוטל אפילו בשבועה,
 לפי שהיה לו לתת להם את המעות בעדים, ובכך שלא נהג כן
 הפסיד לעצמו.
 דוחה הגמרא: **אמר רבא, לעולם יתכן שרבי סובר ששניהם**
נשבעים ונוטלים, כדברי רבי חייה, ומה שאמר שהפועלים
נשבעים לחנוני, כוונתו שהפועלים נשבעין לבעל הבית כמקדמ
 ו-בפניו **החנין, והטעם לכן, כי היכי דליכספו מיניה** – כדי שיתביישו
 ממנו, שאם באמת קיבלו ממנו את המעות יתביישו להשבע בפניו
 לשקר ולומר שלא קיבלו ממנו מעות.
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים שיש לה שייכות למשנתנו:
איתמר, שתי ביתי ו-קבורות עדים המבחינושן זו את זו בעדות
 אחת, ששנים העידו על אדם שהרג את הנפש ושנים אמרו שלא
 הרג, וברור שאחת הכיתות העידה עדות שקר, **אמר רב הונא, כת**
זו כפני עץמה ויעידה בעדות אחרת, ואין חוששים שהיא
 הכת ששיקרה בעדותה הקודמת, והיא פסולה, וכן כת זו ו-השניה
כפני עץמה ויעידה בעדות אחרת, ואף בה אין חוששים שמה
 היא הכת הפסולה. ואילו **רב תפא אמר, כפני עץמה ויעידה**
 – למה לנו לקבל עדות של עדים שיתכן שהם שקרנים, ואף שבכל
 כת יש ספק אם היא הפסולה, מכל מקום מספק אין לקבל שום
 עדות של אחת הכיתות, מאחר וברור לנו שאחת מהם פסולה.
 הגמרא מבארת באיזה אופן שייכת מחלוקתם: **שני מליין ושני לויין**
ושני שפירות – אם כל כת מאותן שתי כיתות שהוכחו בעדות
 אחרת חתומה על שטר חוב, וכל שטר חוב הוא על שם מלוה ולוה
 אחרים, **היינו פלוגתיהו** – בזה נחלקו רב הונא ורב חסדא, לדעת
 רב הונא שני השטרות כשרים, וכל אחד מהמלוים גובה מהלוה
 שלו בשטר החוב שבידו, ואילו רב חסדא סובר ששני השטרות
 פסולים, ואין אחד מהם גובה.
מלוה ולוה ושני שפירות – אם שני השטרות חתומים בהם שתי
 הכתות שייכים לאותו מלוה והוא נושה בהם באותו לוה, ובכל
 שטר כתוב סכום אחר, לדברי הכל יד **פצל השקד** ו-המלוה על
 התחתונה, ואינו גובה את שני השטרות, שהרי אחד מהם ודאי
 פסול, ומכל מקום הוא גובה את הסכום הקטן שביניהם, שהרי
 ממה נפשך אחד השטרות כשר, והוא מוכיח שהלוה חייב לו
 לפחות סכום זה.
שני מליין ולוה אחד ושני שפירות – אם שני השטרות יוצאים על
 אותו לוה, אך בכל שטר המלוה הוא אדם אחר, **היינו מתינתין** –
 זהו אופן הדומה לדין המבואר במשנתנו, שהחנוני והפועלים
 נשבעים ונוטלים מבעל הבית, אף שברור לנו שאחד מהם משקר,
 ואף כאן, כיון שכל מלוה מציא שטר שיתכן שהוא כשר, יסבור
 רב הונא ששניהם גובים בשטרותיהם מהלוה, ואף שברור לנו
 שאחד מהם הוציא ממנו ממון שלא כדין אין הלוה יכול להפטר
 מאחד מהם, כיון שכל אחד מהמלוים טוען ששטרו הוא הכשר
 ושטרו של חבירו הוא הפסול.
 מסתפקת הגמרא: **שני לויין ומלוה אחד ושני שפירות מאי** – מה הדין
 אם למלוה אחד יש שני שטרות על שני בני אדם שונים, ובכל אחד
 מהשטרות חתומה אחת מהכיתות שהוכחו זה את זה, והאם אחד
 יסבור רב הונא שאין גובים לו בשום שטר, שהרי אדם אחד הוא

מסיים רבא את ראייתו: **אי אמרת בשלמא שאבין בי האי גוונא**
מיחייב – שהלוה עצמו כשהוא מודה בחמישים ואומר 'איני יודע'
 על חמישים, חייב לשלם, מחמת שאינו יכול להשבע שבועת
 'מודה במקצת' על אותם חמישים, שהרי אינו יודע בבירור שהוא
 פטור, והיינו כדברי רבי אבא שמתוך שאינו יכול להשבע משלם,
אימפרך קרא למפטר גבי וירשין – מוכן הדבר שהוצרכה התורה
 לפטור את היורשים מתשלום זה, כדי שלא נאמר שאף היורשים
 חייבים לשלם מחמת שאינם יכולים להשבע. **אלא אי אמרת שאבין**
בי האי גוונא נמי פטור – שאף הלוה עצמו באופן כזה היה פטור
 מתשלום, והיינו כדעת רב ושמואל שמי שאינו יכול להשבע
 שבועה המוטלת עליו אינו משלם, אם כן קשה, **קרא גבי וירשין**
למה לי – למה הוצרכה התורה למעט את היורש משבועה זו, והרי
 אפילו אביו עצמו לא היה מתחייב בתשלומים באופן כזה, ומחמת
 דרשה זו אמר רבא שמסתבר לומר כדברי רבי אבא.
 מבררת הגמרא: ורב ושמאל, הסוברים שאדם שאינו יכול להשבע
 פטור מתשלום, ולא הוצרכה התורה למעט את היורשים משבועה
 באופן כזה, **האי שבועת ה' מאי קא דרשי ביה** – מה הם דורשים
 מפסוק זה. משיבה הגמרא: פסוק זה **מיכני ליה** – נצרך לדרשה זו,
לדברתניא, שמעון בן טרפון אומר, שבועת ה' תהיה בין שניהם,
מלמד שהשבועה ו-עונש השבועה חלה על שניהם – גם על הנתבע
 שנשבע לשקר, וגם על התובע, שלא דקדק למסור את ממוןו ביד
 אדם נאמן, וגרם לכך שיבואו לידי חילול ה' בשבועת שקר.
 אגב דרשה זו של שמעון בן טרפון מביאה הגמרא מימרות נוספות
 בשמה: **שמעון בן טרפון אומר, אחרתה לעולם אחר נואף מנזן** –
 מהיכן נלמד האיסור לאדם הנעשה כאפטרופוס לנואף ומרגיל לו
 נשים לחטאי, **תלמוד לומר (שמות כ יג) לא תנאף,** ויש לדרוש
 כאילו נאמר **לא תנאף,** לא תגרום לאחרים לנאוף.
 נאמר בפסוק לגבי חטא המרגלים, **ותרגנו באהליכם ותאמרו**
בשנאת ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אתנו ביד האמרי
להשמידנו (דברים א כו), **שמעון בן טרפון אומר, המילים ותרגנו**
באהליכם נדרשות כאילו נאמר **תתם וניניכם באהלו של מקום** –
 תרתם את הארץ, וגיניתם את הקדוש ברוך הוא שהשכין את
 אהלו ביניכם.
 נאמר בפסוק שאמר ה' לישראל לאחר מתן תורה **פנו וסעו לכם**
ובאו הר האמרי ואל כל שכניו בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף
הים ארץ הקנעני והלכנו עד הנהר הגדול נהר פרת (דברים א יא),
שמעון בן טרפון אומר, מדוע מכונה נהר פרת 'הנהר הגדול,' והרי
הוא הקטן מבין ארבעת הנהרות המנויים בפרשת בראשית, אלא
 זהו כדרך שאומרים בני אדם **קרב לגבי דיהן, ואידהן** – התקרב
 לאדם חשוב שנמשח בשמן, ותהיה גם אתה משוח כמותו, ואף
 כאן כיון שהזכר נהר פרת לגבי ארץ ישראל שהיא חשובה, מוזכר
 גם הוא בלשון חשיבות, **הנהר הגדול. דבי רבי ישמעאל תנא, עכר**
מלך במלך, כלומר אף עבדו של המלך יש לו חשיבות כעין
 חשיבותו של המלך, ואף נהר פרת שהוא משמש את ארץ ישראל,
 יש לו חשיבות, ולכן הוא מכונה 'הנהר הגדול'.
 שנינו במשנה בכלל הנשבעים ונוטלים: **והחנוני על פינקסו בו,**
 אמר לו תן לבני סאתים חטין, תן לפועלי סלע מעות, הוא אומר
 נתתי והן אומרים לא נטלנו, הוא נשבע ונוטל והן נשבעין ונוטלין.
 הגמרא מבארת מדוע תיקנו חכמים שבועה זו: **תנא, אמר רבי,**
מורה שבועה זו למה – מדוע תיקנו חכמים תקנה זו, שנשבעים
 הפועלים והחנוני, והרי מזמת כן ודאי ישעב אחד מהם לשקר.
אמר ליה רבי חייה (בר אבא), תנינא – כבר שנית לנו במשנה דין
 זה, **שניהם נשבעין ונוטלין מפעל הבית**.
 מבררת הגמרא: **קיבלה מיניה או לא קיבלה מיניה** – האם קיבל רבי
 מרבי חייה תשובה זו, והסכים לכך שהדין הוא ששניהם נשבעים

מסתבר שיתן השולחני מעות לבעל הבית קודם שיקבל את
האיסר, **אָבֵל בָּתָּה** - לגבי חנוני המוכר פרות, שמסתבר שיתן
החנוני את הפירות אף קודם שיקבל את המעות, כדי שלא יקבו
ברשותו, **אִימָא מוֹדָה** לְהוּ לְרַבָּנָא שאין בעל הבית נאמן ללא
שבועה, **צִירְכָא** - לכן הוצרכה המשנה להשמיע את שתי
המחלוקות.
שנינו במשנה: **בְּשֵׁם שְׁאֲמָרוּ הַפְּלִיגָתָהּ בְּתוֹבָתָהּ** [וכו'] **וְכֵן הִתְּוִמִּים**
לֹא יִפְרְעוּ אֵלָא בִּשְׁבוּעָה.
מבשרת הגמרא: **מִמָּאן** - ממי באים היתומים לגבות ממון, שעל זה
אמרה המשנה שעליהם להשבע שלא ידוע להם שחוב זה פרוע,
אִילִימָא מְלִיחָה - אם מהלוח עצמו, אם כן קשה, **אֲבוּהוֹן שְׁקִיל בְּלֵא**
שְׁבוּעָה וְאִינְהוּ בְּשְׁבוּעָה - הרי האב עצמו היה גובה מהלוח ללא
שבועה, ומדוע את היתומים נצריך להשבע, והרי בכל מקום
מקילים על היתומים. מבשרת הגמרא: **הֵכִי קָאָמַר**, **וְכֵן הִתְּוִמִּים מִן**
הִתְּוִמִּים לֹא יִפְרְעוּ אֵלָא בְּשְׁבוּעָה - אם מתו המלוח והלוח, ויורשי
המלוח באים לגבות מיורשי הלוח, עליהם להשבע שלא ידוע
להם שחוב זה פרוע, לפי שכל הגובה מיתומים צריך שבועה.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בנידון זה: **רַב וְשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי**
תְּרִיבִיחָהּ, **לֹא שָׁנוּ** שיתומי המלוח גובים מיתומי הלוח בשבועה,
אֵלָא באוּפֹן שְׁמַת הַמְּלִיחָה בְּתוֹי הַלֹּחַ, והיו יורשי המלוח יכולים
לגבות מהלוח עצמו ללא שבועה, ובשמת גם הלוח צריכים יורשי
המלוח להשבע קודם שיגבו מיורשי הלוח. **אָבֵל אִם מַת הַלֹּחַ בְּתוֹי**
הַמְּלִיחָה, הרי **כָּבֵר בְּתוֹכֵיהֶם הַמְּלִיחָה** עצמו **לְבִנֵי הַלֹּחַ** שבועה כדי לגבות
מהם, כדון הגובה מהיתומים שצריך שבועה, **וְאִין אָדָם מוֹרִישׁ**
שְׁבוּעָה לְבָנָיו - אין המלוח יכול להוריש לבניו ממון שהוא חייב
שבועה כדי לטילו, אם לא ישבעו גם הם את השבועה שהיתה
מוטלת עליהם, וכיון שאינם יכולים להשבע שאין החוב פרוע, אינם
גובים כלום מיורשי הלוח.
מביאה הגמרא את דעת החולק: **שְׁלֹחָה קָמִיָּה דְּרַבִּי אֶלְעָזָר** - שלחו
בני הישיבה שאלה זו לפני רבי אלעזר, **שְׁבוּעָה זוּ מַת מִיָּבֵה** - חוב
שבועה זו שהיה מוטל על המלוח, מה ענינו שהוא מפקיע את
ממונם של יורשי המלוח, כלומר, אמנם המלוח עצמו היה חייב
שבועה כדי לגבות את החוב, אך עתה שמת ללא שבועה, הרי זה
כאילו מעולם לא התחייב שבועה, ויגבו היורשים ללא שבועה.
שְׁלַח לְהוּ רַבִּי אֶלְעָזָר, אכן אין יורשי המלוח מפסידיים, אלא יורשין
- יורשי המלוח נשָׁבְעִין **שְׁבוּעָתָהּ יוֹרְשֵׁיהֶן**, שלא ידוע להם שחוב זה
פרוע, **וְנוֹמְלִין** את הממון מיורשי הלוח, ושלא בדברי רב ושמואל
האומרים שאין יורשי המלוח נוטלים אפילו בשבועה.
שְׁלֹחָה בְּיָמֵי רַבִּי אֲמִי - חזרו ושלחו שאלה זו בזמנו של רבי אמי,
מה טעמם של רב ושמואל שיורשי המלוח מפסידיים, **אָמַר רַבִּי**
אֲמִי, בּוֹלִי הָאִי שְׁלַחִי לָהּ וְאֶזְלִי - כל הפעמים הללו חוזרים
ושולחים שאלה זו, **אִי אֲשָׁפְחִין בָּהּ מַעְמָא מִי לֹא שְׁלַחִין לָהּ** - וכי
אם הייתי מוצא טעם לדברי רב ושמואל לא הייתי שולח להם.
אֵלָא - מכל מקום **אָמַר רַבִּי אֲמִי, הוּאִיל וְאִתָּא לִין נִימָא בָּהּ מִלְּתָא**
- כיון שבאה שאלה זו לדיננו, נאמר בה דבר, כלומר נפסוק בה
את ההלכה, אם לאחר שמת הלוח עָבַד המלוח בְּדִין, וחיבובו
להשבע כדון האב לגבות מן היתומים, וְכַתּוּב הַמְּלִיחָה לְבָנֵיהֶם
הַמְּלִיחָה לְבָנֵי הַלֹּחַ שְׁבוּעָה, וְאִין אָדָם מוֹרִישׁ שְׁבוּעָה לְבָנָיו, וכדברי
רב ושמואל, ואין יורשי המלוח גובים. אך אם לא **עָבַד בְּדִין, וְכַתּוּב**,
ומעולם לא התחייב המלוח שבועה ליורשי הלוח, הוֹרְשֵׁין של
המלוח נשָׁבְעִין **שְׁבוּעָתָהּ יוֹרְשֵׁיהֶן**, שלא ידוע להם שחוב זה פרוע,
וְנוֹמְלִין.
מקשה הגמרא: **מִתְּקִיף לָהּ רַב נַחֲמָן, אֲמַר בִּי דִינָא קָא מְחִיבִי לִיה**
שְׁבוּעָה - וכי בית דין הם המחייבים את המלוח שבועה, שמחמת
כן שחילוק אם עמד בדין או לא, והרי **מַעֲדָנָא דְּשִׁבְכִי לֹא אֶתְיִיב**

שנינו בברייתא לגבי עדות החדוש, אם **אָחָד העדים אָמַר שהיה**
הירח גָּבוֹה מהקרקע בשיעור **שְׁתֵּי מִרְדְּעוֹת** - מקל שמכונים בו את
הבהמה החורשת, **וְאָחָד אָמַר שהיה גבוה בשיעור שְׁלֹשׁ מִרְדְּעוֹת**,
עֲדוּתָן קִיּוּמָה, כיון שאדם עשוי לטעות בשיעור של מרדעת אחת.
אך אם **אָחָד אָמַר שְׁלֹשׁ מִרְדְּעוֹת וְאָחָד אָמַר חֲמִשׁ מִרְדְּעוֹת**, **עֲדוּתָן**
בְּמִלָּה, שאין אדם עשוי לטעות בזה. מסיימת הברייתא, **וּמִצְטָרְפִין**
לְעֲדוּת אַחֶרֶת - כל אחד מהעדים יכול להצטרף לעד אחר ולהעיד
עמו עדות אחרת. **מָאי לָאו** - האם אין כוונת הברייתא ששניהם
מצטרפים לְעֲדוּת אַחֶרֶת של **מִמּוֹן**, ומוכח שאף שאחד מהם פסול
בודאי, מכל מקום הוא יכול להעיד בעדות אחרת, ושלא כדעת
רב חסדא.
דוחה הגמרא: **אָמַר רַבָּא**, אין כוונת הברייתא להכשיר כל אחד
מהם לעדות אחרת, אלא לומר שהוא **וְאָחָד מִצְטָרְפִין לְעֲדוּת אַחֶרֶת**
שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ - כל אחד מהם יכול להצטרף לעד נוסף שיעיד
כדבריו בענין ראית הירח, ועדות זו מכונה 'עדות אחרת' כיון
שהוא והעד האחר עושים כת חדשה, והטעם לכך שמצטרפים,
דִּתְּנוּ לָהּ תְּרִי וְחַד - הרי הם שנים נגד אחד, ודרך משל, שנים
מעידים שנראה הירח בגובה של שלש מרדעות ואחד מעיד
שנראה בגובה חמש מרדעות, **וְאִין דְּבָרֵיהּ שֶׁל אָחָד מִתְּקַבְּלִים**
בְּמִקּוֹם שֵׁנִים - נגד שני עדים המכחישים אותו, אלא עדותם של
השנים מתקבלת.
שנינו במשנה: **אָמַר לְחֻנְנִי תֵן לִי בְּדִינָא פִּירוֹת כּו' ונתן לו, אמר לו**
תן לי אותו דינר, אמר לו נתתיו לך ונתתו באונפלי, ישבע בעל
הבית שנתן לו את הדינר, אמר לו תן לי את הפירות, אמר לו
נתתים לך והולכתים לתוך ביתך, ישבע חנוני, רבי יהודה אומר,
כל שהפירות בידו ידו על העליונה.
תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, אִימָתִי אִני מוֹדָה לחכמים שצריך בעל הבית
להשבע, בְּזִמְנָא שֶׁהַפִּירוֹת צָבִירִין ו-אסופים] ומוֹנְחִין, וְשִׁנְיָה עוֹרְרִין
עֲלֵיהֶן - דנים עליהם, כדיון שאף אחד אינו מוחזק בהם, צריך בעל
הבית להשבע כדי ליטלם. **אָבֵל אִם הִפְשִׁילִין בְּקוּפְתוֹ לְאֶחָדָיו** -
נטלם בעל הבית והניחם בקופתו התלויה על גבו, **הַמוֹצִיא מִתְּכִירֵי**
עֲלֵיו הָרִיָּה, ובעל הבית מחזיק בהם ללא שבועה.
שנינו במשנה: **אָמַר לְשׁוֹלְחָנִי תֵן לִי כּו' בדינר מעות, ונתן לו, אמר**
לו תן לי את הדינר, אמר לו נתתיו לך ונתתו באונפלי, ישבע בעל
הבית, נתן לו את הדינר, אמר לו תן לי את המעות, אמר לו נתתים
לך והשלכת לתוך כיסך, ישבע שולחני, רבי יהודה אומר, אין דרך
שולחני ליתן איסר עד שיטול דינר.
הגמרא מבארת מדוע הובאה במשנה מחלוקת חכמים ורבי יהודה
פעמיים: **וְיִצְרְכָא, דְּאִי אֲשָׁמְעִין הָא קָמִיָּתָא** - אם היה התנא מביא
רק את המחלוקת הראשונה, לגבי חנוני ופירות, שלדעת חכמים
בעל הבית צריך שבועה כדי ליטול את הפירות ולרבי יהודה
נטלם ללא שבועה, היינו סבורים שרק **בָּתָּה קָא אָמְרִי רַבָּנָא** שבעל
הבית צריך שבועה, **מִשּׁוּם דְּפִירִי עֲבִידִי דְּמִרְקָבִי, וְכִין דְּמִרְקָבִי לֹא**
מִשְׁהוּ לִיה - כיון שפירות עשויים להירקב, ואין החנוני רוצה
להשהותם בידו, שמא יחזור בו הלוקח, וממחר ליתנם לתוך כלי
בעל הבית, ויש רגלים לטענתו שעדיין לא קיבל את התשלום על
פירות אלו, ובעל הבית צריך שבועה כדי ליטול את הפירות אף
שהם ברשותו, **אָבֵל מְעוֹת דְּלֵא מִרְקָבִי** - אבל לגבי שולחני הפורט
מעות, שאין המעות עשויים להירקב, ואין סברא שיתן השולחני
את המעות לבעל הבית קודם שיקבל את האיסר, **אִימָא מוֹדוּ לִיה**
לְרַבִּי יְהוֹדָה - שמא הם מודים לרבי יהודה שהמוציא מחבירו עליו
הראיה, כיון שלא מסתברים הגמרא השולחני שטוען שעדיין לא
קיבל את האיסר. ממשיכה הגמרא לבאר: **וְאִי אִיתְּמַר בָּתָּה** - אם
היתה נשנית מחלוקתם רק לגבי שולחני, היינו סבורים שרק **קָא**
קָאָמַר רַבִּי יְהוֹדָה שבעל הבית נאמן ללא שבועה, כיון שלא

1 אחד אומר נבזה שתי מרדעות - גבי עדות החדש תניא, שהיו בודקין אותם כמה היה
2 גבוה מן הקרקע למראה עיניו באומדן בשיפולו של רקיע. מרדעת = מלמד חבקר. מאי
3 לאו - מצטרפין לעדות ממוקן כל אחד מהן כשר להעיד עם עד אחר בעדות ממוקן, ואף
4 על פי שירענו שאחד פסול, וקשיא לרב חסדא. אמר רבא - הכי קאמר: אחד מאלו
5 מצטרף עם עד אחר אם יאמר כמותו בעדות זה.
6 והיינו עדות אחת, שנעשית כת זו המצטרפת
7 עדות אחת לעצמה בחדש זה. דאגילאי
8 מילתא דקושטא אסחיד, שהרי זה מסייע, והוי
9 ליה תרי וחד. אימתי בזמן שהפירות בו -
10 אימתי צריך בעל הבית ליטע - בזמן שהפירות
11 צבורין בו. דפיי עבדי דמרקב - וממחר תוני
12 להשלישם לתוך כליו של לוקח קודם קבלת
13 הדינר, שלא יחזור. לא שנו - דבשבועה מיהא
14 שקלי יתומין מן היתומין, אלא שמת מלוה בו.
15 נתחייב מלוה שבועה - שלא התקבל כלום
16 שהנפרע מן היתומין אפילו בשטר צריך שבועה.
17 ואין אדם מוריש ממון שהוא מחויב עליו שבועה
18 לבניו, לפי שאין הבנים יכולים ליטע שבועה זו
19 שנתחייב אביהם. מה טיבה - להפקיע ממנו?
20 אם אין יכולין ליטע אותה שבועה ממש -
21 ישבעו שבועת יורשין, כגון "שבועה שלא פקדנו
22 אבא", ונטלין. עמד ברין - שהוציא שטר זה על
23 יתמי לזה, ואמרו לו בית דין: השבע וטול. אם
24 איתא לדרב ושמואל - דאין אדם מוריש שבועה
25 לבניו, איתיה בין עמד ברין בין שלא עמד ברין.
26 יחלוף - גבי שניהם חשודין, דדמיא להא שאין
27 אחד מהן יכול ליטע. אלמא ליתא להא דרב
28 ושמואל. אליבא דרבי מאיר - אוקמינא לעיל,
29 דאמרי: חזרה שבועה למקומה. ורב נחמן עבד
30 כרבי יוסי. מתה - אלמנה שלא גבתה כתובתה.
31 יורשה מוכיחין - ותובעין וגובין כתובתה. עד
32 עשרים וחמש שנים - משמת בעלה, ואם עברו
33 עשרים וחמש שנים ולא תבעה - הפסידה.
34 דהכי תנן בכתובות ב"הושא" (קד, א): כל זמן
35 שהיא בבית אביה, שלא נטלה מזונות מן
36 היתומין, גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנים,
37 ואם לא תבעה מחלתה. קמי מידת יורשין גובין
38 כתובתה, ועל כרחך בשבועת יורשין יגבוה מן
39 היתומין, אף על גב דמית לזה בחיי מלוה, שהוא
40 מת בחייה, ותנחייבה שבועה ליורשין. אלמא
41 הורשה שבועה ליורשה. תא שמע אבל יורשי
42 משביעין אותה ואת יורשה וכו' - רישא
43 דמתניתין ב"הכותב" בכתובות (פז, א): כתב לה
44 "נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך", הוא
45 אינו יכול להשביעה כל אותה ולא יורשה, היא
46 אבל יורשה, אלא מת הוא ובאה לתובעם
47 כתובתה, משביעין אותה ואת יורשה אם מתה
48 והן באין לגבות כתובתה. ומדקמי יורשי
49 משביעין אותה, אלמא בדלא נשבעה עסקינן,
50 וקמי דנשבעין יורשה ונטלין, ושמע מינה
51 אדם מוריש שבועה. אותה באלמנה - דקמי
52 יורשי משביעין אותה" מתוקמא אפילו
53 באלמנה. אבל "זאת יורשה" דקמי מוקי לה רב
54 ושמואל בגרושה, אם גירשה זה נתחייב לה כתובתה בלא שבועה, שהרי פטורה היא מן הגדר ומן השבועה. ומתה בחייו ואחר כך מת הוא, דהוה ליה מת מלוה בחייו לזה, שכשמתה
55 היא יש לה ממון גמור עליו בלא שבועה, לפיכך חורשה לבניה, ויורשה הבאין ליפרע מיורשי. צריכין ליטע, כדנן (שבועות מו, א): היתומין מן היתומין לא יפרעו אלא בשבועה. שובן

שהבן גובה - בשטר מן היתומין, שבועות יורשין - כשאין לו עדים שאמר האב בשעת מיתתו "שטר זה אינו פרוץ", ושלם בשבועה - כשיש עדים שאמר האב בשעת מיתתו כו'.
 כרצן שמעון בן גמליאל - דמתניתין, והאב אילו היה קיים לא היה נאמן אלא בשבועה. ומדקתה: והאב אינו גובה אלא בשבועה, על כרחך היכי דמי - דמית לזה בחיי מלוה, וקתני: הבן גובה בשבועה, אלמא אדם מוריש שבועה. בית שמאי היא - במסכת סוטה פרק "ארוסה ושומרת יבם", דקתני: מת בעלה עד שלא שתתה - נוטלת כתובתה ולא שותה, דבעינן "והיא האיש את אשתו" וגו' וליכא. אף על גב דשמא זנתה גובה מספק, דקסבר: מי שהנכסים משועבדין לו ירו על העלוניה, והנכסים בחזקת בעל השטר עומדין

כאילו הוא גבוי ועומד, לפיכך (הוא) והיא) גובה מספק, שאינה באה להוציא מהם שותתא
 הראיה עליה להביא, אלא הם באים להוציא ממנה. ודכוותה גבי מת לזה בחיי מלוה נמי, ואף על גב דתקן רבנן שלא יפרע אלא בשבועה, ממון גמור הוא להוריש לבניו.
 איכפלי ואתאי כל הני פריי - טרחתי ובאתי לבא ממקומי לבאן לעקור לדרב ושמואל! הבו דלא להוסיף עלה - הוסימו עצמכם שלא ללמוד ממנה במקום אחר, הם אמרוה בשבועה הבא ליפרע מנכסי יתומים שאינו מוריש אותה לבניו אם מת לזה בחיי מלוה - אל תלמדו ממנה המחויב שבועה אחרת. ומפרש התלמוד - כגון הא דאמר רב פפא: הפוגם שטור, שהודה בבית דין שנתקבל קצת, ותנן: לא יפרע את השאר אלא בשבועה, ואם מת - יורשין נשבעין שבועת יורשין ונטילין, ולא עבדינן בה כרב ושמואל דאמרי אין אדם מוריש שבועה לבניו. והוא דשכיב ושבע קרבא - דאובן הלוה לשמעון על ידי ערב ובשטר, ומת לזה בחיי מלוה ותנחייב מלוה שבועה, ואחר כך מת מלוה, ובאו יתומין ליפרע מן הערב. דלא לסיף עלה הוא - שהם אמרוה ביתומים הנפרעים מן היתומים, ובאן נפרעין מן הערב. בתר יתמי - דלוה אויל, והוה ליה כיתומין מיתומין. הוה - דמת לזה בחיי מלוה, ואחר כך מת מלוה בלא בנים ושבע אחיו ליוורשו, ואחיו הוציא השטר על יתמי לזה. דלא לסיף עלה הוא - שאמרוה ביתומין מן היתומין, וזה לא יתום הוא. האי שפירא דיתמי - דמת לזה בחיי מלוה, לא מקרע קרעין ליה - שמא יבאו לפני דין שידון כרבי אלעזר, דאמר לעיל: יורשין נשבעין ונטילין. ושייך למשנה לעיל מה, או משנה שלא במענה - משמע שאין אדם תובע כלום. בגמרא פריך אטו בשופטני עסקינן. השותפין והאריסין - בגמרא מפרש מאי שניא הני. והאפסורופין - שנתעסקו בממון אדם להכניס ולהוציא ולישא וליתן, אבל בנכסי יתומין פלוגתא דתנאי היא במסכת גיטין ב"הצניקין" (נב, א). והאשה הנושאת והנותנת בתוך הבית - שהושיבה בעלה הנונית, או שמנה אפסטרופא

לעוסק בנכסיו. וכן הבית - אחד מן האחין שנתעסק בנכסים משמת אביהם. חלקו - ולא השביעו בשעת חזקה. נתגלגלה לו שבועה - עדין אחרי כן, מגלגלין גם את זו עליו. והשביעית משמטת את השבועה - לאו אדך שבועה דשותפות קאי, דאין שביעית משמטת שותפות ולא שבועתה, אלא מלוה ושבועתה. **גמרא** במענת שמא - שטענה שמא עכבת משלי. מאי שניא הני - שהטילו עליהם שבועה בטענת שמא. משום דמורו בה התירא - לעצמם, לפי שטרחו בנכסים. שיש מענה בניהם שתי כסף - שזה טענה שמא עכבת משלי שתי כסף, וזה מודה לו במקצת. דקרובה היא לשבועה דאורייתא, אלא שטענת שמא היא. וחתני רבי היא לשיעוריה לרב - בפרק "שבועת הדיינין" (שבועות מ, א) דאמר: כפירת טענה שתי כסף לבד פרוטה של הדואה. מהו לגלגל - שבועת האריסין שחלקו על ידי שבועה דרבנן, כגון שבועת היסט, או של נשבעין ונטילין, דתקנתא בעלמא נענה. ולמוציא שביעית נעשה לו שותף - אין מגלגלין עליו שבועת הלוהא דערב שביעית אם כפר הכל, וכשנשנית זו בימי התנאים עדין לא חיקקו שבועת היסט, כי בימי רב נחמן חיקקה. לא תימא בוי' - דאף בשאר שני שבוע נמי אין מגלגלין על ידי שבועת שותפין דרבנן. והאי דנקט שביעית - לאו לאפוקי שאר שני שבוע, אלא אימא: הא נעשה לו שותפות ערב שביעית וחלקו, ובמוציא שביעית לזה הימנו ותנחייב לו עליה שבועה דאורייתא, כגון בהדואה במקצת - מגלגלין. ואשמועינן שאין שביעית משמטת שבועת השותפין ולא שותפות אלא הלוהא, בדכתיב (דברים טו) שמוט כל בעל משה ידיו.

לעוסק בנכסיו. וכן הבית - אחד מן האחין שנתעסק בנכסים משמת אביהם. חלקו - ולא השביעו בשעת חזקה. נתגלגלה לו שבועה - עדין אחרי כן, מגלגלין גם את זו עליו. והשביעית משמטת את השבועה - לאו אדך שבועה דשותפות קאי, דאין שביעית משמטת שותפות ולא שבועתה, אלא מלוה ושבועתה. **גמרא** במענת שמא - שטענה שמא עכבת משלי. מאי שניא הני - שהטילו עליהם שבועה בטענת שמא. משום דמורו בה התירא - לעצמם, לפי שטרחו בנכסים. שיש מענה בניהם שתי כסף - שזה טענה שמא עכבת משלי שתי כסף, וזה מודה לו במקצת. דקרובה היא לשבועה דאורייתא, אלא שטענת שמא היא. וחתני רבי היא לשיעוריה לרב - בפרק "שבועת הדיינין" (שבועות מ, א) דאמר: כפירת טענה שתי כסף לבד פרוטה של הדואה. מהו לגלגל - שבועת האריסין שחלקו על ידי שבועה דרבנן, כגון שבועת היסט, או של נשבעין ונטילין, דתקנתא בעלמא נענה. ולמוציא שביעית נעשה לו שותף - אין מגלגלין עליו שבועת הלוהא דערב שביעית אם כפר הכל, וכשנשנית זו בימי התנאים עדין לא חיקקו שבועת היסט, כי בימי רב נחמן חיקקה. לא תימא בוי' - דאף בשאר שני שבוע נמי אין מגלגלין על ידי שבועת שותפין דרבנן. והאי דנקט שביעית - לאו לאפוקי שאר שני שבוע, אלא אימא: הא נעשה לו שותפות ערב שביעית וחלקו, ובמוציא שביעית לזה הימנו ותנחייב לו עליה שבועה דאורייתא, כגון בהדואה במקצת - מגלגלין. ואשמועינן שאין שביעית משמטת שבועת השותפין ולא שותפות אלא הלוהא, בדכתיב (דברים טו) שמוט כל בעל משה ידיו.

לכל

דינם של רב ושמואל, שאין המלוה מוריש שבועה, ואין האח
גובה אפילו בשבועה.
הגמרא מבררת את ההלכה: אמר רב, חמא, השתא דלא איתמר
הלכתא - עתה, שלא נפסקה ההלכה לא ברב ושמואל שאין אדם
מוריש שבועה לבניו, ולא ברבי אלעזר הסובר שירשי המלוה
נשבעים שבועת יורשים ונוטלים (לעיל ע"א), חא דיינא דעבד - דיין
שפסק ברב ושמואל, עבד - מה שעשה עשוי, וכן דיין דעבד ברבי
אלעזר, עבד - מה שעשה עשוי. וכן אמר רב פפא, חא שטרא
דיתמי - שטר של יורשי המלוה, שהוציאנהו על יתומי הלוה
באופן שמת הלוה בחיי המלוה והתחייב המלוה שבועה, לא מקרע
קרעין ליה, ולא אנבוי מנבין ביה - אין קורעים אותו ואין גובים
בו, אנבוי לא מנבין ביה, דלמא סבידא לן ברב ושמואל - שמא
הלכה כרב ושמואל שאין אדם מוריש שבועה לבניו, ומקרע לא
קרעין ליה, דחא דיינא דעבד ברבי אלעזר עבד - כיון שדיין
שיפסק הלכה כרבי אלעזר יגבה את החוב על ידי שבועת יתומי
המלוה, מה שעשה עשוי.
הגמרא מביאה מעשה בענין זה: הווא דיינא - מעשה בדין דעבד
ברבי אלעזר, והגבה ליתומי המלוה בשבועה, הוה צורקא מרנן
במתיה - היה בעירו תלמיד חכם אחד, ואמר ליה לדין איתתיה
איתרתא מפערבא דלית הלכתא ברבי אלעזר - אניא לך אגרת
מארץ ישראל שאין הלכה כרבי אלעזר. אמר ליה הדיין, לבי תיתי
- כשתביא אגרת כזו אודה לדברך, אבל בינתיים אני חוזר בי.
אתא לקמיה דרב חמא - בא אותו תלמיד חכם לפני רב חמא לברר
את ההלכה, אמר ליה רב חמא, חא דיינא דעבד ברבי אלעזר עבד
- דיין שפסק הלכה כרבי אלעזר, מה שעשה עשוי.
שנינו במשנה: ואלו נשבעין שלא בטענה, השותפים והאריסים
והאפוטרופין, והאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית, ובן הבית.
תמזה הגמרא: אטו בשופטני עסקין - וכי המשנה עוסקת
בשופטים, הנשבעים ללא תביעה. מבארת הגמרא: הכי קאמר, ואלו
נשבעין שלא במצנת פני, הלוה חתם, שהתובע חושש שמא
הם חייבים לו, השותפין והאריסין וכו'.
מבארת הגמרא מידו 'בן הבית' הנשבע על טענת שמא: תנא
בברייתא, 'בן בית' שאמר שנשבע ללא תביעת ברי, לא מדובר במי
שנכנס ויצא ברצונו לתוך בית חברו, שאותו אי אפשר להשביע
בטענת שמא, אלא באדם הנושא ונותן בעניניו בעל הבית, מכנים
(ו-שוכר) לו פועלי ומוציא לו פועלי, מכנים (ו-קונה) לו פירות
ומוציא (ו-מוכר) לו פירות, וכגון אחד מהאחים שעוסק בירושה
השייכת לכל האחים.
מבארת הגמרא: ומאי שנא הני - במה שונים בני אדם אלו,
שנשבעים אף על טענת שמא, משום דמורו בה התיירא - לפי שהם
מורים היתר לעצמם ליטול ממנו בעל הבית, כיון שהם טורחים
בנכסיו, ולכן חיבוש להשבע שלא נטלו כלום.
אמר רב יוסף בר מניומי, אמר רב נחמן, והוא - דין זה ששנינו
במשנה ששותפים ואריסים נשבעים על טענת שמא, היינו בתנאי
שניש טענה ביניהם שתי כסף - שהתובע חושדו שגול ממנו שתי
כסף, והלה מודה לו במקצת. שהרי אפילו בטענת ברי לא חיבה
התורה שבועת מודה במקצת אלא בתביעת שתי כסף (לעיל ד'הא)
ובאופן זה לא תיקנו חכמים שבועה בטענת שמא.
מקשה הגמרא: כמאן - כדעת מי אמר רב נחמן דין זה, משמע
מלשוננו שזהו בשמואל, האומר (לעיל ד'הא) שדי בכך שהתביעה
תהיה שתי כסף, ומתוכים יודה במקצת ויכפור במקצת, וקשה, הנהי
רבי חייא לסייעה לרב - הרי הברייתא ששנה רבי חייא (לעיל ג'
מסייעת לדברי רב, הסובר ששבועת מודה במקצת שייכת רק
כשהכפירה עצמה היא בשתי כסף, והיינו כשתבעו שתי כסף

שהבן גובה בין בשבועה ובין שלא בשבועה - יש פעמים שהבן
צריך להשבע כדי לגבות את חוב אביו, ויש פעמים שגובה ללא
שבועה, ואילו האב לעולם אינו גובה אלא בשבועה. ויש לברר
היכי דמי, הרי כיון שנאמר שהאב גובה בשבועה, בודאי מדובר
באופן דמת ליה בתי מלוה, וכיון שהמלוה בא לגבות מיורשי
הלוה הצריכוהו חכמים שבועה, ועל אופן זה קתני, שהבן גובה
בין בשבועה ובין שלא בשבועה, ו'בשבועה' היינו שבועת יורשיו,
שלא ידוע להם שחוב זה פרוע, ו'שלא בשבועה' היינו ברב שמעון
בן גמליאל של משנתנו (מ"ה), שאם יש עדים שאמר האב בשעת
מיתתו שחוב זה אינו פרוע, גובים היורשים ללא שבועה, ומכל
מקום מוכח שהאב מוריש לבניו ממון שהוא חייב עליו שבועה.
מתרצת הגמרא: אמר רב יוסף, חא מני - ברייתא זו כדעת מי היא,
כפית שמאי היא, דאמר, שטר כשר העומד לנכות, נכבוי דמי -
הרי זה כאילו נכסי החייב גבוים ועומדים בחזקת בעל השטר,
ואין זו הורשת שבועה אלא הורשת ממון.
הגמרא מביאה דעות של אמוראים נוספים בענין דינם של רב
ושמואל: איקלע - הודמן רב נחמן לעיר סורא, עול לגביה - באו
אצלו רב חסדא ורבה בר רב הונא ואמרו ליה, לית מר נעקרא
להא דרב ושמואל - הצטרף אלינו ונבטל את דינם של רב
ושמואל, ונפסקו שאדם מוריש שבועה לבניו. אמר להו רב נחמן,
איכפלי ואתאי כל הני פרכי למעקרא להא דרב ושמואל - וכי
טרחתי ובאתי ממקומי שהוא רחוק פרסאות רבות מכאן כדי
לעקור את דינם של רב ושמואל, אלא, הנו דלא לסיף עלה -
הזמינו עצמכם לתקן שלא להוסיף על דינם דברים שלא נאמרו
בהם בפירוש, שרב ושמואל אמרו את דינם רק לגבי הבא להפרע
מנכסי יתומים, ואנו נתקן שהמחויב שבועה אחרת מוריש את
הממון לבניו אף שאינם יכולים להשבע את השבועה שהתחייב.
מבארת הגמרא: כגון מאי - באלו שבועות אין פוסקים כרב
ושמואל, כגון דין זה דאמר רב פפא, הפוגם את שטר - מלוה
שהודה ששטר החוב שבידו פרוע בחלקו, שעליו להשבע ששאר
החוב אינו פרוע, ופיר, הירשין נשבעין שבועת יורשין, ונזמלין את
שאר החוב, כיון שעל שבועה זו לא אמרו רב ושמואל את דינם,
וממילא אנו פוסקים בזה שאדם מוריש שבועה זו לבניו.
הגמרא מביאה מעשים בדינים הדומים לנידון של רב ושמואל:
הווא דשכיב, ושבע ערבא - מעשה בלוה שמת והניח יתומים
וערב, והתחייב המלוה להשבע כדי לגבות מיורשי הלוה, ואחר
כך מת המלוה, ורצו יורשי המלוה לגבות מהערב, סבר רב פפא
למימר, חא נמי דלא לסיף עלה הוא - סבר רב פפא שאף אופן
זה הוא בכלל הדברים שאין להוסיף על דינם של רב ושמואל,
שהם דיברו במי שבא להפרע מיתומים, וכאן גובים מהערב. אמר
ליה רב הונא בריה דרב יהושע דרב פפא, אטו ערבא לאו בתר
יתמי אזיל - וכי הערב אינו עתיד ללכת אחרי היתומים ולגבות
מהם את מה ששילם ליורשי המלוה, וכיון שכן הרי זה כאילו באו
יורשי המלוה לגבות מיורשי הלוה, שבוה אמרו רב ושמואל את
דינם שאין אדם מוריש שבועה לבניו.
מעשה נוסף: הווא דשכיב ושבע אהא - מעשה במלוה שמת והניח
אח שירשו, והוריש לו שטר חוב על לוח שמת בחייו, וכבר
התחייב המלוה עצמו שבועה ליורשי הלוה, ורצה האח לגבות
מיורשי הלוה, סבר רבי בר חמא למימר, חא נמי דלא לסיף עלה
הוא - אף באופן זה לא ידעה שייך דינם של רב ושמואל, שהם
אמרו את דינם ביתומים שבאים לגבות, ולא באח. אמר ליה רבא,
מה לי 'שלא פקדני אהא', ומה לי 'שלא פקדני אחי', כלומר, הרי
אין חילוק בסברא בין ירושת בנים לירושת אח, ובשניהם צריך
היורש להשבע שלא פקדו המוריש שהחוב פרוע, והרי זה כעיקר

לְבַל מְגַלְגֵּלִין - על כל מחויבי השבועה מגלגלים שבועות נוספות,
חוץ מַשְׁכִּיר הנשבע שבעל הבית עדיין לא נתן לו את שכרו. שְׂאֵין
מְגַלְגֵּלִין עליו שבועות נוספות, לפי שמעיקר הדין ראוי להאמינו
ללא שבועה, כיון שבעל הבית טרוד בפועליו ואינו זוכר אם שילם
לשכירו, והתבאר לעיל (מה) שתיקנו שבועה זו רק כדי להפיס את
דעת בעל הבית, אך אין ראוי שמחמת כן יגלגלו על השכיר
שבועות נוספות. רב חסדא אָמַר, לְבַל אֵין בית דין מְקַלְלִין, אלא
מחמירים עליהם לגלגל עליהם שבועות, חוץ מַשְׁכִּיר, דְּמְקַלְלִין,
ואין מגלגלים עליו שבועות אחרות.

מבררת הגמרא: מָאִי בִּינְיָהוּ - מה החילוק בין דברי רב הונא
לדברי רב חסדא, הרי לדברי שניהם אין מגלגלים שבועה על
שכיר. מבארת הגמרא: אֵיכָא בִּינְיָהוּ, לְפָתוּחַ לוֹ - לומר לתובע
שיגלגל על הנתבע שבועות נוספות, רב הונא אמר 'לכל מגלגלי',
והיינו שהדיינים עצמם אומרים לבעל דין שהוא יכול לגלגל על
חבירו שבועות נוספות, ואילו רב חסדא שאמר 'לכל אין מקילין'
היינו שאם ביקש הבעל דין לגלגל על חבירו שבועה, מחייבים את
הנתבע בשבועה זו ואין מקילין עליו לפוטרו ממנה, אך אין
הדיינים עצמם אומרים לו לגלגל.

שנינו במשנה: וְהַשְׁבִּיעִית מִשְׁמַטָּה ב' את השבועה'. כלומר,
המחויב שבועה לחבירו ועברה עליו שביעית, נפטר משבועתו.
מבררת הגמרא: מִנְּהִי מִלֵּי, אָמַר רַב גִּידֵל, אָמַר רַב, דְּאָמַר קְרָא
'וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמַטָּה' (דברים טו ב), ומלשון 'דבר' יש ללמוד שְׁאֵפִילוּ
דִּיבּוּר - שבועה, שאינה אלא דיבור, שביעית מִשְׁמַטָּה.

הדרן עלך כל הנשבעין

פרק שמיני - ארבעה שומריין

בתורה (שמות כב ו-ד) התבאר דינם של ארבעת השומרים. כפי
שיתבאר להלן, יש אופנים שבהם שומר שנשבע לשקר, חייב קרבן
שבועה. משנתנו מבארת את דין ארבעת השומרים, הן לענין חיוב
תשלומים, והן לענין חיוב קרבן שבועה: אַרְבַּעָה שוּמְרִין הֵן שנאמרו
בתורה, שוּמְרֵי חֶסֶד - שאינו נוטל שכר על שמירתו. וְהַשּׁוֹאֵל חֶפֶץ
מחבירו, ואינו משלם לו על כך. נוֹשֵׂא שֶׁכֶר - שומר שנוטל שכר
על שמירתו. וְהַשּׁוֹכֵר חֶפֶץ מחבירו בתשלום.

המשנה מבארת תחילה את אופני החיוב והפטור של ארבעת
השומרים, לענין תשלום: שוּמְרֵי חֶסֶד נִשְׁבָּע עַל הַכֹּל - על כל מה
שאירע לבהמה, נשבע הוא שלא פשע בשמירתה, ונפטר בכך
מלשלם. וְהַשּׁוֹאֵל מִשְׁלֵם אֶת הַכֹּל - על כל מה שאירע לבהמה,
חייב הוא לשלם. הַנוֹשֵׂא שֶׁכֶר וְכֵן הַשּׁוֹכֵר, נִשְׁבָּעִין עַל הַשְּׁכוּרָה - אם
נשברה הבהמה, וְכֵן עַל הַשְּׁכוּרָה - אם נלקחה הבהמה בשבי, וְכֵן
עַל הַפֶּתָה - אם מתה הבהמה. על כל אלו נשבעים הם, ונפטרים
מלשלם. וְהַשּׁוֹמֵר אֶת הָאֵבֶדָה וְאֶת הַגְּנִיבָה - אם אבד החפץ או
נגנב, חייבים הם לשלם.

בתורה (ויקרא ה כא-כה) מבואר, ששומר שטען טענת שקר כדי
להיפטר מתשלום, ונשבע על כך, ולאחר מכן הודה שנשבע
לשקר, מלבד דמי החפץ שחייב לשלם לבעל הפקדון, חייב גם
לשלם לו חומש, וכן צריך להביא קרבן אשם על שנשבע לשקר.
כפי שיתבאר להלן, אין חיוב קרבן זה אלא כאשר השומר פוטר
את עצמו מתשלום ממון על ידי שבועתו. המשנה מבארת את
האופנים בהם השומר חנם אינו מתחייב קרבן שבועה: אָמַר בעל

השור לְשׁוּמְרֵי חֶסֶד, הֵיכֵן שׁוֹרִי שְׁנִתִּי לך לשומר, ואָמַר לוֹ השומר,
השור מָת. והוא - והאמת היא שלא מת השור, אלא שֶׁנִּשְׁבַּר אוֹ
נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב אוֹ אָבַד. או שטען נִשְׁבָּה, והוא שְׁמַת אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ
נִגְנַב אוֹ אָבַד. או שטען נִשְׁבָּה, והוא שְׁמַת אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב אוֹ אָבַד.
או שטען נִגְנַב, והוא שְׁמַת אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ אָבַד. או שטען
אָבַד, והוא שְׁמַת אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב. ועל כל טענות שקר
אלו אמר לו בעל השור מַשְׁבִּיעֶיךָ אֲנִי שֶׁכָּר הִיָּה, וְאָמַר השומר אָמֵן,
ולאחר מכן הודה שנשבע לשקר, פְּטוּר השומר מקרבן שבועה.
כיון שאף אם היה מודה במה שבאמת אירע לשור, היה נפטר
מתשלומין, שהרי שומר חנם פטור בגניבה ואבידה ובאונס, ואין זו
שבועת כפירת ממון.

המשנה מבארת אופן נוסף ששומר חנם פטור מקרבן שבועה: אמר
לשומר חנם, הֵיכֵן שׁוֹרִי, ואָמַר לוֹ השומר אֲנִי יוֹדֵעַ מָה אִתָּה כָּח
(ומדבר), שהרי לא נתן לי את שורך לשמור. והוא - והאמת היא,
שהוא אכן קיבל את השור לשומר, אלא שֶׁהַשּׁוֹר מָת, אוֹ נִשְׁבָּר
אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב אוֹ אָבַד. אמר לו בעל השור מַשְׁבִּיעֶיךָ אֲנִי שלא
קיבלת את שורי לשמירה, וְאָמַר השומר אָמֵן, ולאחר מכן הודה
שנשבע לשקר, פְּטוּר מקרבן. מאחר ואף אם היה מודה במה
שאירע לשור, היה נפטר מתשלומין, שהרי שומר חנם פטור
בגניבה ואבידה ובאונס, ואין זו שבועת כפירת ממון.

המשנה עוברת לבאר באלו אופנים שומר חנם חייב קרבן שבועה:
אמר לשומר חנם, הֵיכֵן שׁוֹרִי, אָמַר לוֹ אָבַד. אמר לו בעל השור
מַשְׁבִּיעֶיךָ אֲנִי שֶׁכָּר הִיָּה, וְאָמַר השומר אָמֵן. וְהָעִידִים מְעִידִים אוֹתוֹ
שְׁאֵפִילוּ. מִשְׁלֵם השומר לבעלים אֶת הַקָּרָן - דמי השור. ואם השומר
הוֹדָה מְעַצְמוֹ שאכלו, שלא באו עדים על כך, מִשְׁלֵם קָרָן, וחֹמֶשׁ -
ומוסיף לו את דמי חמישית השור, וצריך להביא קרבן אָשָׁם. מאחר
ולפי האמת הוא חייב לשלם, שהרי הוא עצמו אכלו, ואילו לפי
טענתו שהשור אבד, היה נפטר מלשלם, הרי זו שבועת כפירת
ממון, וחייב עליה קרבן.

המשנה מבארת אופן נוסף ששומר חנם חייב קרבן שבועה: אמר
לשומר חנם, הֵיכֵן שׁוֹרִי, ואָמַר לוֹ נִגְנַב. אמר לו מַשְׁבִּיעֶיךָ אֲנִי שֶׁכָּר
הִיָּה, וְאָמַר השומר אָמֵן. וְהָעִידִים מְעִידִים אוֹתוֹ שְׁנִגְנַבוּ. מִשְׁלֵם השומר
תְּשֻׁלוּמֵי כֶּסֶף, כדן טוען טענת גנב, ואם לא באו עדים, אלא
השומר הוֹדָה מְעַצְמוֹ שנגנבו, מִשְׁלֵם קָרָן וחֹמֶשׁ, וצריך להביא קרבן
אָשָׁם. מאחר ולפי האמת הוא חייב לשלם, שהרי הוא עצמו גנבו,
ואילו לפי טענתו שהשור נגנב, היה נפטר מלשלם, הרי זו שבועת
כפירת ממון, וחייב עליה קרבן.

המשנה מבארת את דינו של גנב ושאינו שומר: אָמַר לְאִחָד בְּשׁוּק,
הֵיכֵן שׁוֹרִי שְׁנִגְנַבְתָּ, והוא אוֹמֵר, לֹא נִגְנַבְתִּי. וְהָעִידִים מְעִידִים אוֹתוֹ
שְׁנִגְנַבוּ, מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּסֶף. ואם מָכַח את השור וּמָכַר - או מכרו,
מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וחֹמֶשׁ - אם היה זה שה, משלם דמי
ארבעה כבשים לבעלים, ועל שור משלם חמשה.

המשנה מבארת את דינו של גנב שהודה: גנב שְׂרָחָה עֵדִים
שְׂמִימִשְׁמִשִּׁין - שמתקרבים וְכֵאֵין לבית דין כדי להעיד עליו, וקדם
הוא לבית דין וְאָמַר אכן נִגְנַבְתִּי את השור, אָכֵל לֹא מָכַחְתִּי וְלֹא
מָכַרְתִּי אותו. אֲנִי מִשְׁלֵם אֵלָּא קָרָן, ופטור מתשלומי כפל ותשלומי
ארבעה וחמשה, שמודה בקנס פטור.

המשנה מבארת באלו אופנים אין השואל מתחייב קרבן שבועה:
אָמַר בעל השור לְשׁוֹאֵל, הֵיכֵן שׁוֹרִי שהשאלתי לך, ואָמַר לוֹ
השואל,

הדרך עלך כל הנשבעין

ינא

"מת"

הדרך עלך כל הנשבעין ³ בַּיַּיְהוָה? אִיכָּא בַּיַּיְהוָה:

47 "נשא": "והחזרו את חטאתם אשר עשו" וגו', אמר לה נגב, משבעך כר – בהדיא ללפניך
48 אבל הפוסט עצמו בטעת נגב ובשבעה, ובאו עדים – משלם כפל, דכתיב "אם לא ימצא
49 משלם קרן וחומש ואשם" – אבל כפל לא, דמורה בקנס הוא. אמר לאחר מן השוק – ה
50 כתיב (נשות כב) "שלם שנים", ולא שבעה. ראה קדים שמשבעשין ובאין – וברותא אמ
51 הכי הויא חרדא תפטר מן הכפל, וכיון דאין כאן כפל – פטור אף מן הטיבחה שכתב בה ו
52 קמא עה, גא' תשלומי ארבעה וחומשה ואם רחמנא תשלומי שבעה וארבעה, וכיון ד
53 חבי רחמנא תשלומי, ואין לשלוחו חרדא, וכן מצינו בפרקין

לכל מגלגלי, חוץ משכיר שאין מגלגלי; רב הסדה
אמר: לכל אין מקדלי, חוץ משכיר דמקדלי. מאי
בינייהו? אפא בינייהו: לפתוח לו. "והשבעית
משמטת" כו'. מנא הני מילי? אמר רב גידל אמר רב,
דאמר קרא: "וזה דבר השמטה", ואפילו דיבור
משמטת.

הדרך על כל הנשבעין

אַרְבַּעָה שומְרֵי הַן: שומרי חֲנֻם והשואל, נושא שֶׁכֶר והשוֹכֵר. שומרי חֲנֻם נִשְׁכָּר עַל הַכֶּלֶל, והשואל מִשְׁלֵם אֶת הַכֶּלֶל, נושא שֶׁכֶר והשוֹכֵר - נִשְׁכָּר עַל הַשְּׂכִירָה וְעַל הַחֲבוּרָה, וְעַל הַחֲבוּרָה וְעַל הַשְּׂכִירָה. אָמַר לְשׁוֹמְרֵי חֲנֻם: "הֵיכָן שׁוֹר?" אָמַר לוֹ: "בַּחֹמָה" וְהוּא שֶׁנִּשְׁכָּר אוֹ נִשְׁכָּר אוֹ נִגְבָּב אוֹ אָבֶד; "נִשְׁכָּר", וְהוּא שֶׁמֶת אוֹ נִשְׁכָּר אוֹ נִגְבָּב אוֹ אָבֶד; "נִשְׁכָּר", וְהוּא שֶׁמֶת אוֹ נִשְׁכָּר אוֹ נִגְבָּב אוֹ אָבֶד; "נִגְבָּב", וְהוּא שֶׁמֶת אוֹ נִשְׁכָּר אוֹ נִשְׁכָּר אוֹ אָבֶד; "אָבֶד", וְהוּא שֶׁמֶת אוֹ נִשְׁכָּר אוֹ נִשְׁכָּר אוֹ אָבֶד; "מִשְׁבִּיעֶנּוּ אֲנִי", וְאָמַר: "אָמֵן" - פְּטוּר. "הֵיכָן שׁוֹר?" אָמַר לוֹ: "אֵינִי יוֹדֵעַ מַה אֶתָּה סָח", וְהוּא שֶׁמֶת אוֹ נִשְׁכָּר אוֹ נִשְׁכָּר אוֹ נִגְבָּב אוֹ אָבֶד, - "מִשְׁבִּיעֶנּוּ אֲנִי", וְאָמַר: "אָמֵן" - פְּטוּר. "הֵיכָן שׁוֹר?" אָמַר לוֹ: "אָבֶד" - "מִשְׁבִּיעֶנּוּ אֲנִי", וְאָמַר: "אָמֵן", וְהָעֵדִים מְעִידִים אוֹתוֹ שֶׁאֵבְלוּ - מִשְׁלֵם אֶת הַקֶּרֶן, הוֹדָה מִעֲצָמוֹ - מִשְׁלֵם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ וְאַשֶּׁם. "הֵיכָן שׁוֹר?" וְאָמַר לוֹ: "נִגְבָּב", - "מִשְׁבִּיעֶנּוּ אֲנִי", וְאָמַר: "אָמֵן", וְהָעֵדִים מְעִידִים אוֹתוֹ שֶׁנִּגְבּוּ - מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל הוֹדָה מִעֲצָמוֹ - מִשְׁלֵם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ וְאַשֶּׁם. אָמַר לְאַחַד בְּשֻׁעִי: "הֵיכָן שׁוֹר שֶׁנִּגְבַּת?" הוּא אוֹמֵר: "לֹא נִגְבַתִּי", וְהָעֵדִים מְעִידִים אוֹתוֹ שֶׁנִּגְבּוּ - מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל, וְסוֹכֵחַ וּמְכַר - מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבַּעָה וְחֻמָּשָׁה. רָאָה עֹדֵדִים שֶׁמְשַׁמְשִׁין וְכֹאֵין, אָמַר: "נִגְבַתִּי, אֲבָל לֹא כִּבְחַתִּי וְלֹא מִכְרַתִּי" - אֵינִי מִשְׁלֵם אֶלֶּא כֶּרֶן. א

מת והוא נשבר בו פטור - שאם הודה לא היה משלם. וכן נגב והוא שאבר, אבר והוא שנגב - פטור, שהרי שינה מחובה לחובה ולא כפר ממון בשבועה זו. אמר לו אבר אי שנגב והוא שמת או נשבר בו פטור - שזה שינה מפטור לחובה, והפסיד בשבועתו. **גמרא** מאן תנא ארבעה שומרין - לקמן מפרש לה. רבי מאיר היא - לקמן מפרש. מי איכא דלית ליה ארבעה שומרין - בתמיה; על כרחינו ארבעה הם, זה בחנם וזה בשכר, זה שואל וזה שוכר; "הני שלשה הוי" גרסין, ולא גרסין "אי הכי". ובין לרבי מאיר ובין לרבי יהודה פרכין לה. בולן - כל הני פטורי דמתניתין פטורין משבועת שומרין, כלומר מאשם דשבועת הפקדון, וחיובין משום שבועת ביטוי לשעבר קרבן עולה ויורד, אם שגג בקרבן, כדן שבועה

לשעבר באומר "יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע שחיובין עליה קרבן". בלא וכן - "נגב" ו"לא נגב". ליתא בלהבא - "ימות" ו"לא ימות", שזו שבועת שוא היא, שאין בידו לקיים. הכי גרסין: "צריכא דאי אשמעין בהא בוא קאמר רב משום דמנפשיה אשתבע אבל בהא אימא מודי ליה לשמואל כדריב אמי כו' - טעמא דרבי אמי מפרש לקמן. כי תשבע מעצמו - משמע כדריש לקיש. והאי "כי תשבע" בלשון "אי" דרשנין לה אם תשבע, דהיינו מעצמו, ולא שבועת דיינין שהיא בעל כרחו. ורב דריש ליה בלשון "דהא" - שהרי תשבע, דהרי ישבעו על פי בית דין, ועלה נמי כתיב קרבן עולה ויורד, בשאין בה כפירת ממון שתחייבנו אשם. רבי אלעזר אומר בולן - הך פטורין דמתניתין - פטורין משבועת שומרין וחיובין משום שבועת ביטוי. דרבי אלעזר סבירא ליה כרב. חזין מאני יודע מה אתה פס דשואל וגניבה ואבירה דשומר שכר וחשוכי - דקתני בזה במתניתין חיוב - ההוא חיוב בשבועת שומרין, שהרי כפר ממון. ובהדיא דשומר חנם שטען אבר והוא אכל, ובטוען נגב והוא נגב, דקתני בה מתניתין: הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם - לא איצטריכא ליה לרבי אלעזר למימניהו גבי הך "חזין", דהא בהדיא פריש להו תנא חומש ואשם דשבועת שומרין.

הדרן עלך ארבעה שומרין

לז איני יודע מה אתה סח" כו'. אמר רב: וכולן פטורין משבועת שומרין וחיובין משום שבועת ביטוי. ושמואל אמר: אף פטורין משום שבועת ביטוי. במאי קמפלגי? שמואל סבר: ליתא בלהבא, ורב סבר: איתיה בלאו והן. והא אפילו בה דא וימנא! דאתמר: "שבועה שזרק פלוני צרור לים", "שבועה שלא זרק" - רב אמר: חיוב, ושמואל אמר: פטור; רב אמר חיוב - דאיתא בלאו והן, ושמואל אמר פטור - דליתא בלהבא! - צריכא, דאי אשמעין בהא - בהא קאמר רב, משום דמנפשיה קמישתבע, אכל בהך דבי דינא משבעי ליה - אימא מודי ליה לשמואל, כדריב אמי, דאמר רבי אמי: כל שבועה שהדיינים משבעין אותה - אין חיובין עליה משום שבועת ביטוי; ואי אתמר בהא - בהא קאמר שמואל, אכל בהך אימא מודה ליה לרב, צריכא. גופא, אמר רבי אמי: כל שבועה שהדיינים משבעין אותה - אין בה משום שבועת ביטוי, שגמרי: "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים" - מעצמו; כדריש לקיש, דאמר ריש לקיש: "פי" משתמש בארבע לשונות: אי, דלמא, אלא, דהא. רבי אלעזר אמר: כולן פטורין משבועת שומרין וחיובין משום שבועת ביטוי, חזין מ"איני יודע מה אתה סח" דשואל, וגניבה ואבירה דנשוא שחר ושפשוכר - שהוא חיוב, שהרי כפרו ממון.

הדרן עלך ארבעה שומרין וסליקא לה מסכת שבועות

ילמוד במנוחת הנפש גמורה ובהתמדה ושיקדה, והשם יתברך המושגח על כל אחד ואחת בהשגחה פרטית יעזור לו בענייניו עתה וגם אחר זמן הנ"ל בלימוד

ממכתב כ"ג אייר, תשי"ט

המשנה מבארת כלל נוסף אימתי יש חיוב של קרבן שבועה: זה
הכלל, כל הנשבע להקל על עצמו - באופן שלפי האמת היה חייב,
ואילו לפי טענתו הוא פוטר את עצמו מלשלם, חייב קרבן שבועה.
אמנם הנשבע להחמיר על עצמו - באופן שלפי האמת היה פטור,
ולפי טענתו הוא מחייב את עצמו בממון, פטור מקרבן שבועה.

גמרא

שנינו במשנה: 'ארבעה שומרים הן, רב נחמן מברר כדברי מי
נשנתה משנתו. מברר רב נחמן: מאן תנא - מי הוא התנא ששנה
במשנתו את דין ארבעה שומרים, ומשיב: אמר רב נחמן אמר רבה
בר אבוחי, רבי מאיר היא.
מלשון הגמרא משמע, שהשאלה היתה מי הוא התנא הסובר שיש
ארבעה מיני שומרים. רבא תמה על זה: אמר ליה רבא לרב נחמן,
מי איקא תנא דלית ליה ארבעה שומרים - וכי יש תנא החולק על
כך שארבעה שומרים נאמרו בתורה. אמר ליה רב נחמן לרבא, רבי
קאמינא לה - במה ששאלתי 'מאן תנא ארבעה שומרים', כך היתה
כוונתי, מאן תנא דאמר שוכר פגושא שוכר דמי - מי הוא התנא
ששנה את משנת 'ארבעה שומרים', שמבואר שם שדינו של שוכר
הוא כשומר שכו. ועל כך (אמר רב נחמן) אמר רבה בר אבוחי, רבי
מאיר היא.

מקשה הגמרא על דברי רבה בר אבוחי: והא רבי מאיר איפכא
שמינין ליה - והלא בברייתא מבואר שרבי מאיר סובר להיפך,
ששוכר דינו כשומר חנם, (דתנן) [דתניא] שוכר כיצד משלם, רבי
מאיר אומר, כשומר חנם ופטור מגניבה ואבידה, רבי יהודה אומר,
כפגושא שוכר וחייב בגניבה ואבידה. ומבואר בברייתא, שלדעת רבי
מאיר שוכר דרי הוא כשומר חנם. מתרצת הגמרא: רבה בר אבוחי
איפכא תני - גרס להיפך בלשון הברייתא, 'רבי מאיר אומר כנושא
שכר, רבי יהודה אומר כשומר חנם'.

שנינו במשנה 'ארבעה שומרים הן', מקשה הגמרא: הני ארבעה הוו
- וכי ארבעה שומרים הן, והלא שלשה הוו, שהרי דינו של שוכר
שוה לדינו של אחד מהם. מיישבת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק,
אכן ארבעה שומרים הן, ודיניהן שלשה - אמנם לענין דין, אינם
חלוקים אלא לשלשה.

שנינו במשנה, אמר לשומר חנם כו'. היכן שורי כו'. אמר לאחד
בשוק כו'. אמר לשומר כו'. היכן שורי אמר לו איני יודע מה אתה
קח כו'. ובכולן פטור מקרבן שבועה. הגמרא מביאה מחלוקת
אמוראים, מאיזה קרבן שבועה הם פטורים: אמר רב, וכולן - כל
הפטורים ששנינו במשנתנו, פטורין מקרבן שבועת השומרים,
ואולם הייבין הם קרבן חטאת משום שבועת ביטוי שנשבעו לשקר.
ושמואל אמר, אף פטורין הן משום שבועת ביטוי.

מבררת הגמרא: במאי קמפלגי - באיזו סברא נחלקו רב ושמואל.
מבארת הגמרא: שמואל סבר, ליתא בלהבא - מאחר ושבועה זו אי
אפשר להישבע להבא, כגון שהבהמה תמות או שלא תמות, שאין
בידו לקיים זאת. לפיכך אף כאשר נשבע כן לשעבר, אינו חייב
קרבן. ורב סבר, אייתיה בלאו והן - מאחר ואפשר להישבע שבועה
זו גם בלאו, וגם בהן, כגון שנגנבה ושלא נגנבה, לפיכך חייב קרבן.
שואלת הגמרא: והא איפליגי בה דא זימנא - והלא כבר נחלקו
רב ושמואל פעם אחת בדבר זה, דאיתמר, מי שנשבע שבועת שווק
פלוגי צרוך ו-חתיכת עפר לים, או שבועת שלא זרק פלוני צרוך
לים, רב אמר, חייב קרבן שבועה, ושמואל אמר פטור. ומבארת
הגמרא את מחלוקתם: רב אמר חייב, משום דאיתא - שישנה בלאו
והן, כגון שזרק או שלא זרק. ושמואל אמר פטור, משום דאיתא -
שאינה בלהבא, שהרי אין אותו פלוני ברשותו, לזרוק או לא
לזרוק. ולפיכך אין זו שבועת ביטוי, להתחייב עליה קרבן. ומאחר

השור מת, והוא - והאמת היא שהשור נשבר, או נשבה או נגנב
או אכר. או אם טען שהשור נשבר, והוא שמת, או נשבה או נגנב
או אכר. או אם טען שהשור נשבה, והוא שמת, או נשבר או נגנב
או אכר. או אם טען שהשור נגנב, והוא שמת, או נשבר או נשבה
או אכר. או אם טען שהשור אכר, והוא שמת, או נשבר או נשבה
או נגנב. אמר לו בעל השור משביעך אני שכך היה, ואמר השואל
אמן, ולאחר מכן הודה שנשבע לשקר, פטור מקרבן שבועה.
מכיון שבין לפי טענתו, ובין לפי האמת הוא חייב בתשלומים,
שהרי שואל חייב בגניבה ואבידה ובאונס, לפיכך אין זו שבועת
כפירת ממון.

המשנה מבארת באלו אופנים חייב השואל קרבן שבועה: אמר
לשואל, היכן שורי שהשאלתי לך, אמר לו איני יודע מה אתה קח
ו-מדבר, שהרי לא השאלתי לך את שורך, והוא - והאמת היא
שאכן השאיל לו את השור, אלא שמת השור, או נשבר או נשבה
או נגנב או אכר. אמר לו בעל השור משביעך אני שלא שאלת
ממני את שורי, ואמר השואל אמן, ולאחר מכן הודה שנשבע
לשקר, חייב השואל קרבן שבועה. מאחר ולפי האמת אירע דבר
המחייבו לשלם, שהרי שואל חייב בגניבה ואבידה ובאונס, ואילו
לפי טענתו היה נפטר מלשלם, הרי זו שבועת כפירת ממון.

המשנה מבארת באלו אופנים שומר שכר והשוכר פטורים מקרבן
שבועה: אמר לנזשא שוכר והשוכר ו-או לשוכר, היכן שורי שנתתי
לך לשומר או שהשכרתי לך, ואמר לו שהשור מת, והוא - והאמת
היא ששוכר או נשבה. או אם טען שהשור נשבר, והוא שמת או
נשבה. או אם טען שהשור נשבה, והוא שמת או נשבר. או אם טען
שהשור נגנב, והוא שאכר. או אם טען שהשור אכר, והוא שנגנב.
אמר לו בעל השור משביעך אני שכך היה, ואמר אמן, ולאחר מכן
הודה שנשבע לשקר, פטור הוא מקרבן שבועה. מאחר שבין לפי
טענתו ובין לפי האמת, דינו אחד, נמצא שלא נפטר מממון על ידי
שבועתו, ואין זו שבועת כפירת ממון.

המשנה מבארת באלו אופנים שומר שכר והשוכר חייבים קרבן
שבועה: אם אמר לו השומר שכר או השוכר, שהשור מת, או
נשבר או נשבה, והוא - והאמת היא שנגנב או אכר, ואמר לו בעל
השור משביעך אני שכך היה, ואמר אמן, ולאחר מכן הודה שנשבע
לשקר, חייב הוא קרבן שבועה. מאחר ולפי האמת, אירע דבר
המחייבו לשלם, שהרי שומר שכר והשוכר חייבים בגניבה
ואבידה, ואילו לפי טענתו היה נפטר מלשלם, שהרי פטורים הם
באונסים, הרי זו שבועת כפירת ממון.

המשנה מבארת אופן נוסף ששומר שכר והשוכר פטורים מקרבן
שבועה: אם אמר לו שהשור אכר או נגנב, והוא - והאמת היא
שמת השור, או נשבר או נשבה, ואמר לו בעל השור משביעך אני
שכך היה, ואמר אמן, ולאחר מכן הודה שנשבע לשקר, פטור הוא
מקרבן שבועה. מאחר ולפי האמת, אירע דבר הפטור מתשלומין,
שהרי שומר שכר והשוכר פטורים באונס, ואילו לפי טענתו הוא
חייב בתשלומין, שהרי חייבים הם בגניבה ואבידה, נמצא שלא
בא לפטור עצמו מממון על ידי שבועתו, ואין זו שבועת כפירת
ממון.

המשנה מבארת כלל אימתי יש חיוב של קרבן שבועה: זה הכלל,
כל המשנה מחובה לחובה - באופן שבין לפי האמת ובין לפי
טענתו, הוא מתחייב לשלם, וכן המשנה מפטור לפטור - באופן
שבין לפי האמת ובין לפי טענתו, הוא נפטר מלשלם, וכן המשנה
מפטור לחובה - באופן שלפי האמת הוא פטור מלשלם, וטוען
טענה המחייבת אותו, ונשבע עליה, ולאחר מכן הודה שנשבע
לשקר, פטור מקרבן שבועה. אמנם המשנה מחובה לפטור - באופן
שלפי האמת הוא חייב לשלם, וטוען טענה הפוטרת אותו, ונשבע
עליה, ולאחר מכן הודה שנשבע לשקר, חייב קרבן שבועה.

הגמרא מבארת במה נחלקו שני אמוראים אלו. מבררת הגמרא: **ומאן דתני אידיהן מאי מעמא לא תני עידיהן** - מי ששנה 'אידיהן' מדוע לא שנה 'עידיהן'. משיבה הגמרא: מי ששנה 'אידיהן' אמר לך שעדיף לגרוס כך משום שתקרא עדיף - עדיף לומר שהתנא השתמש בלשון 'אידיהן' ככינוי להגאות עבודה זרה, שהוא מלשון שבר.

מבררת הגמרא: **ומאן דתני עידיהן מאי מעמא לא תני אידיהן** - מי ששיטתו ממנה שנאמר 'יתנו עידיהן ויצדקו'. מקשה הגמרא: והאי - ופסוק זה שנאמר בו 'יתנו עידיהם ויצדקו', וכי בעובדי כוכבים כתיב, הא ו-והרי' ב'ישראל כתיב. דאמר רבי יהושע בן לוי, כל מצות שישאר עושו עולם הזה, באות ומעידות להם לעולם הבא, שנאמר 'יתנו עידיהם ויצדקו', אלו ישראל, כלומר שהמצוות שעשו, יבואו ויעידו על צדקתם. והמשך הפסוק שנאמר בו 'וישמעו ויאמרו אמת', אלו עובדי כוכבים, כלומר שהעובדי כוכבים שישמעו את העדות שהמצוות מעידות על ישראל, יאמרו שהעדות נכונה וראויים הם לצדקת ה'.

מתרצת הגמרא: **אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע, מאן דאמר עידיהן** - מי ששנה 'עדיהן', ראייתו היא מהבא - מפסוק זה, שנאמר (שם מדר ט) 'יצרי פסל כלם תהו, ויחמודיהם כל יועילו, ועדיהם מהו', כלומר האומנים שיוצרים את הפסל אינם נחשבים, כי יצירתם היא לריק, והפסלים שהם חומדים אינם מועילים להם, ופסלים אלו יעידו עליהם לעתיד לבוא לחייבם על שעבדו להם. מפסוק זה נלמד שעבודה זרה נקראת 'עדות' על שם שמעידה על עובדיה לעתיד לבוא.

אגב הזכרת הפסוק 'יתנו עדיהם ויצדקו', דורשת הגמרא את הפסוק כולו: נאמר בפסוק (שם מג ט) 'כל הגוים נקבצו יחדו ויאספו לאמים מי בהם יגיד זאת וראשונות ישימענו יתנו עדיהם ויצדקו וישמעו ויאמרו אמת'. דרש רבי חנינא בר פפא, ואיתימא - ויש אומרים שרבי שמלאי דרש כן, לעתיד לבא מביא תקדוש ברוך הוא ספר תורה (ומניחו) בחיקו, ואומר למי שעסק בה שיבא ויטול שכרו, מיד מתקבצין וקאין כל אומות העולם עובדי הכוכבים בערבוביא, שנאמר 'כל הגוים נקבצו יחדו' (וגו'). אמר להם הקדוש ברוך הוא, אל תכנסו לפני בערבוביא, אלא תכנסו כל אומה ואומה

המסכת שלפנינו עוסקת בעניני איסור עבודה זרה, וההתרחקות מעובדיה.

הפרק שלפנינו דן באיסור התעסקות עם עובדי עבודה זרה, ובו יבואר שיש דברים שאסורים בתקופות מסוימות, ויש דברים שאסורים לעולם.

במשנה שלפנינו יתבאר איסור התעסקות עם עובדי עבודה זרה בתקופת ימי חגאותיהם.

משנה

לפני אידיהן - ימי חגאותיהם של עובדי כוכבים שלשה ימים, אסור לשאת ולתת עמם, ואסור גם להשאילן חפצין, ולשאול מהן, וכן אסור להלוותן מעות, וללוות מהן, כמו כן אסור לפורען חוב שחייב להם הישראל, ולפרוע מהן חוב שהם חייבים לישראל. משום שכל דברים אלו הם דברים שנהנה מהם העובד כוכבים ועשוי לתלות בעבודת כוכבים שהטיבה עמו, ויודה לה על כך ביום אידו. רבי יהודה חולק ואומר, נפרעין מהן חוב שהם חייבים לישראל, מפני שמיצר הוא לו - גורם לנכרי צער על המעות שהוא מחזיר לישראל ושוב לא יחזור אליו, ולא יבוא להודות על כך. אמרו לו חכמים לרבי יהודה, אנו סוברים שאסור לפרוע מהם בימים אלו, שהרי אף על פי שמיצר הוא עכשיו, מכל מקום שמה הוא לאחרי זמן על כך שפרע את החוב, ויודה על כך לעבודת כוכבים ביום אידו.

גמרא

שנינו במשנה, 'לפני אידיהן של עובדי כוכבים' וכו'. הגמרא מביאה מחלוקת בגירסת המשנה: רב ושמאל שנו את המשנה, חד תני - אחד מהם שנה 'אידיהן', וחד תני - ואחד מהם שנה 'עידיהן'. בין לרב ובין לשמאל הכוונה לימי חגאות העבודה זרה, אלא שנחלקו האם המשנה מכנה חגאות אלו 'אידיהם' או 'עידיהם'.

אומרת הגמרא: **מאן דתני אידיהן לא משתבש** - מי ששנה 'אידיהם' אין גירסתו משובשת, ויש הוכחה מהמקרא שחגאות עבודה זרה נקראים כן, **ומאן דתני עידיהן לא משתבש** - וכמו כן מי ששנה 'עידיהם' אין גירסתו משובשת, ויש הוכחה מהמקרא שחגאות עבודה זרה נקראים כן.

הגמרא מבארת את דבריה: **מאן דתני אידיהן לא משתבש** - מי ששנה 'אידיהן' אין גירסתו משובשת, ויש להוכיח בדבריו מדכתיב (דברים לב לה) 'כי קרוב יום אידם', והפסוק עוסק בענין עבודה זרה. **ומאן דתני עידיהן לא משתבש** - וכמו כן מי ששנה 'עידיהן' אין גירסתו משובשת, ויש להוכיח בדבריו מדכתיב (ישעיה מג ט) 'יתנו עידיהם ויצדקו', והפסוק עוסק בענין עבודה זרה.

לימוד תורתנו הקדושה... בוודאי שיש בכוחה ומועילה לבטל דאגות ולהביא הצלחה ולא רק בהבנת והשגת הלימוד כי אם גם בכל צרכי האדם, ובפרט בעניינים העיקריים

מומכתב כ"ג אייר, תשי"ט

עבודה זרה. פרק ראשון - לפני אידיהן - דף ב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" קצט רש"י תוספות

משנה לפני אידיהן של גוים שלשה ימים אסור לשאת ולתת עמם - וכולהו משום דאזיל ומורה לעבודה זרה ביום אידו. שאלה - במדי דהדר בעין, כגון בהמה וכלים דכתיב (שמות כב): "כי ישאל איש מעם רעהו וגו' מלוה - במדי דלא הדר בעין, כגון מעות, דכתיב (שם): "אם כסף תלוה את עמי", דמלוה לדוראנה נתנה ומשלם לו מעות אחרים. שמה הוא לאחר זמן - למחר. גמרא

יום אידם - היינו עבודה זרה, דכתיב בהדיא פירש: "יקומו ויעורכם". יתנו עדיהם ויגדו - השתא סלקא דעתיה דבגרים כתיב, ואתמורה מתמה: יתנו גוים עדיהם? יבואו עבודות זרות שעברו ויעידו עליהם ויצידיקו? עדות שהעידו בעצמם - ביזם הדין, שעברו לעבודה זרה בעולם הזה. ישמעו - גוים את העדות שמצות מעידות, ויאמרו: אמת, דין הוא שראינו ישראל להצטדק. ועדיהם חמה - עבודה זרה תבוא ותעדי על עובדיה לחיכם. בערבוניא - כולן מעורבין, ולא אומה ואומה בפני עצמה. וסופריה

ושמואל, חד תני: "אידיהן", וחד תני: "עדיהן". מאן דתני "אידיהן" לא משתבש, ומאן דתני "עדיהן" לא משתבש. מאן דתני "אידיהן" לא משתבש, דכתיב: "כי קרוב יום אידם"; ומאן דתני "עדיהן" לא משתבש, דכתיב: "יתנו עדיהם ויגדו". ומאן דתני "אידיהן", מאי טעמא לא תני "עדיהן"? - אמר לך: תברא עדין. ומאן דתני "עדיהן", מאי טעמא לא תני "אידיהן"? - אמר לך: מאן קא גרים להו תברא - עדות שהעידו בעצמן, הלכך עדות עדיפא. - והאי "יתנו עדיהם ויגדו" באומות העולם פתיב? הא בישראל פתיב, דאמר רבי יהושע בן לוי: כל מצות שישראל עושין בעולם הזה, באות ומעידות להם לעולם הקא, שנאמר: "יתנו עדיהם ויגדו" - אלו ישראל, "ישמעו ויאמרו אמת" - אלו אומות העולם! אלא אמר רב הונא ברבי הרב יהושע: מאן דאמר "עדיהן" - מהכא: "צרי פסל כלם תהו והמוסריהם כל יועילו ועדיהם תהו". דרש רבי חנינא בר פפא, ויאתימא רבי שמלאי: לעתיד לבא יביא הקדוש ברוך הוא ספר תורה ומניח בתיקו, ויאמר: למי שעסק בה, יבא ויטול שכו. מיד מתקצצין ובאין אומות העולם בערבוניא, שנאמר: "כל הגוים נקבצו ויחדו וגו', אמר להם הקדוש ברוך הוא: אל תפנסו לפני בערבוניא, אלא תפנס כל אויפה ואויפה

אידיהן של גוים שלשה ימים - אסור לשאת ולתת עמם, להשאילין ולשואל מהן, להלוותין וללוות מהן, לפורעין ולפרוע מהן, רבי יהודה אומר: נפרעין מהן, מפני שמיצר הוא לו, אמרו לו: אף על פי שמיצר הוא עבשיו, שמה הוא לאחר זמן. גמרא רב

ושמואל, חד תני: "אידיהן", וחד תני: "עדיהן". מאן דתני "אידיהן" לא משתבש, ומאן דתני "עדיהן" לא משתבש. מאן דתני "אידיהן" לא משתבש, דכתיב: "כי קרוב יום אידם"; ומאן דתני "עדיהן" לא משתבש, דכתיב: "יתנו עדיהם ויגדו". ומאן דתני "אידיהן", מאי טעמא לא תני "עדיהן"? - אמר לך: תברא עדין. ומאן דתני "עדיהן", מאי טעמא לא תני "אידיהן"? - אמר לך: מאן קא גרים להו תברא - עדות שהעידו בעצמן, הלכך עדות עדיפא. - והאי "יתנו עדיהם ויגדו" באומות העולם פתיב? הא בישראל פתיב, דאמר רבי יהושע בן לוי: כל מצות שישראל עושין בעולם הזה, באות ומעידות להם לעולם הקא, שנאמר: "יתנו עדיהם ויגדו" - אלו ישראל, "ישמעו ויאמרו אמת" - אלו אומות העולם! אלא אמר רב הונא ברבי הרב יהושע: מאן דאמר "עדיהן" - מהכא: "צרי פסל כלם תהו והמוסריהם כל יועילו ועדיהם תהו". דרש רבי חנינא בר פפא, ויאתימא רבי שמלאי: לעתיד לבא יביא הקדוש ברוך הוא ספר תורה ומניח בתיקו, ויאמר: למי שעסק בה, יבא ויטול שכו. מיד מתקצצין ובאין אומות העולם בערבוניא, שנאמר: "כל הגוים נקבצו ויחדו וגו', אמר להם הקדוש ברוך הוא: אל תפנסו לפני בערבוניא, אלא תפנס כל אויפה ואויפה

וסופריה

לפני אידיהן - בחר דתני סנהדרין דאיידי בעובד עבודה זרה נמי לאה מסכת דעבודה זרה בסדר ישועות. ומיהו מכות ושבעות דשייכי בסנהדרין - להכי תני להו בחר סנהדרין, ואחרי כן חזר לסדרו ושונה מסכת עבודה זרה והוריות.

לפני אידיהן שלשה ימים - זימנן דתני מנינא בסוף כי הכא, וכן (קדושין ב, א): האשה נקנית בשלש דרכים, (בבבב) פרק שני משנה ו: ואחריו שיהא לאילן בשלשה דרכים. וחזנין דתני מנינא ברישא (גזיר סה, ד): בשבעה דרכים בודקין את הזב, (יומא ב, א): שבעת ימים קודם יום הכפרים, (גיטין ט, א): בשלשה דרכים שווי גיטי נשים וכו'.

אסור לשאת ולתת עמם - פירש הקונטרס:

משום דאזיל ביום אידו ומודה לעבודה זרה. מתוך לשונו משמע שרצה לומר אף במקום וממכר. וקשה: על מה סמכו העולם לשאת ולתת ביום איד הגוים עמם? נדי דרוב אידיהם מן הקדישים הם, מכל מקום בכל שבות יום נוצרי יש להם, דלרבי ישמעאל (עבודה זרה ו, א) לעולם אסור ואין לומר דהיינו טעמא משום (תולין ג, ב) דגוים שבוין לארץ לא עובדי עבודה זרה אלא מנהג אבותיהם בידם, דהא אמר שמואל בגמרא (עבודה זרה ו, ב) בגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד, משמע הא יום אידם מיהא אסור! לכך נראה דשרי משום איבה, כדאמר בגמרא (שם ו, ב) גבי רבי יהודה נשיאה דשדר ליה ההוא מינא דנרא קסרינא ביום אידו, אמר: הדיכ איבעיד? לא אישקליה - היא ליה איבה, מיהו אין משם ראיא גמורה, דשמוא לאו משום איבה לישתרי, אלא היה נוטל עצה כיצד יעשה שלא יהיה לו איבה, ועוד, אי טעמא משום איבה תינה להלוותם ולהשאילם ולפרעם כשהיו תובע חובו, אבל לשאת ולתת עמם דהיינו מקח וממכר מאי איבה אימא? וכי לא יוכל ישראל לומר: אני צריך עתה למכור ולקנות? וכן לשאל ולפרוע, מה ידע הגוי שמניח משום אידו? לכך נראה דטעם דהיתיר - משום דגוים שבינינו קים לן בגויהו דלא

פלחו לעבודה זרה, ומהאי טעמא שרי לקמן בפרק בתרא (סח, א) רב יהודה דשדר ליה קורבנא לאבידנא ביום אידו, אמר: קים לי בגויה דלא פלח לעבודה זרה. וכן רבא (שם) דשדר ליה קורבנא לבר שישך ביום אידו, אמר: קים לי בגויה דלא פלח לעבודה זרה. אי נמי, יש לסמוך אהדיא דתנא בירושלמי על מתניתין ד"אסור לשאת ולתת", תני: במה דברים אמורים - בגוי שאינו מכיר, אבל בגוי שמכיר מותר מפני שהוא במחניף. ותניא: הנכנס לעיר ומצאן שנחם - שמה עמם, שאינו אלא במחניף להם. ורבינו תם היה מפרש "אסור לשאת ולתת עמם" - דוקא במדי דתקורבת. ולא איירי כלל בלקנות, דהוא שרי בין ללשנא דאזיל ומודה בין ללשנא דלפני עור לא תתן, דלא אסור אלא למכור דוקא מידי דתקורבת. ו"לשאת ולתת" הכי פירושו: לשאת מהן המעות ולתת להם מידי דתקורבת חליפי המעות. ומביא ראיא מדאיבעיא (עבודה זרה ו, א) בגמרא טעמא דלשאת ולתת עמם, אי משום הרווחה, פירוש: משום שמרוח ומשתכר ואזיל מודה לעבודה זרה, או דלמא משום "ולפני עור לא תתן מכשול". וקאמר: נפקא מינה דאית ליה בהמה לדידיה. ואי מידי דלאו תקורבת אסור, אמאי לא קאמר: נפקא מינה למידי דלאו תקורבת, דמשום הרווחה איכא? אלא ודאי מידי דלאו תקורבת שרי, דלא שייכא אזיל מודה במקח וממכר כיון שנתן המעות תחת החפץ שהוא לוקח, וגם אינו בטוח כל כך שירחיב בסחורה. ובעיא דגמרא הכי מפרש: טעמא דאסור לשאת ולתת עמם במדי דתקורבת, משום הרווחה שיהיה לו בהמות רבות בריח - אפילו אית ליה לדידיה נמי אסור, שמתוך שיהיה לו הרבה בהמות יקריב מן המובחר, או משום "ולפני עור", תפקא מינה דכי אית ליה בהמה לדידיה שרי. ולפי פירוש רבינו תם אין לתמוה על מנהג העולם שאפילו אם היו מחזיקין אותם כעובדי עבודה זרה, שהרי אינם עושים שום תקורבת אלא במעות, ובה לא שייך הרווחה, והרבה מעות מציצים להם לאותו דבר. ומיהו נכון הוא להחמיר כשכא הגוי ואומר: "הלוני מעות לשקרי שוקרין אופירי". אבל רבי אלחנן אמר כי גם באותם אופיריין אין שום איסור, כי מה שהם נותנים אותם לגלוחים ולכומורים אינו ממש שלש עבודה זרה ואלא לצורך התאמת. להלוותם - פירש רבינו תם: דוקא בתנא, אבל ברביה שרי משום דמצטער טובא, כדאמרין בקדושין (כ, א): ליבין איניש בריתא ולא לחיץ בריתא. ולפרוע - מתן - בגמרא (עבודה זרה ו, ב) פסקין כרבי יהושע בן קרחה דמלוה על פה נפרעין מהם, מפני שהוא כמציל מידם. ויכול להיות דאפילו מלוה בשטר נמי נפרעין מהם, כדאמר בירושלמי: אפילו מלוה בשטר אובדת היא, שלא כל שעה אדם זוכה ליפרע מחובו, ולכן נראה לרבינו יצחק דאותה מלוה שבשטרין, או אפילו אותם שיש להם חותם חתומות - שמוחר ליפרע מהם ואפילו הוא אזיל מודה, שלעולם הוא חשבי כמציל מידם. והא דאמר רבי יהושע בן קרחה: מלוה בשטר אין נפרעין - היינו כשידנו תקפה עליהם, ואפילו הכי מלוה על פה נפרעין, שלא יכפור פעם אחרת. והכיא דאיכא משכון, אומר בירושלמי דאין מלוה אובדת במשכון. מיהו בכל ענין חשבי כמציל מידם, שכמה פעמים אובדת אפילו במשכון. מאי טעמא לא תני עידהן - פרק "משליק" (ביצה לה, א) איכא חד תני "משליק" וחד תני "משליק", וכן בהגות בתרא (בבא קמא קטז, טז, ד) חד תני "מציק" וחד תני "מטיק", ולא דייק כי האי גוונא, ושמוא לא שייך לדיק, משום דאיידי ואיידי חד משמעות לשון הוא להו. אכן קשיא מהדיא דפרק "החילול" (סוכה ג, ב) "שואבה" "חשובה", וכן בפרק שני דיבמות (א, א) "ראשונה" "רשניה", דלא חד משמעות נינהו, ולא דייק הכי? ויש לומר: הכא היינו טעמא דדיק הכי, משום דמסתבר ליה טפי לשון עדות לפי שהוא עדות לשברם. וקשיא לי על תירוצי זה, דמאי מקשה תו: ומאן דתנא "עידהן" מאי טעמא לא תני "אידיהן"? הא כבר פירשנו דהמקשה נמי היה ידע אותו טעם ולשון עדות עדין? ולי נראה דהכי הקשה: מאן דתני "אידיהן" אמאי לא תני "עידהן", דהא "עידהן" ממש כתיב בהדיא בקרא, אבל "אידיהן" ממש לא כתיב בקרא אלא "אידיהן" ומשני: תברא עדין, פירוש: לשון שבר. ופריך: אם כן מאי טעמא דמאן דתני "עידהן"? הא דראי דתברא עדין!

רומי

1 **רומי** חייבת - משום דכתיב בהו (מלאכי א) "וקראו להם גבול רשעה", "רשע" - תרגום:
2 "חייבא". ונמצא במעשה מרכבה כי במעשה דרבי חנינא בן תרדיון גגור על רומי
3 חורבן גדול. **אמר** לון הקדוש ברוך הוא כמה עסקתם - פירושו: שואל להם כמה זכו בכל
4 דור ודור. **שווקים** להשיב בהם זונות - הוא הדין וזהו מצו למימור לעשות בהם סחורה
5 לכל דבר, אלא מנגה אותם בדבר גנאי כל מה
6 שיכול כלומר אפילו לצורך זונות עשיתם
7 שווקים. **וארו** חיוא אחרי חנינא דמיא לדוב -
8 ואם תאמר: אדרבה, מלכות בבל עדיפא שנמשלה
9 לארי, דכתיב (ירמיה ד) "עלה אריה מסבכר",
10 הארי מלך בחיות ויש לומר: דאף על גב דארי
11 מלך, מכל מקום דוב הוא עו יותר ובעל תחבולות,
12 כדאמר בפרק קמא דברכות (יג, א) גבי "צרות
13 האחרונות משכחות הראשונות": הניח מעשה
14 ארי וספר מעשה דוב. ורבי יצחק מפרש: דבבל לא
15 נמשלה לארי אלא בשעה שהיתה מושלת בכל
16 העולם, ועתה היא מלכה שפלה. אבל פרס גם
17 עתה היא חשובה אחר רומי, ותעמוד בחשיבותה
18 עד סמוך לביאת המשיח, כמו שמפרש בסמוך.
19 **הרבה** גשרים גשורו - אף על גב דרומי נמי
20 תקנו גשרים, כדאמר בפרק "במה מדליקין" (שבת
21 לג, ב), מכל מקום אינם חשובים כל כך בחקן
22 גשרים כמו פרס. **ואנן** בנין - דהא דלא קאמר
23 שבנו בית המקדש כשאלו מזה "במה עסקתם",
24 דלפי זה לא עשו אלא אתו הדור, והקדוש ברוך
25 הוא שואל כמה זכו בכל דור ודור.
26 **מאי** שנת הני דלא קא חשיב - פירושו: בבל ויון.
27 שהם ארבע מלכויות שנשתעבדו בישראל
28 וחשובים היו, אבל מכל שבעים אומות לא בעי.
29 **משכבא** מלכותיהו עד דאתי משיח - והא
30 דאמרנין: עתידה פרס תתפול ביד
31 רומי - היינו סמוך לביאת המשיח, כדאמרנין
32 (סנהדרין צה, א): עתידה מלכות רומי תתפוט
33 על כל העולם תשעה חדשים. **מאי** בעי בשעיר
34 ומאי בעי בפארן - ופארן מארץ ישמעאלים,
35 כדכתיב בגי הגר (בראשית כא): "במדבר פארן".
36 וסמין אסיפיה דקרא: "וקדוש מחר פארן סלה".
37 ולא גרסינן "מאי בעי בתמן", דתימן משעיר הוא.
38 דכתיב (עובדיה א): "חתו גבורין תימן למען יכרת
39 איש מדר עשיר. מידו קשיא לגירסת רש"י, אמאי
40 מייחין קרא דחבוקק למדרש הכי בקרא דאיחא
41 ד"זאת הברכה" נמי החבר פארן ויש לומר:
42 דאיכא לממדרשה כדדריש ליה בפרק "שור שנגנב
43 ארבעה וחמשה" (בבא קמא לח, א): מפארן הופיע
44 ממונם לישראל, והוא דר סיני, כדאמר פרק "רבי
45 עקיבא" (שבת פט, א): חמשה שנות יש לו, סיני
46 פארן. ורבי אלחנן אומר דגריס שפיר "מאי עיני
47 בשעיר ומאי בעי בתמן", והאי "תימן" לאו שם
48 אומה הוא אלא שם רוח דרום, כמו "עירי צפון
49 ובואי תימן", כדדרשין בספרי פרשת "זאת
50 הברכה": מארבע רוחות נגלה הקדוש ברוך הוא
51 לישראל, שנאמר: "אלוה תתימן יבא". ולכן נחא
52 שהוצרך להביא פסוק דחבוקק.

כהנים

1 וסופרית - וחכמיה. לאום - מלכות כשדיא לבדה. ולאום מלאום - מותרגמין: ומלכו
2 ממלכו. ועוד, "יאמץ" לא שייך אלא במלכות. וספר תורה מסיפיה דקרא נפקא לן לקמן,
3 "מי (ככם) ובהם יגיד זאת". ומי איכא ערבוניא קמיה - והלא כולם נסקרין בסקירה אחת,
4 שנאמר: "היוציר יחד לכם" כדאמר בראש השנה (יח, א). ושנינו: דלא לערבוניא אינורו -
5 לדידיה לא מהניא ערבוניא, אבל לדידיה
6 מהניא ערבוניא, ומכלבלי ומסתמי
7 טענותיהם. רומי חייבת - רומי הרשעה. תרגום
8 של "רשעה" - חייבת, כמנהג - שמעיה, נכנס
9 תחלה - לפני הקדוש ברוך הוא לדין. משפט
10 עבדו - שלמה המלך. דליפוש חרין אף - של
11 הקדוש ברוך הוא מפני פשעי עבדו, שמת חס
12 ושלום ויפרע מן המלך כל סורחניו מפני חורונו.
13 שווקים ומרחצאות וכסף וזהב הוא עסקן של
14 רומיים, גשרים וכרכים ומלחמות הוא עסקן של
15 פרסיים. שיתעסקו ישראל בתורה - שיהא להם
16 פנאי, שמראין להשחרר בשוק ומוצאין
17 מונותיהן וצרכיהן בלי טורח, ומתעניין
18 במרחצאות ואורי = וזהב, אחרי = אחרת.
19 מסורבלין = שמינים, כמו (שבת קלז, ב) "קטן
20 המסורבל בבשר", ולשון מלבוש הוא, כמו
21 "כסותו בסרבלותיו" (דניאל ג, דוב - אף לו
22 כנחות, אלא הולך וזכא כל שעת, אנגריא =
23 עבודת המלך המוטלת על יושבי כרכים,
24 לעשות מלחמות וולצאות בצבא ולטול בהמתן
25 בעבודתו. ואנן בנין - בית שני בנה כורש. אינורו
26 - פרסיים משתעבדו בישראל בגלות בבל,
27 וטיטוס הגלגל לרומי ועדיין כולם משתעבדים
28 להם. פארן - ארץ ישמעאל, דכתיב (בראשית
29 כא) בהגר: "ולחשב" וישנן במדבר פארן". כלום
30 קבלתו ולא קיימנה - כלומר, משום דלא
31 קבלתו לא קיימנה. ועל דא תבריתון - פירכא
32 דהא, כלומר, נמצא שתובע זו קטנור על
33 אמאי לא קבלה. כניעת - קופ"א בלעז,
34 ומטילין בה שכר, דהא ויתר גוים - נראה בעינינו
35 וישר להחיותין.

לומר

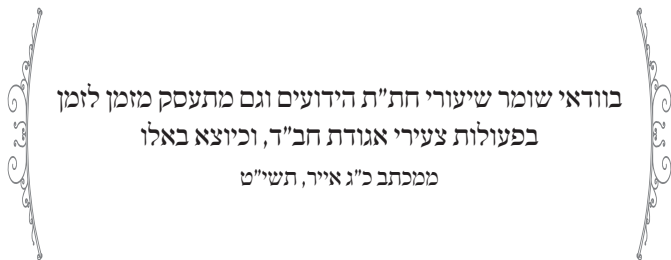
1 **אחריה**. מאי טעמא? דהא חשיבא בתרה. ויגנלן? דכתיב: "וארו חיוא אחרי חנינא דמיא לדוב",
2 ותני רב יוסף: אילו פרסיים, שאולכין ושותין דרוב, ויגנלכין [בשר] דרוב, ויגנלכין שער דרוב,
3 ואין להם מנוחה דרוב. אמר להם הקדוש ברוך הוא: במאי עסקתם? אומרים לפניו: רבנו
4 של עולם, הרבה גשרים גשורו, הרבה כרכים כבשנו, הרבה מלחמות עשינו, וכולם לא עשינו
5 אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה. אמר להם הקדוש ברוך הוא: כל מה שעשיתם -
6 לצורך עצמכם עשיתם, תקנתם גשרים - לטול מהם מכס, כרכים - לעשות בהם אנגריא,
7 מלחמות - אני עשיתי, שנאמר: "ה' איש מלחמה", כלום יש בכם מגיד זאת? שנאמר: "מי
8 בכם יגיד זאת"; ואין "זאת" אלא תורה, שנאמר: "זאת התורה אשר שם משה"! מיד יצאו
9 מלפניו בפתי נפש. וכי מאחר דחיות מלכות פרס למלכות רומי דלא מהניא ולא מיד, מאי
10 טעמא עילא? - אמרי: אינורו סתרי בית המקדש, ואנן בנינו. וכן לכל אומה ואומה. וכי מאחר
11 דחיו לקמאי דלא מהני ולא מיד, מאי טעמא עילא? - סברי: הנה אישתעבדו בהו בישראל,
12 ואנן לא שעבדנו בישראל. מאי שנא הני דחשיבי, ומאי שנא הני דלא חשיבי להו? - משום
13 דהנהך משכי במלכותיהו עד דאתי משיחא. אומרים לפניו: רבנו של עולם, כלום נתת לנו
14 בשעיר ומאי בעי בפארן? אמר רבי יוחנן: מלמד שהחזירה הקדוש ברוך הוא על כל אומה ולשון ולא קבלתה, עד שבא אצל ישראל
15 וקבלתה! אלא הכי אמרי: כלום קיבלתה ולא קיימית? - ועל דא תבריתון, אמאי לא קבלתה? - אלא קד אומרים לפניו: רבנו של
16 עולם, כלום בפת עלינו הר כגינת ולא קבלתה, כמו שעשית לישראל? דכתיב: "ויתנצבו בתחתית ההר", ואמר רב דימי בר חמא:
17 מלמד שקפה הקדוש ברוך הוא הר כגינת על ישראל, ואמר להם: אם אתם מקבלין את התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא
18 קבורתכם. מיד אומר להם הקדוש ברוך הוא: הראשונות ישמעונו, שנאמר: "וראשונות ישמענו", שבע מצות שקיבלתם היכן
19 קיימתם? ויגנלן דלא קיימום? דתני רב יוסף: "עמד וימדר ארץ ראה ויתר גוים", מאי ראה? ראה שבע מצות שקבלו עליהן בני נח
20 ולא קיימום, פיון שלא קיימום - עמד והתירן להן. איתגורי איתגור? אם פן מצינו חוטא נשפר! אמר כר בריה דרבנא:
21 לומר

דמאי לדובי - והנה חיה אחרת שניה שהיא דומה לדוב, ותני רב
 יוסף, אלו פרסיים, שאוכלין ושותין בדוב, ומוסרין בלוי (בשר) -
 ושמנים בדוב, ומגדלין שער בדוב, ואין להם מנוחה בדוב שכל הזמן
 הולך ובא ללא מנוחה.
 אמר להם הקדוש ברוך הוא לפרסיים, במאי עסקתם, שתקבלו
 עבורו שכר. אמרים לפניו, רבנו של עולם, הרבה נשירים נשרנו,
 הרבה פרסים כבשנו, הרבה מלחמות עשינו, וכולם לא עשינו אלא
 בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה. אמר להם הקדוש ברוך הוא,
 כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם ולא בשביל ישראל, תקנתם
 נשירים ליטול מהם - מהעוברים בהם) מהם, כבשתם פרסים לעשות
 בהם אנגריא - לדרוש מתושביהם שיעבדו עבור מלכותכם, ואילו
 מלחמות אני עשיתי, שנאמר (שמות טו א) ה' איש מלחמה. וממשיך
 הקב"ה לשאול אותם, כלום יש בכם מניד זאת, שנאמר מי בכם
 יניד זאת? ואין זאת אלא תורה, שנאמר (דברים ד מד) וזאת התורה
 אשר שם משה, כלומר, כלום יש בכם מי שעסק בתורה, מיד יצאו
 מלכות פרס בפחי נפש.
 שואל הגמרא: וכי מאחר דחיו - שראתה) מלכות פרס למלכות
 רומי ולא מהניא ולא מדי - שלא הועילה מאומה בטענותיה, מאי
 טעמא צילי - מדוע נכנסה מלכות פרס לטעון שמגיע לה שכר,
 הלא ברור שגם את טענתם ידחה הקב"ה כפי שדחה את טענת
 מלכות רומי. משיבה הגמרא: אמרי - אמרה לעצמה, אינהו סתרי
 בית המקדש ואנן בנינן - מלכות רומי שהחריבה את בית המקדש
 אינה יכולה לטעון שעשתה את מעשיה בעבור ישראל, שהרי מה
 שהחריבה את בית המקדש מוכיח שאינם חפצים בטובת ישראל,
 ואילו אנו בנינו את בית המקדש ויכולים לטעון שעשינו את
 מעשינו לטובת ישראל, ולכן נכנסה לטעון שמגיע לה שכר עבור
 מעשיה.
 ממשיכה הגמרא: וכן לבל אומה ואומה שנכנסת לפני הקב"ה
 שואל אותה מה מעשיה, ודוחה את טענותיה כפי שדחה את
 טענות רומי ופרס.
 שואל הגמרא: וכי מאחר דחיו לקמאי ולא מהני מדי, מאי
 טעמא צילי - מאחר ששאר הגוים רואים שהקב"ה דוחה את
 טענות רומי ופרס, מדוע נכנסים לטעון שמגיע להם שכר, הלא
 ברור שאף את טענתם ידחה הקב"ה. משיבה הגמרא: סברי - שאר
 הגוים סוברים, הנה אישיתקדו בהו בישראל ואנן לא שיעבדנו
 בישראל - רומי ופרס שיעבדו את ישראל ולכן אינן ראויות לשכר,
 אבל אנו שלא שיעבדנו את ישראל ארמים אנו לשכר.
 מבררת הגמרא: מאי שניא הני דחשיבי, ומאי שניא הני דלא חשיבי
 להו - מדוע מלכויות רומי ופרס הינן חשובות יותר ממלכויות בבל
 ויון. משיבה הגמרא: משום דהנה משיבי במלכותיהו עד דאחי
 משיחא - משום שמלכותן תמשך עד שיבוא המשיח.
 ממשיכה הגמרא: אמרים לפניו אומות העולם, רבנו של עולם,
 כלום נתת לנו את התורה ולא קיבלנוה, והרי לא נתת לנו כלל את
 התורה ולא היה עלינו לעסוק בה ולקיימה. שואלת הגמרא: ומי
 מצי למימר הכי - וכי אומות העולם יכולות לומר כן, והקתיב (דברים
 לג א) ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו, שהקב"ה הגיע לקבלת
 התורה משעיר, וכתוב (דברים לג א) אלוי מסיני יבוא וקדוש מהר
 פארן? וגו', והיינו שהגיע לקבלת התורה מהר פארן וארץ
 ישמעאל, ויש לשאול, מאי בעי - ומה ביקשן בשעיר ומאי בעי
 בפארן קודם קבלת התורה, ואמר רבי יוחנן, מלמד שהחזירה
 ו-שחזר עם התורה) הקדוש ברוך הוא על כל אומה ולשון ושאלן
 אם הן רוצות לקבלה ולא קבלוה, עד שבא אצל ישראל וקבלוה.
 ואם כן כיצד יכולות האומות לטעון שהקב"ה לא נתן להם את
 התורה ולכן לא קיימה. משיבה הגמרא: אלא הכי אמרי - כך
 אומות האומות, כלום קיבלנוה ולא קיימנוה, והרי כלל לא קיבלנו
 אותה, ולא היה עלינו לקיימה. תמחה על כך הגמרא: ועל דא
 תביתיהון - והרי טענה זו עצמה היא קטרוג ושבך לאומות, שכן יש
 לטעון עליהן אמאי לא קבלוה - מדוע לא הסכמתם לקבלה.

וסופריה - חכמיה, בפני עצמם, שנאמר (שם) ויאמרו לאומים, ואין
 לאום אלא מלכות כשהיא לבדה, שנאמר (בראשית כה כג) ואלאום
 מלאום יאמין, והכוונה שמלכות אחת תחזק ממלכות שניה.
 שואלת הגמרא: ומי אימא - דאם יש ערבויות קמי - לפניו הקדוש
 ברוך הוא, והלא הוא רואה את כל אחד ואחד בסקירה אחת,
 ומדוע נענוס מלכונס יחד. משיבה הגמרא: אכן כלפי הקב"ה אין
 שייך ערוב, אלא אמר להם כך כי חייב דלא לערבו אינהו (בפחד
 הקדיש) - זה עם זה, דלשמעו מאי דאמר להו, כי הערוב יגרס להם
 שיתבלבלו ויסתמו טענותיהם.
 [מיד] נכנסה לפניו מלכות רומי תחלה. מבררת הגמרא: מאי טעמא
 היא תחילה. משיבה הגמרא: משום דחשיבא מבין האומות. מבררת
 הגמרא: ומגן? ו-ומנין? דחשיבא. משיבה הגמרא: דכתבי (דניאל ז א)
 לגבי פתרון חלומו של דניאל על ארבעת החיות שמרמזות על
 ארבעת המלכויות שעתידידות לשלוט בעולם, כן אמר, חיוותא
 רביעיתא מלכו רביעאה תהא בארעא, די תשא מן כל מלכותא,
 ותאכל כל ארעא, ותרושנה (ותרוקנה) [ותדקנה] - כה אמר
 המלאך שפתר לי את החלום, החיה הרביעית תרמוז על המלכות
 הרביעית שתשלוט בארץ, שתהיה משונה מכל המלכויות,
 ותחריב את כל הארץ, ותרוש ותשוק אותה, ואמר רבי יוחנן, זו
 מלכות רומי תיבית ו-הרשעה, שטבעה ו-ששמעה) יאא בכל
 העולם. מבררת הגמרא: ומאי לן דמאן דחשיב צילי ברישא - ומנין
 לנו שמי שחשוב הוא נכנס ראשון. משיבה הגמרא: דרבי חסדא,
 דאמר רב חסדא, כשדנים מלך וצביו, מלך נכנס תחלה לדון, שנאמר
 (מלכים א ח נט) בפסוק שאמר שלמה המלך כשהתפלל בחנוכת בית
 המקדש, ויהיו דברי אלה אשר התחננתי לפני ה' קרבים אל ה'
 אלהינו ויזמן ויליך, לעשות משפט עבדי ומשפט עמו ישראל (ויג'),
 ומוכח שמשפט המלך קודם, שהרי שלמה המלך הזכיר קודם את
 משפטו באומרו לעשות משפט עבדו, כלומר את משפטו, ואחר
 כך אמר ומשפט עמו ישראל. מבררת הגמרא: ומעמא מאי שנכנס
 לדון קודם. משיבה הגמרא: איבעית אימא, משום דלא אורח ארעא
 למיתב מלכא מאברא - שאין זה דרך ארץ להושיב את המלך
 מבחוץ להמתין עד שיגמר דינם. ואיבעית אימא, משום שדנים את
 המלך מקמי דליפוש תרון אף - לפני שירבה חרון אפו של הקב"ה
 מחמת פשעי הציבור, שאם ידון את המלך אחריהם, יעניש אותו
 על כל עוונותיו מחמת החרון.
 הגמרא חוזרת לדון האומות: אמר להם הקדוש ברוך הוא למלכות
 רומי, במאי עסקתם שעבורו מגיע לכם שכר. אמרים לפניו, רבנו
 של עולם, הרבה שווקים (תקינו) [תקננו], הרבה מרחצאות עשינו,
 הרבה כסף וזהב הרבינו, וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי
 שיתעסקו בתורה, שעל ידי שימצאו בשווקים אפשרות להשתכר,
 וימצאו את מזונותיהם וצרכיהם ללא טרדה, ויתעדנו במרחצאות,
 יהיה להם פנאי ללמוד תורה. אמר להם הקדוש ברוך הוא, שוטים
 שבעולם, כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם, תקנתם שווקים
 בכדי להושיב בהן זונות, עשיתם מרחצאות בכדי לעדן בהן את
 עצמכם, ומה שאתם אומרים שהריתם כסף וזהב, אינו נכון, שהרי
 כסף וזהב שלי הוא, וכפי שנאמר (חגי ב ח) לי חסדא ולי תהוב נאם
 ה' צבאות. וממשיך הקב"ה לשאול אותם, כלום יש בכם מניד
 זאת, [וכפי שנאמר בהמשך הפסוק (שעיה מג ט) שהובא לעיל מי
 בכם יניד זאת? והיינו שהקב"ה שואל אותם האם יש בכם מי
 שהניד זאת? ואין זאת אלא תורה, שנאמר (דברים ד מד) וזאת
 התורה אשר שם משה, וכוונת הקב"ה לשאלם, כלום יש בכם מי
 שעסק בתורה, מיד יצאו מלכות רומי בפחי נפש - בדאבון נפש.
 הגמרא ממשיכה לבאר את סדר הנכנסים: יצאת מלכות רומי,
 ונכנסה מלכות פרס אחריה. מבררת הגמרא: מאי טעמא. משיבה
 הגמרא: דהא חשיבא בתרה - שהרי היא החשובה שבאומות אחרי
 רומי. מבררת הגמרא: ומגן? משיבה הגמרא: ומגן? משיבה
 הגמרא: דכתבי (דניאל ז א) בענין החלום שראה דניאל לגבי
 המלכויות שעתידידות למלוך על העולם, יארי חיוא אחרי תנינא

אלו אנשים יבואו ויעידו, יבא נמרוד ויעיד באברהם שלא עבד
עבודת בוכבים, על אף שהכריחו לעבוד עבודת כוכבים. יבא לכן
ויעיד בעקב שלא נחשד על הגזל, על אף השנים המרובות שרר
אצלו. תבא אשת פוטפרע ויעיד ביוסף שלא נחשד על העבירה,
ולא שכב עמה על אף פתוייה. יבא נבוכד נצר ויעיד בפנינה מישאל
ועזריה שלא השתחוו לעלם על אף גזירתו, יבא דריוש ויעיד בדינאל
שלא ביטל את התפלה על אף גזירתו. יבא בלדד השווי וצופר
הנעמתי ואלפז התימני (ואליהו בן ברכאל הבזי) שהיו נביאי
אומות העולם וידעו את עניני ישראל, ויעידו בהם בישראל שקיימו
את כל התורה בולה. וענין זה שמאומות העולם עצמן יבואו עדים
ויעידו בישראל, יש ללמוד ממה שנאמר (שערי מגד ט) 'תנו עידיהם
ויצדקו וישמעו ויאמרו אמת'.
הגמרא מביאה את תשובת הגוים לאחר שנדרו כל טענותיהם:
אמרו הגוים לפניו - לפני הקב"ה, רבנו של עולם, תנה לנו מראש
ונעשה - תן לנו אפשרות לקיים את התורה מעתה. אמר להן
הקדוש ברוך הוא, שומים שעעולם, מי ששחר בערב שבת, כלומר
בעולם הזה הדומה לערב שבת, יאכל וי-יקבל שכרו בשבת -
בעולם הבא, אבל מי שלא שחר בערב שבת, מדיחין יאכל בשבת,
אלא, אף על פי כן, מצוה קלה יש לי וסובה שמה, לבו ועשו אותה.
שואלת הגמרא: ומי מצית אמתת קבי - וכי יכולים לומר שהקב"ה
נותן לאומות העולם אפשרות לעתיד לבוא לקיים מצוה, והא אמר
רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב (דברים יא) 'אשר אנכי מצוה היום
לעשותם, מפסוק זה יש לדרוש, 'היום' - בעולם הזה, יש אפשרות
ל'עשותם' - את המצוות, ולא 'למחר' - בעולם הבא, לעשותם,
שבעולם הבא אין אפשרות לעשותן עוד. ועוד יש לדרוש, 'היום'
לעשותם, ולא 'היום' ליטול שבת, שקבלת שבת על המצוות היא רק
בעולם הבא ולא בעולם הזה. וכיצד ניתנת לאומות העולם
הזדמנות לעתיד לבוא לעשות את המצוה. משיבה הגמרא: אלא
מכיון שאין הקדוש ברוך הוא פא בפרוניה (בעלילה) עם ברייתו,
הרי הוא נותן להם הזדמנות נוספת לקיים את התורה.
מבררת הגמרא: ואמאי קרי ליה - מדוע קורא למצות סוכה 'מצוה
קלה'. משיבה הגמרא: משום דלית ביה חסרון פים - משום שאיננה
מצוה שצריך לחסר ממונו כדי לקיימה.
מיד כל אחד ואחד מהגוים נוטל והולך ועושה כוכה בראש גגו,
והקדוש ברוך הוא מקדיר עליהם חמה - גורם לשמש לנבך ולבסוק
את הרקיע ולחמם חום גדול בתקופת תמוז, וכל אחד ואחד
מהגוים, כמעט כסוכתו ויוצא, שנאמר (תהילים ג) 'נתתה את
מוסרתימו ונשליכה ממנו עבודתימו', והפסוק עוסק במרידת הגוים
בהקב"ה, וכפי שנאמר לפני כן (שם א-ב) 'למה רגשו גוים ולאמים
יהגו ריק. יתיצבו מלכי ארץ ורזונים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו'.
והיינו שהגוים רוצים לנתק את עצמם מעול מצות סוכה שניתנה
להם.
שואלת הגמרא: וכי הקב"ה מקדיר עליהם חמה, והא אמרת שאין
הקדוש ברוך הוא פא בפרוניה עם ברייתו, וכיצד הוא גורם להם
לאבד את המצוה ולהענש. מתרצת הגמרא: משום דישיראל נמי
יזמני

לומר שאף על פי שקיימין אותן אין מקבלין עליהם שבת, ונמצא
שמה שהתירן להם אין זה לטובתם. מקשה הגמרא: ולא יקבלו
שבת אם יקיימו שבע מצוות אלו, והתנאי בברייתא, היה רבי מאיר
אומר, מנן שאפילו עובד בוכבים ועוסק בתורה שהוא כבדן גדול,
תלמוד לומר 'אשר עשה אותם האדם וחי בהם' (ויקרא יח ה), והנה
בהנים ליום וישראלים לא נאמר, אלא 'האדם', הא למדת מפסוק זה,
שאפילו עובד בוכבים ועוסק בתורה חרי הוא כבדן גדול, וכיצד
אפשר לומר שאינם מקבלים על כך שבת. מתרצת הגמרא: אלא
לומר לה, שאין מקבלין עליהם שבת במצוה ועושה - כמי שמחוייב
לעשות דבר זה ועושהו, אלא מקבלים שבת כמי שאינו מצוה
ועושה, דאמר רבי חנינא, גדול המצוה ועושה, יותר משאינו מצוה
ועושה.
לאחר שנדחתה טענת הגוים שלא קיימו את התורה מכיון שלא
כפיה עליהם, ממשיכים הגוים וטוענים טענה אחרת: [אלא כך]
אומרים [העובד בוכבים] לפני [הקדוש ברוך הוא], רבנו של עולם,
ישראל שקיבלוהו תיבן קיימה, ומדוע הם ראוים לשבת. אמר להם
הקדוש ברוך הוא לגוים, אני מעיד בהם ו-בבני ישראל שקיימו את
התורה [בולה]. אומרים לפני הגוים, רבנו של עולם, כלום יש אב
שמעיד על כנו, והרי קרובים פסולים לעדות, ואתה הנך אביהם של
בני ישראל, דכתיב (שמות כב ב) 'כני בכורי ישראל', ואיך יכול
להעיד עליהם. אמר להם הקדוש ברוך הוא, שמים וארץ ויעידו בהם
שקיימו את התורה בולה, אומרים לפני הגוים, רבנו של עולם,
שמים וארץ נזעין בעדותן ועדותם פסולים, שנאמר (ירמיה לג כה) 'כה
אמר ה' אם לא בריתי יוםם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת',
והיינו שקיום השמים והארץ הוא בזכות שישיראל מקיימים את
התורה.
הגמרא מביאה דרשה נוספת שקיום מעשה בראשית תלוי בקבלת
התורה: [דאמר] [ואמר] רבי שמעון בן לקיש, מאי דכתיב - מהו
שנאמר (בראשית א לא) 'ויהי ערב ויהי בקר יום הששי', ולא נכתב 'יום
שישי' בלא ה"א, הרי זה מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה
בראשית, ואמר, אם ישראל מקבלין את תורת ביום השישי בסיון
שעתידיים ישראל לקבל בו את התורה, מוקב ותהיו אתם קיימים,
ואם לאו, אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו כפי שהייתם קודם
הבריאה.
דרשה נוספת בענין זה: [והיינו דאמר] [ואמר] חזקיה, מאי דכתיב
(תהלים עו ט) 'משמים השמעת דין, ארץ יראה ושמעה', פסוק זה עוסק
במתן תורה, שבשעה שהשמיע הקב"ה משמים את דיני התורה
הארץ יראה ושמעה, וקשה, אם הארץ יראה למה היא שקמה, ואם
שקמה למה יראה, אלא שבתחלה יראה שמה לא יקבלו ישראל את
התורה ותחזור לתוהו ובוהו, כפי שהתנה עמה הקב"ה בשעה
שבראה, ולכפוף כשאמרו 'נעשה ונשמע' שקמה.
מדרשות אלו אנו למדים שקיום השמים והארץ תלוי בקבלת
ישראל את התורה, ולכן טענו אומות העולם שהשמים והארץ
אינם כשרים להעיד על כך, כיון שהם נוגעים בדבר.
אמר להם הקדוש ברוך הוא לאומות העולם, מכם - אנשים
מביניכם יבאו ויעידו בהן בישראל שקיימו את התורה בולה. ומפרש

לומר שאם מקיימין ב' - התרה זו לא טובתה היא, אלא שאין מצווה לקיימן, ואם יקיימו לא יקבלו שכר, אם לא בריתי יומם ולילה - אם לא בריתי שכתבתי שתהא נודחת יומם ולילה, והיינו תורה דכתיב (יהושע א): "והגית בו יומם ולילה", וכתיב (דברים כח): "אלה דברי הברית." ה' הששי - יתירה, וכתבה בסוף מעשה בראשית לדרשה זו, וחכי משמע: והיה ערב ויהי בקר יום הששי של ששה בסימן שתידין ישראל לקבל התורה. השפעת דין - מתן תורה. בתחלה יראה - שמא לא יקבלו ישראל התורה, ותחזור הארץ לתוהו ובהו. ולבסוף - כשקבלהו ב'נעשה ונשמע', שקטה, נמרוד - השליך את אברדם אבינו באור כשדים על שלא קיבל עליו לעבד עבודה זרה שנאסרה לבני נח, ואברדם בן נח הוא, שלא היה בשעת מתן תורה. ועל שם כך נקרא אמרפל ב'כיצד ממברין' (עירובין נג, א): שאמר והפיל אברדם בכבשן האש. שלא נחשד על הגול - דכתיב: "מה מצאת מכל כלי ביתך", אפילו סכין אפילו המנע אפילו מחט, והחתן הדר בבית חמיו עשרים שנה כשיצאו אינו נוטל עמו כלי קטן? ובני נח נצטוו על הגול, ויעקב קיים. ביוסף שלא נחשד על העבירה - אשת איש נאסרה לבני נח, דכתיב: "דובק באשתו" - ולא באשת חבריו (סנהדרין נח, א), ויוסף קיים. ואליהו בן בראפל - לא גרסינן, דירשאל הוה, כדמפרשין בבבא בתרא ב'השומפין', (טו, ב), עירב שבת - בעולם הזה. חיים לעשותם - בעולם הזה, ולא לפאר - דאיתו יכול לעשותם לעולם הבא. בפרוטיא = בעלילה. בראש נגו - רוב תשמישות על הגנות, שאין גנותיהן משופעין. מקדיר = ולשון נוקב, כלומר) מנקבת בכח חום גדול. כמו "מקדירן בהרים" דעירובין (נח, א), ענין נקב וחתך. בתקופת תמו - שנוהגת ומושכת עד שלשה חדשים, עד יום תקופת תשרי היא תקופת תמו. נתקת את מוסותיהם - "על זה ועל משיחו" קאמר לעתיד לבא, כדכתיב: "למה רבונו גרים ולאומים יהגו ריק", כלומר נתקת מצות סוכה שהטילו עלינו. דמשכא

לומר, שאף על פי ש'מקיימין אותן' - אין מקבלין עליהם שכר. - ולא? והתניא, היה רבי מאיר אומר: מנין שאפילו גוי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול? תלמוד לומר: "אשר יעשה אתם האדם וחי בהם", בהנים ליום וישראלים לא נאמר, אלא "האדם", הא למדת, שאפילו גוי ועוסק בתורה - הרי הוא ככהן גדול! אלא לומר לה, שאין מקבלין עליהם שכר במצווה ועושה אלא כפי שאינו מצווה ועושה, דאמר רבי חנינא: גדול המצווה ועושה יותר משאינו מצווה ועושה. אלא קד אומרים הגוים לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, ישראל שקבלהו היכן קיימנו? אמר להם הקדוש ברוך הוא: אני מעיד בהם שקיימו את התורה כולה. אומרים לפניו: רבוננו של עולם, כלום יש אב שמעיד על בגנו? דכתיב: "בני בכורי ישראל!" אמר להם הקדוש ברוך הוא: שמים וארץ ועידו בהם שקיימו את התורה כולה. אומרים לפניו: רבוננו של עולם, שמים וארץ נוגעין בעדוהן, שנאמר: "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת", (דאמר) [ואמר] רבי שמעון בן לקיש, מאי דכתיב: "ויהי ערב ויהי בקר יום הששי?" מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית, ואמר: אם ישראל מקבלין את תורתו - מוטב, ואם לאו - אני אחזיר אתכם לתוהו ובהו; והיינו דאמר חזקיה: מאי דכתיב: "משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה"? אם יראה למה שקטה, ואם שקטה למה יראה? אלא בתחלה יראה ולבסוף שקטה. אמר להם הקדוש ברוך הוא: מכם יבאו ויעידו בהן בישראל שקיימו את התורה כולה: יבא נמרוד ויעיד באברהם שלא עבד עבודה זרה, יבא לזן ויעיד בגעבך שלא נחשד על הגול, תבא אשת פומיפרע ויעיד ביוסף שלא נחשד על העבירה, יבא נבוכדנצר ויעיד בפגניה מישאל ועוריה שלא השתחוו לצלם, יבא דריוש ויעיד בדגנאל שלא ביטל את התפלה, יבא בלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליפז התימני ואליהו בן ברכאל הבזי ויעידו בהם בישראל שקיימו את כל התורה כולה, שנאמר: "יתנו עדויהם ויצדקו". אמרו לפניו: רבוננו של עולם, תנה לנו מראש ונעשה. אמר להן הקדוש ברוך הוא: שוטים שבעולם, מי שפירח בערב שבת יאכל בשבת, מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת? אלא אף על פי כן, מצוה קלה יש לי וסופה שמה, לכו ועשו אותה. ומי מצית אמרת הכי? והא אמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב: "אשר אנכי מצוה היום"? היום לעשותם - ולא למחר לעשותם - היום לעשותם - ולא היום ליטול שכר! אלא, שאין הקדוש ברוך הוא בא במרוגא עם בריותיו. ואפאי קרי ליה "מצוה קלה"? משום דלית ביה חסרון פיס. מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סופה בראש גגו, והקדוש ברוך הוא מקדיר עליהם חמה בתקופת תמו, וכל אחד ואחד מבעט בסופתו ויוצא, שנאמר: "נתתה את מוסרותינו ונשליכה ממנו עבותינו". מקדיר? והא אמרת: אין הקדוש ברוך הוא בא במרוגא עם בריותיו! - משום ד'ישראל נמי זימני דמשכא

בהנים וליום וישראלים לא נאמר אלא האדם - משמע הכא דגוים נמי קריין "אדם". ותמיה: דהא אמר בעלמא (בבא מציעא ב, ד) דאין קברי גוים מטמאין באהל משום דכתיב: "אדם כי ימות באהל", אתם קרוים "אדם" דכתיב (חזקאל לד): "זאתן צאני צאן מרעיתי אדם אדם", אתם קרוים "אדם" ולא גוים קרוין "אדם"? ואומר רבינו חם: דיש לחלק בין "אדם" ל"האדם", ולא קריי אדם דכתיב גבי חיים (שם כח): "זאתה (כן) אדם ולא אל ביד מחללך", דאיתו אומר בן לקרותו "אדם" בלשון חשיבות, אלא לגנותו בלשון ביוק ושפלות. והא דכתיב: "ביום עליו אדם", רוצה לומר אדם ולא אדם מלך, ומרדכי גבי המן (מגילה יא, א), אי נמי רוצה לומר: בקום עלינו אדם. אדם דכתיב: "מה יעשה לך אדם", רוצה לומר אדם שהוא בזוי, ואם תאמר: הא אמר בפרק "השולח" (גיטין מז, א): יש קנין לגוי בארץ ישראל לחסור בה שיחין ומעורות, שנאמר: "והארץ נתן לבני אדם"? ואומר רבינו חם: דגוים נמי מקריי "בני אדם", שרוצה לומר בני אדם הראשון, ובפרק "שור שנחב ארבעה וחמישה" (בבא קמא לו, א) הארבות. שאפילו גוי ועוסק בתורה - פירושו: בשבע מצות שלהם, דאילו בשאר מצות אמרינן בסנהדרין פרק "אריבע מיתות" (נט, א), גוי העוסק בתורה חייב מיתה. דהרשון, גוי - חלבי נקט כחן גדול, דגדול משום דכתיב: "יקרה היא מפנינים", ודרשין (הוריות יג, א) מבחן גדול תכנסו לפני ולפנים, גבי ממוזר תלמיד חכם קורם לבחן גדול עם הארץ, אבל גוי העוסק בתורה הוא כבחן גדול. גדול המצווה ועושה - פירושו: מפני שהוא דואג תמיד לבטל יצרו ולקיים מצות בראו. נוגעים בעדותן הן - ואם תאמר: והרי ראייה גדולה שקיימו, שהרי שמעם וארץ קיימיהם הוה ויש לומר: דאין חוששין בזה דראיה, דאין אב מעיד על בנו. ועוד יש לומר: שהם קיימים ממה שקבלו, כדאמר: אם ישראל מקבלים. "יום הששי - תימה: לזמן דאמר בשבעה בחדש נתנו עשרת הדברות, מאי "יום הששי"? ויש לומר: דיומא קמא לא אמר להו מיידי משום חולשא דאורחא. אי נמי, היתה ראייה ליתנן בששי אלא שהוסיף משה יום אחד מדעתו. שלא השתחוו לצלם - אומר רבינו חם: דצלם דנבוכדנצר לאו עבודה זרה הוא, אלא אנדריש עשוי לכבוד המלך, ובחיי נחמד דנקט גבי אברדם שלא עבד עבודה זרה, ובחגיגה מישאל ועוריה שלא השתחוו לצלם. ונחמד נמי הא דאמרין בפרק "אלו נעוות" (כתובות לב, ב): אלמלי נגדו לתנייה מישאל ועוריה פלוזו לצלמא, ואילו היה עבודה זרה ממש - חס ושולם, כי מדאנת שום יסורין שבעולם לא היו משתחיתם לצלם, כרבי חנינא בן תרדיון (שבועות יח, א) ששמו ספגין על לבו לסיר, ורבי עקיבא (ברכות סא, א) שרדו בשרו במסרקות פיות. והיינו הא דפריך פרק "מקום שנהגו" (פסחים נג, ב): מה ראו חנניה מישאל ועוריה שמסרו עצמן לתוך כבשן האש? פירושו: היה להם להשתחוות לצלם, כיון שלא היה עבודה זרה ממש. ועוד ראייה מפרק קמא דמגילה (יב, א): מפני מה נתיחייבו שנואדם שכל ישראל כלייה - מפני שהשתחוו לצלם וכל הם לא עשו אלא לפנים. ואם היתה עבודה זרה, היה להם למסור עצמן על קידוש השם. ולישנא דקרא נמי משמע הכי, דכתיב: "לאלהיך לית אתן

פלחין ולצלמין לית אתן סגריך, משמע דהרי מלי הוו. יבא בלדד השוחי וגופר הנעמתי ואליפז התימני - אורחא דתלמודא, דבזרבה מקומות לא קדי למנות כסדר. וכן: "העוירת השחורה" דהשפחה שנפדו ושנתיירו ושנשתחררו" (כתובות יא, א). ו"יום" לעשותם ולא למחר לעשותם - תימה: אנשי יריחו שהיו כורכין את שמו ולא היו מפקיין ב"היום על לבבך" (פסחים נ, א) ולפיכך הקפידו עליהם חכמים, דמשמע: היום על לבבך ולא למחר על לבבך. ומה יש לחוש בזה, כיון שכך הוא אמת, כדמשמע הכא? ויש לומר: דהתם איכא למיטעי היום ממש וכן למחר ממש, אבל "היום לעשותם" בקרא, דבתשלום שכר כתיב (דברים ז) "ומשלם לשונאיר, ותשלום שכר הצדיקים הוא לעולם הבא.

ומניחין תפילין בראשית וציצית בבגדיהן וכו' עד נגתקה את מסורתיו - בירושלמי
בפרק "אין מעמידין דרש: "נגתקה את מסורתיו" - זו מצות תפילין, ו"נשליכה
ממנו עבותיו" - זו מצות ציצית. **אין** שחוק לפני הקדוש ברוך הוא - והא דאמרין בסוף
ה"הוב" (בבא מציעא נט, ב:) אדון ואמר נצחוני בני - אינו אלא בדיחותא בעלמא.

שניות יושב ודן - יש אומרים: כי לכך תקנו

בקדשת מוסף לומר "ממקומו הוא יפן",

כי סתם מוסף בשנית בא, ואז הוא יושב ודן, ואנו

מתפללין שיפנה מכסא דין לשבת בבסא רחמים.

ואין נראה, דלמאי דמסקינן בסמוך (עבודה זרה, ב):

בא ראשונה יושב ודן לא יתכן, אלא דאי מוטב

לשבת תפלה כן הוא. **אם** אשכחן ירושלם תשבח

ימינו - פשיטה דקרא כן: "אם אשכחן ירושלם"

- שנשר שיר ה' על אדמת נבר, "תשבח ימינו" -

מלגן בכנוה, "תדבק לשוני לחכי" - אם ארצה

לשורר בפה, "אם לא אוכרי".

הקוטפים מלח על שיה - פשיטה דקרא

מיירי בעניים האוכלין העשבים

שנקראו "מלוחים", כמו: אבותינו אכלו מלוחים

אף אנו נאכל מלוחים, בפרק "האומר" בקדושין

(סו, א), "עלי שיה" - כלומר אצל האלנות ולא

בבית. **הכל** ביד שמים חוץ מצעים פחים -

פירוש: כל הארועות הבאות על האדם מידי יום

יום ביד שמים, ואין אדם יכול להרחיק נפשו מן

חוץ מצעים פחים, קור חום, "פחים" - כמו (תהלים

יא) "מטר על רשעים פחים", ולשון תלמוד: יפה

בלועך ניפס לקליה פרק שני דסנהדרין (יח, ב).

שומר נפשו ירחק מהם - והא דאמרין בפרק

"המקביל" (בבא מציעא קו, ב) "חסיד ה' נמך כל

תורו" זו צנה, אלמא ביד שמים הוא יושב לומר

דחכי קאמר: שיתן לך מלבושים שתוכל להציל מן

הצנה. והא דאמרין ביקרא רבה: אנטונינוס היה

קא אזיל באורחא, אמר ליה לרבי: עלי עלי, אמר

ליה: ידא רעא דתישתובי צנא, אמר ליה: דא

צולא? בתמיה, ימר דאתכסי צנא אולא אמר

ליה: הוה רעוא דתישתובי מן שרבא, אמר ליה:

דא דאי צולא, דכתיב: "ואין נסתר מחמתו".

ורבי היה מתפלל שיכסה תעת בעניים לחיות לו

צל, אלמא לא היה ביד אנטונינוס להציל מן

הצנה ויה לומר: דדיינו דאי לאדם שהולך אנה

ואנה באנטונינוס לא היה ביד להסתר מן הצנה.

אבל ביושב בביתו יבנה לו בית הקין וחדר קרה.

והא דאמרין: הכל ביד שמים חוץ מיראת שמים

- הנה מיידי במה שגור עליו בשעת יצירה, כגון

גבור או חלש, עני או עשיר, חכם או טפש. אבל

צדיק ורשע - לא, כי שני דרכים נתונים לפניו,

הטוב והרע.

חימה

כרוב קל שלו ושט בשמונה עשר אלף עולמות,

אומא: יושב ושומע שירה כפי חיות, **שנאמר:** "יומם יצוה ה'

ועוסק בדברי שירה - מאכלין לו נחלי רחמים, **שנאמר:** "תקטפים מלוח עלי שיה ושרש רחמים לחם".

אמר ריש לקיש: כל העוסק בתורה כלילה

הוא מושך עליו חוט של חסד ביום, **שנאמר:** "יומם יצוה ה'

יומם יצוה ה' חסד - משום דכלילה שירו עמי. איפא דאמר, אמר ריש לקיש: כל העוסק בתורה בעולם הזה הדומה ללילה

הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד בעולם הבא הדומה ליום, **שנאמר:** "יומם יצוה ה' חסד".

אמר רב יהודה אמר שמואל מאי דכתיב: "ותעשה אדם ברגו הים כרגו לא משל בו",

למה נמשלו בני אדם ברגי הים? לומר לך: מה דגים שבים -

כיון שעולין ליבשה מיד מתים, אף בני אדם - כיון שפושטין מדברי תורה ומן המצות מיד מתים.

דבר אחר: מה דגים שבים - כיון שנקדרה עליהם חמה מיד מתים, כך בני אדם - כיון שנקדרה עליהם חמה מיד מתים.

אויפעיית אימא בעולם הזה, **אויפעיית אימא** בעולם הבא; **אויפעיית אימא** בעולם הזה - כדרבי חנינא, דאמר רבי חנינא: הכל ביד שמים - חוץ מצעים פחים, **שנאמר:** "צנים

פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם". **אויפעיית אימא** לעולם הבא - כדרבי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש: אין

גינהם לעתיד לבא, אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנתיקה ומקדיר, רשעים נידונין בה וצדיקים מתרפאין בה; רשעים נידונין בה

דמשכא להו תקופת תמוז עד תנא, והיו להו צערא.

והאמר רבא: מצטער פטור מן הפסחה! - נהי

דפטור, בעומי מי מבצעמי? מיד, הקדוש ברוך הוא

יושב ומשחק עליהן, **שנאמר:** "יושב בשמים ישחק"

וגו', אמר רבי יצחק: אין שחוק לפני הקדוש ברוך

הוא אלא אותו היום בלבד. איפא דמתני להא דרבי

יצחק אהא, דתניא, רבי יוסי אומר: לעתיד לבא באין

אומות העולם ומתגדירין. ומי מקבלין מיניהו?

והתניא: אין מקבלין גרים לימות המשיח, פיוצא בו

לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה! אלא

שנעשו גרים גוירים, ומניחין תפילין בראשיהן, תפילין

בזרועותיהם, ציצית בבגדיהם, מזוזה בפתחיהם. כיון

שרואין מלחמת גוג ומגוג, אומר להן: על מה באתם?

אומרים לו: על ה' ועל משיחו, **שנאמר:** "למה רגשו

גוים ולאמים יהגו ריק" וגו', וכל אחד מנתק מצותו

והולך, **שנאמר:** "נגתקה את מוסרותינו" וגו',

והקדוש ברוך הוא יושב ומשחק, **שנאמר:** "יושב

בשמים ישחק" וגו', אמר רבי יצחק: אין לו להקדוש

ברוך הוא שחוק אלא אותו היום בלבד. - איני? והא

אמר רב יהודה אמר רב: שמים עשרה שעות היו היום, שלש הראשונות - הקדוש ברוך

הוא יושב ועוסק בתורה, שניות - יושב ודן את כל העולם כולו, כיון שרואה שנתחייב עולם

כלייה, עומד מכפא דדין ויושב על כפא רחמים. שלישית - יושב ודן את כל העולם כולו

מקניי ראמים עד ביצי כנים, רביעית - יושב ומשחק עם לוייתו, **שנאמר:** "לוייתו זה יצרת

לשחק בו" אמר רב נחמן בר יצחק: עם בריותיו משחק, ועל בריותיו אינו משחק אלא אותו

היום בלבד. אמר ליה רב אחא לרב נחמן בר יצחק: מיום שחרב בית המקדש אין שחוק

להקדוש ברוך הוא. ומגלו דליפא שחוק? אילימא מדכתיב: "ויקרא ה' אלהים צבאות ביום

ההוא לבכי ולמקסד ולקרה" וגו', - דלמא ההוא יומא ותו לא! אלא דכתיב: "אם אשפחד

ירושלם תשפח ימינו, תדבק לשוני לחכי אם לא אוכרי" - דלמא שכחה הוא דליפא, אבל

שחוק מיהא איפא! - אלא מהא: "החשתי מעולם אחריש אתאפק" וגו', ברכיעיות מאי

עבדי? יושב ומלמד תינוקות של בית רבן תורה, **שנאמר:** "את מי יורה דעה ואת מי יבין

שמועה גמולי מחלב עתיקי משרים", למי יורה דעה ולמי יבין שמועה? לגמולי מחלב ולעתיקי

משרים. - ומעיקרא מאן הוה מומר להו? - איפעיית אימא: מיטטרון, ואיפעיית אימא: הא

והא עבדי. - ובלילא מאי עבדי? - איפעיית אימא: מעין ומא. ואיפעיית אימא: רוכב על

אימא: יושב ושומע שירה כפי חיות, **שנאמר:** "יומם יצוה ה' חסדו ובכלילה שירה עמי".

אמר רבי לוי: כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שירה - מאכלין לו נחלי רחמים, **שנאמר:** "תקטפים מלוח עלי שיה ושרש רחמים לחם".

אמר ריש לקיש: כל העוסק בתורה כלילה

הוא מושך עליו חוט של חסד ביום, **שנאמר:** "יומם יצוה ה' חסדו ובכלילה שירה עמי", מה פועם

יומם יצוה ה' חסד - משום דכלילה שירו עמי. איפא דאמר, אמר ריש לקיש: כל העוסק בתורה בעולם הזה הדומה ללילה

הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד בעולם הבא הדומה ליום, **שנאמר:** "יומם יצוה ה' חסד".

אמר רב יהודה אמר שמואל מאי דכתיב: "ותעשה אדם ברגו הים כרגו לא משל בו",

למה נמשלו בני אדם ברגי הים? לומר לך: מה דגים שבים -

כיון שעולין ליבשה מיד מתים, אף בני אדם - כיון שפושטין מדברי תורה ומן המצות מיד מתים.

דבר אחר: מה דגים שבים - כיון שנקדרה עליהם חמה מיד מתים, כך בני אדם - כיון שנקדרה עליהם חמה מיד מתים.

אויפעיית אימא בעולם הזה, **אויפעיית אימא** בעולם הבא; **אויפעיית אימא** בעולם הזה - כדרבי חנינא, דאמר רבי חנינא: הכל ביד שמים - חוץ מצעים פחים, **שנאמר:** "צנים

פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם". **אויפעיית אימא** לעולם הבא - כדרבי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש: אין

גינהם לעתיד לבא, אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנתיקה ומקדיר, רשעים נידונין בה וצדיקים מתרפאין בה; רשעים נידונין בה

היום

היום.

על ראש שמחתי, שמפסוק זה יש ללמוד שהקב"ה זוכר את חורבן
ירושלים, ומתאבל עליה. דוחה הגמרא: דלמא שכיחה הוא דליכא
אבל שחוק מיהא איכא - שמא הכוונה שאין הקב"ה שוכח את
החורבן אך יש לפניו שחוק. אלא יש להוכיח מהא - מפסוק זה
שנאמר בנוגע לחורבן 'החשיתי מעולם אחרש אתאפק' וגו' (ישעיה
מב טז) ופירוש 'החשיתי' הוא 'שתקתי', והיינו שהקב"ה אומר, מימם
רבים שתקתי והחורשתי והתאפקתי על חורבן הבית. וממה שנאמר
'החשיתי מעולם', יש ללמוד שמזמן החורבן שותק הקב"ה מכל
שחוק.
הגמרא חוזרת לשאלת רב אחא: מעתה קשה, מאחר שאין הקב"ה
משחק לאחר חורבן בית המקדש, ברביעיות מאי עביד - מה הוא
עושה בשעה הרביעית שהיה רגיל לשחק בה עם הלוייתן. אלא
יושב ומלמד תינוקות של בית רבן שמתו בעודם קטנים, תורה.
שנאמר (ישעיה כח ט) 'את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה, נמולי'
מחלב עתיקי משרים, ויש לדרוש, למי יורה וילמד הקב"ה דעה,
ולמי יבין ויסביר שמועה, דהיינו את התורה, הנמולי מחלב ולעתיקי
משרים - לקטנים שנגמלו מיניקת החלב והועתקו ועזבו את שדי
אמם. שואלת הגמרא: ונפקרא מאן הוה מינמר להו - ובראשונה,
קודם שחבר בית המקדש והיה הקב"ה משחק עם הלוייתן בשעה
רביעית, מי היה מלמד את התינוקות תורה. משיבה הגמרא:
איבעית אימא שאו לימדו המלאך מיטטרון. ואיבעית אימא הא
והא עביד - היה הקב"ה עושה בשעה הרביעית את שני הדברים,
משחק עם הלוייתן ומלמד תינוקות של בית רבן.
הגמרא מבררת את סדר לילו של הקב"ה: וכלילא מאי עביד
הקב"ה. משיבה הגמרא: איבעית אימא מעין מה שעושה בלילא,
שבשלש שעות ראשונות עוסק בתורה, בשניות דן את העולם,
בשלישיות ון את העולם, וברביעיות משחק עם הלוייתן. ואיבעית
אימא, רובב על כרוב קל שלו ושמ בשמונה עשר אלף עולמות,
שנאמר (תהלים סח יח) 'רובב אלהים רבותים אלפי שטן, רבותים
היינו עושרים אלף, שהם שתי רבבות, אל תקרי 'שטן' אלא 'שטן',
והיינו שני אלפים מתוך העשרים אלף אינם, אלא יש שמונה עשר
אלף בלבד, והפסוק מלמד שהקב"ה שט בשמונה עשר אלף
עולמות אלו. ואיבעית אימא יושב ושומע שירה מפי חיות, שנאמר
(תהלים מב ט) 'יוסף יצא ח' חסדו וכלילה שירו עמי, ויש לדרוש,
שדוד המלך אומר שביום הקב"ה דן וון ומלמד תורה, וכלילה הוא
מתעסק יחד עמו בשירה.
להלן תביא הגמרא מאמרים בענין תלמוד תורה: אמר רבי לוי, כל
העוסק מדברי תורה ועוסק מדברי שירה בטלה, מאכילין לו חמלי
רתמים ו-עץ רותם, שהם חמדים ביותר, שנאמר (איוב ד ט) 'תקופים
מלוח עלי שית, ושורש רתמים לחמם'. ויש לדרוש שהקוטפים
ומפסיקים מלוח, דהיינו מהתורה שנכתבה בלוחות, 'עלי שית',
כלומר כדי לשוחח בדברים בטלים, עונשם יהיה 'שורש רתמים
לחמם', כלומר שיאכילו אותם שורש רתמים.
אמר ריש לקיש, כל העוסק בתורה כלילה, הקדוש ברוך הוא מושך
עליו חוט של חסד ביום, כלומר נותן את חינו בעיני הבריות ביום,
שנאמר (תהלים מב ט) 'יוסף יצא ח' חסדו וכלילה שירו עמי, ויש
לדרוש, מה פעם 'יוסף יצא ח' חסדו, שהקב"ה ימשוך עליו חוט
של חסד ביום, משום ד'כלילה שירו עמי', שעסק כלילה בדברי
תורה הנקראים שירה.
איכא דאמרי כך אמר ריש לקיש, כל העוסק בתורה בעולם הזה
הדומה ללילה, הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד בעולם
הבא הדומה ליום, שיהיה לו שם טוב וחסד, שנאמר 'יוסף יצא ח'
חסדו' וגו', מה טעם 'יוסף יצא ח' חסדו, שימשוך עליו חוט של
חסד בעולם הבא הדומה ליום, משום ד'כלילה שירו עמי', שעסק
בדברי תורה בעולם הזה הדומה ללילה.
אמר רב יהודה אמר שמואל, מאי דרביה (תבוקא א יד) 'ותעשה אדם
כדי הים כרמם לא מושל בו, למה נמשלו בני אדם כבני הים, לומר
לך, מה דגים שבים ביון שעולין לבקשה מיד מתים, אף בני

המשכא להו תקופת תמוז עד חמא - לפעמים תקופת תמוז, דהיינו
הקיץ, מתמשכת עד חג הסוכות, והו' להו צערא - ויש להם צער
מהשיבה בסוכה ומכל מקום יושבים בה. ומכיון שכן אין בטענה
זו עלילה על הגויים דווקא.
מקשה הגמרא: והאמר רבא, מצטער פטור מן הסוכה, ואם כן גם
ישראל כשיש להם צער אינם מקיימים מצות סוכה, ומדי הטענה
על אומות העולם. מתרצה הגמרא: נהי אמת היא דפטור
המצטער מהסוכה, בעומי מי מצטעי - וכי ישראל מבעטים
בסוכתם כשיוצאים ממנה מפני הצער, והטענה על אומות העולם
היא מדוע בעטו בה כשנפטרו ממנה.
מיד הקדוש ברוך הוא יושב ומשחק עליהן, שנאמר (תהלים ד טז) 'יושב
בשמים ישחק' וגו'.
אמר רבי יצחק, אין שחוק לפני הקדוש ברוך הוא אלא אותו היום
בלבד שבו בועטים אומות העולם במצוה היחידה שניתנה להם.
דעה נוספת בענין שחוק לפני הקדוש ברוך הוא: איכא דמתני ו-יש
ששנו להא דרבי יצחק אהא - על ברייתא זו, דתניא, רבי יוסף אומר,
לעתידי לבא באין עובדי כוכבים ומתגיירין.
הגמרא מפסיקה את דברי הברייתא כדי לברר את דבריה. שואלת
הגמרא: ומי מקבילין מיניהו ו-מהם? גרים לעתידי לבוא, ותתניא
בברייתא, אין מקבילין גרים לימות המשיח, כיצא בו לא קבלי גרים
לא בימי דוד ולא בימי שלמה, לפי שלא באו להתגייר לשם שמים
אלא מחמת גדולת ישראל, משיבה הגמרא: אלא שנגעשו גרים
גירויים - שנגררו מעצמם להתגייר אף שלא קבליהם.
הגמרא חוזרת לדברי הברייתא: ומניחין תפילין בראשיהן, תפילין
בזרועותיהם, ציצית בבגדיהם, מוזהב בפתחתיהם, כישראל, ביון
שיואין מלחמת גוג ומגוג, אומר להן הקב"ה לוגו ומגוג, על מה
באתם למלחמה, אומרים לו גוג ומגוג, באנו למלחמה על ה' ועל
משיחו, וכפי שנאמר (ס ב א-א) 'למה רגשו גוים ולאומים יהנו ריב
וגו' ויתצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו, וכל
אחד מהגרים כשעומע זאת מתגייר להשתייך לכלל ישראל
ומנתק מצותו והולך וחוזר לסורו, שנאמר בהמשך המזמור (ס ב א)
'נתתה את מוסדותימו' וגו' ונשליכה ממנו עבתימו, והקדוש ברוך
הוא יושב ומשחק, שנאמר (ס ב ד) 'יושב בשמים ישחק' וגו' ה' ילעג
למו, ועל כך אמר רבי יצחק, אין לו להקדוש ברוך הוא שחוק אלא
אותו היום בלבד.
מקשה הגמרא: איני - האם אכן אין שחוק לפני הקב"ה אלא יום
אחד, והאמר רב יהודה אמר רב, שמים עשרה שעות הוי היום,
שלש שעות הראשונות הקדוש ברוך הוא יושב ועוסק בתורה, שלש
שעות שניות הקדוש ברוך הוא יושב ודן את כל העולם כולו, ביון
שדווח שנתתיב העולם בליה מחמת העוונות, עומד מבפא הדיון
ויושב על כפא רחמים, שלש שעות שלישיות יושב וון את כל העולם
כולו - קוצב לכל בריות העולם מהיכן תודמן להם פרוסתם, מפרני
ראמים שהיא החיה הגדולה ביותר, עד ביצי כנים בעלי
החיים הקטנים ביותר, שלש שעות רביעיות יושב ומשחק עם לויתן,
שנאמר (תהלים קד כו) 'לויתן זה יצחק לשחק בו'. הרי שהקב"ה משחק
בכל יום, ולא כפי שאמר רבי יצחק. מתרצה הגמרא: אמר רב נחמן
בר יצחק, עם ברייתו משחק בכל יום, ועל העבירות שעושים
בריותיו אינו משחק אלא אותו היום בלבד.
הגמרא מביאה את שאלת רב אחא: אמר ליה רב אחא לרב נחמן
בר יצחק, מיום שחרב בית המקדש אין שחוק להקדוש ברוך הוא.
הגמרא מפסיקה את שאלתו של רב אחא ודנה בדבריו: ומגלן
דליכא ו-שאין שחוק לפני הקב"ה מיום שחרב המקדש. אלא ימא -
אם תרצה לומר מדקבית בנבואת ישעיה על החורבן (ישעיה כב יב),
'ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לבכי ולמספר ולקרח' וגו',
שהקב"ה מתאבל על החורבן. יש לדחות, דלמא ההוא יומא ותו לא
- שמא רק באותו היום קרא הקב"ה צום ובכי אך לא בכל יום. אלא
נלמד דבר זה מדקבית (תהלים קלו ה-ו) 'אם אשכחך ירושלים תשכח
מימי, תדבק לשוני לחכי אם לא אוברכ, אם לא אעלה את ירושלים

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

ח עצים שתוקעים ראשם האחד בדפן הספינה, וכופין ראשם השני בעגול עד דפן השני מחוץ, ופורסים עליהם מחצלאות להגן מן החמה או מן הגשמים, אם יש ברחב העצים טפח, אפילו באחד מהם - מותר לפרוס עליהם מחצלאות בשבת, שאינו אלא מוסיף על אהל עראי העשוי מבעוד יום מסו.⁷⁰
ואפילו אין בשום אחד מהם רחב טפח, אם הם סמוכים זה לזה בפחות משלשה טפחים - הרי הם חשובים

ביאורי הלכה

מח] דופן השני - מוטות העץ נעשים כעין קשתות העומדות אחת ליד השניה ומשמשות עמודי תמך לכיסוי שעליהם.
מט] מבעוד יום - אם תקעו העצים בשבת, אף שאין בזה איסור גם אם יש בהם טפח⁷⁰, אסור להוסיף עליהם בשבת, אבל אוהל ממש שנעשה בהיתר בשבת כגון על ידי נכרי במקום צער או מצוה - יש להסתפק אם מותר להקל ולהוסיף עליו⁷¹.

צינונים והוספות

70) אין איסור משום אוהל (אם לא תקעו אותם בכוונה שיהיו לאוהל כדלהלן), וצריך שלא יהיה אסור משום בונה (שחיבורם אינו בקביעות ולא בחזק ואומנות).
71) קצוה"ש סי' קכבדה"ש ס"ק יא: צריך לומר דתוס' אהל עראי מותר רק לאהל טפח העשוי מערב שבת, אבל לאהל שנעשה בשבת אפי' דרך היתר אסור להוסיף עליו, ועוד ראי' לזה ממ"ש התוס' בעירובין דק"ב ד"ה לא אמרן, דמותר לנטות בשבת שני חוטיין תוך שלשה טפחים, דאע"פ שנחשב כאהל מטעם לבוד לענין שאם עשאן מע"ש מותר להוסיף עליהן בשבת, מ"מ אין דינן כאהל שיהא אסור לעשותן בשבת, ועי' במג"א סי' תקכ"ב ומחשה"ק שם בבאור דבריהם, לפי שהאהל נעשה ממילא ע"י לבוד אבל הוא לא עשה מעשה ואהל בידים שיהא אסור לעשותו, ולפי"ז הרי יש עצה פשוטה לעשות אהל בשבת על ידי שיניחו תחלה ב' קנים שכ"א אין בו טפח ויהיו סמוכים זה לזה פחות מג' טפחים או אפילו ב' חוטיין ממש כלשון התוס' ואח"כ יניחו מלמעלה הסדין או הקרשים דהוי כתוספת אוהל, ובמטה לא יצטרך לעשות שינוי מלמעלה למטה כלל, אלא להניח ב' חוטיין תחלה, ואח"כ הקרשים עליהן. וכן בסידור עצים להדלקה ביו"ט המבואר בסי' תקכ"ב שצריך לעשות בשינוי, הרי יותר נוח לו להניח ב' קנים דקים מלמעלה סמוכים תוך ג' טפחים, ואח"כ יניח שאר העצים עליהם, ובמטה המוטל בחמה לא צריך ב' בני ב"א אלא פורסין עליו ב' קנים ואח"כ הוי תוספת אוהל, וע"כ דתוספת אהל מותר רק לאהל הנעשה מע"ש, מיהו יש לדחות קצת דמש"כ התוס' שמותר לנטות ב' חוטיין בשבת

היינו כשמניחם שלא לשם אהל, אבל אם כוונתו באמת כדי להוסיף אוהל עליהן, נמצא שנטיית החוטים הוי התחלת האוהל שרוצה לעשות בכה"ג גם נטיית החוטים אסור, וממילא מה שבא להוסיף עליהם אח"כ, אין זה מוסיף על אוהל הנעשה בהיתר, אח"כ מצאתי שנסתפק בזה בעטרת חכמים סוף סי' ו' וז"ל עוד עלי להזכיר לענין היתר הנחת סכך ע"י עכו"ם מטעם שבות דשבות במקום מצוה עדיין לא ברירא לי אם יהיה מותר לסכך ע"י נכרי אף יותר משעור הכשר סוכה דאפשר לומר דאף דיתרון אינו הוספת אוהל עראי והוספת אוהל עראי ליכא איסור כלל, מ"מ איכא למבעי' דבכה"ג שגם עיקר אוהל עראי לא נעשה קודם יו"ט, ודין כזה לא מצאתי מבואר עכ"ל, חזינן לסברת הגאון ז"ל שיש לחלק לענין תוספת אוהל, בין אוהל עראי העשוי מע"ש לאוהל עראי שנעשה בשבת בהיתר שאפי' ע"י נכרי יש לאסור. ע"כ. ולמעשה, בשוע"ר נקט בלשון "העשוי מבעוד יום", ויש להסתפק אם הוא מחמת שאין להוסיף על אוהל שלא נעשה לפני שבת (שאו אסור להוסיף אפילו על אהל שנעשה בהיתר כגון ע"י נכרי במקום צער או מצוה), או כי באמת אסור לנטות בשבת ב' חוטיין סמוכים אם כוונתו שייצטרפו לאוהל מדין לבוד (כסברא שהעלה בקצוה"ש בתוס' (שאסור ליתן החוטים בכוונה לעשות אוהל, והוא ע"ד המבואר לעיל הערה י' שאסור לגרום לאוהל להיעשות מאליו שלא במקום צער, וראה להלן הערה עב לענין תוספת אוהל על חוטים או עמודים היוצרים לבוד)), ולסברא זו מותר להוסיף על אוהל שנעשה בהיתר ממש.

אהל, שפּל פּחות מְשַׁלֶּשֶׁה טַפְחִים הוּא פֶּלְבּוּד, וּמִתֵּר לְפָרוֹס עֲלֵיהֶם^[1] מִחֲצֵלָאוֹת בְּשֶׁבֶת. וְכֵן עֲרִיסַת הַתִּינוּק שֵׁשׁ עָלֶיהָ חֲשׂוּקִים וּפּוֹרְסִין עֲלֵיהֶם סָדִין לְהֵגֵן מִפְּנֵי הַזְּבוּבִים^[2], אִם הַחֲשׂוּקִים הֵם בְּדֶרֶךְ שְׁנִתְפָּאָר - מִתֵּר לְפָרוֹס עֲלֵיהֶם סָדִין בְּשֶׁבֶת, וְאִם לֹא - אֶסּוּר^[3]:

חלק ב, סימן שטו, דברים האסורים משום אהל בשבת סעיף ח:

ביאורי הלכה

[נ] לפרוס עליהם - אין צריך כאן אפילו להיתר של הוספה על אוהל עראי⁷².
[נא] מפני הזבובים - החשוקים נעשו מתחלתם לשם אהל כדי לפרוס עליהם הסדין⁷³.

ציונים והוספות

הויא אהל לפי שאינה נראית כאהל, וצ"ע.
 (74) קצוה"ש סי' קכ בדה"ש ס"ק ח. ושם: וצריך לזהר שלא יסירו אח"כ בשבת רק התוספת, אבל לא את הטפח שהי' פרוס. ואם היה הסדין פרוס מע"ש על העריסה לנוי בעלמא מותר להסירו בשבת, דכיון שהמחיצות של העריסה קבועות ועומדות, והי' מותר לפרוס סדין בשבת לנוי שלא לשם אהל, ממילא מותר ג"כ להסירו, ואע"פ שאסור לפרוס סדין על מטה מסורגת שהמחיצות עשויות מע"ש כנוי לקמן בפנים, מ"מ נראה דפריסת סדין לנוי על העריסה קיל טפי מסדין על מטה, דשם עכ"פ צריך לו פריסת הסדין, משא"כ בפורס סדין על העריסה לנוי, דמי לאהל דחופה שמותר מפני שנעשה רק לכבוד עי' לקמן בדה"ש סקט"ז, מיהו כשמשכיבים התינוק בעריסה בע"ש סמוך לחשיכה, ופורסין סדין לאהל, ויצטרכו אח"כ להסיר הסדין בשבת להוציא התינוק, והוי סותר אהל, והנה לפרוס סדין אחד על העריסה או קרש קטן ברוחב טפח, ואח"כ לפרוס סדין אחר על כל העריסה, והוי הסדין השני תוספת אהל, דמותר לפרקו, נסתפקנו בכה"ג לקמן בבדה"ש סק"ז, ע"כ יש לזהר שלא לפרוס סדין על העריסה בע"ש רק על התינוק עצמו. וראה להלן על סעיף יג דין גגון שעל עריסות ועגלות תינוקות המצויים בימינו.

(72) לכאורה היתר תוספת אוהל עראי לא מתיר להוסיף ולכסות מעבר לחישוקים הקיימים, ולא הותר אלא לכסות החללים הריקים שדינם כלבוד (מהא דלא נקט אם היו שניים מהם סמוכים זה לזה כפי שנקט לעיל "טפח אפילו באחד מהם" משמע שאי אפשר להוסיף עליהם, כיון שהיתר תוספת אוהל תלוי בכך שניכרת תחילת האוהל ולא רק שיש לה דין אוהל).

(73) קצוה"ש סי' קכ בדה"ש ס"ק ח: ובמש"כ בפנים דאם הי' חשוק רוחב טפח או שני חשוקים סמוכים זל"ז בפחות מג"ט דהוי אהל עשוי מע"ש ומותר להוסיף עליהם בשבת, יש לומר דהיינו דוקא כשהי' מונח מע"ש לשם אהל כדי לפרוס עליהן סדין בשבת, וכמו החשוקים שעל עריסת התינוק שהדבר ידוע שנעשו מתחלה לשם אהל כדי לפרוס עליהם הסדין, וכמו בעצים התקועים בספינה מדופן לדופן הנז' בשו"ע שם, שנעשה מתחלה כדי לפרוס עליהם מחצלאות וכדמוכח מפ"י רש"י בעירובין דק"ב ד"ה כיפי דארבא, ע"כ דינם כאהל ומותר להוסיף עליהם, אבל אם מונחת קורה רוחב טפח באיזה מקום שהוא שלא הונח שם לשם אהל, ואח"כ עלה בדעתו לפרוס עליו מחצלת בשבת אפשר דאסור, דהא מצינו באהל העשוי מע"ש שצריך להיות ניכר שהונח לשם אהל וכמו במחצלת כרוכה דלא

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות תפילין/ברכות השחר ~

ב במה דברים אמורים כשהן מגולין אבל אם הן מכוסין אין כאן לועג לרש ומותר בכל ענין וצריך שגם הרצועות תהיינה מכוסות לפיכך אע"פ שמותר ליכנס בתפילין של יד לבדה הואיל והיא מכוסה צריך לזהר ברצועה שעל אצבעו שתהיה ג"כ מכוסה:

ג בבית המרחץ בבית החיצון שכל העומדים בו הן לבושים מותר להניח שם תפילין על ראשו וזרועו לכתחלה ובבית האמצעי שמקצת בני אדם עומדים שם לבושים ומקצתן ערומים אסור להניח שם תפילין לכתחלה אפילו בשעה שאין שם אדם ערום אבל אם היו בראשו א"צ לחולצן כשנכנס לשם ובבית הפנימי שכל העומדים בו הם ערומים אפילו היו

~ יום ראשון ~

חלק א' סימן מה, דין תפילין בבית הקברות ובבית המרחץ:

א אסור ליכנס בתוך ד' אמות של מת או של קבר ותפילין בראשו משום לועג לרש ובית הקברות שהוא מוקף מחיצה יש להחמיר שלא ליכנס בתוכו כלל בתפילין שבראשו אפילו רחוק הרבה מן הקברות שמא יתקרב בתוך ד' אמות של איזה קבר בלי דעת אבל חוץ למחיצה מותר אפילו בסמוך לה אף ע"פ שהוא תוך ד' אמות להקברות מפני שהמחיצה מפסקת ואינו נראה כלועג לרש:

יוצא בשמיעת הברכות וביום הכפורים יכול להריח ולמלאות מנין ק' ברכות אך אי אפשר לברך על כל פעם אם לא בהיסח הדעת כמו שיתבאר בס' ריו"ו והשאר יכוין בשמיעת הברכות בחזרת הש"ץ וכן יעשה מי שמתענה מבעוד יום שחסרו לו ח' של סעודת הלילה:

~ יום שלישי ~

ב ברכות השחר נתקנו לברך כל אחת בשעה שנתחייב בה דהיינו כשיעור משנתו יאמר אלהי נשמה וכששומע קול התרגול יברך הנותן לשכוי בינה וכשלוש חלקו והוא מושכב יברך מלביש ערומים וכשיניח ידו על עיניו דרך חלוק (אבל שלא דרך החלוק אסור להושיט יד לעין קודם נטילת ידים כמו שנתבאר בס' ד') יברך פוקח עורים וכשיושב יברך מתיר אסורים מפני שמגיע עצמותיו שהיו כל הלילה כמו כפותים וכשזוקף יברך זוקף כפופים שהיתה קומתו כפופה כל הלילה ועכשיו עמדה על מעמדה וכשיניח רגליו בארץ יברך רוקע הארץ על המים וכשנועל מנעליו יברך שעשה לי כל צרכי ואין לשנות הנוסח ולומר צרכי הכ"ף בקמץ שהוא לשון רבים מפני שברכה זו אינו אלא על נטילת מנעלים שהוא צורך האדם (ועל שאר צרכיו מברך עליהם בפני עצמם כשנחנה מהם) וכשהולך יברך המכין מצעדי גבר ויש נוהגין לומר אשר הכין וכשחוגר חגורו או לובש האבנט המפסיק בינו לערוה יברך אוזר ישראל בגבורה וכשמשים כובע או מצנפת בראשו יברך עוטף ישראל בתפארה.

ולמה הוזכרו שם ישראל בב' ברכות אלו ולא באחרות לפי שהחגורה והכובע בישראל אינם כמו באומות שבאומות אינן אלא להנאת הגוף בלבד אבל בישראל הם ג"כ משום צניעות וקדושה החגורה להפסיק בין לבו לערוה והכובע שלא יהא בגלוי הראש ואף שאין איסור בזה מן הדין מכל מקום מדת צניעות וקדושה הוא שעל ידי כך ממשיך מורא שמים על ראשו.

וכשנוטל ידיו יברך על נטילת ידים וכשנוטל פניו יברך המעביר שינה מעיני וכו' ויהי רצון כו' עד בא"י גומל חסדים טובים לעמו ישראל ואין לענות אמן אחר המעביר שינה מעיני קודם ויהי רצון מפני שהכל ברכה אחת ארוכה פותחת בברוך וחותרמת בברוך ואע"פ שצריך לומר החתימה מעין הפתיחה י"ל שגומל חסדים טובים הוא החסד שעושה הקב"ה שמעביר חבלי שינה מעיניו:

ג עכשיו מפני שאין הידים נקיות וגם מפני עמי הארצות שאינם יודעים אותן נהגו לסדרן בבית הכנסת והם עונים אחריהן אמן ויוצאים ידי חובתן שברכות אלו אינן דומין לברכות המצות שצריך לברך עובר לעשייתן לפי שמברך אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות אבל ברכות הללו שהן שבח והודאה יכול לברך אותן גם אחר כך ואפילו שמע קול תרגול בחצות יכול לברך עליו בשחר כיון שלאחר מכן מברך לא נתנו בהם חכמים שיעור תכיפה:

בראשו צריך לחלצן כשנכנס לשם אפילו בשעה שאין שם אדם בד"א במרחץ שזוהמתו רבה מהבל החמין שמשמשין בו אבל בבית הטבילה אע"פ שעומדים בו ערומים כיון שתשמישו בצונן אין בו זוהמא ומותר ליכנס בו בתפילין כשאין שם אדם ערום לכן מברכין ברכת הטבילה במקוה אפילו קודם שירד למים אע"פ שלמעלה מהמים עומדים שם ערומים אבל אם יש שם ערום אסור ליכנס לתוכו בתפילין או בשאר כתבי הקודש שאסור לעמוד ערום בפני כתבי הקודש (ולכן צריך לזהר לכסות הקטנים שלא יהיו ערומים בפני הספרים עיין סס"י ער"ה):

(סליק הלכות תפילין)

~ יום שני ~

חלק א' סימן מז, הלכות ברכות השחר ושאר ברכות:

א ברכות השחר תקנום חכמים על סדר העולם והנהגתו מה שהבריות נהניו בכל יום שיברכו להקדוש ברוך הוא על זה בפעם ראשונה שנהניו הנאה זו בכל יום ויום להשלים מנין המאה ברכות שחייב כל אדם לברך בכל יום ויום מערב ועד בקר כמו שתיקן דוד המלך עליו השלום ע"י מעשה שהיו מתים בכל יום מאה נפשות מישראל ולא היו יודעים על מה היו מתים עד שחקר והבין ברוח הקודש ותיקן מאה ברכות בכל יום ורמז לדבר נאום הגבר הוקם על, על בנימטריא ק' וסמך לדבר מן התורה ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אל תקרי מה אלא מאה.

והן מאה ברכות שהן ליראה את ה' ולאהבה אותו ולזכרו תמיד על ידי הברכות שמברך תמיד ערב ובוקר וצהרים בג' תפלות וברכות השחר ושאר ברכות הקבועות בכל יום ובכל עת והן ק' ברכות אף ביום התענית נ"ז בג' תפלות וב' לפני קריאת שמע של ערבית וג' לאחריה עם יראו עינינו הרי ס"ב ובסעודת הלילה מברך ח' ברכות על נטילת ידים והמוציא וד' של ברכת המזון ועל כוס שבברכת המזון מברך לפניו ולאחריו הרי ע' ואח"כ ברכת המפיל כשהולך לישן ועל נטילת ידים בשחר ואשר יצר ואלהי נשמה הרי ע"ד וט"ו ברכות מהנותן לשכוי עד הגומל חסדים טובים הרי פ"ט וג' ברכות התורה וב' של תפילין וא' של ציצית וברוך שאמר וישתבח ושתים לפני קריאת שמע ואחת לאחריה הרי ק'.

ובשבת חסרו מג' תפלות ל"ז ברכות וב' ברכות של תפילין וברכת יראו עינינו ונתוספו ז' של מוסף וט"ו של ב' סעודות וב' של קידוש הלילה כשמקדש על הכוס וא' של קידוש היום הרי כ"ז חסרו י"ג צריך למלאותן בפירות ומיני בשמים ואם אין לו יכוין וישמע ברכות הקוראין בתורה והמפטיר ויענה אחריהן אמן כמו"ש בס' רפ"ד אבל אם לא ישמע הברכה אע"פ שיועד איזה ברכה מברך ועונה אחריה אמן אינה עולה לו למנין ק' ברכות אבל מי שיש לו פירות אינו

~ יום רביעי ~

הקב"ה לעת ערב עיפה והוא מחזירה לו חדשה ורגועה וראו הגאונים לתקן ברכה על החסד הגדול הזה.

ויש מפקפקים לאמרה מפני שאין כח ביד שום אדם לתקן ברכה אחר חתימת התלמוד ואין בזה כדאי לדחות המנהג ותקנת הגאונים (אבל ברכה שלא תיקנה הגאונים או שלא נתפשטה תקנתם ולא נהגו בה רוב הציבור אין לאמרה כלל לדברי הכל ולכן צריך למחות ביד המדפיסים שלא להדפיס בא"י בסוף כמה תחינות ובקשות כי הן ברכות לבטלה לדברי הכל) וכן מה שיש נוהגין לברך בשחר ברכות אחרות נוספות כגון ברוך סומך נופלים ברוך מגביה שפלים טעות הוא בידם ואין לאמרה כלל:

ז כל ברכות השחר אם לא נתחייב באחד מהן כגון שלא שמע קול תרנגול או שלא הלך או שלא לבש או שלא חגר (או שהיה נעור כל הלילה ולא הוצרך להעביר חבלי שינה מעיניו) יש אומרים שאותה ברכה שלא נתחייב בה לא יאמרנה ויש אומרים שכל הברכות שהן על סידורו של עולם והנהגתו כגון הנותן לשכוי בינה ורוקע הארץ מברך אותן אע"פ שלא נתחייב בהן אבל הברכות שהן להנאתו כגון מלביש ערומים והמכין מצעדי גבר ואזור ישראל בגבורה ועומר ישראל אם לא נתחייב בהן כגון ששוכב על מטתו ערום לא יאמרן כלל ויש אומרים שאפילו לא נתחייב בהן כלל יברך כולן כסדרן מפני שאין הברכות על הנאת עצמו בלבד אלא מברכין שהקב"ה ברא צרכי העולם ואם הוא אינו נהנה אחרים נהנין וכן המנהג פשוט ואין לשנות ויש מי שאומר שאע"פ סומא לא יברך פוקח עורים כיון שהוא דבר חסר בגופו אבל חרש יברך הנותן לשכוי בינה כיון ששמיעת האוזן אינה מוזכרת בברכה.

ולכתחלה טוב להביא עצמו לידי חיוב כל הברכות אם אפשר לו (ואם אי אפשר בכולן עכ"פ יש לו לילך וללבוש ולחגור ולעטר קודם שיסדר ברכתיו כדי לחוש לסברא שניה):

~ יום שישי ~

ח יש מקומות שנוהגין לסדר ברכות התורה קודם פרשת תמיד ואע"פ שאומרים פסוקים הרבה קודם ברכות התורה אין חוששין לזה הואיל ואומרים אותן דרך תחנונים ולא דרך לימוד וקריאה בתורה אבל יותר נכון מנהג הנוהגין לברך מיד אחר אשר יצר ואלהי נשמה (או אחר גומל חסדים טובים ויהי רצון כו') קודם שאומרים שום פסוק מן המקרא. ובימי הסליחות יברך ברכת התורה קודם הסליחות וידלגנה אח"כ וכן יש לנהוג בכל מקום ואם יש אחד שלא אמרה עדיין ירד לפני התיבה ויאמרנה אח"כ במקומות שנוהגין לאמרה לפני התיבה כדי להוציא את מי שאינו יודע וכן יעשה בראש השנה ויום כפור:

ט טוב לומר בשחרית אחר שמע ישראל ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד כי לפעמים אומרים הצבור פיוטים ביוצר ושוהין עד קריאת שמע לקרותה שלא בזמנה

ד ועוד ג' ברכות שחייב אדם לברך בכל יום שלא עשני גוי ושלא עשני עבד ושלא עשני אשה ואפילו חשבו יאמר שלא עשני עבד שאין הברכה על החירות מהעבדות אלא על שאין העבד חייב אלא במצות שהאשה חייבת בהם.

וגר יש אומרים שיאמר שעשני גר כי כשנעשה גר הוא כקטן שנולד ונעשה בריה ועשיה חדשה אבל לא יאמר שלא עשני גוי שהרי היה גוי בתחלת עשייתו ואע"פ יאמר שלא עשני עבד ואע"פ שהיה נכרי וגרוע מעבד מכל מקום היה יכול להתגייר ולהתחייב בכל המצות אבל אם היה עבד לא היה יכול להשתחרר אלא א"כ שחררו רבו וי"א שאין לו לברך שעשני גר כי נתגייר ע"י בחירתו שבחר בדת ישראל ולפי דברי המקובלים שברכות אלו הן על יציאת נשמתו בלילה שלא נדבק בה נשמת גוי או עבד או אשה גם הגר יכול לברך כן.

והנשים נוהגות לברך שעשני כרצונו והוא כמו שמצדיק עליו את הדין על הרעה:

ה כשמסדרין אותן בבית הכנסת יש לסדרן כסדר שמתחייבין בהן כל מקום ומקום לפי מנהגו כגון במקומות שאין הולכין יחף כלל ונועלים מנעלים תחלה ואח"כ הולכין מברך תחלה העושה לי כל צרכי ואח"כ המכין מצעדי גבר ובמקומות שהולכין קצת יחף בתוך הבית ואח"כ נועלין כשיצאין לשוק מברכין המכין מצעדי גבר תחלה (וכן לענין פוקח עורים ומלביש ערומים).

ואם טעה בסדר הברכות אין בכך כלום חוץ מברכת מתיר אסורים וזוקף כפופים שאם בירך זוקף כפופים לא יחזור ויברך מתיר אסורים מפני שבכלל זקיפת הקומה הוא התרת האיברים ותנועתם ולמה יחזור לברך על זה שנית.

אבל אם בירך תחלה שלא עשני עבד יחזור לברך שלא עשני גוי אף שהגוי גרוע מהעבד לפי שיש מעלה בגוי שאינה בעבד שהעבד אין לו יחוס שאין זרעו מיוחס אחריו אלא אחרי האם כמו בבהמה שנאמר שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור משא"כ בנכרי וגם הנכרי יכול להתגייר מעצמו ולהיות כישראל גמור מה שאין כן בעבד.

וכן אם בירך תחלה שלא עשני אשה יחזור לברך שלא עשני גוי ועבד שהאשה אינה יכולה להתחייב בכל המצות כמו נכרי שיתגייר ועבד שישחררו רבו וצריך ליתן הודאה למקום ברוך הוא שלא שם חלקו כמעולה שבהם אלא זכה לעבוד ה' ולהיות קרוב אליו יותר מכולם:

~ יום חמישי ~

י במדינות אלו נוהגין לברך הנותן ליעף כח ותקנותיו הגאונים אחר חתימת התלמוד מפני תשות כח שירדה לעולם ובכל יום מתחדש כחו של אדם וכמו שאמרו חרשים לבקרים רבה אמונתך בשר ודם מפקיד פקדון אצל חבירו והוא מחזירו בלוי ומקולקל וכל אדם מפקיד נשמתו אצל

חלק א' סימן מז, דיני ברכת התורה:

א ברכת התורה צריך לומר בה מאד שלא חרבה הארץ אלא מפני שלא ברכו בתורה תחלה לפי שלא היתה חשובה בעיניהם כל כך לברך עליה לכך היו מזוללים בברכתה לכן לא הניגה עליהם תורתם אע"פ שעסקו בה הרבה ולכך יראה כל אדם שתהיה כלי חמדתו של הקב"ה שהיה משתעשע בה בכל יום חשובה בעיניו לברך עליה בשמחה יותר מעל כל הנאות שבעולם שזה מורה שעוסק בה לשמה ויוכה לשלשלת הנמשך לעוסק בה לשמה שהוא לא ימושו מפיד ומפי זרעך וגו' שתעשה שאלתו ובקשתו שמבקש בברכתה ונהיה אנחנו וצאצאינו ויש מדרקים להוסיף וצאצאי צאצאינו כי כל שהוא וכו' וכן בנו תלמיד חכם שוב אין תורה פוסקת מורעו לעולם וא"צ לכך כי בכלל צאצאינו הם ג"כ בני בניו:

ב צריך לברך בין למקרא לבד בין למשנה לבדה בין לתלמוד לבדו בין למדרש לבדו שהכל תורה היא ונתנה למשה מסיני והמהרהר בדברי תורה א"צ לברך וה"ה שיכול לפסוק דין בלא נתינת טעם לדבריו שזהו ג"כ אינו אלא הרהור והרהור לאו כדיבור הוא כמו ש[נ]תבאר בסימן ס"ב:

ג יש מי שאומר שהכותב בדברי תורה אע"פ שאינו קורא צריך לברך והוא שכותב ספרים לעצמו דרך לימודו ומכין מה שהוא כותב אבל סופר המעתיק ואינו מבקש להבין א"צ לברך וכן אם כותב איזה פסוק באגרת הרשות לדבר צחות אינו צריך לברך כיון שאינו מתכוין ללימוד ולענין מעשה אין לסמוך על דבריו לברך על כתיבה לבדה בשום ענין שהרי אינו רק מהרהר בדברי תורה אלא ראוי לכל כותב בדברי תורה שיוציא מפיו קצת תיבות להנצל מברכה לבטלה אם אינו אומר פסוקי ברכת כהנים או שאר דבר מן התורה אחר הברכה כמו שנוהגין:

ד ברכת התורה אשר קדשנו במצותיו וצונו על דברי תורה ונוסח מדינות אלו לעסוק בדברי תורה והערב נא וכו' ואשר בחר בנו כו' וגר יכול לברך ג"כ אשר בחר בנו:

ויוצא בזה לדברי האומרים שפסוק ראשון בלבד הוא מן התורה.

ומכל מקום אף על פי שאומר כן בכל יום לא יתכוון לצאת ידי חובתו בזה אלא כשירא שהצבור יעברו זמן קריאת שמע אבל כשלא יעברו מוטב לצאת ידי קריאת שמע עם הצבור ולקרותה כדינה בברכותיה ולסמוך גאולה לחפלה וכשירא שהצבור יעברו זמן קריאת שמע יש לו לקרות כל הפרשה ראשונה כדי לצאת ידי חובתו להאומרים שכל הפרשה הראשונה היא מן התורה (ולאומרים שגם פרשת והיה אם שמוע וגו' הוא מן התורה יש לקרותה גם כן ויכוון שאם יעברו הצבור זמן קריאת שמע יהיה יוצא בזה ואם לאו יהיה כקורא בתורה).

אבל זכירת יציאת מצרים אף על פי שמצותה ג"כ בזמן קריאת שמע מכל מקום יוכל לסמוך על זכירת יציאת מצרים שבפסוקי דמורה כגון אנכי ה' אלהיך המעלך מארץ מצרים:

י במדינות אלו שנוהגין לומר אתה הוא עד שלא נברא העולם כו' אין לשנות הנוסחא ולומר אתה הוא עד שלא בראת (אבל מה שנהגו לחתום בא"י מקדש כו' מן הראוי היה שלא לחתום בשם כיון שלא הוזכרה ברכה זו בתלמוד שלנו (וגם בתלמוד ירושלמי יש שאין גורסין בו הזכרת השם בחתימתה וגם הגאונים לא מצינו שתקנו בה הזכרת השם כמו שתקנו בהנותן ליעף כח) אלא כיון שנהגו נהגו לפיכך הרוצה לומר לא להכניס עצמו לספק ברכה לבטלה יפה הוא עושה):

~ שבת קודש ~

יא על פי הסוד יש לומר פסוק ואני ברוב חסדך קודם בואי לבית הכנסת ובכניסתו יאמר בבית אלהים נהלך ברגש ויקבל עליו מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך קודם תפלה ויש מי שקבלה בידו לומר פרשה שמע ישראל כשיוצא מביתו לבית הכנסת:

~ 'לקומי תורה' פרשת שלח - הפרשה החסידית ~

ועתה יגדל נא¹

(אבות א, ז): "לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה", ו"גדול התלמוד שמביא לידי מעשה" (קידושין מ, ב). וגם בזהר הקדוש (נתיב רכד, א) הפליא להגדיל בשבח

"ועתה יגדל נא בך אדני פאשר דברת לאמר. ה' ארץ אפים וגו'" (פרשתנו יד, דייח): והנה פתיב (ואתחנן ג, יא): "היום געשותם"², ואמרו רז"ל

א עמוד תצה. קרן ו עמוד א'תשפט. וראה בארוכה במאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר קרן ג ע' א'כט).

2. ("שהעולם הזה הוא עולם המעשה". - הוספה מכתב יד כ).

1. (נאמר שבת פרשת שלח, מברכים החדש תמוז, כ"ח סיון תקס"ו. הנחת כבוד קדישת אדמו"ר האמצעי נדפסה בספר המאמרים תקס"ו עמוד רמה. הנהגות וקיצורים מכתב קדישת אדמו"ר הוצאת צדק נדפסו באור התורה במדבר: קרן

ה' ה'ממלא כל עולמין, ואינו מתגלה כמו למעלה – שורה אור אין-סוף ברוך-הוא ה'סובב כל עולמין בבחינת מקיף מלמעלה על הנפש. וכמו שכתוב: "אשר אנכי מצוה היום וגו'", שבתנית "אנכי", הוא בחינת 'סובב כל עולמין', נמשך בבחינת "היום לעשותם" דוקא⁶.

וגדול ב' בחינת אור המקיף מבחינת 'סובב כל עולמין', לשנות ולהפך טבע האדם ומהותו – למעלה מכדי אשר תוכל הנפש שאת בהשגתה ודביקותה באלהים חיים מתחלת יצירתה בבחינת 'אור פנימי' לבד.

והנה, בחינת הארה זו הבאה מבחינת אור מקיף וסובב כל עולמין נקרא בשם "הליכה", שהולך ממדרגה למדרגה, והמשכת בחינת אור-מקיף זה תלוי בקיום התורה והמצוות, וזהו "אם בחקותי תלכו" (בחסותי כו, ג) – שעל ידי "חוקת התורה" נעשה בחינת הליכה.

והיא אהבת "ויבכל מאדך" (ואתחנן שם) שפקריאת שמע. שאהבה זו באה מהתבוננות באור אין-סוף ברוך-הוא ה'סובב כל עולמין, בברכת קריאת-שמע, "שתים לפניה", שהם לקיים הקריאת-שמע: "המאיר לארץ כו, ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית".

כי כל העולמות והברואים אינן אלא בחינת מעשה ועשייה גשמיות, "מה רבו מעשיך ה', פולם ברכמה עשית" (תהלים קד, כד). וחידי'שם, הוא התהוותם מאין לאש רק מהארה בעלמא, ואינו דרך התלבשות והשתלשלות עילה ועלול כו, שהרי הוא יתברך קדוש ומובדל,

והוא "המלך המרום לבדו מאז" – פירושו: שהוא "לבדו" יתברך, הוא "מרום" ונעלה מדרג 'עולמין' כ"מאז" – קודם בריאת העולם, שהיה הוא לבדו בלי שום שינוי חס ושלום.

והוא "המתעטא מימות עולם"; והחיות המתפשט לתוך עולמין – הוא רק "המלך" בלבד, שבשביל שהוא מלך כו, כמו שכתוב "מלכותך מלכות כל עולמים כו".

המעשה דמצות – "אינון לבושין", וכשחסר מצוה אחת הוי "לבושא חסירא". ולכן אדם צריך לבא בגלגול³ עד שיקיים כל התורה מצות, ולהיות בהן ולוי גם כן, כדי שיקיים המצוות התלויות בהם.

ולזהו כל זה: איך נעשו "לבושין" ממעשה המצוות? ומהו ענין לבוש זה? ולמה צריכה הנשמה להיות לה לבוש?⁴

הנה נודע שירידת הנשמה בעולם-הזה היא צורך עלייה. כי הנשמה קודם בואה לעולם-הזה היתה בבחינת עמידה, וכמו שכתוב (מלכים ב' ה, טו): "חי ה' אשר עמדתי לפניו", ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה" (וכו, ג, ו). ועל ידי קיום המצוות בעולם-הזה, נעשה לה בחינת הליכה: ונתתי לך מהלכים וגו"⁵.

כי בחינת עמידה הוא בחינת "ויבכל נפשך" (ואתחנן ג, ה), שאהבה-ויראה היא מוגבלת לפי שיעור השגת הנפש ודביקותה ב"אלהים חיים".

והענין:

כי הנה נודע שהמלאכים נקראים עומדים, כמו שכתוב (ישעיה ג, ב): "שרפים עומדים", לפי שעומדים כל ימיהם במדרגה אחת. מיכאל – באהבה, גבריאל – ביראה. והאהבה והיראה היא לפי ערך השגתם, אשר השגה זו היא באור אין-סוף ברוך-הוא ה'ממלא בולא עולמין, דהיינו שממלא לכל עולם לפי מדרגתו ותכונתו. וכך היא מעלת הנשמות קודם בואן לעולם-הזה. ולכך היא בבחינת עמידה, שעומדת תמיד כל הימים במדרגה אחת כפי ערך מדרגתה ותכונתה; בכל עולם לפי מה שהוא – כך מקבל מבחינת 'ממלא כל עולמין' לפי ערכו ותכונתו.

מה שאין בן עולם-הזה הוא 'עולם המעשה', שיכול האדם לשנות את טבעו מרע לטוב, ולהפוך את לבו מן הקצה אל הקצה, ו"אתהפך חשוכא לנהורא".

לפי שבעולם-הזה, שהעולם מעלים ומסתיר על אור

6. (ואתחנן ג, יא): "שכרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים אשר אנכי מצוה היום לעשותם".

7. (וכמבאר במקום אחר באריכות – על פסוק ו"אמרתי אליהם את קרבני לחמי כו" (לקמן פנחס עה, ג ואילך).

8. (ועיין מה שנתבאר במקום אחר, בפירוש "סוף מעשה במחשבה תחילה" – לעיל (במדרג יג, א ואילך ובביאור שם) בדבור המתחיל "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמה".

3. (ראה שער הגלגולים הקדמה יא, טו. ריש שער המצוות. תניא, אגרת הקדש סימנים יט כט וקונטרס אחרון "להבין פרטי ההלכות". וראה לקוטי שיחות חלק יח עמוד 192 הערה 55 ובשולי הגליון).

4. (ועיין מה שנתבאר מזה בפרשת חיי שרה (תורה אור טו, א ואילך), על פסוק ו"אברהם זקן", ובמקום אחר).

5. (וכמבאר מזה לעיל בפרשת וישב (תורה אור ל, א ואילך), בדבור המתחיל "כה אמר ה' כו" ונתתי לך מהלכים כו").

ובכונת חלב, ש"אם כיון לבו יצא, ואם לאו לא יצא כלל"¹³; ויש התלויות בדבור כו' – והן הם בחינת מקיפין, כמאמר¹⁴: "אשר קדשנו במצותיו", שעל ידי המצות נמשך בחינת "קדש העליון" ומוכדל – "קדש מלה בגרמיה"¹⁵ :

ב. אך תחלה צריך להמשיך מלמעלה למטה: "ברוך אתה [...] מלך העולם" – בחינת "אדון עוזנו"¹⁶, ואחר כך "אשר קדשנו במצותיו" – בבחינת המקיפין, להעלות הנשמה ממטה למעלה – ל"קדש העליון".

פי הנה ב' בחינות יש במצות בעשייתם:

האחר, שעל ידי עשייתם מקיים "מצות המלך", על דרך "ותגיד אומר ויקם כו'" (איוב כב, כח).

והב', הוא להמשיך אור אינסוף ברוך-הוא, ורצון העליון במצוה זו, ששרשה ויסודתה בחררי "קדש העליון"¹⁷, "אשר קדשנו במצותיו".

והנה, תחלת עשיית המצות לא תהיה בשביל להמשיך אור אינסוף ברוך-הוא ורצון-העליון ברוך-הוא לבד, שהרי זה רק כמו שעושה בדרך סגולה או רפואה, על דרך משל, או משא ומתן כדי להרויח – שאין זו עבודה; ו"תחת אשר לא עבדת" (תבוא כח, מז) כתיב, שהמצות צריכים להיות דרך "עבודת עבד", שמקיים גזירת רבו וציווי אף גם בלי טעם ודעת, ו"שום תשים עליך מלך כו'" – ועל ידי זה נמשך ממילא אור אינסוף ברוך-הוא. מה שאין בן בלא קבלת עול מלכותו ויתברך – אינו ממשך כלום, כי הוא "המרום לבדו, המתנשא מימות עולם", רק "המלך" כנ"ל¹⁸.

ולכך אומרים אחר כך: "ברחמיך הרבים רחם עלינו", כי מאחר שהוא יתברך "המתנשא מימות עולם" ואינו בגדר 'עלמין' כלל, כי הוא ה'סובב כל עלמין' כו', הרי הרחמנות גדולה מאד על האדם, שנתגשם ורחוק מאד מה' בתכלית.

ואומרים "אדון עוזנו": הגם שאין אור אינסוף ברוך-הוא נתפס ונקלט לתוך הנפש, להיות תוכה רצון אהבה בביטול זה, מכל מקום הרי הוא "אדון עוזנו", בחינת "אדון" – זו מלכותו ויתברך, וכמו שכתוב (שופטים י, טו): "שום תשים עליך מלך" – בחינת מקיף; ונמשך מזה ג' בחינות מקיפים להנשמה – במחשבה, דבור ומעשה.

וזהו "צור משגבנו, מגן ישענו, מטגב בעדנו": כי "צור" הוא לשון מחסה, כמו שכתוב (תהלים סב, ח): "צור עוזי מחסתי", וכן "מגן"⁹ ו"משגב"¹⁰. והן הם מקיפים לשלשה בחינות: מחשבה, דבור ומעשה; ונפש, רוח ונשמה – כנגד ג' בחינות: "בראתיו, יצרתיו, אף עשיתיו" (ישעיה מז, ו), שמקיפים את נפש, רוח ונשמה מכל צד, להתפלל באור אינסוף ברוך-הוא ממש, להיות "צורה בצור החיים את ה"¹¹ ממש.

וזהו "הלך לפניך צדקך, כבוד ה' ונאסף" (ישעיה נח, ח), פירוש: שעל ידי מצות הצדקה שתעשה, תהיה נאסף ונקבץ בתוך בחינת "כבוד ה'", שיאסף אותך לתוכו, להתפלל באור ה' ממש¹². וזהו ענין לבושי הנשמה בעולם-הבא, ולבוש זה נעשה על ידי המצות: כי הנה המצות הם גם כן בג' בחינות – מחשבה, דבור, מעשה: כי יש מצות התלויות במחשבה לבד

9. "מגן הוא לכל החסידים בו". – שמואל ב' כב, לא. תהלים יח, לא. ועל דרך זה משל, ל, ה).

10. "צורי אהסו בו כנגד וקנין ישעי משגב". – שמואל ב' כב, ג. תהלים יח, ג. וראה אור התורה סידור עמוד קכב. וראה לקמן בביאור בהערה על "צור... שמכסה מנהגים".

11. (שמואל א' כה, כב).

12. (שכל בחינת מקיף – הוא המעלה למעלה. וכמבואר במקום אחר – בפרשת מקץ, בדבור המתחיל "המגידי לשבת כו'". עיין שם).

13. (משנה ברכות ב, א (ובפירוש רבי עובדיה ברטנארי): "היה קורא בתורה (פרשת קריאת שמע), והגיע זמן המקרא (קריאת שמע), אם פנו לבו – יצא, ואם לאו – לא יצא").

14. (נפש ברבית המצות).

15. (עיין זוהר, אמור, צ"ד, ב').

16. ועיין מה שנתבאר מזה (לעיל) בפרשת שמיני (יט, ד), בביאור על פסוק "לזיתן זה", סוף הדבור, על פי מה שכתוב ברבות וארא פרשה ח: "ומהו לבושו של הקדוש ברוך הוא – עוז כו'". עיין שם.

17. (על פי תהלים פו, א: "יסודתו בחררי קדש").

18. (ועיין מה שנתבאר מזה בפרשת מקץ, בדבור המתחיל "כי עמך מקור חיים" (תורה אור לה, א).

גם במקום אחר (תורה אור ער, ב) – בביאור על פסוק (יהרד ב, יד): "וכל העם רואים כו' ואת קול השופר", נתבאר, שלכך נתנה התורה ב"קול שופר", שהוא מטיל חרדה, לפי שקבלת עול מצות צריך להיות בבחינת "עבודת עבד" כו'. ועם כל זה, "שופר" גם כן על שם "שפרו מעשיכם", שהוא הממשיך תענוג להיות "שמחה של מצוה".

אופני הצמצומים והגבלה כיצד תהיה השראת אור אינסוף ברוך-הוא, הן על דרך נגלה והן על דרך הנסתר בגניעון. אבל המצוה עצמה אינו שורה בהתגלות פנימית הנפש, רק בבחינת מקיף מלמעלה.

(וכמו שהתורה, שהיא מבחינת חכמה – היא בחינת "שלמה" ולבוש, והיינו לבוש לבחינת רצון ותענוג העליון, שהוא בחינת עצמיות שלמעלה מבחינת לבוש.

ויבין זה גם בן ממה שכתב הרמ"ז, בפירוש הזהר פרשת במדבר בדרש קי"ח עמוד א', בדבור המתחיל "ישראל מאן את מתברכאן", שחכמה-עילאה הנקרא 'אבא' הוא מלבש הפנימי של 'אריה', שהוא רצון-העליון כו'. עיין שם. והיו שהתורה היא בחינת "שלמה" ולבוש לבחינת המצוה²⁸.

וכך גם באדם, ידיעת פונת המצוה הוא רק כמו בחינת לבוש לגבי בחינת 'קבלת עול מצות' בבחינת 'עבודת עבד'. וכדכתיב (קהר כה, נח): "כי לי בני ישראל עבדים", ופירושו מבואר במקום אחר, שעל ידי שיהיו בבחינת "עבדים" אז יהיה "לי" ממש²⁹):

ג. וזהו "ועתה יגדל נא פח אדני":

"אדני" הוא בחינת מלכותו ותבדך – אדני אותיות "דינא דמלכותא – דינא"³⁰. דהיינו עשיית המצוה בבחינת "מצות המלך".

ו"כח אדני" הוא אינסוף ברוך-הוא הפועל כל עלמין הנמשך על ידי קבלת מלכותו ותבדך במעשה המצוה כנ"ל, ונקרא בשם "פח" – הוא ענין גילוי ההעלם:

במשל הפח שפיר האדם לזרוק האבן, שהוא דומם ומכוער ליפול למטה, ועל ידי פח הזורק – נושא באויר. והכח הזה בשתייה ביד האדם קודם זריקת האבן לא היה ניכר – רק אחר שיצא מההעלם אל הגילוי לישא את האבן באויר.

וכונת המצוה הוא כדי להגדיל "שלמה של מצוה"¹⁹, שתהיה יותר "מרב כל" (המשך הפסוק הבוא שם). שכל ההשגות שהשיגו גדולי הצדיקים היה רק בעבור שמחת המצוה²⁰.

כי הנה כתיב (תהלים קד, ב): "עוטה אור כשלמה", שההארת אור התורה היא רק בחינת "שלמה" ולבוש לבחינת המצוה. ד"אורייתא מחכמה נפקת"²¹, שבה מלובש רצון-העליון ברוך-הוא – שרש המצוה. שהרי גם התורה אשר לפנינו, הן בנגלה והן בנסתר, היא מדברת בעניני המצוה, שהיא דרך ביאור ופירוש של כל המצוה²². כמו כל מסכת סוכה – שהיא פירוש למצוה סוכה, איך תהיה הסוכה; וכן זכחים ומנחות כו'; וכיצא בזה הוא בנסתר.

אלא שהמצוות עצמן הם רצונו ותבדך להיות המשכת אור אינסוף ברוך-הוא למטה בתורו²³ מצות דאורייתא²⁴ וז' מצות דרבנן, שהם "תר"ץ עמודי אור"²⁴, כמו עמוד המספר מעלה ומטה, שהוא רצונו ותבדך "להיות לו דירה בתחתונים"²⁵, וכמו שכתוב (תרומו כה, ח): "ושכנתי בתוכם";

והתורה היא חקמתו ותבדך, המגבלת ומצמצמת על איזה אופן תהיה השראה ודירה זו. כמו מצות סוכה – שעליה ביאור מצות סוכה: שיעור איך תהיה הסוכה בשרה, ו"צלתה מרובה מחמתה"²⁶, ושלא תהיה גבוה מעשרים אמה; וכיצא בזה כל התורה מבארת ומפרשת אופני הצמצום והגבלה להגביל השראת והמשכת אור אינסוף ברוך-הוא, שאינו שורה ומתגלה אלא בדרך שחיבה חכמתו ותבדך, המגבלת ומצמצמת על איזה אופן תהיה השראה ודירה זו: בתפילין מרובעות ורצועות שחורות; וכן זכחים – באיזה אופן כו'.

ולכן התורה היא מזון לנפש (וכמו שכתוב (תהלים מ, ט): "ותורתיך בתוך מעי". כמו שנתבאר במקום אחר²⁷), ובחינה פנימית שנתפסת ונקלטת בהשגת הנפש, דהיינו

19. (שבת ל, ב. פסחים קיז, א. וראה ברכות לא, א).

20. (ראה תורה אור כ, ב): "שהיה הארץ"ל שמה מאד בעשיית המצוה – ולקד וקה לדודי-הקודש".

21. (זהר חלק ב נשא קכא, ב).

22. ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ראיתי והנה מנורת זהב" (לעיל בהעלתך לה, ג).

23. (מכות בסופה).

24. (נמנו בפרטיות בספר שיעור קומה לרמ"ק סימן צג).

25. (ראה תנחומא בחקותי ג).

26. (ריש מסכת סוכה).

27. (ראה תנאי פירק ה ובכמה מקומות).

28. ועיין מה שנתבאר עוד מזה (לעיל אחרי כו, א) בביאור על פסוק "כי ביום הזה יכפר", בענין "לבושיה בתלג חור".

29. ועיין מה שנתבאר במקום אחר – בביאור על פסוק "וארשתיו לך" (לעיל במדבר מ, ג ואילך בפירוש תיבת "ל"). עיין שם.

30. (דינא דמלכותא דינא: גיטין י, ב. ושם נסמן. אדני אותיות דינא וכו'; וזה: משפטים קד, א ברעיא מהימנא. ונקרא יא, ב. כו, ב צו לה, א – ברעיא מהימנא).

שְׁמִימִלְכוּת־דְּאֵצִילוֹת נַעֲשֶׂה פֶתֶר, חֲכָמָה, בִּינָה, דַּעַת – בְּבְרִיָּאָה כּו'. וְכֵן מִ"מִלְכוּת־דְּבְרִיָּאָה – לִיצִירָה כּו'.

וְהֵנָּה, הַמְשָׁכוֹת גִּילוי הַעֲלִיּוֹן לַהֲיוֹת הָעֵלָם זֶה בַּתְּחִלָּתוֹ, הוּא עַל יְדֵי הַתּוֹרָה. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (וַתֵּרֶוּ ב, א): "וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאָמֹר", שְׁמֵן הַדְּבָרִים שֶׁל תַּלְמוּד־תּוֹרָה, "דְּבַר ה' זֶה הַלְכָה", וְאִשִּׁים דְּבָרֵי בְּפִיד" (יְשַׁעְיָה נא, טו), נַעֲשֶׂה בְּחִינַת אֲמִירָה וְהָעֵלָם לַהֲיוֹת נִמְשָׁךְ הַהֲשָׁפָעָה עַד לְמַטָּה בַּמְדִּרְגָּה הַתַּחְתּוֹנָה.

וְהוּא עֲנִין מִה שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית ב, טו): "וַיִּנְחֲרוּ בְּגִן־עֵדֶן לְעֹבְדָהּ וּלְשִׁמְרָהּ" – שֶׁהָאָדָם הוּא הַמְּשִׁיךְ זֵיו הַשְׂכִּינָה בְּגִן־עֵדֶן. מִשּׁוֹם דְּבִאֲמַת: "לֹאֹ דְאִית לָךְ צֶדֶק וְיִדְעָא – דְּאִיתוּ דִּין, וְלֹאֹ מִשְׁפָּט יִדְעָא – דְּאִיתוּ רַחֲמִי, וְלֹאֹ מִכָּל אֱלִין מִדּוֹת כָּלִל"³³. שֶׁ"בְּאִתְעָרוּת־אֲדִלְתָּתָא – אֲתַעְרוּת־אֲדִלְעִילָא. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרַר בְּמָקוֹם אַחֵר.

וְהֵנָּה, מִן הַתּוֹרָה נִמְשָׁךְ הַיּוֹן בְּגִן־עֵדֶן הַעֲלִיּוֹן; וּמִקִּיּוֹם הַמִּצְוֹת נִמְשָׁךְ בְּגִן־עֵדֶן הַתַּחְתּוֹנִן. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "לְעֹבְדָהּ וּלְשִׁמְרָהּ" – "לְעֹבְדָהּ" זֶה מִצְוֹת נַעֲשֶׂה, וְ"לְשִׁמְרָהּ" זֶה מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה³⁴, וְאָדָם הִרְאִישׁוֹן הִיָּה בְּגִן־עֵדֶן הַתַּחְתּוֹנִן אֲשֶׁר בְּאֲרִין.

וְהֵנָּה שֶׁמַּעֲלֵת הַמִּצְוֹת בְּשִׁרְשָׁם מֵאֵד נַעֲלָה, לְמַעַלָּה מַעַלָּה מִבְּחִינַת הַתּוֹרָה – דְּ"אֲרִיִּיתָא מִזְּכָמָה נִפְקֵת", וְהַמִּצְוֹת הֵן רְצוֹן־הַעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא בְּנִל;

אֵד הַעֲנִין הוּא, שְׁמָה שֶׁהוּא מֵאֵד נַעֲלָה לְמַעַלָּה מַעַלָּה – יוֹכֵל לְהַתְּפַשֵּׁט וּלְהַמְשִׁיךְ יוֹתֵר מִטָּה מִטָּה³⁵. וְלִכְּנֵן בְּשִׁפְיָקֵשׁ מִשֶּׁה עַל חֲטָא הַמְּרָגְלִים אָמֹר: "וְעָתָה יִגְדֵּל נָא כֹחַ אֲדִנִּי", דְּהֵינּוּ כֹחַ וְאוֹר הַנִּמְשָׁךְ עַל יְדֵי עֲבוּדַת הַמִּצְוֹת³⁶, כִּי לִפִּי שְׁהִיָּה צָרִיד לְהַמְשִׁיךְ הָאוֹר לְמַטָּה יוֹתֵר, כְּדֵי שֶׁגַּם חֲטָא הַמְּרָגְלִים לֹא יִהְיֶה מוֹנֵעַ, הוֹצֵרֵךְ לְהַמְשִׁיךְ מִלְּמַעַלָּה יוֹתֵר. וְהוּא שְׁיִמְשִׁיךְ הַכֹּחַ שֶׁל "אֲדִנִּי", שֶׁהוּא רְצוֹן־הַעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁלְּמַעַלָּה מַעַלָּה

וְכָכֵל הַמְּשָׁל הָזֶה, כִּף הוּא כֹחַ אוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא הַנִּמְשָׁךְ מִלְּמַעַלָּה: כִּי כָּל הַעוֹלָמוֹת וְהַבְּרוּאִים הֵם לִפְנֵי יְתִבְרָךְ בְּחִינַת דּוֹמָם. וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (נִשְׂא ה, י): "וּמִן הַעֲפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקֶרֶקֶע הַמִּשְׁכָּן"; מָקוֹם שֶׁכִּינָתוּ יְתִבְרָךְ בְּעִלְיוֹנִים, הֵם הַמְּלָאכִים וְנִשְׁמוֹת – נִקְרָא בְּשֵׁם עֲפָר³⁷. כִּי אֵין עֲרוֹךְ אֵלָיו יְתִבְרָךְ, וְהַכֹּחַ הַנִּמְשָׁךְ לָהֶם מִלְּמַעַלָּה הוּא הַנּוֹשָׂאָם וּמַגְבִּיהֶם לְהַתְּפַלֵּל בְּאוֹר ה'.

וְכֵן זֶה הוּא הַמְּלִבִּישׁ וּמִקִּיף אֶת הַנִּשְׁמָה לַהֲיוֹת "צְרוּרָה בְּצִוּוֹר חַיִּים אֶת ה'" מִשֶּׁ, ו"כְּבוֹד ה' יֵאֱסָפֶךָ", שֶׁהוּא כֹחַ הַמְּשִׁיךְ מִמַּטָּה־לְמַעַלָּה, כְּמוֹ הַכֹּחַ הַמְּשִׁיךְ אֶת הָאֵבֶן לְמַעַלָּה בְּאוֹר, שֶׁכֹּחַ הַהוּא מִקִּיף אֶת הָאֵבֶן מִכָּל צֶדֶד, שְׂאִינוּ מִנִּיחוּ לִפְּוֹל³⁸.

וְלִפִּי שְׁהִיָּה חֲטָא הַמְּרָגְלִים גְּדוֹל מְאֹד, בִּיקֵּשׁ מִשֶּׁה: "וְעָתָה יִגְדֵּל נָא כֹחַ אֲדִנִּי", שְׁיִמְשִׁיךְ וְיַתְּפִשֵּׁט כֹּחַ זֶה לְמַטָּה, עַד שֶׁאֵפִילוּ דְּבַר שֶׁנִּפְל לְמַטָּה מְאֹד יִגְבִּיהַּ וְיִנְשֵׂא בְּכֹחַ זֶה.

וְזֶהוּ "כְּאֲשֶׁר דִּבְרַתָּ לְאָמֹר. ה' אֲרִיךְ אֲפִים" (פְּרָשְׁתִּי יד, יד): כִּי הֵנָּה "אֲרִיךְ אֲפִים" הוּא, כִּי "פְּנִים" הוּא גִילוי הַהֲשָׁפָעָה בְּדֶרֶךְ הַתְּקַרְבוֹת וְאֶהְכָּה וְחִיבָה, מִה שְׂאִין כֹּחַ "אֲחוּרִים" – "כְּמֹאֵן דְּשָׂדֵי בְּתֵר כְּתִפוֹ"³⁹. וְ"אֲרִיךְ אֲפִים" – פִּירוּשׁ: שְׁיָהָ גִילוי זֶה אֲרוֹךְ וְנִמְשָׁךְ עַד לְמַטָּה מְאֹד.

וְהַשְׁפָּעָה זֶה הִיא מִבְּחִינַת "כְּאֲשֶׁר דִּבְרַתָּ לְאָמֹר. ה' אֲרִיךְ אֲפִים": דְּבָרֵי הוּא בְּקוֹל רֶם וְהַכְּרֹה (בְּדִפְרִישׁ בִּזְהִר חֶלֶק ג', קל"ג, א'), וְהוּא מַעֲלָמָא־דְּאֵתְגָלְיָא; וְאֲמִירָה הוּא כָּלֵב וּבְמַחֲשָׁבָה. וּמִבְּחִינַת גִּילוי שְׁבִדִּיבּוֹר – מְדִרְגּוֹת עֲלִיּוֹנִים, נַעֲשֶׂה בְּחִינַת הָעֵלָם בַּמְּדִרְגּוֹת הַתַּחְתּוֹנִים. כְּמִשָּׁל דִּיבּוֹר הָרֵב שֶׁנַּעֲשֶׂה מַחֲשָׁבָה אֲצֵל הַתַּלְמִיד.

וּבְחִינַת הָעֵלָם זֶה, הוּא הַשֶּׁרֶשׁ שֶׁל גִּילוי הַתְּהוּוֹת מְדִרְגּוֹת הַתַּחְתּוֹנִים. וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּכַתְבֵּי הָאֲרִין⁴⁰,

31. (עֵינִן בִּזְהִר חֶלֶק ג', קכ"ה, א'. וְ"מִקְדֵּשׁ מִלֵּךְ" שָׁם).

32. (וְיֵשׁ לִזְמֹר, שְׁזָהוּ פִירוּשׁ "יִשְׂאָהוּ עַל אֲבֵרָתוֹ" (הָאִינוּ לֵב, יא) – שֶׁהֵן הַמִּצְוֹת, שְׁנִקְרָאִים "אֲבֵרָתוֹ" – "רִמָּח פִּיקוּדִין – רִמָּח" אִיבָרִים דְּמִלְכָּא" (רָאָה תְּקוּנָה זֶה תְּקוּן ל), שְׁבָהֶם וְעַל יָדָם "יִשְׂאָהוּ" וּמַגְבִּיהֶם לְמַעַלָּה. וְעֵינִן בְּרִעְיָא מְהִימָנָא" פְּרָשֶׁת פִּנְחָס, דָּף רל"ח, ב'.

אֲמָנָם בְּמָקוֹם אַחֵר, עַל פְּסוּק "כְּנֶשֶׁר יַעֲזִיר" (לִקְטָן הָאִינוּ עַה, ב), נִתְבָּרַר שְׁזָה קָאִי עַל הַתְּשׁוּבָה שֶׁעַל יְדֵי זֶה "יִשְׂאָהוּ כּו'". עֵינִן שָׁם.

33. (כְּמִי שְׁזוֹרֵק מֵאֲחוּרֵי כְּתִפוֹ. רָאָה תְּקִינָא פֶּרֶק כב).

34. (רָאָה עֵינִן חִים שֶׁעַר כְּפֹא הַקְּבוֹד פְּרָקִים: ב. ה. ו).

35. (תְּקוּנָה זֶה בְּהַקְדָּמָה, פֶּתַח אֲלִינוּ יו, ב).

36. (רָאָה זֶה חֶלֶק א כו, א. וְעוֹד).

37. (וְעֵינִן מִה שֶׁנִּתְבָּרַר לְעִיל (א, ב וְאִילָךְ) עַל פְּסוּק "טוֹבָה הָאֲרִין מֵאֵד").

38. (בְּחִינַת "כִּי לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים" (בְּהַר כה, נה), וְ"כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמָר 'לִי' אֵינוֹ זֶה לְעוֹלָם" (וִיקְרָא וְכָה ב, ב). וְכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּרַר בְּמָקוֹם אַחֵר).

"ידונות נעשו פזיות".

ובזה יבין מה שכתוב (משלי טו, ו): "בחסד ואמת יכופר עון", ו"אין אמת אלא תורה"⁴¹, ש"התורה מכפרת עונותיו של אדם" וכמאמר רז"ל⁴²; וכתוב (דניאל ה, כד): "וחטאך בצדקה פרוק"⁴³. ולכאורה אינו מובן, איך יתקון על ידי זה כל מה שפגם וחטא על הנפש?

אך עם הנ"ל יבין, שעל ידי עסק התורה בבחינה ו"נתתי דברי בפיך" (דמיה א, ט), וכן על ידי קיום המצוות בבחינת "שום תשים עליך מלך" (שופטים יז, טו) – נמשך פח של מעלה, והוא הפח הנמשך למטה – מלמעלה, כמשל פח המגביה את האבן הדומם כנ"ל.

אך גילוי זה הוא דוקא בבחינת "היום לעשותם" (ואתחנן ג, יא), "ולא למחר" כנ"ל, והוא "ועתה יגדל נא פח", "ועתה" דייקא.

וזהו שאמרו רבותנו זכרונם לברכה (במדרש רבה, בראשית, פרשה כ"א): "אין 'ועתה' אלא תשובה", פי התשובה היא "אתהפכא חשוכא לנהורא". ודוקא "עתה", בחינת "היום לעשותם" – בזמן שהבחינה נתנה אל האדם, שיהא יכולת בידו להפך לבו ולשנות מעמו לטוב, אשר בבחינה זו דוקא הוא השראת אור אינסוף ברוך-הוא ה'פוכב כל עלמין, וכנ"ל בחינת "פח" הנ"ל⁴⁴.

מבחינת התורה. ולכן אותו הפח של אד' יכול לירד ולהתפשט גם למטה מטה מאד, ולהגביה שפלים שנפלו וירדו מטה מטה, לקשרם ולהעלותם באור אינסוף ברוך-הוא.

וזהו "כאשר דברת לאמר" – שמבחינת דבור התורה נעשה אמירה והעלם במדרגות התחתונים להיות מקור גילוי ההשפעה בגגן עדן לגשמות הנבראים כנ"ל – כך יגדל נא פח אדני' להיות "אדך אפים", שיתאחד וימשך גילוי זה למטה יותר.

וכענין שנמשך נמשך פח התורה ומצוות גם למטה בעולם-הזה אפילו עכשו. שהרי המצוות, יש מהן שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה³⁹, וכמו שכתוב (בחקותי כו, דהו): "אם בחקתי תלכו וגו', והשיג לכם דגש וגו', ונתתי שלום בארץ וגו'" – ו"אין מקרא יוצא מידי פשוטו"⁴⁰.

וזהו "ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך" (תבוא כח, ב), פירוש "והשיגוך": שיגיעו עד למטה במקום שאתה שם.

ועל ידי המשכה גדולה זו ימשך להיות "נשא עון" (פרשתנו יד, יח. מיכה ג, יח), שאפילו בדרות העון יהיה נושא ומגביה, כמשל הפח המגביה את הדומם.

"ועובר על פשע" (מיכה שם) – שמפושע נעשה שפוע. ו"אתהפכא חשוכא לנהורא", וכמאמר רז"ל (יוקא פו, ב):

39. (ראה פאה א, א)

40. (שבת סג, א. ושמ נסמן).

41. (ירושלמי ראש השנה ד, ח).

42. (ברכות ה, א"ב: "בחסד ואמת יכפר עון": כל העוסק בתורה ובמילות חסדים... מוחלים לו על כל עונותיו... חסד זו נמילות-חסדים, שנאמר (משלי כא, ב): 'ידרך צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד', אמת זו תורה שנאמר (משלי כג, כג): 'אמת קנה ואל תמכור'

בירושלמי ראש השנה ד, ח: "מכיון שקבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם פאול לא חטאתם מימכם".

"ועון בית עלי" בנבואה ומהנה הוא דאנו מתכפר אבל מתכפר בתורה וגמילות חסדים כדאיתא בסוף פרק קמא דראש השנה" (תנאי, אגרת התשובה פרק ט'). ובראש השנה שם (יה, ב): "לכן נשבעתי לבית עלי אם יחפץ עון בית עלי בנבואה ובמנחה" (שמואל א' ג, יד). אמר רבא: בנבואה ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה, אפי' אמר: בנבואה ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים").

43. (וחטאך בצדקה פרוק).

44. (ועיין מענין "ועתה יגדל נא": בגמרא פרק ט' דשבת, דף פ"ט, עמוד א'. ומה שכתב על זה בספר "שערי אורה" תחלת שער שני. סנהדרין קי"א, ב'.

רבות, פרשה שלח, פרשה ט"ז, דף רס"ז, ג'. וב"פרדס", ב"ערכי הביניים" ערך בלח.

וזר חלק ג', פרשת שלח, דף קס"א, ב'. פרשת האזינו (מ"ד), רצ"ה, ב'. פנחס, דף ר"ב, סוף עמוד א'. ובדרמ"ז שם, דף רמ"ה, עמוד א'. ב"מאורי אור", אות כ', סעיף י"ד. ובאות עיין סעיף ע"ט [טא].

רבות, באיכה, דף ס"ה, א', על פסוק (א, ו) "וילכו בלא כח".

"תקוני זכר": בהקדמה, דף ד', עמוד ב'. תקון כ"ב, דף ס"ו, עמוד ב'. תקון נ"ה, דף צ"ה, עמוד א'. ב"בחיי" במקומו, פרשת שלח).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר גו' לך לך

ממש כמ"ש בזהר שלא בא האור העליון במקלות ממקום גבוה כ"כ כמו בתפלין שלנו (כו') אשר שם גם תחכמה דאצי' בחי' עשיה יחשב כי אצי' ועשיה שוים שם ממש וע"כ גם בקלף הגשמי יוכל להתלבש כי גם בחי' רוחניות דח"ע ערך אחד הוא עם האותיות דפ' קדש שבקלף גשמי לגבי מדרג' המקיף העליון הכללי שלמעלה מעלה מכל ההשתלשלות דקו"ח והן בחי' עגולי א"א שסובבים ומקיפים עד רגלי העשיה בהשוואה אחת ממש ואין חלוקי מדרג' בהשתלשלות דאבי"ע רק בבחי' א"פ דיושר אבל בבחי' העגולים דמקיפין אין חלוק מדרגות כלל בין עליון לתחתון אצי' ועשי' שוין כו' והוא בחי' מקיף הכללי שמקיף לד' עולמות דאבי"ע בשוה ממש כידוע וד"ל:

(מו) ולזה הטעם יובן מה שלא זכו האבות למצות בחצוני' כי אע"פ שגם בשביל קיום התו"מ ברוחניות צוה לו ה' לך לך כו' שיומשך אור עליון מעצמות המאציל מהעלם לגלוי למעלה מכפי המדה וצמצום הראשון והשתלשלות הקדומה אבל בשביל קיום התורה בגשמיות הרי הוצרך שיבא האור ממקום ומדרגה גבוה הרבה יותר שבעצמות המאציל מטעם כלל הנ"ל וכמו שיבא התלבשות האור דחכמה עלאה בפ' קדש בקלף גשמי הוצרך שיבא האור מלמעלה מבחי' אור דח"ע דאצי' מאחר שנמשך ונתלבש גלוי זה בחצונית כ"כ בקלף גשמי מזה הוראה גמורה ששרש גלוי זה הוא מלמעלה ממקור ההשתלשלות (שאין העלאת מ"ן במס"נ בעובדו) מגיע לשם כלל בעובדא דמקלות דיעקב שהן ענין התפלין

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - (ביאור לד"ה אחרי ה"א)

(הג"ח). ובכ"ז יובן ענין מעלת היסורים הנו' בגמ' כי זהו בירור ג"ק, וע' בהרמ"ז פ' שופטים מה שפ' על ענין שאמר רבי על עצמו כשנקף אצבעו, רבים מכאובים לרשע, דהכוונה שיסורים אלו הנמשכים מסט"א הנה עי"ז נתברר הטוב מהם א"כ זהו מכאוב לרשע, וע"ש בדף רע"ד ד"ה וברדוש ד' מיתות, איך ענין מיתת ב"ד הוא ג"כ עד"ז שהקליפה הממיתה ממיתה א"ע כי עי"ז יוצא הניצוץ ממנה כו' ע"ש, ובהו יובן ג"כ פ' משנה ה' פ"ו דסנהדרין א"ר מאיר בומן שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי, והכוונה שהמקום מצטער כביכול מזה המעשה שמוכרח להיות הצער להאדם ואעפ"כ אינו רוצה כביכול להניח לו כדי שיכופר עונו וזהו פ' לקני מראשי קלני מזרועי, ופ' הרמב"ם שהוא עד"מ כמו שאומרים בני אדם, כשרוצים לענות ולצער לאדם א' מצד איזו הכרח ומצטערים

והנה נז"ל ענין אם אין בינה אין דעת שבידור המדות הוא ע"י העיבור בהתבוננות כמשל גידול הולד בבטן האם כו', ויש בחי' גידול שני שהוא כמו אחר שגולד הולד, הוא יונק מחלב אמו להגדיל איבריו, וכך יובן ג"כ בענין גידול המדות שמבחי' נקודת האהבה המסותרת נעשה גידול להיות אה"ר, ואח"כ יש גידול שני והוא מ"ש אם הבנים שמחה שנמשך בחי' שמחה ותענוג מהתבוננות להגדיל מדות אלו שכבר יצאו בגילוי וזהו בחי' חלב המגדיל את הולד, (ויש ג"כ בחי' עיבור שני לקבל מוחי' חדשי' והכלל שכל עלי' הוא ע"י עיבור בבטן אימא דהיינו כי אם אין בינה כו' והמ"י). וזהו אחרי ה' תלכו שהוא התליכה בקדש מחיל אל חיל ממדרגה למדרגה והכל הוא בבחי' אחרי ה' דהיינו בבחי' הודו ית' המתפשט על ארץ ושמים שכל עליות הם בבחי' הארת הקו ממל' דא"ס כנ"ל:

דמסאנא שהוא רק שינוי מנהג, והענין כי המ"ע הוא בירור ק"ג ולבירור ק"ג א"צ מס"ג, משא"כ הל"ת וכל איסורי דרבנן הם מג"ק ואין דרך לבררם רק ע"י דרך זה כנ"ל. לפ"ז צ"ל ענין הגם שנעשה לפעמים להמנוסים כמו בחמו"ע א"כ כיון שלא שלטו עליהם הקליפות איך נתבררו, אך הענין דנת' במ"א ענין אותות ומופתים דמצרים עי"ז נשברו חג"ק ג"כ, וז"ס וידעו מצרים ל' שבירה כמו וידע בהם אנשי סוכות וזה ה' המכות וכו' ודוקא האדם א"י לבררם רק ע"י שסובל מהם יסורים, משא"כ הש"י כל יכול לשוברם וכו' וזהו מ"ש באיוב (מ' ט') ואם זרוע כאל לך כו' עדה נא גאון וגובה כו' והדרך רשעים תחתם ר"ל שיוכל לשבור הקליפות בעוד לא נתמלא סאתם, כי כשהקליפה פועל רע ממילא יוצא הניצוץ כנ"ל וזה יוכל הצדיק ג"כ לעשות ע"י הנסיון וכו' אבל להיות והדרך רשעים תחתם בעודם בתקפם ומליא' מניצוצי קדושה כו' הנה זה אין בכח האדם רק בכח הש"י לכד כענין מכות מצרים שע"י הוציא מהם הניצוצים וכך יובן ענין גם הנ"ל ומ"מ ה' קצת שליטה לסט"א עליהם שהפילום לכבשן וכו' לכן אין אדם רשאי למס"ג ע"ד שיעשו לו גם וכו' דא"כ אין עושין לו גם, והענין דכבר נת' שא"א לברר רק ע"י שליטת הסט"א על האדם, א"כ כשמסר א"ע ע"ד שיעשו לו גם לא הסכים לסבול מהם כלל, אבל כשמוס"ג באמת הרי הסכים לסבול מהם, אז יוכל להיות שיעשה לו גם לשבור מלמעלה מאחר שמ"מ שלטו קמת וכו'):

בצער, והם אומרים אין הנאה בזה המעשה ולא בהנחתו, דהיינו שאע"פ שאין הנאה מזה המעשה ומצטערים בצעריו וזהו קלני מזרועי ר"ל זרועי כבד עלי מזה המעשה, אעפ"כ מוכרחים לעשותו שאם לא יעשוהו יה' הפסד יותר גדול וכו' וזהו קלני מראשי שאם לא יעשו יה' ראשו כבד שהוא הפסד יותר גדול וכו', והנמשל מוכן דסיבת יסורים הבאים לכפר עוונות הוא שע"י העוונות המשיך האדם חיות קדושה לג"ק הטמאות, שאין דרך להעלות ניצוצים אלו רק ע"י יסורים שניתן רשות לקליפה זו לשלוט על האדם ובה יוצא הניצוץ כנ"ל בפ' רבים מכאובים וכו' (דהעלא' ק"ג יוכל להיות ע"י תומ"צ ואכילה ושת' בכוונה כנ"ל משא"כ העלא' מניצוצים שבג"ק) ובודאי ענין זה שיה' ממשלה לקליפות על הקדושה אלק' שהיא נשמת האדם הוא צער גדול למעלה וזהו ענין קלני מזרועי דהיינו בחי' השיב אחור ימינו מפני אויב דאילו היה הימין בגלוי א"א לסט"א לשלוט כדכתיב ימינך תרעץ כו', ומ"מ הכרח לעשותו כי בהנחת המעשה יש הפסד יותר גדול שישאר הניצוץ וגם הנשמה שהמשיכה הניצוץ לסט"א יהיו עשוקים תח"י הסט"א ח"ו וזהו קלני מראשי כי ישראל נק' לי ראש שיהיה עשוק תח"י הסט"א ח"ו ראשו כבד וכו' ח"ו, לכן ההכרח שיהיה שלט האדם כו' לפי שעה מועטת שע"י יוצא הניצוץ כנ"ל. ובכ"ז יובן ג"כ מה שאין מחוייב' למסור א"ע עקד"ה בשעת הגזירה על מ"ע, ומחוייב' למסור על ענף דענף מל"ת כמו ערקתא

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

בחודש השלישי

עוונות שאדם דש בעקבו להיות כי שרש נשמתו הוא רק מבחי' עקב, וזהו עקוב הלב מכל ואנוש הוא פ' שלפי שהנשמה נמשכת מבחי' עקב לכן אנוש הוא בבחי' חלישות שא"א לה לכוא לבחי' אהבה ע"י התבוננות הנ"ל. ולזה ה"ע מ"ת שהתורה היא נק' עון ותושי' כו' כמ"ש ימינך ה' נאדרי בכח והתורה היא בחי' ימין כמ"ש מימינו כו' תורת חסד כו', דהנה ארו"ל במד"ר פ' וארא שאו שערים כו' ויבא מלך הכבוד ואמר"ל שחלק מכבודו ליראיו ונת' שם דהקב"ה לבושו עון שנא' לבש ה' עון התאור ונתן העון לישראל שנא' ה' עון לעמו יתן ה' יכרך את עמו בשלום, והענין הוא דהנה ארו"ל איזהו גבור הכובש

אך לא כל האדם יכול לבא לבחי' זו, ועי"ז מתמה הנביא אני ה' לא שנית ואתם בני' לא כליתם כי ה' צ"ל בחי' כלות הנפש ואתם בית יעקב לא כליתם, והיינו מפני כי כשל בעונוי כחי פ' הכח והעון לסגף היצו"ר שלא ירצה בשום דבר כ"א אהבת אלקותו ית', כשל בעונוי פ' העון אינו דוקא עבירות אפי' תענוגים גשמיים והבלי העולם הרי הם נכללים בכלל העוונות, והסיבה לזה מפני כי אתם בני יעקב יו"ד עקב נשמות דעקבות משיחא, כי בד"כ היו כל הנשמות כלולות באדמ"ר ויש שתליון במצחו ובחוטמו ויש שהם בעקב והם נשמות גמכות דעקבות משיחא שכמו העקב הוא עור גם כו', וזוהו נמשך שיוכל להיות עון עקבי

השערות היא התורה שע"ז נא' סלסלה ותרוממך שע"י הסלסול שהוא הפרדת השערות זו מזו והיינו בחי' בירור ההלכות זה מזה שו"ע הקושיות שבגמ' ורמינהו, להפריד ההלכות זו מזו, ולכן התורה היא הנותנת כח ועוז לבא לבחי' אהבה העליונה, ולכן נא' במ"ת אשר הוצאתיך מאמ"צ הם בחי' המצרים וגבולים דהבלי העולם כו', והו' ה' עוז לעמו יתן היא התורה שנק' עוז ותושי' כו' ה' יברך את עמו בשלום ב' שלום בפמשמ"ע ושלום בפמשמ"ט, הנה למעלה ענין השלום בפמשמ"ע הוא בחי' חיבור אוא"ס ב"ה באצ"י בבחי' ח"ע, ופמשמ"ט הוא חיבור אצ"י בג' עולמות ב"ע, ובנפש פמשמ"ע הוא חיבור עשר בחי' דנה"א עם אלקות, ופמשמ"ט הוא חיבור גם עם הנח"ב להיות ככל לבכך בשני יצירך כו'.

את יצרו שנא' טוב ארך אפים מגבור, ולכא' צ"ל מהו הראי' מפסק טוב ארך אפים כו', אך הענין הוא דלמעלה יש ג"כ בחי' יצר כמארו"ל יומא דס"ט ב' שכובש את יצרו, ולכא' איך שייך לומר לשון יצר למעלה, והיינו שקאי' על בחי' מדת הדין, דהנה מדה"ד הוא בחי' גבוה שה"ע מדת האמת אשר לא ישא פנים כו', אכן הנה נודע ממשארו"ל בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדה"ד ראה שאין העולם מתקיים כו', וכדי לכבוש את יצרו הוא בחי' מדה"ד צ"ל נמשך מבחי' ארך אפים והו' טוב ארך אפים כו', וה"ע שמשון הגבור דעיקר גבורתו ה' מצד בחי' השערות שהי' נזיר ולכן כאשר גלחה שערו נפסק כחו, והיינו כי השערות הם בחי' גבוה מאד שהם מבחי' ורב כח בחי' שער רישי' כו', ועתה יגדל נא כח אד'. ועכשיו ענין הנוירות בחי'

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

בהעלותך את הנרות, ש"פ בהעלותך, תרד"ע

למעלה דאו"א במזלא אתכלילו שהן מזלות ושערות הנמשכים ממז"ס כו' (וג"ז רק בבחי' יניקה ומה שמלבישים הוא רק זרועות דאריך כו' כנודע), וז"א בעתיקא אחיד ותליא הרי ז"א שהן בחי' מדותיו ית' הן למעלה בשרשם מחו"ב כו', ולכן האבות הן המרכבה דהאבות שהן בחי' חג"ת ה"ה בבחי' מרכבה לאדה"ע בחי' חו"ב להעלותם בבחי' כי לא אדם הוא ולהמשיך מבחי' כי לא אדם תוס' אורות בבחי' ציור אדם כו', והיינו מצד שרשן הקדום למעלה מבחי' המוחין דחו"ב כו' וכמ"ש בתו"א על מא' זה. וכמו"כ כעבודה התגלות בחי' אהבה המוסתרת בעצם טבע הנשמה היא בחי' אה"ר ורעו"ד שזהו בבחי' תוקף הרצוא והצמאון ביותר שזה מגיע למעלה הרבה מבחי' המוחין כו', והו"ע ובכל מאריך האה' הבלתי מוגבלת שמגיע למעלה בבחי' עצמות אוא"ס הבל"ג כו', וכמא' דלית מח' תב"כ דבעצמות אין שום מח' והשנה תופסת כלל, אבל נתפס איהו ברעו"ד כו', וכידוע דעבודה דמוחין אפי' במדרי' גבוה הכל הוא בבחי' האור שבא במדה וגבול דכזה שייך ענין ההתבוננות וזה הוא שממשיכים ע"י עבודה זו כו', משא"כ אה' דבכל מאריך שמצד עצם טבע הנשמה ה"י מגיע בעצמות אוא"ס ונמשך עי"ז תוס' אורות בבחי' המוחין כו'. והנה אחכ"ז אנו רואין דמ"מ המוח שליט על הלב והנהגת המדות הן ע"פ השכל כו', שהרי גם תולדות המדות הן מהשכל כי לא יתעורר

רנב) והענין הוא דהנה נת"ל פמ"ט התפרש בין רצון לחכ' דחכ' הוא כח שחזין לעצמות הנפש משא"כ הרצון הוא התגלות העצמות כו', כן הוא במדות שבעצם מהותם הן הרצון רק שזהו כמו שבא בבחי' מציאות היינו בבחי' כח כו', דהרצון הוא בחי' אין דגם התגלות הרצון אינו בבחי' מציאות ולא בהתחלקות פרטים כו' ובמדות הוא שבא בבחי' מציאות דבר ובמדה פרטיות דחסד או גב' כו', אבל המציאות היא פשיטות העצמות שבא בפרט זה בבחי' מציאות דבר כו' (וכן ברצון כמו שבא בד"פ ברצונות פרטים עד הרצון שבמעשה ה"ה בתוקף כמו הרצון פשוט כו' וכמשנת"ל פ' פ"א, ומ"מ בהרצון גם בהפרטים אינו בבחי' מציאות ובמדות הן בבחי' מציאות כו', ובאמת ההשרשה פשוטה ה"ז למע' מן הרצון שהרי גם התגלות הרצון הוא לפי אופן ההשרשה שבנפש כו', והמדות הן ההשרשה הנ"ל שבאה במציאות כח כו'), ואין זה כמו השכל שבו"כ הוא בחי' צורה שמצייר את החומר, וזהו מה שהוא כח ולא עצם היינו שהוא בחי' צורה לכד כו', וזהו הסיבה שמשנתה ומתחלף כי הצורה יכולים לשנות ולעשות צורה אחרת כו', משא"כ המדות זהו החומר העצמי שבא בציור הזה כו', דבחיותם כחות ה"ז ג"כ ציור אבל זהו שהחומר מצמייר בציור הזה כו', וזהו הטעם דתוקף המדות יותר על השכל שאינו משתנים כו' מפני שהן עצמות הנפש כו', וכן הוא

במש"ב ח"א פ"ג. והו' שאומרים ואהבת דוקא לאחר שמע ישראל כו' וברוך שם כו', דדוקא ע"י ההתבוננות בה' אלקינו והו' אחד כו' ובהתבוננות דבשכמל"ו איך שהכל נתהווה רק מההארה אלקית כו' ע"ז תהי' התעוררות האהבה בפרטי המדר' דבכל לבבך ובכל נפשך כו', והו' שיש זמן מיוחד להתעוררות אהו"ר והיינו בשעת התפלה דאז הוא זמן ההתבוננות וע"ז הוא מתעורר באהו"ר כו', וא"א שיהי' כל היום באהו"ר מפני שא"א להיות ההתבוננות תמיד כו' רק מה שנשאר על כל היום הוא הרשימו לכד כו', וזוהי יש כמה חילוקי מדר' באופן הרשימו שנשאר על כל היום, וזה תלוי באופן העבודה בתפלה דכאשר בתפלה ההתבוננות הוא בטוב ומתעורר באהו"ר אמיתיים אז כל היום גם כשהוא בעניני העולם הוא באופן אחר וכמ"ש בכל דרכיך דעהו כו', וצדיקים הגדולים שהן מיוחדים ודבוקים באלקות כל היום זהו מפני שבתפלה מאיר בהם אור האלקי בנפשם בבחי' הנחה טובה במוח ולב ה"ז נשאר על כל היום כו', ובד"כ העבודה היא בזמן מיוחד מפני שהתעוררות האהו"ר הוא ע"י השגה והתבוננות דוקא כו' הרי דלית המדות הוא מהמוחין ומתנהגים ע"פ המוחין כו'.

ק"צור. והענין הוא דהמדות הן הרצון בעצם מהותן (ולמעלה מזה שהן התגלות ההשרשה עצמיות) רק שבאין במציאות, והוא שפשיטת העצמיות בא בציור פרטי, ושכל הוא בחי' צורה בעצם, ולכן משתנה, ולמעלה הו"ע ז"א בעתיקא אחיד, ולכן האבות הן המרכבה להעלות חב"ד, ומ"מ הרי תולדות המדות מהמוחין דוקא, וכפי שיעור חיוב המוחין, וכן בעבודה ואהבה הוא דוקא ע"י ההתבוננות בשמע ישראל וברוך שם, ולכן יש זמן מיוחד לתפלה, וכה"ו רק רשימו, ובצדיקים האור שבתפלה מאיר כה"ו.

אדם באיזה מדה כ"א ע"י השגת השכל דוקא, ועם היות דאין התהוות מהות המדה מן השכל מ"מ הלידה והתגלות של המדות הוא מן השכל דדוקא כאשר מתבונן ומשיג בשכלו טוב הדבר יתעורר באהבה איליו כו', וממילא לפי אופן חיוב השכל לפי אופן כזה יהי' התפעלות האהבה כו', והיינו דלפי אופן הטעם המחייב את האהבה כך יהי' שיעור התפעלות האהבה כו'. דכן אנו רואין גם במדות שבין אדם לחבירו באה' או שנאה בחסד או דין דהכל תלוי בהטעם ושכל שיש לו כזה, דלפי אופן כזה היא האהבה או השנאה אליו, וממילא שיעור ערך האהבה תלוי' בשיעור ערך הטעם המחייבה כמו בכמות ואיכות הטובות והחסדים שעשה עמו כו' וזהו בקטנות המדות כו', וכן לפ"ע טובת האיש מצ"ע בטוב המדות והמעשה או בטוב השכל שלו, וכמו רבו שלמדו חכ' ומדות טובות יש לו אהבה אליו דלפ"ע הלמוד שלמדו לפ"ע זה הוא האהבה, דאינו דומה האהבה לרבו שלמדו קריאת אותיות לרבו שלמדו מקרא ומשנה וגמ' ושכליים עמוקים כו', וכן לפ"ע טוב שכלו בעצם לפ"ע זה הוא האהבה כו', וכן להיפך במי שעשה לו רעה או ששנאו בעיניו מצד מעשיו ומדותיו הרעים או קומן דעתו כן לפ"ע זה תהי' השנאה אליו כו' דהכל תלוי בהשגת השכל, וכמה שיעמיק יותר באיכות ומהות מו"ר שבחבירו כן יהי' ערך התפעלות המדה שבלב כו', וכן הוא בעבודה בהתפעלות אהו"ר שזהו דוקא ע"י ההתבוננות באלקות כו', דהרי לא יתעורר באהו"ר בלי השגה והתבוננות אלקי כו', דאיך יהי' לו אהב' לאלקות כאשר אינו יודע את אלקות כו', והתפעלות המדות שבלא הקדמת ההתבוננות אינם אמיתיים ותומ"י יתבטלו והי' כלא היו כו', כ"א דוקא ע"י התבוננות בהעמקת הדעת ע"ז דוקא יהי' התפעלות אמיתי כו', וכמ"ש

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

תני מרי בר ברי' דרב הונא - ש"פ תבוא, תרפ"ט. ניו יארק

על"י ארה"ר לישוב נתישבה, וכל ארץ שלא גזר עלי' ארה"ר לישוב לא נתישבה. והנה גבי תורה כתי' דרכי' דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, דכל דרכי התו' הנה לבד זאת שהם דרכים ונתיבות להמשיך עצמות אוא"ס כ"ה בעולם כמ"ש כי ישרים דרכי הוי' שהם דרכים ישרים להמשיך גילוי שם הוי', הנה ותורה אור שהיא מאירה לאדם בדרכי נועם בין

תני מרי בר ברי' דרב הונא בר' דר' ירמי' בר אבא, אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זוכרהו כי הא דרב כהנא אלווי' לרב שימי בר אשי כו' א"ל אדרכתן מילתא דר' יוסי בר חנינא דאר"י בר"ה מאי דכתי' (ירמי' ב') בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם, וכי מאחר דלא עבר האיק ישב, אלא לומר לך כל ארץ שגזר

האור ח"ו, כי איזה תכלית יש בבחי' העדר האור והגילוי, דהרי גם במדרי' שלאח"צ כתי' לא תהו בראה (אלא) לשבת יצרה, והיינו דתהו שהי' סילוק האור הרי אין זה כפי אמיתות הכוונה וכמאמר דין לא אהניא לי', אלא לשבת יצרה, דהכוונה האמיתית הוא בבחי' התיקון דלשבת יצרה בבחי' גילוי אור דוקא, וא"כ הרי ברור הדבר דא"א לומר דכוונת המאציל ב"ה בענין הצמצום הוא שיהי' סילוק האור ח"ו, אלא דכוונת הצמצום הוא שיתגלה האור שלפ"צ היינו האור הבל"ג יבוא אח"כ במדה וגבול, והוא ע"י בחי' הרשימו שנשאר בחלל זה לאחר הצמצום, וענין הרשימו הוא בחי' כח הגבול שבא"ס ב"ה שלפני הצמצום, כי הוא ית' כל יכול ויש בו גם כח הגבול וכדא"י בעבודת"ק (ש"ח פ"ח) דא"ס הוא שלמות מכלי חסרון ח"ו, וא"ת שיש לו כח בלי גבול ואין לו כח בגבול אתה מחסר שלימותו, אלא כשם שיש לו כח הבע"ג כן יש לו כח הגבול, אמנם העבודת"ק מדבר בענין האו"כ, ומכש"כ שהוא כן באוא"ס עצומ"ה שיש בו גם כח הגבול והוא בחי' הרשימו שזהו ע"ד בחי' אותיו' וכמא' בריש הורמנותא דמלכא גליף גליפו בטהירו עילאה, ופי' גליפו הוא ל' חקיקה, והיינו חקיקת האותיו' שבאוא"ס שלפ"צ, ונק' בשם חקיקה להורות על העדר המציאות, וכידוע ההפך בין אותיות החקיקה לאותיו' הכתיבה, דאותיו' הכתב ה"ה דבר נוסף על הקלף שכותבין עליו, והיינו שהאותיו' הם מציאות דבר לעצמן אלא שהם כתובים על הקלף, שהדוגמא מזה למעלה הם בבחי' הכלים דאצי' שהן בבחי' מציאות דבר, והגם דכלי' דאצי' הם אלקות בעצם מהותם, ומ"מ ה"ה בבחי' מציאות אלא שזהו המציאות דעולם האצי' דאיהו וגרמוהי חד, שהם בתכלית היחוד אבל מ"מ אינו כמו איהו וחיהו שהוא בבחי' יחוד גמור, וכידוע דאינו דומה יחוד הכלי' ליחוד האורות לפי שהכלי' באיזה מדרי' גבוה שלא יהיו ה"ה בבחי' מציאות ולכן המשל ע"ז הוא מאותיות הכתב שהן מציאות לעצמן, אבל אותיות החקיקה הרי אינם במציאות לעצמן, ולכן הוא משל על האותיות שבאוא"ס שלפ"צ שאינם בבחי' מציאות וכמו עד"מ אותיות שבעצם הנפש, שהנפש מליאה אותיו' ואינם במדרי' ובחי' מציאות כלל.

אדם לחברו וזהו שאנו מברכין בברכת התורה אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו, דכאשר מאיר לו אור האמת שבתורה היינו שלומד ע"מ לשמור ולעשות ולקיים בפועל ממש אז הוא נראה וניכר גם בחיי עולם בין אדם לחבירו, וכידוע דואהבת לרעך כמוך הוא כלי לואהבת את הוי' אלקיך ולזאת כאשר האדם הולך מחבירו צריך להניח לו איזה דבר שיזכרנו עד אשר יחזרו ויתראו ולכן אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דברי תורה שדרכי' דרכי נועם גם בחיי עולם, א"כ הרי לפי"ז יוקשה אומרו מתוך דבר הלכה דמשמע דדוקא אז זוכרהו, וצ"ל מהו"ע דבר הלכה דאז זוכרהו, ועוצ"ל מהו דכל ארץ שגור עלי' אדה"ר לישוב נתישבה בו' למה זה תולה באדה"ר דוקא. ולהבין כ"ז ילחק"ת דהנה ידוע דהצמצום הראשון שהי' באוא"ס ב"ה חלוק מהצמצומים דס' השתל' דהצמצומים דסדר ההשתל' הוא רק מיעוט אור בלבד והיינו שבההשתל' ממדרי' למדרי' מתמעט האור ע"י הצמצום, משא"כ בצמצום הראשון שהוא סילוק אור הראשון לגמרי, ומעם הדבר הוא לפי שאינו דומה האור שאחר הצמצום לשלפני הצמצום דכללות האור שאחר הצמצום הוא בבחי' שייכות אל העולמות ורק שאינו בערך העולמות, ולזאת הנה ענין הצמצום הו"ע המיעוט שנתמעט האור שיהי' לפ"ע, אבל בהאוא"ס שלפ"צ דאי"ז שאינו בערך העולמות כ"א שהוא בכללותו אינו בגדר שייכות אל העולמות לכן הוכרח להיות הצמצום באופן כזה שהוא בבחי' סילוק לגמרי, דכללות ההפך הוא דהאוא"ס שאח"צ הנה בכללותו הוא בבחי' גבול והאוא"ס שלפ"צ דהגם שיש בו כח הגבול ג"כ אבל בכללותו הוא בבחי' בל"ג, ולכן הנה הצמצום הראשון הוא בבחי' סילוק לגמרי.

וביאור הענין הוא, דהנה ידוע דתחלת הכל הי' אור עליון פשוט ממלא כל המציאות ולא הי' בו ראש וסוף מעלה ומטה ולא הי' מקום לעמידת העולמות (והיינו שהוא הגילוי אור שלפ"צ שהוא בחי' בל"ג, ובמילא לא הי' מקום פנוי לעמידת העולמות), ואח"כ צמצם א"ע כבי' שהו"ע צמצום הראשון שהוא בבחי' סילוק לגמרי, דכוונת המאציל בענין הצמצום הרי א"א לומר שהכוונה הוא שיהי' סילוק

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

סעודת יום שביעי של פסח, ה'תש"ג

— והעביר סחורות מהומיל לבעלי החנויות בעיירות הסמוכות ומזה התפרנס בשפע.
לראש השנה תרכ"ז נסע עם עוד חסידים, ובראשם החסיד ר' מרדכי יואל נ"ע, אל הסבא לליובאוויטש.

פה. הכרתי אחד מחסידי הסבא, ור' פסח שמו. אביו, ר' ישראל, בעל חנות בהלוסק, היה מחסידי אב"הסבא ה"צמח צדק". ר' פסח היה אדם פשוט מאד. בהיותו חתן למשפחה מסויימת בהומיל, נעשה לקומיסיונר — לסוכן

אני רואה את כל האנשים – שידעתי שמותיהם – ואלה שלא ידעתי שמותיהם – שהיו נוכחים אז במקום.

עברו שנים, ר' פסח נהיה לעשיר, ועבר לגור בלודו שבפולין ונהיה לאחד הסוחרים הגדולים במנפקטוריה. בשנת תרפ"ח, בהיותו זקן מופלג, כבן תשעים לערך, סיפר לי שוב על דברי ה"יחידות" האמורים, וסיפר זאת תוך חוויה מעונגת כזו כאילו זה אירע רק אתמול. וסיים: מאז הפסיק עבודת הקומיסיונר שלו, השתדל תמיד לגור בדירה בעלת חלונות גדולים ומקום מושבו היה תמיד ליד החלון, כדי שיוכל תמיד לקיים "שאו מרום עיניכם". עברו כבר יותר מששים שנה – אומר לי ר' פסח – מאז זכיתי לשמוע מהרבי, סבכם, ש"שמע" הוא "ישראל", ומאז הנה כל פעם שאני אומר "שמע ישראל", בקריאת שמע, בשעת הוצאת ספר תורה וקדושת כתר, ב"והוא רחום" הארוך וביום כיפור אחרי נעילה, אני זוכר את המלים ש"שמע" הוא "ישראל", ובקשתי מהשי"ת שבשעת אמירת "שמע ישראל" האחרונה שלי, כשהיה עלי להחזיר את פקדון הנשמה שלי, תהיה לי דעה צלולה לזכור את דברי הקודש של הרבי: "שמע" הוא "ישראל".

אודה ולא אבוש, שבהסתכלי על הקומיסיונר הפשוט מהומיל ר' פסח ב"ר ישראל, בראותי את פני הדרת הזקנה שלו, זקנו הלבן, העדינות השפוכה עליו ותמימות ההתקשרות לאימתו של הרבי שלו – קנאתי בו. מיהודי תמים כזה, מבלי הבט על פשטותו בידיעת התורה, יש לרצות לקבל ברכה, שכן, ברכתו היא בוודאי חשובה למעלה.

זהו מהותו של חסיד, יהודי פשוט, של הסבא הרבי מהר"ש.

פו. החסיד ר' ישראל דובער נ"ע מוועליז, היה ממקושריו של הסבא. הוא היה מהמפורסמים בעדת החסידים, מהמלמדים הידועים שבוועליז, בר דעת בנגלה ובחסידות ועסק בעבודת התפלה. בתור אברך נסע פעמיים אל אב"הסבא הרבי ה"צמח צדק".

מאז ר"ה תרכ"ז היה ר' ישראל דובער מבקר כל שנה בלויבאוויטש אצל הסבא, ונכנס כל שנה ל"יחידות". בשנת תרס"ב סיפר לי ר' ישראל דובער נ"ע, שבשנת תרל"ח כשהיה ב"יחידות" אצל הסבא, כתב בפתק שלו, שאף שהוא מתייגע להבין ענין ומבינו היטב, אבל זה בלי עונג. והסבא אמר לו:

– יגיעה אינה שוברת את טמטום המוח, העצה לך היא נגינה בתפלה.

בפתק שלו כתב ר' פסח אודות עבודת פרנסתו, וציין שהוא בעצמו נוסע עם עגלת הסחורה.

הסבא ברכו בשפע ברכה, ואמר:

"ביכלתך לקיים תמיד "שאו מרום עיניכם"²² – שמע זה ישראל".

בצאתו מה"יחידות", ניגש אל ר' מרדכי יואל לספר לו תוכן ה"יחידות" שלו, וביקש להסביר לו את מה שאמר לו הרבי ב"יחידות".

ר' מרדכי יואל הסביר לו את הענין של "שאו מרום עיניכם", בבית הכנסת עושים חלונות גדולים, והכוונה היא שלא זו בלבד שיהיה אור בבית הכנסת, אלא שיוכלו גם לראות את אויר הרקיע, הדומה לכסא הכבוד, ויש בכך משום סגולה ליראת שמים. זה מה שהרבי אמר לך שביכלתך לקיים תמיד "שאו מרום עיניכם". שכן, אתה נוסע תמיד בדרך ורואה את אויר הרקיע, לא רק בשעה שאתה נמצא בבית הכנסת, כי אם תמיד ביכלתך לקיים "שאו מרום עיניכם". שאו מרום עיניכם – ר"ת שמוע. וכשישנו ה"שמע" נמצאים אז בדרגה של ישראל. ר' מרדכי יואל הסביר לו הענין של יעקב וישראל²³, וסיים: זה מה שהרבי אמר לך "שמע הוא ישראל", כשמקיימים "שאו מרום עיניכם" נמצאים בדרגה של ישראל.

ר' פסח היה בא ללויבאוויטש אחת לשנתיים או לשלוש שנים, ואני ראיתי בפעם הראשונה בערב ר"ה תרנ"ב – בלכתו מהאוהל לבית הכנסת – וסיפר לי באריכות על ה"יחידות" הראשונה שלו אצל הרבי הסבא מהר"ש, ביום ד' תשרי תרכ"ז בין מנחה למערב.

כשר' מרדכי יואל – סיפר לי ר' פסח – הסביר לי את דברי ה"יחידות" של הרבי, נהיה אור בלבי והתחלתי לרצות להבין. שכני החסיד ר' הירשל השען, למד אתי מזמן לזמן, עד שבמשך כמה שנים יכולתי ללמוד בעצמי מספר שורות ב"תניא", ב"תורה אור" וב"לקוטי תורה". דברי ה"יחידות" של הרבי העמידו אותי על הרגלים.

הייתי עדיין צעיר מדי להבין, ומה גם להרגיש, את החוויה שעברה על ר' פסח בשעה שסיפר לי על ה"יחידות" שלו. ברם, החיות והעונג הפנימי ששררו בר' פסח בשעה שסיפר לי – הבנתי היטב. והתמיהה אותי אז מאד, שאחרי שעברו עשרים וחמש שנים מאז מאורע ה"יחידות" שלו, יהיה מלא חיות ועונג כזה כבשעה שסיפר על כך.

כיום, כשאני מדפדף ברשימות האירועים מלפני חמשים ושנים שנה, וקורא את הרשימה מערב ר"ה תרנ"ב, חי בזכרוני ב"ה ציור האוהל-בית הכנסת וכאילו

(22) ישעיה מ, כו.

(23) ראה לקו"ת סד"ה תקעו בשופר (הראשון והשני), רד"ה שובה ישראל.

כומר צורר ישראל ואודות מנהל ראשי שונא ישראל – לא הרהיב אף אחד.

בין המשפחות היהודיות, שאף הוריהם וסביהם ניהלו במשך שנים רבות קשרי מסחר עם אחוזת הגראף, היה אחד בשם ר' שמואל ב"ר אייזיק – מוניע או מוליע אייזיק'ס.

ר' שמואל היה ממקושרי הסבא, יהודי חסיד מכובד, היתה לו פרנסתו בשפע, בעל שם טוב כסוחר ישר בכל הסביבה, יהודי מכנים אורחים ובעל צדקה, כן ידע ללמוד די טוב וגם הבין אימרת חסידות.

ר' שמואל עצמו היה מאותם יהודים שהיו קשורים בקשרי מסחר עם אחוזת הגראף.

בשבועות תר"מ היה ר' שמואל בליובאוויטש. בהיותו אצל הסבא ב"יחידות", שאל הסבא את ר' שמואל למצב הפרנסה בעיר. סיפר לו ר' שמואל שזה כמה שנים שהפרנסה היהודית נלקחה, וסיפר לסבא את הסיבות לכך, ושהגראף זקן וחולה, הפרנסה היהודית הולכת ונעשית רעה יותר מיום ליום, ואשר יהודי העיר ויהודי הסביבה מודאגים מאד מהמצב.

יודע אני – אמר לו הסבא – פרופסור ברטנסון אמר לי שהגראף במצב מסוכן מאד. הסבא התרעם קשות בפני ר' שמואל על שלא סיפרו לו כל הזמן על שינוי ההנהגה באחוזת הגראף בכל הנוגע ליהודים.

הסבא – מספר לי ר' שמואל באטשייקאווער, כך קראו לו בליובאוויטש – שקע בהרהורים, וכעבור משך זמן אמר:

– סע הביתה, כשתראה את הגראף בפעם הראשונה, תאמר לו, שאני ציוויתי עליך למסור לו: יודע אני שהוא במצב מסוכן שהרופאים התיאשו מחייו. אם יעזור ליהודי באטשייקאווער והישובים שבסביבה, בפונדקאות שבאחוזתו, יתן לו השי"ת עבור כל משפחה יהודית – חודש של חיים ובריאות.

כשבא ר' שמואל לביתו, ביקר כעבור מספר ימים באחוזת הגראף ברצותו לראות את הגראף, אבל הדבר היה בלתי אפשרי, לא הכניסו אל הגראף אף אחד.

היה זה ביום קייצי בהיר ומזג אויר טוב, והרופא ציווה לרתום את הסוסים ולקחת את הגראף, בשכבו על מיטתו, לטיול ביער. כשהוציאו את הגראף מביתו להושיבו בעגלה, עמד ר' שמואל בצד וראה איך מובילים את הגראף הזקן והשבור, והדבר גרם לו צער עמוק.

הגראף הבחין בו, וציווה שר' שמואל יתלווה אליו ליער. הגראף ידע שר' שמואל מקושר אל הסבא. כשהתיישב ר' שמואל בעגלה, מסר מיד לגראף את דברי הסבא. הגראף הורה לר' שמואל לערוך רשימה מכל המשפחות היהודיות החיות בבאטשייקאווער ויכולות

מתשובה זו – אמר לי ר' ישראל דובער – הייתי מרוגש מאד, להתייגע שנים עשרה שנה ובכל זאת להיות בעל טמטום המוח – איננה תופעה מזהירה ביותר. בהיותי שבור מהענין, סיפרתי על תוכן ה"יחידות" – אחרי החזרה על מאמרי ר"ה – לרבי הנוכחי, אביכם. והוא אמר לי שהשגה עד כמה שתהיה מובנת, הרי כשחסרה התפעלות המוח, שאין הוא מתפעל במוחו מההשגה, זה מראה שההשגה אינה אמיתית, והעדר התפעלות בא טמטום המוח. באריכות הסביר לי הרבי הנוכחי – מספר הר' ישראל דובער – את דברי הרבי "העצה לך היא נגינה בתפלה" – זהו הסיוע הפרטי מה שרבי נותן לחסיד.

וכך הוה – סיים הר' ישראל דובער – נהפכתי לאיש אחר. לאחר כל תפילה נתעוררו בי געגועים ללמוד ולהבין אימרה חסידית, ואחרי הלימוד – תשוקה חזקה יותר לתפילה.

פז. העיר באטשייקאווער שבמחוז ויטבסק היתה שייכת לגראף אחד, שהעיר והרבה עיירות ויערות בסביבה היו אצלו נחלת אבות.

לגראף היה ארמון משלו עם הרבה בנינים לשיכון אנשיו ומפקחיו שניהלו את רכושו הרב. בין הבנינים היה גם מנזר קתולי, כומר וחבר עוזרים שהיו שייכים למנזר. הגראף היה אדם טוב, וכל ימיו איפשר ליהודים להתפרנס בכבוד. ליהודים העניים בבאטשייקאווער ביטל תשלום מס האדמה. כן ציווה לתת מרעה בחינם לבהמות ולעזים של הרב, השו"ב, החזנים והמלמדים.

כמעט כל יהודי העיר ינקו פרנסתם, פחות או יותר, מאחוזת הגראף.

הגראף היה כל ימיו אדם חלש, ולעתים תכופות חולה, והתרפא אצל הרופא הגדול הייבנטאל בויטבסק. משזקקין הגראף גברה חלישותו, והתרפא אצל הרופא המפורסם ברטנסון.

משגברה חלישותו, העביר כל עניני ניהול האחוזת שלו למנהל הראשי שהיה שונא יהודים.

באותו זמן הגיע למקום כומר שונא ישראל, ובהשפעת הכומר החדש, הרחיק המנהל הראשי את היהודים מאחוזת הגראף. אצל היהודים העניים החלו לקחת מס האדמה, אצל כלי הקודש החלו לקחת תשלום עבור המרעה ומצב הפרנסה של היהודים התערער לגמרי. כך נמשך הדבר שנתיים לערך.

רוב יהודי באטשייקאווער היו ממקורבי הסבא, אנשים שקטים, היו באים לליובאוויטש לחג או לשבת, שומעים מאמר חסידות, נכנסים ל"יחידות", מבקשים ברכה מהרבי לבני חיי ומזוני, וחוזרים לביתם בבטחון שהשי"ת ירחם. אך לדבר עם הרבי אודות דוחק הפרנסה, אודות

את הסיפור האמור שמעתי מר' שמואל כשבא בסוף חודש מנחם אב תרנ"ד לליובאוויטש, אבי היה אז במושבות שבחרסון.

כספי ר' שמואל את הסיפור למורי הרשב"ץ, לחסיד ר' חנוך הענדל ולי, סיים את הסיפור באמרו: הגראף הוא זקן מופלג. מאז קיץ תר"מ עד היום, תקופה של י"ד שנים, היה הגראף בריא ולא חלה אף לא פעם אחת. לפני שבוע חש הגראף בחולשה, שלח לקרוא לי וציווה עלי לנסוע לליובאוויטש אל האוהל של הרבי למסור שהוא מרגיש חולשה, ולפי חשבון מספר החדשים לעומת המשפחות היהודיות, מגיע לו עוד שנה ושבעה חדשים של חיים, שהרבי יקיים הבטחתו.

להתפרנס באחוזות, כן יערוך בעצמו או על ידי שליח, רשימה מכל הישובים, פונדקאות, נהרות, השייכים לגראף ושהיהודים יכולים להתפרנס בהם. את הרשימות ימציא לגראף עצמו ושאל אחד לא ידע מכך.

ברשימה שמסר ר' שמואל לגראף היו למעלה ממאה וששים משפחות בבאטשיקאוו ועוד כמה עשרות משפחות בישובים שבסביבה. ליהודים היתה שוב פרנסה בהרחבה, והגראף הזקן החלים והבריא.

ר' שמואל נערץ מאד באחוזות הגראף. בין יתר הצמחים בגנו של הגראף צמחו גם לולבים והדסים יפים. ומשנת תרמ"א היה ר' שמואל שולח כל שנה לסבא לולב והדסים מגנו של הגראף.

~ רשימות אֲדָמוֹר מוֹהֲרֵי צ ~

אבות החסידות*

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט"א בנוגע למאמרו "אבות החסידות" שכתב בהיותו במאריענבאד כ"ג מנ"א תרצ"א.

יג.

בשנת תקל"ז אחר חה"פ הופרע הסדר. יען כי רבנו הזקן חפץ להלוות אל החבריא קדישא עם הרה"ק הרמ"מ מוויטעבסק בראשם שנסעו לאה"ק ת"ו.

כבוד דודי הרה"ח הרז"א¹⁵ נ"ע סיפר לי את אשר שמע מפי כבוד ד"ז הרה"צ ר' נחום¹⁶ בשם כבוד ד"ז הרה"צ הרי"ל אשר כשלשה חדשים הי' רבנו הזקן בצער גדול איך להחליט ע"ד נסיעתו לאה"ק ת"ו.

רבות פעמים – סיפר הרה"צ הרי"ל להרה"צ ר' נחום – ראה כ"ק אחי את כ"ק מורו ורבו ממעזריטש בהקיץ ולא בחלום מדבר אליו, אשר לא יעזוב את המדינה ומ"מ החליט לעשות מסעו, ובחווה"מ פסח הודיע אשר תומ"י אחר חה"פ יעשה מסעו.

הרה"צ הגרי"ל סיפר אשר הסדר באחרון של פסח בשנה ההיא הי' באופן אחר מכמו בכל השנים.¹⁷

ובתחלת חודש אייר יצא כ"ק רבנו הזקן – עם כב"ב ועם אחיו הגה"צ הרב רי"ל והרב ר' משה עם כב"ב ועמהם מספר ידוע מתלמידי שני החדרים הנ"ל – את ליאזנא וילכו הלך ונסעו עד הגיעם לעיר מאהליב אשר על נהר דניעסטער כידוע.

(15) בנו של כ"ק אדמו"ר האמצעי.
(16) הסדר דאחרון של פסח אצל רבנו הזקן מבואר באחת הרשימות.
(17) אחד מגדולי תלמידיו של רבנו הזקן.

(*) הערה מערכת גליון 'התמים': המאמר "אבות החסידות" מכיל הרבה פרקים. בחוברת זו הגנו נותנים רק ח"י פרקים ממנו ואי"ה בחוברות הבאות נשתדל עד כמה שיהי' באפשרותנו להדפיס יתר הפרקים עד גמירא.

במסע הלזה, הנה כמה מתלמידי החדרים אשר כבר הספיקו ללמוד כשנה הליאזנא – נתעכבו בעיירות אשר עברו בהן ויסתדרו איש איש במקום אשר מצא את מחייתו.

הרה"ח ר' זלמן זעמיר¹⁸ סיפר להרה"ח ר' הלל מפאריטש על אודות כמה מתלמידי החדרים אשר יסד רבנו הזקן בשנת תקל"ו.

תלמידי החדרים בשמעם אשר כ"ק רבנו הזקן נוסע לאה"ק ת"ו נתעצבו מאד ויבכו במר נפשם לפני רבנו הזקן אשר לא יעזבם, אבל רבנו הזקן השיב להם אשר חז"ל אמרו חייך קודמין.

כראות התלמידים אשר רבנו הזקן נוסע עם כב"ב החליטו ללוותו על דרכו. ובכל מקום עברם הי' רבנו הזקן אומר פלפול ברבים והי' מסיים בדברי מוסר ובהוראת דרך בעבודת ה'.

והיו מקומות מיוחדים – סיפר הרה"ח רז"ז הנ"ל – שרבנו הזקן אמר שם פלפול לחוד ודברי מוסר לחוד ויעשה רושם אדיר על בני תורה. וזה נתן מקום לכמה מתלמידי החדרים להתעכב במקומות ההם.

הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהרי"י הנ"ל סיפר להוד כ"ק אאמו"ר הרה"ר את אשר שמע מזקני החסידים דטשערנאביל מה ששמעו מפי זקנים על אודות אותם האברכים תלמידי החדרים דליאזנא אשר ליוו את רבנו הזקן על דרכו לאה"ק ואשר הרבה מהם נתעכבו בדרך מסעם.

(18) סיבת התעכבותו בגליל הוא בלתי ידוע לנו.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

בהוראת רופאים מומחים והשי"ת ישלח לו רפואה ויחזקהו בגשמיות וברוחניות, חתימתי.

ב"ה, לי תשרי תשי"י
ברוקלין

מקווה הנני להתבשר כי הוטבה בריאות ידידי שיי' ושב לאיתנו, ויחזק השי"ת את בריאותו ובריאות ב"ב יחיו ויצליחכם בכל הדרוש לכם בעניינים הפרטיים.

ידידי הנעלה והכי נכבד, מוכתר במעלות טובות, אוהב מישרים, ענף עץ אבות חסידי חב"ד, מר שניאור זלמן שיי' שז"ר-רובאשאוו

יחזק השי"ת את רגשי לבבו ותבונתו בהנהגת המוסד החינוכי בשמירת חוקי התורה ולחזק את ההולכים בעקבי עדת החסידים בכלל וחסידי חב"ד בפרט.

שלום וברכה!

ידידו הדו"ש ומברכו להצליח בכל ענייני הפרטיים ולהחזיק מוסדות התורה ומוסדי חב"ד ואנ"ש יחיו בגשמיות וברוחניות.

קבלתי טע"ג מידידי הרב מוה"ר אליעזר שיי' קרסיק ומוה"ר משה שיי' גורארי אודות חלישות בריאות ידידי שיי' ועניתי להם בטע"ג,

למסור לידידי שיי' אשר בודאי עוסק ברפואות

יורשי הראשונה את מה שנותר בירושה, והיינו כיון שמוטל
עליהם לפרוע את חוב אביהם מנכסיו, וכתובת האשה השניה
מוטלת על נכסי אביהם. ומכל מקום מוכח שיורשי השניה גובים
את כתובתה מיורשי הבעל, אף שהיא עצמה היתה צריכה שבועה
כדי לגבותה, ומוכח שאדם מוריש שבועה לבניו. מתרצת הגמרא:
הָבֵא נָמִי – גם כאן מדובר שְׁנֵשְׁבָעָה וּמָתָה, ולכן גובים יורשיה את
הכתובה מיורשי הבעל.

מוסיפה הגמרא להקשות: תָּא שְׁמַע, שנינו במשנה (כתובות פו) לגבי
אשה המודה שנפרעה כבר חלק מכתובתה, ומעיקר הדין צריכה
להשבע שלא נפרעה כולה, אך כשנישאה כתב לה בעלה שתגבה
את כתובתה ללא נדר או שבועה, אין הבעל יכול להשביעה, אֲבָל
אם מת הבעל, יוֹרְשָׁיו מְשִׁבְעִין אוֹתָהּ וְכֵן אֵת יוֹרְשֶׁיהָ אם מתה, וְאֵת
הַבָּאִין בְּרִשׁוּתָהּ – אם מכרה כתובתה, והתגרשה או התאלמנה,
נשבעים הלקוחות שלא אמרה להם שהכתובה פרועה, ומכך
שאמרה המשנה שיורשי הבעל משביעים אותה מוכח שמדובר
באופן שלא נשבעה קודם שמת הבעל, ואף על פי כן מבואר
במשנה שאם מתה גובים יורשיה את כתובתה, ומשמע אף מיורשי
הבעל, ובדאי היינו על ידי שבועה, ומוכח שאדם מוריש שבועה
לבניו.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב שְׁמַעְיָה, לְצַדִּיין קָתְנִי – המשנה עוסקת
בשני אופנים שונים, מה שהתבאר במשנה שיורשי הבעל
משביעים 'אוֹתָהּ', היינו אף בְּאִלְמָנָה, שאם לא נשבעה לבעל
תשבע ליורשיה, 'יוֹרְשֶׁיהָ' – אך מה שאמרו שיורשי הבעל
משביעים את יורשיה, היינו דווקא בְּגִירוּשָׁה, שבזמן שגירשה
התחייב לה הבעל את כתובתה ללא שבועה, כפי שכתב לה,
ומתה בחיי הבעל והיורשה לבניה ממון גמור שאינה צריכה
להשבע עליו, וחיידשה המשנה שאם אחר כך מת הבעל ובאים
יורשיה לגבות מיורשיה, הם צריכים להשבע כדין הבא לגבות
מנכסי יתומים שצריך שבועה, ואף שכתב לה שלא ישביעה, היינו
רק שהוא עצמו לא ישביעה, אבל יורשיה רשאים להשביעה,
ומכל מקום לא מוכח מהמשנה שאדם מוריש לבניו ממון שהוא
צריך להשבע עליו.

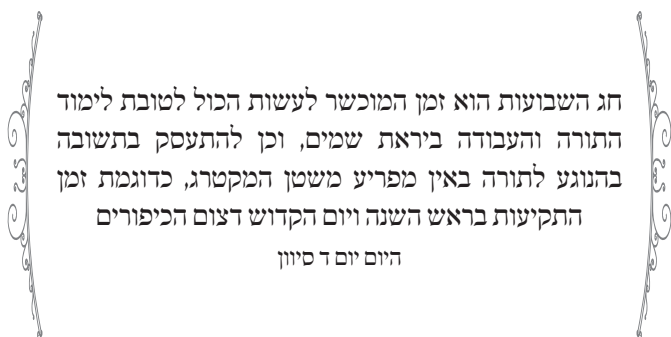
מוסיפה הגמרא להקשות על שמואל: מָתִיב רַב נֶתַן בְּרַ הוֹשִׁיעִיא,
שנינו בברייתא, יָפָה בַח הָפֵן – בנו של המלוה מִכֶּחַ הָאֵב – המלוה
עצמו,

לִיה מְלֹחָה לְבָנִי לְיָה שְׁבֻעָה – משעה שמת הלוה התחייב המלוה
שבועה לבני הלוה, לפי שאין גובים מנכסי יתומים אלא בשבועה.
אֵלָא אָמַר רַב נֶחֱמָן, אִי אִיתָא לְדָרְבַּ וְשִׁמְוָאֵל, אִיתָא – אם ההלכה
היא כדברי רב ושמואל, שיורשי המלוה מפסידים את החוב, הרי
ההלכה כן אף כשלא עמד המלוה בדין, וְאִי לִיתָא, לִיתָא – ואם
אין הלכה כמותם, הרי זה אפילו אם עמד המלוה בדין, אלא
נשבעים היורשים וגובים.

מקשה הגמרא: אֵלָמָא מְסַפְקָא לִיה – מדברי רב נחמן מוכח שהוא
מסופק בהלכה זו, אם הלכה כרב ושמואל, וְהָאָמַר רַב יוֹסֵף בְּרַ
מְנוּמִי, עָבַד רַב נֶחֱמָן עוֹבְדָא יַחְלוּקִי – נהג רב נחמן למעשה באופן
שהיו שני בעלי הדין חשודים, שיחלקו בממון, ומוכח שלדעתו אין
הלכה כרב ושמואל, שהרי לדבריהם באופן שאין אפשרות לקיים
את דין השבועה, מפסיד התובע. מתרצת הגמרא: לְדָרְבַּי וְדָרְבֵּי
מֵאִיר האומר 'חזרה שבועה למקומה' קָאָמַר רַב נחמן את ספיקו,
האם פירוש רב ושמואל נכון, ומפסיד התובע, או פירושו של רבי
אבא שהנתבע משלם, לִיה לֹא קָבִיעָא לִיה – אך רב נחמן עצמו
סובר כדברי רבי יוסי, שיחלקו, ולכן נהג כן גם למעשה.

הגמרא מקשה על דברי רב ושמואל שאין אדם מוריש שבועה
לבניו: מָתִיב רַב אוֹשְׁעִיא, שנינו במשנה (כתובות קד), אדם שמת,
ולא תבעה אשתו את כתובתה עד שמתה, יוֹרְשֶׁיהָ מְגִירִין –
תובעים וגובים אֵת כְּתוּבָתָהּ עַד עוֹשְׂרִים וְחִמְשׁ שָׁנִים מִיּוֹם שֶׁמָּת
בעלה, והרי שם האשה עצמה היתה צריכה להשבע כדי לגבות
את כתובתה מיורשי בעלה, ומכל מקום גם יורשיה גובים את
כתובתה, אף שאינם יכולים להשבע שלא נפרעה, ומוכח שאדם
מוריש לבניו ממון שהיה חייב להשבע עליו. מתרצת הגמרא: הָבֵא
בְּמֵאִי עֲסָקִינוּ, באופן שְׁנֵשְׁבָעָה האשה, וּמָתָה, יורשיה גובים את
הכתובה מכח שבועתה, אך אם לא נשבעה אין יורשיה גובים
כתובתה.

מוסיפה הגמרא להקשות על רב ושמואל: תָּא שְׁמַע, שנינו במשנה
(כתובות ז), אדם שהיה נשוי שתי נשים, תחילה נָשָׂא רֵאשׁוֹנָה, וּמָתָה,
ואחר כך נָשָׂא שְׁנִיָּה, וְכֵתוּבָהּ, ובמיתתו התחייב כתובה לאשתו
השניה, ויורשי הראשונה תובעים את ירושת אביהם, והאשה
השניה או יורשיה תובעים את הכתובה מנכסי הבעל, הדין הוא
שהאשה הַשְּׁנִיָּה וְכֵן יוֹרְשֶׁיהָ, אם מתה, קוֹדֵמִין לְיֹרְשֵׁי רֵאשׁוֹנָה,
ותחילה גובה השניה או יורשיה את הכתובה, ואחר כך נוטלים

חג השבועות הוא זמן המוכשר לעשות הכול לטובת לימוד
התורה והעבודה ביראת שמים, וכן להתעסק בתשובה
בהנוגע לתורה באין מפריע משטן המקטרג, כדוגמת זמן
התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום הכיפורים

היום יום ד סיוון

רוּעָה יִשְׂרָאֵל

פְּרִשְׁת שְׁלַח מְסַפֶּרֶת עַל חֲטָא הַמֶּרְגְּלִים, שֶׁדִּבְרוּ לְשׁוֹן הָרַע עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבִנְגִיד לְרַצּוֹן הַשֵּׁם, אָמְרוּ שְׂאֵי אֶפְשָׁר לַעֲלוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבִעֲקָבוֹת זֹאת כָּל הָעָם יָשָׁב וּבָכָה שְׂאִינוּ רוּצִה לְהִכָּנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. ה' גָּזַר עַל כָּל הַדּוֹר שְׂיָמוּתוֹ בַּמִּדְבָּר, וְרַק הַבָּנִים שֶׁלָּהֶם שָׁהִיו צְעִירִים מְגִיל עֲשָׂרִים בְּזִמְנָן הַחֲטָא, יִזְכּוּ לְרִשֵּׁת אֶת הָאֶרֶץ.

בַּתְּחִלָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּעַס עוֹד יוֹתֵר וְרָצָה לְהַמִּית חֲלִילָה אֶת כָּל הָעָם וּלְהוֹצִיא מִמֶּשֶׁה רַבִּנוּ עִם חֲדָשׁ, אֲךָ מִשֶּׁה הַתְּפִלָּל וּבִקְשׁ תַּחֲנוּנִים לְהַעֲבִיר אֶת הַגְּזֵרָה. וְגַם אַחֵר כָּךְ, מִשֶּׁה וְתָר עַל הַזְּכוֹת לְהִכָּנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, עַל מִנְּת לְהַשְׁאֵר עִם הַדּוֹר שֶׁלּוֹ בַּמִּדְבָּר, כְּדִי שֶׁבְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ הֵם יוֹכִלוּ לְקוֹם עִמּוֹ בַּתְּחִיַּת הַמּוֹתִים, וּלְהִכָּנֵס יַחַד עִמּוֹ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

הֵיו שְׁלוֹשֶׁה צְדִיקִים שֶׁחִיו בְּדוֹר שֶׁלֹּא הִתְנַהֵּג כְּרָאוּי: נֹחַ, אַבְרָהָם וּמֹשֶׁה. וְכָךְ מְתָאֵר הַזֶּהֱר הַקָּדוֹשׁ אֶת הַהִבְדָּל בֵּינֵיהֶם:

נֹחַ, כְּשֶׁשָּׁמַע שֶׁהַשֵּׁם עוֹמֵד לְהַבִּיא מַבּוּל עַל הָעוֹלָם, הִתְפַּלֵּל בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בְּנֵי בֵיתוֹ בְּלִבָּד. רַק כְּשֶׁאֲנָשִׁים שְׂאִלוּ אוֹתוֹ מִדּוֹעַ הוּא בּוֹנֶה תִּבָּה, הוּא גִלָּה לָהֶם שֶׁהַשֵּׁם עוֹמֵד לְהַבִּיא מַבּוּל עַל הָעוֹלָם בְּגִלָּל הַחֲטָאִים שֶׁלָּהֶם, וְאַף הוֹכִיחַ אוֹתָם עַל הַמַּעֲשִׂים שֶׁלָּהֶם, אֲבָל לֹא דָאָג לַפְּנוֹת אֲלֵיהֶם מַעֲצָמוֹ וּלְהַזְהִיר אוֹתָם שֶׁיִּחְזְרוּ בַּתְּשׁוּבָה.

אַבְרָהָם אֲבִינוּ, לְעֻמַּת זֹאת, לֹא הִמָּתִין שֶׁיָּבֹאוּ אֵלָיו, אֲלָא "וַיִּקְרָא שֵׁם בֶּשֶׁם ה' אֶל עוֹלָם" - הוּא פָתַח 'הַכְּנִסֵּת אוֹרְחִים' וְדָאָג לְפָרְסָם אֶת שֵׁם הַשֵּׁם בְּעוֹלָם. אֲךָ בְּכָל זֹאת, כְּאֲשֶׁר אַבְרָהָם שָׁמַע שֶׁהַשֵּׁם עוֹמֵד לְהַפִּךְ אֶת סִדּוּם בְּגִלָּל הַחֲטָאִים שֶׁלָּהֶם, הוּא אָמְנָם בִּקְשׁ מִהַשֵּׁם שֶׁיִּכְטִיל אֶת הַגְּזֵרָה בְּזָכוֹת הַצְּדִיקִים, אֲךָ כְּשֶׁהַשֵּׁם אָמַר לוֹ שְׂאִין בְּאִזּוֹר עֲשֶׂרָה צְדִיקִים, אַבְרָהָם כָּבַר לֹא נִסָּה לְהַתְּפִלָּל עֲבוּר הָרָשָׁעִים עֲצָמָם.

הַמִּיָּחַד בְּיוֹתֵר הוּא מֹשֶׁה רַבִּנוּ, הַרוּעָה הַנֶּאֱמָן שֶׁל עִם יִשְׂרָאֵל. גַּם כְּשֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל בַּחֲטָא הַחֲמוּר בְּיוֹתֵר, חֲטָא הָעֶגְל, תִּבַּע מֹשֶׁה מִהַשֵּׁם לְמַחֵל אֶפְלוֹ לְרָשָׁעִים. הוּא לֹא הִסְתַּפֵּק בַּתְּפִלָּה, אֲלָא אָף אָמַר, שְׂאֵם אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא סוֹלֵחַ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, הוּא מְבַקֵּשׁ לְמַחֵק אֶת שְׁמוֹ מִהַתּוֹרָה - "מִחֲנִי נָא מִסִּפְרָךְ אֲשֶׁר כְּתִבָּת".

וְכָךְ גַּם בְּפָרְשֵׁה שְׁלֵנוּ, מֹשֶׁה מִתְּפַלֵּל גַּם עֲבוּר הַחוֹטָאִים.

אֶת הַהִנְהָגָה הַזֹּאת מְכַנֶּה הַזֶּהֱר "שְׁלֵמוֹת הָרְאוּיָה". וְדָרְכוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּנוּ הִיא הַדֶּרֶךְ שֶׁבָּהּ נִדְרָשִׁים מִנְּהִיגֵי יִשְׂרָאֵל לַפְּעֵל, בְּמִיָּחַד לְאַחֵר מִתּוֹרָה, אַחֲרֵי שֶׁהַשֵּׁם פָּרַת בְּרִית עִם כָּל יְהוּדִי. מִנְּהִיג הַדּוֹר מְסַתֵּפֵן לְמַעַן כָּל יְהוּדִי, בְּלִי יוֹצֵא מִן הַכָּלָל. רוּעָה יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ חוֹשֵׁב עַל עֲצָמוֹ, אֲלָא מְבַטֵּל לְחִלוּטִין אֶת עֲצָמוֹ וְאֵת עֲנִיָּנוֹ הָאִישִׁיִּים, מִתּוֹךְ הַתְּמַסְרוֹת מְלֵאָה לְצָרְכֵי הַדּוֹר.

(מְעוּבָד עַל פִּי לְקוּטִי שִׁיחוֹת חֶלֶק ב', עֲמוּד 322. מִתּוֹךְ 'נִשְׁמַתָּא דְאוֹרִיִּיתָא')

חומש לקריאה בציבור פרשת שלח

לפרות השייכים לעם היהודי. בכך שגשיאי ישראל יתחזקו ויקחו מפרי הארץ – יש, אפוא, משום 'פתיחת הצנור' לכבוש הארץ על ידי בני ישראל והפיכתה לארץ קדושה וטהורה.

(שיחת מוצש"ק ש"פ שלח תשל"ח)

שני כ" ויעלו ויתרו את-הארץ ממדבר-צן עד רחב לבא חמת: כ" ויעלו בנגב ויבא עד-חברון ושם אחימן ששן ותלמי ילדי הענק וחברון שבע שנים נבנתה לפני צען מצרים: כ" ויבאו עד-נחל אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישארו במוט בשנים ומן-הרמנים ומן-התאנים: כ" למקום ההוא קרא נחל אשכול על אדות האשכול אשר-כרתו משם בני ישראל: כ" וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום: כ" וילכו ויבאו אל-משה ואל-אהרן ואל-כל-עדת בני-ישראל אל-מדבר פארן קדשה וישבו אתם דבר ואת-כל-העדה ויראום את-פרי הארץ: כ" ויספרו-לו ויאמרו באנו אל-הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש הוא וזה-פריה: כ" אפס פיעז העם הישב בארץ והערים בצורות גדולת מאד וגם-ילדי הענק ראינו שם: כ" עמלק יושב בארץ הנגב והחתי והיבوسی והאמורי יושב בהר והכנעני יושב על-הים ועל יד הירדן: כ" ויהם כלב את-העם אל-משה ויאמר עלה נעלה וירשנו אתה פרייכול נובל לה: כ" והאנשים אשר-עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל-העם כי-חזק הוא ממנו: כ" ויצאו דבת הארץ אשר תרו אתה אל-בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה ארץ אכלת יושביה הוא

יג א וידבר יהוה אל-משה לאמר: כ שלח-לך אנשים ויתרו את-ארץ כנען אשר-אני נתן לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבתיו תשלחו כל נשיא בהם: ג וישלח אתם משה ממדבר פארן על-פי יהוה כלם אנשים ראשי בני-ישראל המה: (ל"י) ד ואלה שמותם למטה ראובן שמוע בן-זכור: ה למטה שמעון שפט בן-חורי: ו למטה יהודה כלב בן-יפנה: ז למטה יששכר יגאל בן-יוסף: ח למטה אפרים הושע בן-נון: ט למטה בנימין פלטי בן-רפוא: י למטה זבולן גדעאל בן-סודי: י"א למטה יוסף למטה מנשה גדי בן-סוסי: י"ב למטה דן עמיאל בן-גמלי: י"ג למטה אשר סתור בן-מיקאל: י"ד למטה נפתלי נחבי בן-נפסי: ט"ו למטה גרשוןאל בן-מכי: ט"ז אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את-הארץ ויקרא משה להושע בן-נון יהושע: (ישראל) י"ז וישלח אתם משה לתור את-ארץ כנען ויאמר אליהם עלו זה בנגב ועליהם את-ההר: י"ח וראיתם את-הארץ מה-הוא ואת-העם הישב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אסרוב: י"ט ומה הארץ אשר-הוא יושב בה הטובה הוא אסרעה ומה הערים אשר-הוא יושב בהנה הבמחנים אם במבצרים: כ" ומה הארץ השמנה הוא אסרזה הישבה עין אס-אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי בכורי ענבים:

~ נקודות משיחות קודש ~

והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ (יג, כ)

המשמעות של לקחת הפרות היא – הפיכת פרותיה של ארץ כנען, שמעשיה משתתים ומקלקלים מפל האמות,

וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־רָאִינוּ כְּתוֹכָהּ אֲנָשִׁי מְדוֹת:
 כ. וְשָׁם רָאִינוּ אֶת־הַנִּפְלִיִּים בְּנֵי עֲנָק מִן־הַנִּפְלִיִּים
 וְנָהִי בַעֲיֵנֵינוּ כַּחַגְגִּים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם:
 יד * וַתֵּשֶׁא פֶלֶה־עֲדָה וַיִּתְּנוּ אֶת־קוֹלָם וַיִּכְפוּ
 הָעָם בַּלִּילָה הַהוּא: ג. וַיִּלְנוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן
 כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אֵלֵהֶם פֶּלֶה־עֲדָה
 לֹד־מִתְּנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אוֹ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה לֹד־
 מָתָנוּ: ד. וְלָמָּה יְהוָה מְבִיא אֹתָנוּ אֶל־הָאֶרֶץ
 הַזֹּאת לְנֹכַח בְּחָרֵב גִּשְׁיָנוּ וּמַפְּנוּ יֵהִיוּ לָבוֹז הַלֹּא
 טוֹב לָנוּ שׁוֹב מִצְרַיִמָּה: ו. וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אֶחָיו
 גַּתְנָה רֹאשׁ וְנִשְׁכַּח מִצְרַיִמָּה: ה. וַיִּפֹּל מֹשֶׁה
 וְאַהֲרֹן עַל־פְּנֵיהֶם לִפְנֵי כָל־קַהֲל עַדֹת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: ו. וַיְהוֹשֻׁעַ בִּין־זוֹן וְכָלֵל בֶּן־יִפְנֶה מִן־
 הַתָּרִים אֶת־הָאֶרֶץ קָרְעוּ בְּגֵדֵיהֶם: ז. וַיֹּאמְרוּ
 אֶל־כָּל־עַדֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאֶרֶץ אֲשֶׁר
 עָבְרָנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ טוֹבָה הָאֶרֶץ מְאֹד מְאֹד:

~ נקודות משיחות קודש ~

וַיַּחַס כָּלֵב אֶת הָעָם אֶל מֹשֶׁה (יג, ל)

יש לשאל, הרי המרגלים השיבו על שאלותיו של משה, ומה ראה כלב שהשתיקם. ויש לומר, דהנה משה דרש מהם לחקר אודות המלחמה והכבוש ("החזק הוא"), ואחר־כך אודות הרוח והשקר ("השמנה היא"), אך המרגלים שנו את הסדר והקדימו את השקר ("זבת חלב ודבש"). ומפיין ששמו את הדגש על השקר, עבודה על־מנת לקבל פרס – עמד כלב והשתיקם.

(תורת מנחם, כרך א, עמ' 103)

שלישי ה. אִם־חִפְּץ בָּנוּ יְהוָה וַהֲבִיא אֹתָנוּ אֶל־
 הָאֶרֶץ הַזֹּאת וְנִתְּנָה לָנוּ אֶרֶץ אֲשֶׁר־הוּא זִכַּת
 חֵלֶב וְדִבְשׁ: ט. אַךְ בִּיהוָה אֶל־תִּמְרְדוּ וְאַתֶּם
 אֶל־תִּירְאוּ אֶת־עַם הָאֶרֶץ כִּי לַחֲמֹנוּ הֵם סוֹר
 עֲלֵם מַעֲלֵיהֶם וַיְהוָה אֹתָנוּ אֶל־תִּירָאִם:
 ו. וַיֹּאמְרוּ פֶלֶה־עֲדָה לְרָגוֹם אֹתָם בְּאֲבָנִים וּכְבוֹד
 יְהוָה נִרְאָה בְּאַהֲל מוֹעֵד אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ.
 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אַנָּה יִנְאַצְנִי הָעָם

הַזֶּה וְעַד־אַנָּה לֹא־יֵאֱמִינוּ לִי כָּל־הָאֱתוֹת אֲשֶׁר
 עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ: י. אֲכַנּוּ בְּדָבָר וְאוֹרִשְׁנוּ וְאִעֲשֶׂה
 אִתְּךָ לְגוֹי־גָדוֹל וְעַצוֹם מִמֶּנּוּ: יי. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֶל־יְהוָה וּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם בִּיהַעֲלִית בְּכַחֲדְךָ
 אֶת־הָעָם הַזֶּה מִקִּרְבּוֹ: יד. וַאֲמָרוּ אֶל־יֹשֵׁב
 הָאֶרֶץ הַזֹּאת שְׁמְעוּ כִּי־אַתָּה יְהוָה בְּקִרְבֵּי הָעָם
 הַזֶּה אֲשֶׁר־עֵין בְּעֵין נִרְאָה | אַתָּה יְהוָה וְעַנְנְךָ
 עִמָּךְ עֲלֵהֶם וּבַעֲמֹד עֵינָם אַתָּה הִלַּךְ לִפְנֵיהֶם
 יוֹמָם וּבַעֲמֹד אֵשׁ לַיְלָה: טו. וַהֲמַתָּה אֶת־הָעָם
 הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד וַאֲמָרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ
 אֶת־שְׁמֶעְךָ לֵאמֹר: טז. מִבְּלָתִי יִכָּלֵת יְהוָה לְהַבִּיא
 אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לָהֶם
 וַיִּשְׁחָטֶם בַּמִּדְבָּר: יז. וְעַתָּה יִגְדֹּל־נָא כֹחַ אֲדֹנִי
 כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר: יח. יְהוָה אֲרֹךְ אֲפִים וְרַב־
 חֶסֶד נִשְׂא עוֹן וּפָשַׁע וְנָקָה לֹא יִנָּקָה פֶקֶד עוֹן
 אָבוֹת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלֵשִׁים וְעַל־רַבְעִים:
 יט. סֶלַח־נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כִּגְדֹל חַסְדְּךָ וְכֹאֲשֶׁר
 נִשְׁאַתָּה לָעָם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד־הַנֶּה: כ. וַיֹּאמֶר
 יְהוָה סֶלַחְתִּי כְּדִבְרְךָ: כא. וְאוֹלָם חִי־אַנִּי וַיִּמְלֹא
 כְּבוֹד־יְהוָה אֶת־כָּל־הָאֶרֶץ: כב. כִּי כָל־הָאֲנָשִׁים
 הָרְאִים אֶת־פְּבֹדִי וְאֶת־אֹתוֹתִי אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי
 בְּמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר וַיִּנְסוּ אוֹתִי זֶה עָשָׂר פְּעָמִים
 וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי: כג. אִם־יִרְאוּ אֶת־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר
 נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתָם וְכָל־מִנְאֲצִי לֹא יִרְאוּהָ:
 כד. וְעַבְדִּי כָלֵב עֲקֹב הִיטָה רוּחַ אַחֲרָת עִמּוֹ
 וַיִּמְלֹא אַחֲרֵי וַהֲבִיאֵתִיו אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר־בָּא
 שְׁמָה וְזָרְעוּ וְיִרְשְׁנָה: כה. וְהַעֲמַלְקִי וְהַכְּנַעֲנִי יֹשְׁבֵי
 בְּעֵמֶק מִזְרָח פָּנוּ וַיִּסְעוּ לָכֶם הַמִּדְבָּר דֶּרֶךְ
 יַם־סוּף: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

וְעַתָּה יִגְדֹּל נָא כֹחַ אֲדֹנִי (יד, יז)

אָמְרוּ בַּיּוֹם, שְׁהַקְבֵּה אֲמַר לְמֹשֶׁה: הִנֵּה לְךָ לְעֹזְרִי, מִיָּד
 אָמַר לוֹ: וְעַתָּה יִגְדֹּל גו'. וּמִבְּאֵר בְּחִסְדֵּיךָ, שְׁעַל יְדֵי עֲבוּדָה

אֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּאֲבָלוּ הָעָם מֵאֹד׃
 וַיִּשְׁכְּמוּ בִּבְקָר וַיַּעֲלוּ אֶל-רֹאשֵׁי הָהָר לֵאמֹר
 הִנֵּנוּ וְעַלֵּינוּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-אָמַר יְהוָה כִּי
 חַטָּאוּנוּ׃^א וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפָנָה זֶה אַתֶּם עֹבְרִים
 אֶת-פִּי יְהוָה וְהוּא לֹא תַעֲלֶה׃^ב אֶל-תַּעֲלוּ כִּי
 אִין יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנָּפְוּ לִפְנֵי אִיִּבֵיכֶם׃
^ג כִּי הָעַמְלָקִי וְהַכְּנַעֲנִי שָׁם לִפְנֵיכֶם וּנְפַלְתֶּם
 בַּחֲרֵב כִּי-עַלִּיָּן שְׂבַתֶּם מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְלֹא-יִהְיֶה
 יְהוָה עִמָּכֶם׃^ד וַיַּעֲפֹלוּ לַעֲלוֹת אֶל-רֹאשׁ הָהָר
 וְאַרְוֹן בְּרִית-יְהוָה וּמֹשֶׁה לֹא-מָשׁוּ מִקֶּרֶב
 הַמַּחֲנֶה׃^ה וַיֵּרֶד הָעַמְלָקִי וְהַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בָּהָר
 הַהוּא וַיִּכּוּם וַיַּתְּנוּם עַד-הַחֲרָמָה׃ פ
 טו א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר׃^א דַּבֵּר
 אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאוּ אֶל-
 אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם׃^ב וַעֲשִׂיתֶם
 אֲשֶׁה לִיהוָה עֹלָה אוֹ-זֶבַח לְפָלֵא-גִדְּלוֹ אוֹ
 בִּנְדָבָה אוֹ בְּמַעֲדֵיכֶם לַעֲשׂוֹת רִיחַ נִיחָח לִיהוָה
 מִן-הַבֶּקָּר אוֹ מִן-הַצֹּאן׃ וְהַקָּרִיב הַמִּקְרִיב
 קָרְבָּנוֹ לִיהוָה מִנְחַח סֶלֶת עֲשׂוֹן בָּלוּל בִּרְכֵּעִית
 הַחֵיִן שָׁמֶן׃^ג וַיֵּינן לְנֶסֶד רִבִּיעִית הַחֵיִן תַּעֲשֶׂה
 עַל-הָעֹלָה אוֹ לִזְבַּח לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד׃^ד וְאוֹ לֵאמֹר
 תַּעֲשֶׂה מִנְחַח סֶלֶת שְׁנֵי עֲשָׂרִים בָּלוּלָה בְּשָׁמֶן
 שְׁלִשִּׁית הַחֵיִן׃ וַיֵּינן לְנֶסֶד שְׁלִשִּׁית הַחֵיִן תִּקְרִיב
 רִיחַ-נִיחָח לִיהוָה׃

~ נקודות משיחות קודש ~

עד מתי לעדה הרעה הזאת (יד, כז)

ו'ל למדו מכאן ששעשה מישאל נקראים 'עדה'.
 וקשה, מדוע נלמד דין זה מ'עדה' רעה ונקא. ויש לומר,
 שבזה נרמז שחטא המרגלים לא היה חטא במובן הפשוט,
 אלא טעות - הם חשבו שקדי להגיע לדבקות בה' יש
 להתבודד במדבר, ולא להפגש לארץ ולהתעסק עם גשמייות
 העולם. אלא שמצד גדל מעלתם ודרגתם בעבודת ה', הרי
 זה חטא גדול וחסור.

(לקוטי שיחות, כרך לג, עמ' 85)

פועלים הגדלה בבחינת 'כח אדני', היינו שהעבודה היא
 'צורך גבוה'. דהנה פתיב למעשה ידך תכסף, "תכסף"
 מלשון תענוג, וכיון שתענוג תמיד אינו תענוג, לכן רק על
 ידי עבודה בכח עצמו, שהוא חדוש, נעשה אמתית התענוג
 למעלה.

(ספר המאמרים מלוקט, כרך ג עמ' שצו)

רביעי ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר׃
 כ עַד-מָתִי לַעֲדָה הָרָעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר הָמָה
 מַלְיָנִים עָלַי אֶת-תִּלְלוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָמָה
 מַלְיָנִים עָלַי שְׁמַעְתִּי׃^א אָמַר אֲלֵהֶם חִי-אֲנִי
 נֹאם-יְהוָה אִם-לֹא פֹאשֶׁר דְּבַרְתֶּם בְּאָזְנִי כֵן
 אַעֲשֶׂה לָכֶם׃^ב כַּמְדַּבֵּר הָיָה יָפְלוּ פְגִירְכֶם
 וְכָל-פְּקֻדֵיכֶם לְכָל-מִסְפָּרְכֶם מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה
 וּמַעֲלָה אֲשֶׁר הִלִּינְתֶּם עָלַי׃^ג אִם-אַתֶּם תִּבְאוּ
 אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת-יָדִי לְשַׁכֵּן אֶתְכֶם
 בָּהּ כִּי אִם-כָּלֵב בֶּן-יִפְנֶה וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן׃
 ד וּמִפְּכֶם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לֵבֵנו יִהְיֶה וְהִבִּיאֲתִי
 אֲתֶם וַיֵּדְעוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר מְאֻסָּתָם בָּהּ׃
 ה וּפְגִירְכֶם אַתֶּם יָפְלוּ כַּמְדַּבֵּר הָיָה׃^ו וּבְנֵיכֶם
 יִהְיוּ רָעִים כַּמְדַּבֵּר אַרְבָּעִים שָׁנָה וְנִשְׂאוּ אֶת-
 זְנוּתֵיכֶם עַד-תֶּם פְּגִירְכֶם כַּמְדַּבֵּר׃^ז כַּמְסַפֵּר
 הַיָּמִים אֲשֶׁר-תֵּרַתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם׃
 יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם לַשָּׁנָה תִּשְׂאוּ אֶת-עֹנֹתֵיכֶם
 אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיִּדְעֶתֶם אֶת-תְּנוּאַתִּי׃^ח אֲנִי
 יְהוָה דְּבַרְתִּי אִם-לֹא׃^ט זֹאת אַעֲשֶׂה לְכָל-הָעֵדָה
 הָרָעָה הַזֹּאת הַנּוֹעֲדִים עָלַי כַּמְדַּבֵּר הָיָה יִתְמוּ
 וְשָׁם יָמֹתוּ׃^י וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר
 אֶת-הָאָרֶץ וַיָּשֻׁבוּ כְּתִיב וַיִּלְוּנוּ קִרִּי וַיִּלְוֵנוּ עָלָיו
 אֶת-כָּל-הָעֵדָה לְהוֹצִיא דָבָה עַל-הָאָרֶץ׃
 יא וַיָּמָתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצְאֵי דְבַת-הָאָרֶץ רָעָה
 בַּמִּגֶּפֶה לִפְנֵי יְהוָה׃^{יב} וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן וְכָלֵב
 בֶּן-יִפְנֶה חָיוּ מִן-הָאֲנָשִׁים הָהֵם הַחֹלְכִים לְתוֹר
 אֶת-הָאָרֶץ׃^{יג} וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה

חמישי^ח וְכִי־תַעֲשֶׂה בֶן־בְּקָר עֹלָה אוֹזֶבֶת לְפָלֹא־
נָדָר אוֹ־שְׁלָמִים לַיהוָה: ^ט וְהִקְרִיב עַל־בֶּן־הַבְּקָר
מִנְחָה סֵלֶת שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים בָּלוּל בַּשֶּׁמֶן חֲצִי
הַחֵיִן: וַיֵּינן תִּקְרִיב לַגֹּסֶף חֲצִי הַחֵיִן אִשָּׁה
רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה: ^י כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְשׁוֹר הָאֶחָד
אוֹ לְאֵיל הָאֶחָד אוֹ־לִשָּׁה בִּכְפָּשִׁים אוֹ בַעֲוִים:
^{יב} כַּמִּסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כִכָּה תַעֲשׂוּ לְאֶחָד
כַּמִּסְפָּרם: ^{יג} כָּל־הָאֲזִיחַ יַעֲשֶׂה־כִכָּה אֶת־אֵלֶּה
לְהִקְרִיב אִשָּׁה רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה: ^{יד} וְכִי־יִגֹּר
אֶתְכֶם גֵּר אוֹ אֲשֶׁר־בְּתוֹכְכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם וַעֲשֶׂה
אִשָּׁה רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ בֵּן יַעֲשֶׂה:
^{טו} הַקֹּהֵל חָקָה אַחַת לָכֶם וְלַגֵּר הַגֵּר חָקַת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם כִּכֶם כִּגֵּר יִהְיֶה לִפְנֵי יְהוָה: ^{טז} תּוֹרָה
אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר הַגֵּר
אַתֶּכֶם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

וכי יגור אתכם גר . . . ולגר הגר אתכם (טו, יד-טז) בכל
פסוק יש חדוש. וכי יגור - בפרשת נסכים "בשר להם
שיכנסו לארץ", כי בני ישראל הצטערו מכך שנאמר להם
לאחר חטא המרגלים שלא יכנסו לארץ; ומכיון שצער זה
היה גם לגרים שהיו בשעת חטא זה, חל הצווי גם על גר.
הקהל - לא רק בנסכים, אלא אף בכל המצוות. חקת עולם
- גם במצוות שנוצטוו לדורות. תורה אחת - לא רק בחקים,
אלא גם בעדות ובמשפטים.

(שיחת ש"פ שלח תשמ"א)

ששי^י וַיֹּדְבֵר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{יב} דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּבֹאֲכֶם אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה: ^{יג} וְהָיָה
בְּאֹכְלֶכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תְּרִימוּ תְרוּמָה לַיהוָה:
^{יד} רִאשִׁית עֶרְסַתְכֶם חֲלֶה תְרִימוּ תְרוּמָה
כַּתְרוּמַת גֵּרֵן בֵּן תְּרִימוּ אֹתָהּ: ^{טו} מִרִאשִׁית
עֶרְסַתֵּיכֶם תִּתְּנוּ לַיהוָה תְרוּמָה לְדֹרֹתֵיכֶם: ^{טז} ס
וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת פְּלִימָצוֹת הָאֵלֶּה
אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: ^{טז} אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה

יהוה אליכם בִּיד־מֹשֶׁה מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה
יהוה והלאה לְדֹרֹתֵיכֶם: ^{יז} וְהָיָה אִם מֵעִינִי
הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשִׁנְיָה וַעֲשׂוּ כָל־הָעֵדָה פֶּר
בֶּן־בְּקָר אֶחָד לְעֹלָה לְרִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה וּמִנְחָתוֹ
וְנִסְכּוֹ כַּמִּשְׁפָּט וּשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:
^{יח} וְכִפֹּר חֲכֹהֵן עַל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִסְלַח
לָהֶם כִּי־שִׁנְיָה הָיָה וְהֵם הֵבִיאוּ אֶת־קֶרְבָּנָם
אִשָּׁה לַיהוָה וְחַטָּאתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שִׁנְיָתָם:
^{יט} וְנִסְלַח לְכָל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגֵּר
בְּתוֹכָם כִּי לְכָל־הָעָם בְּשִׁנְיָתָהּ: ^כ ס

~ נקודות משיחות קודש ~

ראשית ערסתיכם חלה תרימו תרומה (טו, טז)
איתא במדרש, שכל המקדים מצות חלה, באלו בטל
עבודת־זרה. ויש לבאר, דהנה החטא של עבודת־זרה הוא
גם האמונה שכוֹכְבִּים ומַזְלוֹת אינם רק כַּגִּרְוֹן בִּיד החוֹצֵב
בו, אלא הם בעלי שליטה והשפעה עצמית. ומצות חלה
מבטלת אמונה זו, שהרי האדם המקדים את המצוה מצהיר
בכך שפסח זו, שקבל באמצעות כחות הטבע, באה בעצם
מהקב"ה.

(לקוטי שיחות, כרך יח, עמ' 183)

שביעי^כ וְאִם־נִפְשׁ אַחַת תַּחֲטָא בְשִׁנְיָה וְהִקְרִיבָה
עֹז בַּת־שְׁנָתָה לַחֲטָאת: ^{כא} וְכִפֹּר חֲכֹהֵן עַל־
הַנֶּפֶשׁ הַשִּׁנִּית בַּחֲטָאָה בְשִׁנְיָה לִפְנֵי יְהוָה
לְכַפֵּר עָלָיו וְנִסְלַח לוֹ: ^{כב} הָאֲזִיחַ בְּבֵנֵי יִשְׂרָאֵל
וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם
לַעֲשֹׂה בְשִׁנְיָה: ^{כג} וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה א בִּיד
רָמָה מִן־הָאֲזִיחַ וּמִן־הַגֵּר אֶת־יְהוָה הוּא מְגַדֵּף
וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ: ^{כד} כִּי דִבֶּר
יְהוָה בָּזָה וְאֶת־מִצְוָתוֹ הִפָּךְ הִפְרַת א תִּפְרַת
הַנֶּפֶשׁ הַהוּא עֹוֹנָה בָּהּ: ^{כה} פ וְהָיוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
בַּמִּדְבָּר וּמִצְאוּ אִישׁ מִקִּשָּׁשׁ עֲצִים בְּיוֹם
הַשַּׁבָּת: ^{כז} וְיִקְרִיבוּ אוֹתוֹ הַמִּצְאִים אוֹתוֹ מִקִּשָּׁשׁ
עֲצִים אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֵל כָּל־הָעֵדָה:
^{כח} וַיִּנְיחוּ אוֹתוֹ בַּמִּשְׁמֶר כִּי לֹא פָרַשׁ מִהֲיַעֲשֶׂה

~ נקודות משיחות קודש ~

בסיום פרשת ציצית, נאמר: "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים". עלול אדם לעשות "חשבון", שדרך התורה היא הפוכה של דרך העולם: הוא נדרש לשמור שבת ויום-טוב, ועוד להוסיף עליהם מחל על הקדש, למרות שיש לו מתחרים גויים, ולהקביל בני ישראל שאינם שומרי שבת. הוא נדרש מיד בקומו משנתו להתפלל, ואחר-כך ללמד, ורק לאחר מכן – להתפנות למסחרו. ובהיותו שקוע כבר בעסק, הוא נדרש, בעצם היום, בעצמו של מסחר, להתפלל מנחה – שזהו גריל החיבויות של תפלת מנחה. בערב, עליו שוב להתפלל תפלת ערבית ולקרא קריאת שמע שעל המטה. כן הוא נדרש להזירות מגנבה, גזלה, אונאה והשגת גבול – ולהפך מדרכי המסחר, צפה גרי השאלה: איך יכול הוא להתנהג על-פי תורה, בשעה שהיא הפוכה של דרך העולם?

לכן נאמר בסיום פרשת ציצית – שהרי תכן הציצית הוא, כאמור, למעלה מטעם ודעת, כנ"ל: בשעה שאין אדם מתחשב בשום מדידות והגבלות של טעם ודעת, ומקיים מצות למעלה מטעם ודעת, מתנהג עמו גם הקדוש-ברוך-הוא למעלה מהגבלת הטבע.

(משיחת שבת פרשת שלח, תשי"ג)

מפטיר לא ויאמר יהוה אל-משה לאמר: לא דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על-פנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על-ציצת הפנף פתיל תכלת: לא והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את-כל-מצות יהוה ועשיתם אתם ולא-תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר-אתם זנים אחריהם: מ למען תזכרו ועשיתם את-כל-מצותי והייתם קדשים לאלהיכם: מא אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יהוה אלהיכם: פפפ

לו: ס לא ויאמר יהוה אל-משה מות יומת האיש רגום אתו באבנים כל-העדה מחוץ למחנה: לא ויצאו אתו כל-העדה אל-מחוץ למחנה וירגמו אתו באבנים וימת באשר צוה יהוה את-משה: פ לא ויאמר יהוה אל-משה לאמר: לא דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על-פנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על-ציצת הפנף פתיל תכלת: לא והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את-כל-מצות יהוה ועשיתם אתם ולא-תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר-אתם זנים אחריהם: מ למען תזכרו ועשיתם את-כל-מצותי והייתם קדשים לאלהיכם: מא אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יהוה אלהיכם: פפפ

קייט פסוקים, פליט סימן.

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמוה רבא. אמן בעלמא די כרא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן פתיכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרומם, ויתנשא, ויתגדר, ויתעלה, ויתחלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמין בעלמא, ואמרו אמן: אמן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עֲיָחִים הָיָא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיהָ דְּרַכִּינַעַם, וְכָל־נִתְיַבְתִּיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וּכְבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. *האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנִּאמְרִים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבִמְשָׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

א וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בְּנֵינֹן מִן־הַשְּׂטִיִּים שְׁנַיִם אַנְשִׁים מִרְגְּלִים חֲרַשׁ (ח"י) בָּרָא, בַּפֶּתַח שְׁלָחָם כִּי לֹא רָצָה שִׁידְעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל כִּדִּי שְׁלָא וַפְּחִדוּ בְּשִׁלְחוֹ מִרְגְּלִים לֵאמֹר וְכֹה אָמַר לָכֵן רָאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־יְרִיחוֹ וַיִּלְכְּדוּ וַיָּבִיאוּ בֵּית־אִשָּׁה זֹנָה מוֹכֶרֶת מִזֶּן וְשִׁמְהָ רָחַב וַיִּשְׁכְּבוּ־שָׁמָּה לַיְלָה אֶחָד: ב וַיֹּאמְרוּ לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ לֵאמֹר הִנֵּה אַנְשִׁים בָּאוּ הֵנָּה לְעִיר הַזֶּה הַלַּיְלָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְחַפֵּר לְהַגִּיל אֶת־הָאָרֶץ: ג וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יְרִיחוֹ אֶל־רָחַב לֵאמֹר הוֹצִיאִי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלֶיךָ אֲשֶׁר־בָּאוּ לְבִיתְךָ כִּי לְחַפֵּר אֶת־כָּל־הָאָרֶץ בָּאוּ: ד וַתִּקַּח הָאִשָּׁה אֶת־שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַתַּצְפֵּנוּ כָּל אֶחָד בְּמָקוֹם מִיּוֹחֵד וַתֹּאמֶר כֵּן בָּאוּ אֵלַי הָאֲנָשִׁים וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאֵין הֵמָּה: ה וַיְהִי הַשָּׁעַר עֹמֵד לְסָגוֹר בַּחֲשֶׁךְ שֶׁחֹשֶׁךְ הָיָה וְהָאֲנָשִׁים יָצְאוּ לֹא יָדַעְתִּי אֲנִי הֵלְכוּ הָאֲנָשִׁים רִדְפוּ מִתֵּר מִתֵּר אַחֲרֵיהֶם הָיִיתָ זֶה מִקְרֹב יָצְאוּ כִּי תִשְׁיָגוּם:

שי למורא

(א) מִרְגְּלִים, לְרִאוֹת מֵאֵינָהּ מָקוֹם וּכְבֻשָׁה בְּקִלּוֹת. חֲרַשׁ, בְּשִׁתְּיָקָה, שְׂאִישׁ לֹא יָדַע בְּדָבָר, רַק הֵם לְבָדֵם. וְאֵת יְרִיחוֹ, שֶׁהָיְתָה קִשָּׁה לְכַבּוֹשׁ כְּגַד כָּל הָאָרֶץ. אִשָּׁה זֹנָה, מוֹכֶרֶת מִזֶּן מִזֵּי מִזֶּן. (ב) לְחַפֵּר, לְהַגִּיל וּלְחַפֵּשׁ אֶת הַסִּתְרִים שָׁמָּה. (ד) וַתַּצְפֵּנוּ, אֵת כָּל אֶחָד בְּמָקוֹם מִיּוֹחֵד. וּכְמִדְרַשׁ תַּנְחומֵי אֶמְרוּ, שֶׁהִמְרָגִלִים הָיוּ פִּתְחֵם וְכָלֵב, וּפְנִיחָם עֹמֵד לְפָנֵיהֶם וְלֹא רָאוּהוּ, לָפִי שֶׁהָיָה כְּמִלֻּאֵי. וְרַק אֵת כָּלֵב הָיָה צָרִיד לְהַצִּיף.

הפטרה לפרשת שלח לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

ביהושע פרק ב

ב א וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בְּנֵינֹן מִן־הַשְּׂטִיִּים שְׁנַיִם אַנְשִׁים מִרְגְּלִים חֲרַשׁ לֵאמֹר לָכֵן רָאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־יְרִיחוֹ וַיִּלְכְּדוּ וַיָּבִיאוּ בֵּית־אִשָּׁה זֹנָה וְשִׁמְהָ רָחַב וַיִּשְׁכְּבוּ־שָׁמָּה: ב וַיֹּאמְרוּ לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ לֵאמֹר הִנֵּה אַנְשִׁים בָּאוּ הֵנָּה הַלַּיְלָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְחַפֵּר אֶת־הָאָרֶץ: ג וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יְרִיחוֹ אֶל־רָחַב לֵאמֹר הוֹצִיאִי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלֶיךָ אֲשֶׁר־בָּאוּ לְבִיתְךָ כִּי לְחַפֵּר אֶת־כָּל־הָאָרֶץ בָּאוּ: ד וַתִּקַּח הָאִשָּׁה אֶת־שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַתַּצְפֵּנוּ וַתֹּאמֶר כֵּן בָּאוּ אֵלַי הָאֲנָשִׁים וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאֵין הֵמָּה: ה וַיְהִי הַשָּׁעַר לְסָגוֹר בַּחֲשֶׁךְ וְהָאֲנָשִׁים יָצְאוּ לֹא יָדַעְתִּי

וְהָיָה הָעֵלְתָם הַגָּגָה וּתְמַמְנֵם בְּמָקוֹם יוֹתֵר נִסְתֵּר בְּפִשְׁתִּי הָעֵץ בְּפִשְׁתִּים שֶׁהֵם עֵדוֹן בְּתוֹךְ קִנִּים הָעֵרְכּוֹת הַמְסוּדָרִים לָהּ עַל־הַגָּג: ז וְהָאֲנָשִׁים רַדְּפוּ אַחֲרֵיהֶם דֶּרֶךְ הַיִּרְדֵּן עַל עַד הַמַּעְבְּרוֹת מְקוֹם מַעְבַּר הַיִּרְדֵּן, שֶׁהוּא סְבוּרִים שֶׁחֲזוּ לַעֲרֹכֹת מוֹאָב וְהַשְּׁעָר סָגְרוּ תוֹשְׁעִים אַחֲרָי פֶּאֶשֶׁר יֵצְאוּ הָרִדְפִים אַחֲרֵיהֶם שָׁם עֵדוֹן לֹא יֵצְאוּ מִן הָעֵיר לֹא יוּכְלוּ לָצֵאת מִשָּׁם: ח וְהָמָּה הַמְּתַלִּים טָרֵם יִשְׁכְּבוּן וְהָיָה עֲלֵתָם עֲלֵיהֶם אֵצֶלם עַל־הַגָּג: ט וּתְאֹמַר אֶל־הָאֲנָשִׁים יִדְעָתִי כִּי־נָתַן יְהוָה לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ וּמֵאֵן יִדְעָה זֹאת? מִכֵּיָן, וְכִי־נִפְלְאָה אִימַתְכֶם עָלֵינוּ מִכֵּיָן וְכִי נִמְגּוּ פַלְי־שְׁבִי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם מִפְּנֵי

יִרְאָה הָרַע שֶׁיֵּצֵא לָהֶם מִכֵּם: י כִּי שָׁמְעֵנוּ אֶת אֲשֶׁר־הוֹבִישׁ יְבִשׁ יְהוָה אֶת־מִי יִסְסוּף מִפְּנֵיכֶם בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם לִשְׂנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בָּעֵבֶר הַיִּרְדֵּן לְסִיתָן וּלְעוֹג אֲשֶׁר הִחְרַמְתֶּם הַשְׂמֵדְתֶּם אוֹתָם: יא וְנִשְׁמַע וַיִּמָּס לְבָבָנוּ וְלֹא־לָמָּה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם לְהַלָּחֵם בִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מַמְעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת וְכִי יִלָּחֵם וַיִּצָּח אֶת הָאֱלֹהִים הָאֲדֻרִים הָאֵלֶּה: יב וְעַתָּה הַשְׁבֵּעוּנָא לִי בִיהוָה כִּי־עָשִׂיתִי עִמָּכֶם חֶסֶד כִּי עֵדוֹן לֹא עָשִׂיתֶם לִי מִזֶּכֶר מֵאֻמָּה, לָכֵן וְעָשִׂיתֶם גְּמֻלָּתָם עִם־בֵּית אָבִי חֶסֶד וְנִתְּתָם לִי אוֹת אֻמָּה מִכֵּן אֻמָּה, לָמַעַן יִדְעוּ כָל יִשְׂרָאֵל לְכָל יִשְׁלָחוּ בְּנֵי יִד: יג וְהִחִיתֶם אֶת־אֲבִי וְאֶת־אִמִּי וְאֶת־אֲחִי וְאֶת־אֲחֵי־וָתִּי וְאֶת־אֲחֵי־וָתִּי וְאֶת־אֲחֵי־וָתִּי לָהֶם וְהִצַּלְתֶּם אֶת־נַפְשֹׁתֵינוּ מִמָּוֶת: יד וַיֹּאמְרוּ לָהּ הָאֲנָשִׁים נִפְשָׁנוּ תַּחְתִּיכֶם לָמוֹת אִם לֹא תִגִּידוּ אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהָיָה בֵּית יְהוָה לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְעָשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד וְאֻמָּה: טו וְתוֹרְדֶם בַּחֲבֵל בְּעַד הַחֲלוֹן כִּי בֵּיתָה בְּקִיר הַחוּמָּה הִיא יוֹשֶׁבֶת: טז וְתֹאמַר לָהֶם הִתְרָה לָכֶם הַתְּרָה לָכֶם פֶּן יִפְגְּעוּ בְּכֶם הָרִדְפִים וְנִחַבְתֶּם שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד שׁוֹב הָרִדְפִים וְאַחַר תֵּלְכוּ לְדִרְכְּכֶם: יז וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ

אֵנָּה הִלְכוּ הָאֲנָשִׁים רַדְּפוּ מֵהָר אַחֲרֵיהֶם כִּי תִשְׁיֹנוּ: וְהָיָה הָעֵלְתָם הַגָּגָה וּתְמַמְנֵם בְּפִשְׁתִּי הָעֵץ הָעֵרְכּוֹת לָהּ עַל־הַגָּג: ז וְהָאֲנָשִׁים רַדְּפוּ אַחֲרֵיהֶם דֶּרֶךְ הַיִּרְדֵּן עַל הַמַּעְבְּרוֹת וְהַשְּׁעָר סָגְרוּ אַחֲרֵיהֶם כִּי־נָתַן יְהוָה לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ וּמֵאֵן יִדְעָה זֹאת? מִכֵּיָן, וְכִי־נִפְלְאָה אִימַתְכֶם עָלֵינוּ מִכֵּיָן וְכִי נִמְגּוּ פַלְי־שְׁבִי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם מִפְּנֵי יִרְאָה הָרַע שֶׁיֵּצֵא לָהֶם מִכֵּם: י כִּי שָׁמְעֵנוּ אֶת אֲשֶׁר־הוֹבִישׁ יְבִשׁ יְהוָה אֶת־מִי יִסְסוּף מִפְּנֵיכֶם בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם לִשְׂנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בָּעֵבֶר הַיִּרְדֵּן לְסִיתָן וּלְעוֹג אֲשֶׁר הִחְרַמְתֶּם הַשְׂמֵדְתֶּם אוֹתָם: יא וְנִשְׁמַע וַיִּמָּס לְבָבָנוּ וְלֹא־לָמָּה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם לְהַלָּחֵם בִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מַמְעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת: יב וְעַתָּה הַשְׁבֵּעוּנָא לִי בִיהוָה כִּי־עָשִׂיתִי עִמָּכֶם חֶסֶד וְעָשִׂיתֶם גְּמֻלָּתָם עִם־בֵּית אָבִי חֶסֶד וְנִתְּתָם לִי אוֹת אֻמָּה: יג וְהִחִיתֶם אֶת־אֲבִי וְאֶת־אִמִּי וְאֶת־אֲחֵי־וָתִּי וְאֶת־אֲחֵי־וָתִּי לָהֶם וְהִצַּלְתֶּם אֶת־נַפְשֹׁתֵינוּ מִמָּוֶת: יד וַיֹּאמְרוּ לָהּ הָאֲנָשִׁים נִפְשָׁנוּ תַּחְתִּיכֶם לָמוֹת אִם לֹא תִגִּידוּ אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהָיָה בֵּית יְהוָה לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְעָשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד וְאֻמָּה: טו וְתוֹרְדֶם בַּחֲבֵל בְּעַד הַחֲלוֹן כִּי בֵּיתָה בְּקִיר הַחוּמָּה וְכַחוּמָּה הִיא יוֹשֶׁבֶת: טז וְתֹאמַר לָהֶם הִתְרָה לָכֶם הַתְּרָה לָכֶם פֶּן יִפְגְּעוּ בְּכֶם הָרִדְפִים וְנִחַבְתֶּם שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד שׁוֹב הָרִדְפִים וְאַחַר תֵּלְכוּ לְדִרְכְּכֶם: יז וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ

שִׁי לְמוֹרָא (ו) וּתְמַמְנֵם, כִּסְתָה אוֹתָם בְּהַטְמָנָה לְנִמְרִי. בְּפִשְׁתִּי הָעֵץ, בְּקִי פִשְׁתִּי שֶׁהֵם עֵדוֹן כְּמוֹ עֵצִים. (ז) עַל הַמַּעְבְּרוֹת, כְּמוֹ עַד הַמַּעְבְּרוֹת שֶׁהוּא מְקוֹם מַעְבְּרֵי הַיָּם שֶׁל הַיִּרְדֵּן. (ט) נִמְגּוּ, נִמְסוּ. (י) הִחְרַמְתֶּם, הִשְׁמַדְתֶּם. (יב) אוֹת אֻמָּה, סִימָן בְּרוּר שֶׁתִּכְוִינָהוּ. (יג) נְקִיָּם אֲנַחְנוּ, הֵרִי אֲנִי תוֹלִים הַדָּבָר בְּךָ לַעֲשׂוֹת אֶת

הָיָה אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ: יח הָרִי אֲנִי תוֹלִים הִדְבֵּר בְּךָ לַעֲשׂוֹת הָאֹת הַזֶּה הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָּאִים בָּאָרֶץ אֶת־תַּקְנֹת הַכֵּל חוּטֵי הַשְּׁנִי הַצְבֹּעַ בְּצִבְעֵי אֶדָּם הַזֶּה אֲשֶׁר הוֹרְדָתָנוּ בוֹ, תִּקְשְׁרִי לַהּוֹת לָאוֹת וְסִימֶן בַּחֲלוֹן אֲשֶׁר הוֹרְדָתָנוּ בּוֹ וְאֶת־אֲבִיד וְאֶת־אֶמֶד וְאֶת־אֲחִיד וְאֶת־כָּל־בֵּית אֲבִיד תִּאֲסֹפֵי תִּכְנְסֵי אֵלָיִךְ תְּבוֹיָתָה: יט וְהָיָה כָּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִדִּלְתִּי בִיתְךָ תִּחְוָצֶה דָּמּוֹ בְּרֹאשׁוֹ הוּא נִתְחַבֵּב בְּדָמּוֹ שְׂמֵר עֲצָמוֹ וְאֲנַחְנוּ נִקְּיָם כִּי לֹא הָיָה אֲפָשֶׁר לְשֹׁמְרוֹ מִן הַמִּיתָה וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה אִתְּךָ בְּבֵית דָּמּוֹ בְּרֹאשׁוֹ אִם־יֵד תִּתְּהִיבּוּ: כ וְאִם־תִּגְדִּי אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה בְּאוֹפֶן שֶׁיִּמְלְטוּ שְׂאֵר יוֹשְׁבֵי הָעִיר הַזֶּה תְּבוֹיָתָה וְהִינֵנוּ נִקְּיָם

מִשְׁבַּעְתְּךָ אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ: כא וְהָאֶמֶל כְּדַבְּרִיכֶם כִּן־הוּא וְתִשְׁלַחֶם דָּרֵד הָרִי וַיִּלְכוּ וְתִקְשְׁרֵי אֶת־תַּקְנֹת הַשְּׁנִי בַּחֲלוֹן: כב וַיִּלְכוּ וַיָּבֹאוּ הַתְּהָרָה וַיֵּשְׁבוּ שָׁם שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד־שָׁבוּ הָרִדְפִים וַיִּבְקְשׁוּ הָרִדְפִים בְּכָל־הַדֶּרֶךְ וְלֹא מָצְאוּ: כג וַיֵּשְׁבוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַיִּרְדּוּ מִתְּהָר וַיַּעֲבְרוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיְסַפְּרוּ לוֹ אֵת כָּל־הַמַּצָּאוֹת אוֹתָם מִה שִׁקְרָה לָהֶם: כד וַיֹּאמְרוּ אֵל־יְהוֹשֻׁעַ תְּכִלִּית הִדְבֵּר הוּא כִּי־נָתַן יְהוָה בְּדָנּוֹ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ וְגַם־נִמְגּוֹ כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ:

הָאֲנָשִׁים נִקְּיָם אֲנַחְנוּ מִשְׁבַּעְתְּךָ הַזֶּה אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ: יח הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָּאִים בָּאָרֶץ אֶת־תַּקְנֹת חוּטֵי הַשְּׁנִי הַזֶּה תִּקְשְׁרִי בַּחֲלוֹן אֲשֶׁר הוֹרְדָתָנוּ בּוֹ וְאֶת־אֲבִיד וְאֶת־אֶמֶד וְאֶת־אֲחִיד וְאֶת־כָּל־בֵּית אֲבִיד תִּאֲסֹפֵי תִּכְנְסֵי אֵלָיִךְ תְּבוֹיָתָה: יט וְהָיָה כָּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִדִּלְתִּי בִיתְךָ תִּחְוָצֶה דָּמּוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְאֲנַחְנוּ נִקְּיָם וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה אִתְּךָ בְּבֵית דָּמּוֹ בְּרֹאשׁוֹ אִם־יֵד תִּתְּהִיבּוּ: כ וְאִם־תִּגְדִּי אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהִינֵנוּ נִקְּיָם מִשְׁבַּעְתְּךָ אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ: כא וְהָאֶמֶל כְּדַבְּרִיכֶם כִּן־הוּא וְתִשְׁלַחֶם וַיִּלְכוּ וְתִקְשְׁרֵי אֶת־תַּקְנֹת הַשְּׁנִי בַּחֲלוֹן: כב וַיִּלְכוּ וַיָּבֹאוּ הַתְּהָרָה וַיֵּשְׁבוּ שָׁם שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד־שָׁבוּ הָרִדְפִים וַיִּבְקְשׁוּ הָרִדְפִים בְּכָל־הַדֶּרֶךְ וְלֹא מָצְאוּ: כג וַיֵּשְׁבוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַיִּרְדּוּ מִתְּהָר וַיַּעֲבְרוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיְסַפְּרוּ לוֹ אֵת כָּל־הַמַּצָּאוֹת אוֹתָם: כד וַיֹּאמְרוּ אֵל־יְהוֹשֻׁעַ כִּי־נָתַן יְהוָה בְּדָנּוֹ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ וְגַם־נִמְגּוֹ כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ:

שי למורא
האות הנה. יח) תקנות, לשון נק
וחכל השני, הצבוע בצבע אדם
שנקרא "שני". כג) ויעברו, עברו
את הנהר. כד) כי נתן ה' בידנו,
מזה שראו שהצילם ה' בדרך גם.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיו לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שִׁמְחָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כָּסֶאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּבֵה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרֵךְ שְׁמֲךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: לֵיל ה', שְׁעָה 9 בְּעֶרֶב, 58 דְּקוֹת ו־4 חֲלָקִים.
רֹאשׁ חֹדֶשׁ תַּמּוּז, בְּיוֹם הַחֲמִישִׁי וּבְיוֹם הַשִּׁשִּׁי, הֵבֵא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה.

קריאת התורה למנחת שבת קודש

הָאֵישׁ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקָּדוֹשׁ רַב־לִכְּם
בְּנֵי לֵוִי: ^{(ישראל) ח} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קָרַח שְׁמַעְוִינָא
בְּנֵי לֵוִי: ^ט הַמַּעֲט מִכֶּם כִּי־הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
אֶתְכֶם מֵעֵדֶת יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו
לְעֹבֵד אֶת־עַבְדְּךָ מִשְׁכֵּן יְהוָה וְלַעֲמֹד לִפְנֵי
הָעֵדָה לְשִׁרְתָּם: וַיִּקְרַב אֹתָךְ וְאֶת־כָּל־אֲחֵיךָ
בְּנֵי־לֵוִי אֹתָךְ וּבִקְשַׁתֶּם גַּם־כִּהְנִיחָ: ^א לָכֵן אַתָּה
וְכָל־עֲדַתְךָ הַנֹּעֲדִים עַל־יְהוָה וְאַהֲרֹן מִה־הוּא
כִּי כָתִיב תִּלּוּנוּ קִרִי תִלְיִנוּ עָלָיו: ^ב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה
לִקְרֹא לְדָתָן וּלְאַבִּירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא
נַעֲלֶה: ^ג הַמַּעֲט כִּי הָעֲלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זָבַת חֶלֶב
וּדְבַשׁ לְהַמִּיתָנוּ בַּמִּדְבָּר כִּי־תִשְׁתַּרְר עָלֵינוּ
גַּם־הַשְׁתַּרְר:

מִזו ^א וַיִּקַּח קָרַח בֶּן־יִצְחָר בֶּן־קֵהָת בֶּן־לֵוִי
וְדָתָן וְאַבִּירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאֹזָן בֶּן־פִּלֵּת בְּנֵי
רְאוּבֵן: ^ב וַיָּקֻמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאֲנָשִׁים מִבְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמֵאֹתַיִם נָשִׂאִי עֵדָה קִרְאִי
מוֹעֵד אֲנָשֵׁי־שֵׁם: ^ג וַיִּקְהָלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן
וַיֹּאמְרוּ אֵלֵהֶם רַב־לִכְּם כִּי כָל־הָעֵדָה כָּלָם
קִדְשִׁים וּבְתוֹכָם יְהוָה וּמִדּוֹעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל־קֹהֶל
יְהוָה: ^{(לוי) ד} וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו: ^ה וַיִּדְבֹּר
אֶל־קָרַח וְאֶל־כָּל־עֲדָתוֹ לֵאמֹר בִּקֹּר וַיֵּדַע יְהוָה
אֶת־אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת־הַקָּדוֹשׁ וְהַקְרִיב אֵלָיו וְאֵת
אֲשֶׁר יִבְחַר־בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו: וְזֹאת עָשׂוֹ קָחִי
לָכֶם מַחֲתוֹת קָרַח וְכָל־עֲדָתוֹ: וְהִתְנַחֲתֶנּוּ וְאֵשׁ
וַיִּשְׂמוּ עָלֶיהֶן: ^ו קִטְרֶת לִפְנֵי יְהוָה מִחֵר וְהָיָה

ביאורים לפרקי אבות

פרק ג משנה יז

רבי אלעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה, אין דרך ארץ. אם אין דרך ארץ, אין תורה. אם אין חכמה, אין יראה. אם אין יראה, אין חכמה. אם אין דעת, אין בינה. אם אין בינה, אין דעת. אם אין קמה, אין תורה. אם אין תורה, אין קמה. הוא היה אומר, כל שחכמתו מרבה ממעשיו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מרבין ושרשיו מעטין, והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו, שנאמר: והיה בערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב. אבל כל שמעשיו מרבין מחכמתו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מעטין ושרשיו מרבין, שאפלו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו, שנאמר: והיה בעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה כי יבא חם, והיה עלהו רענן, ובשנת בצרת לא ידאג, ולא ימיש מעשות פרי:

~ נקודות משיחות קודש ~

אין שום דבר, ולכן "אם אין תורה, אין דרך-ארץ" אלא כדי שלא נאמר שיש להסתפק בתורה לבד, לכן מבהירה המשנה ש"אם אין דרך ארץ, אין תורה" ולכן צריך גם דרך-ארץ. אבל הוא צריך להיות מושתת ומיוסד על התורה.

(שיחות קודש תשל"א – פרשת אהו"ק)

התנא משווה חכמה לענפים, ומעשים לשורשים. לכאורה, ההשוואה היתה צריכה להיות הפוכה בדיוק – שהרי החכמה היא המקור והשורש לכל המעשים שבאים רק לאחר מכן; לפי זה ראוי היה להשוות חכמה לשורשים ומעשים לענפים!?

להבנת הענין יש להביא את דברי הגמרא³, "שורש זו הנשמה וענף זה הגוף". ויש לעיין, כיצד משווים ענף ושורשים לגוף ונשמה; שכן, בעוד הענפים צומחים מן השורשים, הגוף אינו נברא מן הנשמה (אלא הם נבראים שונים שחוברו יחדיו)?

ההסבר הוא: באומרה "ענף זה הגוף", אין כוונת הגמרא לגוף הגשמי, אלא לחלק מן הנשמה (עצמה) היורד ו"מתלבש" בתוך הגוף⁴. את החלק הזה בנשמה משווה הגמרא ל"ענף", כי אמנם השורש של חלק זה הוא באותו חלק עיקרי של הנשמה, שכידוע⁵ אינו יורד למטה להתלבש בגוף.

ההבדל בין שני חלקי הנשמה מתבטא בהשפעתם על גוף האדם: החלק בנשמה ש"מתלבש" בגוף הגשמי, הוא מוגבל (בהתאם למגבלות הגוף) ועל-כן גם השפעתו על

בלשון המשנה קיים לכאורה סתירה, כקושיית המפרשים: כי באמרו אם אין תורה אין דרך-ארץ, נראה שאי אפשר לקנות הדרך-ארץ אם לא שקדמה אליה קניית התורה מקודם, ואחר כך אומר אם אין דרך ארץ אין תורה, שאי אפשר לקנות התורה אם לא שקדם אליה מתחילה דרך-ארץ¹?

יש שתייצו, שאמנם אין מדובר בקדימה ואיחור, אלא שצריכים את שניהם יחד, ואי אפשר לזה בלא זה². ומה שבחירה המשנה להתחיל בתורה דוקא, הוא משום שרוב בני ישראל שייכים לדרך-ארץ יותר מאשר לתורה, ומכיון שהתורה על הרוב תדבר, לכן תחילה מדברת המשנה לאלו ה"בעלי דרך ארץ" שידעו, שאם אין תורה אין דרך-ארץ! ואח"כ מדברת המשנה ל"בעלי תורה" שהם המיעוט, שידעו שאם אין דרך-ארץ אין תורה.

אלא שלפי זה לא מובן סוף המשנה "אם אין קמה אין תורה אם אין תורה אין קמה", שגם כאן צריך לומר שאין זה קדימה ואיחור, כי-אם שניהם יחד, ואי אפשר לזה בלא זה. אבל היאך אפשר להסביר טעם להקדמת קמה לתורה, שהרי על פי פירוש הנ"ל צריך לפרש כך: מכיון שהתורה על הרוב תדבר, לכן ראשית מדברים לרוב בני ישראל ה"בעלי תורה" שאם אין קמה – אין תורה, ואח"כ למיעוט ה"בעלי קמה" שאם אין תורה אין קמה. והרי לדאבוננו אי אפשר לומר שהרוב הם "בעלי תורה" שצריך להזהיר אותם שאם אין קמה אין תורה. ועל כן נראה לפרש להיפך, שהעיקר וההתחלה היא בתורה, כהסדר במשנה, וכוונת המשנה לומר שבלי תורה

(1) מדרש שמואל. (2) עיין תוספות יו"ט. (3) סנהדרין קי, ב. (4) "עד שמתפעלת ומקבלת שינויים משינויי הגוף" (שער היחוד והאמונה פ"ז). (5) לקוטי-תורה שלח מ, ב.

"קבלת עול". עבודה כזאת מסמלת ביטול והתמסרות לקב"ה באופן שלמעלה מטעם ודעת ולמעלה מכל מדידה והגבלה שזה מסמל את ענין המעשה.

לפי זה מובנים דברי המשנה, המשווה חכמה לענפים, ומעשה – לשורשים:

עבודת ה' המבוססת על שכל האדם – "חכמתו" – מקורה באותו חלק הנשמה (ה"מתלבש" בגוף הגשמי) ומשול ל"ענף" הנמשך מעיקר הנשמה. לעומת זאת, עבודת המעשה = קבלת עול – מקורה בעיקר הנשמה (שאינו "מתלבש" בגוף הגשמי) המשול ל"שורשים".

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1210)

הגוף מוגבלת. לעומת זאת, אותו חלק בנשמה שאינו "מתלבש" בגוף, הוא למעלה ממגבלות הגוף וממילא גם השפעתו עליו – בדרך של "מקיף" – היא בלתי מוגבלת. על-דרך זה הוא בעבודת האדם: ההשפעה שיש לאותו חלק בנשמה המתלבש בגוף, על האדם, היא השפעה מוגבלת ש"על-פי טעם ודעת". לעומת זאת עיקר הנפש, שאינו מתלבש בגוף מביא את האדם לביטול ולהתמסרות לקב"ה באופן מוחלט, ללא כל מגבלות, למעלה מטעם ודעת.

דרגת ביטול זו, שמקורה בעיקר הנשמה (שכאמור, אינה מוגבלת) מתבטאת במיוחד בעבודת ה' בדרך של

המשך ביאור למס' שבועות ליום שני עמ' א

שבאופן שהויכוח בין השכיר לבעל הבית הוא על סכום הקציצה, יש להטיל השבועה על בעל הבית, כראוי מעיקר הדין, ואין להפכה על השכיר.

שנינו במשנה: שבועת נגול כיצד, היו מעידין אותה ששכננס לביתו למשכננו שלא ברשות, הוא אומר כללי נטלת, והוא אומר לא נטלתי, הוא נשבע ונטול בו.

הגמרא מבארת את התנאים שעל ידם נשבע הנגול ונטול. מקשה הגמרא: וכי מחמת שראו אותו נכנס לבית חבירו יש לנקוט שאכן נטל, ולהאמין לנגול בשבועה כמה נטל, והלא דלמא נכנס ולא משכננו, ואף שאמר שנכנס על מנת כן, מי (וכי) לא אמר רב נחמן, האי מאן דנקיט נרנא בידה – אדם שהחזיק בידו גרזן, ואמר, אייל ואקטליה דלמא דפלגיא – הריני הולך לקצוץ את דקלו של פלוני, ולא ראינו שקיים דבריו, ואשתכח דקטיל וישי – ונמצא הדקל קצוץ ומושלך לארץ, לא אמרינן דהוא קטליה – אין אומרים שאדם זה קצצו, שאין לחייבו על פי דבריו בלבד, אלמא עבדי איניש דגוים ולא עבדי – מוכח מדברי רב נחמן שעשוי אדם לאיים שמתכוין לעשות דבר גוזמא ושיגעון, ולא לקיים זאת, הקא נמי דגוים ולא עבדי – גם כאן בזה שאמר שנכנס לבית חבירו על מנת למשכנו, אין לחייבו על פי זה, שהרי עשוי אדם לאיים ולא לקיים זאת. מתרצת הגמרא: אימא – אמור בכוחות המשנה, שראו שנכנס ומשכננו, והיינו שראו שנטל כלים מביתו.

מקשה הגמרא: אם ראו עדים שנטל, וליחוי מאי משכננו – ויעידו העדים מה נטל, ומה מקום יש להשביע את בעל הבית. מתרצת הגמרא: אמר רבה בר רב אמי רבי יוחנן, אכן העדים מעידים שנטל כלים מסוימים, ואותם חייב להשיב בלא שבועה, אמנם מדובר במועני בעל הבית שנטל עוד פלים קטנים הנפילין תחת כנפיו – שיכול אדם להסתירם תחת כנפי בגדיו, ואותם לא ראו העדים, ועל כלים אלו שנינו שנשבע בעל הבית ונטול.

אגב תירוצו הגמרא שמדובר באופן שנטל הגולן כלים תחת כנפי בגדיו, מביאה הגמרא דין דומה. הכלל הוא שחזקה כל מה שתחת ידו של אדם שלו, והיינו שכל דבר המיטלטל שהוא תחת ידו של אדם, הרי הוא בחזקת שהוא שלו, ואפילו אם מביא אדם אחר עדים שחפץ זה היה שלו, וטוען שהפקידו ביד המחזיק בו, נאמן המחזיק לומר אתה מכרתו לי או נתתו לי במתנה. הסוגיא שלפנינו תבאר באלו אופנים נאמרה חזקה זו: אמר רב יהודה, ראיהו – עדים שראו אדם נכנס לבית חבירו ושחטמן פלים תחת כנפיו – כנפיו בגדיו, ויציא

והיינו כשחולקים על סכום הקציצה, ובעל הבית מודה במקצת, וכי מחמרי רבן על השכיר שלא יטול בשבועה, אלא בעל הבית נשבע ונפטר, והלא אין מסתבר כן, אלא בודאי יש לומר שדברי רבי יהודה בברייתא דברי הכל הם, שגם חכמים מודים לו בדין זה, ונסתרו דברי שמואל.

הגמרא משיבה לתמיהת רב שישא בשאלה: ואלא מאי – אלא כמי תעמיד את הברייתא ששנתה סתם שבאופן שחולקים על הקציצה נשבע השכיר, כרבנן, שהרי אם רבי יהודה המחמיר על השכיר סובר כן, כל שכן שחכמים סוברים כן, הלא לפי זה יקשה, ואלא הא דתני רבה בר שמואל, קציץ – באופן שחולקים בסכום הקציצה, המוציא מחבירו, והיינו השכיר, עליו הראיה, ואם אין לו ראיה מפסיד. מני – ברייתא זו כדעת מי שנויה, והלא לא כרבנן יהודה היא ולא כרבנן, שלדברי שניהם השכיר נשבע ונטול גם בלא ראיה.

אלא בהכרח שהברייתא ששנתה שבקציץ השכיר נשבע ונטול שנויה רק כרבי יהודה, אבל חכמים חולקים וסוברים שהמוציא מחבירו עליו הראיה, כמבואר בברייתא שהביא רבה בר שמואל, וכדבריהם אמר שמואל. וכדי ליישב תמיהת רב שישא שאין מסתבר שחכמים יחמירו על השכיר יותר מרבי יהודה, מביאה הגמרא את תירוצו של רבא. אלא אמר רבא, בהא קמיפלגי רבי יהודה וחכמים, רבי יהודה סבר, באופן שחייב בעל הבית שבועה דאורייתא כדי להפטר והיינו כשמודה במקצת, בין שהויכוח ביניהם הוא כמה כבר שילם לו, ובין שהויכוח הוא על סכום הקציצה, עבדי ליה חכמים תפנתא לשכיר שלא יוכל בעל הבית להשבע ולהפטר, אלא נשבע השכיר ונטול, ומפני שסבר רבי יהודה שבשני האופנים שייך הטעם האמור (לעיל מה) שבעל הבית טועה מחמת טרדתו בפועלים. וברבנן – אבל באופן שאין מוטלת שבועה מדאורייתא על בעל הבית, אלא פטור גם בלא להשבע, והיינו בכופר הכל, אם כן הווי תפנתא – השבועה שחייב בה בעל הבית אינה אלא מתקנת חכמים, לתפנתא לתפנתא לא עבדינן – ואין מתקנים תקנה לתקנה, לכן לא חזרו ותיקנו להפך השבועה על השכיר.

ורבנן סברי, בדרבנן נמי עבדינן תפנתא לשכיר – גם באופן שחויב השבועה אינו אלא מדרבנן תיקנו להפך השבועה על השכיר, ולכן גם באופן שבעל הבית טוען ששילם לו הכל, שמעיקר הדין פטור בלא שבועה, תיקנו חכמים שישבע השכיר ויטול. ומאידך סוברים חכמים דקציצה מדיקד דכיר – את סכום הקציצה ודאי זוכר בעל הבית, ואין טרדתו בפועלים גורמת לו לטעות בכך, ולכן סוברים

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת המוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	5:36	5:37	8:26	8:27	9:07	9:08	10:20	10:21	13:17	13:18	19:47	19:48	20:16	20:18	19:28	20:30
חיפה (ק)	5:31	5:32	8:22	8:23	9:04	9:05	10:18	10:19	13:16	13:18	19:53	19:55	20:20	20:22	19:21	20:34
ירושלים (ק)	5:33	5:34	8:23	8:24	9:04	9:06	10:18	10:19	13:15	13:17	19:52	19:53	20:16	20:18	19:13	20:30
תל אביב (ק)	5:34	5:35	8:24	8:25	9:06	9:07	10:19	10:20	13:17	13:18	19:49	19:50	20:19	20:21	19:28	20:33
אוסטריה, וינה (ק)	4:53	4:54	7:37	7:37	8:52	8:53	10:15	10:16	13:35	13:37	20:57	20:59	21:41	21:43	20:41	22:03
אוסטריה, מלבורן (ח)	7:34	7:36	9:15	9:17	9:55	9:57	10:45	10:47	12:51	12:52	17:09	17:09	17:39	17:40	16:50	17:52
אוקראינה, אודסה (ק)	5:04	5:04	7:52	7:52	8:59	9:00	10:20	10:21	13:37	13:39	20:52	20:54	21:34	21:36	20:35	21:54
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	4:38	4:38	7:20	7:21	8:37	8:38	10:00	10:00	13:21	13:22	20:43	20:45	21:28	21:30	20:27	21:50
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	4:54	4:55	7:24	7:22	8:58	8:59	10:22	10:23	13:47	13:48	21:18	21:20	22:06	22:08	21:01	22:30
אוקראינה, קייב (ק)	4:46	4:46	7:11	7:08	8:50	8:51	10:14	10:15	13:40	13:41	21:11	21:13	22:00	22:02	20:55	22:24
אחוזת אמנויות, אבו דאבי (ח)	5:34	5:35	8:20	8:21	8:56	8:58	10:07	10:08	12:57	12:59	19:13	19:14	19:40	19:41	18:54	19:52
אטליה, מילאנו (ק)	5:34	5:35	8:24	8:24	9:27	9:28	10:47	10:48	14:03	14:04	21:16	21:18	21:54	21:56	20:57	22:14
אקוודור, קיטו (ח)	6:11	6:13	8:40	8:41	9:11	9:12	10:14	10:15	12:45	12:46	18:18	18:19	18:42	18:43	18:01	18:53
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:59	8:01	9:47	9:48	10:25	10:26	11:16	11:17	13:24	13:26	17:51	17:52	18:20	18:21	17:33	18:32
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:09	9:11	10:43	10:45	11:25	11:27	12:14	12:15	14:16	14:17	18:23	18:23	18:56	18:57	18:05	19:09
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:39	5:40	8:31	8:32	9:21	9:22	10:38	10:39	13:44	13:46	20:35	20:37	21:09	21:11	20:18	21:25
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:24	5:25	8:16	8:17	9:08	9:09	10:26	10:27	13:34	13:35	20:29	20:30	21:04	21:06	20:12	21:21
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:25	5:25	8:17	8:18	9:09	9:10	10:26	10:27	13:35	13:36	20:29	20:31	21:05	21:07	20:13	21:22
ארה"ב, דטרויט (ק)	5:55	5:56	8:47	8:47	9:42	9:43	11:00	11:01	14:11	14:12	21:11	21:13	21:48	21:50	20:54	22:05
ארה"ב, הווסטון (ק)	6:20	6:21	9:09	9:10	9:49	9:50	11:01	11:03	13:57	13:58	20:25	20:26	20:53	20:55	20:07	21:06
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:41	5:42	8:31	8:32	9:15	9:16	10:29	10:30	13:29	13:30	20:05	20:06	20:36	20:37	19:48	20:50
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:29	6:30	9:16	9:17	9:53	9:55	11:04	11:05	13:56	13:57	20:14	20:16	20:42	20:43	19:57	20:54
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:18	5:19	8:10	8:11	9:03	9:04	10:21	10:22	13:30	13:32	20:27	20:29	21:03	21:05	20:10	21:20
ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)	5:23	5:24	8:15	8:16	9:10	9:11	10:28	10:29	13:38	13:39	20:36	20:38	21:13	21:14	20:20	21:30
ארה"ב, פטסבורג (ק)	5:49	5:50	8:41	8:42	9:33	9:34	10:50	10:51	13:58	14:00	20:52	20:54	21:28	21:29	20:36	21:44
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:15	5:16	8:07	8:08	9:01	9:02	10:19	10:20	13:29	13:31	20:28	20:29	21:04	21:06	20:11	21:21
בוליביה, לה-פס (ח)	6:59	7:00	9:12	9:13	9:44	9:45	10:42	10:43	13:03	13:04	18:08	18:09	18:33	18:34	17:51	18:44
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:26	5:27	-	-	9:33	9:33	10:57	10:58	14:24	14:26	22:00	22:02	22:50	22:52	21:44	23:16
בלגיה, בריסל (ק)	5:28	5:29	-	-	9:34	9:35	10:58	10:59	14:24	14:26	21:58	22:00	22:48	22:50	21:42	23:12
ברזיל, סאו פאולו (ח)	6:47	6:48	8:51	8:53	9:25	9:26	10:20	10:22	12:37	12:39	17:33	17:34	17:54	17:55	17:11	18:05
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:33	6:35	8:39	8:40	9:12	9:14	10:08	10:09	12:25	12:27	17:17	17:19	17:44	17:45	17:00	17:55
ברזיניה, לונדון (ק)	4:43	4:43	-	-	8:50	8:51	10:15	10:16	13:42	13:44	21:22	21:24	22:11	22:13	21:06	22:36
ברזיניה, מנצ'סטר (ק)	4:39	4:40	-	-	8:52	8:53	10:20	10:20	13:52	13:53	21:40	21:42	22:37	22:39	21:27	23:06
גרמניה, ברלין (ק)	4:43	4:43	-	-	8:53	8:54	10:19	10:20	13:49	13:50	21:33	21:35	22:25	22:27	21:15	22:53
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:15	5:15	7:46	7:45	9:19	9:19	10:42	10:43	14:07	14:08	21:37	21:39	22:25	22:27	21:21	22:49
הודו, אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:53	6:54	8:54	8:55	9:28	9:30	10:23	10:24	12:38	12:39	17:30	17:31	17:50	17:51	17:06	18:01
הודו, מומבאי (ח)	6:01	6:02	8:43	8:44	9:18	9:19	10:26	10:28	13:12	13:14	19:17	19:19	19:43	19:45	19:01	19:55
הודו, פונה (ח)	5:58	5:59	8:40	8:41	9:15	9:16	10:23	10:24	13:08	13:10	19:12	19:14	19:38	19:40	18:56	19:50
הונגריה, בודפשט (ק)	4:46	4:46	7:32	7:32	8:43	8:44	10:05	10:06	13:24	13:25	20:43	20:45	21:26	21:28	20:27	21:47

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:28	4:28	7:20	7:20	8:12	8:13	9:30	9:31	12:39	12:40	19:34	19:36	20:10	20:12	19:18	20:27
יוון, אתונה (ק)	6:02	6:03	8:54	8:55	9:42	9:43	10:58	10:59	14:03	14:04	20:49	20:51	21:23	21:25	20:33	21:39
מולדובה, קישינב (ק)	5:09	5:09	7:56	7:56	9:05	9:06	10:26	10:27	13:45	13:46	21:02	21:04	21:44	21:46	20:45	22:05
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	5:57	5:59	8:40	8:41	9:15	9:16	10:23	10:25	13:10	13:11	19:15	19:17	19:42	19:43	18:59	19:53
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	8:08	8:10	9:31	9:33	10:17	10:19	11:03	11:04	13:00	13:01	16:51	16:52	17:28	17:29	16:34	17:42
נפאל, קטמנדו (ח)	5:08	5:09	7:55	7:56	8:34	8:35	9:45	9:47	12:39	12:40	19:01	19:02	19:29	19:31	18:44	19:42
סין, בייג'ינג (ח)	4:45	4:46	7:37	7:38	8:28	8:29	9:45	9:46	12:52	12:54	19:45	19:46	20:20	20:21	19:26	20:36
סינגפור, סינגפור (ח)	6:59	7:00	9:29	9:30	10:00	10:01	11:03	11:04	13:36	13:37	19:11	19:12	19:35	19:36	18:54	19:46
פולין, ורשה (ק)	4:14	4:14	-	-	8:23	8:24	9:49	9:50	13:18	13:20	20:59	21:01	21:52	21:55	20:43	22:19
פרו, לימה (ח)	6:26	6:28	8:44	8:45	9:16	9:17	10:15	10:16	12:39	12:40	17:52	17:53	18:16	18:17	17:35	18:27
צרפת, ליון (ק)	5:50	5:51	8:40	8:40	9:44	9:45	11:04	11:05	14:20	14:22	21:32	21:34	22:13	22:15	21:16	22:33
צרפת, פריז (ק)	5:46	5:47	8:27	8:28	9:47	9:48	11:10	11:11	14:32	14:33	21:58	22:00	22:42	22:44	21:40	23:04
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:45	5:46	8:18	8:19	8:49	8:50	9:53	9:54	12:28	12:29	18:09	18:10	18:33	18:34	17:52	18:44
קנדה, טורונטו (ק)	5:35	5:36	8:27	8:27	9:25	9:26	10:44	10:45	13:57	13:58	21:04	21:06	21:40	21:41	20:45	21:58
קנדה, מונטריאול (ק)	5:05	5:05	7:54	7:55	8:58	8:59	10:18	10:19	13:34	13:35	20:46	20:48	21:26	21:28	20:29	21:45
קפריסין, לרנקה (ק)	5:31	5:32	8:22	8:23	9:07	9:08	10:21	10:22	13:22	13:24	20:01	20:03	20:33	20:34	19:44	20:47
רוסיה, לובאווטש (ח)	4:18	4:18	-	-	8:35	8:36	10:04	10:05	13:40	13:41	21:36	21:38	22:38	22:40	21:20	23:12
רוסיה, מוסקבה (ח)	3:44	3:45	-	-	8:05	8:06	9:35	9:36	13:14	13:15	21:21	21:23	22:22	22:25	21:00	23:01
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	4:24	4:25	7:11	7:12	8:21	8:22	9:43	9:44	13:01	13:03	20:19	20:21	21:02	21:04	20:03	21:23
שווייץ, ציריך (ק)	5:28	5:29	8:15	8:15	9:25	9:26	10:47	10:48	14:06	14:08	21:30	21:32	22:08	22:10	21:08	22:28
טאילנד, בנגקוק (ח)	5:51	5:52	8:30	8:31	9:03	9:04	10:09	10:11	12:51	12:52	18:47	18:48	19:12	19:13	18:30	19:23

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת קדש:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בכל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצערנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לב"ב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב